AZ 1843-IKI

BÜNTETŐJOGI JAVASLATOK

ANYAGGYŰJTEMÉNYE.

*

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

DR. FAYER LÁSZLÓ,

EGYETEMI RENDES TANÁR,

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA LEVELEZŐ TAGJA.

IV. KÖTET.

BUDAPEST.

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA.

1902.

Ára 5 korona.

AZ 1843-IKI

BÜNTETŐJOGI JAVASLATOK

ANYAGGYÜJTEMÉNYE.

*

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

DR. FAYER LÁSZLÓ,

EGYETEMI RENDES TANÁR,

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA LEVELEZŐ TAGJA.

IV. KÖTET.

BUDAPEST.

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA.

1902.

Budapest. Az Athenaeum r.-t. könyvnyomdája.

ELŐSZÓ.

Negyedik kötetével az Anyaggyüjtemény lezáródik.

Az első két kötet az 1843-iki javaslatok bizottsági előkészitésének, a harmadik és a negyedik az anyagi büntetőjogról és a bünvádi eljárásról szóló javaslatok plenáris tárgyalásainak van szentelve. Mivel pedig a javaslatok előzményei visszanyulnak a XVIII. századba, be kellett vonnom a munkába a régibb javaslatok történetét, valamint a régibb magyar joggyakorlat jellemzését. Az első és az utolsó kötet bevezető dolgozata foglalkozik e feladattal s némi részben feltünteti ezenkivül a törvényhozási munkálkodás hátterét és a szellemi athmosférát, melyben a törvényjavaslatok készültek és elhelyezkedtek.

Felhivom a figyelmet Szalay Lászlónak az országos bizottság tárgyalásairól felvett s eddig kéziratban maradt feljegyzéseire. Eltekintve egyébkénti nagy értéküktől: azt, hogy Deák Ferencz mily mérvben vett részt a kodifikátió munkájában, leginkább ezen feljegyzésekből állapíthatjuk meg, mivel az 1843/4-iki országgyülésnek tudvalevőleg Deák nem volt tagja s a naplókban az ő beszédei nincsenek meg. A Szalay-féle feljegyzések szerint a bizottsági tárgyalásokon ugyszólván minden kérdésben felszólalt.

A négy kötetből a következőket vélem összefoglalásképp megállapíthatni.

Az 1792., 1827. és 1843-iki javaslatok azonos szel-

leműek; s a mi az anyagi büntetőjogot illeti, egészben véve, azonos szerkezetüek is.

A három javaslatban foglalt rendszer *hazai* fejlődés gyümölcse.

Az összeállított anyag egészéből kitünik ezenkivül az is, hogy Magyarországon az önkormányzati alapon nyugvó bünügyi igazságszolgáltatás sokkal kevesebb áldozatot követelt és ennélfogva emberiesebb volt, mint a nyugati államok centralizált jellegü igazságszolgáltatása. A kínvallatás és a halálbüntetés nálunk nem képezte oly szerves alkatelemét a büntető igazságszolgáltatásnak, mint a többi államokban.

S kiemelem még mint különösen jellemzetest és a jövőre nézve megszívlelendőt: hogy hazánkban a közhatalmi hatáskörök sajátszerü felosztása folytán a büntetőjog és a bünvádi eljárás kérdéseinek fokozottabb *alkotmányjogi* jelentőségök van mint másutt. Ennek tudatában fordítottak a régiek és fordított Deák Ferencz is oly kiváló figyelmet a büntetőjogi kodifikátióra; első sorban a közönséges és a politikai büntetőjog közti éles megkülönböztetésre.

A jelen kötet bevezető dolgozatának jogtörténeti adatai és a halálbüntetés eltörlése, az esküdtszék és a kegyelmezési jog körüli viták, valamint Deák Ferencz artikuláris birósága (I. kötet II. Rész 340. és köv. ll.; II. kötet XIV.) ezen utóbbi tételre sok tanulságot nyujtanak.

Utalok ezen kivül a politikai bünczelekmények körül kifejlett s a III. kötetben foglalt nagyterjedelmü közjogi vitákra és a II. kötet bevezetésében (XIII. l.) lenyomatott külön szakaszokra, melyekkel az ellenzék a magyar alkotmány szervezetébe a felelősség elvét akarta bevinni s különösen a bécsi államtanács befolyása ellen biztosítani a közigazgatást.

Az első három kötet okirati része az országos levéltárból való. A IV. kötet szerkesztésénél kiterjesztettem

kutatásaimat a bécsi udvari és állami levéltárra s ott igen becses adatokra találtam, melyek számos nehézséget eloszlatnak a történtek magyarázatában.

A bécsi levéltárban talált anyagnak azonban csak kis részét használhattam fel ezuttal. Azt a részt t. i., mely az e kötet bevezető tanulmányában tárgyalt főkérdésre, a kínvallatás megszüntetésére, vonatkozik.

A halálbüntetés kérdésével igen sok okirat foglalkozik mind a bécsi, mind a magyar levéltárban. Eleintén ezeket is a jelen kötetben véltem egybefoglalhatni. De a munka közben beláttam, hogy itt nem helyezhetem el az egész anyagot. Ezért a halálbüntetés kérdéséről csak annyit közlök, a mennyi az itt tárgyalt materiákkal a legszorosabb összeköttetésben van. A többi, az oda tartozó okiratokkal és adalékokkal együtt, külön önálló dolgozatba jut. Már az itt közlöttek is mutatják, hogy II. Józsefnek a halálbüntetést kizáró büntetési rendszere egészen más, mint a milyennek Ausztriában festik.

Kedves kötelességemnek tartom, hogy köszönetet mondjak a két levéltár igazgatóságainak azon előzékenységért, melylyel feladatomban támogattak; különösen dr. Pauler Gyula úrnak, az országos levéltár főigazgatójának, valamint Nagy Gyula országos levéltárnok urnak és Dőry Ferencz fogalmazó urnak; továbbá dr. Winter udvari tanácsos úrnak, az udvari és állami levéltár igazgatójának, valamint Károlyi Arpád és Schrauf Károly aligazgató uraknak és dr. Stokka Tankréd udvari fogalmazó úrnak.

Még egy szót ezen gyüjtemény rendeltetéséről.

Meg vagyok győződve, hogy a két levéltárból vett anyag nagyobb részét nem csak a hazai, de a külföldi történetirók, különösen a kulturtörténet és a jogtörténet irói gyümöl-

csözően fel fogják használhatni. A büntetőjogi kodifikatio, a kriminálpolitika és a közjogi törvényhozás is sokat értékesíthet.

A gyüjtemény főfeladata azonban az, hogy lehetővé tegye az önálló magyar büntetőjog rendszerének kiépítését.

A törvényhozási és szokásjogi előzmények feltárása nélkül az építmény nem nyugodott kellő biztos alapon s kénytelen volt minduntalan a külföldön támaszt keresni.

Ezért lett feltétlenül szükségessé a jelen Anyaggyüjtemény közrebocsátása.

A német kriminalista irók azon folyton hangoztatott állítását, hogy a magyar büntetőjog nem egyéb mint a német büntetőjog leányjoga, leginkább a külön fejlődés és az önálló rendszer felépíthetése czáfolja meg.

Ily uton ki lesz mutatható, hogy a magyar büntetőjog kevésbé leányjoga a németnek, mint a német a franczián ak.

Valamint az is, hogy a büntetőjogi rendszer fejlesztésének kulturális munkájából Magyarország bőven kivette a maga részét.

Budapest, 1902. október havában.

Dr. Fayer László.

TARTALOM.

Lap

Előszó ... III

Bevezető tanulmány.

A kínvallatás megszüntetése ... XIII

A kínvallatás megszüntetésének kérdése Mária Teresia idejében. — Sonnenfels agitátiója az egyetemi kathedrán. — József részvétele a megszüntetési actióban. — A magyar udvari kanczellária és a kir. Curia közvetítő álláspontja. — A kínvallatás a régi magyar bünvádi eljárásnak nem képezte rendszeres alkatrészét. — A primae nonus. — Az osztrák eredetü Praxis Criminalis befolyása a magyar bünvádi eljárásra. — Az osztrák államtanácsban kisérletek tétetnek a Theresianának Magyarországon való behozatára. — A Theresiana viszonya a magyar büntetőjogi gyakorlathoz és a bünvádi eljáráshoz. — Accusatorius eljárás és tortura kizárják egymást. — A magyar és az angol bünvádi eljárás rokon vonásai. — A magyar törvények és javaslatok a kínvallatásról ... XIII

Okmánygyüjtemény és adalékok a kínvallatás megszüntetéséről szóló fejezethez ... XVI

Az államtanács jegyzőkönyve Sonnenfels agitatiója tárgyában ... XVI

A Theresiana határozmányai a kínvallatás és a halálbüntetés iránt ... XX

Kaunitz herczeg átirata a Theresiana elavult rendszeréről ... XXI

József corregens votuma a kínvallatás megszüntetése tárgyában ... XXI

A királynő előzetes határozata ... XXII

Hatzfeld közvetitő javaslata ... XXIII

Hatzfeld a kínvallatásra kiterjeszkedő az egyetemi tanítások megszorításáról ... XXIV

József döntő határozata a kínvallatás megszüntetése tárgyában ... XXIV

Lap

Kaunitz herczeg felterjesztése a kínvallatás megszüntetése tárgyában ... XXVI
József leirata Kaunitzhoz ugyane tárgyban ... XXVII
A magyar udvari kanczellária felterjesztése Strauchfuss Márton bünügyében ... XXVIII
Ugyanannak felterjesztése Daróczy Ferencz bünügyében ... XXXII
A kanczellária javasolja, hogy a m. kir. Curia szólíttassék fel a kínvallatás megszüntetése tárgyában véleményadásra ... XXXIV
Leirat, melyben Mária Theresia királynő a m. kir. Curiától véleményt kér a kínvallatás megszüntetése tárgyában ... XXXIV
A Curia véleménye ... XXXV
A kanczellária felterjesztése ugyanazon tárgyban ... XXXVIII
Államtanácsi akták az előző két felterjesztésről ... XLI
A kínvallatás megszüntetéséről szóló kir. rendelet XLIV
Helytartótanácsi rendelet ugyane tárgyban ... XLV
Ujabb királyi és helytartótanácsi rendelet ugyanerről ... XLVII
II. József rendelete Tinka Kornya rablógyilkos büntetése tárgyában ... XLVIII
Erdélyre vonatkozó rendeletek a kínvallatás megszorítása, majd később megszüntetése iránt ... L
Ferencz király rendelete ugyanerről ... LVII
További fejlemények. — Ujabb rendeletek. — Országbirói Értekezlet. — Curiai átirat az igazságügyminiszteriumhoz. — A büntető-törvénykönyvnek és a büntető perendtartásnak a tortura tilalmát illető határozmányai ... LIX
Százados vergődés a halálbüntetés kérdése körül ... LXI
II. József a halálbüntetés ellen. — A tortura és a halálbüntetés megszüntetése közti kapcsolat. — II. József büntetési rendszere ; az 1787-iki Btk. — Párhuzam ezen Btk. és az 1792-iki javaslat közt. — A Karok és Rendek álláspontja a halálbüntetés megszüntetésének kérdésében. — A Martinovics-per tanulságai. — Az 1843-iki javaslat mellőzi a halálbüntetést. — Deák Ferencz igazságügyminiszter magatartása. — Deák Ferencz az Országbirói Értekezleten inditványozza az 1843-iki javaslatok életbeléptetését. — Horváth Boldizsár megbizza Csatskó Imrét a revisióval. — Deák Ferencz értekezlete Csemegi Károlylyal. — A

Lap

büntetőjogi kiegyezés. — Az 1878 : V. t.-cz. rendszere a halálbüntetés kérdésében LXI

Mikép készült az 1792-iki javaslat? — A javaslat szerzői. — A kanczellária felterjesztése az 1792-iki javaslat ellen LXVII

Adalékok a régi magyar büntető igazságszolgáltatáshoz LXXV

A Theresiana és Magyarország. — Kwiatkowsky könyve a Theresianáról LXV

Az erdélyi udvari kanczellária felterjesztése az erdélyi és a magyar bünvádi eljárás accusatorius jellegéről LXXV

Máramarosvármegye és Felvincz város bünügyi rendtartása. — Accusatorius jelleg. — Enyhe büntetési eszközök XCII

Feltételes itéletek boszorkányperekben XCIII

A Theresianának a boszorkánypereket tárgyazó határozmányai XCIII

Kolosmegyei és marosvásárhelyi adalék a kínvallatásról XCIII

Fehérmegye bünügyi igazságszolgáltatása a XIX. század első felében. — Párhuzam az osztrák gyakorlattal. — Halálbüntetés LXXVII

Egyéb adalékok. — Acsády Ignácz, Grünwald Béla, Marczali Henrik, Vécsey Tamás, Andrássy Gyula, Wlassics Gyula, Balogh Jenő, Berzeviczy Gergely, Vuchetich Mátyás, Konek Sándor, Pauler Tivadar, Falk Miksa dolgozataiból LXXVII

Szalay László feljegyzései az 1841/3-iki országos bizottság tárgyalásairól. — A nyilvánosság kérdése 1843-ban LXXXI

A komáromi börtön építése. — A komáromi börtön építésének kérdése az államtanácsban. — A komáromi börtön magánrendszerének szabványait mintául beszerzik az osztrák börtönintézetek építése számára. — E rendszer elfogadása Ausztriában LXXXIV

Börtönügyi viták. — Miért nem lett törvény az 1843-iki javaslat börtönügyi részéből LXXXVII

Erdélyi kodifikátió. — Vegyes adalékok az 1843-iki javaslatokról. — A Csatskó-féle átdolgozás. — Fuger von Rechtsborn törvénytervezete. — Wertheimer Ede dolgozata Kossuth Lajos politikai peréről és fogságáról LC

Anyaggyüjtemény.

A bünvádi eljárás javaslatának tárgyalása.

	Lap
Kerületi ülések	1
Esküdtszék	6
Országos ülések a Karok és Rendeknél	72
Esküdtszék	72
Országos ülések a főrendeknél	132
Válaszüzenete a főrendeknek a büntető eljárás tárgyában	183
Az országos bizottság Szalay-féle jegyzőkönyvei	185

—

Név- és tárgymutató a négy kötethez 421

BEVEZETŐ TANULMÁNY.

A kínvallatás megszüntetése.

I. Két büntetőjogi kérdéssel foglalkoztak behatóan Mária Terézia környezetében: a kínvallatás és a halálbüntetés megszüntetésével.

Ezen két kérdés közül kétségkívül az első a gyakorlatibb, mivel a büntető igazságszolgáltatás minden részletét dominálja.

Különösen Sonnenfels, a bécsi egyetem nagyhírű tanára, lépett fel a kínvallatás és a halálbüntetés megszüntetése mellett. S rövid idő alatt iskolát csinált. A bécsi előkelő társaságban ünnepelték őt; a nap hőse lett.

Rokonszenves érdeklődéssel kisérte Sonnenfels tanításait Mária Terézia is, a ki minden körülmények közt megvédelmezte őt, midőn némely udvari körök ellene fordultak nagyon is bátor szókimondásáért. A királynőre különben befolyással voltak egy másik alattvalójának, a milanói Beccariának tanai is.

A két tudós büntetőjogi rendszere iránt még sokkalta nagyobb előszeretettel viseltetett Mária Terézia fia, József. A míg a királynő a kínvallatás kérdését különválasztotta a büntetőjogi törvényhozás többi kérdéseitől, mivel az új büntető törvénykönyv — a Theresiana — ezek tekintetében nagyobb nehézségeket nem okozott: József már anyja uralkodása idejében az egész büntetési rendszert, de különösen a halálbüntetés eltörlésének kérdését, hozta napirendre.

A kínvallatást illető tárgyalások abban az időben folytak, a midőn Mária Terézia Józsefet már kormányzótársul maga mellé vette.

A reform kérdése az osztrák legfőbb igazságügyi hatóságnak felterjesztései folytán lett aktuálissá. Alig lépett ugyanis 1768-ban életbe Mária Terézia büntető törvénykönyve, mely a kínvallatást megszorította ugyan, de legnagyobbrészt mégis fenntartotta, egész sora a gyakorlati kérdéseknek merült fel, melyeket a bíróságoknak el kellett dönteniök. Több felterjesztés jött és ezeket a királynő az államtanácshoz utasította; egyszersmind felvetette azt a kérdést, hogy nem kellene-e a kínvallatást teljesen megszüntetni, vagy legalább ujolag lényegesen megszorítani.*) A tárgyalások közben József kezébe került az iratcsomó. Odaiktatta abbeli véleményét, hogy ne a részletekről tanácskozzanak, hanem arról, hogy megszüntetendő-e a tortura teljesen; ő maga a megszüntetés mellett van.

Ezen kisérő irat természetesen befolyást gyakorolt az államtanács tagjaira s a tanácskozások eredménye az lett, hogy csak kis többséggel határozták el a kínvallatás — megtartását.

A véleményadásra felszólított osztrák országos főhatóságok és a bíróságok, beleértve a legfőbb bíróságot is, legnagyobbrészt a kínvallatás megtartása mellett nyilatkoztak; legfölebb némi csekély enyhítést véltek ajánlhatni.

A kérdés ezek után döntés végett Mária Terézia elé terjesztetett s a királynő Józsefet, »mint a ki jogot tanult«, kérte fel a határozathozatalra. József előbb vegyes bizottságot hivott egybe s ezen tanácskozmányon a szavazatok pro és contra egyenlő számban oszoltak meg. Ily körülmények közt mégis Józsefnek kellett döntenie s ő — még egy véleménynek meghallgatása után — a teljes eltörlést mondotta ki.**) Hozzátette pedig az elintézéshez, hogy ne csak az örökös tartományokra nézve, hanem Magyarországra,

*) Különösen az izgatta fel a királynő kedélyét, hogy — mint értesült — Lombardiában az egyik kínzó eszközt az ő nevéről nevezték el.

**) Az ide vonatkozó államtanácsi okmányok szövege alább található. — V. ö. *Arneth:* Geschichte Maria Theresia's. IX. köt. 206. és köv. ll. — *Hock:* Der österreichische Staatsrath. 44. és köv. ll. — *Wahlberg:* Gesammelte kleinere Schriften II. kötet.

Erdélyre, továbbá Németalföldre és Lombardiára is kiterjedjen a rendelkezés. Itt mutatkozik már Józsefnek az az elhatározása, hogy az alkotmányos tényezők jogkörének ignorálásával kell behozni a reformokat, nehogy ezek bármi késedelmet szenvedjenek.

A magyar udvari kanczelláriát úgy látszik nagyon meglepte a rendelet. Közjogi szempontból ugyan egyenest nem támadja meg, de azt a felterjesztést teszi, hogy az életbe léptetés előtt czélszerű lesz bevárni a Curia véleményét.

A Curia rövid idő mulva beterjeszti a véleményt. A teljes megszüntetést nem támogatja; különösen az eshetőleges megszüntetés közhírré tételét ellenzi, mivel ebből a büntettesek biztatást meríthetnének. Belébocsátkozik annak tárgyalásába is, hogy a megszüntetés esetén mi lépjen a kínvallatás helyébe.

A Curia szerint azon esetekben, a hol a birónak nincs kételye a bünösség iránt, tehát az elitélhetéshez csak a beismerés hiányzik, a tortura eltörlésével a bíróság a rendkívüli, vagyis enyhébb büntetést lesz hivatva alkalmazni; a mely esetekben pedig az elkövetés tekintetében kételye volna a bíróságnak, szintén a bíróságra volna bizandó, vajon érdemel-e büntetést a vádlott, vagy pedig nem. Mint rendkívüli büntetést a Curia a vásárokon való kiállítást, a megvesszőzést, a botbüntetést, továbbá a bányákban vagy sómüvekben való időleges vagy életfogytiglani dolgoztatást, végül a megszökés megakadályozása végett a megbélyegzést ajánlja. Mint ebből látható, a tortura megszüntetését nem úgy értelmezik, hogy a bizonyítottság hiányában felmentés mondandó ki, hanem úgy, hogy az erős gyanuval terhelt ellen kisebb büntetés, ú. n. rendkívüli büntetés, lesz kiszabandó.

Az udvari kanczellária hozzájárult a közvetítő véleményhez.

Ellenben a királynő, illetőleg József, követelte a rendelet végrehajtását. Ezentul a kínvallatás miatti panaszokat tárgyazó minden rendelet visszatér az elvi kérdésre; oktat és fenyeget.

A mint Mária Terézia és József tudvalevőleg egyébként is megvédték a jobbágyokat, úgy az igazságszolgál-

tatási túlkapásokban is főleg a jobbágyok sérelmét találták és megtettek minden lehetőt e visszaélések megszüntetésére.

Érdemes a felemlítésre, hogy a megszüntető rendeletnek Németalföldre és Lombardiára való kiterjesztése is nehézséget okozott. Ezen két tartomány Kaunitz herczeg államminiszter ressortjába tartozott s Kaunitz már pár nappal a rendelet vétele után felterjesztést intézett a királynőhöz, melyben kifejti, hogy nincs ugyan ellenvetése a tortura megszüntetése tekintetében, de nem lesz tanácsos az alkotmányos tényezők meghallgatása nélkül a rendeletet érvényesíteni. (Az erélyes hangú felterjesztés szövegét alább találja az olvasó.) Nehány nappal később József rendeletet ad ki a németalföldi és az olasz alkotmányos testületek meghallgatása iránt.

A kínvallatás megszüntetése tehát Mária Terézia uralkodási idejébe esik ugyan, de Józsefnek a ténye. Ha ő tartózkodott volna a beavatkozástól, a királynő bizonyára, szokott módszere szerint, közvetítő részleges intézkedést tesz. Épen nem hasonlít ez az akkor még radikális rendelkezés Mária Terezia többi intézkedéseihez. Sonnenfels és József: ezek voltak akkoron a bécsi radikálisok.

A kínvallatás megszüntetése átment a József büntető rendtartásába.

Meg kell azonban jegyezni, hogy Józsefre nézve a kínvallatás eltiltása éppen nem a humanizmus kérdése volt, hanem tisztán igazságszolgáltatási kérdés. Következik ez egyenest abból, hogy ugyanő — mint látni fogjuk — a *büntetési* torturákat elfogadta.

II. Magyarországon a kínvallatás rendszeresítve nem volt.

Az önkormányzat tudvalevőleg compromissuális jellegüvé teszi a büntető igazságszolgáltatást. A különböző helyi tényezők félig-meddig szerződéses viszonyba lépnek egymással. Egyik is, másik is elnéz valamit s a szigorban a végletekig nem mennek, különösen csekély súlyu bünügyekben és az odavaló illetőségüek irányában. Magyarországon sem a központi államhatalom, sem az egyház nem volt elég erős, hogy a büntető igazságszolgáltatást a maga czéljaira felhasználja.

A nemeseket illetőleg a kínvallatásnak egyenes tilalma állott fenn, mint Verbőczy III. 20. czime tanusítja. A nem-nemesekre nézve, mert azok személyes szabadsági jogairól különben is alig lehetett szó, nem ellenőrizték, megtürték. Erre látszik mutatni Verbőczy bevezetésének 16. czim 4. §-a is. A visszaélések, az akkori körülményekhez képest, természetesen gyakoriak voltak.

Tért foglalt ugyanis különösen a XVII-dik század utolsó tizede óta az osztrák Praxis Criminalis, melyet Kollonits bibornok kinyomatott és Szentiványi Márton a Corpus Juris 1696-iki kiadásához csatolt; az 1729-iki magyar országgyűlés pedig bizottsághoz utasította tárgyalás czéljából.

A Praxis Criminalis az inquisitorius rendszeren alapul s a tortura alkalmazása benne szabályozva van; nagyon természetes tehát, hogy — a nem-nemesek elleni eljárásban — mint bizonyítási eszköz lassankint alkalmazást nyert.

Az a törekvés, hogy a tortura a magyar bűnvádi eljárásba mint szerves alkatrész beleillesztessék, e szerint kétségkívül osztrák eredetű.

Sőt a bécsi államtanácsban többször szóba került a Constitutio Criminalis Theresianának Magyarországon való behozatala is. Az államtanács tagjai azt hitték, hogy Magyarországon a törvénykezési zavarok megszüntetésére legalkalmasabb volna e kodex életbeléptetése.

Az alkotmányjogi akadályokon kívül azonban lehetetlenné tette ezt azon körülmény, hogy a Theresiana egész rendszere az inquisitión alapult; a behozatal tehát perjogi tekintetben visszaesés lett volna. Magyarországon ugyanis az accusatorius rendszer állott fenn, az a rendszer, melyre Európa még ma is csak törekszik.

Hozzájárul, hogy a Theresiana hasonlíthatlanul súlyosabb büntetéseket állapít meg, mint a milyenek itt rendszerint alkalmazásban voltak; a boszorkányságot és a megbabonázást mint büntetteket bünteti; e mellett még a birói önkénynek is tág teret ad, a mennyiben megengedi az analogia útján való elitélést, vagyis a büntetőtörvényben nem foglalt cselekményeknek a birói itélet utján való

poenalizálását. Benne van ezeken kívül a megbélyegzés, és a mit első helyen kellett volna említeni, a halálbüntetés mint poena ordinaria a legváltozatosabb súlyosításokkal és kínzásokkal.

Egészben véve Mária Terézia törvénykönyve, melyet találóan Nemesis Theresianának is neveztek, nem igen tisztultabb szellemű, mint a tizenhetedik századbeli Praxis Criminalis, vagy a tizenhatodik századbeli Constitutio Criminalis Carolina. Sőt némelyik német iró véleménye szerint a Theresiana a büntetési nemek tekintetében még szigorubb és kegyetlenebb mint a kétszázötven évvel régibb Carolina.

Jellemző, hogy midőn a Theresiana mint törvény már szétküldetett, Kaunitz herczeg államminiszter belepillantván a szövegbe, felháborodott a felett, hogy ilyes határozmányokat a tizennyolczadik század második felében még ki lehet adni és sürgős előterjesztést intézett a királynőhöz, hogy vonassa vissza a botrányos törvényt. Szét is ment azonnal a rendelet, hogy az életbeléptetés iránti intézkedéseket fel kell függeszteni és a példányokat visszaküldeni. Kaunitzot azonban az államtanácsban elnémították azzal, hogy a törvény nem akar ujításokat létesíteni, hanem csak a régi rendszeren belül kifejlődött kegyetlen szigort és a visszaéléseket kivánja megszüntetni s erre a czélzatra vezették vissza azt is, hogy a törvény grafikus ábrákkal magyarázza meg a hóhérnak és segédeinek, hogy az egyes torturális manipulátiókat mikép kell teljesíteniök.

III. Hogy a Theresiana és Magyarország büntetési rendszere közt áthidalhatlan ür volt, mutatják leginkább a következők.

A magyar bünügyi igazságszolgáltatásban ugyanis az erkölcsi eszközök, milyen a feltételes elitélés, a jótállás, a megkövetés, a perben állás betudása és a pénzbüntetés széles körü alkalmazása, lényeges alkotó elemet képeztek. A büntetőjogi eszmekör a régi Magyarországban ugyanazon felfogáson alapult, mely a büntetőjogot a föld egész kerekségén *ma* hatja át. Kiemeljük ennek támogatására még csak azt az egyet, hogy a jogos védelem, mint azt Verbőczy a Hármaskönyv III. R. XXI. és XXII. czimében körülirja

és részletezi, a mai elmélet messzemenő követelményeinek mindenben megfelel. A Theresiana és II. József büntető-törvénykönyve mindezekből semmit sem ismernek, a jogos védelmet pedig megszorítják. (Midőn tehát mi 1878-ban a magyar büntető-törvénykönyvet elfogadtuk, tulajdonkép visszafelé fejlesztettük büntetőjogunkat, mert, többek közt, elejtettük az erkölcsi büntetéseket. Megtettük, a mit száz évvel azelőtt Bécsből imputáltak Magyarországnak: a szabályosabbá tétel czimén súlyosítottuk büntetéseinket. S most, a Csemegi-kodex harmadik évtizedében: novelláris úton visszaállítjuk azt, a mi megvolt már nálunk évszázadokkal azelőtt: a feltételes elitélést és a többi erkölcsi tényezőket.)

Nagyon természetes a vázolt körülmények közt, hogy Mária Terézia korában Magyarországon nem a Theresiana, hanem Beccaria, Filangieri és Sonnenfels tanai hódítottak. Utóbbinak a könyvét lefordították latinra és a budapesti egyetemen ezen könyv alapján tanították a politikai tudományokat.

IV. Hogy pedig Filangieri tanait valóban követték az országban, annak bizonyításához egy eddig ismeretlen adattal járulhatunk, mely ugyan későbbi időből való, de bevilágít az előbbi időbe is.

Az 1792-iki büntető törvénykönyv javaslata tárgyában az udvari kanczellária Ferencz királyhoz felterjesztést szerkesztett s ezen munkálatot minden izében elitélte. Felhozta, hogy a törvénytervezet nagyon radikálisan ujít, a mennyiben nem veszi figyelembe, mi volt eddig Magyarországon büncselekmény és mi nem, hogy demokratikus elveket követ, hogy a társadalmat egygyé akarja olvasztani, hogy a büntető törvénykönyv politikai részét elszakítja az alkotmányi törvényektől, hogy a külföld egyik irójának, Filangierinek, felforgató tanait követi, a kinek munkája mint közveszélyü, el van tiltva az országban. Hogy pedig a törvényjavaslat határozmányai valóban Filangieri munkáiból vannak merítve, azt oly módon bizonyítja, hogy ezen író munkájából számos részletet idéz és mellé helyezi a törvényjavaslat megfelelő határozmányait. Ennél klassikusabb tanuság az olasz államjogtudós befolyása tekintetében igazán nem szükséges.

V. Azt is állítottuk fent, hogy Magyarországon az accusatorius rendszer volt gyakorlatban. Bizonyítani ezt nem szükséges ugyan, mert száz és száz irodalmi és birósági bizonyíték támogatja. De nyomára jöttünk egy adaléknak, mely sajátságos jellegénél fogva szintén megérdemli, hogy itt felhozassék.

Ferencz király 1832-ben kegyelmet adott egy embernek, a kit egyik szász szék halálra ítélt. Az iratokból az derült ki, hogy a szász szék az inquisitorius rendszert követte a perben s az itéletet felterjesztette a nélkül, hogy azt az elitéltnek kihirdették volna. Ferencz király, az államtanács kezdeményezésére, a kegyelmezés alkalmából kérdést intézett az erdélyi udvari kanczelláriához, hogy így történik-e ez Erdélyben a többi nemzetek bíróságainál is? Erre a kanczellária azt felelé, hogy a magyar és a székely bíróságoknál az accusatorius rendszer uralkodik s ezen rendszer részleteit a felterjesztésben ki is fejti.

Előadja, hogy a vádat valamennyi terhelő bizonyítékkal a magistratuális fiskus nyújtja be és erre teszi meg a vádlott a maga kifogásait. A további allegátákat is épúgy váltják, mint a polgári perben szokott történni. Valamennyi itéletet, akár szabadságbüntetésre, akár halálbüntetésre szólnak azok, a vádlott és védője jelenlétében hirdetik ki. Ha pedig a vádlott szegény ember, akkor a szegények ügyvédje támogatja, hogy a törvényes jogorvoslattal élhessen.

A felterjesztés az államtanács elé került és itt Mikos László államtanácsos megerősítette tartalmát és hozzátette, hogy a magyarországi bíróságoknál is ugyanez az eljárás honos.

Az osztrák államtanácsosok így jutottak tudomására annak, hogy Magyarországon oly bünvádi eljárás uralkodik, mely közelebb áll az angol eljárási rendszerhez, mint a kontinentálishoz.

Ez a »polgári per« valóban egyenes ellentéte a Carolina, a Praxis Criminalis és a Theresiana inquisitiójának.

S itt találjuk meg fő-indokát annak, a miért Magyarországon a kínvallatás nem fejlődött rendszerré: *mert accusatorius volt Magyarország bünvádi eljárása.* Az arany bulla második czikke és a primae nonus lehetetlenné tették az inquisitorius rendszer kifejlődését.

VI. Hogy egész kétségtelenül ez az oka a kínvallatás elmaradásának, legjobb bizonyíték az, hogy Angliában szintén nem volt rendszeresítve a tortura.

Stephen határozottan megmondja, hogy lényeges különbség van Angolország és a continens előkészítő eljárása közt; az angol törvény a kínvallatást nem engedi meg s az angol írók e tilalomról magasztalólag szólanak; mindazáltal elismeri e szerző, hogy a régibb időben visszaéléskép mégis alkalmazták Angliában a kínvallatást nem csak politikai, de közönséges bűnügyekben is.*) A fejlődés tehát ugyanaz, mint Magyarországon.

Világos, hogy a mely államokban absolutismus uralkodott, ott megvolt az inquisitorius rendszer s ennek a kínvallatás képezte szükséges alkatelemét; a hol pedig alkotmányosság volt, mint Magyarországon és Angliában, ott az accusatorius rendszer uralkodott s ez kizárta a tortura meggyökeresedését. Mindaháromtényező — alkotmányosság, accusatio, kínvallatás nélküli bűnvádi eljárás — a két államban teljesen azonos fejlődést mutatott s ez nagyon támogatja azt, hogy azon intézmények közt szoros rokonság áll fenn.

S végül megvan ezekben a körülményekben a kapcsolat azzal a történeti ténynyel, hogy Magyarország a boszorkányhit tekintetében külön állást foglalt el Európában. Kálmán király tilalma unicum azon korban. Kétségkívül ez a különállás is hozzájárult ahhoz, hogy a magyar

*) »One circumstance must here be mentioned, which makes a distinction of considerable importance between the preliminary criminal procedure of our own country and that of all the countries which used the civil law. I refer to the absence of the use of torture as a means of collecting evidence whilst the prisoner was in custody. It was never recognised as a part of the law of England, and its illegality was made the subject of much boasting by some of the earliest panegyrists of English institutions, and in particular Fortescue, Smith, and Coke. There is, however, proof that it was practised for the purpose of obtaining evidence under Henry VIII. and his three children, and also during the reigns of James I. and Charles I., and that not only in political cases but also in the case of common crimes.« (A history of the criminal law of England. I. köt. 221. lap.)

bűnvádi eljárás nem alakult át inquisitoriussá; mert a boszorkányperek szükségképi inquisitorius jellege nem befolyásolta Magyarországon a közönséges bűnvádi eljárást annyira, mint azt más országokban tette.

VII. Álljon itt Szalay László nagyon tanulságos véleménye a magyar accusatorius rendszerről.

»Magyarországban, ámbár megyei hatóságainkra nézve jellemző, hogy a törvényes és közigazgatási ügyek nem kis mértékben ugyanazon személyek által kezeltetnek, — oly dolog, melyet a történeti alapon nyugvó alkotmánynak nem irigylenek az újabbak, a rögtönzöttek, ha úgy tetszik, s mely ámbár függetlenségünk fenntartására hatalmas befolyással lehetett a multban, ma csak az igazságszolgáltatás rovására létezik: — mégis annyi csirái találtatnak a jobb büntető eljárási elveknek; miszerint csak a példátlanul ránk nehezedett környülmények okozhatták, hogy a tiszti ügyészeti elemből jelesebb vádoló rendszer nem keletkezett nálunk mint a continensen bár hol. A nemesek elleni büntető eljárás — legalább törvény és a jobb gyakorlat szerint — kutató elemeket nem ismer, s a nemtelenek részére divatozó, jóllehet itt az úgynevezett benevolum tisztán kutató jellemet öltött magára, s ámbár a »forma processus judicii criminalis« — melylyel bennünket Kollonics akart megajándékozni — miasmáit érezni minden nyomon, minek következése a bizonyítékok szerzésének lehető legrosszabb módja: még sem változhatott annyira inquisitoriussá, hogy fontosabb esetekben is meghatározott tényre vagy tényekre szorítkozó vádlevél nélkül nyittatnék meg az eljárás második szakasza, melyet specialisnak mond a német jogtudomány; s nem is annyira, hogy ügyvédi segéd megtagadtatnék a vádlottól.« (Publicistikai Dolgozatok 112. l.)

VIII. Jelezni kívánjuk ezek után, hogy a kínvallatás kérdésében a magyar törvények és javaslatok s az irodalom mily álláspontot foglaltak el.

Az 1790. évi XLII. t.-cz. kimondotta, hogy a kínvallatás, mivel nem alkalmas eszköz az igazság kiderítésére, hanem

inkább büntetést képez: addig is, míg az országos bizottság útján végleges intézkedés történik, egyszerűen tiltva lesz.

Az 1792-iki büntető törvénykönyvi javaslatban, az itt vázolt körülmények közt, felesleges volt ugyan szólni a torturáról. Mindazonáltal e javaslat IX. czikk 4. §-a kimondja: abstinendum in hoc examine ab omnibus dolosis persvasionibus, a promissione gratiae, vel remissionis poenae; multo autem magis a minis et verberibus, imo et verbis acerbioribus; praeterquam enim, quod extorta ejusmodi confessio ipso jure sit nulla, dubia et injusta, in promissis non servatis, detegitur promissoris levitas, quae a judice procul abesse debet. Az 1827-iki javaslat VI. czikk 2. §-a pedig a kérdésről így szól: Legitima confessio, quae primum probationis medium constituit, spontanea, perspicua, completa, fundata, judicilis et constans esse debet. Confessio spontanea erit, si in examine ab omnibus persvasionibus et promissionibus gratiae, vel remissionis poenae, multo autem a minis et verberibus abstineatur. Végül, ezekkel megegyezőleg, az 1843-iki javaslat 233. §-a (1844-iki 240. §.) meghagyja, hogy a bűnvizsgáló biró szenvedelem nélkül köteles kihallgatni a vádlottat; igéreteket és ámításokat, valamint erőszakot és fenyegetéseket a czélból, hogy a vádlott vallomásra birassék, vagy bármely nyilatkozatot tegyen, használni nem szabad. A három javaslat tehát a tortura és a torturális eszközök kizárása tekintetében teljesen azonos álláspontot van.

A magyar politikai irodalomban állandóan üldözték a kínvallatást. Idéztük erre nézve az I. kötetben Széchenyi István Stadiumát (13. l.) és a Kossuth Pesti Hirlapjában közölt tortura-ellenes czikket (36. l.) A többi adalékokat alább találja az olvasó. (XCII. és köv. ll.)

Meg kell említenünk, hogy Poroszországban Nagy Frigyes a kínvallatást 1754-ben rendeletileg megszüntette ugyan, de vannak történeti adatok, melyek szerint még jóval később is megtürték.*)

*) V. ö. többek közt *Kries:* Lehrbuch des Deutschen Strafprozessrechts. 46. l.

Okirat-gyűjtemény és adalékok

a kinvallatás megszüntetéséről szóló fejezethez.

Sikerült kikutatnunk a kínvallatás megszüntetését tárgyazó okiratokat. Ezek segélyével pontosan megállapítható, hogy a különböző tényezőknek mily részök volt az úgy igazságszolgáltatási, mint kulturális szempontból nagy horderejű reformban. Az okiratok szolgáltatják részben a bizonyítékokat azon kifejtésekre is, melyeket fent talál az olvasó.

Ide iktatjuk először is az osztrák államtanács egyik jegyzőkönyvét, mely Sonnenfels agitatiójával foglalkozik. Mutatja ezen okmány, hogy Sonnenfels fellépését nem roszszalták ugyan egyenesen, mégis szükségesnek tartották korlátozni őt egyetemi előadásaiban, mivel abból indultak ki, hogy kritikája a fennálló törvények tekintélyét sérti. A jegyzőkönyv 1772-ből, tehát közvetlenül a kínvallatás megszüntetése előtti időből való és jól feltünteti a két áramlat közti küzdelmet. Megemlítjük még, hogy Sonnenfels fegyelmi és egyéb ügyeivel az államtanács számos jegyzőkönyve foglalkozik; ezt az egy okiratot azért emeltük ki, mivel az már maga is jól világítja meg az akkori helyzetet és Sonnenfels viszonyát az udvarhoz.

(2882/1772.)

Nota des obersten Kanzlers v. 4. X-ber 772„ über eine Vorstellung des von Sonnenfels in Betref der von ihm wegen Aufhebung der Tortur und der Todesstrafe lehrenden Sätze.

Vermöge der auf einen Vortrag der Böhmisch-Österreichischen Kanzley vom 8-ten August l. J. geschöpften allerhöchsten Resolution ist dem von Sonnenfels und allen andern Lehrern der Politzey und

Kameral-Wissenschaft per decretum bedeutet worden, dass Sie den Gegenstand von der peinlichen Frage und von der Aufhebung der Todesstrafe nicht mehr berühren sollen.

Gegen diese Verfügung machet Sonnenfels gegenwärtige Vorstellung, worin er den in dem Decret ihm zur Last legen wollenden Ungehorsam, als ob er diese Sätze gegen der öfters wiederholten Untersagung doch gelehret, von ihm abzulehnen und sich zurechtfertigen suchet, dass seine Sätze weder den allerhöchsten Gesetzen e diametro entgegen stünden, noch sonsten auf einige Art, wie ihn das Hof-Decret beschuldige, anstössig seÿen.

Er beweiset ein so anderes ganz weitschichtig, welches jedoch im wesentlichen dahin auslauft:

In allen seinen Handlungen nehme er die Folgsamkeit gegen den Fürsten zum Grunde und präge auch solche beÿ allen Gelegenheiten seinen Schülern ein; der *Ungehorsam* könne ihm daher um so weniger aufgebürdet werden, als ihn die a. 767. per decretum gegebene Weisung (dass er seine Sätze nicht nach jenem, was mit der gegenwärtigen Verfassung übereinstimmt, sondern was er für ächt halte, ausarbeiten solle) zu dieser Lehrart sowohl, als die allerhöchste Beangenehmung seines für alle Katheder vorgeschriebenen Lehrbuchs berechtiget habe.

Die von ihm niedergeschriebenen Sätze von Aufhebung der peinlichen Frage und der Todesstrafe stünden den allerhöchsten Gesetzen nicht gerade entgegen, da er solche nur als eine *Schuelfrage* berühre, welches ihm eben so wenig, als den Lehrern der Civil-Rechten verarget werden könne, da Sie öfters einige Streitsachen theoretice anderst behandelten als Sie in praxi ausgeübet würden.

Überhaupt habe er auch nicht durchgehends die peinliche Frage und die Todesstrafe für unzulänglich angesehen, sondern selbst ein und andere Fälle gesetzt wo solche nothwendig werde.

Anstössig wären seine Sätze ebenfalls nicht, da dadurch Niemand zum Ungehorsam angeleitet würde, ja er sehe nicht ab, wie man ihm mit Fueg diesen Vorwurf machen könne, da man doch andererseits gestatte, eben jene Bücher, so die Gründe von Aufhebung der Tortur und der Todesstrafe an Hand geben, allhier öffentlich zu verkaufen und die *Zeitungen*, worin beÿ ein oder andern Staat die bewirkte Aufhebung der Tortur angerühmt wird, öffentlich lesen zu lassen.

Er schliesset also dahin, dass es seinem Ansehen sehr verkleinerlich seÿn würde, wenn er die von ihm in Druck gegebene Sätze widerrufen und beÿ der, auf Selbe der Ordnung nach kommenden Erklärung Sie mit Stillschweigen übergehen sollte. Er bittet demnach es beÿ seiner *angewohnten* bescheidenen Erklärung hierin noch ferner zu belassen und zur Rettung vieler unschuldigen Menschen, welche aus Schmerzen der Tortur, unwahrhafte, den Tod nach sich ziehende Bekäntnisse machen, die Frage, ob die Tortur noch weiter zu ge-

brauchen seÿ? schärfest untersuchen zu lassen, wobeÿ er die Vertheidigung gegen den Gebrauch der Tortur über sich nehmen will.

Der O. Kanzler Graf v. Blümegen (dessen privative Meinung durch den von E. M. dem Sonnenfels gemachten mündlichen Auftrag abgefodert worden) erkennet zwar einerseits, dass sich Sonnenfels zulänglich ausgewiesen und dass die Sätze, nachdem das Lehrbuch bereits in das Publikum gekommen, darinn nicht mehr abgeändert, oder in der Explication von ihm mit Anstand übergangen werden können; doch scheint es ihm auch auf der andern Seite gar nicht anständig zu sein, dass zur Zeit, wo durch die nemesin Theresianam die peinliche Frage und die Todesstrafe neuerlich bestättiget worden, in Schulprüfungen öffentlich Sätze zur Vertheidigung ausgesetzet werden, welche diesen Anordnungen entgegen sind. Er glaubet daher, dem von Sonnenfels per decretum sagen zu sollen, dass allerhöchst dieselben seine Entschuldigung zu Gnaden aufnähmen, demselben aber unter einem auftragen, dass er diese Lehrsätze zwar ferners als eine Schulfrage abhandlen könne, solche aber niemals zur öffentlichen Vertheidigung aussetzen solle.

So viel es endlich die letztere Bitte des Sonnenfels belanget, den Satz, ob die peinliche Frage aufzuheben? standhaft untersuchen zu lassen — da glaubet der oberste Kanzler, dass es dermal, wo die neue Halsgerichtsordnung bereits publici Juris worden, nicht mehr an der Zeit seÿ hierwegen Untersuchungen anzustellen: obschon er nicht misskennet, dass jenes, was Sonnenfels zur Aufhebung der Tortur anführt, von vielen grossen Schriftstellern ebenfalls behauptet werde und dem Vernehmen nach selbst der König in Preussen, die peinliche Frage aufgehoben haben solle.

Weiter will er in diese Sache nicht eingehen, weil solche in die activität der Obersten Justizstelle einschlägt.

Wenn man die allerhöchste Resolution ad n. 1966 mit der Kanzlei-expedition vergleichet, so zeiget sich ganz klar, dass in dieser Zusätze und Vorwürfe beigefüget werden, respectu welcher der von Sonnenfelss sich sehr wohl vertheidigt. Ich erachte demnach, dass diesem letztern jenes zu seiner Consolation per decretum gesetzt werden könne, worauf der Oberste Kanzler einräth. In Ansehung der peinlichen Frage, quoad eliciendam veritatem in proprio (?) facto bin ich jederzeit der Meinung jener grossen Männer gewesen, die mit ganzer Ration behaupten, dass ein so unsicheres und der Unschuld höchstgefährliches Mittel abzuschaffen, und die Tortur allenfalls bloss beÿ überwiesenen Verbrechern, die ihr facinus bosshafterweis verschweigen, auch nur in criminibus atrocibus, als rabariae, assassinatus, perduellionis, wo dem Staate sehr viel an der Entdeckung der ampliorum liegt, zu gebrauchen seÿ. Ob man inzwischen schon der-

malen, nach dem Exempel Engellands, Russlands, Preussens, Schwedens und Dännemarks diesen Schritt machen, und die nemesin novissimam abändern will, stell ich allerunterthänigst anheim. Wenigstens verdient die Sache der Obersten Justizstelle zur Erwägung gegeben zu werden.

Gebler.

Resolutio Augusta.

Dem Sonnenfels kan per decretum die angetragene bedeutung gemachet werden, mit dem beÿsaz jedoch, dass weder diese noch andere, würklich bestehenden Anordnungen widersprechende Säze ferner offentlich gelehret, noch weniger zur offentlichen Vertheidigung ausgesetzt werden sollen.

Sonnenfelsnek a királynő felszólítására a tortura megszüntetéséről adott véleménye megtalálható összegyűjtött munkáinak 7-ik kötetében.

Sonnenfelsről l. többek közt *Finánczy:* A Magyarországi Közoktatás Története Mária Terézia korában. I. 329. és köv. ll.

Hogy mi volt az, a mi ellen Sonnenfels és vele egyetértőleg József corregens küzdött, csak úgy fogjuk méltányolhatni, ha szemünk elé állítjuk a Nemesis Theresiana határozmányait a tortura és a halálbüntetés iránt.

Ezen nehány törvényszakasz megmagyarázza azt is, hogy miért szólalt fel oly erélyesen a kibocsátás ellen Kaunitz, midőn megismerkedett a Theresiana tartalmával. Voltaire és Beccaria munkáinak megjelenése után ily törvényt szerkeszteni és kiadni valóban anachronismusnak látszhatott a franczia műveltségű államférfiú szemeiben.

Megjegyzendő, hogy Mária Terézia korában még megvolt Ausztriában az a szokás, hogy azon büntetteseket, kikre a halálbüntetést nem akarták kiszabni, gályarabságra ítélték és a velenczeieknek eladták. A velenczei köztásaság minden egyes emberért 29 frtot fizetett; a gályarabokat rettenetes bánásmódban részesítette, néha mint rabszolgákat tovább eladta a törököknek. Mária Terézia 1762-ben tiltotta el végleg a büntetteseknek külföldre való eladását. (L. *Maasburg:* Die Galeeren-Strafe in den Deutschen u. Böhmischen Erbländern Österreichs 14. l.)

A Theresiának a torturáról szóló határozmányaiból elég lesz ide iktatni a bevezető részt:

§ 17. Was nun die Peinigungsarten, und diessfällige, Absätze, oder Gradus Torturae anbelanget, da wollen Wir zu Hindanhaltung all-willkührlicher, oder fremder Torquirungsarten hiemit gesetzgebig geordnet haben, dass die Tortur in Unseren königlichen Böhmischen Erblanden auf Art, und Weise, wie selbe derzeit in Unser Hauptstadt Prag üblich, und wovon die Beschreibung sub Nro. 3-tio. beygerucket ist; in Unseren Oesterreichischen Erblanden aber auf Art, und Weise, wie solche in Unser Residenz-Stadt Wien in Uebung ist, und sub Nro. 4-to. sich beygefügter befindet, für allgemein gebrauchet werden solle.

Aus ersagten Beschreib- und Schilderungen sub Nro. 3-tio, & 4-to. ist nun abzunehmen, dass in Unseren Böhmischen Landen die Tortur 1-mò in den Daumstöcken, oder Daumschrauben mit- oder ohne Schlagung an den Daumstock; 2-dò. in der Bind- oder Schnürung von vorwärts; 3-tiò. in der Folterung mit Aufspann- und Reckung des Körpers auf der Leiter; 4-tò. in Anwendung des Feuers gegen den auf der Leiter aufgespannten Körper; dahingegen in Unseren Oesterreichischen Landen 1-mò, in den Daumschrauben mit- oder ohne Anklopfung, 2-dò. in der Bind- oder Schnürung von ruckwärts mit einem, oder mehreren, höchstens drey abgesetzten Bänden, 3-tiò. in der Folterung, oder trockenen Aufzug im Luft mit einem, oder mehreren, höchstens drey Absätzen, dann Anhängung der Gewichter bey dem anderten, und dritten Absatz zu bestehen habe. Wobey Wir ernstgemessen befehlen, dass jenen Falls, da Jemand durch alle Grad der Tortur zu peinigen ist, über erstbemeldte Marterarten nicht solle, noch könne weiter geschritten werden.

A halálbüntetésről, a poena ordinariáról, a következő határozmányok szólnak:

§ 1. Die in diesen Erblanden übliche Todesstraffen sind zweyerley: die härtere in überschweren, die gelindere in schweren Verbrechen.

§ 2. Die härtere beschehen erstlich: durch das Feuer mit lebendiger Verbrennung; oder wenn die Umstände eine Linderung zugeben, mit vorheriger Enthauptung des Missethäters. Andertens: durch das Viertheilen. Drittens: durch das Radbrechen von untenhinauf, oder von obenherab. Wobey anzumerken, dass wenn auf die lebendige Feuerstraffe, oder das Radbrechen von untenhinauf zu erkennen befunden wird, der Vorfall allemall an das Obergericht einzuberichten, und der diesfällige Bescheid: ob, und welchergestalten einem bussfertigen armen Sünder zu Abwendung der Verzweiflung eine Milderung in Vollziehung des Urtheils angedeyen möge? abzuwarten seye.

§ 3. Bey diesen Todesstraffen kann nach Mass der unterwaltendschwereren Umständen die Pein noch weiters durch Schleiffung zur

Richtstatt, durch Reissung mit glüenden Zangen, durch Riemenschneiden durch Zungenabschneid oder zum Nackenausreissung vermehret, und nach Beschaffenheit der Missethaten eines, oder mehr hievon dem armen Sünder vor der Todesstraff angethan werden.

§ 4. Zur Gattung der härteren Todesstraffen gehören auch die sonst gemeine Todesarten, wenn dieselbe nach Schwere der Umständen durch erstbemeldte, oder andere übliche Straffzusätze verschärffet werden: als durch Verbrenn- oder Durchpfählung des todten Körpers, durch Flechtung des Körpers, wenn es ein Mann ist, auf das Rad, mit- oder ohne einem hierüber aufgericht-kleinen Galgen; durch Handabschlagung mit- oder ohne Aufsteckuug des Kopfs, oder Kopf, und Hand, oder der Hand allein auf ein Rad, oder Pfahl, oder Anheftung der Hand an den Pranger.

§ 5. Einige härtere Todesstraffen, als das Ertränken, das Schinden, das lebendige Vergraben, das lebendige Pfählen etc. wie auch das Viertheilen, und Radbrechen der Weibsbildern sind in diesen Landen nicht gewöhnlich, es ist sich auch deren künftig nicht zu gebrauchen; eben also ist sich auch des Spiessens (ausser in Aufruhren, und Landesverräthereyen) noch ferners zu enthalten.

§ 6. Die gelindere, oder gemeine Todesstraffen beschehen durch den Schwertschlag, und den Galgen ohne eine beygefügt-anderweite Straffverschärffung. Das Henken jedoch ist in Ansehen der Weibspersonen nicht gebräuchig, sondern dieselbe werden an statt des Strangs mit dem Schwert hingerichtet.

Ezt a kegyetlen büntetési rendszert hozták be, jobban mondva: erősítették meg törvénynyel 1768-ban. Természetes, hogy Sonnenfelsnek könnyü volt a hangulatot az uj törvény ellen fordítani. Párisból az időtájt a humanisták a Calas-per miatt forrongásba hozták már egész Európában a szellemeket.

Említettük az első fejezetben, hogy Kaunitz herczeg felterjesztést tett a Theresiana életbeléptetése ellen s hogy utóbb belenyugodott a közzétételbe. Ezen későbbi időszakból származik alábbi átirata, mely feltünteti azt is, mi volt eredeti álláspontja és hogy miért változtatta meg véleményét.

Az átirat így szól:

Gutächtliche Aeusserung des Staatskanzlers Fürsten von Kaunitz über die Theresianische Halsgerichtsordnung. An d. Staatsminister Georg Fürsten v. Starhemberg gerichtet.

Euerer Liebden war es gefällig die Mittheilung derjenigen Erinnerungen von mir anzuverlangen, die ich über die neue peinliche Gerichtsordnung gemacht habe.

Ungeachtet ich Denenselben solches bereits versprochen habe, so mus ich doch gegenwärtig bekennen, dass ich von meiner gegen diese Criminal-Constitution bey ihrer ersten Durchlesung gefassten Meynung gänzlich abgegangen bin.

Ich thue dieses bekenntniss um so lieber, da ich nichts als die Billigkeit und Wahrheit suche, und meine vorhin gefassten Meynungen mit der grössten Bereitwilligkeit zu ändern gewohnt bin, wenn ich gegründete Ursachen zu einer Aenderung finde.

Da ich bey meiner ersten Einsicht dieser Criminal-Constitution die *Einleitung* überschlagen und nur die hauptsächlichsten Kapitel des Werkes selbst durchgelesen habe, so war ich in der Vermuthung, dass den Verfassern desselben die Ausarbeitung einer neuen, dem Geiste und der erhabenen Denkungsart unseres aufgeklärten Jahrhunderts angemessenen, und auf eine reine Philosophie und Legislation sich gründende Halsgerichtsordnung aufgetragen worden sey.

In dieser Voraussetzung, hat mir unter vielen anderen Anmerkungen nothwendig befremdlich fallen müssen, zu finden:

a) Dass ein grosser Theil dieses Werkes nicht mit derjenigen Präcision und Deutlichkeit verfasst sey, welche die erste Eigenschaft besonders desjenigen Theils einer erleuchten Legislation ist, welche von dem Tod und Leben der Menschen handelt.

b) Dass sehr Vieles selbst in Ansehung der Lebens- und schweren Leibesstrafen dem *arbitrio judicis* schlechterdings überlassen, und eben dadurch die grösste Gefahr veranlasst wird, in Bestraffung der Verbrechen entweder zu viel oder zu wenig zu thun.

c) Dass den bey mehreren gesitteten Völkern, entweder gar nicht bekannten, oder längst abgeschafften Brandmarkungen annoch Platz gegeben und eben dadurch der unglückselige Delinquent fast zu sagen in eine Ohnmöglichkeit versetzet wird, sich durch die Ergreifung eines ehrlichen Unterhaltungsmittels zu bessern.

d) Dass mann es bey den Relegationen noch ferners belassen hat, die doch meines Erachtens eben so ungerecht gegen unsere Nachbarn, als unvernünftig in Absicht auf uns selbst sind. Ungerecht gegen unsere Nachbarn, da ihnen ein Mensch zugeschoben wird, den wir doch selbst als ein Uebel unter uns nicht dulden zu sollen geglaubt haben. Unvernünftig in Absicht auf uns selbst, da wir ein Glied des Staates von uns stossen, das wir, so böss es auch ist, gleichwohl nutzbar anwenden könnten, wenn wir nur wollten.

e) Dass man kein Bedenken getragen hat, von Zaubereyen und anderen abergläubischen Dingen zu handeln, die bei unseren aufgeklärteren Zeiten vielmehr zum Gelächter dienen, als den Gegenstand der Strenge einer peinlichen Vorsehung abgeben können.

f) Dass man dem Beyspiel der Engländer und anderer gesitteten Nationen zuwider, den barbarischen Gebrauch der Tortur nicht gänzlich abgeschafft, oder wenigstens so viel nur immer möglich ein-

zuschränken getrachtet, auch sogar die ganze scharfrichterliche Manipulation in Kupfern vorgestellt, und solche einer gedruckten Criminal-Ordnung einverleibt hat, dessen erstes Blatt den verehrungswürdigsten Namen Ihrer Majestät enthaltet.

Alle diese und mehr andere Betrachtungen sind jedoch bey mir weggefallen, da ich bey nochmaliger Durchgehung des Werkes besonders dessen *Einleitung* eingesehen habe.

Wie die Verfasser in derselben erinnern, so war keineswegs die Frage von Verfertigung einer neuen, und auf Eingangs erwähnte Art einzurichtenden Criminalordnung. Der ihnen ertheilte Auftrag bestand bloss hierinne, die vorhinigen Criminal-Ordnungen *Caroli V., Ferdinandi, Leopoldi, Josephi* zum Grund zu legen und aus allen diesen eine Compilation zu verfassen, welche die bisherigen Verschiedenheiten beheben und die Stelle eines allgemeinen Gesetzes für die sämmtlichen deutschen Erbländer vertreten sollte.

Da man die Verfasser dieser Compilation mit Billigkeit nicht anders als nach dem Auftrag den sie zu ihrer Ausarbeitung erhalten und nach der Absicht, die sie bey ihrem Werke gehabt haben, beurtheilen kann, so muss ich gestehen, dass ihre Compilation nicht nur keineswegs schlechter, sondern in vielen wesentlichen Stücken besser, deutlicher und gemässigter, als die älteren Landgerichtsordnungen ausgefallen sey, und dass also in dieser Voraussetzung *Ihre Majestät* keinen weiteren Anstand mehr finden dürften, dass Werk selbst auf die seiner Bestimmung gemässe Art ungehindert vertheilen zu lassen.

Wien, den 22. Hornung 1769.

Kaunitz Rittberg m. p.

(*Maasburg:* Zur Entstehungsgeschichte der Theresianischen Halsgerichts-Ordung 59. l.)

Az első fejezetben idézett azon két okmány, mely József votumát és Mária Terézia előzetes elhatározását foglalja magában, a következő:

József corregens votuma.

(Államtanácsi levéltár 1476/1775. aug. 12.)

Ich muss bekennen, dass ich in meiner Überzeugung die Aufhebung der Tortur nicht allein für ein billiges und unschädliches, sondern als ein notwendiges Mittel ansehe. Ich wäre also ohne Scheu mit Auslöschung derselben aus der Nemesi Theresiana vorzugehen, einverstanden. Ich muss aber zugleich eine andere mit dieser nothwendig verbundene Handlung anzeigen, nämlich dass zugleich die Todesstrafe vielmehr restringiert werde und hinfüro, ausgenommen an im flagrante delicto Eingezogenen oder patenten und eingstande-

nen Verbrechern, nicht zu vollziehen sei; alle übrigen sollen ad poenas extraordinarias verdammt werden, wozu freilich andererseits andere opera publica ersonnen und die Delinquenten ganz anders gehalten werden müssten, da sie jetzt besser dabei sich befinden, als wenn sie frei wären.

Mária Terézia királynő határozata.

(U. o. 1485/1775.)

Ich ersuche den Kaiser, der die Jura studiert hat, noch mehr auf dessen Billigkeit, Einsicht und Menschenlieb trauend, er möge dieses Werk decidieren ohne meine Consilia, da ich es gar nicht verstehe, nur nach denen mehren Stimmen decidieren könnte. Dies verhindert nicht, dass ein oder anderer fremde Rechtsgelehrter noch könnte consultiert werden, wenn dem Kaiser Zweifel über bleiben.

A József által alakított ad hoc bizottság tagjai voltak: Kressl, Gebler és Löhr államtanácsosok, Sinzendorf, Steinbach, Kronenfels, Haan legfőbb törvényszéki birák, és Hatzfeld miniszter mint elnök. A birák mindannyian a tortura megtartása mellett szavaztak.

A bizottsághoz József a következő három kérdést intézte:

1. Ob die Tortur überhaupt aufzuheben, oder beizubehalten sei.
2. Auf was für Gattungen der Verbrechen die Tortur allenfalls zu beschränken sei.
3. Was für anderweise Vorsehung im Falle der für gut findenden Aufhebung der Tortur anzuordnen sei.

Ezen bizottság nagy terjedelmű jegyzőkönyve, mint fent Gebler államtanácsos is, hivatkozik többek közt arra, hogy a torturát megszüntették Angliában, Svédországban, Oroszországban és Poroszországban. Úgy látszik, különösen Poroszország példája hatott, mivel a két állam közt különben is rivalitás forgott fenn.

Nagy befolyást gyakorolt a bizottság némely tagjaira egy törvényszéki eset, melyben egy vadász alaptalanul azzal

vádoltatott, hogy Przepitzky nevű gazdáját megölte. A bizottsági jegyzőkönyv az esetről a következőket foglalja magában:

Die Art wie der Mord vollbracht worden, erweckte einen starken Verdacht gegen einen Jäger von dem Dienstvolk des Entleibten; er wurde gefänglich angehalten und die gegen ihn erhobenen Inzichten beschwerten ihn so sehr, dass das königliche Tribunal und selbst die Oberste Justizstelle, an welche das Beiurtheil zur Bestättigung eingesendet wurde, den fortan verneinenden Inquisiten zur scharfen Frage einstimmig verurtheilt hat. Ein blosser Zufall, und der in der Zwischenzeit erfolgte Tod des Untersuchten hat den wirklichen Vollzug der Urtheils verhindert und dessen Unschuld gerettet, die durch den bald darauf bei einer anderen Gelegenheit ausfindig gemachten Thätter in das volle Licht gesetzt wurde.

Az az utolsó vélemény, melyet az előbbi fejezetben említettünk, Blümegen államminiszteré volt. Ez már a tortura eltörlését ajánlja; de egy pontot mégis kivesz. A mikor t. i. a vádlott beismerte a bűntettet, de bizonyos, hogy ő magában nem követhette el: egyedül ebben az esetben lehessen kinozni azon a czimen, hogy bűntársait nevezze meg. Hozzáteszi, hogy ez leginkább conspiratiók esetén fontos. Tehát ismét a politikai szempont nyomul előtérbe. József még ezt az egy kivételt sem fogadta el.

Az államtanács elnöke és az ad hoc bizottság tagja, Hatzfeld gróf, az előző tanácskozások alapján elkészítette a kiadmányi tervezetet. Mint alábbi szövegéből kitünik: ez a közvetítő álláspontot képviseli s egészben megfelel azon felfogásnak, mely a tanácskozás folyamán nyilvánult. Hozzáteszi jelentésében Hatzfeld gróf, hogy miután a tortura megtartatik, most már igazán el kellene tiltani az egyetemi tanárokat attól, hogy a tortura ellen beszéljenek.

Hatzfeld javaslata így szól:

Resolutions-Entwurf nach dem voto des Staats-Ministers Gr. Hatzfeld.

Die peinliche Frage ist nach Vorschrift des codicis criminalis beyzubehalten, dessen auch sämmtliche Länder-Stellen über ihr abgegebenes Gutachten zu verständigen sind. Von nun an aber ist zugleich

allgemein anzuordnen, dass in keinem Land zur Tortur ohne Rückfrage mehr fürgeschritten, sondern von den Stellen in jeglichen Fall, wo sie die peinliche Frage nach den Gesäzen zu verhangen fänden, vorerst das Gutachten anhero abgestattet werden solle. Den Stellen ist dabeÿ noch die besondere Belehrung zu geben, künftighin auf die Tortur in all jenen Fällen nicht mehr anzutragen, wo sie ohnehin auf eine das Leben fristende Strafe auch damals, wan der Delinquent das Verbrechen freÿwillig eingestanden, eingerathen haben würden.

Die Oberste Justiz-Stelle wird mir sodann von Zeit zu Zeit über die casus Torturae wie solche einlangen die gutachtlichen Vorträge heraufgeben, und meine Entschliessung erwarten, ob die Beinnzichtigte mit der peinlichen Frage zu belegen oder extraordinarie zu bestrafen seÿen.

Hatzfeld grófnak az egyetemi tanítás megszorítását illető felterjesztése ez:

Im Übrigen wenn Euer Majestät die peinliche frage noch weiter hin nach dem Einrathen einiger Stimmen bei zubehalten allergnädigst für gut finden, so erachtet man anmassgebigst nicht undiensam zu sein, bei dieser gelegenheit denen Landesstellen, den zwar schon bestehenden, aber nicht mit der behörigen Genauigkeit beobachteten Verboth wiederum in die Erinnerung zuruck zu führen, dass sie nämlich nicht gestatten sollen, etwas gegen die Rechtsbeständigkeit der peinlichen Frage in den Schulen zu lehren, massen es unschicksam ist, Sätze zu vertheidigen, die denen Landesgesetzen widerstreben und eine solche Lehre bei der mit der vernünftigen Unterscheidungskraft noch nicht begabten Jugend, einen der schuldigen Verehrung für die Gesetzgebung nicht zusagenden Eindruck verursachet.

József a Hatzfeld gróf kiadmányát nem fogadta el. Ujat készíttetett, mely a kinvallatás teljes eltörlését mondja ki. S még itt is beleiktatott a szövegbe néhány határozottabb passust és kifejezést. A sajátkezűleg beiktatott mondatrészeket *cursiv* betükkel szedettük. Ezek is mutatják, hogy József mennyivel radikálisabb gondolkozású volt mint tanácsosai.

Resolutio Augusta auf den Vortrag der Obersten Justiz-Stelle.

Die peinliche Frage ist, nach dem in mehreren Staaten schon Vorgegangenen Beÿspiel, ohne einigen Vorbehalt, allgemein aufzuheben, dessen sämmtliche Gerichts-Behörden *in allen meinen Teut-*

schen Erblanden mit Einbegrif des Bannats und Gallizien ohne eine Patental-Kundmachung, zu ihrer nachachtung, zu Verständigen sind. — Es folget hieraus, dass künftig der Richter in criminal-fällen den Inquisitions-Process damals zu schliessen hat, wen Er nach der dermaligen Vorschrift die genügliche Innzüchten zur Tortur obhanden zu seÿn erkennet, und kein anderweites Mittel zur Conviction mehr übrig ist; doch kan beÿ dem sogestaltigen Schluss der Inquisition durch die schöpfende Final-Erkänntnuss lediglich eine poena extraordinaria verhänget werden, bei deren Ausmessung es auf die jeweilige Erwegung ankömmet, in wie weit die bestehende indicia erheblich befunden worden, und wie solche dem vollständigen Beweiss sich mehr, oder weniger nähren? — Vornehmlich werden derleÿ Inquisiten ob indicia permanentia, die entweder von ihnen selbst nicht abgelehnt, oder ex officio iudicis inquirentis durch die anderweit erhobenen Umstände nicht entkräftet worden sind, allzeit extraordinarie zu bestrafen, und nach Verschiedenheit, als Sie sich durch derleÿ Judicia graviret finden, auch in der Bestraffung anzusehen seÿn.

Worinn aber diese körperliche Straffen nach Verschiedenheit der mehr oder minderen Gravirungen bestehen könnten, auch wir, nach den verschiedenen Verfassungen der Länder, auch mit der Rucksicht, damit dem Staat der Verhaft dieser Leuthe so wenig als möglich zu last werde, wegen deren Züchtigungen künftig die Ausmessung zu treffen wäre? Darüber hat mir die Oberste Justiz-Stelle ihren weiteren gutachtlichen Vorschlag annoch zu eroefnen; Sie wird ingleichen auch ermessen, wie in folge dieser neuen Ausmassung in dem Codice Criminali die Abaenderung zu geschehen habe.

Beÿ dieser Gelegenheit will noch untereinstens der Obersten Justiz-Stelle zur nähern Berathung geben, ob nicht auch die Todes-Strafe nach und nach, wo nicht gänzlich, doch zum *grösten* Theil aufzuheben, und nur auf die delicta atrocissima zu beschränken wäre, unter der Vorsehung, dass in allen Ländern zur angemessenen Züchtigung und Strafe die erforderlichen Arbeiten *ausgewählet, Häuser* errichtet, die obhandene erweitert, und daselbst *gegen* die anhaltende *delinquenten* mit solcher Härte *und schärffe vorgegangen werde*, und offentlich *die Züchtigung* vollbracht werden müssten, damit das öfters wiederholte Ansehen derleÿ Sträflinge den Abscheu und die Erspieglung in dem publico *mehrers* würke, *als die Todes-Straffe* und solchergestalten auch die Gesellschaft aus der Arbeit solcher delinquenten *an* noch einigen Nuzen ziehe.

den 23-ten X-bris 1775.

Ezen rendelet fogalmazványa alá irta József sajátkezüleg a következő záradékot, mely az eredetileg az örökös tartományokra szánt intézkedést a szó szoros értel-

mében egy tollvonással kiterjesztette a monarchia egész területére:

(U. o. decz. 23. 1775.)

Es ergehen in consequentia billeter an den Hofkriegsrath, Ungarische, Siebenbürgische, Gallitzische Kanzleyen, an die Hofkanzley wegen dem Banat und dann der Staatskanzley wegen Niederland und Wälschland.

Kaunitz herczeg államminiszternek az első fejezetben említett felterjesztése, melyet a kínvallatás megszüntetése tárgyában intézett a királynőhöz, így szól:

(Államtanácsi levéltár u. o.)

Allergnädigste Kaiserinn, Apostolische Königinn und Frau!

Eurer Majtt. erläuchtesten Vorsicht und Verfügung ist es ehrerbietigst zu verdanken, dass durch die mir geschehene allergnädigste Mittheilung der wieder hiebey folgenden Schriften und Resolutions-aufsätzen viele Schreiberey, allunterthänigste Vorstellungen und andere Unannehmlichkeiten vermieden werden können.

Da seit Eurer Majtt. glorreichsten Regierung meines Erinnerns noch kein einziges allgemeines Gesetz in den Niederlanden und oesterreichischen Lombardie ohne vorgängige Vernehm- und Zurathziehung der dortigen Gubernien eingeführet worden; so könnte dem dermaligen durchläuchtigsten Gouverneurs nicht anderst als sehr betrüblich fallen, wenn bey ihnen mit einer gegentheiligen Benehmung der Anfang gemacht und eine Gewohnheit ausser acht gelassen werden sollte, welche gar keine widrige Folgen nach sich ziehen, wohl aber zur Vorbereitung der neuen Gesetzen und zu Behebung aller Umstände sehr dienlich seyn kann.

Der Umstand, dass ich nebst den mir unterstehenden zwey Departements von aller vorläufigen Beratschlagung ausgeschlossen werden wollen, ist allzu klein und unbedeutend, als dass ich mich erkühnen sollte, desfalls Euer Majtt. mit der mindesten Vorstellung allerunterthänigst zu behelligen; so vieles aber kann ich Amts und Pflichten halber nicht mit Stillschweigen übergehen, dass in den Niederlanden das Gouvernement niemalen verabsaume, vor Errichtung neuer, in die Gerichtsform einschlagender Gesätze das Gutachten der dortigen Gerichtsstellen abzufodern, und andurch das allgemeine Vertrauen der Nation sorgfältig zu unterhalten, dass bey dergleichen

neuen Anordnungen gar nicht willkührlich noch leichtsinnig, sondern nach genugsamer vorgängigen Überlegung zu Werke gegangen werde.

Es verdienet aber eine solche Formalität umsomehr alle Aufmerksamkeit, da gleichwohlen dem Souverain ohnbenommen bleibet, neue Gesetze nach eigenem Ermessen zur genauen Befolgung vorzuschreiben, und da die Niederländer, ohngeachtet sie mit so vielen Freyheiten begabet sind, wo nicht mehr, jedoch nach Proportion ihrer Grösse und übrigen Umstände gewisslich nicht weniger als ein anderes Erbland an publiquen Auflagen und Abgaben Theils selbst bewilligen, Theils ohne Beschwerführung ertragen, auch fernerhin ertragen werden, wenn nur in der Formalität nicht gefehlet, sondern der Anschein, als ob ihre Freyheit in Gefahr stehe, vermieden wird.

Bey solchen Umständen werden Eure Majtt. von selbsten erläuchtest befinden, dass die zur Unterschrift vorgelegte Resolution und das allergnädigste Handbillet an mich ohne Nachtheil des allerhöchsten Dienstes nicht erlassen werden können; dass aber in dem Fall, wenn Euer Majtt. die Abstellung der Tortur ohne weiterem Verschieb in den übrigen bereits vernommenen Erblanden anzuordnen. allergnädigst gemeinet wären, in Ansehung der Niederlanden und österreichischen Lombardie, annoch und bis die Gubernia vernommen werden, eine Ausnahm zu machen und hiernach die Abänderung sowohl der Resolution als des Handbillets der Staatsraths Kanzley allergnädigst aufzutragen wäre.

Wobey ich noch in aller Unterthänigkeit bemerke, dass, so viel die Sache selbsten betrifft, mein ganz ohnmaassgebliches Dafürhalten sich mit denjenigen Votis vereinige, welche auf die völlige Aufhebung der Tortur abstimmen, wiewohlen ich nicht misskenne, dass auch die gegentheilige Meinung besonders in Ansehung der Complicum et delictorum atrocissimorum verschiedene und sehr erhebliche Gründe vor sich habe.

Auch nehme die Freyheit Eurer Majtt. ehrerbietigst in Erinnerung zu bringen, dass man von Seiten des Niederländischen Departements schon seit etlichen Jahren bedacht sey, die zu Abstellung der Tortur dienliche Vorbereitungen, besonders die kostbare Arbeitshäusser zu Stande zu bringen. Woraus sich also von selbsten ergiebet, dass meine gegenwärtige allerunterthänigste Vorstellung keines Wegs auf Erschwerung der Hauptsache, sondern einzig und allein auf die ohnschädliche Beybehaltung der nöthigen Formalität und guten Ordnung abziele.

Wien den 31-ten Xbris 1775.

Kaunitz Rittberg m. p.

Néhány nap mulva József már egészen más álláspontra helyezkedik s ezeket irja Kaunitznak:

Billet an den Fürsten von Kaunitz.

Da ich die peinliche Frage, wie der Fürst aus Meiner nebenfindigen an die Oberste Justiz-Stelle erlassenen Resolution des mehreren ersehen wird, nach dem in verschiedenen Staaten schon vorgegangenen Beispiell in Meinen gesammten Deutschen Erblanden ohne einigen Vorbehalt allgemein aufzuheben, auch denen diesfälligen Länderstellen beÿ dieser Gelegenheit die nähere Berathung aufzutragen für gut befunden habe, ob nicht auch die Todesstraffe nach und nach wo nicht gänzlich, doch zum grösten Theill aufzuheben, und nur auf die delicta atrocissima zu beschränken seÿe; So gebe Ich dem Fürsten von diesen Verfügungen zu dem Ende hiemit die nachricht, damit derselbe die beede gouvernemens in den Niederlanden und in Italien hierüber vorläufig mit ihren guttachten einvernehmen, und nach Einlangung ihrer äusserungen Mir seine Wohlmeinung eröfnen möge, ob und in wie weith erstbesagte beede Anordnungen auch auf diese Staaten anwendbahr seÿen?

Joseph Correg.

Minket természetszerüleg különösen az érdekel, milyen volt a helyzet a kínvallatás megszüntetése előtt Magyarországon és Erdélyben és mikép hajtották itt végre a megszüntető rendeletet.

Az ez iránt az első fejezetben előadottak kiegészítéséül, a megszüntetés előtti időből ide iktatunk két magyarországi jogesetet, mely az udvari kanczellárián és az államtanácson ment keresztül. Ebből a közlésből látható az is, mily módon tárgyalták az államtanácsban az egyes magyarországi, tehát az államtanács hatásköréhez nem tartozó jogeseteket.

(További adatokat a régi magyar igazságszolgáltatás jellegéről alább közlünk a LXXXVIII. és köv. lapokon. Némi részben ezek szintén megvilágítják a tortura megszüntetése előtti jogállapotot.)

(Államtanácsi levéltár 3075/1775.)

Vortrag der Hung. Kanzley vom 24. Nov. 1775. Den im Neutraer Comitat t o r q u i r t e n Martin Strauchfuss betr.

Martin Strauchfuss aus Mähren gebürtig stellte Allerhöchsten Orts vor: Da Er anno 774 wegen der Hungersnoth aus Mähren in das Bannat sich begeben und in dem nahe bey dem Neutraer Comitat

gelegenen Orte Galgocz aus Noth eine silberne Kette seines Weibes verkaufet habe, sey er wegen des Verdachts eines Diebstahles vom Comitat ins Gefängniss gezogen und ungeachtet er durch die von der Mähr. Stadt Prisan als seinem Geburtsorte eingeholte Information das Eigenthum dieser Kette bewiesen, doch zu sechs Graden der Tortur verdammet, auch mit derselben wirklich beleget und hernach an seinen Geburtsort verwiesen worden. Er wäre nun durch diese Tortur an seinen Leibesgliedern dergestalten verletzet worden, dass er sich itzt mit Betteln sein Brod erwerben und ausser seinem Vaterlande mit seiner famille armselig herumwandern müsse.

Aus den von dem Neutraer Comitat hierwegen abgeführten Process-Acten führet die Kanzley den Hergang der Sachen folgender Gestalten an: Es habe sich dieser Strauchfuss wegen eines aus der Kirche des Calvarien Berges in der Possession Jaromircz entfremdeten Schatzes verdächtig gemachet, und dahero in die Hände der Gerechtigkeit verfallen, wo er dann, als er wegen der bey ihm vorgefundenen und mit fleiss zerrissenen Ketten befraget worden, bald selbe von einem unbekannten Juden gekaufet, bald aber solche von den Ältern seines Weibes überkommen zu haben, vorgegeben. Es hätten aber diese Ältern, als ihnen diese Ketteln eigends vorgezeiget und sie darüber constituiret worden, klar ausgesagt, dass ihnen die Glieder dieser Ketten nicht bekannt seyen: es seyen aber diese Stücke welche bey dem Strauchfuss gefunden worden, wo nicht eben die nämlichen, doch jenen Ketteln völlig ähnlich, die aus der Jaromirczer Kirche zu eben der Zeit, als derselbe in der Nachbarschaft gewohnet, gestohlen worden.

Aus diesen den Strauchfuss sehr gravirenden Gründen und Umständen sey derselbe, da er immer in negativis verharrte, mit sechs Graden der Tortur beleget und weil er gleichwohl dabey nichts bekennet, von der poena ordinaria zwar frey gesprochen, die Ketteln aber, welche zu dieser Kirche zu gehören erkennet wurden, derselben zurückgestellet und der Inquisit mit Weib und Kindern an seinen Geburtsort verwiesen worden. Hieraus nun sowie aus dem mit vielen verwickelten Reden und Wiedersprüchen angefüllten Examine des Inquisiten erhellet nach dem Erachten der Hungar. Kanzley, dass das Criminal-Gericht zu Vornehmung der Tortur hinlängliche Gründe gehabt habe: es sey auch dessen Angabe, dass er an seinen Gliedern so sehr verstümmelt sey, keinerdings bewiesen, und nur dieses zu bemerken, dass in dem Sentenz die Grade der Tortur nicht specifice benennet und die visitation des Inquisiten durch einen Medicum und Chirurgum, was für Grade der Tortur er vermöge seiner Leibeskräfte auszustehen im Stande sey? nicht vorgenommen worden zu sein scheine.

Die Hungar. Kanzley glaubet also, dass dem Neutraer Comitat aufzutragen wäre, künftighin, wenn jemand zur Tortur condemnirt

würde, zugleich deren Grade ausdrücklich zu bestimmen, und die vorgeschriebene Visitation des Delinquenten durch einen Medicum und Chirurgum niemals ausser Acht zu lassen, auch allemal darauf zu sehen, dass die Grade der Tortur sowohl in der Zahl als der Gattung immer den Leibeskräften der Delinquenten angemessen bestimmet würden.

Dieser Strauchffuss aus Mähren gebürtig hat bey Ihro Majtt. vorgestellet, dass er anno 1774, da er wegen grosser Armuth aus Mähren in das Bannat sich begeben und alldort aus Noth eine silberne Kette seines Weibes verkaufet hat, wegen den Verdacht eines Diebstahls in der Satdt Galgocz durch das Neutrauer Comitat zu 6. Grad der *Tortur* verurtheilet und sohin wieder nach Mähren geschicket worden. Es wären auch durch die Tortur seine Glieder also verletzet, dass er sich durch Allmosen samlen seinen Unterhalt verschaffen und samt Weib und Kindern in den elendesten Umständen leben müste.

Allein aus dem von dem Neutrauer Comitat eingesendeten Criminal Process erhellet, dass dieser Strauchfus sich wegen einen aus der Kirche des in der Possession Jaromircz befindlichen Calvari Berg entfremdeten Schatzes und verschiedener anderer Diebstählen verdächtig gemacht, auch sein Weib und Kinder verlassen und da er wegen deren bey ihm vorgefundenen silbernen Ketteln examiniret worden, einige von einem unbekannten Juden gekauft zu haben, die andern aber seinem Weib von ihren Eltern geschenckt worden zu seyn, vorgegeben.

Da nun aber die Eltern des Weibes die ihnen eigens vorgezeigte Ketteln nicht zu kenen ausgesaget haben, ja im Gegentheil dieselbe vollkommen denenjenigen gleichen, so aus der Jaromirczer Kirche entfremdet worden; zudeme der Straffus beständig in negativis verblieben, erachtete die Kanzley, dass selber ganz recht zur Tortur gezogen und da er auch in selber nicht eingestanden, in sein Vatterland zurückgeschicket worden.

Übrigens war keineswegs erwiesen, dass seine Glieder verletzet worden und er von Allmosen leben müste.

Nachdeme jedoch in dem sentenz die Grad der Tortur nicht specifice angemercket sind, auch sonst nicht zu ersehen ist, ob die Untersuchung inwieweit der Delinquent vermög denen Leibes Kräften die Tortur ausstehen könne? durch einen Medicum oder Chyrurgum vorgenohmen worden, gedencket die Kanzley das Neutrauer Comitat dahin zu belehren, auf vorberührte Umstände künftighin den sorgfältigsten Bedacht zu nehmen.

Bey genauerer Einsicht deren beyliegenden Inquisitions-Acten finden sich keines weges solche Indicia, welche meinem Ermessen zur Tortur qualificiret geachtet werden können. Die Oppatowitzer

Amtsurkunde d. d. 6. April 1775 enthaltet die Aussage des Calvariberger Kirchen Vaters dahin, dass die ihme vorgezeigte Silberne Kettlen denen jenigen an der gestohlenen Kirchenlamben zwar ähnlich seyen, jedoch kan er keinesweges dieselbe für die eigene entwendete anerkennen; die Eltern und respective schwieger Eltern des Inquisiten haben jurato ausgesaget: dass ihre Tochter zwar ein Sielbernes Kettlein um den Hals getragen, die ihnen vorgezeigte aber seyen ihnen nicht bekannt; dass ferner der Inquisit Strauchfus die zerbrochene stücke der Ketten von einem ihm unbekannten juden erkaufet zu haben vorgabe, ist zwar an sich verdächtig, da man aber keine erforderliche Certitudinem hatte, dass eben diese die nemliche Ketten der gestohlenen lamben wären, kann auch dieser umstand niemalen für ein Indicium ad Torturam qualificatum angesehen werden; der weitere umstand: dass der Strauchfus auch sonsten schon anderer Diebställen verdächtig, niemalen aber überwiesen gewesen, kan kein Indicium speciale seyn, dass er auch diesen Kirchen Diebstall begangen haben solte; Es waren also allenthalben nur Indicia remotissima, keinesweges aber solche verhanden, dass man so gleichgültig ad Torturam und sogar auf 6. Gradus hätte fürschreiten können; woran also meines Erachtens sehr unrecht geschehen ist; wie dann auch indeme wieder alle ordnung des peinlichen gerichtsverfahren ist gehandlet worden, dass man Elteren gegen ihre Kinder in Causa eines Blutsgericht in ordine ad Convincendum habe schwören lassen; ob nun der Strauchfus durch die ohne vorläufige Visitation oder beysein eines Medici oder Chyrurgi vorgenommene Tortur an seinen gliederen so elend zugerichtet worden seye, dieses ist ein umstand, welcher nur durch den augenschein ausser zweifel gesetzet werden kan; in dem Fall aber dass solcher in der That wahr seyn solte, könnte ich bey oberwehnten umständen das Neitraer Comitats gericht nicht lossprechen einen solchen elenden Menschen zu unterhalten.

d. 6. Decembris 1775. *Löhr.*

Da in Hungarn überhaupt die Regeln des Criminalprocesses noch so wenig bekannt sind, und das Comitatsgericht nach dortiger Verfassung erst ordentlich per actionem fiscalem belanget werden müsste, wird diesem unglücklichen Menschen, *im Fall er würklich ein Krüppel geworden wäre,* eher sonst eine mildeste Versorgung angedeihen müssen.

eodem die. *Gebler.*

Meines wenigen Ortes bin ich mit dem ersten Voto gänzlich verstanden, wobey der Hofkanzley aufzutragen wäre, womit diesem Menschen, sofern Er ein Krippel geworden wäre, von denjenigen,

welche an der unrechtmässig vorgenommenen Tortur Schuld tragen, ohne vielem Umtrieb eine Genugthuung auch allenfalls die Alimentation verschaffet werden solle.

Eodem *Stupan.*

Eodem. Similiter *Kreszl.*

Eodem. Similiter *Graf Hatzfeld.*

Resolutio Augusta.

Producta exhibent inquisitionis acta, Comitatum Nitriensem in decernenda Tortura incaute nimis processisse, cum remotiora tantum d. 11. Xber 1775.

Josephus Corr.

(U. a. 156/1775.)

Vortrag der Hungar. Kanzley von 12-ten Jan. 1776. Wie sich unterdessen, bis die Curia Regia ihre Wohlmeinung wird abgestattet haben, wegen denen Peinigungsfragen zu verhalten seye, betr.

indicia de perpetrato ab inquisito furto adfuerint. Errasse quoque Comitatum in eo, quod parentibus contra ipsas proles suas juramentum in ordine ad convincendum in causa criminali detulerit. Quare id exprobrandum illi erit simulque injungendum, ut in posterum praescriptum legum criminalium accuratius observare studeat.

Assertum porro querulantis, membra sua per torturam adeo laesa esse, ut ad necessitatem rogandae stipis deductus sit, per inspectionem ocularem a Medico aut Chirurgo suscipiendam verificetur; quo facto, si illud verum esse repertum probatumque fuerit, Comitatus Nitriensis aut quicunque culpam injustae torturae gesserit, ad praestandam querulanti satisfactionem aut necessariam alimentationem absque praevia ulteriori discussione condemnandus sit.

Die Gelegenheit zu dieser Frage hat gegeben ein Spruch des Debrecziner Stadts Magistrats, welcher einen gewissen Franciscum Daroczÿ wegen begangenen Diebstahl, und, weilen er selben zur Tortur geartet fande, zu 4. Grad derselben [wenn ihn die Medici und Chyrurgi hiezu starck genug finden] verurtheilet hat. Dahero selber um Gnad bey Ihre Maytt. anflehet, und ihm das Leben zu schencken bittet.

Die Kanzley findet, dass der Delinquent wegen seiner Hartnäckigkeit im Laugnen, und übrigen eintrettenden Umständen allerdings zur Tortur gezogen zu werden verdiene; Nachdeme jedoch die Tortur aufgehoben worden, fraget sich selbe an, wie sich in diesem und andern derley Fällen unterdessen, bis die Curia Regia ihre Wohlmeinung [wird abgestattet haben, in denen Peinigungsfällen zu verhalten seye.

Staatsrath:

Dieses ist abermalen ein Casus, wo der Inquisit meines Erachtens annoch gar nicht ad Torturam qualificiret ist, wenn auch das gesätz in seinem vorigen vigore annoch bestünde; der Deserteur Ujváry sagt zwar umständlich gegen den Daróczÿ aus, dass, letzterer ein Mitgehilf des begangenen Diebstalls seye, jedoch ist Daróczÿ auch bey der Personal Confrontation in negativis verblieben, und ausser des Ujváry beschuldigung sind in Actis keine andere beweise de perpetrato ipso Facto Delicti gegen den Daróczÿ vorhanden, welche mit der Imputatione Complicis in essentialibus Facti circumstantiis zu einem gegründeten Verdacht übereinstimmen; Vielmehr verbleibt annoch in gentzlicher ungewissheit, ob nicht der Ujváry da er die Hauptschuld des perpetrati facti dem Daróczÿ beÿmessen will, sich selbsten dadurch nur weniger strafmässig machen wolle, und also aus blos wahrscheinlichen umständen, die sonsten mit keinem anderen beweis bestärcket werden können, den von ihm vorgeblichen Complicen zum Hauptthätter anzugeben vielleicht arglistig trachte, wie dan auch der Ujvary selbsten in seinen Examinibus über die beschuldigung gegen den Daróczÿ varÿret hat. Es ist ferner in peinlichen Rechten allgemein vorgeschrieben, dass ein geständig oder überwiesener Complex Delicti durch seine blose aussage, wenn solche in Confrontatione wiedersprochen ist, keinen Testem omni Exceptione Majorem ausmachen könne, mithin auch keine semiplenam Probam darstelle, sondern dass allenfalls und nach denem Rechtlich zu erwegenden umständen nur das Testimonium Complicis in ultimo Suplicio reiteratum et Morte confirmatum einen halben Beweis und die Qualificationem ad torturam würcken könne; alles dieses ermanglet in Praesenti Casu, mithin finde ich keine Sufficientiam Qualificationis ad torturam gegen den Daróczÿ. Dieser Casus beweiset aber wie nöthig es zu seyn scheine, die letzere Resolution wegen aufhebung der Tortur in Hungarn von nun an geltend zu machen; ich würde dahero nach meiner unmassgebigsten Meinung die Kanzley dahin verbescheiden, dass in Praesenti Casu Keine semiplena Proba ad Torturam Qualificata verhanden seÿe, überhaupt aber in allen derley Vorfallenden Causis Criminalibus sich nach der Vorschrift der letzeren Resolution zu verhalten. — Folglich bey denen befindenden Indiciis ad Torturam qualificatis der Process zu schliessen, und nach dem Rechtlichen Ermessen entweder ad Absolutionem oder ad Poenam Extraordinariam nach befund ob die Indicia abgeleinet und unkräftig oder Permanent sind, zu erkennen seye.

d. 17. Jenner 1776. *Löhr.*

d. 18. Jenner 1776 Mit dem ersten Voto gänzlich einverstanden. *Gebler.*

d. 19. similiter *Stupan.*

eodem similiter *Hatzfeld.*

Resolutio Augusta.

In praesenti casu specifico Inquisitus ex defectu probae semiplenae ad Torturam non est qualificatus; generaliter autem in omnibus causis Criminalibus juxta praescriptum ultimae Resolutionis Meae procedendum — et eo in casu, ubi indicia ad Torturale Examen sufficientia subversantur, Inquisitio finienda, determinandumque a Judice est, an Inquisitus pro diversitate Indiciorum sive permanentium, sive per Inquisitum aut per officium Judicis declinatorum poena extraordinaria afficiendus an absolvendus sit.

dat. 11. Jan. 1776.

Látható ezen közlésekből, hogy az államtanács a processuális kérdések eldöntésénél lényegben a kínvallatásnak közbejött megszüntetését vette alapul Magyarországra nézve is.

A kínvallatás megszüntetése és a halálbüntetés megszorítása tárgyában az udvari kanczellária votuma és a Curiához intézett leirat így szól:

(Kanczelláriai levéltár 10.1776.)

Praeinserta B. Resolutio communicetur Curiae Regiae, cum ea inviatione, ut Eandem per omnes circumstantias expendat, subinde vero circa singula ejusdem puncta opinionem suam proximius depromat.

(Kanczelláriai levéltár u. o.)

Quandoquidem clementer resolvissemus et constituissemus, ut torturalia examina ab exemplo in pluribus statibus iam recepto citra aliquam reservationem in universis haereditariis provinciis nostris sufferantur et aboleantur; hinc suapte sequitur, quod in futurum iudex in casibus criminalibus processum inquisitorium attunc concludendum habeat, dum ille iuxta modernam normam, seu praescriptum indicia ad torturam sufficientia adesse adinvenerit, ac alia ulteriora media ad condemnationem sufficientia non superfuerint; nihilominus tamen in eius modi inquisitorii processus conclusione per subsequam decisivam sententiam unice quaepiam poena extraordinaria dictari valebit, in cuius commensuratione semper expendendum erit, an et in quantum eiusmodi indicia pro momentosis comperta fuerint, et qualiter illa ad plenam facti actionalis probam vicinius aut remotius accedant? praeferenter vero inquisiti ob indicia permanentia, quae videlicet per ipsosmet haud elisa et diluta, aut vero ex officio iudicis inquirentis per circumstantias aliunde collectas enervata non fuerint, semper extraordinarie plectendi et pro eo, ac per similia indicia

gravati fuerint, etiam in poena dictanda tractandi erunt. In quonam autem eiusmodi corporales poenae secundum disparitatem aggravantium vel alleviantium circumstantiarum consistere possent? prout et qualiter iuxta regnorum constitutiones reflectendo etiam ad hoc, ut defentio similium hominum, quoad fieri potest, statui publico minus onerosa evadat, circa reorum castigationem pro futuro aliquid determinati statui valeret, super eo consultandum ac insuper illud quoque expendendum veniret: an non etiam mortis poena successive, licet non ex integro, maxima tamen in parte sufferenda et abolenda, ac nonnisi ad atrocissima delicta restringenda esset? ea cum provisione: ut in provinciis fine proportionatae castigationis et poenae necessarii labores deligantur, hunc in finem domus erigantur, aut iam praeexistentes amplientur, ibidemque in detinendos delinquentes tali cum severitate et rigore animadvertatur, castigationesque seu dictatae poenae in publico ita infligantur, ut saepius repetitum eiusmodi publicarum poenarum et punitorum spectaculum maiorem horrorem et exemplum excitet, quam ipsa mortis poena, talique ratione etiam humana societas ex talismodi delinquentium laboribus et operibus adhuc aliquod emolumentum capiat. Quae praemissa Dilectioni et Fidelitati vestris eo benigno cum mandato communicanda esse duximus, ut eadem secundum omnes eo concurrentes circumstantias debite et exacte expendere, ac dein circa singula puncta, eorundemque in effectum deducendi modalitatem opinionem suam depromere, hancque nobis demisse repraesentare noverint, quibus in reliquo gratia etc. Datum Viennae Austria, die 2. Januarii, anno Domini 1776. Curiae regiae ex officio. *Jablanczy* s. k. *Hornung* s. k.

A magyar királyi Curia felterjesztett véleménye egész terjedelmében így hangzik:

(Kanczelláriai levéltár 983/1776.)

Sacratissima caesareo regia et apostolica maiestas domina domina clementissima.

Accepimus in omni submissione benignum maiestatis vestrae sacratissimae rescriptum, quod nr. 10 notatum sub dato diei 2-ae Januarii anni currentis majestas vestra sacratissima ad nos clementer inviare dignabatur. Quemadmodum autem in demissum illius obsequium eo conatus nostros direximus ut clementissimis jussis regiis satisfacere, debitumque impositae nobis humillimae obligationis adimplere queamus; ita postea quam ex eodem benigno rescripto regio intelleximus majestatem vestram sacratissimam clementer resolvisse, et constituisse, ut torturalia examina ab exemplo in pluribus statibus jam recepto citra aliquam reservationem per universas haereditarias provincias sufferantur, et tollantur; consequenter dum processus criminalis eo jam deductus est, ut juxta modernam normam, et prae-

scriptum tortura adhibenda foret, criminalia iudicia ultro non procedant, sed extraordinariam poenam indiciis illis, ex quibus alias delinquentes ad confitendum crimen per torturam cogi potuissent, commensurandam dictare teneantur, de quibus igitur humillimam opinionem nostram depromere debeamus, primum expendendum duximus; quoniam vero illa ad subsequa puncta recidere comperimus nempe:

Primo: In quonam ejusmodi extraordinariae, seu corporales poenae secundum disparitatem aggravantium, et alleviantium circumstantiarum consistere possent? Secundo: Qualiter juxta regnorum constitutiones reflectendo etiam ad hoc, detentio similium hominum, aut etiam talium malefactorum, qui in locum ordinariae, poena extraordinaria affligendi essent, quoad fieri potest statui publico minus onerosa evadat, circa reorum castigationem pro futuro aliquid determinati statui valeret, ea cum provisione: ut in provinciis fine proportionatae castigationis, et poenae necessarii labores deligantur, hunc in finem domus erigantur, aut jam existentes amplientur, ibidemque in detinendos delinquentes tali cum severitate, et rigore animadvertatur, castigationesque seu dictandae poenae in publico ita infligantur, quo saepius repetitum ejusmodi publicarum poenarum, et punitorum spectaculum majorem horrorem, et exemplum excitet, quam ipsa mortis poena, talique ratione etiam humana societas ex talismodi delinquentium laboribus et operis adhuc aliquod emolumentum capiat? Tertio: An non etiam mortis poena successive licet non ex integro, maxima tamen in parte sufferenda, et abolenda, ac non nisi ad atrocissima delicta restringenda esset? Ad haec itaque praemissa velut per majestatem vestram sacratissimam pro objecto consultationis nostrae clementer praefixa in humillima subjectione demississimam opinionem nostram ante majestatem vestram sacratissimam sistimus sequentibus:

Ad primum: Censemus perdemisse quod dum tanta adsunt indicia criminis per reum patrati, quae sufficiant ad eum torturae subjiciendum, et illa ex actionibus culposis ac illicitis proveniant, nec elisa, diluta aut enervata sint, permaneantque, seu judicem vix dubitare sinant de crimine per inquisitum comisso, ut adeo ad condemnationem sola rei confessio deesse videatur, reflexe etiam ad id, quod praevia ratione poena extraordinaria torturae quasi substituenda veniat, judex poenam extraordinariam in subsequo puncto 2-do ad certas species reductam pro prudenti suo arbitrio tam culpae in iudiciis deprehensae, quam vero ipsiusmet delinquentis statui, corporisque constitutioni commensurandam dictare debeat; si nihilominus indicia talia essent, quae quidem sufficerent ad torturam, sed quadamtenus enervarentur, judicemqe de crimine, an per inquisitionem comitti potuerit? dubium redderent, utrum hoc quoque in casu inquisitus poenae alicui subjiciendus? vel simpliciter a poena omni pro immuni pronunciandus sit? quemadmodum id ipsae circumstatiae suapte remonstraturae sunt, ita hic etiam prudenti judicis arbitrio rem relinquendam esse arbi-

tramur. Ad secundum : Moderna constitutione regni hujus considerata, praeter unam correctoriam domum Szenczini erectam plures non dantur, neque vero ejusmodi fabricae habentur, ut sicuti in aliis provinciis, delinquentes ibidem ad taediosos labores applicari valerent ; cum interim in quolibet fere comitatu, et civitate tales occurrant publici labores, quos alias conductis operariis perfici oportet, jurisdictiones hoc delinquentium propriorum, vel etiam aliunde ubi publicis laboribus castigandi occasio deest, allatorum opera praevium in finem uti possent, omni illa mercede in lucrum, fundumque custodiae captivorum jurisdictioni tali cessura, quae ab exiguo penso vitae reorum tolerandae emenso remanebit ; ut autem ejusmodi malefactores labores tales reipsa poenales esse et experiantur et sentiant, alii autem exemplum exinde, ac horrorem criminis sumant, pro gravitate comissorum delictorum praeterea occasione etiam publicarum nundinarum, aut statis temporibus sub frequentiori nimirum populi concursu, aut publice circumduci, vel exponi, aut virgis, scutica, vel baculis certo numero ictuum caedi deberent ; suppetit autem ultra haec alter quoque modus publicis laboribus aut in certum tempus ; vel vita durante malefactores occupandi, si nempe ad fodinas in montanis, salinisque damnarentur ad antevertendum profugium ita distinquendi, ut si profugerent, etiam statim deprehendi, suoque loco restitui valeant, caeterum si plures etiam ita dictae domus correctoriae erectae fuerint, extraordinarias hujusmodi poenas ad clementer intentum scopum eo convenientius securiusque perduci posse, ambigi nequit. Ad tertium : quae crimina morte puniri hactenus debuerunt, in legibus nostris palam exprimuntur ipsaque consvetudine vim legis imbuente jam distincta sunt ; non nulla eorum olim plane notam infidelitatis inferebant, sed mutatis circumstantiis ad praesentem poenam reducta habentur, quam utique, si circumstantias ejusmodi iterum mutatas esse constaret, illa, qua sancita fuit authoritate successive abrogari etiam quive res ipsa indicat ; verum ex quo ratio ad ordinanda taliter poenarum genera permovens necdum cessasset, et severitati huic poenarum magna ex parte tribuendum sit, quod in pace tamen et quiete vivamus, nisi utique poenarum haec exempla facinorosos terrerent, non in rebus solum nostris, sed et vita ipsa vix tuti et securi futuri svadere sane non possumus, ut vel fama sufferendarum mortis poenarum in vulgus dimanet, et hoc tanto minus, quod delinquentibus etiam sententionatis libera sit ad maiestatis vestrae sacratissimae gratiam, et clementiam provocatio futura, adeoque reipublicae intersit, ut semper pro particularibus potius casibus gratia haec maiestatis vestrae sacratissimae malefactoribus poenam extraordinariam, si quam luere debuerint ? superius puncto 2-do adducta modalitate subituris pateat, quam ut generali decreto illa divulgetur. Et haec sunt clementissima domina quae ad ea, de quibus demissam opinionem nostram majestas vestra sacratissima sibi repraesentandam clementer demandare dignata est,

in profundissima veneratione dicenda habuimus; queis an etiam in regno isthoc torturam simpliciter abrogare expediat, dum eandem absque omni reservatione sufferendam maiestatem vestram sacratissimam beeigne jam resolvisse, et eonstituisse, statim ex initio b. rescripti legimus, ne quidem attingere sustinentes, quando attamen majestatem vestram sacratissimam ea in nos clementia propendere novimus, ut hactenus etiam, si quae adaperienda homagialis nostra obligatio a nobis requirebat, majestas vestra sacratissima clementer audire haud dedignata fuerit, praemunimus et hac in questione humillimas reflexiones nostras clementissimo majestatis vestrae sacratissimae obtutui substernere: torturam nimirum lege nostra, et antiquissima consvetudine receptam, vel maxime in criminibus publico magna mala. damna, quin perniciem, nisi tempestive detegantur, illaturis, societatemque humanam interturbaturis, erga inquisitos per leges a tortura non exemptos, legitimis attamen, et sufficientibus indiciis gravatos, tam contra se, quam et revelandos complices reservandam esse, ita nihilominus, ut judicia criminalia instruantur, ne adjudicatam torturam in effectum deducant, priusquam casum cum omnibus suis circumstantiis majestati vestrae sacratissimae repraesentaverint, a benigna eatenus resolutione praestolatura eo magis, quod uti poenas ordinarias in particularibus potius casibus quibusvis per clementiam caesaream regiam pro suprema maiestati regiae in aggratiandis delinquentibus juxta etiam leges nostras competente potestate cum extraordinaria commutari interest, ita non minus ratio publicae tranquillitatis et salutis suadeat et istud, ne videlicet torturam plenarie abrogatam esse resciant omnes, hujusque formidine solutis scelera tanto majore cum circumspectione et praecautione patrandi via paretur.

Penes quorum in reliquo demissam repraesentationem nosmet gratiae, et clementiae caesareo regiae in profundissima subjectione devoventes perseveramus sacratissimae maiestatis vestrae caesareo regiae apostolicae humillimi perpetuoque fideles subditi et capellani curia regia. Ex sessione curiali die 24-ta mensis Februarii anno 1776 in libera regiaque civitate Pestiensi celebrata.

Ezen curiai felterjesztéssel kapcsolatban a magyar udvari kanczellária a következő feliratot intézte a királynőhöz:

(Kanczelláriai levéltár 1415/776).

Sub praesidio episcopi vice-cancellarii, praesentibus consiliariis, comite Pálffy, Végh, Győry, Batta, Ürményi, referendario Kelcz.

Sacratissima majestas! Dignabatur majestas vestra sacratissima benignas manuales suas sub dato 23 decembris anni proxime evoluti 1775. ad obsequentissimam hanc Cancellariam aulicam exmittere tenoris infra scripti: (Következik a leirat szövege) ... Quibus ex clementissimo majestatis vestrae indultu cum curia regia communicatis, eadem

quoad objecta ibidem contenta in adjacente demissa repraesentatione sua sequentem opinionem deprompsit: Et quidem primo: circa id qualiternam judex in casibus torturam exigentibus procedendum habeat, censet, quod dum tanta adsunt indicia criminis reo imputati, quae ad torturam eidem adjudicandam sufficiunt, et illa ex actionibus culposis proveniant, neque elisa, aut enervata sint, verum permaneant, seu judicem de crimine commisso vix dubitare sinant, ita quiden, ut ad pronunciandam condemnationem sola rei confessio deesse videatur, in hoc casu judex poenam extraordinariam in immediate subsequo poncto 2-do ad certas species reductam pro prudenti arbitrio, tam culpae in indiciis deprehensae, quam vero ipsiusmet delinquentis statui, et corporis constitutioni commensurandam dictare, et torturae substituere debeat. E converso, si talia indicia adsint, quae quidem alias ad torturam sufficerent, sed quadamtenus enervarentur, adeoque judicem de eo, an crimen quaestionis per inquisitum comissum sit, dubium redderent, utrum hoc quoque in casu idem inquisitus alicui paenae subjiciendus sit, quemadmodum id ex accurata circumstantiarum combinatione elici, et decidi debet, ita etiam hoc discreto judicis arbitrio relinquendum opinatur. Secundo: Quoad specificas poenas torturae substituendas declarat: quod praeter unicam domum correctoriam Szenczini erectam plures in regno non dentur, neque vero tales fabricae habeantur, ut ibidem prout in aliis provinciis delinquentes ad taediosa opera applicari valerent; cum interim in quolibet fere comitatu et civitate certi publici labores occurrant, qui alias conductis operariis perfici deberent, jurisdictiones hae tam propriorum delinquentium, quam etiam aliunde, ubi nempe publicis laboribus castigandi occasio deest, allatorum opera praevium in finem uti possent ita, ut omnis illa merces, quae ab exiguo penso, vitae reorum sustentandae emenso, remanebit pro lucro, fundoque custodiae captivorum cedat: quatenus vero ejusmodi malefactores labores hos reipsa paenales esse experiantur, et sentiant, alii autem abinde exemplum sumant, ac horrorem criminis concipiant, pro gravitate comissorum delictorum, occasione publicarum nundinarum, aut statis temporibus sub frequentiori populi concursu, publice exponi, vel circumduci, aut virgis, scutica, vel baculis certo numero ictuum caedi deberent; praeterea delinquentes etiam ad fodinas in montanis, salinisque ad certum tempus, vel vita durante condemnari possent, ad antevertendum profugium ita distinguendi, ut si etiam profugerent, facile cognosci, comprehendi, et suo loco restitui valeant. Caeterum si plures domus correctoriae erigerentur, ejusmodi extraordinariae poenae eo convenientius securiusque ad clementer intentum scopum perduci quirent. Porro tertio: dignabatur majestas vestra sacratissima etiam questionem illam consultationi submittere, an non poena mortis, si non ex integro, maxima tamen in parte sufferenda ac nonnisi ad atrocissima crimina restringenda esset? Quo in passu Curia Regia ita ratiocinatur:

Crimina, quae hactenus puniri debuerunt, in legibus nostris palam exprimi ipsaque consuetudine vim legis imbuente jam distincta esse: nonnulla ex his olim plane notam infidelitatis importasse; verum mutatis rerum et temporum circumstantiis ad poenas modo usitatas reducta haberi, quae poenae si ejusmodi circumstantias rursum mutatas esse constaret, illa qua sancitae fuerunt, authoritate iterum abrogari quirent; ast cum ratio ad ordinandas has poenarum species permovens nondum cessaverit et huic legum severitati magna ex parte tribuendum sit, quod tamen in pace et quiete vivamus, svaderi tuto haud posse, ut vel fama sufferendarum mortis poenarum in vulgus dimanet, nisi enim poenarum exempla facinorosos absterreant, neminem in vita, et rebus suis securum futurum praemissis accedere, et illud, quod alioquin delinquentibus etiam sententionatis liberum sit, ad gratiam et clementiam majestatis vestrae provocare adeoqe reipublicae interesse, ut semper pro particularibus potius casibus haec majestatis vestrae gratia reservetur, quam ut generali decreto divulgetur. Demum tametsi statim sub initium praecitatarum benignarum manialium majestas vestra sacratisima declarare dignata sit quod torturam absque ulla reservatione sufferendam clementer decreverit: nihilominus curia regia in clementia vestrae majestatis confisa etiam eatenus demissas reflexiones suas insinuat, videlicet torturam tanquam lege et antiquissima consvetudine receptam, praesertim in criminibus publico magna mala, et nisi tempestivo detegantur, ipsam perniciem illaturis, humanamque societatem turbaturis, contra inquisitos per leges a tortura non exemptos, sufficientibus attamen indiciis gravatos, tam relate ad eliciendam criminis confessionem, quam vero in ordine ad revelandos complices omnino reservandam esse, ea tamen ratione, ne indicia criminalia adjudicatam torturam in executionem summere ausint, priusquam casum omnibus suis circumstantiis majestati vestrae sacratissimae representaverint, et eatenus benignam resolutionem obtinuerint. Nam quemadmodum poenas ordinarias in particularibus potius casibus, pro suprema majestatis vestrae in aggratiandis delinquentibus potestate, cum extraordinaria commutare expedit, ita non minus rationem publicae salutis et tranquilitatis svadere, ne tortura plene abrogetur ac dein hujus formidine soluti facinorosi, tanto audentius ad quaecunque tandem scelera prolabantur.

Opinio: Cum ille, qui parcit malis nocet bonis, adeoque reipublicae intersit, ut crimina, et vel maxime talia, quae ad labefactationem status publici tendunt, impunita non maneant, certum vero, et innegabile sit, quod ad eliciendam praesertim ab hominibus ferocioris genii, et duri, obstinatique cordis tam patrati criminis, quam vero complicum confessionem, taliterque conservandam status publici tranquillitatem, et conciliandam vitae, ac fortunis proborum civium securitatem, magis efficax medium non suppetat, quam praesentanea subeundae torturae, et incurrendae mortis formido, spectato

potissimum eo, quod dulcis amor vitae et conservatio membrorum corporis, ita ab ipsa natura hominibus insita sint, ut vix aliquis reperiatur, qui non potius vitam quamcunque aerumnosam, quam mortem, et non libentius qualescunque publicos labores, quam horrendos torturae cruciatus, exindeque impendens mutilationis membrorum suorum discrimen praeligat. Idcirco etiam obsequentissima haec cancellaria aulica ejus est demissi sensus, quod torturam et poenas mortis simpliciter abrogare non expediat, per consequens easdem ultro etiam in casibus lege et consvetudine receptis, sub cautelis tamen per curiam regiam projectatis, dictandas esse opinatur, eo a fortiori cum in casum abolendae de pleno torturae hoc, et id, an, et in quibus circumstantiis, ac qualis poena extraordinaria huic vel illi delinquenti irroganda, et torturae substituenda sit, a potiori discreto judicum arbitrio relinqui deberet, notum vero sit, quod praesertim in civitatibus et dominiis jure gladii gaudentibus non semper et ubique tam illuminata individua reperiantur, quorum prudenti arbitrio et discreto judicio praemissa tuto concredi possent, quod si nihilominus majestas vestra sacratissima benignae resolutioni suae circa sufferendam absque ulla reservatione torturam editae porro quoque clementer insistere vellet, casum in illum obsequentissima haec cancellaria aulica omnino species poenarum in opinione curiae regiae ad punctum secundum recensitas torturae substitui posse, demisse censet, cujusmodi speciebus pro casu obtinendorum portuum maritimorum, et stabiliendi in Hungaria publici commercii etiam condemnatio delinquentium ad triremessubinde adjici valeret. Salvo nihilominus altissimo majestatis vestrae sacratissimae arbitrio et suprema dispositione caesareo-regia. Majestatis vestrae sacratissimae humillima et obsequentissima Cancellaria regia hungarico-aulica. Viennae 4-a Martii 1776. *Josephus Bajzáth* episcopus Ansariensis m. p. *Josephus Kelcz* m. p.

Kivül: Ad sacratissimam majestatem, humillima propositio circa opinionem per curiam regiam quoad quaestionem, an torturae et successive ipsae etiam capitales poenae abrogandae sint, depromptam introscriptae Cancellariae regiae hungarico-aulicae.

A kir. Curia és a magyar udvari kanczellária felterjesztéséről és az arra hozott corregensi határozatról szól a következő két államtanácsi aktá:

Vortrag der Hungar. Kantzley vom 4-ten Martii 1776. Die wegen Abstellung der Tortur und vermünderung der Todesstraffen ergangene Allerhöchste Resolution betr.

(5951776.)

Die Curia Regia und die Hungarische Kantzley machen eine Vorstellung gegen die wegen aufhebung der Tortur und Vermünderung deren Todesstraffen leztmahls erflossene Allerhöchste Resolution.

Für die Beibehaltung der Tortur führen sie in dem wesentlichen keine neue oder solche Behelffe an, die nicht schon vorhin wären in Betrachtung gezohen worden. Sie rathen am Ende ein, die Tortur noch weitershin beizubehalten, jedoch mit der mässigung, dass die criminalgerichte vor dessen würklicher vornehmung den casum jedesmahlen der Allerhöchsten Einsicht und Entscheidung unterziehen sollen. Wollten aber Euer Majestät von der gefassten Entschliessung, vermög welcher die Tortur ohne allem vorbehalt abgeschaffet worden, nicht abgehen, so schlagen sie zugleich diejenige poenas Extraordinarias vor, zu welchen ein derley ad Torturam qualificirt gewesener Inquisit nach dem unterschied deren gegen ihn obwaltenden Innzüchten fürohin zu condemniren wäre. Diese könnten nach ihrem Dafürhalten bestehen, in denen öffentlichen bey den Comitaten und Städten vorfallenden Arbeithen, wobey die Inquisiten nach maass ihrer Verbrechen bey gelegenheit der Jahresmärkten oder anderen zeithen offentlich auszustellen und herumzuführen, auch mit Ruthen oder stockstreichen zu züchtigen, nicht minder in denen Bergwerken oder Saltzgruben auf gewisse zeith oder lebenslänglich aufzubehalten und zu vermeidung des ausreissens besonders zu zeichnen wären.

In ansehung der Todesstraffen hätte es nach ihrem Einrathen bey der dermahligen Verfassung um so mehr zu verbleiben, als einerseits dieses das einzige mittel zur hindannhaltung der grösseren Verbrechen wäre, andererseits aber einem zum todt verurtheillten Delinquenten die Allerhöchsten Gnade anzusuchen immer bevorstehe.

Die Staatsrathsmitgliedere sind einstimmig, dass von der Tortur in denen Hungarischen Landen keine Frage mehr seyn könne, nachdeme solche allgemein in allen Erbländern aufgehoben worden. Wegen der Todesstraffen wäre nach dem gleichmässig einstimmigen dafürhalten die Allerhöchste Resolution annoch in Suspenso zu belassen, bis hierinnfalls ein Systeme für die deutsche Erblande gefasset seyn würde, wo sich allsdann zeigen dörffte, ob und in wie weith solches auf Hungarn applicable seye, nur in ansehung deren die Tortur zu substituirenden extraordinari straffen sind die Staatsräthliche äusserungen in etwas unterschieden, da nemlich die mehrere Stimmen sich diesfalls mit dem Vorschlag der Hungarischen Kantzley vereiniget haben, der graf von Hatzfeld aber die Erinnerung machet, dass nur solche poenae Extraordinaria platz haben mögen, welche mit denen Landesgesäzen übereinstimmen, die Abschickung in die Bergwerke und Saltzgruben aber könne er nicht einrathen, weillen ein solches diesen gattungen der Arbeithen nachteilig wäre und selbsten diejenige hievon vertreiben würde, welche sich bishero darzu gewidmet haben.

(595/1776.)

Erstens erachtet die Curia R. dass in denen zur Tortur qualificirten Verbrechen, und in jenen Fällen, wo der Richter wegen der

begangenen That keinen Zweifel mehr haben kann, mithin zur Verurtheilung des Delinquenten lediglich desselben Geständnuss abgehet, gedachter Richter nur in dem 2-ten Punct vorkommende poenam extraordinariam nach vernünftigen Ermessen substituiren solle, in jenen Fällen aber, wo selber wegen des begangenen Verbrechens einen Zweifel hegete, wäre gleichfalls desselben vernünftigen Ermessen zu überlassen, ob noch genauer Erwägung aller Umständen der Delinquent eine Straffe verdiene oder nicht.

Zweytens schlaget selbe als poenas extraordinarias statt der Tortur alle offentliche in denen Comitaten und Städten vorfallende Arbeiten vor, sie glaubet auch, dass die Delinquenten nach Maass ihrer Verbrechen zum grösseren Abscheu bey Gelegenheit der Jahrmärckten oder andern gewissen Zeiten offentlich ausgestellet oder herumgeführet, wie auch mit Ruthen, oder Stock Streichen gezüchtiget, nicht minder in denen Berg Wercken und Salz Gruben auf gewisse Zeit oder Lebenslänglich aufbehalten und zu Vermeidung des Ausreissens besonders gezeichnet werden sollten.

Da übrigens ausser dem zu Szenczin befindlichen Zuchthauss keine mehrer in Hungarn vorfindig wären: Erachtet die Curia R. mehrere derselben aufzuführen.

Drittens glaubet selbe die Todtes Straffe als das einzige Mittel, wodurch doch enigermaassen denen grössern Vergehungen Einhalt geschehen kann, niemalen aufzuheben, umso minder, als auch die zum Todt verurtheilte immerhin zu den Allerhöchsten Thron ihre Zuflucht nehmen können. Aus eben dieser Betrachtung und da die Tortur sowohl zur Bekennung der Verbrecher als Entdeckung der Mitschuldigen allerdings vieles beytrageten, wäre auch selbe mit dem Vorbehalt beyzubehalten, dass die Criminal Gerichter die anerkannte Tortur nicht ehe ausführen, bevor sich nicht den Casum mit allen Umständen der Allerhöchsten Einsicht unterzogen haben.

Mit dieser Meinung der Curiae R. ist die Hungar. Kanzley in allen Theilen verstanden.

In die Frage: ob die Tortur gentzlich, oder nur zum Theil aufzuheben seye? ist jetzo nach bestehender Allerhöchsten Decision pro omnimodè tollendâ Torturâ, gar nicht mehr einzugehen. Da nun die Curia Regia hierüber keine besondere oder neue Motiva vorbringt, glaubte ich es müsse bey der Allerhöchsten Decision sein Verbleiben haben; über die weitere Frage, derer in solchem Fall zu substituierenden Extraordinari strafen, scheinet mir das Einrathen nach den dermaligen umständen des Landes eingerichtet zu seyn; endlich die zu verminderende Todtesstrafen belangend, vermeine ich, diese Quaestion für Hungarn könne dermalen und noch in so lange in suspenso belassen werden, bis über die einlagende guttachten sich zeigen wird, was hierüber für die deutsche Erblanden entschlossen werde,

alsdann wird umso leichter beurtheilet werden können: ob und in welcher art für Hungarn eine Application zu machen wäre?

d. 13. Mertz 1776. *Löhr.*

Similiter, da doch bey den deutschen Stellen die Sache weit gründlicher ausgearbeitet und in die detail eingegangen werden wird.

den 13. März 1776. *Gebler.*

d. eodem. Ich bin mit den vorstehenden Votis gänzlich verstanden. *Kreszl.*

eodem similiter *Stupan.*

Von der Tortur kann in keinem Falle mehr die Frage seyn, weilen Ihre Maj. solche gentzlich aufgehoben. Die Poenae aber können nur jene sein, welche mit den bestehenden Hungarischen Gesätzen übereinkommen, auf ausserordentliche Straffen; viel weniger könte auf die verschickung in die Salzgruben und bergwerker anrathen, weilen solches diese gattungen der arbeiten mit einem solchen mackel belegen würde, dass man die so grosse Zahl freiwilliger arbeiter nimmer mehr auftreiben, ja diejenige vertreiben würde, die sich dermahlen dazu widmen. Betr. der Todes Straffe bin ich mit denen vorgehenden Votis verstanden.

eodem *Hatzfeld.*

Resolutio Augusta.

Circa abolitionem Torturae, quae deinceps nullo in casu amplius locum habebit, resolutioni meae simpliciter inhaerendum est. Quod autem poenas extraordinarias torturae substituendas attinet, loco operum in fodinis ac Salinis hujusmodi delinquentes navibus adversus flumen trahendis praejungi atque ad earum vecturas adhiberi poterunt.

Quoad poenam mortis, donec ulteriorem resolutionem meam elargiar, praescripta legum cynosura porro observetur.

Josephus Corr.

A Magyarország számára kibocsátott megszüntető királyi rendelet így szól:

(Kanczelláriai levéltár ***1415/1776.)***

Maria Theresia etc. Serenissime Dux etc. Quoniam ex compluribus iam ad nos factis recursibus ac etiam ipsis criminalibus processibus successive horsum submissis observatum fuisset, delinquentibus torturam, nec ex sufficientibus indiciis, nec habita delicti qualitatis debita ratione, nec observata inter culpam et poenam debita proportione, sed nec facta ad constitutionem, virium et corporis delinquentium condigna reflexione, verum pro arbitrio ut plurimum adiudicari, ita quidem: Ut saepius eiusmodi delinquentes ex gradibus torturae sine praemissorum reflexione adiudicatis et perpessis usu

membrorum privati ad vitae media sibi querenda inhabiles reddantur, vel etiam metu subeundae torturae perculsi, aut vehementia dolorum sub ipsa tortura perpessorum victi imputatum sibi delictum, ut ut aliis cum circumstantiis et nec forsitan tanta cum culpa commissum, secundum propositas paenales quaestiones ultro confiteantur ac taliter mortis etiam poena immerito afficiantur. Ideo, quo eiusmodi malis et inconvenientiis obex ponatur, visum est nobis clementer resolvere et ordinare: ut deinceps nullo in casu torturalia examina adhibeantur, verum ab exemplo in aliis pluribus iam recepto citra aliquam reservationem in universis haereditariis provinciis nostris simpliciter sufferantur et aboleantur; per consequens imposterum iurisdictiones criminales in casibus torturam exigentibus ita procedendum habebunt, ut dum tanta adfuerint criminis reo imputati iudicia, quae ad torturam eidem adiudicandam sufficiant, et illa ex actionibus culposis proveniant, neque elisa aut relevata extiterint, verum permaneant, seu iudicem de crimine per reum comisso vix dubitare sinant, ita quidem, ut ad pronunciandam condemnationem sola duntaxat rei confessio deesse videatur, in hoc casu iudex loco torturae poenam extraordinariam pro prudenti Arbitrio tam culpae in iudiciis deprehensae, quam vero ipsiusmet delinquentis statui viribusque et corporis constitutioni commensurandam dictare debeat. E converso si talia iudicia adsint, quae quidem alias ad torturam sufficerent, sed quadantenus enervarentur, vel quibuspiam circumstantiis relevarentur, adeoque iudicem de eo, an crimen quaestiones per inquisitum revera commissum sit? dubium redderent, in tali casu discreto iudicis arbitrio relinquitur, ut ex accurata omnium circumstantiarum combinatione eruat et decidat, an reus simpliciter absolvendus, aut poenae cuipiam subiiciendus veniat? — Caeterum quod poenas extraordinarias torturae substituendas attinet, illae possunt esse sequentes: condemnatio rei ad domum correctoriam, ad naves adverso flumine trahendas, ad labores publicos, quia alias conductis operariis perfici deberent, ita quidem, ut omnis illa merces, quae ab exiguo penso vitae reorum sustentandae emenso remanebit, pro lucro fundoque custodiae captivorum cedat; quo autem malefactores labores hos re ipsa poenales esse experiantur et sentiant, alii autem ab illis exemplum summant, et horrorem criminis concipiant, pro gravitate commissorum delictorum occasione nundinarum aut statis temporibus sub frequentiori populi concursu publici exponi, in plateis circumduci, aut virgis, scutica vel baculis certo numero ictuum caedi possunt, quin imo pro casu obtinendorum portuum maritimorum et stabiliendi in Hungaria maritimi commercii, delinquentes ad certum tempus in sententia definiendum vel pro ratione aggravantium circumstantiarum vita durante etiam ad triremes condemnari valebunt. — Quoad casus vero poenam mortis inferentes, eo usque donec eatenus ulteriorem benignam resolutionem nostram elargiamur,

praescriptam legum cynosuram observari clementer volumus. — Quapropter dilectioni et fidelitatibus vestris benigne committendum esse duximus, quatenus praedeductam clementissimam resolutionem et ordinationem nostram apud omnes comitatus et civitates ac iurisdictiones iure gladii pollentes pro sui directione et debita observatione, quo proximinus publicari facere noverint. — Quibus in reliquo gratia etc. Datum Viennae die 22-o mensis Martii anno domini 1776.

Maria Theresia m. p. p.

A helytartó tanács következőleg továbbította a megszüntető rendeletet. A szöveg csaknem szóról-szóra megegyez a királynő rendeletével. Mégis lenyomattuk, hogy betekintést engedjünk abba: miként hajtotta végre a helytartó tanács a királyi rendeletet s hogy mily szövegben kapták meg a rendeletet a megyék.

(Helytartó tanácsi levéltár 1847/1776.)

Quoniam ex compluribus jam ad Suam Majestatem Sacratissimam factis recursibus, ac ipsis etiam Criminalibus processibus successive submissis observatum fuisset: Delinquentibus torturam nec ex sufficientibus indiciis, nec habita delicti qualitatis debita ratione, nec observata inter culpam et poenam debita proportione, sed nec facta ad constitutionem virium et corporis delinquentium condigna reflexione, verum pro arbitrio utplurimum adjudicari, ita quidem ut saepius ejusmodi delinquentes ex gradibus torturae sine praemissorum reflexione adjudicatis et perpessis, usu membrorum privati ad quaerenda sibi vitae media inhabiles reddantur, vel etiam metu subeundae torturae perculsi, aut vehementia dolorum sub ipsa tortura perpessorum victi imputatum sibi delictum, ut ut aliis cum circumstantiis, et nec forsitan tanta cum culpa commissum, secundum propositas poenales quaestiones ultro confiteantur ac taliter mortis etiam Poena immerito afficiantur: Ideo quo ejusmodi Malis et inconvenientiis obex ponatur, visum est altefatae suae Majestati sacratissimae clementer resolvere et ordinare: ut deinceps nullo in casu torturalia examina adhibeantur, verum ab exemplo in aliis pluribus statibus jam recepto, citra aliquam reservationem in Universis Haereditariis Provinciis Caesareo-Regiis simpliciter sufferantur et aboleantur, per consequens imposterum jurisdictiones criminales in casibus torturam exigentibus ita procedendum habebunt, ut dum tanta adfuerint criminis reo imputati indicia, quae ad torturam eidem adjudicandam sufficiant, et illa ex actionibus culposis proveniant, neque elisa, aut relevata extiterint, verum permaneant, seu Judicem de crimine per reum commisso vix dubitare sinant, ita quidem, ut ad pronunciandam condemnationem sola duntaxat rei confessio deesse videatur; in hoc casu judex loco torturae poenam

extraordinariam pro prudenti arbitrio tam culpae in iudiciis deprehensae, quam vero ipsiusmet delinquentis statui, viribusque et corporis constitutioni commensurandam dictare debeat. — E converso si talia indicia adsint, quae quidem alias ad torturam sufficerent, sed quadantenus enervarentur, vel quibuspiam circumstantiis relevarentur, adeoque judicem de eo: an crimen quaestionis per inquisitum re vera commissum sit? dubium redderent, in tali casu discreto judicis arbitrio relinquitur: ut ex accurata omnium circumstantiarum combinatione eruat, et decidat, an reus simpliciter absolvendus, aut poenae cuipiam subjiciendus veniat? Caeterum quod poenas extraordinarias torturae substituendas attinet, illae possunt esse sequentes: Condemnatio rei ad domum correctoriam, ad naves adverso flumine trahendas, ad labores publicos, qui alias conductis operariis perfici deberent, ita quidem, ut omnis illa merces, quae ab exiguo penso vitae reorum sustendandae emenso remanebit, pro lucro, fundoque custodiae captivorum cedat; quo autem malefactores labores hos re ipsa poenales esse experiantur, et sentiant, alii autem ab ipsis exemplum sumant, et horrorem criminis concipiant, pro gravitate commissorum delictorum occasione nundinarum aut statis temporibus sub frequentiori populi concursu publice exponi, in plateis circumduci, aut virgis, scutica vel baculis certo numero ictuum caedi possunt, quin imo pro casu obtinendorum portuum maritimorum, et stabiliendi in Hungaria maritimi commercii, delinquentes ad certum tempus in sententia definiendum, vel pro ratione aggravantium circumstantiarum vita durante etiam ad triremes condemnari valebunt. — Quoad casus vero poenam mortis inferentes eousque, donec eatenus ulterior B. Resolutio Regia impertita fuerit, praescriptam legum cynosuram summefata sua Maiestas sacratissima observari clementer vult. Quam B. Resolutionem et ordinationem Regiam *praetitulatis Dominationibus vestris* fine eo de B. Jussu Regio intimat Consilium hoc Locumtenentiale Regium: quatenus pro congrua sui directione et debita observatione proximius publicari facere, *et tam ipsi exacte observare, quam vero per gremiales jurisdictiones jure gladii pollentes observari facere noverint.*

Majd kiadták az alábbi erélyesebb hangú királyi rendelkezést.

El kell ismerni, hogy azt a zavaró elemet, melyet főleg az osztrák eredetű Praxis Criminalis a magyar bűnvádi eljárás rendszerébe bevitt, később, midőn a királynő a kínvallatást megszüntető rendeletet közrebocsátotta, a bécsi körök komolyan iparkodtak kiirtani.

Csakhogy ez ekkor már nehézségekbe ütközött, mert egyrészt némely tisztviselők beleszoktak a bizonyításnak a

kínvallatás által lehetségessé tett *sommás* keresztülvitelébe, másrészt a kínvallatást alkalmazó tisztviselők hivatkozhattak a kodexre mint a »rendszeres« bűnvádi eljárás forrására.

(Kanczelláriai levéltár 5222/1777.)

Demisse relatum est nobis, quod licet poenale illud examen, seu tortura per nos penitus sublata iam haberetur; nihilominus in nonnullis Comitatibus is abusus invaluerit, quod malefactores in locum torturae 60 ac etiam pluribus Baculorum ictibus primum et secundum torturae gradum facile adaequantibus castigari soleant, taliterque benignae ordinationi nostrae aperte contraveniatur. Quare ut similes, etiam abusus pro futuro penitus tollantur, et abrogentur, dilectionibus et fidelitatibus vestris clementer comittendum esse duximus; quatenus apud universos Regni Comitatus, liberas regiasque civitates nostras, nec non iurisdictiones iure gladii gaudentes, eas serias et efficaces dispositiones actutum facere noverint, ut ab ejusmodi abusibus sub gravi responsionis onere dehinc omnimode abstineant, ac semet benignae ordinationi nostri quoad sublationem torturae emanatae, quam exactissime accommodent.

Ezen királyi rendelet folytán a következő helytartó tanácsi rendeletet bocsátották ki:

(Helytartó tanácsi levéltár 5677/1777.)

Demisse relatum est Suae Majestati Sacratissimae, quod licet poenale illud examen, seu tortura penitus sublata jam haberetur, nihilominus, in nonnullis jurisdictionibus is abusus invaluerit, quod malefactores in locum torturae 60 ac pluribus etiam baculorum ictibus primum, et secundum torturae gradum facile adaequantibus castigari soleant, taliterque Benignae Ordinationi Regiae aperte contraveniatur. Quare ut similes etiam abusus pro futuro penitus tollantur, et abrogentur, Praetitulatis Dominationibus Vestris hisce de altissimo Jussu Regio serio et efficaciter injungit Consilium hoc Regium Locumtenentiale: quatenus ab ejusmodi abusibus sub gravi responsionis onere dehinc omnimode abstinere ac semet B. Ordinationi Regiae quoad sublationem torturae emanatae, quam exactissime accommodare, utve gremialia Dominia jure gladii gaudentia ab istiusmodi abusibus abstineant, et B. Normae se pariter ad amussim accomodent, districtim inviare noverint.

II. József idejéből, 1783-ból, származik az alábbi királyi rendelet és helytartó tanácsi körözvény.

Ez évben ugyanis ujolag felmerült a kínvallatás visszaállításának eszméje.

Torontálmegyében Tinka Kornya nevü oláh rablógyilkosra ennek rémítő kegyetlenkedései miatt a megyei bíróság a nyársalással sulyosított halálbüntetést szabta ki s ezen ítélethez az udvari kanczellária azt az óhajtását fűzte, hogy az elítélt az ítélet végrehajtása előtt kínvallatásnak vettessék alá, hogy kényszeríttessék bűntársainak megnevezésére.

Az államtanácsban Martini, a bécsi egyetem hires tanára, kinél József a jogot tanulta, támogatta a kanczellária javaslatát, mivel megengedhetőnek vélte, hogy a büntettesek, a kiknek bünössége már teljesen be van bizonyítva, a kínzással, mely náluk a büntetés súlyosításául is szolgál, bűntársaik megnevezésére szoríttassanak; az ily körülmények közt megkínzotton nem történik igazságtalanság, mivel megérdemelte a kínt mint büntetést.

A császár egyik javaslatot sem fogadta el. Olykép döntött, hogy Tinka Kornyát nem szabad kivégezni, meg kell őt bélyegezni és életfogytig börtönben tartani. A kínvallatás veszélyességére figyelmezteti ujolag tanácsosait és a hatóságokat; a torturát nem engedheti meg, még úgy sem, hogy veréssel vétessenek ki a vallomások.*)

(Kanczelláriai levéltár 6860/1783.)

Humillima Fidelitatum vestrarum repraesentatione mediante, qua litteras comitatus Aradiensis latrones in gremio sui grassari significantis, auctoque banduronum numero, ope etiam admittendae torturae, medelam sibi adferri exorantis, necnon relationem comitatus Torontaliensis processum criminalem contra Tinka Kornya ex capite criminis latrocinii et praedocinii suscitatum et terminatum submittentis, ac aeque ad eliciendos solum complices equulei usum admitti efflagitantis sua cum interpositione comitabantur; sub 14-a praeteriti mensis Aprilis et N-o 3223 facta, nobis demisse relata, quandoquidem nos clementer determinare dignati simus, ut cum torturam semper periculosum et neutiquam sufficiens eliciendae veritatis medium esse abunde pateat, eadem nulla prorsus ratione admittatur, quin imo, ne rei baculorum ictibus ad fatendum compellantur, apud universas iurisdictiones serio inhibeatur, quaestionatus porro latro Tinka Kornya, quem sedes iudiciaria antelati comitatus Torontaiensis ad palum cum exasperatione supplicii iudicavit, in locum dictatae contra ipsum mortis poenae ad perpetuos carceres magistra-

*) V. ö. *Hock:* id. m. 332. l.

tuales in duris laboribus perferendos, inusto faciei stigmate condemnetur; coeterum 24 pandurones cum uno ductore per praefatum comitatum Aradiensem assumpti actutum dimittantur, et augmentatio hoc fine instituenda pro futuro absolute inhibeatur. Hinc Fidelitatibus vestris penes remissionem universorum originalium actorum hisce benigne comittimus et mandamus, ut in hoc altissimae determinationis nostrae regiae conformitate disponenda mox suis locis disponere nullae intermittant.

(Helytartó tanácsi levéltár 7454/1783.)

Siquidem sua maiestas sacratissima ultro clementer determinare dignata sit, ut cum torturam semper periculosum, et neutiquam sufficiens eliciendae veritatis medium esse abunde pateat, eadem nulla prorsus ratione admittatur, quin imo, ne rei baculorum ictibus ad fatendum compellantur, universaliter serio inhibeatur. Hinc praetitulatis dominationibus vestris hisce de benigno iussu regio committit Consilium istud Regium Locumtenentiale: ut normae huic clementer stabilitae semet exactissime conformare, *ac in quantum aliqua ex gremialibus terrestralibus dominii iure gladii pollerent, eadem quoque ad normam hanc rite observandam inviare* noverint. (Az aláhúzott részt illetőleg) haec solis comitatibus. (Oldalt:) Circulariter omnibus comitatibus, civitatibus et districtibus, separatas portas habentibus. N. B. Exceptis comitatibus Aradiensi et Torontaliensi, quibus peculiariter scribitur.

Erdélyre vonatkoznak az alábbi rendelkezések.

Némelyek foglalnak ugyan magukban más tárgyakat is, de jobbnak tartottuk a rendeleteket egész terjedelmökben ideigtatni, mivel megcsonkítva nem tükröznék vissza a rendelkezőknek intentióját a maga egészében; s a rendelések egyik másik része külön nem is volna érthető.

Az első helyen közölt rendelet még a kínvallatás megszüntetése előtti időből való.

(Főkormányszéki levéltár 1444/1758.)

In submittendis processibus criminalibus accurationem, quae benignae ordinationi Nostrae deberetur, post repetitas etiam monitiones abesse observamus, cum illi modo non adveniant praefixis in terminis. Sed plerorumque circulorum ex parte in totum hodiedum desiderentur, quorum proinde diligenter vobis exhibendorum, Majestatique nostrae de tempore in tempus submittendorum exactam et vigilantiorem habebitis curam. Informamur ad haec: Torturam vel nimio

cum rigore, atque ita contra dispositionem iuris communis vel neglecto ordine, consequenter minus debite non raro apud vos adhiberi, congruas igitur ad quosvis Iurisdictionem criminalem habentes Magistratus facietis dispositiones, ut cum subsidiarium hoc remedium non detur, nisi in defectum probationum, his praehabitis, omnino evitetur, praesertim vero post latam sententiam nemo super facto principali, immo in habendis etiam complicibus moderate, nec secus, quam convictione et legitimis indiciis praecedentibus rei, pro sua conditione, torqueantur, deinde, Ut captivos suos Magistratuales circulus quisque suo detineat in gremio et ipsa iurisdictionum natura, bonique ordinis exigit ratio, et benignae nostrae innuunt ordinationes; quibus tamen post habitis districtum Kővariensem captivos suos in praesens etiam non Domi ut alibi fieret, verum extra Territorium suum asservare intelligimus, vestra quoque, quam in literis 26-ta Aprilis Anni 1756 ad cancellariam Nostram Regiam Transsylvanico Aulicam exaratis, hac de re praemissam fuisse responderatis, haud curata commissione, Serio itaque, et positive supremo eiusdem districtus Capitaneo iniungendum volumus, quatenus Magistratuales Circuli sibi concrediti captivos statim, et incunctanter reducat nec ultra extra fines detinere praesumat, de cujus quidem Mandati nostri effectu demissam a vobis praestolamur Informationem.

Ezen kir. rendelet folytán a főkormányszék a következő körrendeletet bocsátotta ki:

(Főkormányszéki levéltár 1444/1758.)

Cibinii 14-a novembris 1758. Circulares in universum principatum.

Jóllehet Felséges Asszonyunk kegyelmes ordinatiója szerint, már gyakor parancsolatokat adtunk ki minden circulusokra és communitásokra, hogy a criminalis processusokat praefixis in terminis el mulhatatlanul exhibeállyák a Guberniumnak, hogy ő Felségének submittáltassanak; de némelyek vagy későn nagy hibásan, sőt nagyobb része a circulusoknak e mai napig sem küldött edgyet is bé, holott nem concipiálhatni egy circulusban is, hogy vagy egyszer vagy másszor criminalis causák ne tractaltattak volna. Mely hibáról és fogyatkozásról méltoztatott ő felsége most érkezett rescriptumában is kegyelmes intést tenni. Melyre nézve minden circulusoknak és communitásoknak és criminalis iurisdictióval biró minden Magistratusoknak serio ac strictissime commitáltatik, hogy a kik akár in parte akár in toto még eddig bé nem küldötték volna a forumokon forgott criminalis processusokat, azokat cum fine anni labentis minden hátrahagyás és fogyatkozás nélkül okvetetlen submittálják, különben in casu neglectus a tisztek, a kiknek incumbál a királyi parancsolatoknak tökéletes bé tellyesítése, bizonyosan animadversióba incurrálnak. Az eddig folyt de még be nem küldött és ezen esztendőnek fogytáig

még elé fordulható processusokat pedig modo praemisso submittálván, ezután úgymint az új esztendőtől kezdvén, minden Angarián el mulhatatlanul exhibeálják mind azon processusokat, melyek azon Angarián folytanak, sőt ha szintén azon Angarián egy criminalis causa sem tractaltatott is, mindazáltal relatiót arról tenni el ne mulassák, hogy ezt is tudhassa a Gubernium. — E felett informáltatván ő Felsége, hogy ez Hazában a tortura vagy felettébb való rigorral, vagy rendkívül és nem a maga idejében adhibeáltatik, miképpen méltóztatott annak correctiója végett kegyelmesen végezni, a rescriptumnak accludalt extractusából világos értelmet vehetnek a Magistratualis tisztek és törvény tevő birák, melly is hogy in congregatione primitus celebranda publice olvastassék fel, és pro futuro observáltassék his intimáltatik. Minthogy pedig az hazában sok hellyeken az a rendeletlen és vétkes szokás ususba ment, hogy a szegény deliquens néha post latam sententiam simpliciter néha adhibealt torturával minden idő haladék nélkül exequaltatik, ezt is correctióra méltónak ítéli a Gubernium, mert valamint hogy Hazánk törvénye Decr. P. 2. Tit. 55. a damnatusnak post latam sententiam triduumot enged, hogy az alatt az adversariussával meg edgyezhessék, úgy post adhibitam etiam torturam az olyan casusokban tudniillik, a mellyekben post latam sententiam a torturát admittállya ugyan de modificállya az ő Felsége kegyelmes rescriptuma, hogy a tridui spatium, melly alatt a szegény bűnös ki állott kínjai után respiriumat vehessen és halálához készülhesen megengedtessék, mind a keresztyénség azt hozza magával, mind pedig, in supra az haza törvénye megengedi. Melyet hogy ezután minden Magistratusok observállyanak praesentibus committáltatik.

Kővár vidékéhez pedig a következő külön dorgáló rendelet ment:

(Főkormányszéki levéltár 1448/1758.)

Cibinii 14-a novembris 1758. Supremo districtus Kővár capitaneo. 1444.

Emlékezetiben lehet kegyelmednek, hogy már ez előtt egynéhány izben committált a Gubernium, hogy a Magistratualis rabokat más circulusban ne tartassa, hanem a maga vidékjébe transferáltassa. Már most Felséges Asszonyunk positivum mandatuma is érkezett az iránt, a mint a rescriptumnak his annectált extractussából bizonyosan meg láthattya kegyelmed. Melly szerint serio committáltatik, hogy a királyi parancsolatnak minden továbra való exceptio nélkül engedelmeskedni el ne mulassa kegyelmed, de effectu a Guberniumnak hová hamarább választ adván.

Az alábbi rendelet hat esetet tárgyal és csak a függelékben szól a kínvallatásról. Ezen rendelet is, úgy mint a fent közölt, a kínvallatás megszüntetése előtti időből való

s ez magyarázza meg, hogy csak megszorító intézkedést foglal magában.

(Főkormányszéki levéltár 1022/1760.)

Maria Theresia, divina favente clementia, stb.

Illustres, reverende, spectabiles, magnifici, generosi, egregii, prudentes item, ac circumspecti fideles nostri sincere nobis dilecti!

In iis processuum criminalium specificationibus, quas sub 12-a Februarii, currentis anni submisistis, observatum, et quidem:

Primo: In comitatu Thordensi Anastasiam, Boka von consortem a poena adulterii ea ratione absolutam, quod a marito deserta hoc commisisse delictum non intelligeretur; cum tamen minus exprimeretur, illam ex causa desertionis pro libera fuisse declaratam. Ex quo igitur eiusmodi indicia factum divortii involverent, huius autem cognoscendi, diiudicandique facultas ad ecclesiasticum respiceret magistratum, dicti comitatus officialibus, ne se in similia immittant, intimabitis. Observatum ex parte huius comitatus id etiam, captivos diutius in carceribus detineri; quod cum benignae intentioni, ordinationibusque nostris adversetur, curabitis, ut tam ibi, quam alibi causarum criminalium assumptiones et discussiones relevantibus absque motivis in longum tempus ne protrahantur.

Secundo: Scribi ex parte comitatus Doboka processus inferioris, homicidium propter quod Vintila Juon in causam attractus fuisset, propria etiam rei confessione probatum esse, patet nihilominus, ordinariam legis poenam in arbitrariam castigationem mutatam, neque rationes, quae id suasissent adiectas, immo et reliquos processus criminales, obiter et modo benignae ordinationi nostrae minus congruente specificatos esse. Monebitis itaque officiales, et stricte iisdem iniungetis, ut a poenis, quas leges praescripsissent, sine ratione arbitrandis abstineant, circumstantias quarum fors respectu mitigandae venirent, in sententiis exprimant, quod de huiusmodi processuum concinnandis extractibus ordinatum observent.

Tertio: Benigno 3-tia Septembris, anni superioris exarato rescripto nostro adversari, quod ex parte comitatus Szolnok interioris in causa Samuelis Ötvös, duorumque Paskuly notatur, vicecomiti, actori utpote magistratuali compensationem e bonis convictorum adiudicatam exstitisse.

Quarto: Detentis ad fugam praevertendam non satis invigilari, eorum etiam, qui e carceribus sedis Csik aufugisse scribuntur, docente exemplo. Proinde, ut diligentius custodiantur, ii vero, quorum culpa elabi illos contingeret, impune ne relinquantur, iniungetis.

Quinto: Poenam relegationis, quam magistratus Coronensis cuidam incolae Vidombachiensi seniori Sztan Opriskan dictavit excessivam fuisse, quod ex iisdem processiset indiciis, quae purgata iam semel erant in tormentis, atque ita vim non amplius habebant

eo movendi iudicantem magistratum, ut criminalem quae nulla erat, in civilem mutet condemnationem. Ibidem in causa Jacobi Thyss poenam, quam iuris poscebat rigor, in arbitrariam esse mutatam; cum tamen iudici a lege recedere, consequenter poenam illa praescriptam pro arbitrio mutare, aut diminuere integrum non esset. Casum utrumque eidem magistratui exponetis.

Sexto: Magistratum quoque oppidi Abrud-Bánya in poena, quam duobus reis Mamaliga Juon, et Boczán, alias Mikle Juon imposuit, excessis, se praesertim inspecto moto ad hanc illum permovente, quod nimirum furandi sola deliberata voluntas facti haberet crimen; cum tamen certum esset, in causa furti ad poenam mortis iuste infligendam requiri delictum non solum interno actu praemeditatum, sed exteriore etiam opere omnino consummatum. Contrariam agendi rationem exprobrabitis illi cum seria ea intimatione, quod director fiscalis adversum ipsos omnino processurus sit, si alias in exercitio iuris gladii excessisse comperiantur.

Porro: Informamur, reos nonnusquam in illo principatu, dum quaestionibus subiiciuntur, confitenturque delictum, nullo sive ad confrontandam confessionem, sive ad disponendam animae causam dato respirio vita expelli. Inhumanum id; corrigi itaque et emendari facietis, ordinaturi, ut cum confessione per quaestiones extorta non aliter gravari confitentes debeant, quam si in illa extra etiam tormentorum conspectum positi iusto tempore persistant, fassiones eorum durante tortura, quae tali occurrente casu non in supplicii, verum diverso alio loco institui debet, unacum interrogationibus diligenter annotentur, et antequam finita tortura ad condemnationem ex illis formandam deveniatur, cum tortis confrontentur, nec prius ad mortis super principali facto pronunciandam sententiam, multo minus ad supplicium desumendum procedatur, quam ubi ipsa quoque torturam rite subsequens confrontatio indubiam reddidisset confessionis per terturam elicitae veritatem.

Vobis in reliquo, stb. Datum in castro nostro Laxenburg, die vigesima quinta mensis Junii, anno domini millesimo septingentesimo sexagesimo, regnorum vero nostrorum vigesimo.

Maria Theresia.

Az ezen királyi rendelet folytán, kiadott guberniális körrendelet így szól:

(Főkormányszéki levéltár 1022/1760.)

Cibinii, 8. Julii 1760. 1022. Punctum 1-um: Comitatui Tordensi. 2-um: Comitatus Doboka processui inferiori. 3-um: Comitatui Szolnok interiori. 4-um: Sedi Csik. 5-un: Magistratui Coronensi. 6-um: Magistratui Abrudbánya.

Ezen esztendőnek első angariáján submittált criminalis processusokban minémü hiba observáltatott a kegyelmetek forumán és judi-

cialis deliberatiójában, universaliter pedig az Hazában a delinquensek confessiója confrontátiójának elmulatásában és halálhoz való készületére valami respiriumnak nem adásában, nem különben az adhibeált tortura iránt is minémü defectusok és excessusok exponáltatnak, a királyi rescriptumnak itten communicált extractussából megértheti kegyelmetek, melyeket mint ezelőtt is már egyszer ezek iránt megintetettek, hogy pro futuro emendálni igyekezzenek szoros birói és lelki isméretekben álló kötelességeknek ismerjék.

Az 1778. évből származik a következő erdélyi rendelet, mely a kínvallatást megszüntető alaprendeletre hivatkozva, ujolag erélyesen követeli a guberniumtól és az alája rendelt hatóságoktól annak betartását.

(Erdélyi kanczelláriai levéltár 119/1778.)

Demissa, ratione torturae, et poenae mortis in benigni duodecima Januarii anni millesimi septingentesimi septuagesimi sexti sub nro 8-o exarati mandati nostri effectum octava Januarii currentis anni sub nro 1262. data informatione vestra nobis relata, intuitu posterioris statuendum duximus, ut hoc negotium usque ad ulteriorem, et finalem nostram, adhuc ratione reliquarum ditionum, et provinciarum nobis subjectarum declarandam resolutionem, in suspenso maneat; ratione autem prioris, torturae nempe, clementer resolvimus, ut illa in magno etiam Transsilvaniae principatu absque ulla reservatione quantocijus tollatur, et abrogetur, substituendaeque in ejus locum poenae extraordinariae, habitis indiciis, ad quae alias decernenda tortura fuisset, nec alio convincendi medio suppetente pro qualitate permanentium indiciorum juxta arbitrium judiciale, interim ea ratione dictentur, qua hucusque in eodem principatu nostro delicta criminalia ejus generis, in quibus poena ordinaria locum non habuit, poenae extraordinariae subjecta fuerunt. — In hujus itaque benigni praescripti nostri conformitate, abrogata nunc tortura, provisorio modo procedi facietis, simulque, quo pacto correctio, et castigatio ejusmodi delinquentium, habita ad id ratione, ne eorum incarceratio nimias publico molestias, aut expensas causare possit, futuris temporibus in Transsilvania juxta ejus constitutiones determinanda esset? opinionem quantocijus submittetis. Quibus in reliquo, stb. Datum in civitate nostra Vienna Austriae, die undecima mensis Februarii anno Domini millesimo septingentesimo septuagesimo octavo, regnorum vero nostrorum trigesimo octavo.

Maria Theresia m. p.

A fenti királyi rendelet folytán a következő körrendeletet bocsátotta ki a gubernium:

(Főkormányszéki levéltár 1193/1778.)

Circulares ad singulas tabulas continuas et magistratus, inclytam item tabulam regiam. Cibinii die 10. Martii 1778. — Virtute benignissimi sub 11-a Februarii a. c. exarati rescripti regii dignata est sua Majestas sacratissima clementissime resolvere, ut in magno hoc Transylvaniae principatu tortura absque ulla reservatione quantocz̈us tollatur et abrogetur, substituendaeque in ejus locum poenae extraordinariae, habitis indiciis, ad quae alias decernenda tortura fuisset, nec alĭo convincendi medio suppetente pro qualitate permanentium indiciorum juxta arbitrium judiciale, interim ea ratione dictentur, qua hucusque in eodem hoc principatu delicta criminalia ejus generis, in quibus poena ordinaria locum non habuit, poenae extraordinariae subjecta fuerunt. — Hanc itaque benignissimam suae Majestatis sacratissimae resolutionem dominationibus vestris pro notitia et directione strictaque in casibus emergentibus observatione praesentibus communicare voluit gubernium regium.

Bruckenthal m. p.

Egyszersmind a következő átiratot intézte a kincstári és a bányászati igazgatóságokhoz, melyben véleményt kér az iránt, hogy az elitélteket nem lehetne-e használni a bányákban és a só-hajók vontatásánál.

(U. a. 1193/1778..)

Inclyto Thesaurariatui regio camerali et montano Cibinii die 10. Martii 1778. Quum sua Majestas Sacratissima tenore hic advoluti benignissimi sui sub 11-a Februarii a. c. exarati rescripti regii in magno hoc Transylvaniae principatu torturam absque ulla reservatione tollere, insimul vero opinionem sibi submittendam jubere dignata sit, qualiternam tortura sublata, correctio et castigatio ejusmodi delinquentium, habita ad id ratione, ne eorum incarceratio nimias publico molestias aut expensas caussare possit, futuris temporibus in magno hoc principatu juxta ejus constitutiones instituenda esset? Ut ordinationi huic gubernium regium eo majori fundamento satisfacere possit, requirendum inclytum thesaurariatum regium perofficiose censuit: quatenus animi sui sensa gubernio huic regio revelare haud gravatim super eo velit: an non delinquentes ad implendam clementissimam benigno hoc rescripto expressam intentionem ad salis metalorumque fodinas et trahendas naves salinares applicari posse, qualive modalitate id fieri debere, arbitraretur?

Bruckenthal m. p.

József idejéből (1783) való a következő rendelet, mely, úgy mint Magyarországra nézve megtörtént, röviden fentartja a kínvallatásról szóló előbbi rendelkezéseket.

(Erdélyi kanczelláriai levéltár 1462/1783.)

Cum Torturam periculosum et neutiquam sufficiens eliciendae veritatis medium esse agnoscatur, ejus usum ita denuo Sua Majestas Sacratissima abrogare dignata est, ut rei ne quidem bacularum ictibus ad fatendum compellantur. Quae benigna Resolutio praelaudato Regio Gubernio pro sua, et universorum Magistratuum Secreta instructione hisce intimatur. Datum Viennae Austriae die Vigesima Septima mensis Augusti anno 1783.

Az alábbi rendelet pedig, mely szintén az erdélyi főkormányszékhez van intézve, Ferencz király idejéből való (1792). A tilalomhoz tehát Ferencz is hozzájárult.

(Erdélyi kanczelláriai levéltár 1054/1792.)

Sacratissimae regiae et apostolicae Majestatis, domini domini nostri clementissimi nomine regio in magno principatu Transylvaniae gubernio intimandum. Informatione per regium gubernium intuitu imputationum adversus officiales supremi inspectoratus officii Zalathnensis de dato 20-a Decembris 1790. sub Nro 3168 submissa eidemque acclusae investigationis per regium gubernium ordinatae serie, actisque ad objectum hoc spectantibus, penitius perspectis, dignata est sua Majestas sacratissima resolvere: — Quod licet machinationes illae officialium penes inspectoratum Zalathnensem constitutorum, quas officiales comitatus Albae inferioris, ad concitationem plebis contra nobilitatem directas fuisse, regio gubernio repraesentavit, ex actis erui, comprobarique non possint, nonnullas tamen circumstantias suspicionem imminentes mali facile in animis officialium comitatensium generare potuisse. — Hinc ad sedandas dissensiones, et desideratam tranquillitatem, mutuamque camerales inter, et provinciales officialis harmoniam reducendam eadem altefata benigne jubere dignata est, ut — *a)* Factum comitatus modo per regium gubernium in praecitata sua informatione proposito, ac inspectoratus etiam officialium agendi ratio, praecipue vero exmissa per ipsos citra praescitum regii gubernii ad jurisdictionem provincialem exploratio serie exprobretur; praeterea tam hi, quam illi ad mutuam cointelligentiam et harmoniam fovendam altissimo suae Majestatis sacratissimae nomine sub comminatione severioris in transgressorem animadversionis moneantur. — *b)* Fiscalis advocatus Carolus Nagy autem velut una cum demortuo interea inspectoratus adjuncto Emanuele Vill dissidiorum et suspicionum promotor licet juxta rigorem non solum officio suo privari, sed etiam ad refusionem expensarum investigationis condemnari mereretur, e speciali tamen gratia hac vice penes severam facti exprobrationem a moderna tantum sua statione cum degradatione Deés-Aknam transferatur, praeterea laesum supremum Zalathnensem inspectoratum deprecetur, et cum officiales comitatus ad intercipiendos

subalternos inspectoratus officiales sylvarum nempe curatorem Holló, et Hajdonum corporalem Kretsmeyer ille induxerit, iisdem perpessos etiam carcerum squallores in summa per regium gubernium cointelligenter cum regio thesaurariatu determinanda, et e salario ipsius angariatim subtrahenda recompenset. — *c)* Provisoralis autem fiscalis cancellista Bardotz, qui factum supremi inspectoratus officialium perperam deferendo et exaggerando inconvenientibus sequelis occasionem dedit, penes seriam facti exprobrationem una cum inspectoratus secretario Francisco Rösler prima, quae se offeret apertura ad aliam stationem transferatur. — *d)* Non secus judicii montani assessor Heysel et minerarum penes ustrinam probator Antonius Litsko, qui inconsideratis suis sermonibus suspicioni imminentis mali, et subsecutis motibus ausam suppeditarunt, severe reprehendantur, et oportuna occasione e modernis officii locis ad alia transponantur. — *e)* Cum denique et capellanus parochialis Zalathnensis ordinis S. Francisci strictioris observantiae Kosut per inconsideratam officialium Zalathnensium delationem officialibus comitatensibus factam, ad ea, quae evenerunt, aeque concurrisset, factum hoc ipsius episcopo significetur, ut idem e montanis fiscalibus dominiis amoveatur et promerita poena adficiatur. — *f)* Siquidem vero ordinatae commissione investigatoriae, tam comitatus, quam etiam inspectoratus officiales occasionem dedisse comperiantur, a refusione sumptuum in investigationem impensorum (quae per partem succumbentem praestari deberet) ex peculiari gratia regia praescindendum, eosque ex cassa provinciali exsolvendos esse. — Cum porro saepefati comitatus Albensis officiales contra nunnullos delinquentes *torturam* adhibuisse arguantur, licet hoc ex actis non appareat, jussit nihilominus sua Majestas sacratissima, ut deinceps in magno illo Transylvaniae principatu tortura nullibi, nulloque sub praetextu adhibeatur, sed ea generaliter et severe interdicta habeatur. — Quae altissima suae Majestatis sacratissimae resolutio penes remissionem actorum regio gubernio ea cum ordinatione intimatur, ut, cum regia in monetariis, montanisticisque aulica camera sua ex parte ejusdem complementum procuratura sit, regium quoque gubernium sua ex parte eandem fota cum thesaurariatu regia cointelligentia debitum in effectum deducere nullatenus intermittat. Cui in reliquo eadem altissima gratia sua regia, ac principali benigne propensa manet.

Datum Viennae Austriae die 21-a mensis Martii anno 1792.

Az ezen királyi rendeletnek megfelelő főkormányszéki körirat így hangzik:

(Főkormányszéki levéltár 2431/1792.)

Tapasztalván ő Felsége, hogy még némely helyeken a kinzás (Tortura) módgyával élnek; méltóztatott is maga az iránt közelébb lefolyt hónap 21-dik napján kelt kegyelmes udvari decretuma által megparancsolni, hogy azzal ezután seholt is, és semminémű szin alatt

ne lehessen élni. — Mely kegyelmes rendelésének annakokáért következéseül keményen parancsoltatik kegyelmetek által minden Birói Hivatalt viselő személlyeknek, hogy ennekutána a már ez előtt a torturával akármi szin alatt is élni ne merészeljenek. Kolozsvár 17. ápr. 792. *Mikó Antal* s. k. — expeditae juxta repartitionem die 23-a apr. 792. — Vidit *Bisztray* s. k.

Kívül: Circularis. — Hogy a Torturával ezután semmi szin alatt ne lehessen élni.

Ezzel lezárjuk az Erdélyre vonatkozó felsőbb rendeletek sorozatát.

Még egy magyarországi rendeletet bocsátottak ki 1818-ban, mely hivatalvesztés büntetése alatt tiltja a kínvallatást. (L. e rendelet szövegét *Fayer:* A Magyar Bűnvádi Eljárás Vezérfonala III. kiadás, 122. l. — V. ö. ezen Anyaggyüjtemény I. 85. l.)

Megemlítendő itt az Országbirói Értekezlet abbeli kijelentése, hogy a vallatásnál bármi kínzás vagy testi bántalmazás alkalmazását már az 1790/1: XLII. t.-cz. is eltiltván, ezen törvény tilalmának megszegésével netalán történendő visszaélések megbüntetése iránt ujabb intézkedés szüksége fenn nem forog. (II. 8. §.)

Horváth Boldizsár igazságügyminister sége idejében Szabó Miklós államtitkár adott ki rendeletet a testi bántalmazással járó vallatási rendszer eltiltása tárgyában. (A rendelet szövegét l. *Fayer* id. m. 123. l.)

Az 1885. év folyamán a kir. Curia elnöke átiratot intézett az igazságügyminiszterhez a csendőri kinzások tárgyában. Ezen átirat folytán az igazságügyminiszter ujolag rendeletet bocsátott ki. (L. az átirat szövegét és a rendeletet id. m. 124. l.)

Ha még utalunk a Btk. 477. és a BP. 135. §-ára: úgy nagyban s egészben jeleztük azon intézkedéseket, melyek a kínvallatás kiirtására százharmincz év óta nálunk tétettek.*)

Minden tényező oda hatott az országban, hogy ezen visszaélés megszünjék.

Teljes siker azonban — sajnos — még ma sincs elérve.

---

*) Néhány kisebb jelentőségü adalékot a kínvallatást illetőleg l. alább a XCI. lapon.

Százados vergődés a halálbüntetés kérdése körül.

I. Ritka tanulság rejlik azon fejleményekben, melyeket a halálbüntetés megszüntetésének kérdése egy századon át Magyarországon feltüntet.

Az I. kötetben (135. és köv. ll.) kimutattuk, hogy Magyarországon a halálbüntetés nem alkalmaztatott azzal a vaskövetkezetességgel mint a nyugaton. Láttuk, hogy számos körülmény enyhítette az idők folyamán törvényeink szigorát. Visszaélések tagadhatlanul voltak a halálbüntetés alkalmazása körül is, de igen sok történeti adat mutat arra, hogy Magyarországon a halálbüntetést mint rendszerinti büntetést sokkal előbb váltotta fel a botbüntetés és a szabadságvesztésbüntetés, mint a nyugati országokban.*) Itt Magyarország megelőzte a többi országokat.

E tagadhatatlan történeti tény közel hozza a kérdést, hogy Magyarország a halálbüntetés teljes megszüntetése tekintetében, milyen álláspontot foglal el, a mióta ezen problema felmerült.

A halálbüntetési reform kérdésében szintén II. József

---

*) *Király János* (Pozsony város joga 319. l.): Bár ritkának jelzi a szabadságvesztésbüntetést, mégis elismeri létezését és idéz eseteket: erőszakos nemi közösülésnél a bűnsegéd 18 napi börtönre itéltetett (1383-ból); másik eset foglyok megszöktetése, erkölcstelenség, foglyok bántalmazása miatt fogság (1413.). Ugyancsak Király (320 s köv. ll.) az 1442-i számadási könyvnek a *foglyok* élelmezésére vonatkozó tételeit említi s ugyanott leirja a börtönt is. Vannak erre nézve sokkal régibb időkből is fontos adatok a Fejér-Codexben, a Váradi Regestrumban, továbbá ***Hajnik***nál, de itt nincs helyén ezekre bővebben kiterjeszkedni. A nyugati államokban a szabadságvesztésbüntetést, mint ilyet, leginkább csak a *tizenhetedik* században kezdték alkalmazásba venni.

adja meg a komoly impulsust — első sorban természetesen Ausztriára nézve.

A tortura megszüntetése iránti rendelkezése hatálytalan maradt volna, ha a halálbüntetés megtartatik régi terjedelmében.

Az anyagi büntetőjog ugyanis a halálbüntetést fogadta el mint poena ordinariát; az a biró pedig, aki a halálbüntetést alkalmazza, mindig arra fog törekedni, hogy beismerésre tegyen szert, mert csak úgy veheti magára a felelősséget az irreparabilis halálbüntetés alkalmazásáért, a beismerésre való dolgozás pedig magával hozza a torturát. Hasztalan tehát a tortura eltiltása, a míg a halálbüntetés a poena ordinaria.

Midőn József 1775. aug. 13-án a tortura megszüntetése iránti javaslatát, melyet fent tárgyaltunk, papirra tette, egyszersmind oda illesztette azt a megjegyzést, hogy a halálbüntetés megszorítására is meg kellene tenni a kellő intézkedéseket.

A tárgyalások ezen kérdésre nézve külön indultak meg és hosszas hányás-vetés és kínos tanácskozások után, 1787-ben a Josefinikus Btk. a halálbüntetést megszüntette a monarchia egész területén.*)

II. A főkérdés természetesen az volt, hogy milyen büntetési nemmel kell pótolni a halálbüntetést. S itt nagyon fontos, hogy József nem azért vélte kiküszöbölendőnek a halálbüntetést, hogy enyhítsen a büntetési rendszeren, hanem

---

*) József hévvel csüggött azon a gondolaton, hogy az uj büntetőjog rendszere minélelőbb életbe lépjen. Nem is akart új törvénykönyvet, hanem a Theresianának revizióját; csak midőn a kodifikáló bizottság arra figyelmeztette, hogy a tortura és a halálbüntetés elhagyásával a Theresiana elvesztette két legfontosabb intézkedését, a revizió tehát lehetetlen, itt ujat kell alkotni: akkor bocsátkozott belé a kodifikátióba. Mikor pedig a javaslat elkészült s az államtanács azt kivánta, hogy a tartományi főhivatalok hallgattassanak meg, József a következő erélyes resolutiót adta ki:

Die gewöhnliche Ausflucht mit Vernehmung aller Länderstellen ist nur ein Mittel dessen sich Stellen und Referenten bedienen wenn sie nicht arbeiten, in prioribus nachspuren und denken wollen. Dies hat also zu unterbleiben.

mivel a halálbüntetés végrehajtását kevéssé elriasztónak tartotta a végrehajtásnál jelenlevőkre nézve. Szerinte egy pillanatnyi, bármily sulyos malum nem riaszt el, ellenben hosszas szenvedés igen. József a torturát, mely a vallomás nyerésére irányult, perhorreskálta, de nem a büntetési kínzást, mivel azt tartotta, hogy a büntetés szemlélése igen sok embert riaszt el a bűntettek elkövetésétől. Ezért gondolta ő ki a legsulyosabb szabadságvesztés-büntetéseket s az ezzel rokon közmunkát, a hajóvontatást, stb.

Itt József már nem Sonnenfels és Beccaria tanítványa, hanem egy kérlelhetetlen autokrata.

Hogy milyenné tette a szabadságbüntetést, arra nézve a következők szolgáljanak példakép.

A fogolynak szerinte rabkenyeret és vizet kell adni, fekhelyül pedig deszkát; s e mellett még erősen dolgoznia is kell.*) A bélyeget az arczára sütik, hogy mindenki, a kivel találkozni fog, azonnal tudja, hogy sulyosan megbüntetett emberrel van dolga.**)

Egy Reiniger nevű stájer paraszt hét éven át hat kegyetlen rablógyilkosságot követett el csekély pénzösszegekért s József a biróságok által kiszabott halálbüntetés helyébe azt rendelte el, hogy a vádlottat meg kell bélyegezni, három egymást követő napon 100 botütést mérni reá, azután életfogytig tartó börtönben lelánczolni, kenyérre és vízre szorítani és minden évnegyedben a közönség előtt megbüntetni. (1786.)***)

Ugyanazon évben Aradmegye terjesztette fel két rablóvezér halálitéletét s utalt arra, hogy a miatt szaporodnak a rablások, mivel elterjedt a hir, hogy a halálbüntetés meg van szüntetve. József a halálbüntetést átváltoztatta megbélyegzéssel összekötött botbüntetésre; ezenkivül vagy lánczfogságot kapjanak, vagy hajóvontatásra alkalmaztassanak.

Ugyancsak a magyar udvari kanczellária terjesztette fel egy Schlüssel Teréz nevű pozsonyi nő itéletét, a ki szü-

*) *Hock:* Der österreichische Staatsrath 311. l.
**) U. o.
***) Id. m. 329. l.

lőit, gyermekeit és férjét megmérgezte. József életfogytig tartó lánczos fogságot kenyér és víz mellett, továbbá a büntetés kezdetén három naponkint 30 nyilvános botütést határozott alkalmaztatni.

Másik esetben (1886) a magyar udvari kanczellária jelentést tett, hogy egy elitélt gyilkos, a ki életfogytig tartó börtönre, kenyérre és vízre, valamint időközönkint 30 botütésre itéltetett, már 120 botütés után annyira beteggé lett, hogy a botütéseket folytatni lehetetlen s erre való tekintettel a kanczellária azt javasolta, hogy a botütéseket ezentulra abban kellene hagyni és a fegyencznek meleg és tápláló ételt adni. A javaslatot támogatta az államtanács és hozzátette, hogy az ezen esetben hozandó legfelső határozat szabályrendeletként közlendő volna a septemvirális táblával. József a fegyencznek csakis a botbüntetést engedte el betegsége idejére, a jobb élelmezésre irányuló javaslatot pedig elvetette.*)

A mi a hajóvontatást illeti, arról a bécsi legfőbb igazságügyi hatóság ezeket irta. Ily rettenetes büntetést elképzelni sem lehet; azon 46 bűntettes közül, a kik félévvel ezelőtt átadattak, már csak 26 van életben; a kiéheztetés folytán elgyengült (»ausgemergelt«) fegyenczeket a hajók elé fogják, kényszerítik őket a mélységes sárban vagy vízben menni; ha egyik vagy másik kimerülve leroskad, ott hagyják őt gondozás nélkül; ezen fegyenczek soha sem váltanak ruhát, soha sem töltik az éjet másutt, mint a szabad ég alatt lelánczolva.**)

Józsefnek szigorát azonban az elitéltekkel szemben leginkább jellemzi a következő döntése, mely 1783-ból származik. A bécsi egyetem orvosi kara előterjesztést tett az

---

*) U. o. 330. l.

**) Hogy mily nagy mérvben alkalmazák a hajóvontatást, kiderül abból, hogy 1784-ben, midőn e büntetési nem életbe lépett, 2000 embert utaltak e munkára s azután is ezrekre menő transportokat indítottak csak az osztrák tartományokból az al-Dunához. Hozzájárultak még a magyar transportok. Részletesen megirta ezt *Maasburg* ily czimü munkájában: Die Strafe des Schiffziehens in Österreich (1783—1790.)

ellen, hogy a megbélyegzés az orr és a két szem közt az arczon történjék, mivel a szem közelében az égetés nagyon is veszélyes; valamivel alantabb kevésbbé lesz az. A császár kimondotta, hogy az előbbi határozat változatlanul megmarad, mivel csak az a fontos, hogy az ily bűntettesek lehetőleg szembeötlően bélyegeztessenek meg és hogy a bélyeg elriasztó legyen; különben is oly emberekről van itt szó, a kik az élethez való jogukat tulajdonkép elvesztették, úgy hogy semmi tekintettel nem kell reájok lenni.*)

Még pár szóval meg kell emlékeznünk Józsefnek 1787-ben életbe lépett büntető-törvénykönyvéről.**)

A halálbüntetést csakis a rögtön-birósági eljárás számára tartja fenn. A rendes eljárásban a bűntettek büntetésnemei ezek: lánczon tartás, fogház közmunkával vagy a nélkül, a bot, a korbács és a vesszőzés büntetése, a kiállítás. A fogház rendes maximuma 30 év, a körülményekhez képest meghosszabbítható 60, illetőleg 100 évig. A hosszabb tartamú szabadságvesztésbüntetéssel egyesíthető a megbélyegzés. A bélyeg a két arczra reásütött akasztófa. A testi büntetésről azt mondja, hogy 100 ütésnél többet egyszerre (!) nem szabad alkalmazni. Egyik sulyosítás a lelánczolás és ezzel járt az is, hogy a lelánczolt emberhez senkisem bocsáttatott; még hozzátartozói sem. A lelánczolás (Anschmiedung) alatt azt érti a törvény, hogy az illetőt a börtönben oly szükre lánczolják le, hogy csak az elkerülhetlenül szükséges testmozgásra maradjon meg a lehetőség; a legsulyosabb esetekben pedig a fegyencz a test törzse körül alkalmazott vasgyürüvel erősíttetett a padozathoz s ezen kivül nehéz vasakat kapott lábaira. A biró a törvény betü szerinti alkalmazásához van kötve; tilos neki más büntetési nemet alkalmaznia, mint a mit a törvény tartalmaz. Különösen az elsőfoku biró jogköre van a tulzásig megszorítva. A József-féle büntető-törvénynek azonban legke-

*) *Hock* 334. l. — A József-féle Btk. előkészítésének történetéről érdekes kutatásokat tett különösen az osztrák igazságügyminiszterium levéltárában *Eisenmann*. (L. itt is felhasznált adatait *Liszt* Zeitschrift für d. ges. Strafr. Wissenschaft. XIII. 523. és köv. ll.)

**) II. József büntető-törvénykönyve német, olasz, magyar és latin nyelven adatott ki.

ményebb határozmánya az, mely kizárja az elévülést. A 183. §. magyar szövege igy szól: A vétek, és a büntethetőség ellen ezentul ne találjon helyt a Időmulás (Praescriptio), és a Gonosztevővel a törvény szerint kell bánni, akármely időköz mult el az elkövetett vétek, és annak kitudódása között.*)

III. Három év mulva a törvény Magyarországot illetőleg visszavonatott.

A halálbüntetés megszüntetésének tényét a Karok és Rendek 1790-ben ignorálták és a halálbüntetés ismét elfoglalta helyét a magyar igazságszolgáltatásban. Hogy csak nagyon szűk körben vélték alkalmazandónak, hogy úgyszólván csak elvben akarták fentartani: azt mutatja az 1792-iki Btk. javaslat, mely összesen hat eset számára fogadja el e büntetésnemet és ezekre nézve is oly klausulákat állít fel, melyek az alkalmazást a legritkább esetekre szorították volna.

Ezen javaslat kimondja, hogy a halálbüntetés csak akkor szabandó ki, ha a vádlott gonoszsága oly nagy fokú, hogy a polgári társadalom és az egyes polgárok biztonsága, vagy a példaadás máskép mint a halálbüntetéssel nem volna elérhető. Kétharmad többség feltétlenül szükséges.**) A halálbüntetés helyébe jövő szabadságvesztésbüntetés leghosszabb tartamát — időközi botbüntetéssel sulyosítva — tizenkét évben állapítja meg; az életfogytig tartó szabadságbüntetést kizárja. A megbélyegzést nem ismeri. A fiatalkoruak és ezenkívül azok, a kiknek javulása remélhető, a javítóházba jutnak. Hangsulyozza, hogy a boszu semmi esetben sem lehet a büntetés tárgya, a törvények szentségéhez pedig egyáltalán nem illenék; különösen a bíró

*) Hogy másrészt mily gyakorlati felfogás vezérelte őt, mutatja következő eset. Egy hatszoros tolvajt és rablót tiz évre itélt és az eredeti kiadmányra odaírta: »Von der Behörde soll dafür gesorgt werden, dass nach verlaufener Strafe dieser Mensch anfänglich durch Arbeit seine Nahrung gleich finden möge.« E függelék azonban ki van huzva. Ugy látszik, valamelyik tanácsosa figyelmeztette a császárt, hogy elragadtatta magát gondoskodásában és erre vezethető vissza az utólagos törlés. A mai patronage eszméje e szerint Józseftől nem állott távol.

**) A bizottság jegyzőkönyvéből, 26. l.

emlékezzék meg arra, hogy teljes tökéletességet az emberektől követelni nem lehet s hogy a vádlott is polgártársa és embertársa.

Szembeszökő az ellentét a József-féle törvény és az országos bizottság felfogása közt. A míg az előbbi a büntetés rendeltetése tekintetében a századokkal ezelőtt uralkodott nézeteket tükrözi vissza, az utóbbi a mai büntetőtörvénynek is a becsületére válnék.

IV. A törvényesség szempontjából tekintve, teljes igazuk volt a Rendeknek, midőn azon álláspontra helyezkedtek, hogy a halálbüntetés nincs eltörölve. Abban is igazuk volt, ha a halálbüntetés megtartásával a szabadságvesztésbüntetések azon excessiv szigorát akarták eshetőleg kikerülni, melyet a József-féle büntetési rendszerben találunk. El kell ismerni azt is, hogy a büntetési eszközök tekintetében az ő álláspontjuk közelebb állott a franczia reformerek rendszeréhez, mint a Józsefé.

De talán mégsem fordítottak kellő figyelmet arra a körülményre, hogy a mikor a dinastia lemondott a halálbüntetésről, ezzel lemondott arról is, hogy politikai perekben alkalmazza ezen büntetésnemet. Bármily paradoxnak hangzik is, Magyarország politikai szabadságának egyik garantiája rejlik József intézkedésében. Politikai perben sem volt ugyanis többé szabad a halálbüntetést alkalmazni. S ez Magyarországra nézve annál nagyobb jelentőséggel birt, mert a felségsértés még mindig azon szent István korabeli tág definitio alapján állapíttathatott meg, mely a pogányok felkelései ellen volt hivatva biztosítani a fiatal államot. A Karok és Rendek 1790-ben leginkább abban látták a politikai biráskodás szervezetének gyengeségét, hogy rendkívüli bíróságokra lehetett bízni a pervitelt, s ezen hiányt orvosolták az 1790: LVI. törvényczikkel, de a delictum fogalommeghatározása megmaradt a maga kezdetlegességében.

Ily körülmények közt a Karok és Rendek részéről politikailag nagyon tanácsos lett volna a József által megszüntetett halálbüntetést törvény útján szintén megszüntetettnek mondani ki, — a mint megtiltották ugyanők az

1790 : XLII. törvényczikkel a torturát és a mint egyéb kiegyenlítő intézkedéseket is tettek az ugyanazon évbeli XLIII—LV. törvényczikkekben.

Lipót, a filozofus uralkodó, szerencsésnek érezte volna magát, ha a halálbüntetésnek bátyja által kimondott abolitióját Magyarországon is biztosítva látja. Tudva van, hogy Lipót a halálbüntetést Toskanában mint nagyherczeg 1786-ban megszüntette; s Józsefet épen Lipótnak a reform terén tanusított bátor fellépése erősítette meg elhatározásában, melyet az osztrák vezérlő férfiak ellenzése többször csaknem megingatott.

A Karok és Rendekre nézve a halálbüntetés visszaállítása tekintetében kétségkívül az volt irányadó, hogy e nélkül a jobbágyok feletti nemesi biráskodás elvesztette volna hatályosságát. A fegyelmező erő Magyarországon, mint másutt kimutattuk, tényleg nem annyira a halálbüntetésben rejlett, hanem a botbüntetésben. De úgy látszik, hogy a botbüntetésben még sem igen bíztak s a kritikus idők számára mint végső eszközt a halálbüntetést fenn akarták tartani. Nem szabad felednünk, hogy a Hora és Kloska-féle parasztlázadás óta akkor csak öt év múlt el, s a vezérek kerékbetöretéséhez még József is — elvei felfüggesztésével — hozzájárult.

A fatum úgy hozta magával, hogy a viszonyok egészen más irányú fejlődést nyertek mint a milyentől a Karok és Rendek tartottak. A Karok és Rendek épenséggel nem voltak elkészülve arra a hirtelen fordulatra, mely a franczia események folytán a monarchia kormányzati rendszerében beállott. Ők a jobbágyok eshetőleges lázadására fordították figyelmüket. S egész más történt, mint a mire ők készenlétben tartották magukat.

A halálbüntetés visszaállítása nem a parasztság, hanem a nemesség — szükségesnek vélt — megfékezésére használtatott fel.

Pár évvel később felfedeztetett a Martinovics-féle szövetkezés, melynek szálai Ausztriára és Magyarországra terjedtek ki. Ausztriában a halózat elterjedése idejében fennállott még érintetlenül a József-féle büntető-törvénykönyv

s ennek folytán a részesek egyikét sem itélték a polgári birószágok halálra; (egyikét 60 évi várfogságra itélték.) Csak a katonai biróság itélt halálra egy tisztet. Magyarországon pedig a kir. tábla és a kir. Curia itéletei alapján hét egyén végeztetett ki, köztük olyanok, kik az akkori Magyarország legtehetségesebb és legtanultabb férfiai sorába tartoztak.*)

Ezt az aránytalanságot a monarchia két államának itéleteiben az okozta, hogy négy évvel azelőtt a halálbüntetés megszüntetésében a magyar törvényhozás nem méltányolta kellőleg a végrehajtó hatalom példátlan önkorlátozását és a nagy praerogativáról való lemondást.

Az a tény, hogy az Európában akkoron vezérszerepet vitt Habsburg-Lothringiai ház a halálbüntetés alkalmazásáról valamennyi országaira nézve lemondott, világtörténeti jelentőséggel birt. S ép Magyarország volt képes ezen tényt maradandó hatásúvá tenni az által, hogy törvénybe igtatja. A dinastia egyoldalulag mindenütt visszavonhatta az intézkedést, csak az alkotmányos Magyarországon nem. Magyarország Karai és Rendei Józsefnek Ausztriában és Lipótnak Toskanában keresztülvitt intézkedését episod-szerű jellegétől megfoszthatták volna.**)

V. Az előszóban érintett alkotmányjogi tanulságok leginkább itt domborodnak ki.

Sajátságosak a történeti események fordulatai.

A XVIII-ik század második felében a dinastia lemond a halálbüntetés alkalmazásáról; Magyarország ellenzést fejt ki. Ötven évvel később az időközben tett keserű tapasztalatok folytán — a Martinovics-peren kívül a harminczas évek folyamán Wesselényi Miklós, Balogh János, az ifjak és

*) Fraknóinak a Martinovics-perről irt munkáján kivül l. még Berzeviczy Gergely feljegyzéseit, melyeket *Gaal Jenő* közöl »Berzeviczy Gergely Élete és Művei« czimü munkában, I. Rész 50. és köv. ll. A biráknak Bécsből történt befolyásolásáról Berzeviczy erős szavakkal nyilatkozik.

**) A dolgozatnak idevágó egyik részletét a miatt, mivel állításainkat terjedelmes okirati bizonyítékokkal kell támogatnunk s ezek a jelen kötetben el nem helyezhetők, a halálbüntetésről szóló önálló tanulmányunk számára vagyunk kénytelenek fentartani.

Kossuth Lajos ellen indított politikai perek mindannyian hozzájárultak a kedélyek nyugtalanításához — a magyar törvényhozás kebelében Deák Ferencz és elvtársai vetik fel nagy hatályossággal a kérdést. Az egész ország csügg a gondolaton, hogy a halálbüntetés szüntettessék meg. Ekkor azonban már gyökeresen megváltozott egész Európában a politikai constellatio, s a dinastia nem hajlandó elfogadni a bátor reformot. Bizonyos ugyanis, hogy az 1843-iki javaslatot a főrendek és az udvar leginkább azért ellenezték, mivel az a halálbüntetést eltörölte.

Ismét elmulik nehány év.

Bekövetkezik 1848.

Európa minden parlamentjében a halálbüntetés megszüntetésével foglalkoznak. A franczia parlamentben Victor Hugo hallatja szavát a teljes abolitio mellett s a megszüntetés a politikai bűnügyekre nézve keresztülmegy. A frankfurti nemzetgyülés kimondja a halálbüntetés megszüntetését; a porosz országgyűlés óriási többséggel szintén a teljes eltörlést. Bécsben is erős mozgalom támad a halálbüntetés megszüntetése mellett. A parlament kimondja az eltörlést a politikai bűnügyekben; a hivatalos lap pedig jun. 2-án kijelenti, hogy addig, míg a törvényhozó hatalom nem határoz végleg a halálbüntetés kérdésében, a császár nem fogja megengedni, hogy a halálbüntetés akár csak egy esetben is végrehajtassék.

A magyar törvényhozásnak nehány évvel azelőtt még izolált álláspontja tehát általánosan elfogadottá lett.

S Deák Ferencz igazságügyminiszter nem nyújtja be az 1843 óta készen fekvő saját kodex-javaslatait. Szalaynak jun. 3-án azt irja Frankfurtba, hogy néhány módosítást kellene még a munkálatokon tenni s nincs embere, kire ezt a munkát bízná, pedig nagy bajnak tartja, ha a kodex a jelen körülmények közt elmarad.

Deák Ferencz magatartásához kétségkívül hozzájárult azon tekintet is, hogy nem látta tanácsosnak a halálbüntetés és az esküdtszék kérdésének felvetésével még nehezebbé tenni a politikai helyzetet. Ezt az áldozatot meghozta az ország létérdeke javára.

Annyi azonban bizonyos, hogy ekkor a dinastia ismét elfogadta volna a halálbüntetés megszüntetését, s Magyarország képviselete nem tette meg a kellő lépést.

Elmulik ismét tizenkét év.

Deák Ferenczet az Országbirói Értekezletben találjuk. Indítványozza, hogy az osztrák büntető törvénykönyv és a büntető perrendtartás helyébe ne az 1848 előtti magyar gyakorlatot fogadják el, hanem az 1843/44-iki javaslatokat.

Indokolásában utal arra, hogy ő is szükségesnek tartja a büntető törvények szigorúságát, de legyenek a törvények lehetőségig határozottak, minden önkényt kizárók és oly világosak, hogy azokból az önkény vagy a rossz akarat hurkot ne készíthessen az ártatlan polgárok nyakára s az álladalom oltalmának ürügye alatt ne használhassa azokat méltatlan eszközül politikai czélok kivitelére. Az 1843-iki javaslatokat addig is, míg az országgyűlés véglegesen intézkedik, ideiglenesen azonnal behozhatóknak véli, mert azoknak a lehetőségig határozott rendelkezéseiben az állam és az egyes polgárok közbiztonsága egyaránt meg van védve s a törvény előtti jogegyenlőség szorosan meg van tartva, mert továbbá azt az ország megbizottjai dolgozták ki s így nem idegenszerűek, a közszükségnek tehát, a kor igényeinek s alkotmányunk demokratikus szellemének sokkal inkább megfelelnek, mint a régi magyar büntetőjog.*)

Most meg a kormány nem volt reábirható — mint akkoron mondották — az experimentátiók terére lépni s az indítvány mellőztetvén, a halálbüntetés megmaradt.

Ismét elmulik néhány év.

Horváth Boldizsár igazságügyminiszter 1867-ben megbízta Csatskó Imre kir. táblai birót, tenné meg az 1843-iki javaslat anyagi részén a legszükségesebb módosításokat, hogy a javaslat a képviselőházban benyujtható legyen.

A Csatskó-féle munkálat nem jutott a törvényhozás elé. Úgy látszik, hogy a képviselőház büntetőjogi radikalismusa és az udvar álláspontja közt Horváth Boldizsár nem volt képes az áthidalást biztosítani és ezért tette félre a kodifikációt.

---

*) *Ráth György:* Az Országbirói Értekezlet 189. l.

A hetvenes évek elején Deák Ferencz és Csemegi Károly tanácskozásokat folytattak a büntetőjogi kodifikátio felett. Ezen tanácskozások folyamán megállapodás jött létre a halálbüntetés kérdésének megoldása tekintetében.

Deák Ferencz nemcsak a közjogi kiegyezést hozta létre, de a büntetőjogi kiegyezés alapvonalait is megállapította.

VI. Az 1878: V. t.-cz. foglalja magában a halálbüntetést illetőleg a kiegyenlítő formulát, melyben a nemzet és a dinastia megegyezett.

A míg ugyanis Németországban és Ausztriában a biró bizonyos esetekben a törvény rendeleténél fogva *kénytelen* a halálbüntetést kiszabni, a magyar birót ily kényszer nem terheli s ő maga szabadon választ a büntetési nemek között. Magyarországon a biróságok kezébe van letéve azon nagy kérdés megoldása, hogy a halálbüntetés alkalmazást nyerjen-e.

S ezt a jogot nem szabad kicsinybe vennünk. Más országokban a kegyelmezés útján egyedül az uralkodó gyakorolja. A biróságok a legtöbb országban kötve vannak a törvény absolut parancsoló rendelkezéséhez. Nálunk ily rendelkezés nincs. Tehát nem a korona, hanem a biróság gyakorolja a halálbüntetés és a vele konkurráló büntetési nemek közt a választás jogát. Csak ha a biróság a halálbüntetésre határozta el magát, hárul át a választás a koronára.

Ebből a rendszerből származott az a nevezetes tünemény, hogy bár a halálbüntetés nálunk nincs eltörölve, mégis öt éven át, 1895-től 1900-ig, a magyar királyi Curia egyetlen egy esetben sem szabta ki e büntetésnemet.

Mikép készült az 1792-iki javaslat? — A kanczellaria felterjesztése a javaslat ellen.

A III. kötetbe függelékként felvettük az 1792-iki javaslatot, mint a mely az 1843-ikinak sok tekintetben alapul szolgált.

Ennek a javaslatnak készítéséről és szerzőiről álljon itt néhány adat.

Az 1790 : LXVII. t-cz. által alakított országos bizottság jogügyi osztályának tagjai voltak: Gróf Zichy Károly országbiró elnöklete alatt: Végh Péter, a hétszemélyes tábla birája, Kondé Miklós, püspök, ugyancsak szeptemvir, Ürményi József, personalis, gróf Brunsvik József, Szentiványi Ferencz, Sárosmegye főispánja, báró Révay Pál, a kir. tábla birája, Rozsos Pál, a kir. tábla főpapja, Ürményi Bernát, septemvir, Szirmay Antal, a tiszáninneni kerületi tábla elnöke, Tihanyi Tamás, alországbiró, Németh János, királyi személynöki itélőmester, Bernát József, táblabiró, Mikos József, táblabiró, Jezerniczky Károly, nyitrai követ, Reviczky József, a tiszántúli kerületi tábla ülnöke, Pásztory Dániel, szolgabiró, gróf Tolvay Ferencz, Parcsetics Antal, szabadkai követ.

A jogügyi bizottság 1791. augusztus 13-án kezdette meg működését*) és az első ülésben megbizták Szirmay Antalt, hogy a bünvádi eljárásra vonatkozó részt dolgozná ki. Az anyagi büntetőjog kidolgozásával Szentiványi Ferenczet

*) Az üléseket Budán tartották. A jegyzőkönyvet Németh János személynöki itélőmesternek kellett volna vinnie, de akadályoztatása folytán Bernát József táblabiró bizatott meg a jegyzőkönyvvitellel.

és Reviczky Józsefet bizták meg. Egyszersmind kimondották, hogy a három bizottsági tag, feladatuk kapcsolatosságánál fogva, kölcsönös érintkezést tartson fenn egymással.

Úgy látszik, hogy a kijelölés már régebben történt s az illetők előre dolgoztak, mert az első ülés után egy hétre, vagyis augusztus 21-én, Szirmay már referálta a »conspectus«-t, a mely szerint a reá bizott részt készíteni szándékozott. Ugyanazon ülésben Reviczky bemutatta a második rész vázlatát s az általános elveket, melyeken a törvénykönyv alapulni fog. Pár hónappal később már a kész részterveZeteket körözték a tagok közt.

A jogügyi bizottság plenuma legelőször is a büntetőjogi munkálatokat vette tanácskozás alá és tárgyalta azokat körülbelül harmincz ülésen.*) Ezután átment a bizottság a többi tárgyakra és az alatt a büntetőjogi munkálatok szerkesztői a szövegezést és az összeegyeztetést végezték. A Principiumokra nézve a jegyzőkönyv így szól: »Principia autem pro legislatione, tam ex Szirmayano, quam Reviczkyano opere, quoad utram partem operis, per Dominum Assessorem Reviczky cum revisione Domini consiliarii Szirmay sub præsidis excellentissimi domini Francisci Szent-Iványi commassentur«.

A szerzőség iránt ezek után nem lehet kétség. A javaslat cumulativ munka; a szerzők Reviczky József, Szirmay Antal és Szentiványi Ferencz.

Reviczky József 1794-ben a budapesti egyetem tanára lett. A politico-kamarai tudományok tanárává neveztetett ki, különösen azon érdemeire való tekintettel, melyeket mint az országos kodifikáló-bizottság tagja szerzett. Így írja Pauler Tivadar az egyetem történetében (386. 1.). Később Reviczky

*) Kimondotta az 1790: LXVII. t-cz. hogy... Ő Felsége az iránt is rendeleteket fog kibocsátani, hogy a vármegyék és az ország többi törvényhatóságai, vagy magánszemélyek is, melyek az ezen országos bizottságok elé utalt tárgyak felől véleményöket kifejezni akarnák, javaslataikat a nádor elé terjeszthessék, ki azután azokat azon bizottságokhoz utasítja, melyekre a tárgy tartozik, és viszont, ha akár a politikai, akár az egyházi bizottság a megyéktől stb. felvilágosításokat kérnének, azokat megadni tartozzanak.

megbizatott az ország közjogi viszonyainak és törvényeinek megfelelő politikai tankönyv kidolgozásával. A munkát elkészítette, az udvari kanczellária azonban azt igen terjedelmesnek találta és e miatt tankönyvül nem vélte ajánlhatni.*) Később Reviczky táblai birává neveztetett ki azon kikötéssel, hogy tanítását folytassa.

Hogy a bizottság a toskanai büntető-törvénykönyvet használta, mutatja többek közt a jegyzőkönyv következő passusa:

18. Modificetur ad sensum Codicis Criminalis Hetruriae, quod quae in nullo casu ad eruendam veritatem apta sunt, illa in atrocioribus etiam Criminibus tanto minus apta esse possint. (14. l.)

A budapesti egyetemnek ezen kodificatióban való részvételéről több okmány szól az országos levéltárban.

Közreműködött a büntetőjogi kodificatióban többek közt Lakics jogkari tanár. Az országos bizottság jegyzőkönyve ezt írja róla: Projectum Szirmayanum... cum professore etiam Lakits communicandum, cujus intuitu velut operis momentosi Europæ attentionem subituri ... (1892. nov. 14.)

Véleményt adott az orvosi facultás is a botbüntetés korlátozása iránt.

A véleménynek tendentiája természetesen az, hogy a botbüntetés alkalmazásával kifejlődött visszaélések lehetőleg korlátoztassanak. Ezen kívül odaműködött az orvosi kar, hogy a botbüntetés mindenkép discreditáltassék.

Az orvosi karra nézve az országos levéltárban levő ezen dolgozatok *ereklye* számba mennek.

Érdekes lesz még a következő adalékot ideiktatni, mely azt tanusítja, hogy a javaslat a kivételes biráskodást lehetőleg megszorítani törekedett.

A budapesti egyetemnek a régi időkben tudvalevőleg külön jurisdictiója volt. Ennek reformjával is foglalkoztak 1792—95-ben, mivel az országos bizottság az egész jogrendszer átalakításán és kodificatióján dolgozott. Az egyetemi jurisdictióra nézve a következő pontokban állapodtak meg:

*) *Pauler* id. m. 342. l.

Universitatis magistratus habeat jurisdictionem in personalibus, sed debeat tam quoad coordinationem fori, quam et quoad formam processualem et pænarum imputationem se præscriptis generalibus regulis accomodare. Ab illis vero, qui huic iudicio subsunt, typographia universitatis ac servi et ancillæ professorum excipiantur, et privilegium hoc restringatur ad uxores et proles professorum, in patria protestate constituras. Potestas autem iudicandi restringatur pure ad personalia, iure nostro stricte sic dicta, uti sunt criminalia, verberationes, dehonestationes, aliique similes excessus, non autem ad realia, qualia sunt debita, et successionalia. Cæterum ex superabundanti rescietur, qualiter iure isto aliæ universitates utantur. (Az országos bizottság 1793. évi január 2-án tartott ülésének jegyzőkönyvéből.)

Az első fejezetben említettük a felterjesztést, melyet a magyar udvari kanczellária az 1792-iki javaslat tárgyában készített.

Vissza kell térnünk erre a dolgozatra.

Az országos levéltár kanczelláriai osztályában — Ungarn und Siebenburgen. Fasc. XXXI. jelzet alatt — található egy csomó, melynek felírása a következő:

Entwurf über das in Ungarn einzuführende Criminal-Gesetzbuch. Torso aus dem Nachlasse des Caus. reg Direktors Johann Németh von Nyék. (Verfassers?)

Tagányi Károly »A magyar udvari kanczelláriai levéltárról« írt füzetében, a felírás nyomán indulva, szintén büntető törvénykönyv tervezetének véli a dolgozatot. (18. l.)

Ez azonban tévedés. A dolgozat egy felterjesztési tervezet, melyet a magyar udvari kanczellária körében készítettek az 1792-iki büntető törvénykönyvi javaslatról. A készítés ideje alig lehet más mint 1795 eleje, mivel az országgyűlés közeli berekesztéséről szól s említi a Martinovics-pert, mely 1795 elején indult meg. Hogy a felterjesztés tényleg felment-e a felséghez, annak nem tudtunk nyomára jönni sem az országos levéltárban, sem a bécsi udvari levéltárban. De nem is ez a lényeges kérdés. A kanczellária felfogását a

fogalmazvány is feltünteti. Nincs kizárva különben, hogy Németh János, a híres causarum regalium direktor, a ki Martinovics-perben emelte a vádat, készítette a dolgozatot a kanczellária megbizásából; s az is lehetséges, hogy véleményezés végett volt nála s a fogalmazványban látható pótlások tőle erednek. Kivánatos volna Németh János kezeirását összehasonlítani a dolgozat irásával.

A felterjesztés többek közt azt állítja a javaslatról, hogy az ilyen elveken nyugvó törvények segítik elő a Martinovics-féle szövetkezéseket. Végkövetkeztetése az, hogy a javaslat nem alkalmas a további tárgyalásra s hogy új bizottság lesz alakítandó a büntető-törvénykönyv megszerkesztése végett.

A tér szűke miatt kénytelenek vagyunk a harminczöt ívre terjedő filippika kinyomatásáról lemondani. Szorítkozunk arra, hogy a bevezető részt és a dolgozat összefoglaló zártételeit bemutatjuk a következőkben:

Praemitti primum debet, quod prout circa deputationaliter elaborandum legum civilium proiectum non alter fuit articuli 67. 1791 finis et scopus, quam ut ea, quae ad pleniorem possessorum securitatem procurandam, aut obturandos fontes, ex quibus inanes lites oriuntur, aut denique conciliandam praeexistentibus legibus maiorem perspicuitatem pertinent, proponantur et constituantur, ita in elaboratione quoque codicis criminalis non de creatione novi cuiuspiam, a fundamentali constitutione et spiritu legum patriarum, ac ipsius nationis longe deviantis systhematis cogitatum, sed eo potissimum reflexum fuerit, ut cum leges secundum naturam et consuetudinem patriae semper circumstantiis temporis et loci accomodatas fuisse, experientia certum sit; leges etiam criminales et poenales pro ratione temporum ac circumstantiarum perlatae, ideoque in vasto iuris Hungarici corpore dispersae in unum quasi volumen conferantur, et facta cum praevigente in criminalibus praxi, vim pariter legis obtinente combinatione, aliquae quidem repetantur, aliae magis explicentur, nonnullae autem pro re nata etiam rescindantur, verbo tale legum criminalium systhema efformetur, per quod, religionis, iustitiaeque sanctitatis ultro permanente, certior constituatur regula, quae omni obscuritate, aut captiosa interpraetatione, quantum in humanis est, remota, limites agendorum vel ommittendorum actuum humanorum ea ratione circumscribat et definiat, ne per crimina et delicta salus et tranquillitas publica perturbetur, sed potius metu legum poenalium, parte ab una audacia et nocendi facultas formidato supplicio refroenetur, et sic virtus maiora capiat incrementa: parte vero ex alia,

si crimen commissum est, reus iustas recipiat poenas, tutaque sit inter ipsos etiam improbos innocentia. Ex praemisso hoc generali principio suapte sequitur, tale legum systhema, quod tam hominibus aliam quasi sentiendi et cogitandi rationem ingenituri, quam iudicibus et iustitiae ministris peregrina principia indere, quodve delicta etiam talia, quae apud rudiorem cumprimis plebem hucdum incognita, aut quia quaevis natio, prout virtutes, ita peculiaria etiam delicta sibi quasi propria habeat, saltem non ubique, et non in eodem malitiae gradu, in usu erant, accumulare ac in confluxu plurium poenalium legum graviora delicta, cumprimis autem talia, quae ad subversionem et perturbationem salutis et tranquillitatis publicae plurimum conferunt, attenuare, et quasi faciliora reddere velle videtur, nec spiritui legum, neque nationali characteri conveniens esse, et eo plane tempore, dum et infima hominum classis, fato, an iniuria temporum, plus videre et sapere vult, in tabulas nationis illius, quae in complexo regi et legali suae constitutioni semper fidelis fuit, referri et transscribi haud quaquam posse. At vero in eundem plane scopulum impingere videtur elaboratum hoc codicis criminalis, per quem, uti primus etiam articulus §-pho 1-mo indigitat, leges tantum in codice hoc contentae pro observamine praescribuntur, *adeoque his contrariae et quaecunque diversae ab his anteriores leges omnes pro abolitis declarantur*, quod aperte monstrat, a praeintimato universali legum ferendarum principio iam in primordio ipso recedi, taleque legum| poenalium systhema proiectari, quod aliis longe principiis, quam quae hucdum obtinebant, superstructum quasi de societate civili nunc primum in unum coalescente ageretur, cui novae leges dandae, novaque regiminis forma praestituenda esset, omne, quod hucdum viguit, constitutionique e moribus, ac consuetudini patriae accomodatum fuit, exterminat. Porro non alia, quam quae in hoc codice expressa sunt delicta actione publica vindicanda statuit: alia vero, quae in hodiernum usque diem per totam fere Europam pro delictis publicis adeoque poenalibus habentur exmittit; ex his alia, quae hucdum crimen stricte sumptum non constituebant, et aut ad longe aliam actionis speciem revocabantur, aut ad supremam executivae potestatis provisionem in via coordinandae politiae adferendam pertinebant, substituit. Et licet ipse idem scriptor, et novi legum systhematis compilator Philangieri, a quo, velut a democraticis suis principiis noto, et ideo etiam sententia prohibitionis et damnationis publicae castigato, omnem codicis huius idaeam et proceduram desumptam fuisse, ab infra uberius patebit, libro 4-to pag. 408 ita se exprimat: »Nachdem wir den Zustand der alten und neuen Gesetzgebung, in Ansehung der Maiestätsverbrechen beobachtet, nachdem wir den Missbrauch gezeigt haben, den die Tyranney von diesem Namen gemacht, und Unwissenheit oder Nachlässigkeit verewiget hat; so ist es billig, dass ich über das, was geschehen sollte, meine Gedanken äussere« — pag. autem 411. in verbis: »Die Über-

tretung dieses Vertrags ist also das grösste unter allen Verbrechen«, crimen laesae maiestatis post peccatum in Deum inter maxima et gravissima crimina referat, et de obiecto hoc, utut in despectum et contemptum regum et principum pluribus disserat, tamen de hoc, velut reapse momentosissimo crimine, quod per omnes legislatores semper primo inter publica delicta loco collocatur, nullus specialis articulus conspicitur; sed crimine laesae maiestatis ad solam regiae personae aggressionem reducto, totum hoc nefandum crimen tribus articulis: de nota infidelitatis — de delictis adversus iura regis et regnicolarum (ubi notandum rex et regnicolae ad eandem classem collocantur, quasi notio maiestatis utrique propria esset) et demum articulo de seditione et tumultu contra legitimam potestatem absolvitur, sicque novis nomenclationibus et delictorum speciebus in alia tantum forma et specie substitutis nefandum crimen laesae maiestatis et perduellionis ab avito constitutionali, et cumprimis statim regni incunabulis defixo, ac in haec usque tempora sancta et intemerata fide observato tramite suo penitus avocatur, imo funditus evertitur. etc. etc. etc.

Et hae sunt codicis praesentis partes et species, quas obsequentissima isthaec cancellaria regia in specifico perstringendas, et nobis ex toties memorato authore Philangieri desumptis illustrandas esse censuit, ut virus, quod iam in principiis operis huius reconditum est, magis in apricum prodeat, ac una pateat, quanta iam eotum adfuerint fundamenta, praefatum authorem Philangieri, teste hic advoluta humillima propositione poena prohibitionis castigandi, dum de prima tantum operis in Germanicum, aut Ungaricum idioma traductione agebatur, et ex democraticis eius principiis aliqua tantum adducebantur, quae cum relati ad codicem criminalem in praemissis magis adhuc explicentur, benigne perspicere dignabitur maiestas vestra sacratissima, quanta existimatio et authoritas tribuenda sit operi huic, quod exoticis et peregrinis democratis principiis superstructum, divinisque ac humanis legibus adversum, et tam constitutioni, quam characteri et genio nationis contrarium est, quodve sub specioso societatis civilis et securitatis, iuriumque humanitatis pallio, eo potissimum directum esse conspicitur, ut iis, quae circa crimen laesae maiestatis, perduellionis, ac notae infidelitatis per leges constitutionales sancte et salubriter constituta sunt, penitus sublatis, reliqua etiam crimina faciliora et minus poenalia reddantur. Denique ut iis, quae ad iura maiestatica, regiamque dignitatem ab omni, quae hodiernis novatoribus familiaris est, illusione praeservandam, et quae hinc indissolubili nexu iuncta est, avitam constitutionem, in qua salus publica resideat integre conservandam plurimum conferunt, cardinali loco suo motis, licentia tacitis irradicetur cuniculis, et iudex, cuius prudenti arbitrio, — cum nulla lex perfecta esse, et quosvis specificos casus exhaurire possit, — alioquin omnis legislatio aliquid

detulit, in idaea praesentis codicis nec factum debite eruere, nec quaestionem iuris elucubrare, neque qualitatem poenae determinare valeat, sed suo praecise relictus sit arbitrio. Ea quidem revecta jam alma pace populis imperio maiestatis vestrae sacratissimae subditis licebit vivere tempora, ut solidis pro incremento religionis normaque et via melioris educationis, a qua felicitas regnorum et populorum pendet, restauranda et fundanda, per paternam et vere apostolicam maiestatis vestrae sacratissimae providentiam positis, ea, quae praeteritis disturbiorum temporibus, summas iam radices egit irreligiositas et immoralitas, si non penitus sublata, ad minus suppressa, sensim decrescat, et minus nociva sit, ut libera sentiendi, cogitandi et agendi ratio eliminetur, et virtus, quae sola homines in obsequio legis et principis] conservare, et legibus poenalibus debitam et efficacem authoritatem conciliare, ac ne scelera et crimina in consuetudinem ac licentiam abeant, efficere potest, acceptabilis imo amabilis reddatur, maioraque in dies sumat incrementa, hisque velut certissimis tutandae et augmentandae rei publicae fulcris pericula quaevis antevertantur, sperareque liceat, ut infelix talis, qualem perversa revolutionaria Martinovicsiana societas produxit epocha, vix amplius, aut saltem non facile recurrat, cum tamen eventus rerum et temporum semper incerti sint, et hi ipsi eventus tutamen legum cumprimis de crimine laesae maiestatis, seu perduellionis perlatarum et inde ab incunabulis regni usque ad annum 1790 ad instar pupillae oculi custoditarum necessarium faciunt, facile quisque perspiciet pericula illa, quae sublatis his et codice peregrino, qui totus quantus ad laxandas habenas attactumque crimen cardinali loco suo movendum directus esse conspicitur, sequi, et quasi certam securitatis ac tranquillitatis publicae perturbationem et convulsionem post se trahere possent. Quod ne eveniat, obsequentissima isthaec cancellaria regia pro sua erga maiestatem vestram sacratissimam augustamque domum intemerata fide ac fidelitate, studioque et amore communis felicitatis, altefatam maiestatem vestram sacratissimam demississimis precibus exorare sustinet, ut projectato hoc codice — qui ulteriori statuum et O. O. regni discussioni nullo ex respectu substerni potest — simpliciter seposito, mox ubi praesentia generalia regni comitia ad finem perducta fuerint, aliam distinctam commissionem — quae sub manuductione serenissimi archiducis et palatini regni, reflexe ad praeexistentes poenales leges, praevigentemque praxim criminalem, in quantum hae pro ratione mutatarum rerum ac temporum circumstantiarum, corrigendae, mutandae, aut in melius reformandae forent, novum codicis criminalis proiectum, nonnisi tunc, ubi altissimam maiestatis vestrae sacratissimae approbationem retulerit SS. et O. O. regni pro sanctione legali proponendum elaboret, clementer nominare et ordinare dignetur

Adalékok a régi magyar büntető igazságszolgáltatáshoz.

A régi magyar igazságszolgáltatás jellemvonásairól bővebben szóltunk ezen Anyaggyűjtemény I. kötetében a 133. és köv. ll.

Kiegészítjük az I. és a jelen kötetben erről a kérdésről mondottakat még nehány adattal, melyek alkalmasak egyik-másik állításunknak, de különösen a régibb magyar igazságszolgáltatás sajátosságairól kifejtetteknek támogatására.

Önmagukban az adalékok ugyan nagyon heterogen tárgyuak és egymás közt legtöbbnyire összefüggés nélküliek, — (ezt szükséges megjegyeznünk), — de egybekapcsolja azokat a *czél*, a melyet szolgálnak.

Eltekintve különben attól, hogy ezek a feljegyzések a már kifejtettekkel együtt mennyit bizonyítanak: azon szakférfiakra nézve, kik a magyar büntetőjog rendszerének kiépítését tovább fogják fejleszteni, azt hiszszük, mindenesetre birnak értékkel. Ujabb kutatások és adatgyűjtések utján a töredékek, összevetve a három törvényhozási javaslattal is, idővel kétségkivül *egeszszé* fognak alakíttathatni.

Ne riaszszon el tehát senkit e fejezet aphoristikus jellege.

Először is figyelmeztetni kivánunk egy osztrák szakembernek munkában levő könyvére, mely Magyarországgal is tüzetesen foglalkozik.

A jelen kötet első fejezetében említettük, hogy az osztrák államtanácsban többször szóba került a Theresianának Magyarországon való behozatala. Erre nézve az adatokat meg fogja találhatni az olvasó *Kwiatkowsky* ily czimü

jogtörténeti munkájában: Die Constitutio Criminalis Theresiana. A munka sajtó alatt van s 1902. folyamán megjelen. (A szerző szives volt közölni e sorok irójával a Magyarországra vonatkozó rész tartalmát). Ugyanott fog az olvasó adatokat találni arra nézve, hogy a Theresiana a Bánságban és Fiuméban tényleg érvényben és alkalmazásban volt. A mi a Bánságot illeti, ennek különállására Józsefnek fent lenyomatott irata is utal. (XXXIV. l.) Szól Magyarországról és Erdélyről, és utána teszi, hogy a Bánság iránt a — cseh-osztrák — kanczellária fog intézkedni.

Ugyancsak a jelen kötet első fejezetében említettük, hogy az erdélyi kanczellária 1832-ben felterjesztést intézett Ferencz királyhoz a magyar bünvádi eljárás accusatorius jellege tárgyában. Erről szól a következő államtanácsi okmány:

(670. 552/1832.)

Vortrag des Präsidenten der siebenbürgischen Hofkanzley

vom 7. Febr. 1832.

womit zu Folge des allerhöchsten Cabinets-Befehls vom 3. Febr. 1832 — Pr. 582 — »Eurer Majestät beÿ dem Umstande, dass beÿ den sächsischen Stühlen das inquisitorische Verfahren eingeführt ist, beÿ welchem nach den Anordnungen von den Jahren 1791 und 1802 die Todesurtheile den delinquenten vor der allerhöchsten Bestätigung nicht bekannt gemacht werden dürfen, anzuzeigen, wie es rücksichtlich der Publication der Todesurtheile beÿ den anderen Nationen in Siebenbürgen gehalten wird?«

zur allerhöchsten Kenntniss gebracht wird:

dass beÿ den ungarischen und Szekler Jurisdictionen in Siebenbürgen, bei welchen im Criminalverfahren der accusatorische Process beobachtet wird und nach der Natur dieses Verfahrens von Seite des als Kläger aufgestellten Magistratual-fiscus die Klage sammt allen Belegen dem Gerichte eingereicht — von Seite des Angeklagten aber sowohl die erste Einrede, als auch die folgenden Allegationen ganz auf dieselbe Art, wie es in Civil-Prozessen zu geschehen pflegt, vorgebracht werden, sämmtliche Urtheilssprüche, sie mögen auf zeitliche oder Todesstrafe lauten, in Gegenwart des Beklagten und seines Sachwalters oder des zur Vertretung der mit einem eigenen Sachwalter nicht versehenen Unbemittelten aufgestellten Armen-Advocaten zu dem Ende verlautbart werden, damit der Beklagte noch beÿ demselben Gericht die durch die Gesetze und Gerichtsordnung gestat-

teten Rechtsmittel, wozu auch die Appelation an die höhere Gerichtsbehörde gehört, anmelden und sodann der höhern Gerichtsbehörde seine Appelationsgründe einreichen könne. Nur bey dem Gubernium werden in den sowohl im Wege des Recurses, als auch im Appelationszuge dahin gelangenden Processen in Criminalsachen der Ungarn und der nicht der Militär-Gerichtsbarkeit unterliegenden Szekler die auf die Todes- oder lebenslängliche Kerkerstrafe lautenden Urtheilssprüche den Delinquenten nicht verkündet, weil in solchen Fällen vermöge allerhöchsten Rescripts vom 30. August 1816, die Processacten mit Bericht der allerhöchste Entscheidung unterlegt werden müssen.

Am 11. Febr. 1832. *Stumpf.*

Die von dem Präsidenten der siebenbürg. Hofkanzley, über die bei den acusatorischen Kriminal-Prozessen, in Beziehung auf die Publication der Todesurtheile an die Delinquenten bestehende gerichtliche Praxis erstattete Auskunft, eignet sich lediglich zur allerhöchsten Wissenschaft. Dieses Verfahren ist der Natur des acusatorischen Prozesses angemessen und wird auch im Königreiche Ungarn durchgehends beobachtet; daher finde ich keinen Anlass in dieser Sache mit zu einer weitern allerhöchsten Verfügung.

Den 13. Februar 832. *Mikos.*

Allerhöchste Entscheidung.

Die in dieser Angelegenheit erstattete Auskunft dienet Mir zur Wissenschaft. *Franz* mp.

Annak feltüntetésére, hogy a tizenhetedik században milyen volt a magyar eljárási gyakorlat és hogy mily kevéssé szigorú és mily körültekintő volt a büntető igazságszolgáltatás: szolgál némi részben Máramarosmegye rendtartása is, melyet az 1792-iki javaslathoz beérkezett vélemények közt az országos levéltárban találtunk.

Kiemeljük itt különösen a következő mondatot: »Minden ugyan, de kivált capitalis rabokat tartozni fog vi muneris sui a Szegények Prókátora defendálni.« Adalékul szolgálhat az accusatorius rendszerhez.

Megjegyezzük, hogy a vélemények, melyek részint megyéktől, részint egyesektől erednek, mind latin nyelvüek, csak ez az egy a magyar; (a tárgymutató meg is jegyzi hozzá: Idiomate hungarico).

A szabályzat szövegét nagyobb részben közöltük a *Jogtudományi Közlöny* 1901. 13. számában.

Ugyancsak a régi magyar bűnvádi igazságszolgáltatás rendkivüli enyheségét mutatja Felvincz város 1643-iki rendtartása, melyet a *Jogtudományi Közlöny* 1901. 41. számában közöltünk. Ugyszólván kizárólag pénzbüntetéssel és kiutasítással tartja fenn a rendet.

A városok büntetőjogának külön jellegére nézve l. *Király János:* Pozsony város joga a középkorban 243. és köv. ll., különösen 253. l. Az itéletekben itt is mutatkozik az a törekvés, hogy nem csak büntetni akarták a büntettest, hanem főként *szabadulni* iparkodtak tőle.

Magyarországi boszorkányperekről közlések: *Jogtudományi Közlöny* 1901. 19. és 51. sz. Ezek a közlemények tanusítják többek közt, hogy nálunk még boszorkányperekben is feltételes itéleteket hoztak. Boszorkányperekben hozott több feltételes itélet van Hodossy Imre országgyülési képviselő birtokában, ki azokat e sorok irójával közölte. (Ezek közül egyet lenyomatott u. a. lap 1902. 26. sz.) — Érdekes összefoglaló adatok a magyarországi boszorkányperekről többek közt *Laufenauer Károly:* Előadások az idegélet világából.

A Theresianának a boszorkánypereket tárgyaló részét Ausztria területén 1766-ban előzetesen léptették életbe, mivel azt remélték, hogy a törvényes szabvány korlátot vet e perek megindításának. Másrészt azonban a törvény mégis elismerte, hogy létezik az illető bűncselekmény, tehát maga a törvény a babonát támogatta. Ez utóbbi aggály volt Kaunitz herczeg fent lenyomatott felszólalásának egyik főindoka. (L. XXX. l. *e.*) Érdekes ezek után feljegyezni, hogy a Theresianának a boszorkány pereketillető részét a magyar és az erdélyi udvari kanczellariával is közölték. A királynő rendelkezése igy szól:

»Ich begnehmige von nun an diesen de crimine Magie sehr vohl und vorsichtig verfassten Articul, wovon die Abschrift auch der Hungarischen, dann der Siebenbürgischen Kanzley mittheile, damit auch in diesen Landen die Beobachtung darnach gehalten werde.«

(*Maasburg:* Theresianische Halsgerichtsordung 15. l.)

A régi magyar bűnügyi igazságszolgáltatásról tanulságos megjegyzéseket tesz Kazinczy Ferencz; különösen a torturát kárhoztatja erős szavakkal. (L. levelezését Guzmicscsal 81. és köv. l.)

Ugyancsak a torturális gyakorlatra vonatkozik a következő két adalék:*)

Kolozsvármegye: *Privilegialis Executio Civitatis Colosvariensis 1588.* Tit. VII. 7. pont. »Miert hogy penigh *az kenszerittésből való vallástételek erötleneknek iteltetnek*, annak okaért, *ha czigazas által lenne vallas valakire az* az ki ellen vallana, egy legyen és egyedül valo vallas tetelire, *megh ne terhelyek, es megh ne karosiczak.*« (*Kolosvári-Óvári:* A magyar törvényhatóságok jogszabályainak gyüjteménye. I. köt. 221. old.).

E statutum szabályozza a vallatást is; többek között azt is határozza, hogy ennek tanuk előtt kell történnie.

Marosvásárhelyi *Constitutio 1761.* »Semmirekellő minden aprólékos vagy *egész bizontalan dologért senkit ne vexalyanak*, Törvényre ne idézzenek, hanem jól végére menvén, secundum demeritum *helyes Actiokat instrualyanak.*« (*Kolosvári-Óvári* i. m. I. 159.). — (V. ö. fent XXII. l.)

Regényirodalmunk is foglalkozik a kínvallatással. Jósika »Szegedi boszorkányok« czimű regénye történeti adatokon nyugszik. Eötvös is említi a »Falu Jegyzőjé«-ben a kínvallatást, de bővebben nem szól róla. Ez arra látszik mutatni, hogy azon időben már kevéssé alkalmazták; mert ha lettek volna nyomatékos panaszok, Eötvös, ki a régi rendszer minden kinövéseit kérlelhetlenül ostorozta, bizonyára részletesen tárgyalta volna ezt a visszaélést is.

Acsády »Magyarország Budavár visszafoglalása korában« czimű munkája ugyanolyannak tünteti fel a régi magyar igazságszolgáltatást, mint a milyennek mi rajzoljuk. Az I. kötet 138. lapján már idéztünk e munkából egy passust, mely ezt bizonyítja; most hozzáadjuk még a következőket:

---

*) Kiegészítik ezek azon okmánysorozatot, melyet a jelen kötet második fejezetében a kínvallatás megszüntetéséről közlünk.

»A nemzetet józan ösztöne mindig visszatartotta azoktól a rettenetes visszaélésektől, melyeket a többi, akkori művelt államok a torturával elkövettek ... A babonahit, a boszorkányok üldözése eljutott ugyan hozzánk is, de a magyar nemzet józanabb szelleme, elfogulatlanabb gondolkodása épen abban nyert praegnans kifejezést, hogy olyan korban, midőn a külföldön igazi emberkatakombákat követelt a tortura segélyével a babona, az ördöngösség tévhitének nem szolgáltatta ki teljesen a büntetőjogot ... Bármi kegyetlenül fenyíttetett a lopás általában, bizonyos esetekben a törvény méltányosságot is gyakorolt. Ha a munkát kereső ember sem foglalkozást, sem alamizsnát nem kapva, a piaczon egy kenyeret lopott, vagy ha valaki ezt akkor tette, mikor maga, neje vagy gyermekei éheztek, ezért tetten érés esetén sem büntették.« (79., 80., 81. ll.)

Ugyanaz az eszme ez, melyet a Chateau Thierry-i törvényszék elnöke, Magnaud, juttat kifejezésre hiressé vált itéleteiben. S ez ismét bizonyíték azon tételünkhez, melyet e kötet első fejezetében koczkáztattunk, hogy t. i. a régi magyar igazságszolgáltatás ugyanazon alapgondolaton nyugodott, melyet a jelenkor büntetőjogában találunk fel.

A büntetőjogi szeminárium tagjait e sorok irója meg szokta bizni, hogy a levéltárakban kutassanak fel régibb itéleteket. A szeminárium egyik tagja, dr. Lengyel Aurél joggyakornok, arra vállalkozott, hogy átkutatja a székesfejérvári törvényszék régibb levéltárát s felkarolja különösen a XIX. század első felét.

A kutatás eredményes lett.

A régibb magyar igazságszolgáltatás jellemvonásai egész világosan mutatkoznak.

A halálbüntetés éppen nem pœna ordinaria, amilyennek nevezték, hanem csak a legritkább esetben jut alkalmazásra. Fenyegetnek vele, ki is szabják, de a végrehajtás felsőbirósági megváltoztatás vagy kegyelmezés folytán elmarad.

A szabadságvesztés-büntetés tartama rövid; a rendes maximum 3—4 év.

A halálbüntetést kegyelem utján botbüntetéssel sulyositott 3—4 évi szabadságvesztés-büntetésre változtatják át.

A botbüntetés a szabadságvesztés-büntetés mellett gyakran szerepel; de évtizedről-évtizedre ritkábbá és kevésbbé sulyossá válik. A harminczas és a negyvenes években, a

midőn a reformerek actiója volt folyamatban, különösen észrevehetőleg mutatkozik az enyhülés.

Nagy szerepet játszottak az erkölcsi büntetések. Ilyen a büntetőperben-állás betudása, a birói megdorgálás. Oly büncselekményeket, melyekre most bizton szabadságvesztés-büntetés jár, erkölcsi büntetéssel illettek.

A vizsgálati fogságot igen gyakran pótolta a kezesség melletti szabadlábon hagyás.

Leginkább bizonyítja azonban az akkori igazságszolgáltatás patriarchalis jellegét az, hogy a szabadságvesztésbüntetés közben a rabot családi dolgainak elintézése végett kibocsátották; re bene gesta ismét jelentkezett.

A felsőbíróságok gyakorlata enyhitette a büntetéseket. Súlyosítás nem fordul elő.

Csak 1849 után kezdték az osztrák bíróságok az alsófoku büntetéseket emelni. Ehhez természetesen számos speciális körülmény járult az akkori időkben. De mégis mutatkozik itt is, hogy az osztrákok sokkal sulyosabb büntetésekkel dolgoztak, mint a magyar gyakorlat.

Különösen jellemző az, hogy az 1848 előtt kimondott halálbüntetések közül kettőt az osztrák időben végrehajtottak; s ez a két eset öt éven belül a vizsgálatunk tárgyát képező területen egyedül áll. (Dr. Lengyel Aurél dolgozatát l. *Jogtudományi Közlöny* 1902. 3. sz.)

Ausztriában azon időben, melyről az előző közlemény szól, még érvényben volt az 1803-iki Btk., melynek szabadságbüntetési rendszere azonos a II. József-féle büntetőtörvényével. Megvolt benne a lábbilincs, a kemény fekhely, sőt a lelánczolás is, melyről fent szóltunk. Érdekes és nagyon jellemző ezek világában Lasser osztrák belügyminiszternek egy nyilatkozata, melyet 1863-ban a börtönökről a birodalmi tanácsban tett, midőn szemrehányással illették a miatt, hogy a börtönökben rendszertelenség uralkodik. Azzal mentette magát, hogy a baj régi keletü; onnan ered, hogy 1849-ben ugyszólván egy éjszaka alatt 10.000 fegyencz elhelyezéséről kellett gondoskodni, akkor honosíttatván meg Magyarországon a »rendszeres« igazságszolgáltatás. Úgy lát-

szik, rendszeresnek csak a nagyon szigoru igazságszolgáltatást fogadták el.

Konek Sándor a bűnügyi statisztikáról az 1859-ben tartott akadémiai felolvasásában említi, hogy Magyarországon 1854., 1855. és 1856-ban évenkint átlag 60 halálítéletet hoztak és ezek közül 10—10 esetben adatott kegyelem. Egy évre tehát 50 kivégzés esik. Hozzá járul a rögtönbíróságilag elítélt évenkinti 20. (L. Akadémiai Értesítő I. 253. l.) Ez az adalék ismét bizonyítja, hogy az osztrák felfogás a halálbüntetés alkalmazása tekintetében nagyon hajlott az excessiv szigor felé.

Grünwald Béla vádkép hozza fel az 1790/1-iki országos bizottságok ellen, hogy ezek munkálatai nem új elvek szerint akarták rendezni az ország közviszonyait, hanem a fennállónak kodifikációjára szorítkoztak. (A Régi Magyarország. 410. l.) Ez, a mi különösen a büntetőjogi kodifikációt illeti, nem vádat, de nagy elismerést foglal magában. Mert ha az ország akkori joggyakorlata megfelelt a javaslatban foglalt jognak, erre Magyarország büszke lehet.

Marczali Henrik a 18. századból igen sok becses jogtörténeti adatot közöl (különösen II. József, III. kötet); leirásából némi részben már kivehető egyrészt a magyar, másrészt a Theresiana és a József-féle bűnügyi igazságszolgáltatás közti nagy elvi ellentét.

Nagy jelentőségű az itt tárgyalt kérdésekre nézve Csemegi Károly három jogtörténeti dolgozata. Egyik a felségsértésről szól s megjelent a Magyar Igazságügy III. kötetében; másik a Btk. indokolásának a lopást tárgyazó fejezetében található (Anyaggyüjtemény II. 610. és köv. ll.); harmadik az 1882-iki bünvádi eljárási javaslat indokolásában jelent meg s szól a magyar vádrendszer fejlődéséről.

A magyar bünvádi eljárás 1889-iki javaslatának indokolása is foglal magában bővebb történeti vázlatot Tarnai János tollából. (2. és köv. ll.) Kiegészíti Csemegi dolgozatát.

Vécsey Tamás »Adalékok a magyar Corpus Juris történetéhez« czimü dolgozatában (1902. Egyetemi kiadvány) vázolja a két Kovachich küzdelmét a Corpus Jurisnak az idegen elemektől való megtisztitása iránt. A Praxis Criminalist különösen üldözték a Kovachichok. Ugy látszik, teljesen tisztában voltak azzal, hogy ez a külföldi törvény inquisitorius irányban erősen befolyásolta az accusatorius jellegü magyar bünvádi eljárást.

A közjog körébe vág a következő két adalék.

Andrássy Gyula szerint az angol és a magyar alkotmány annak köszöni létét, hogy ez országokban feudalismus nem volt. (L. »A magyar állam fenmaradásának és alkotmányos szabadságának okai« cz. munkát). A mi kifejtésünk melyet az olvasó a jelen kötet első fejezetében talál, ezzel párhuzamos és azt bizonyítja, hogy az egyénnek az államhatalom elleni alkotmányos biztosítása zárta ki ugyanezen két országban az inquisitio és a tortura kifejlődését. A feudalismus elmaradása lehetővé tette az alkotmányosságot; az egyéni szabadság biztosítása magával hozta az accusatorius rendszert és kizárta az inquisitiót. A két tétel ilykép egymást kiegészíti és támogatja.

Allitottuk, hogy minden államformának megvan a maga büntetőjogi rendszere s a magyar jogtörténetből példákat idéztünk. Még jobban bizonyitja a tétel igaz voltát a franczia fejlődés. A franczia büntető-törvénykönyvet és a bünvádi eljárást első Napoleon korszaka alkotta. Ezen két törvénykönyvön az alkotmányos királyság, az 1848-iki forradalom, majd harmadik Napoleon caesaristikus korszaka, végül a köztársaság más és más módositásokat vitt keresztül és mindegyik novellán visszatükröződik: hogy milyen közjogi rendszer és felfogás uralkodott azon időben, midőn a novella készült.

Egy szót a jogi oktatás irányáról.

Hogy a régi idők jogi oktatása semmiben sem fejlesztette a magyar bűnügyi igazságszolgáltatás sajátos jellegét,

kitünik a tanítási rendszerből, melyet többek közt *Finánczy* vázol fent idézett munkájában.

Ugyancsak bizonyítékul szolgál erre Vuchetich Mátyásnak, a budapesti egyetem tanárának előszava, melyet büntetőjogi tankönyvéhez irt. Minden elemet felsorol mint figyelembe veendőt, csak az itthoni szokásjogot nem.

A forduló pont Paulernál mutatkozik. (Ugyancsak Franknál is, a ki felkarol némely büntetőjogi kérdést, mivel magánjog és büntetőjog összefolytak. V. ö. ezen Anyaggyüjtemény I. kötet 85. l.)

Pauler tankönyvében leginkább a »Jegyzetek« foglalnak magukban magyar jogtörténeti adalékokat.

Messzebb megy Wlassics Gyula, a ki a Liszt-féle gyüjteményes munkában (Strafgesetzgebung der Gegenwart), továbbá a kisérletről és a részességről szóló két monografiájában részletesen feldolgozza Magyarországnak XVIII. századbeli kodifikationális munkálatait.

Ugyanerről található kifejtés Balogh Jenőnek Magyar Bünvádi Eljárási Jog czimü munkája első kötetében.

Megemlitjük itt, hogy Balogh Jenő előadást tartott az Akadémiában Széchenyi Istvánnak a magyar bünvádi eljárás fejlődésére gyakorolt befolyásáról. Az előadás eddig csak kivonatosan jelent meg (Akadémiai Értesitő 1902.), de már ebben a közleményben is a XIX. század első harmadából sok adatot találtunk, melyek többek közt megerősitik azt a felfogást, hogy nálunk a reformok kezdeményezője a bünügyi igazságszolgáltatás terén is Széchenyi volt.

Hogy egyébként a XIX. század elején mily tisztult felfogás uralkodott nálunk a büntető-igazságszolgáltatás feladatai tekintetében, az kitünik többek közt azon dolgozatból, melyet Berzeviczy Gergely az ország közállapotairól irt, s melynek egyik fejezete a büntetőjoggal foglalkozik. Kimondja, hogy a bünvádi igazságszolgáltatás nagyobb figyelemben részesitendő, mint a polgári, mert ennél az enyém és tiedről van szó, annál pedig az életről, egészségről és szabadságról... Olyan egyének jönnek tekintetbe, akik saját jogvédelmi eszközökkel nem birnak és azokkal, melyeket a

törvény nyujt nekik, szintén nem mindig tudnak jól élni... A tapasztalás arról tanuskodik, hogy a büntetések hatása nem azok szigorától és az általuk okozott fájdalomtól, hanem a róluk táplált véleménytől függ. Azt a büntetést, mely túlszigorú, a vértanuság érzése természetesen követi... A halálbüntetést semmiféle érvvel nem igazolhatni, mint azzal, hogy a gonosztevő léte össze nem egyeztethető a polgárok közbiztonságával... A vádlott emberi mivoltát nem vetkezi le és a büntetés becstelenítő hatásának tárgya nem a személy, hanem a vétek... Az emberek és sorsuk oly nagy különfélesége és a nemzet nagyobb részének hiányos nevelése mellett vétkezők mindig lesznek. Könnyü volna nyilvános dologházakat felállítani, melyekben ezek munkájokkal használhatnának. Mások a bányákban, a vizek szabályozásánál, az utak építésénél és a várakban dolgozhatnának... A büntetések csak negativ eszközei a tökéletesedésnek és az erkölcsiség haladásának, s azok rendeltetése, hogy a még csunyább vétkektől elriaszszanak. De szükség van positiv eszközökre is, melyeknek oly finomaknak kell lenniök, hogy az emberek önkénytes igyekvését ne vegyék el, hanem mintegy belsőnk természetével megfelelve fokozzák azt. Berzeviczy Gergely élete és művei. Kiadja Gaal Jenő. II. Rész. 72. és 169. ll.)

A halálbüntetés ellenzése állandó volt Magyarországon. A harminczas és a negyvenes éveknek ezen kérdést illető dolgozatairól és vitáiról szóltunk az I. kötetben. A tizenkilenczedik század elején Cházár András és Fejes János voltak — mint Pauler irja — a halálbüntetést ellenző nézetek képviselői. (Adalékok a halálbüntetés kérdésének ujabb fejleményeihez. Akadémiai Értesitő, 1859. I. 443. l.)

Ugyanitt mondja Pauler a halálbüntetést illetőleg, hogy a büntetőtörvények szelidítésének ügye egy a polgáriasodás ügyével, és valamint az eddigi haladást csak a valódi humanismus, erkölcsiség és jogtisztelet terjesztésének köszönhetjük, ugy annak további fejlődését is csak ez uton várhatjuk. (464. l.)

Megemlítjük még, hogy 1864-ben Falk Miksa a menedékjogról tartott akadémiai székfoglalóját a következő — akkoron nagy lelkesedést keltett — apostrofával zárta be:

»Országos bizottmányunk által husz évvel ezelőtt kidolgozott egész büntető-törvényjavaslatot a humanitás és a jogérzett szelleme lengi át és ha majd egykoron — adja Isten, hogy mennél elébb — e törvény hatályba lép, a világ talán némi meglepetéssel fogja látni, hogy a czivilisatio, a jog tiszteletével párosult humanitásnak importjára nincs szükségünk, mert már évtizedek előtt pompásan tenyészett az hazai törvényhozásunk földjén.«

Pauler és Falk szavai ma, mikor kénytelenek vagyunk a Btk. tulmagas a büntetési minimumait leszállítani s a kiküszöbölt erkölcsi büntetéseket visszaállítani, ismét mint tiszta igazságok fénylenek.

A Szalay-féle jegyzőkönyvek. — A nyilvánosság 1843-ban.

Miután az előző fejezetekben megvilágítottuk az 1843-iki javaslatok hátterét képező időszakot, a következő fejezetekben egybeállítjuk a javaslatokat illető azon adatain kat, melyek az előző három kötetben foglaltakat kiegészítik.

A régi országos levéltárban, a hol az 1843-ki javaslatokra vonatkozó okmányokat őrzik, az illető fasciculusban nincsenek meg az országos bizottság jegyzőkönyvei. Ez azzal volt megmagyarázható, hogy a jegyzőkönyvek nyomatásban jelentek meg mint a törvényjavaslatok mellékletei.

De feltünt nekünk, hogy a jegyzőkönyvek nem oly módon vannak szerkesztve, hogy megmondatnék, mily véleményt nyilvánítottak az egyes bizottsági tagok külön-külön, hanem csak összefoglalását képezik a vitáknak. Előadja a jegyző, hogy pl. a halálbüntetés eltörlése mellett és ellen mily érveket hoztak fel, de sehol sem említ nevet. Ez tehát inkább jelentés vagy resumé, mint szoros értelemben vett jegyzőkönyv.

Ujabban kiterjesztettük kutatásainkat a levéltár egyéb ügycsomóira is és ezek egyikében találtunk egy csomagot, mely magában foglalja az 1843-iki büntetőjogi javaslatok készítéséről szóló bizottsági tárgyalások bő kivonatát. Ezen feljegyzésekben fel van tüntetve az is, hogy mi volt a véleménye minden kérdésben az egyes tagoknak s ennyiben inkább rövidített naplók. Megtaláljuk Deák Ferencz, Eötvös József, Dessewffy Aurél, Klauzál Gábor, Bezerédj István, Pázmándy Dénes, Majláth György, Apponyi György, Zse-

dényi Ede és mások érveléseit a legkülönbözőbb büntető-jogi, bűnvádi eljárási és börtönügyi kérdésekről s követhetjük a viták menetét. Itt-ott még az egyes tagok közötti összetüzések is fel vannak tüntetve.

Emeli pedig a feljegyzések értékét különösen azon körülmény, hogy Szalay László azok szerzője.

Nincs ugyan Szalay László megnevezve, de támogatja a véleményünket egyrészt azon ismert tény, hogy Szalayt, ki az 1840-diki országgyűlésen még nem volt követ, bevonták az országos bizottság munkálataiba mint segédjegyzőt. Másrészt az imént említett feljegyzések mellett egy rajz található, mely feltünteti, hogy az egyes tagok hogyan helyezkedtek el a bizottsági asztal körül s ezen rajzon Szalay neve rajta van Zarka János személynöki itélőmester neve mellett, ki hivatalosan volt megbízva a jegyzőkönyv vitelével. Végül a jegyzőkönyvben szó van arról, hogy segédjegyzőt kell kirendelni s ekkor Zarka azt a kivánságot fejezé ki, hogy ne irnokot adjanak melléje, hanem oly valakit, a ki készíti a jegyzőkönyvet.

Szalay László ugyanazon targyalásokról tudósítást is küldött Mittermaier folyóirata, a »Kritische Zeitschrift für Rechtswissenschaft und Gesetzgebung des Auslandes«, számára s ezen tudósítások sok tekintetben összevágnak az itt szóban levő feljegyzésekkel. (Megjelent a tudosítás a folyóirat XVII. kötet 185. és köv. ll. — V. ö. különben ez Anyaggyűjtemény I. k. 102. l.)

Szalay életrajzirója is feljegyzi, hogy Szalay Lászlót Deák Ferencz indítványára kinevezték a büntető-törvénykönyv szerkesztésére kiküldött bizottság jegyzőjének. (Szalay László és munkái. Irta Flegler Sándor. Olcsó könyvtár 121. füzet 76. l.)

S ugyancsak Ballagi Géza írja, hogy a bűnvádi eljárás készítésére alakított albizottságban Szalay vitte a jegyzőkönyvet. (Az 1839/40. országgyűlés visszhangja az irodalomban. Akadémiai székfoglaló 93. l.)

A szónokok nyelvezetét a jegyző egészen hűen szegzi le. Ezen feljegyzések szerint az ellenzék szónokainak nyel-

vezete sokkal közelebb állott a maihoz, mint a conservativeké. Különösen az országbiró és a personális használja az avas curiális irályt. A jegyző egyébiránt Bezerédj István pathosát többször érezteti. Egy helyen azt mondja, hogy Bezerédj István *érzelmesen* érvel, más helyen hogy esengve könyörög. Deák felszólalásaira fordítja a legnagyobb gondot.

Felhivjuk olvasóink figyelmét arra is, hogy a jegyzőkönyvekben többször van szó a bádeni javaslatról és Mittermaierről. Különösen Deák szeret reájok hivatkozni. De épen ezen hivatkozásokból tünik ki leginkább, hogy csak a jogtechnikai kérdésekben követték a németeket.

A fent említett összefoglaló jegyzőkönyveket l. II. kötet 328. és köv. ll. — A Szalay-féle jegyzőkönyveket l. a jelen kötet végén. — Szalay Lászlónak Mittermaier folyóiratába írt dolgozatát l. a jelen gyüjtemény II. 523. és köv. ll. — V. ö. ezen kivül I. 102. l.

De miért nem nyomatták ki Szalay feljegyzéseit?

Ennek magyarázatát csak azon sajátos felfogás adja meg, melyet a nyilvánosság tekintetében a conservativ párt a tárgyalások egész folyamán tanusított. A mint elvetették Deák Ferencz és elvtársai abbeli indítványát, hogy az országos bizottság tárgyalásai nyilvánosak legyenek, megakadályozták azt is, hogy az egyes tagok véleménye köztudomásra jusson.

Ugyanaz az eljárás ez, melyet az országgyűlési tudósítások tekintetében követtek. Megengedték nagy nehezen a tárgyalásoknak a hirlapok útján való közlését, de nem engedték meg, hogy kitétessék, melyik követ mit mondott az országgyűlésen. Az ellenzéki lapok kénytelenek voltak körülirásokhoz folyamodni, mint pl. egy ismert dunántúli követ, stb. A conservativ sajtó országgyűlési tudósításai és az országos bizottság hivatalos kinyomatott jegyzőkönyve teljesen azonos szerkezetet mutatnak.

Nagyon valószinű ezek szerint, hogy a Szalay-féle feljegyzésekben a nyilvánosság ijesztő rémét látták megjelenni s ezért készíttették azokból a kivonatot. Ez utóbbit nyomtatás útján közrebocsátották, Szalay feljegyzései pedig a levéltárba kerültek.

A rajzot, melyről a CII. lapon szó van, itt bemutatjuk:

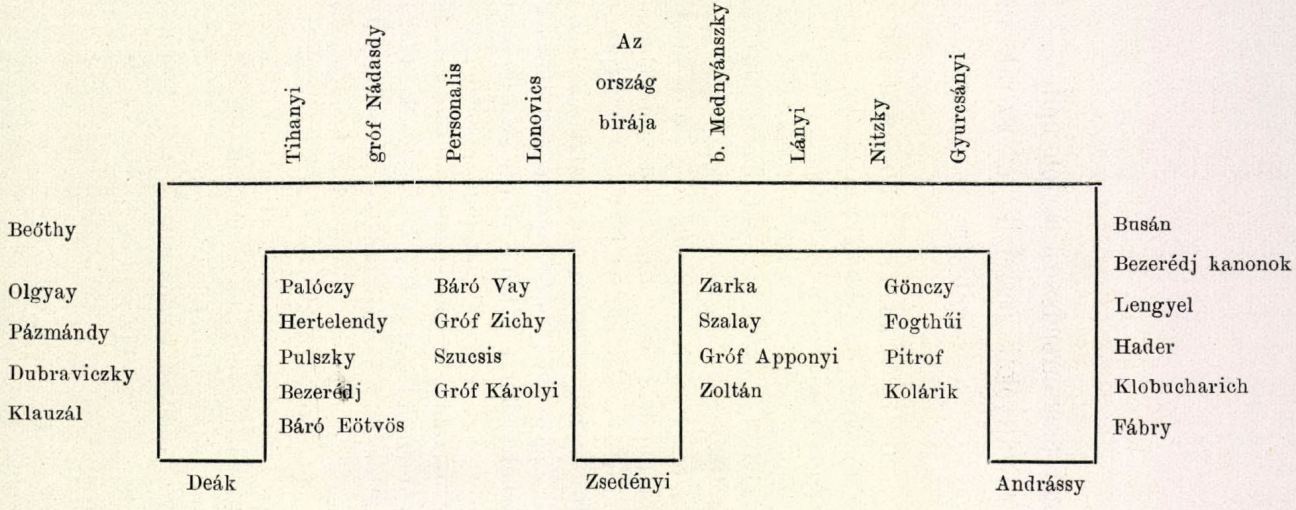

Deák és elvtársai külön ülnek és a vezér oly helyet foglalt, a honnan áttekintheti hiveinek két sorát. Zsedényi, a konservativek vezérszónoka, szintén oly exponált helyen ül, mint Deák. — Az ország birája: Majláth György; personalis: Szerencsy; gróf Zichy: Zichy Ödön; gróf Károlyi: Károlyi György; Andrássy: Andrássy József.

A komáromi magánrendszerü börtön építése. — A komáromi szabványokat beszerzik az osztrák intézetek építésére.

Hogy már a harminczas években mily erős volt az országban a törekvés a börtönügy javítására, azt legjobban tanusítja a komáromi börtön építésének története.*) Még a bécsi államtanács tagjai is csodálattal beszéltek azon buzgalomról, melylyel a magyar társadalom a börtönügy kérdését felkarolta.

Az 1836. évben Komárommegye felterjesztést intézett a helytartótanácshoz egy magánrendszerü börtön építése iránt. Előirányoztak 65,000 frtot. A megye 26,000 frt felett rendelkezett e czélra s a többit magánadakozás útján remélte behozhatni; amennyiben mégis hiány mutatkoznék, ezt a házi pénztárból kivánták fedezni. Minthogy a tervek helybenhagyása késett, a megye önhatalmulag belefogott az építtetésbe. A börtönhöz 10,000 frtot gyüjtöttek, a börtönnel kapcsolatos dolgozó-házat pedig teljesen önkéntes adakozásokból épitették fel. A házi pénztárt 13,000 frt terhelte s ezt az összeget a megye szintén önhatalmulag vette ki a pénztárból. Az építkezés befejezése után a megye felterjesztést intézett a jóváhagyás iránt. Hivatkozott arra, hogy a börtön építése halaszthatatlan volt s hogy úgy biztonsági, mint humanitarius tekintetek követelték az építésnek rögtöni munkába vételét. A kanczellária 1845-ben terjedelmes felterjesztésben tárgyalta az ügyet. Ez a felterjesztés az

---

*) V. ö. I. 20. l. — A többi megyék ugyanily irányu törekvéseiről l. ugyanott.

államtanácshoz utasíttatott és itt a tárgyalások folyamán egyrészt nagyban magasztalták a megyei közönség buzgalmát és áldozatkészségét, másrészt azonban kifogásolták az önhatalmú eljárást. A tárgyalások vége az lett, hogy minden intézkedés helybenhagyatott — természetesen a nélkül, hogy erre az államtanácsnak joga lett volna — és még beleigtatták a határozatba azt is, hogy kívánatos volna adatokat beszerezni Komárommegyétől a magánrendszerrel tett tapasztalatok iránt, hogy ezeket az alsó-ausztriai börtön építésénél felhasználhassák.

A kanczellária beszerezte az adatokat és terjedelmes memorandumban ismertette a komáromi börtön rendszerét és az időközben szerzett tapasztalatokat. Az államtanács ezt a dolgozatot is tárgyalta s Ferdinand király 1847 junius 11-én adta ki a második rendelkezést.

Tér hiánya miatt a tanácskozások anyagából itt csak Hartig gróf államtanácsosnak az akkori közviszonyokat kiválóan jellemző votumát és az utóbbi királyi leiratot nyomatjuk le, bár az egész tárgyalás valósággal érdekfeszítőnek mondható. Különösen ki kell emelni gróf Somssich Pongrácz államtanácsos nagyterjedelmű előterjesztését, mely a megyék eljárásának panegyrisét foglalja magában.*)

Hartig gróf véleménye így szól:

Als eine den Zustand unserer politischen und Justitz-Verwaltung characterisirende Erscheinung erlaube ich mir den Umstand hervorzuheben, dass der eigenmächtige Bau neuer Kerker und Übergang zum Isolirungs-Systeme nicht nur nicht gerügt, sondern sogar als erfreulich betrachtet werde. Auch ich freue mich dass eine solche überraschende Kunde eingelangt ist, obwohl ich beklagenswerth finde, dass eine solche Überraschung in dem Kayserstaat möglich und sogar erwünscht seyn konnte. Da nun nach dem vorliegenden Hofkanzlei-Vortrag das Comorner Comitat das Isoliruugs-System in seinen Kerkern bereits eingeführt hat, so könnten von dorther zur Beleuchtung der Frage, welches System in dem neu zu bauenden Nieder-Oesterreichischen Provincial-Strafhause einzuführen sey, Daten geliefert werden, in welcher Beziehung ich mir erlaubt habe, dem Resolutions-Entwurfe einen Beisatz anzufügen.

---

*) Az okiratokat más helyen fogjuk közzéteni.

A királyi leirat ez:

Contentum hujus propositionis pro interimalis notitiæ statu suscipio, Cancellariæque committo, ut relate ad quæstionata statuta comitatus Comaromiensis, capta prævie quoad exhærentia puncta uberiori informatione, habita item ratione ad diætalem hujus objecti pertractationem penes reproductionem præsentis propositionis ulteriorem opinionem Mihi substernere noverit.

Schönbrunn, 14. Juli 1847. *Ferdinandus* m/p.

Két évvel később, 1849. augusztus 24-én, a 376. sz. Reichsgesetzblatt-ban az örökös tartományok számára valósággal elrendelték, hogy ezentul minden építendő börtönnél a magánrendszert kell szem előtt tartani. A magyarországi tárgyalások és kisérletezések Ausztriában vezettek eredményre.

A legfelső elhatározás így szól:

Über Antrag Meines Justizministers und Anrathen Meines Ministerrathes genemige Ich, dass die Einzelhaft in Zukunft auf alle Untersuchungsgefangenen, und auf die zu Gefängniss oder Kerkerstrafe Verurtheilten, welche die Strafe nach den Gesetzen bei den Landesgerichten, Bezirks-Colligial- oder Bezirksgerichten zu vollstrecken haben, angewendet werde. Dieselbe ist bei allen Neubauten von Gefängnissen für diese Gerichte unbedingt zu Grunde zu legen.

Schönbrunn 24. August 1849.

Franz Josef. *Schmerling.**)

---

*) Minthogy ezen kötet első fejezetében az osztrák legfelső igazságügyi hatóságról szóltunk, meg kell itt említenünk, hogy ez nem csak a legfelső administrativ forum, de bíróság is volt. Csak 1848-ban választották ketté a testületet és alakították külön az igazságügyminiszteriumot és a legfelső bíróságot. (V. ö. *Maasburg:* Geschichte der Obersten Justizstelle in Wien.)

Börtönügyi viták. — Miért nem lett törvény az 1843-iki javaslat börtönügyi részéből?

A börtönügyi törvénykönyv 1843-iki javaslatáról szóló viták a következő helyeken találhatók:

Kerületi ülések: Kovács Ferencz gyűjteménye II. k. 360—362., 363—365. és 422—435. ll.

Országos ülések a Karok és Rendeknél: Napló II. k. 54—80. ll.

Országos ülések a Főrendeknél: Napló II. kötet 192—322. ll.

Tudva van, hogy a börtönügyi kodex javaslatára nézve a két ház között megegyezés jött létre. Szentesítést azonban ez a javaslat sem nyert.

Az alábbi okmányok a kodifikacionális munka utolsó fásisára nézve adnak felvilágosítást.

Az első okmány a két ház felterjesztése, melyből kiemeljük, hogy az 1792., 1827. és az 1843-iki büntetőjogi kodifikációt egységes munka eredményének mondja. Ez ismét adalék arra nézve, hogy az 1843-iki javaslatokban nem a külföldről hevenyészve behozott eszmékkel van dolgunk, hanem egy félszázadra kiterjedő tervszerű vállalkozásról.

A másik okmány a kanczellária felterjesztése, melyben a börtönügyi kodex javaslatának administrativ jellegű részét szentesítésre ajánlja, az ú. n. elméleti részt pedig a legközelebbi országgyűlésre kívánja utalni. A kanczellária felterjesztése azon megfontolásból indul ki, hogy nagyon rossz benyomást tenne, ha az egész actio minden eredmény nélkül maradna.

Alább találja az olvasó az uralkodó resolutiojáť, mely a szentesítést megtagadja azon indokolással, hogy az administrativ rész nem törvénybe való s egyszersmind meghagyja a helytartótanácsnak, hogy tegyen intézkedést az ügy ujolagos tárgyalására.

Az okiratok így szólnak:

(Kanczelláriai levéltár 16949/1844.)

Felséges Császár és Apostoli király! Legkegyelmesebb Urunk! Hazánk legfontosabb kérdései közé tartozik a büntető törvénykönyv, mely mind álladalmi közszükség végtelen idő óta vár kielégítésre, mely körül, mint országlati feladat, és rendszeres munka körül *a törvényhozás tellyesen betölt félszázad óta dolgozik, — az 1791: 67-dik Az 1827: 8-ik, és az 1840: 5-ik t.-czikkelyek rendeleteinek folytában, három különböző országos választmány küldetvén ki,* melyel közül a nagyszerű kérdés megoldásán mindenik kitartó szorgalommal, emberi irányban, és nemes gonddal fáradozott. És e huzamos, és nagy előkészületnek szemlélete egyik ok, mi annyira felgerjesztette óhajtását és reményét a nemzetnek amaz áldások után, melyek — véleménye szerint egy alkotandó büntető törvénykönyvből úgy az élet, mint vagyon biztosság szilárdítására kiáradozni fognak. — Ámbár más részről annak hiánya miatt naponként új s naponként sokasodó kétségek és veszélyek tünedezvén fel, behozatalára magából az összes haza polgárok és a közélet köréből is, sokkal hatalmasabb és sürgetőbb szózat emelkedik, semhogy e törvénynek megalkotása, a törvényhozás által még tovább halasztathatnék. S különösen siralmas, és közaggodalmat okozó a tömlöczök állapota hazánkban, mert azon felül, hogy ezekben a fegyelem törvényhatóságonként egyenetlenül változván a hasonló bűnösök e körülménynél fogva szükségképen különböző mérték s így mintegy különböző igazság szerint lakolnak, bennök sem a büntetés jogszerű czéljaira nem fordíttatik figyelem, sem elkülönzés, vagy gondos osztályozás által nem kiméltetnek, s nem őriztetnek az elzártak jó érzeményei, sem nincsenek jelen azon feltételek, melyek mind a testi egészség, mind az erkölcsi tisztaság vagy megőrzésére vagy visszaszerzésére okvetlenül megkivántatnak, sőt inkább alig egy-két kivétellel, midőn bennök egyrészről az elzárttak testi ereje az itélet értelmének és czéljának ellenére ily körülményekben kerülhetlen kórvészektől rongáltatik, más részről a szabad élet tág mezején megkezdődött romlottság ezekben rendszerint bevégeztetik, s egyszersmind ez úton azok által, kik elzárva bármi rövid ideig valának, tovább és tovább terjesztetik a társaság tagjainak hosszú lánczolatán, és épen mivel ez erkölcsi veszélytől az álladalom szörnyű haladásban fenyegettetik, mivel e veszély napról napra a szerint fog növekedni az időben, a mint ipar és kereskedés éledvén,

az érdekek és szükségek közelebb surlódásba jönnek, a'mint a népesség szaporodván, sűrűdik az elem, melyben a rosz és vétek megfogamzhatik, és tovább harapózhatik; épen ezért addig is, míg a büntető törvénykönyv I. és II-dik részét felterjeszthetnők, sietünk annak a Börtönrendszerről szóló s ide '/. alá rekesztett III-dik Részét a legmélyebb tisztelettel s azon kérelemmel terjeszteni Felséged elébe, hogy azt mind tartalmára, mind szerkezetére nézve királyi szavával megerősíteni s a törvények sorába felemelni méltóztatnék; hívén és reménylvén, miként a javaslott szabályok egyéb e végre szükséges törvényhozási intézkedések közremunkálásával egyetemben, meg fogják gátolhatni azon erkölcsi elfajulást, melynek meggátlása nélkül csak a közveszélyt öregbitené a nemzeti vagyonnak azon növekedése, a népességnek azon gyors szaporodása, mely egyébiránt, — lévén az ország és királyi szék alapereje — mind óhajtásunknak, mind törekvésünknek egyik végczélja. — Szükségesnek tartjuk azonban a 471-dik §-ban foglalt költségekre nézve azt kijelenteni, hogy miután az igazságtalanúl felosztott költség az öszveg különbsége nélkül már magában a legsúlyosabb teher — hogy miután czélszerűtlenül kezelt költségnek nem szokott lenni kivánt üdvös eredménye: mi a költségviselést nem vállalhatjuk el másképp, mindha egyszersmind a kivetésnek kulcsa, és a kezelésnek szabályai még ezen országgyűlésen törvénynyel megállapíttatnak. — Egyszersmind hódoló tiszteletünk kijelentése mellett azon kérelemmel járulunk Felséged elébe, hogy miután a 117. §. szerint is a törvényhatóságoknak jog van adva saját börtöneikre nézve terveket készíteni s terjeszteni fel, miután ezek a m. k. Helytartó Tanács által lesznek megvizsgálandók, az építésmódtól pedig a magányrendszernél rendkívül is sok függ, hogy miután a börtönügy érdekében igen kivánatos, miképen az országban, különösen a vizsgálás és jóváhagyás jogával biró m. k. Helytartó Tanács használatára találtassanak mennél több szakértő férfiak, kik a külföld nevezetesebb börtöneinek részletes ismeretével birnak, e tekinteteknél fogva méltóztatnék Felséged magas gondoskodását oda kiterjeszteni, hogy szakértő férfiak által a külföldi javító fogházak közvetlenül hova előbb megvizsgáltatván, úgy ezt megelőzve, mint majd ama tapasztalások nyomán is különféle nagyságú börtönök rajzai irásbeli magyarázatokkal együtt, s a mennyire lehet még a 3-dik §-ban kijelelt határnap eltelése előtt tétessenek közzé, melly által midőn egyrészről s jelenleg a törvényhatóságok s a m. k. Helytartó Tanács czélszerűtlen építésmód alkalmazásától még inkább megóvatnának, más részről s jövendőre nézve a külföld tapasztalásainak e gyakorlati elsajátítása mellett siettetni s előkészíttetni fogna azon időszak, melyben a javító magányrendszer általánosan behozattatván, a börtön fegyelemre nézve az egész országban kivánt és tellyes egyenlőség uralkodnék. — Kik egyébiránt Császári, királyi kegyelmeibe jobbágyi alázatossággal ajánlottak maradunk. Költ szabad királyi Posony városában 1844-dik évi

November hava 5-kén tartott országos ülésünkből. Császári királyi Felségednek legalázatosabb káplánjai, szolgái és örökös hűségű jobbágyai. Magyarországnak, és a hozzá kapcsolt Részeknek országosan öszvegyült Rendei. *Jósef Nádor Ispány*, s. k. *Kopácsy Jósef*, m. k. *Ország Primása.*

(Kanczelláriai levéltár 16922/1844.)

Sacratissima Caesarea et Regio Apostolica Majestas Domine Domine Clementissime! Status et Ordines diaetaliter congregati ope demissae advolutae, unaque in germanica etiam versione adcopulatae Repraesentationis, substernunt 3-iam partem operati criminalis per Deputationem regnicolarem articulo 5-o 1840 nominatam elaborati, post longiorem desuper ambarum Tabularum disceptationem comitialiter stabilitam, deque *Carcerum systhemate* tractantem. **Votum.** Substratum opus in duas abit Sectiones, quarum prima de 4 districtualium Carcerum juxta systhema solitariae reclusionis erectione agitur, secunda autem erga provocationem Procerum, *de interimali jurisdictionalium carcerum meliori coordinatione* provisio projectatur, quae perinde in germanica etiam versione adjacet. — Quoad anteriorem partem obsequentissima haec Commissio demissam mentem suam jam ope humillimae de dato 18-ae Decembris 1843. No. 1000/P. propositionis exprompserat. — Ad hanc igitur eadem nunc quoque reverenter provocat. Quum interim tum substratum per Status et Ordines opus, quum occurrentes eatenus Commissionis hujus, praeprovocata humillima propositione comprehensae reflexiones prolixiores essent, quam ut Comissio ista a Majestate Vestra Sacratissima orare posset: quo has et illud, usque proximam jam Comitiorum conclusionem inter tot et tantas Augusti Regiminis Sui curas benigne revidere, altissimaque Sua Resolutione superare dignetur. Non *hoc* est, quod fidelissima haec Commissio sibi clementia Majestatis Vestrae Sacratissimae tribui supplicat; — verum, posteaquam, uti praeattactum habetur, altera operis substrati sectio *circa interimalem jurisdictionalium carcerum aliqualem coordinationem*, versaretur; *hac* autem *in parte* longe urgentissimam adesse ferendae uniformis, opportunae, et majores sumptus haud requirentis provisionis necessitatem, quotidiana liquidius docet experientia; fidelissima haec Commissio tum humanitatis, tum vero propriae Majestatis Vestrae Sacratissimae erga hanc benignitatis rationibus ducta, Majestati Vestrae Sacratissimae omni in humilitate auctor esse praesumit: quatenus, — quum maxima projectatarum dispositionum pars alioquin normalibus nitatur ordinibus, hos autem in positivam elevari legem auctoritatis etiam regiae interesset, — quum porro in toto illarum complexu nihil prorsus, quod correlationem Jurium Regiorum vel eminus tangeret, occurrat, ideoque iisdem, — ceu humanitatis et moralitatis obtusibus majorem in modum commendatis, — non solum altissimum annutum denegare, sed vel dila-

toriam eatenus ad futura comitia resolutionem impertiri cautum et invidiosum videatur, — praememoratam posteriorem substrati operis partem, altissimae Suae Resolutioni ad haec adhuc comitia edendae, per Commissionem istam demississime submitti tanto magis benigne patiatur, quod expensio et decisio subversantium nec multarum, neque gravium quaestionum, absque notabiliori temporis impendio, citraque omnem aliorum adminiculorum combinationem institui valeat, benignaeque Majestatis Vestrae Sacratissimae Resolutioni, meritoriam totius operati intuitu, altissimae mentis Suae declarationem ad futura comitia relegatoriae, plus venerationis et momenti ad quietandos regnicolarum animos consiliatura esset. — Siquidem vero principali operati hujus quaestione: de introducendo per Regnum Hungariae solitariae reclusionis systhemate, cum anteriori ejus parte in medio relicta; suapte in secunda etiam sectione, cuncta, quae cum quaestione hac mediate vel immediate in nexu constituuntur, missa fieri debuerint; obsequentissima haec Commissio, in eadem ista secunda sectione, illa, quae *de erectione novorum earcerum* jurisdictionalium, — velut qui ex mente Statuum jam juxta systhema solitariae reclusionis strui deberent, — quae item *de directione et inspectione carcerum*, — tamquam quae tantisper penes respectivos Magistratuales reliquenda essent, — agunt, praetermittenda, atque ex tota hac sectione illa tantum, quae obtutu securitatis, melioris disciplinae, valetudinis et Moralitatis captivorum, indispensabiliter necessaria sunt, et facile introduci ac manuteneri possunt, deligenda et adoptanda existimavit, unave — temporis constricta arditudine — citra prolixiorem in humillima hac propositione de specificis, quas benigne probandas, vel modificandas, vel plane rejiciendas putat provisionibus argumentationem, in re adeo plana, et humillime praemissis generalibus desuper commissionis hujus obtutibus amplius adhuc illustrata, alioquin superfluam — mox projectum decreti ad status et ordines dimittendi, — ex quo Majestas Vestra Sacratissima utique satis b. perspectura est, quintam §§-i per fidelissimam hanc Commissionem altissimo ejusdem calculo digni censeantur, *qui* vero alterandi vel expungendi credantur, — demisse advolvere praesumit. — Majestatis Vestrae Sacratissimae humillima et obsequentissima Cancellariae Regiae Hungarico-Aulicae Commissio in diaetalibus. — Posonii die 4-a Novembris 1844. *Antonius Comes Mailáth* s. k. *Ladislaus Szögyény*, s. k. — *(Belül, a fölterjesztés baloldalára rávezetve.)* Cum ea, quae designatis per Comissionem attacti isthic operati §§-phis continentur, maxima in parte ad Sphaeram executivae potestatis spectent, proin per illam etiam disponi et in effectum deduci possint, hinc necessitate rogandae eatenus instar excerpti interimalis legis haud subversante, Decretum ad Status et Ordines diaetaliter congregatos in adnexa forma expediri, in reliquo autem conclusi Comitiis disponi volo, ut super iis, quae interimalem jurisdictionalium carcerum coordinationem, atque

captivorum in illis tractamentum respiciunt, per Consilium Locumtenentiale, norma dehinc observanda, debita cum acceleratione elaboretur, et Comite Cancellariae voto ratificationi Meae substernatur. Viennae, die 7. Novembris 1844. *Ferdinandus.*

(Kanczelláriai levéltár 17696/1844.)

Sacrae, Caes. et Reg. apostolicae Maiestatis, domini, domini clementissimi, nomine, serenissimo archiduci, reverendissimis, reverendis, honorabilibus, spectabilibus ac magnificis, magnificis item, egregiis et nobilibus, necnon prudentibus ac circumspectis inclyti Regni Hungariae et partium eidem adnexarum dominis, statibus et ordinibus, qui vel in persona, vel etiam ablegationis munere fungentes, nomine principalium suorum pro praesenti generali diaeta regni, per altefatam suam maiestatem Caesereo-regiam clementissime indicta, congregati sunt, benigne intimandum: Redditam esse altefatae suae maiestati sacratissimae demissam DD. statuum et ordinum dd-o 5-ae mensis curr. repraesentationem, ope cuius proiectum legis de carcerum systemate et captivorum tractamento substraverant, desideraturamque eandem fuisse, ut grave hoc obiectum, quod sibi imprimis cordi esse, benignis propositionibus suis regiis testata est, accomodo post exhibitas his comitiis benignas propositiones tempore non vero nunc cum fine comitiorum submissum haberetur, in hoc enim stadio super opere, quod reflexe ad singularem prorsus rei gravitatem, proiectatarumque per dominos, dominos status et ordines provisionum indolem, tum in principio, quum in practica applicatione, solertissimam sane pensitationem requirit, meritoriam edi benignam resolutionem non posse, ipsos dominos status et ordines promte perspecturos sua maiestas sacratissima firmiter confidit, eosdemque securos esse iubet, quod super integro hoc opere, per se omni cura, illoque sincero paterni animi sui studio, ut praegnanti hoc in parte regni necessitati oportunissimis quibusvis legum sanctionibus subveniatur, librando, ad proxima comitia benignam suam resolutionem editura sit. In reliquo altefata sua maiestas Caesareo-regia apostolica iisdem dominis dominis statibus et ordinibus regni gratia sua Caesarero-regia clementissime, ac iugiter propensa manet. Per sacram Caesaream et regio apostolicam maiestatem, Posonii die 10-a Novembris 1844. *Ladislaus Szögyény*, m. p.

Befejezésül még pár adatot.

Erdélyben szintén kodificationális országos bizottságot alakított az 1791 : LXIV. t-cz. A büntetőjogi kodificatio igen nevezetes részét képezte az évtizedekre terjedő nagy szervezési munkának. Successive számos büntető kodexjavaslat készült, de egyikben sem tudtak megállapodni. Az országos levéltárnak erdélyi kancelláriai osztályában mindezen javaslatok egybe vannak állítva s érdekes anyagot képeznek a tanulmányozásra. Még 1844-ben is folyt a kodificationális munka s ez év május hó 14-én az erdélyi kormányzó felszólította a megyéket, városokat, székeket stb., hogy az 1833—1843 közti 10 évi cyklus bűnügyi statisztikáját dolgozzák ki. Az adatokat nagy részletességgel egybeállították, magyarázó szöveggel látták el és be is küldték, de az összesített feldolgozás elmaradt. Az 1830—1840-iki évek bűnügyi statisztikájának *magyarországi* adatai a helytartótanács feldolgozásában e gyüjtemény II-ik kötetében jelentek meg. Az erdélyi statisztika ezeket igen jól kiegészíti.

A Deák Ferencz Emlékezete (Levelek) czimű gyüjteményes munka közli 1841—2-ből Deák három levelét, melyekben Vesselényi Miklóst értesíti az országos bizottság munkálatairól. (84—90 ll.) A levelek nem foglalnak magukban oly adatokat, melyek gyüjteményünkben nincsenek meg. Megerősítik az első kötetünk bevezető dolgozatában mondottakat.

A börtönügyi javaslat ellen 1843-ban névtelen füzet jelent meg ily czimmel: »Őszinte vélemény a magyar büntető törvényjavaslatról«. Élesen birálja különösen a magánrendszert.

Pauler Tivadar a Csatskó Imre felett tartott akadémiai emlékbeszédben (1875.) állítja, hogy az 1843-iki javaslatnak azon átdolgozott szövege, melyet Csatskó annakidején Horváth Boldizsár igazságügyminiszter megbizásából készített, megjelent nyomatásban.

Ugy látszik, hogy a miniszterium csak belső használatra nyomatta ki. A nyilvánosságba aligha jött.*)

Az 1843-iki javaslatok revisióját mint magánmunkát készítette el 1870-ben Füger von Rechtsborn Miksa nyugalmazott főtörvényszéki alelnök. A dolgozatot benyujtotta Horváth Boldizsár igazságügyminiszternek, ki azt Csemegi Károlylyal közölte véleményezés végett. A vélemény aligha volt kedvező. Erre engednek következtetni azok az erős kritikai megjegyzések, melyeket Csemegi a lapok szélére írt.

A törvényjavaslat kézirata az igazságügyministeriumban található, honnan e sorok irójával betekintés végett közölték. A munkálat a halálbüntetés megszüntetését és az esküdtszék behozatalát fentartja.

Nehogy a szerző összetévesztessék az ugyanazon nevü volt nagyszebeni tanárral és magánjogi iróval, megemlítjük, hogy a mi szerzőnk ennek a fia.

Kossuth Lajos politikai peréről és 1837-től 1840-ig tartott katonai fogságának mikénti végrehajtásáról, eddig kiadatlan iratok alapján, hosszabb tanulmányt közölt Dr. Wertheimer Ede tanár a Pester Lloyd 1902. január 29. és 30. számaiban.

Ez a közlés egyrészt kiegészíti azon kifejtéseket, melyeket a jelen kötet harmadik fejezetében a politikai biráskodás szervezetének hiányosságáról előadtunk; másrészt a szigoru bánásmód, melyben fogsága alatt Kossuth az idézett dolgozat szerint részesült, megmagyarázhatóvá teszi részben, hogy pár évvel később a Pesti Hirlapban miért ellenezte Kossuth oly erélyesen a magánrendszer behozatalát. Saját tapasztalataira különben maga is hivatkozik czikkeiben.

*) Nyombaigazitást szivesen vennénk.

Kossuth perének iratait közzétették Thallóczy Lajos és Kerékgyártó Elek az Abaffy Lajos által szerkesztett és időközben megszünt »Hazánk« czimű történelmi közlöny 5. és 9. kötetében.

Ugyancsak az itéletet közli Hentaller Lajos a Kossuth és Kora czimű munkában. (49. l.)

A fogság mikénti végrehajtására nézve adatok találhatók még Székely József Pestmegye főlevéltárnokának ily czimű füzetében: Kossuth fogsága és Pestvármegye rendei. (Athenaeum 1895.)

A füzet különben kiterjed egyéb tárgyakra is. Tartalma a harminczas évek küzdelmei szempontjából nagyon figyelemre méltó. Pestvármegye levéltárában őrzött számos becses okiratot közöl.

A jelen kötet Anyaggyüjteménye a Karok és Rendek kerületi és országos üléseinek, továbbá a főrendiháznak a bűnvádi eljárás kettős javaslatát illető tárgyalásait foglalja magában.

Leginkább kiemelkedik jelentőségben az esküdtszéki vita. (6—67., 72—87. ll.)

A kerületi ülések tárgyalásait ezen kötetben is Kovács Ferencznek az 1843-iki országgyülés tárgyalásait magában foglaló gyüjteményes munkájából közöljük.

Az igen becses kerületi tárgyalások mellőzésével csonka lett volna az Anyaggyüjtemény.

Lezárják gyüjteményünket Szalay László feljegyzései az országos bizottság tárgyalásairól. (185—419. ll.) Ezekről fent szóltunk.

Megjegyezzük, hogy midőn a halálbüntetésről szóló vitákból a III. kötet elején levő kivonatot készítettük, a Szalay-féle jegyzőkönyvek létezéséről még nem volt tudomásunk.

Az a kivonat tehát kiegészítésre szorul.

ANYAGGYÜJTEMÉNY.

A BÜNVÁDI ELJÁRÁS JAVASLATÁNAK TÁRGYALÁSA.

111. Kerületi ülés.*)

1843 november 28-án.

... Ezután tanácskozás alá vétetett a büntető törvénykönyv II. része, vagyis a büntető eljárás. I. fejezet: A büntető eljárásról általában. II. A büntető hatóságról és az eljárási személyzetről. III. A bünvizsgáló birákról. IV. A közvádlókról. V. A perfogó székről. VI. Az itélő székekről. VII. A birói illetőségről. VIII. A biráskodási képtelenségről. IX. A birói visszavetésről. X. A bűnvizsgálatról. XI. A perfogásról és ennek következményeiről. XII. A büntető perről. XIII. Az itélethozásról. XIV. A bizonyításról. XV. A felebbvitelről. XVI. A végrehajtásról. XVII. A perújításról.

Előre bocsátván az elnök, hogy némely fejezetekkel, s különösen az V-ikkel, szoros összeköttetésben van az esküdtszék, azért először azokat kellene tárgyalás alá venni. Mely kijelentés helyeseltetvén, felolvastatott az I. fejezet 1. és 2. §-a, mely egész terjedelmében következő: 1. §. Mindazon büntettek, melyekre a jelen büntető törvénykönyv büntetést rendel, ezen törvénykönyvben megállapított eljárás alá tartoznak. 2. §. Ily büntettek miatt a jelen törvénykönyvben megállapított eljáráson kívül, senkit háborgatni, s a bíróság által a büntető törvények szerint kimondott itélet nélkül, senkit büntetni nem szabad.

Szemere elnök itt azon megjegyzést tevé, hogy mivel az I. rész 2. §-ban a határőrségiek is megemlíttetnek, azokat is meg kell említeni, hogy ide tartoznak, vagy kivételt kell rájuk tenni, vagy az 1836-ki e tárgybeli törvényjavaslat megvizsgálására választmányt nevezni. Felolvasá e végett az országgyülési választmány jegyzőkönyvének ide vonatkozó

*) *Kovács Ferencz* id. m. III. 194. l.

részét, miszerint az országgyűlési választmány egy része annyival inkább kívánja a büntető törvényt a határőrségiekre kiterjeszteni, mivel az ország rendei régóta sürgetik, hogy ők is az ország törvényei alatt legyenek s azok szerint kormányoztassanak. E végett az 1832/6-ik országgyűlésen törvényjavaslatot is készítettek, az 1840-iki törvények által pedig a váltójog a véghelyekre is kiterjesztetett. A választmány másik része halasztatni kivánná ezen intézkedést addig, míg a véghelyek kérdése országgyűlési tractatusok útján végképpen el nem intéztetik.

A ker. Rendek azonban a határőrségieket itt is megemlíttetni kivánják és az 1832/6-iki országgyűlés törvényjavaslatának megvizsgálására választmányt neveznek ki; sőt kiterjesztik a büntető törvényt a sorezredekre is. ha a katonák a hazában követnek el bűntettet.

Klauzál az 1. §-ra azon megjegyzést tevé, hogy miután a büntető törvénykönyv 1-ső részében a bűntettek meg vannak határozva, ne mondassék itt »mind azon büntettek«, hanem »minden bűntettek«; mivel különben azt lehetne gondolni, hogy más bűntettek is vannak. Tehát a szerkezetnek így kellene állni: »Minden bűntettek ezen törvénykönyvben megállapított eljárás alá tartoznak« s a többi kimaradna.

E módosítás el is fogadtatott.

Zsedényi a káromkodást, nagyobb hatalmaskodást is a bűntettek közzé akará sorolni, de miután *Klauzál* kijelenté, hogy ezen tényeket bűntetteknek nem tartja, ez el nem fogadtatott.

Klauzál a 2. §-t is oly általános értelemmel kívánta szerkesztetni mint az 1. §-t; a *jegyző* pedig azon észrevételt tevé, hogy »senkit háborgatni, senkit büntetni nem szabad« nagyon németes, azért az első helyen maradjon ki a »senkit«, második helyen pedig így tétessék: »büntetni senkit nem szabad«. Mind e két módosítás elfogadtatott.

3. §. Büntető keresetet csak a közvádló indíthat. A bűntett által okozott kár megtérítésére, vagy sérelem orvoslására polgári keresetjoga van mindenkinek, ki a kárt vagy sérelmet szenvedte.

4. §. A polgári kereset a büntetővel egyszerre ugyanazon bíróság által elitélendő.

5. §. A polgári keresetről lemondás, vagy a sértett félleli egyezés a büntető keresetet meg nem akasztja.

6. §. A mely esetekben azonban büntető keresetet csak a sértett félnek panaszára indíthatni, azokban a büntető kereset azonnal megszűnik, mihelyest a sértett fél a bepanaszlottal megegyezett. Végitélet után ellenben a szabott büntetés alól az elitéltet semmi egyezés fel nem mentheti. — Ezen §-aiban marad a szerkezet.

A 7. §. felett azonban hosszú vita keletkezett, s az következően hangzik: »A vádlott halála a büntető keresetet megszünteti. Az okozott kár, vagy sérelem iránti polgári kereset a meghalálozottnak örökösei ellen a polgári bíróság előtt fenmarad, ha azonban a vádlott ellen halálakor már el volt határozva a perbe fogatás, akkor a kár, vagy sérelem felett, a közvádlónak felperessége mellett, a büntető bíróság, és pedig a tett kérdésében a jelen eljárás fonalán, a polgári kereset ügyében a magánjogi szóbeli per szabályai szerint itél.« E §-ra nézve felolvastatott az orsz. választmány jegyzőkönyvének ide vonatkozó része, mely szerint: »Huzamos vita keletkezett az iránt, vajjon a polgári bíróság elejébe utasíttassék-e a vádlott halála után az ennek örökösei elleni kártérítési kereset, vagy az ez iránti eljárás a büntető bíróság előtt folyjon le? s amaz állítás támogatására előhozatott, miszerint minden esetre kihallgatandók levén az illető örökösök, még pedig nemcsak az örökösödés vagy nem örökösödés tényére, hanem magára a netalán eloszthatő vádra nézve is, némi helytelenséget foglal magában az örökösökre nézve, midőn ezek, kivált ha talán ájtatos testületek, káptalanok s effélék lennének, a büntető bíróság előtt tartoznának megjelenni. Előhozatott továbbá, hogy, valamint a polgári bíróság előtt foly a kártérítési per azon esetre, ha a bűntettes, még mielőtt vádoltathatott volna, meghalálozik, annak ugyanazon bíróság előtt kell folynia akkor is, ha a vádlott már az eljárás megnyitása után mulik ki; előhozatott végre, hogy az örökösök között az ügy polgári részére nézve, például az iránt,

mennyiben s mily arányban örökösök? nem ritkán oly kérdések keletkezhetnek, melyek feletti itélethozásra a polgári bíróság minden esetre alkalmasabb leend. Da más oldalról, különbség tétetvén a per stadiumai között, s azon esetre, ha a meghalálozott vádlott még nincsen perbe fogva, a kártérítési kereset mindig a polgári bíróság elejébe látszott utasítandónak; minden egyéb esetekben célirányosabbnak tartatott, a kártérítési keresetet a büntető bíróság itélete alá bocsájtani, mert ez által az ügy sebesebb lefolyása eszközöltetik; de célirántalan is volna az ügyet azoktól, kik abba már beavatkozva vannak, elvonni. Egyébiránt azon esetben, midőn a perben büntársak is állanak, ha az egyik meghalálozván, ő reá nézve a polgári kereset más bíróság elébe vitetnék, legyőzhetetlen nehézségek támadnának; s végre, mert a keletkező polgári pontok elítélése, miután itt nem kötelezvényből, hanem büntettből származó viszonyról van szó, vagy nem sok nehézséggel járand, vagy nem is ez ügyben leszen elintézendő, minthogy a biró csak a kárpótlást itéli oda, s annak további kikeresése a feleknek a dolga. Ezen okoknál fogva abban állapodott meg a többség, hogy azon esetre, ha a vádlott a perbefogás elhatározása előtt hal meg, a polgári kereset az eljárt büntető hatóság előtt fenmarad; határoztatván egyszersmind, hogy az ezen változásnál fogva szükségesekké lett módosítások, az illető helyeken beiktattasanak.«

A jegyzőkönyvvel összehangzólag mintegy következőkben pontosulnak a szónokok véleményei.

Klauzál: A vádlott örököseit nem idézhetni büntető bíróság elibe, mert a vagyon többé nem vádlotté, hanem örököseié, kikre az némi árnyékot vetne, ha büntető bíróság előtt kellene megjelenniök. Aztán ez által a vagyonhoz jutás csak nehezíttetnék, mert a büntető bíróság előtt sokkal szigorúbb próbát kell tenni, mint a polgári előtt. Ha esküdtszék állíttatik, akkor még nagyobb nehézség lesz a dologban, mert az esküdtszék belső meggyőződésen alapulván, jelen nem levőre, annyival inkább megholtra, ki nem

mondja a bűnöst. Ezeknél fogva a vádlott örököseit, ha már halálakor perbe volt is fogva, kártérítés végett polgári bíróság előtt kell megpörleni.

Horváth Simon (Ung megye követe): (Szólni akarván, sziszegés és Simi! Simi! kiáltások hallatszanak, nagy moraj.)

Szemere elnök: A hallgatóság, nem lévén nálunk szabad sajtó, gyakorlatában van annak, hogy a beszélő szavai felett helyeslését vagy rosszalását jelentse ki; de azt, hogy valaki nevének első betűjét hangoztassa, annyira ellenkezőnek látja a Tábla méltóságával, hogy azt megtorolni köteles. Azért inti a hallgatóságot, hogy ezt többé tenni ne merészeljen. *(Mire csend lőn.)*

Bónis (Szabolcs megye követe): Akármint kerüljük is az anomaliát, el nem kerülhetjük, mert bármily kívánatos legyen is, hogy egyik bíróság a másik mezejébe ne vágjon, sok esetben azt szinte lehetetlen eltávoztatni. Mert ha valaki büntettet követ el, és az által másoknak kárt okoz, a vádlott örökösei ellen, minthogy a pör alapja a büntett, a kár megtérítése végett csakugyan a büntető bíróság előtt kell megpörleni, és ez a vádlott örököseire, ha különben ártatlanok, semmi gyalázatot nem von.

Balogh (Győr megye követe): Bármely részre álljon, mindenhol anomaliát lát; mert vagy civilis birónak kell a tény felett, vagy criminalisnak a kereset felett itélni a büntettes halála után. Ő részéről az utóbbit fogadja el.

Pázmándy (Komárom megye követe): Indítványozá, hogy mivel az esküdtszék annyira keresztül lengi az egész munkát, miszerint míg az iránt tisztában nem leszünk, hogy lesz-e, vagy nem? addig alaposan alig tanácskozhatni. Azért jónak látná, hogy először az esküdtszék vétetnék tanácskozás alá, aztán, ha ez elfogadtatik, neveznének ki választmányt, mely a munkát a szerint combinálná, és arról

jelentését adná be. Addig ezen 7-ik §. felett is hagynák függőben a véleményt.

Ez indítványt a többség elfogadá és tárgyalás alá az esküdtszék tüzetett ki.

112. Kerületi ülés.

1843 november 29-én.

Elnökök: Szemere (Borsod), Simon (Sopron). *Jegyző:* Szemere. *Naplóvivő:* Komlóssy.

Tárgy: Az esküdtszék.

Felolvastatott először a büntető törvénykönyv kidolgozására kinevezett választmány nevezetes kevesebbségének különvéleménye az esküdtszékek mellett.

Melynek felolvasása után

Géczy (Zólyom megye követe) nyilatkozott: Az esküdtszék — úgy mond — oly fontos tárgy, melynél fontosabb a törvényhozásban nincsen, és bár mellette fontosabb, erősebb okokat felhozni, mint a különvéleményben fölhozattak, nem is igen lehet, mégis azért vitatkozás előtt ne sürgessük a szavazatot, részint mert az itteni tanácskozás némi hatást gyakorol a közvéleményre, részint mivel ily fontos tárgyra fordított tanácskozás a haza javára legjobban töltött idő, részint mivel ily fontos institutiót, mely egészen új, tanácskozás, kölcsönös értesítés, fölvilágosítás és capacitatio nélkül csak rögtöni szavazás által eldönteni, elfogadni nem lehet üdvös, sem tanácsos. Most egy szellemi mozgalom működik Európában, mely azt egyik végétől másikig átrezgi, mely mind a szellemi, mind az anyagi jólétet hatalmasan emeli. Ha az emberi testnek két része van, lehetetlen nyilt karokkal nem fogadni azon intézvényt, mely mind az anyagi, mind a szellemi jólétre hat, mely mind a lelket, mind a testet az elnyomás s erkölcsi kényszerítés ellen biztosítja. Ilyen intézvény jótékonysága s haszna ellen nyiltan, egyenesen föllépni bajos volna; azért a fontolva haladók azt mondják: annak jóságát, hasznát ugyan kétségbe vonhatni

nem lehet, de óvatosan kell hozzá nyulnunk, mert kérdés: nálunk jó volna-e, egyeznék-e a nép szokásával, természetével, egyeznék-e egyéb intézvényeinkkel? De a hol a legvilágosabb tény, hol több századok tapasztalása tesz tanubizonyságot valamely intézmény üdvös hatása s haszna felől, hol annak behozatala mellett mindenütt ugyanazon okok szólanak, lehet-e annak jósága iránt tovább is kételkednünk s nem kell-e azt egyszerre elfogadnunk? Nem akar szóló az esküdtszék mellett minden okot elősorolni, hanem Younggal azt mondja, hogy Anglia, a nagy, a dicső Albion, mely oly magasan áll minden más népek fölött, mint a nap az égen, Anglia mostani fölvirágzását, szellemi s anyagi jólétét az esküdtszékeknek köszönheti. Livingston is úgy emelé ki az esküdtszéket, mint a szabadság s alkotmány egyik legerősebb védbástyáját. Angliában az esküdtszék már 1000 év óta áll; innen Amerikába, 50 évvel ezelőtt Francziaországba s más európai országokba is bevitetett, és mindenütt a legüdvösb eredményűnek mutatkozott. A mi jobban, mint akármely más dolog, bizonyítja hasznát, az, hogy a hová egyszer bevitetett, sehol, de sehol sem akartak tőle megválni; hogy a rajnai porosz tartományok, hová, mint a különvélemény mondja, a franczia, mint ellenség vitte be, azután is ragaszkodtak hozzá; hogy midőn a porosz király öt jeles törvénytudót küldött ki ezen tartományokba az esküdtszéki eljárások megvizsgálására, három közülök politikai nézetekből előre elfogulva volt az esküdtszékek ellen, de tapasztalván azoknak szembetünő hasznait, egyhangulag kijelenték, miszerint az esküdtszékek czélszerüségéről jogtani tekintetben is teljesen meg vannak győződve.

Az esküdtszék egy szabad s alkotmányos nemzet minden kivánatinak megfelel, mert egyiránt megóvja a kormány s biró önkénye ellen. Az esküdtszék főelve az, hogy a hazának egy polgára se fosztassék meg szabadságától, ha okot nem adott rá. Az esküdtszék kellékei: a nyilvánosság és bizalom; az esküdtszéki birót szabad választás útján közbizodalom emeli a polgárok sorából magas hivatalába, és dolgát végezvén, ismét mint egyszerü polgár lép vissza a polgárok sorába; a nyilvánosság megóvja a vádlottat a biró

önkénye s hatalmaskodása ellen, s levonja az igazság istenasszonyáról a lepelt, melybe neki burkolóznia soha sem szabad. Hozzuk be hát hazánkba azon intézményt, melynek annyi haszna van, s mely ellen kifogást alaposan nem is tehetni; mert azon ellenvetés, hogy ezen idegen növény vagy nem honosodhatik meg nálunk, vagy nem illik többi intézményeink sorába, vagy veszt általa eredetiségéből alkotmányos rendszerünk, ezen ellenvetés — mondom — oly ellenvetés, mely magamagában elenyészik. Helyhatósági rendszerünkben meg van az esküdtszék csirája; ezelőtt és most is közgyüléseink rendelték s rendelik a kereset alá vételt; alkotmányunk a pusztaszeri országgyüléstől kezdve országgyülésenkint szedett magába új, hasznos, sokszor idegen törvényeket: Verbőczy szerint Magyarország regnum consvetudinarium; így egy új szokásnak behozatalával, ha mindjárt az rendszerünkben nem rejlenék is, — pedig ott rejlik csirája — nem vesztenénk semmit az eredetiségből. És így be lehet, be is kell hozni, mert nem ellenkezik alkotmányunkkal. Az esküdtszék bevitelét pedig főleg az okosság ott tanácsolja leginkább, hol a kormány ellenében könnyen veszélyeztethetik a polgárok szabadsága. Véleménye tehát röviden azon indítványban összpontosul, hogy neveztessék ki választmány, mely az esküdtszékről s annak mikénti behozataláról adjon körülményes jelentést. Addig is pártolja az esküdtszékek melletti különvéleményt.

Egy más megyei követ szerint az esküdtszék haszna oly világos, elfogadása mellett annyi ok szól, hogy, ha utasítás nem kötné kezét, ő lenne első, ki elfogadná. Szavazzanak hát rá: megálljon-e az esküdtszék vagy nem? *(Helyes! Szavazzunk!)*

Zsedényi az esküdtszék ellen emelvén szót, mintegy következőleg nyilatkozott: Ki 15 hónap óta foglalkozik a büntető törvénykönyvvel, mint én, az meg lehet győződve, hogy bizonyos körülmények közt nincs nagyobb biztosíték az önkény ellen, mint az esküdtszék. Azonban egy negyed, vagy legfölebb félórát kérek, hogy e dologban nézeteimet

illetőleg kifejthessem. A jegyzőkönyvben mindjárt az elején, ott vannak az esküdtszék ellen szóló okok, melyeket azonban nem olvastak fel; ott e kérdés jogi oldala van kifejtve, s én is először e tekintetből szólok hozzá. Én hát azt mondom, hogy az állandó bíróság jobban, czélszerűbben működhetik az esküdtszéknél, mert 1. az esküdtszéki bíróság belső meggyőződése s lelkiismerete sugallása szerint tartozván ítélni, a próbákkal nem sokat törődik, és így sokszor az ártatlant elítélheti, a bűnöst pedig fölmentheti. 2. Az esküdtszék, ha valami törvényt igen keménynek tart, a »bűnös«-t nem mondja ki, és így egyrészről felülemelvén magát a törvényeken, más biráknak is példát ad, hogy hasonlót tegyenek; másrészről pedig ezen engedékenység által a közbátorságot nem igen mozdítja elő. 3. Jobban működik az állandó bíróság azért, mert az esküdtszéki birák csak egyszerű polgárokból választatnak és a szövevényes, bonyolult kérdéseknél, a tudomány hiányát nem igen pótolhatja a becsületesség; az ily szövevényes kérdés megfejtése gyakorlat által élesült elmetehetséget kiván.

De vegyük most a dolgot politikai oldalról. Összefér-e az esküdtszék a nemesek és nem-nemesek közti viszonyokkal? Összhangzik-e a nemzet életével, szokásaival, összhangzik-e a nép míveltségével? Én az esküdtszék jóságát, hasznát nem tagadom, de míg a közszellem ki nincs iránta fejlődve, míg a nép a míveltség bizonyos fokára nem emelkedett, addig lehetetlen behozatalára gondolni. Erre is, mint mindenre, szükség, hogy a nép meg legyen érve. Ennek bizonyítására egy tényt hozok fel. Polgártársaink $^9/_{10}$ része ki van rekesztve a választásból. Én azt hiszem, hogy, ha qualificálva volnának rá, nem rekesztenők ki őket. Adják meg először nekik a választást, azután ugy a többit. Most a választást, mert nincsenek rá megérve, nem adjuk meg nekik, és a mi ennél sokkal több képzettséget igényel, az ítélő hatalmat, kezökbe akarjuk adni? Jog és törvény előtti egyenlőséget kell előbb felállítani, általános képviseleti rendszert behozni, mert senki sem tud mutatni oly országot, hol népképviselet nélkül esküdtszék volna. Gondolhatni-e, hogy azon nép, mely ezelőtt szolgabiró, esküdt, nemesség

pálczája alatt szenvedett, ha a biráskodási hatalom kezibe kerül, azt a nemesség megbosszulására nem használja? És micsoda érzést keltene a nemesben, ha ő felette nem-nemes biráskodnék? Várjunk még erre időt; most elég, ha úgy átmegy, mint a küldöttség többségének javaslatában van.

De ugyan ki van-e már ezen dolog úgy fejlődve, hogy a közvélemény kívánja? Magyarország közszelleme még nem kívánja az esküdtszéket, hanem erőltetni akarjuk a dolgot. Példát mondok: egy megyében össze vannak gyűlve az urak, ott vannak az úgynevezett kortesek is; egy táblabiró nőrablással vádoltatik, a másik zsarnoksággal; ha most azon nemes urak előtt azt kellene mondanom, hogy azon két táblabiró felett jobbágyai fognak itélni, bizony jobb szeretnék közelebb állani az ajtóhoz, mint az ablakhoz. Az esküdtszéket sokan nem tudják, hogy mi; sokan azt gondolják, hogy az esküdteket kell szaporítni. És nemcsak erről nincs fogalma a kortesnek, hanem más dologról sincs. Így, midőn egy megyében a felett vitatkoztak: a királyi városoknak 16 szót kell-e adni, vagy 12-őt? rákiáltották: 12 legyen, — az kevesebb, hiszen huslimitatióról van szó! Vegyük gondolóra még egyszer, hogy a nemesek nem örömest vetnék magokat nem-nemes személy birósága alá, hisz a nemest a kir. városi bíróságnak sem vetettük alá. Gondoljuk meg továbbá, hogy még most az esküdtszékhez nem is kapnánk elegendő egyéneket, mert tudjuk, hogy a legnagyobb vármegyékben is törvényszék alkalmával ebéddel, vendéglással alig tud az alispán 50—60 embert együtt tartani; választmányokban pedig 20 ember körül forog a vármegye kereke. Várjunk hát az esküdtszékkel, míg a nép jobban meg lesz rá érve. A mondottaknál fogva az állandó bíróságra szavazok.

Ezután *Szemere elnök*, minthogy úgy látszott, senkinek sincs sok kedve szólni, kijelenté, hogy mivel utasítás van, s a Rendek megegyeznek benne, a tárgyat szavazat alá bocsátja s felteszi a kérdést: kell-e esküdtszék vagy nem? A szavazás megkezdődött, s rendkívüli feszültség s megrázó hatásu beszédek közepett folyt; nem hiányozván

azon közbotránkozást keltő esemény sem, hogy egyik megyei követ követtársát leszavazta. — De lássuk sorban:

Somssich (Somogy megye követe): Szavazás közben kijelenté, hogy utasítása szerint elvileg az esküdtszéket pártolni tartozik, mivel azonban utasítása az esküdtszéket nemes birákból akarja képezni, szavát felfüggeszteni kéri 14 napig, mikorra megyéjétől ez iránt bővebb utasítást nyerhet.

Horváth Simon (Ung megye követe), mint magyarázá, úgy értvén utasítását, hogy az esküdtszék terve szerint szaporíttassanak az állandó törvényszéki birák, az esküdtszék ellen szavazott: de követtársa *Orosz Elek* fel- és ráolvasván az utasítást, határozottan az esküdtszék mellett szavazott. Mire *Horváth Simon* szinte kijelenté, hogy ő is úgy akará nyilatkozatát érteni, azért szavát visszaveszi és az esküdtszék mellé adja.

Ráday (Pest megye követe): Pártolja az esküdtszéket, nem mint valami új és idegen dolgot, hanem mint olyant, mely Nagy-Kőrösön és Kecskeméten már régi idő előtt szokásban volt.

Mivel most szavazás közben a megyék többsége inkább az állandó bíróság felé látszott hajlani, felállott, midőn a szavazás sora reá került,

Klauzál Gábor (Csongrád megye követe) és imigy szólt: Szerette volna Szepes érdemes követét még a szavazás előtt czáfolni s azért fel is iratta magát, de a többség az azonnali szavazást sürgette s ő engedni volt kénytelen. Szepes érdemes követe három új eszmét akart felfedezni az esküdtszékek ellen, melyeket nem hagyhatni szó nélkül. Ki 15 hónapig fáradozott a büntető törvény körül, az a bűnbizonyítási theoria tökéletlenségéről még inkább meggyőződhetett, mint az esküdtszék fogyatkozásairól s lehetetlen nem tudnia, hogy Németország egyik legjelesebb jogtudósát, Mittermaiert, ki előbb eltért az esküdtszéktől, épen a bizonyítási theoria tökéletlensége kényszeríté, hogy ismét az

esküdtszék mellett nyilatkozzék. Azt is mondá, miszerint az esküdtszék keményíti a törvényt és a vádlottat fölmenti, a törvények fölébe emeli magát. Ezen állítás igen sokat akar bebizonyítani, de semmit sem bizonyít; mert az esküdtszék akár kemény, akár lágyabb a törvény, belső meggyőződés szerint mondja ki az itéletet; és a törvény fölébe emelkedést csak oly joggal mondhatná a rendes bíróról, mikor a törvény szigorúsága mellett a lágyító körülményeket is tekintetbe veszi. Nem az itt a baj, hogy az esküdtszék meggyőződése törvény vagy nem törvény szerint itél, vagy a törvény fölébe emeli magát, hanem az, hogy az esküdtszék minden felsőbb befolyástól független, és az érdemes követ csak azért szeretné a rendes bíróságot, mivel föllebbvitel útján in ultima analysi a bíróság a kormánytól függ. Azt mondja, hogy míg minden ember egyenlő nem lesz a törvény előtt, míg a nép képviselve nem lesz, addig lehetetlen esküdtszékre gondolni. Ezen ellenvetés nem áll; mert épen az esküdtszék eszközli leghathatósabban azt, hogy minden ember egyenlően élvezze a törvény védelmét s egyenlőn viselje súlyát; és mivel az esküdtszéknek alapja a szabad választás, és ez most is alkotmányunk lényegét teszi, addig is, míg a népre az általános választási jog kiterjesztethetnék, az esküdtszéket alkalmasan behozhatni, és az nálunk is, mint másutt, egyik szegletkövét teendi az alkotmánynak és szabadságnak. Az esküdtszék ellen nyomósan nem is szólhatni, és kinek szivén fekszik a nemzet java s jövendője, ki a bíróságot a főbb hatalomtól függővé nem akarja tenni, az, ha utasítása által egyenesen el nincs tiltva, megbocsáthatlan polgári bünt követ el, ha az esküdtszék mellett nem szavaz.

Más tárgynál nem szoktam magam megkötni, de itt kénytelen vagyok kijelenteni, hogy nekem esküdtszék nélkül büntető törvénykönyv nem kell, és inkább alávetem magamat az eddigi igen rossz büntető eljárásnak, mintsem e büntető törvénykönyvet oly kemény büntetések mellett esküdtszék nélkül elfogadjam. Azért nem késlekedem kijelenteni, mikép legszerencsétlenebb napnak tartom akkor ezen napot, ha az esküdtszékek behozatala megbuknék.

De bármi legyen most sorsa az esküdtszéknek, erősen remélem, hogy azt a mostani rendszer szörnyetegsége előbbutóbb ki fogja vívni. Az állandó bíróságnak egyik lényeges hibája a fölebbvitel; e mellett elenyészik a szóbeli eljárásnak minden jótékonysága, mert ott már irott adatokból kell itélni. Szóbeli előadáskor a biró még csak meghallgatja a védelmet, de midőn föllebbvitelig a per 100 s több ivre dagad, a biró restelli mind átolvasni és így kivonatból itél. Ekkor nem annyira a vádlott igazságától, mint a kivonatoló ügyességétől függ a kedvező itélet. Az első bíróságnál még mind e mellett is csak megy a dolog, de a másodiknál már oly birák ülnek, kik felsőbb kinevezéstől függenek, és hogy fölebbmenetelüket ne akadályozzák, nem mindig itélnek törvény szerint, mert nem sok Császár Sándor királyi táblabiró van, ki inkább kész volt hivataláról lemondani, mintsem törvény s lelkiismeret ellen itéletet hozni. A törvényhozásnak fő kötelessége arra ügyelni, hogy a polgárok sorsa minél inkább biztosítva legyen. — Ezen mostani szavazat dönti el a haza jövőjének sorsát. Felszólít azért mindenkit, hogy a kinek utasítása engedi, lépjen vissza és álljon ez ügy mellé s szavazatával az esküdtszékek mellett nyilatkozzék.

Br. Wenckheim Béla (Békés megye): Szepes megye követének csak röviden azt feleli: nem azért nem lehet nálunk behozni az esküdtszéket, mivel a nép nincs nálunk megérve, hanem sokan azért nem akarják befogadni, mivel magas helyeken rettegnek azon jótékonyságtól, melyet az a nemzetre fogna árasztani. Maradjon inkább a régi rendszer, mintsem ily kemény büntetések mellett esküdszék nélkül az új büntető törvénykönyv elfogadtassék.

Bónis (Szabolcs megye követe) szerint Szepes megye követe most jog, törvény előtti egyenlőségről, népképviseletről beszél, midőn pedig azokról volt szó, akkor ellenök harczolt. Ez azt mutatja, hogy sokan nem nézik, micsoda fegyverrel harczolnak, az nekik mindegy, csak általa az ügyet hátráltassák.

Ezután ismét folytattatván a szavazás, eredménye az lőn, hogy az állandó bíróság mellett a következő 24 megye: Nyitra, Sopron, Trencsén, Vas, Liptó, Győr, Veszprém, Baranya, Fehér, Esztergom, Mosony, Árva, Bács, Turócz, Pozsega, Verőcze, Szerém, Abauj, Zemplén, Sáros, Szepes, Torna, Mármaros, Krassó, a káptalanok s a Jászkún kerületek, — az esküdtszék mellett pedig: 23 megye, ú. m. Pozsony, Nógrád, Zala, Komárom, Bars, Hont, Zólyom, Pest, Tolna, Ung, Szabolcs, Gömör, Borsod, Heves, Bereg, Ugocsa, Bihar, Békés, Csanád, Csongrád, Arad, Temes, Torontál, továbbá a Hajdú kerület, Fiume, Buccari, Turopolya s a szab. királyi városok nyilatkoztak. Szatmár nem szavazott, hanem míg utasítást nyerhet, a kérdés felfüggesztését kivánta. Somogy pedig elfogadá ugyan az esküdtszéket, de csak azon kikötéssel, hogy az esküdtek a nemesi rendből legyenek választhatók.

Szemere elnök erre Somogy követét, Somssichot felhivá, kinek a 23 másokhoz csatlakozandása által a szavazatok mindkét részről 24-en s így egyenlővé fogtak volna válni, nyilvánítaná határozottan: melyik részhez kivánja szavazatát számítani, ezért magyarázza ki bővebben szavazatát.

Ezen felhivásra *Gabányi, Szatmár követe* kijelenté, hogy az ő utasítása szintén csak nemes birák mellett akarja az esküdtszéket; de mivel az elvet elfogadja, most az esküdtszék mellett nyilatkozik, a *miként* iránt fentartja magának, hogy ezután hozzászólhasson.

Somssich (Somogy megye követe): Figyelmeztette a Rendeket, hogy mivel a tárgy igen fontos, nem kellett volna elrögtönözni, nem kellett volna minden tanácskozás nélkül csak rövid szavazás útján eldönteni, mert az ily fontos tárgyra fordított idő soha sincs elvesztve. Kéri azért a Rendeket, függeszszék fel most e tárgyat legalább 14 napig, míg utasítást kap az iránt megyéjétől, mint akarják az esküdtszéket, nemes birákkal-e vagy nem-nemesekkel is?

Szemere elnök: A voksok ily állásában igen nehéz lévén az elnök állása, kéri a Rendeket, hogy a szónokok felirási sor szerint szóljanak a tárgyhoz.

Perczel (Tolna megye követe): Somogy követe beszédének első részét helyesli, hogy ily fontos tárgyat hiba elrögtönözni, azért az országos ülésen részéről újra megkezdendi a vitatkozást. Azt azonban Somogy követének nem helyeselheti, hogy midőn az esküdtszék mellett világos utasítása van, nemes birákkal annyira megköti magát, hogy szavát addig felfüggeszteni kivánja, míg az iránt utasítást kap. Ha a követ az utasítás betűjéhez tapad, nem pedig szellemehez ragaszkodik: ha azt csak kimondja, nem pedig szellemében dolgozik: akkor nem kell országgyűlés, akkor csak egy comité-t kell kinevezni, mely az utasításokat összeírja. De ide nemcsak azért jöttünk, hogy az utasítást kimondjuk, hanem hogy tanácskozzunk, egymást felvilágosítsuk és magot szórjunk el, mely áldást teremjen e hazának. Ha Somogy követe most utasítása szelleme szerint egyenesen kimondaná szavát, többségünk volna. *(Kiáltás több felől: Nem volna! nem volna! Nekünk 24 szavunk van!)* Így tehát 24 szó van 24 ellen. Ha Somogy követe hozzánk át nem jön, én átmegyek az ő véleményére, s kik velem egy értelemben szavaztak, hasonló tevésére felszólítom. Ez ugyan némileg zavarja az esküdtszék tiszta fogalmát, talán anomalia is, de az elv salválva lesz, s majd a népképviseleti rendszerrel egészen be fog jönni.

Klauzál szerint arról van szó: legyen-e esküdtszék vagy ne? ha ezt eldöntöttük, csak azután határozzuk el, milyen legyen? Somogy megye követe azt mondta: legyen; a második későbbi tanácskozás tárgya. Tolna megye követének (Perczel) utasítása is oly föltétel mellett akar esküdtszéket, mint Somogy megye követéé; Tolna megye követe egyenesen elfogadta az elvet, ez a föltétel meghatározását pedig máskorra halasztá. Nyilatkozzék Somogy megye követe egyenesen; így legalább egyenlő lesz a szavazat. Én még egyszer nyiltan kijelentem, miszerint mindent el fogok

követni, hogy esküdtszék nélkül e büntető törvénykönyv soha napvilágot ne lásson. Kéri azért a Rendeket a haza szent nevére, hogy az állandó bíróságot ne fogadják el. Az esküdtszék egyike azon föltételeknek, melyektől leginkább függ hazánk jövendője; az esküdtszék az, mi biztosít bennünket a legközelebbi események megújulása ellen, melyek még most is keserűséggel töltik el keblünket. Itt az idő, itt a percz, melyben a városi elem megmutathatja, hogy simulni akar a nemzet kívánságához. Kéri az illető megye követét, vegye gondolóra, hogy, miután küldői kimondták azt, hogy nem akarnak állandó bíróságot, azzal nagy elvet, nagy szót mondtak ki; azzal kimondták, hogy az állandó bíróságban teljes biztosságot nem találhatnak, és azt az esküdtszékben keresik s remélik föltalálandónak. Nyilatkozzék hát az érdemes követ úr egyenesen; a városok bizonyosan nem fognak az esküdtszéknek ellene nyilatkozni. *(A tiszai oldalról több városi követ kiáltja: elfogadjuk! elfogadjuk! a más oldalról szinte, de ezek még nem nyilatkoztak.)* Kéri Somogy követét, szabadítson ki bennünket ez aggodalomból.

Szemere elnök: Miután 23 vármegye elfogadta, elvileg Somogy is pártolja, de elhalasztást kiván s talán Szatmár is azt akarja, ha a RR. tovább nyilatkozni nem akarnak, az elnökség kimondja az elhalasztást.

Somssich (Somogy megye követe): Igen tiszteli Csongrád követének buzgóságát s azon ügyességét, melylyel az utasítást magyarázni tudja, de utasításánál tovább menni nem akar; azért kéri e tárgyat két hétig felfüggeszteni.

Egy megyei követ szerint, minthogy a dolog igen rossz téren áll, de még nincs egészen eldöntve, mást nem tehetni, mint e kérdést elhalasztani s még egyszer tanácskozás alá venni.

Zsedényi egyetért abban, hogy, ha bővebben vitatkoznak a RR. e tárgy fölött, talán másképen dől el; de a sza-

vazást, — úgy mond — nagyon szeretjük; az ősiség felett sem tanácskoztunk, ellenben az október 12-ki rescriptum felett 4 napot húztunk ki. Nagyon fájlalja, hogy azok, kik mindig véleményszabadságot emlegetnek, most a nem kedvök szerinti nyilatkozást annyira kárhoztatják. S noha a jelenlegi többség igazságosan az esküdtszékek ellen lehetne, ő azonban kényszerítés embere nem lévén, kívánja: függesztessék tehát fel a kérdés; ő részéről a dolgot erőltetni nem akarja.

Somssich (Somogy megye követe) megjegyzi, miként Tolna követének (Perczel) modora sem az ügynek nem használ, sem reá befolyással nem leend; s az ő kijelentését ismét túlbuzgóságnak tulajdonítja.

Az *elnökség* erre azon észrevételt teszi, hogy a végzést majd a többség értelmében fogják kimondani.

Többen felfüggeszteni kívánják, azok közt Szatmár is.

Klauzál, ki Szepes követét czáfolgatva, az esküdtszéket ismételve védelmezé, még egyszer szerencsét kisértve, következőleg nyilatkozott: Miután Somogy követe kimondta, hogy az esküdtszéket elvileg pártolja, a kir. városok pedig mellette vannak... *(nagy zaj, zúgás a követek részéről)*; szomorú dolog, mikor a követi kar egy része ellene felzúdul, Szepes megye követe ellen pedig nem zúgnak, mikor azt az elnökség helyteleníti *(ismét nagy zúgás)*. Nekem kegyelem senki részéről nem kell s miután a RR. Somogy követének kérését a felfüggesztés iránt már elfogadták, függeszszük fel tehát e tárgyat január közepéig.

Végzés lőn tehát, hogy e tárgyat a többség januárius közepéig felfüggeszteni kívánja.

146. Kerületi ülés.*)

1844 január 26-ikán.

Géczy Péter (Zólyom megye követe): Tapasztalá — úgy mond — a múlt heteken át folyt hosszas vitatásokban, hogy a követ urak mindabban, mi a helyhatósági élet részleteire tartozik, annyi gyakorlati ismerettel s oly mély avatottsággal birnak, melyhez hasonlót — Angliát kivéve — Európának egy országában sem találni fel, bizonyságul, hogy a Táblánál nem szobatudósok, hanem gyakorlati megyei élet emberei ülnek. Nem így van az esküdtszék tárgyával, mert erről szólva, csaknem lehetetlen, hogy a magyar követ utánzással ne vádoltassék, miután e tárgyat Rotteck, Welker, Mittermaier, Livingston, Blackstone annyira kimerítették. Nem czélja hosszasan fejtegetni az esküdtszékek eredetét. Annyi bizonyos, hogy annak magasztos és üdvös eszméje már a régi szabad nemzeteknél, a görögök s rómaiaknál is megvolt, mint Ciceróból is kitetszik, ki azt mondja, hogy a római szabadság főpalladiumát abban látja, hogy a római polgár csak szabad polgár által itéltethetik. Megvolt ez intézmény a régi german népfajoknál, s legszebben kifejlett Angliában, honnét átment Amerikába, Spanyol- és Portugal-, Svéd- és Norvégországba, Francziaországba s legujabban Görögországba.

Az esküdtszék legtágabb értelemben oly eszmét foglal magában, mely ellen, mint szóló reméli, senki rugódozni nem fog. Fő elve annak, hogy minden polgár hasonló polgár által itéltessék criminalis, főleg politikai esetekben, s hogy a tény kérdését ne valamely állandó s a kormánytól kinevezett, függő bíróság itélje el, hanem szabadon választott polgártársak testülete. Feltünő, hogy az esküdtszék eszméje ezelőtt 20—30 évvel nemcsak ott, hol már áldásait ismerik, hanem Németországban is sok pártolóra talált; de miután a rajnamelléki tartományokban, hol esküdtszékek divatoznak, némely a kormányok által felségsértéssel vádolt s üldözőbe fogott férfiak az esküdtek részrehajlatlan s független

*) *Kovács Ferencz* id. m. IV. 6. l.

itélete által felmentettek, az ez által megbántott kormányok megtámadák s fel akarák forgatni az esküdtszékeket és több irók a kormányok érdekében minden tőlük kitelhetőt felhordtak azok ellen. Ellenvetéseik azonban nem alaposak s részint onnét származnak, mert az esküdteket biráknak mondják, s a kinevezett birák és a tényt megállapító esküdtek közti különbséget felfogni nem tudják, részint mert az esküdtszéket oly szempontból fogják fel, mint az Franciaországban létezik. Ha az esküdtszékek legszebb példányát, az angol juryt vizsgáljuk, egyetlenegy angol törvény sem nevezi őket biráknak, hanem oly szabad polgároknak, kik a tény fölött kimondják független meggyőződésüket.

Még mindenki további fejtegetésre várt, midőn szóló követ, hogy igen hosszas ne legyen, rögtön elvágta fejtegetése fonalát s röviden kimondá szavazatát, hogy pártolja s hazánkba is behozatni kivánja az esküdtszéket.

Kubinyi (Nógrád megye követe): Már a hajdankorban oly birákra volt bízva az igazság kiszolgáltatása, kik függetlenek voltak, mert az ős hajdankor népei bölcsen átlátták, hogy csak a népből választott független birákban lehet a népnek bizodalma, s csak ilyenek biztosithatják tökéletesen, a vagyon- és személybátorságot és a status alkotmányát. Nem akarja vizsgálni az esküdtszékek eredetét; azonban, akár a germánok őserdeiből, akár Scandinaviából származott az, lehetetlen meg nem ismerni, hogy jeles és czélszerű intézkedés. Fő czélja, hogy külön biró itéljen a tény kérdéséről s külön biró alkalmazza a törvényt. Már pedig épen a tény kérdése az, melynél a biró önkényét igen nehéz korlátozni, s épen annak megállapitása körül történnek a legnagyobb visszaélések, ha oly birák itélnek fölötte, kikre a kormánynak befolyása van. A felsőbb birák iránt, úgy mint a dolog most áll, szóló bizodalommal nem viseltethetik. Az alsóbb birák ellen pedig az is a kifogás, hogy megyék szerint különböző eljárás van. Ide járul a mostani állapot hiányai között első helyen levő különbség a nemes és a nem-nemes személyek bíróságára nézve. A nemes helyzete csak jobb, mert a megyegyűlés mintegy grandjury, melynek határozata

nélkül őt befogni nem lehet, de a nem-nemes gyakran hónapokig ül börtönben csupa gyanúból. Ezen az állapoton segíteni kell. A büntető igazság czélja, hogy a bün büntetlenül ne maradjon, de senkinek személyes jogai s biztossága kelletén túl ne veszélyeztessenek. Ez pedig csak úgy fog történni, ha független és a tény kérdésére nézve külön birák ítélnek. Ezenkívül fontos politikai nézetek is ajánlják az esküdtszéket. A büntető törvény súlyos büntetéseket szabott a politikai bünökre; biztosítni kell tehát a polgárokat más részről, hogy a birák e büntetéseket önkényesen ne alkalmazhassák, mint alkalmazta az eperjesi vér törvényszék (a veres zsinór), mely előtt a Radvánszky család mai napig is »nota« alatt van. Az esküdtszék továbbá mind megannyi iskola, mert valamint a megyei rendszer értelmes politikai szónokokat nevel, úgy az esküdtszék jó birákat fog nevelni s törvényismeretet és tiszteletet terjeszteni. Az esküdtszék pedig nagy tanultságot és műveltséget nem igényel; elég arra józan felfogás s ép emberi itélet. Szóló tehát el akarja távoztatni azon birói önkényt, melyről Montesquieu azt mondja, hogy nincs kegyetlenebb zsarnokság, mint a mely önkényét jog és igazság álarcza alatt gyakorolja. Egyébiránt a tárgy a büntetőtörvény-választmány kevesebbségének külön véleményében ki levén merítve, nincs egyéb hátra, mint ugyanazon tagokat, kik a követek közül azon választmányban voltak, megbízni, hogy a büntető törvénykönyv II-ik részét az eljárást, ehhez képest idomítsák.

Somssich (Somogy megye követe): Ha e tárgyban szavazatomat kérdeznék a tek. Rendek, most is csak úgy nyilatkoznám, mint mult alkalommal: az esküdtszékek mellett, de csak nemesi rendből alakítandó esküdtszékek mellett; mert ez küldőimnek utasítása, melyhez magamat alkalmazni követi kötelességem parancsolja. Valamint tehát már akkor elvben az esküdtszékek mellett nyilatkoztam és csak megyém szavazata mentette meg a bukástól e nagy kérdést, úgy most, midőn tanácskozás alá veszik és vitatás tárgyává teszik a tek. Rendek azt, szinte kötelességemnek ismerem felszólalni az esküdtszékek mellett. Mert noha küldőim hazánk körülmé-

nyei közt még most csak nemesekből kivánják alakítani az esküdtszékeket, mégis magához az elvhez annyira ragaszkodnak, hogy készebbek inkább az egész büntető törvénykönyvet, mely elegendő nyilvánosság hiánya miatt úgy sem ment még át a nemzet vérébe, egy időre félre tenni, mintsem oly szigorú büntető rendszert elegendő és egyedül az esküdtszékekben feltalálható garantiák nélkül életbe léptetni

Felszólalok tehát, mint mondám, az esküdtszékeknek pártolására és ezen intézetnek hazai institutióink közzé leendő felvételére. A tárgy nagy és sokoldalú és senki se higyje, hogy okoskodásom eredményét oly világosan fogom előállíthatni, mint kétszer kettő négy. Mert csak hosszabb, részint theoretikus okoskodások, részint gyakorlati fontolgatások után szerezhet magának mindenki meggyőződést, mely szerint aztán vagy az esküdtszékek mellett vagy azok ellen nyilatkozik.

Egy német tudós e kérdésre: melyik a legjobb kormányzási rendszer? így felel: az, a melyikben legjobban kormányoznak. E szerint e kérdésre is: melyik a legjobb biráskodási rendszer? valaki így felelhetne: az, melyben legjobban biráskodnak. És ez tényileg tökéletes igaz, de a lehető legrosszabb definitio per idem, és valamint az első feleletből soha senki sem tanulhatja ki, hogy melyik hát azon legjobb kormányzási rendszer, úgy e másodikból sem fogja soha senki kimutathatni a legjobb biráskodási rendszert; mert hisz épen az a kérdés, hogy melyik biráskodási rendszerben fog tehát, az emberiség gyarlóságaihoz és tökéletlenségeihez képest, az igazság legjobban, legtökéletesebben kiszolgáltatni? És erre már nem lehet oly általánosságban felelelni, mert valami positivum determinatum kérdeztetik. Én erre positive és determinate azt felelem, hogy az igazság oly bíróságok által szolgáltatik ki legjobban, és — emberileg szólva — legtökéletesebben, melynek eljárásában a tény feletti itélet a büntetés alkalmazásától elválasztva, külön birák által mondatik ki, vagyis esküdtszékek által.

Állításom bebizonyítására némely elméleti nézeteket kell előre bocsátanom, vagyis philosophiai jogszempontból kell okoskodnom. Ez egy kissé abstract okoskodás lesz, de

minden esetre szükséges arra, hogy aztán a gyakorlati téren, különösen statusjogi szempontból is, kivilágosodjék az esküdtszékeknek minden egyéb biráskodási mód feletti jobbvolta. A büntető jogról magáról itt szó nem lehet, mert azt mint tényt veszszük fel, melynek gyakorlatában a polgári társaságok voltaképpen vannak; itt tehát már csak a büntető jognál fogva gyakorlott igazság kiszolgáltatása azon alapeszme, melyből ki kell indulnunk.

Igazság kiszolgáltatása: ezen eszmében foglaltatnak olyanok, kik igazságot keresnek, olyanok, kik igazságot mondanak, maga az igazság mint tény objective, és az igazság mint meggyőződés subjective, és a törvény mindezek felett, mely szerint az itélet kimondatik és az igazság kiszolgáltatik, vagyis polgárilag szólva: az igazság kiszolgáltatik a feleknek keresetére az illető birák által, azoknak legjobb meggyőződése után a fennálló törvények szerint. Ezekből kivonható, miként a büntető igazság kiszolgáltatására elkerülhetlenül szükséges, hogy a biró az elkövetett bünről úgy, a mint az történt, tökéletesen meggyőződjék, vagyis hogy a tény mint objectiv igazság, és a biró meggyőződése, azaz a birói subjectiv igazság közt semmi különbség ne legyen. P. o. ha *A* szándékosan gyilkolta meg *B*-t, ezen elkövetett gyilkolás mint tény objectiv igazság; ha már most *A* vádoltatik ezen gyilkolással, arra, hogy az igazság kiszolgáltassék, okvetlen szükséges, hogy a gyilkolási tény, mint objectiv igazság, és a birónak meggyőződése, vagyis az előtte kifejlett subjectiv igazság közt semmi különbség ne létezzék, mert ha ez léteznék, azaz ha p. o. *A*-nak ügyes prókátora a biró előtt a dolgot úgy fejtené ki, hogy az csak véletlen gyilkosnak tartaná *A*-t, úgy a biró nem igazságot, hanem igazságtalanságot szolgáltatna ki; mert ő individualis meggyőződésére alkalmaztatván a törvényt, mivel ez a ténynyel meg nem egyező, tehát hibás volt, hibás leendne az általa kimondott itélet is. Főfeladat tehát minden rendezett társaséletben a büntető eljárásnak oly formákat szabni ki, melyek közt lehető legbiztosabban ismerhesse meg a biró a bün tényeit, vagyis a kérdésben forgó objectiv igazságot.

Az igazság legtökéletesebben kiviláglik önvallomás által,

mert a bűnös, az okozat szoros kapcsánál fogva, mintegy ugyanazonosítva van magával a ténynyel, melyet elkövetett, azt tehát legtökéletesebben tudhatja és az igazság érzeténél fogva be is vallhatja. Mivel azonban ez ritkán szokott megtörténni, sőt legtöbb esetben a bűn tagadtatik, a statusnak pedig érdekében fekszik, hogy a bűnök büntetlenül ne maradjanak, ennélfogva oly módokról kell gondoskodni, melyek által még tagadás esetében is az igazság bebizonyíttassék és a birák által megitéltethessék. És itt vagyunk már a lydiusi kőnél, itt a mai nap nehéz kérdésénél, mely felett a tudós világ kétfelé szakadt, s mely iránt minmagunkkal előbb tisztába kell jönnünk, mielőtt a birói eljárási munkálatban továbbra csak egy lépést is haladnánk.

Büntetlen ne maradjon a bűnös, ártatlanul ne bűnhődjék a büntelen: ez a feladata a bíróságoknak, ezen elvből kell kiindulni, ezen főczélra kell visszavezetni a birói eljárásnak minden ágazatát.

A régi törvénykönyvek a bűnösnek megitélésére szükségképen megkivánták annak önvallomását, és hogy ezt a bíróság tagadás esetében megnyerhesse, megengedték a torturát. Azon esetek elhatározását pedig, mikor kelljen a kínzás nemeit alkalmazni, a biró belátására bizták, vagyis ha a biró meg volt győződve a vádlottnak bűnéről, de az ezt bevallani nem akarta, akkor a biró a merész tagadásért, mintegy büntetés gyanánt, alkalmazta a torturát. Később a szelidebb kor a kínpadot összetörte, de a törvénykönyvek még mindig megkivánták a bűnösök önvallomását. Mivel pedig ez legtöbb esetekben nem következett be, a statusnak pedig mégis érdekében volt az ilyen tagadásban megátalkodott bűnösöket büntetlenül el nem bocsátani, azért megengedtetett a gyanúbóli elitélés, vagyis ha a bűnös tagadta is bűnét, de a biró arról mégis meggyőződött, akkor a rendes kiszabott büntetésben ugyan el nem marasztalhatta, hanem szabad belátása szerint itélte őt önkényes más büntetésre. De az ily gyanúbóli elitélések sem állhatnak meg a józan ész birálata előtt, mert bűnös és bűntelen közt középállás nincs és gyanúból s félig elitélni senkit sem lehet.

Azért a legújabb törvénytudósok az ily gyanúbóli elitéléseket nem helyeselvén, a priori iparkodtak azon eseteket szabályozni, melyekben a vádlottat önvallomása hijában, sőt tagadása ellenére is, szabad legyen elmarasztalni. S egész theoriákat dolgoztak ki, különösen a metaphysikai subtilitasokban magoknak oly annyira tetszelgő németek ama híres Beweis-theoriákat alkották, melyek a gyakorlatban mint megannyi theoriai lehetetlenség mutatkoztak; mert a birót eljárásában vagy tökéletesen békóba szorították, vagy oly tág kört hagytak előtte, melyben teljes önkénye szerint itélhetett.

Gyakorlatban mily józan észszel ellenkezők az ily Beweis-theoriák, annak példájára felhozom az 1813. évi bajor büntető-rendszert, melyben arra, hogy a biró valakit önvallomása nélkül elitélhessen, kivántatik, hogy ellene hat alapos gyanút gerjesztő ok hozassék fel; még pedig ezen gyanús ok kettejének tény előttinek, kettejének pedig tény utáninak és kettejének a körülményekből kifejlődőnek kell lenni. Már kérdem: lehet ennél valami absurdumabb? Mintha a gyanút gerjesztő okok száma, nem pedig fontossága és azoknak helyzete, nem pedig alapossága inkább világítaná fel a tény igazságát, és két-három alapos ok hat vagy tiz alaptalan gyanunál többet nem bizonyítana! Az ily Beweis-theoriák tehát gyakorlatilag tökéletes lehetetlenségek és alkalmazásuk a birót egész géppé alacsonyítja; mert már nem meggyőződése, hanem véletlen eset fog itélni, miként t. i. a kifejlett események a theoriában kijelölt szabályokkal összevágnak vagy nem. Ez épen oly igazságtalan elitélés lenne, mint a középszázadnak sors, párviadal, tüzes vas s több efféle, ma már szóba sem hozható módok szerinti itéletei.

Meggyőződése szerint itéljen tehát a biró, úgy mint az benne az eljárás alatt támadt, erősödött s végre bizonyosságra emelkedett; és ezen meggyőződésében semmi theoria se szoríthassa; és ha száz körülmény hozatnék Péter ellen, hogy gyilkos, de a birót csak egy is meggyőzte ártatlanságáról, ezen meggyőződését kimondania szabad legyen. Viszont, ha száz ok hozatik fel ártatlanságára, de a biró csak egyből is meggyőződött bünös voltáról, e meggyőződésében szinte senki se gátolhassa.

Igaz, ez vég nélküli nagy hatalom a polgárok élete, becsülete, vagyona felett itélhetni, még pedig minden felelősség nélkül! De ebből mi következik? Nem az, hogy e hatalmat a statusban fel ne állítsuk, hanem az, hogy annak gyakorlását oly birákra bízzuk, kik az iránt legtöbb garantiát nyujtanak, hogy ily nagy hatalommal nemcsak hogy vissza nem fognak élni, hanem egyenesen csak a status érdekében fognak élni. Ily garantiát pedig — és itt figyelmet kérek — minden polgári társaságban csak oly férfiak nyujtanak, kik a fennálló status-hatalmaknak egyenes kifolyásai, azaz, akik által a biráskodást az, vagy azok gyakorolják, ki, vagy kik a status egyéb főhatalmainak is alkotmányos részesei. Így p. o. egy absolut országban, hol minden főhatalom az autocrat kezeiben van, a birói hatalmat sem gyakorolhatja más, mint ő, önnevezte birói által; constitutionalis országokban, hol fejedelem és képviselt nép közt meg vannak osztva a főhatalmak, a biráskodásban is egyenes befolyással kell birni a fejedelemnek és a képviselt népnek. Oly országokban pedig, hol a constitutionalis jogok fejedelem és statusok (Stände), vagy mint minálunk neveztetnek: Karok és Rendek közt vannak megosztva, a birói minden hatalomnak is egyenesen a fejedelem és Karok és Rendek kifolyásának kell lenni. Vagyis — mint beszédem elején mondám — a biráskodás részesei a megyékben csak nemesek, a városokban pedig csak polgárok lehetnek; mert a többi constitutionalis jogoknak is csak ők vannak kizárólagos birtokában.

És ez másként nem is lehet, mert ha a birói hatalom nem azokra bizatnék, kik a status egyéb főhatalmainak kezelői, úgy maga a kormányzási rendszer fordulna fel; mert támadna a statusban egy új hatalom, a már fennállókon kívüli, mely két hatalom egymás mellett soha meg nem állhatna, sőt bizonyosan surlódásokat, ellenkezéseket, utóbb zavart és belháborút szülnének. Mert kérdem: Oroszországban, hol a czár önkényes ura a népnek, ha ott a birói hatalmat a nép emberei gyakorolnák, ugyan kiszolgáltatnák-e az igazságot a fennálló hatalom irányában, p. o. egy népellenszegülés kérdésében? Bizonyára legtöbb esetekben nem.

Valamint viszont egy constitutionalis országban, ha a birák egyedül a kormány emberei, nem fogják-e ismét a kormány és nép jogai közt támadható kérdésekben csakhamar bünösnek itélni a nép embereit, kik legjobb igazokban emelték szavukat a sértett alkotmányos jogok védelmére? Bizonyosan! És így mind a két esetben a külön alapra állított birói hatalom a fennálló alkotmányos rendszert zavarná meg és forgatná fel. E szerint tehát a birói hatalom ne terjedjen se szükebb, se szélesebb alapra, mint a milyenre az egész alkotmány építve van.

És már most szorítkozzunk szükebb körre, csak alkotmányos országokra, hol a status főhatalmai a fejedelem és nép közt megosztvák, a hol tehát a fentebbiek szerint a birói hatalom is a fejedelmet és népet illeti. Itt már azon kérdés áll elő: mily formában fog tehát a fejedelem és nép a biráskodásban legczélszerűbb részt vehetni, legüdvösebb befolyást gyakorolhatni? És erre azt felelem: az *esküdtszéki* rendszer által, melyben a nép emberei hivatnak fel, hogy az eléjökbe adott tény felett tiszta meggyőződésöket, rövid *igen* vagy *nem*mel fejezzék ki; az állandó birák pedig az ily egyszerüen kimondott *bünös* vagy *nem bünös* szerint a büntető törvényeket alkalmazva, mondják ki az itéletet. Mindezen eljárás pedig egy felsőbb, úgynevezett forum cassationis (törlesztő törvényszék) ellenőrködése alatt történik.

Mert lássuk a többi módokat, melyek által a jogosított nép a biráskodásban részt vehet.

Egyik a nyilvánosság. Igaz, nagy eszköz az igazság védelmére, mert a vétek csak sötétben működik; de nem elég arra, hogy a jogosított népnek egyenes befolyást adjon a biráskodásban, mivel a nyilvánosság csak negativ ellenőrködés, mely az egész nép, sőt az egész világ tulajdona, mely előtt kivált a törvénykönyvnek tömkelegében az igazságot bebonyolítani igen sokszor sikerül. Az esküdtszéki rendszer pedig a nyilvánosság mellett egyenes, és így positiv befolyást ad a jogosított népnek, mely őt a biráskodásban alkotmánya szerint illeti.

Másik a választott birák. Igaz, ezek inkább képviselhetik a népet, de már midőn megválasztattak, sokszor a

pártok és nem a nép választottai; aztán ha kiléptek egyszer a nép sorából, egy külön kasztot formálnak és csakhamar a nép érdekei helyett önérdekeik emberei lesznek. Ellenben az esküdtek, kik minden egyes esetre hivatnak fel a népből az igazság kiszolgáltatására, és aztán ismét a nép soraiba lépnek vissza, hogy úgy mondjam a mindennapi népet képviselik, úgy mint az érez és gondolkodik, — ők fogják tehát az igazságot a nép értelmében kiszolgáltatni.

Vegyük azonban a dolgot jogtekintetben. Úgy is azt mondják, hogy az esküdtszékek, mint politikai institutio, kérdésen túl a legjobb hatásúak, de mint birói intézmények nem felelnek meg czéljoknak, mert birói intézményeknek nem az a czéljok, hogy politikai garantiát nyujtsanak, hanem az, hogy általuk az igazság szolgáltassék ki. Erre felelni lehetne argumento ad hominem, hogy az állandó bíróságok pedig csak egy érdeket képviselvén a statusban, az igazságot is csak annak kénye szerint fogják kiszolgáltatni; ennélfogva magát a fennálló békés rendszert nem védik az önkény ellenében, és így magával a status czéljával ellenkezvén, annak institutiói közül kiküszöbölendők. De nem akarok így okoskodni, hanem azt fogom bebizonyítni ügyekezni, hogy az esküdtszékek mint birói intézmények is sokkal inkább megfelelnek czéljoknak, mint az állandó bíróságok.

A bíróságok főkellékei közzé számítom én: 1. a függetlenséget. Már pedig kérdem: melyik biró lesz függetlenebb? Azon állandó biró-e, kit a kormány nevez ki, ki a kormánytól várja el- és előremozdítását, vagy az, ki egyes esetekben a nép közül hivatik fel, hogy meggyőződése szerint mondja ki egyszerű itéletét és aztán térjen ismét vissza polgártársai sorába?

2. A vesztegethetlenséget. És itt ismét kérdem: melyik birót lesz könnyebb megvesztegetni, azt-e, kinek élete, hivatása és sok esetben kenyere a birói hivatal, és a kit a gonosztevő ismer és előre tudja, hogy ő fog bünei felett itélni, vagy azt, kit minden egyes esetre külön huznak ki a sorsbögréből, kit tehát a vádlott nem is ismer, vagy legalább nem tudja, hogy birája leend, s így mikor lehetett volna ideje is azt megvesztegetni?

3. Hogy a vádlott személye ne hasson a birákra. A szegény mindennapi ember alig hat bárkire is nagy eredménynyel; a gazdag vagy magas állásunak pedig kétségkívül sokkal könnyebb lesz a hivatalos bíróra hatni, mint a nép emberére, ki tőle se nem fél, se nem remél semmit.

4. Hogy pártoskodási szellemtől ne legyen elfogulva. E hiánynyal sokan inkább terhelik az esküdt, mint az állandó bíróságokat, és ez meglehet; de kérdem: mely rendszernél nyújtatik több mód az elfogult birótól megszabadulhatni? Bizonyosan az esküdtszéknél; mert a vádlott nemcsak kifogással élhet, hanem a törlesztőszék elibe is folyamodhatik a kiszabott formák ellen hozott itélet felfüggesztésére; azután ügye más esküdtszék elibe kerül és ismét kifogásokkal élhet. Holott, ha az állandó biró van pártszellemtől vagy más befolyástól elfogulva, nincs ellene mentség; mert a fölebbvitel után is csak ismét állandó és kormány kinevezésétől függő bíróra talál; ki többnyire ugyanazon egy párt embere, és ugyanazon befolyásnak enged. És így folytathatnám még a mérleg alkalmazását tovább is, de bizony a serpenyő mindig az esküdtszék súlya alatt sülyedne mélyebbre.

Azt is mondják még, hogy a tanult biró az igazságot könnyebben kitalálja és okszerübben mondja ki a bünöst, mint a gyakran müveletlen esküdt. Már mondám, úgy tetszik, hogy az egyszerü igazságnak kitalálására nem kivántatik iskolai kimüvelt ész; a tény kérdése felett minden józan ember itélni, úgyszinte a bünöst is kimondani képes. Ha ezt tagadná valaki, annak, hacsak önmagával ellentétbe jönni nem akar, azt is meg kellene engedni, hogy az ilyetén bünért, melyet csak törvénytudó képes bünnek ismerni, megbüntetni is egyedül törvénytudóst lehet, mert ki a bünt, mint ilyet, nem ismeri bünnek, azt érette feleletre vonni szinte úgy nem lehet, mint a három éves gyermeket, ki üszköt véve kezébe felgyújtá a szénaboglyát, e tettéért büntető biró elébe nem állíthatjuk. Az egyszerü igazság megismerésére tiszta ész és józan akarat elég, az iskolai szabályozott theoreticus okoskodások pedig, kivált a gyakorlat terén, az igazságtól inkább elvezetnek. Míg a theoriai okoskodásokban elmerült és a szabályozott következtetések kidol-

gozásában élte hosszán kifáradt metaphysicus nem tudja az istenséget feltalálni, hacsak minden könyveit syllogismusaival együtt az ablakon ki nem hányja, utóbb is skepticus vagy atheus leszen: addig a természet fia egy tavasz reggelén ha fölkél és kitárva előtte a nagy természet minden gyönyöreivel, lábainál a gyöngyharmat ezer virágok kelyhében, fölötte a tiszta kék ég, balról a halványuló csillagok, jobbról a pirkadó hajnal és a majd már fölkelő nap, és ő mindezek láttára egy szent érzetben felolvadva, nem keresi többé az istenséget, hanem térdeire hullva imádja azt, kit a metaphysicus föltalálni képes sohasem lett volna. Így van az egyszerű igazsággal is, csak mesterségesen ne burkoltassék be. Megismeri azt mindenki; mert hisz a bűnnek, úgy mint az erkölcsnek érzete az emberek keblében létezik. Aztán legyen mindennek a magáé; a tény egyszerű igazsága fölött itéljen az esküdt, a bűnt törvényekre alkalmazva, mondja ki az itéletet a biró. Ott az egyszerű józan észt, itt a törvényekben jártas tudóst illeti az itélet, és így a vádlottnak kettős garantia nyujtatik, hogy mind a józan egyszerű tapintat, mind a kimüvelt tudomány szolgáltatja neki az igazságot.

Még egy ellenvetést fogok fel az esküdtszék ellen. Azt mondják, hogy azok egyedül a nép kifolyásai és így velök kormányozni nem lehet. Én ugyan ezt sohasem állítottam; mert az esküdtszékeket egyedül a statusban fennálló hatalmakra kivántam alapítani, és a mennyiben a nép ezeknek részese, természetesen annyiban az illető befolyást neki is megnyitni, e szerint pedig a kormányzás épen nem lehetetleníttetik. Hanem igen is feltételeztetik az, hogy a kormányzás a fennálló alkotmányos törvények értelmében gyakoroltassék, vagyis az esküdtszékek igenis a legerősebb garantiái annak, hogy az alkotmányos kormányzás önkényes uralkodássá ne fajulhasson. És ha van a népnek illő befolyása a biráskodásban esküdtei által, van a kormánynak is az állandó birák és a cassationis forum által, és így nem kizárólag a nép, hanem osztva a kormánynyal gyakorolja a birói hatalmat az esküdtszéki rendszerben. Mert nézzük csak a többi statushatalmakat: a *törvényhozási jog* alkotmányos

országokban osztva van a fejedelem és a képviselt nép, vagy némely jogosított osztályzatok között; az egyik rész javal, a másik rész elfogadja, vagy visszautasítja a javalt törvényeket. *A végrehajtó hatalom* az erőteljes eljárás tekinteténél fogva rendesen a kormány kezében van, de mindig felelet terhe alatt, vagy mint hazánkban, megosztva ez is a helyhatóságokkal kölcsönös ellenőrködés mellett. És a birói hatalom! A hol ez megosztva nincs, mint hazánkban is és csak egyedül a kormány által gyakoroltatik, ott a constitutionalis élet még tökéletesen nem fejlett ki; mert e részben még az absolutismus uralkodik, és hogy ez megszünjék, a constitutionalis élet pedig tökéletesen kifejlődjék, szükséges a statusnak ezen hatalmat is a fejedelem és a jogosított nép közt megosztani, mert mindaddig, míg az alkotmány tökéletesen biztosítva nem lesz, az minden kritikus időszakban a birói hatalom önkényétől függend.

Követelheti tehát minden constitutionalis nép, követelhetjük ennélfogva mi magyarok is, hogy a birói hatalom a fejedelem és az alkotmányos jogokkal felruházott néposztály közt megosztassék és az igazság ezen alkotmányos befolyás által szolgáltassék ki, még pedig esküdtszéki rendszer által, melynél ezen közös gyakorlatnak létesítésére jobb mód eddigelé nem ismertetik.

Hosszasabb beszédemben kettőt kivántam bebizonyítani: Először, hogy az esküdtszékek, mint bíróságok, a legjobbak és minden constitutionalis országokban mint politikai institutiok nélkülözhetlenül szükségesek a constitutionalis életnek biztosítására. Másodszor, hogy az esküdtszéki rendszert a fennálló alkotmánynak veszélyeztetése nélkül szélesebb alapra állítni nem lehet, mint mennyire maga az alkotmány kiterjed; vagyis, hogy magyar alkotmányos hazánkban esküdtszékeket igen, de csak az alkotmányos jogokkal felruházott Rendekből, és így a megyéknél csak nemesekből alakítva követelhetünk.

És ennyit e tárgyról többnyire elvont észszel okoskodva felhozni szükségesnek tartottam. Nem használtam az érzelem fegyvereit, mert e kérdést is azok közzé számítom, melyeket nem az enthusiasmus tüzével kettévágni, hanem

az ész fontolgató okoskodásával felvilágosítva logikai egymásutánnal kell megoldani. Nem támadtam meg az állandó bíróságokat, nem hánytam szemökre az eljárásukban oly gyakran elkövetni szokott visszaéléseket, de fenntartom magamnak, ha valaki e szempontból az esküdtszékeket ostromolná, minden egyes esetre az állandó bíróságok krónikájából hárommal felelni.

Végre szabad legyen nem önmagam, hanem Merlinnek, az esküdtszékek ellenzőjének szavait felhoznom. Így szól ő: »és mégis legyünk igazságosak az esküdtszékek hibái és kihágásai iránt; igaz, hogy sokszor feloldozták a bűnösöket, de még soha be nem bizonyíttatott, hogy valaha egy csepp ártatlan vért ontottak volna«. És ez, az esküdtszékek ellenzőjének szájából elegendő okul szolgálhat arra, hogy mindazok, kik az esküdtszékeket ex professo nem ellenzik, egyenesen azok mellett nyilatkozzanak.

Tóth (Vas megye követe), ki más alkalommal ellenkező értelemben nyilatkozott, most utasításánál fogva röviden pártolá az esküdtszékeket.

Andrássy (Esztergom megye követe): Csak röviden adá elő, hogy még nem látja nemzetét a kifejlődésnek azon fokán, mely az esküdtszékek behozatalára megkivántatik, s hogy előbb sok régi előitéletből kell még kivetkőzni.

Rohonczy (Sopron megye követe): Noha tudá, hogy a ki a vélemények jelen irányában az esküdtszékek ellen szól helyeslésre s tetszésre nem számíthat, bővebben fejtegeté okait miért nem láthatja ő az esküdtszéket, bár annak sok jó oldala van, oly tiszta rózsaszinben, mint mások. Említé, hogy az állandó birák ellen felhozatni szokott vádak mindinkább ritkulnak, mert azok fölött maga a nyilvánosságot követelő század szelleme állított fel oly őrködést, melynek ellent nem állhatnak. Említé a német szabadelvű Jordán perét, melyben az itélet sajtó útján közzététetett. Tagadá, hogy a jury egyéb institutióink közzé beillenék. Mi ugyanis megoszlott s tépett nép vagyunk, különbözők

egymástól jogokban és érdekekben, s ezért ingerülve szenvedélyesen állunk egymás ellenében, úgy hogy a jury jelen állapotban csak pallos lenne a pártok kezében. A büntető-választmány kevesebbségének külön véleménye szerint igen csekély qualificatió tétetik az esküdtségre és azok szabadon választatni ajánltatnak a megyei közgyülésekben, holott külföldön a legtöbb adót fizetők közül sorshuzás által vétetnek az esküdtek. Az ajánlott választás évenként egy kis polgári háborút okozna hazánkban, mely most csak három évben egyszer fordul elő s kisebb mértékben; mert összesen legalább tízezer esküdt lenne választandó a hazában. És azután micsoda s mi módon meghatározandó igazságos arány lenne nemesek s nem-nemesek közt, míg az előbbiek a közterhekben részt nem vesznek? A csupán nemesi esküdtszék pedig, melyet némely megyék akarnak, a mellett, hogy a biráskodásnak egy eddig világszerte új neme volna, az elvet sok időre visszataszítaná. Továbbá, hogy fog állni e dolog nyelv tekintetében tót, rácz, oláh nyelvű megyéinkben? Tolmácsokat fogunk-e használni az esküdtszékeknél? De ezen gyakorlati nehézségeket nem tekintve is összeférhetlennek találja szóló, hogy most egyszerre birói hatalmat adjunk azoknak, kiket eddig nem tartottunk érdemeseknek, hogy polgári jogokban részeltessünk. A rajnai, bajor és porosz tartományokban létező esküdtszékekre s a népnek azokhozi ragaszkodására nézve azon megjegyzést teszi szóló, hogy, miután minden népben van bizonyos ösztönszerű szerelem a szabadság iránt, főleg ott, hol szabadság nincs, okvetlenül kell valamely csatorna, vagy ventil, melyen át ezen ösztön útat találjon kifelé. Ily ventil azon tartományokban az esküdtszéki institutió, melyet a kormányok is épen e miatt nyitva tartanak. És ez szükséges ott, mivel másnemű szabadság nem létezik, de nálunk virágzik a hasonlíthatlan helyhatósági szabadság s ennek kitöréseire, nyilatkozataira annyi alkalom van 52 megyében, hogy egyéb csatornákra s ventilekre legkisebb szükség sincs.

Zsedényi (Szepes megye követe): A büntető törvény kiszolgáltatási intézkedéseket nem kizárólag a politikai vezér-

eszmék közvetlen gyámsága alatt, nem tekintettel azok suprematiájára, kívánja létrejuttatni, azok által nem politikai czélokat elérni, de az osztó és büntető igazság követeléseinek kíván megfelelni. És így e vitakérdést nem taglalhatja philanthropiai, nem népnevelési, nem érdek-egyesítési szempontból, melynek folytán az előbbi szónokok jury behozatala által a nemzetnek állását a kormány irányában erősíteni, az úgynevezett liberalis pártnak a biráskodásbani befolyását növelni, polgártársaink különféle osztályainak egybeolvadását egybeidézni kívánják. Mert büntetőjogi eljárás által politikai czélok eszközlését venni irányba csak azt bizonyítja, hogy az előbbi szónokok nem érzik a büntetőjogi intézkedések egész fontosságát és ezeket inkább alárendelt függeléknek tekintik. Nem tagadja szóló, hogy a büntetőjog minősége tetemes befolyással van a polgári szabadságra; de az eljárás megállapításakor nem szabad megfeledkeznünk a főczélról, mely az igazság bizonyos és teljes kiszolgáltatása. Ezen czélt semmi más tekintetnek föláldozni nem lehet, és ez a szempont, melyből a választmány többsége a jury kérdését taglalta. Szóló tehát a jegyzőkönyvben előhozott okokat nem ismételvén, mostani előadásában csak azon kérdésre akar tekintettel lenni, vajjon hazánkban addig, míg a nemzet szokásaival s polgári életével szorosabban össze nem forr, találunk-e népünk mindennemű osztályaiban oly esküdteket, kiknek eljárása a vétkeknek fölfedezését, bebizonyítását és büntetését, egy szóval az osztó és büntető igazság kiszolgáltatását jobban biztosítja, mint az állandó biró-kollegium? Szóló ugyan már minapi előadásában is azt állította, hogy a jurynak hív kifejlesztése hazánkban nem lehetséges addig, míg alkotmányunk inkább a RR., mint képviselő rendszer eszméjén alapszik, míg a tömeg az értelmesség alsóbb fokain áll, és hazánknak korszelleme ezen institutió eszméjével meg nem barátkozik. Ezek voltak akkori előadásának kiindulási pontjai, és ezeknek folytán már most azt állítja, hogy a közszellem és socialis kiváltságok mostani állapotában az esküdtszék nálunk nemcsak valóságos és üdvös befolyást nem igér, de egy oly idő előtti terv, mely békés úton ki nem vihető; egy terv, melynek

valósítására elegendő embereink még nincsenek; és úgy a mint a különvélemény azt javasolja, egy terv, mely a rendet és a bátorságot nem biztosítja, de veszélyezteti.

Szóló tehát nem az esküdtek institutióját, de egyedül a különvéleményben javaslott bíróságot, melynek elfogadására több utasítások szólanak, mely tehát a valóságos vitakérdést mind lényegében, mind formájában meg fogja támadni, pártolja, előre bocsátván, hogy mit ért az esküdtek alatt és mely tulajdonok kivántatnak az esküdtszéki tagokban. Az esküdtek egyszerű polgárok, kik sors által választatnak, nagy számban visszavethetők, a kiknek hivatásuk határozni némely pontok iránt valamely ügyben s meg visszalépni a nép soraiba. A törvény tehát nem kiván számot az esküdtektől, mi bizonyítási eszközön alapul meggyőződésök; nem tűz ki nekik szabályokat, melyek az ügy teljes és elégséges voltát feltételezzék; a törvény csak azt parancsolja nekik, hogy kérdezzék meg önmagukat csöndben és magokba szállva, s hogy nyomozzák ki lelkiismeretök őszinteségében, mily benyomást tettek rájok a vádlott ellen fölhozott bizonyságok s milyet a vádlott védelmének eszközlői? A törvény nekik csak azt az egy kérdést teszi, mely egész kötelességöket magában foglalja: van-e benső meggyőződésök?

Ezekből világos, hogy az esküdtszéki tagokban becsületességen kívül még érettség s az egész ügynek s minden körülményeinek lelkiismeretes megfontolása kivántatik. Miután pedig tudnivaló dolog, hogy becsületesség mélyebb belátás és szilárdság nélkül nemcsak gondolható, de a polgároknak müveletlen osztályaiban leggyakrabban előfordul: a jurynek behozatala előtt szükséges volt egy módról gondoskodni, mely mellett a becsületes polgárok sorából különösen azokat kiszemelni lehetett, kiknél érettséget és szilárdságot föltehetni. És e tekintetben Európának azon alkotmányos nemzetei, melyeknek kebelében a jury intézményét találjuk, miután az értelmiségnek általánosan megismerhető küljelei nincsenek, itt is kivált a censushoz folyamodtak, mint a mely birtokot és ennélfogva a müveltség és függetlenség valószinüségét is föltételezi.

Azonban hazánkban a census nem létezik és igy mint

fogjuk az esküdtszéki tagokat kiszemelhetni? A különvéleménynek aláirói 24 éves, 100 frt tiszta jövedelemmel biró és irástudó polgárokat javasolnak; és a megyék, az úgynevezett liberalis megyék, tapsoltak ezen leleménynek, melynek folytán hazánkban a középrend embereit, kiknek soraiból az esküdteket venni kell, feltalálandóknak vélték. Szóló pedig ezt fallaciának tartja, és mindenekelőtt igazságtalanságot, tehát illiberalismust talál oly rendelkezésben, mely ottan a tiszta jövedelem szerint osztogatja a politikai jogokat, hol a nemesek a közterheket nem viselvén, már azért is több jövedelemmel birnak mint a nem-nemesek, kik jövedelmeiknek felét a közszükségek födözésére áldozni kötelesek, és azért is a nemesekkel e tekintetben nem versenyezhetnek.

Továbbá ezen összeirás practicai kivitelének lehetőségét át nem láthatja a szóló, miután azon jövedelem kitudásának semmi biztos, sőt általában semmi alapja nincsen, és az összeirással megbizott megyei választmánynak önkényétől függ. Megyei életünkben pedig az önkénynek még a jelennél nagyobb mezőt nyitni, a törvényhozásnak czélja nem lehet. Végtére azon összeirás, ha csakugyan életbe lépne, oly embereknek keverékét foglalná magába, kik jogaikban, socialis viszonyaikban, fogalmaikban és érettségökben olyannyira különböznek, hogy határozottan mondhatni előre, miszerint ezeknek sorából tíz esetben egyszer értelmes és szilárd jury, de kilencz esetben viszont annak csak torzképe kerülne ki.

Tegyük fel p. o. azon esetet, hogy az esküdtszék nyolcz jobbágyból, egy korcsmáros, egy kovács, egy mészárosból állana, és a 12-dik tag a földesúr volna. Van-e a KK. és RR. közül vagy egy is, ki azon viszonyok folytán, melyekben a jobbágy földesura irányában mostan létez, ily jurynél függetlenséget és önállóságot keresne; ki azt nem hinné, hogy a földesúrnak szavazata a többiekét is okvetlen magával viszi. Vagy legyenek az esküdtszék tagjai tisztán jobbágyok, állíttassék elejökbe azon hajdú, ki minden nap úri munkára hajtja őket, vagy a tiszttartó, vagy a földesúr, kinek szemszőre megpillantására már reszketnek, és vagy félelemből elkiáltják

»a nem bűnöst« vagy bosszúból elmorogják a »bűnöst«. De legyenek az esküdtszék tagjai tisztán nemesek és állíttassék eléjökbe egy jobbágy, kit p. o. egy nemes ember azért, mert könnyű szekerének saját társzekerével a nagy sárban ki nem térhetett, ostorvágásával akart kényszeríteni; mire a jobbágy egy rakás veréssel felelt, — és fogadni lehet, hogy a nemesek abban nemesi tekintélyöknek sértését látván, a bűnöst azonnal ki fogják mondani. A törvényre hiába hivatkozunk, mert az esküdt a törvényen felül emelkedvén, csak benső meggyőződését hallgatni és érett megfontolás után követni köteles, és erre nemcsak becsületesség és értelem, de függetlenség, önállóság, szilárdság kivántatik. Ezen tulajdonokat pedig szántó-vetőink többségénél feltenni szép álom, de álom, melyet az élet kinevet, vagy inkább kirí, és mely tulajdonokat addig hiába keresünk, míg az örökös szerződésekről szóló törvényczikk hazánk minden részeiben egy önálló, független szántó-vetői rendet életbe nem fog hívni. Ezen eszme mellett vivott ő — úgy mond — kinek mostan a KK. és RR.-hez szólani szerencséje van, 1833-tól fogva mostanig s ezen eszmét már tíz községben életbe léptette a szólónak megyéje. De mi ez, hogy ha a többi megyék visszamaradnak nem szavakban, oh nem — de szántó-vetőiknek ebbeli elősegélésében? addig, higyjék el, nincs önálló, független középrend, nem találunk az úrbéri telkes gazdában vagy zsellérben jurynak való férfiút, mindaddig, míg a szántó-vető ki nem lép az önkény hervasztó határából.

A különvélemény azt mondja: legyen jury, lesz középrend — a szóló megfordítva azt állítja: legyen középrend és azután szóljunk a juryről. A magyar föld mostani systemánk szerint a fejedelemé s a nemeseké. A nemesség azon tömege, mely az értelmiség alsóbb fokán áll, a választás esetein kívül a közdolgok iránt sem érez igen nagy avatkozási hajlamot, és ritkán hagyja el idegen impulsus nélkül mezei munkáját, melyből él, hogy a politikai vitatkozás vagy az igazságkiszolgáltatás terén vesztegeljen. Azokat tehát a középrend tagjaihoz nem számíthatjuk. A szántó-vető részint urasági, részint megyei tartozásai között számtalan faggatásoknak levén kitéve, függetlenségre nem vergődhetik.

És mi, kik nyomorúságát látjuk, korántsem tudjuk, mily keserü az, ha másnak vész a barma, másnak zaklatják lovát, másnak rontják legelőjét, másnak rothad gabnája a mezőn, más koplal, más fázik, mást vernek. Azzal akarjuk most megnyugtatni őtet: te mint békeszerető és okos ember azt ne bánjad, mert lásd, nekünk van egy latin könyvünk — hála fejedelmünknek, most magyar leend — melyet mi Corpus Jurisnak nevezünk és melybe már most azt iktatjuk, hogy ezen kicsapongások fölött te is biráskodni fogsz, ha nemes uraimék tégedet birónak választanak! Nemde azt fogja felelni: hiszen abban a Corpus Jurisban sok van irva, de nem mellettünk, hanem ellenünk; sok van irva, a minek történni nem kellene és mégis történik. Így tehát írva lesz hogy válaszszanak, de nem fognak választani, és akkor hol a segítség? Gúny ez, uraim, nem jog!

És itt vagyunk már most a választási eszménél, miszerint e különvélemény folytán nagyobb megyében 160, kisebbekben 120 tag egyedül a nemesség által választatnék, és választása évenként megújíttatván, három-három hónaponként egy negyede mint esküdtszék itélne. Tehát magok azon véleménynek aláirói is a valódi jurynek elfogadtatását nem merték a megyéknek ajánlani, a nemességnek e választás által rést akarván nyitni, melyen a nem-nemes polgárokat az esküdtszék tagjainak sorából kizárhassa, és egyedül ezen mód által az utasítások többségét az esküdtszéki eszme mellett megnyerhessék.

Nézzük már most, kik azok, kik ezen qualificatiók szerint hazánkban az esküdtségre képesek; kik a választhatók és a választók? És miután főleg a megyékre kell tekinteni, ezek között pedig a szólónak megyéje mind lakosainak müveltségére mind vagyonosságára nézve nem a legutolsó helyet foglalja el: az érintett javaslatot arra fogja alkalmazni. Szepesnek népessége 200,000 lakos, ebből 35,000 esik a XVI városokra, 10,000 a két sz. kir. városra és így a megyében marad 155,000 lakos. Ebből megint a nemesség száma 4500 fő, vagyis teljeskorú nemes férfiszemély 1200, nemnemes teljeskorú férfiszemély körülbelül 44,000. Az 1200 nemes között van 200 egyházi személy és 100 köztisztviselő,

kik a különvélemény szerint esküdtek nem lehetnek; a hátralevő 900 nemesből körülbelül háromszáz bir 100 pengő forint tiszta jövedelemmel és tud írni s olvasni; a nem-nemes 44,000 férfiakból, — miután azok, kik irástudók és egyszersmind 100 pengő forintnyi jövedelemmel birnak, leginkább a mező- és bányavárosokban, ottan pedig nagyobb számmal tartózkodnak, — 3000-et az esküdtek lajstromába iktatni lehetne, és így a nemes esküdt a nem-nemeshez úgy állana, mint 1 : 10. A különvélemény szerint egyedül a nemes választhat esküdtet, tehát nemcsak azon 300 nemes, ki 100 pengő forintnyi jövedelemmel bir, de a többi 900 nemes is fogja választási jogát gyakorolni azon 3000 ellenében, ki, jóllehet vagyonosabb és értelmesebb mint a választóknak két harmada, mégis a választásban részt nem vehet, sőt azon nem értelmes, nem vagyonos tömeg önkényére és belátására saját biráinak választását és azt eltürni köteles, hogy ezen 3000 nem-nemes polgároknak elmellőzésével egyedül nemes esküdteket válaszszon, a mi valószinűséggel történni is fog. Fogja-e ezt a 3000 nem-nemes összeirt választható, de nem választó polgár soká türni?

A ki ezen rendeletnek szellemét csak egy kissé közelebbről megbirálja, az előtt tisztán fog állani azon eredmény hogy a nem-nemesekben kivánságokat gerjesztünk, melyeknek törvényes úton meg nem felelhetünk. Először szégyennel fogjuk elborítni, a fölött, hogy ő néma nézője legyen birái választásának, hogy csak szinlett jogokkal megelégedni köteles; de azután physikai erejébe, számába bizván oly tettekre ingerelhetjük, melyek ezen választási jogot és a nemesi rendnek többi kiváltságait megsemmisítvén, egy oly meghasonlást idézhetnek elő, melynek szomorú következéseit egy halandó is előre nem láthatja. Mert semmi sem ingerli annyira az emberi szenvedelmek minden rugóit, mintha azt tapasztalja, hogy véle, mert nem-nemesnek született, csak játszani, őt puszta szóval, szinlett jogokkal kielégíteni akarják. Mihelyt azt észreveszi, a törvény főczélja tökéletesen el van hibázva, mely nem más, mint a közcsend és bátorság fentartása. A különvéleményi javaslat által pedig a nagyobb részben az ilyféle érzelmek nemcsak nem

csillapíttatnak le, hanem még fomentáltatnak is, és akkor — oh ne csaljuk meg magunkat! — bátorságot, rendet, szabadságot hiába keresünk. A születés jurynél szerepet nem játszhatik; az nem jury, az egy zárt testület, mely a nem-nemesek állására újabb homályokat rak. Igenis, az összeirt értelmes és qualificalt 3000 nem-nemes polgár szenvedni, türni nem fogja, hogy a 300 qualificalt nemesen kívül még 900 más nemes betyár és koldus az esküdtszék tagjait választhassa, és ő — a 3000 vagyonos, pallérozott polgár — néma nézője legyen e választásnak; a nyers tömeg kegyétől ő, a vagyonosabb és pallérozottabb polgár függjön! Azt mondani: hiszen ezt akarjuk, és miután más úton közvetlen e czélt nem érhetjük el, közvetve ily módon kívánunk hozzájutni: annyit tenne, mint küldőinket kijátszani, kik egyenes úton még mostan nem-nemes lakostársainknak azon polgári jogokat adni nem akarják, melyeket közvetve a jury által nyerendenek, és a hol a közszellem ily fokon áll, ottan az abba ütköző törvénytől jótékony sikert nem várhatunk. A hol a törvényhozás egyenes úton a polgárokat meg nem nyugtathatja, ott oly módokhoz nem nyúlhat, melyek által a lakosokban kívánságokat gerjeszt ugyan, de azoknak meg nem felelhetvén, elérését physikai erőre bizza. Jog és szabadság erkölcsiségen alapszik, és a tan, miszerint a czél szentesítené az eszközöket, nem a szabadság tana. A jelen eszköznek pedig még azon rossz oldala van, hogy legközelebbi jövendőjét is előre nem láthatjuk, miután nem tudjuk, vajjon azon 500,000 nem-nemes, ki esküdtszéki tagnak az egész hazában qualificáltnak találtatik, de a 136,000 nemes választó által annak nem választatik, ezen elmellőzését csak a jövő országgyűlésig is nyugodtan várni, vagy azt erőszakosan elvenni fogja, a mit neki a törvény most nem adhat.

Minden emberi dolgokban van az érettségnek egy bizonyos meghatározott pontja, melyet logikai definitióval meghatározni nem lehet. A bölcs törvényhozónak az a fő érdeme, hogy ha ezen pontnak közelítését és jelenlétét érzi. Időelőtti tervek a gyümölcsöt megsemmisítik nemcsak jelenre nézve, de megsemmisítik gyakran örök időre. Azonban tegyük

fel azt, hogy a választások maga módján el fognak végeztetni; ki az e teremben, ki egy választott juryt valódi esküdtszéknek tartana? Ez nem jury, nem a polgári társatársaság lép itten az állandó biró-collegium helyébe, mi ezen institutiónak főjelleme, hanem egy testület helyébe más testület lép, és így a ma nemes ügyvéd képében föllépő egyed harmadik hónapban esküdt fogna lehetni oly ügyben, melyben a mai nemes esküdt még ügyvéd leend. Ezen bíróságban a polgári társaságnak nem minden része, de csak a nemesi rend van repræsentálva, és e szerint az érdekeknek oly solidaritása alakul, melyet végre a jog s igazság keservesen sínlene meg. A pártküzdések eredményei által betöltött esküdtszéki padokon olyanok fognak ülni, kik nem meggyőződésüket, de pártos indulatosságukat, pártjuknak nézeteit, szenvedélyeit a birói terembe fogják vinni, s más szemekkel a saját pártjukhoz, másokkal az ellenfélhez tartozó vádlottakat tekinteni. Pártoskodás és így a megvesztegetési bűn fogja az esküdteket azon terembe vinni, melyben bűn fölött szigorúan itélniök kellene. Lehet-e akkor az esküdteknél a szükséges tekintélyt, a nemzetnél azokhoz vonzó sympathiát föltenni? Nem! Mihelyt pártok választják a birákat, a bűntetteknek kinyomozása, elitélése a felek önkényétől függesztetik föl; de az esküdtszéknek legfényesebb oldala is elesik, melynek folytán a statusnak leghatalmasabb polgára mást sérteni nem merészel, mert meg van győződve, hogy azon sértés fölötti itélet 12 részrehajlatlan, akkor és azonnal, nem pedig az előtt kinevezett esküdtekre fog bizatni; holott e különvélemény szerint a tettes már a büntett elkövetése előtt az esküdtszéknek személyeit ismerni fogja, vagy inkább a megyének hatalmas emberei előre is oly esküdteket fognak választani, kik önkényüktől függenek, és így p. o. oly tisztviselő, ki az előre választott esküdtekben több barátot számít, kicsapongásait merészen folytathatja, mert büntetlenségét előre remélheti. Angliában az esküdteket elzárják, hogy sem a vádló, sem a vádlott hozzájok ne férhessenek, a különvélemény szerint kár őket elkülönözni, mert a vádló vagy vádlott már a választásnál kegyeiket megnyerték; és hogyha a bűnös a győztes párthoz tartozik,

a győztes párt által választott esküdtek a »nem bűnöst« ki is fogják mondani.

Szóló okai mellett az élet szól, pedig az erő az életben van. Nem akarja folytatni a képnek rajzát, csak még egy-két kérdést intézni azokhoz, kik erőnek erejével hazánkba behozni akarják, vajjon t. i. büntetőrendszerünknek javítását szükségesnek tartják-e? Ha igen, oly javítást kell-e javasolni, mely hazánkban viszhangra nem talált, mely már egyszer visszautasíttatván, most mindennemű erőltetés folytán egy-két voksnak többségével talán, de akkor is csak úgy fogadtatik el, hogy ha az esküdtszék a nemesi rendnek tagjaira kirekesztőleg szoríttatik? Jury-e az akkor, vagy privilegialt bíróság? Privilegialt bíróság, mely a nemesi rendnek már létező kiváltságaihoz egy ujat ad és a nemes és nem-nemes közti hasadékot tágítja. Azon emberhez hasonló, ki egy árkon akarván átugrani, azt naponként mélyebbre és szélesebbre ássa. A választmánynak többsége által kidolgozott eljárás nyilvánosságot, szóbeli eljárást, törvényelőtti egyenlőséget ad a civilisatió szelid és szabad jellemèhez alkalmaztatva, alkotmányos állásunkat, szabadságait és az igazság kiszolgáltatása gyorsaságát biztosítja, a mellett sem közéletünk viszonyait fel nem háborítja, sem helybeli és socialis körülményeink tökéletes felforgatásával oly elemeket nem teremt, melyeket mostani állapotunk meg nem birna. Ha túl tettük magunkat azon a hiten, hogy a törvényhozói pályán akaratnál egyéb nem szükséges, és ha az ebből fejlett meggyőződés nyomán valamennyire szétnéztünk hazánkban, aligha kerülé ki figyelmünket, miszerint nem-nemes polgártársaink az önkény alóli fölszabadításukat, egy igazságos tántoríthatlan törvény alá iktatásukat remélik. Ezen reménynek megfelelni feladatunk, de elmulasztjuk, hogyha kivihetetlen esküdtszékeket proponálunk és a választmány által javalt kivihető büntető eljárást magunktól elvetjük. Nem egy tollvonással lehet a fennálló rendszert eltörleni, nem egyszerre a juryt büntető eljárásunkba beilleszteni. Hol az alkotmány históriai alapokon nyugszik, ottan csak részletesen minden érdekeket kimélő javítással lassan kell előlépni; a hol másként történt, az forradalom műve vagy

előfutója volt. És hogy ha ez így van, miért nem akarunk azon számtalan forró reményeknek s buzgó óhajtásoknak megfelelni, melyekkel polgártársaink a büntető törvénykönyv valósításának elébe néznek? Tudja a szóló, hogy, ha másutt nem is, de ezen teremben sokan vannak, kiket az esküdtszék kedves eszméje varázserővel magához ragadott, kik az akadályokat, mik a gondolat és a valósulhatás között fekszenek, túlbuzgalmukban számba venni nem akarják, és hogy az, ki a pillanat mámorában osztozik, szilárd hazafinak fog kikiáltatni; az pedig, ki mint a szóló, a szárnyas szekér kerekeit megragadván, a rögtönzés veszélyére figyelmezteti a Karokat és Rendeket, rokonszenvre nem talál. De majd midőn ezen országgyülés után milliomok meg milliomok a büntető törvénykönyvet követelik, és a Karok és Rendek azt fogják felelni: »az esküdtszékeket törvénybe iktatni akartuk, de a Főrendek vagy a kormány nem engedték«, akkor azon miliiomoknak abbeli vádja: az urak sokat kivántak, hogy mi semmit se kapjunk, — a szólót illetni nem fogja.

Tehát a különvélemény ellen s a választmányi eljárás mellett szavaz.

Szemere (Borsod megye követe): A közvetlenül előttem szólott követ érti a tárgyat, hisz másfél évig fáradozott körülötte; tudjuk, miképen e II. rész szerkesztésében neki nevezetes része van. Ezért természetes, hogy eltalálta a helyes tért, azt állítván, miképp itt nem az a kérdés: vajjon hasznos-e az esküdtszék politikai intézménynek, hanem az: vajjon jogintézménynek jó-e? Mert bölcs törvényhozónak nem szabad a statusintézetek hivatásait összezavarni; azért, mivel egy intézmény a birói czélnak megfelel, belőle nem következik, hogy politikai intézménynek is alkalmaztassék, és viszont azért, mivel egy intézmény politikai tekintetben üdvös, nem következés, hogy jogintézménynek is az legyen. E téren elfogadom a kihívást, s bebizonyíthatni reménylem, hogy az esküdtszék bír a jogintézet minden kellékeivel. De valamennyi fejtegetésében az érdemes követet nem fogom követni; tárgy feletti itéleteink sok

részben függnek azon szemponttól, melyből azt tekintjük, s én álláspontra vezettetni magamat nem engedem, hanem azt magamnak választom. Mert Szepes követének megszokott taktikája, sőt már természete a tárgyakat nagyszerűségöktől megfosztani, oly pontról mutatni feléjök, honnét leghiányosabban tünnek fel. A gyönyörű képet elébb összetöri darabokra, és aztán felkiált: e kép az, melyet ti csodáltok, ez az, mely titeket lelkesedésre ragadott? És aztán, mint kevés pillanatok előtt tevé, mámorról vádol bennünket, mert mi a pyramis tövéhez állunk s bámuljuk a roppant művet, — ő pedig húsz mérföldről tekintvén felé, azt egy kis pontnak látja.

Én a rendes birák három nemét ismerem: örökös birák, választhatók időszakonként és esküdtek. S miután vannak statusok, melyekben az örökös birák, s vannak mások, melyekben a választhatók nem épen roszul feleltek meg hivatásaiknak, én azon, hogy az esküdtszékektől némelyek kétkedve vonakodnak, oly igen nem csodálkozom; annál kevésbbé pedig, mert theoria útján mind az örökös, mind a választható birák eszméjére eljutni könnyű. Kiben túlnyomó azon rosszak félelme, melyek a választással együtt járnak, milyen a pártfüggés: az örökös és elmozdíthatlan birót kiván; kiben azon rosszak félelme túlnyomó, melyek az örökösséggel járnak együtt, milyen az önkény: az választható birót óhajt. Ellenben az esküdtszék intézetére az emberek nem theoria útján jutottak s jutnak el, ez nem bölcsek találmánya, hanem az élet szülötte, és a közönséges józan észé, melyen alapszik; ezért az nem annyira elméletek, mint élet és tapasztalás által igazoltatik, s hogy valaki által megkedveltessék, szükséges bíznia a józan életben, szükséges ismernie az életet. Mert épen az élet bizonyítja, hogy büntetteknél legjobb bíróság az esküdtszék. A történet nem mutat példát, hogy hol nincs szabadság, ott esküdtszék van, vagy ha van, csak névszerint, lényege nélkül van, avagy a szabadság nyomban követi. E történeti igazságból kettő következik, t. i. hogy a büntetőeljárás a népszabadsággal életkapcsolatban van, és hogy esküdtszék nélkül a szabadság mindenütt veszélyeztetve volt. Igen rosszul szer-

kezett, gyors elmarasztalásra számított titkos eljárás fegyvere a zsarnoknak; a mely eljárás az ártatlanul vádlott hihető legnagyobb biztosítására van irányozva, csak az a polgárok szabadságának leghathatósabb oltalma, mert csakis ott él szabadság, hol hamis vádló nem diadalmaskodhatik, hol nem párt ül és ítél a birói székben, hol áldozatul az ártatlan nem eshetik, ha vesztére bár a hatalmasok áhítoznak is. S e garantiákat csak az esküdtszék nyujtja, e, Duponceau szerint, tizenkét láthatatlan biró, kiket a megvesztegető szeme nem talál fel s a hatalom keze nem ér el, mert ők bár a nép közt vannak, de ki nem ismerhetők egész azon pillanatig, midőn az igazság mérlege kezökbe adatván, hallanak, fontolnak, határoznak és itéletet mondanak, s ezután eltünnek rögtön és ujra elvegyülnek polgártársaik sokaságában.

T. Karok és Rendek! Az országos választmány jegyzőkönyvében s a külön véleményben e kérdés annyi oldalról fel van világítva, hogy fejtegetésében itt mi sokkal rövidebbek lehetünk, miután azok itten felolvastatván, úgy lehet vennünk, mintha itt mondattak volna el. De egyébiránt is ez tartozik azon kérdések közzé, melyek nagyobb terjedelmüek, semhogy egy beszéddel kimeríttethetnének. Tehát én is csak nehány okot hozok fel, melyek által az esküdtszék támogattathatik, mindig összehasonlító tekintettel levén egyrészről az örökös, másrészről a választható birákra.

A Szepes követe által kijelelt téren maradva, nézzük tehát, vajjon az esküdtszék mint jogintézet megállhat-e?

A jó bíróban megkivántatik, hogy legyen *független, részrehajlatlan s ítélni képes.* S kérdem én: az örökös, bár elmozdíthatlan biró, nincs-e markában a végrehajtó hatalomnak, melytől függ a kinevezés, a fölebb-léptetés s a jutalmazás és megtorlás ezer neme; s nem fölötte kevés-e azon emberek száma, kikre sem a csábítás, sem a rettentés nem hat? S a választható birák viszont, ha egyrészről függetlenek is a hatalomtól, másrészről nem válnak-e könnyen pártok játékává, s nem mutatja-e a tapasztalás, hogy gyakran párt- és politikai érdek foglalja el a birói széket, honnét csak az igazságnak kellene szólani? Az esküdtszék

ment e mindkét tökéletlenségtől, mert a hatalomnak nincs elég ideje sem rettenteni, sem igérgetni, miután a visszavethetés jogánál fogva csak az utolsó időkben tudhatni meg, kik lesznek az itélő esküdt tagok, s nem hihető, hogy a mindig változó esküdtek függetlenségét úgy megronthassa, mint az állandó s kevés számú birákét; mert más oldalról a néptől sem érezhetik magokat függésben, mert esküdtté őket nem választás, hanem törvény tette, s tudják, hogy a mint az itéletet kimondták, birák lenni megszüntek. Nem tagadom, hogy magas jellemekre találunk az örökös s választott birák közt is, kik tisztábbak voltak a hatalmasoknál, erősebbek a népnél; de ez nem szabály, hanem kivétel. Azt sem tagadom, hogy az esküdtszéknél is akadhatni botlásra függetlenség tekintetében, de ez itt épp úgy kivétel, mint amazoknál kivétel annak ellenkezője volt. Az esküdtszékben benne van az örökös biró és választott biró eszméje, mindkettőből az, a mi jó; tudja mindenki, hogy a nép itél felette, de senki sem tudja, ki itél a nép közül.

Ezek után magában értetik, hogy a mely biró nem független, az részrehajlatlan sem lehet. De ezek a részrehajlásnak külső okai. Vannak belső okok is, melyek a biráknak nem helyzetéből, hanem egyedi természetéből származnak, például midőn a biró megvesztegetés miatt, vagy bármi szenvedélyből lesz részrehajlóvá. Vajjon a megvesztegetésnek nincsenek-e kitéve s mivel kevesen vannak, nincsenek-e igen kitéve mind az örökös, mind a választásbeli birák? Amazok ugyan kevésbbé, mivel állásukban biztosítvák örökre; ezek inkább, mivel hivataluk ingatag. Vajjon a vádlott nem válhatik-e sokkal könnyebben az itélők boszujának, s másféle indulatainak martalékává mind az örökös, mind a választás alá eső biráknál? Ezeknél ugyan kevésbbé, mivel féltik jövendőjöket, a megmaradásra pedig a becsületesség s igazságszeretet a legjobb politika; amazoknál inkább, mivel elmozdíthatlanok. Igaz a nyilvány nagy tartaléka az igazságtalanságnak, de a nyilvány sokszor csak fölfedezheti, de nem gátolhatja meg az áldozatot. Teljes biztosítékot a birák részrehajlása ellen csak az esküdtszék nyújt, a megvesztegetés ellen *a lehető* esküdtek nagy száma

s bizonytalansága által, mert egy egész és tehetős néposztályt ki birna megvesztegetni? másféle indulatok s érdekek ellen pedig a visszavethetés joga által, mert a vádlott mindazokat visszavethetvén, kikben nincs bizodalma, úgyszólván saját választottai által itéltetik el. S ez olyan jog, mi a kevés számú törvénytudó biráknál nem gyakoroltathatik, pedig az igazságos itéletre szükséges, hogy a vádlott mindazokat eltávolíthassa a birói székből, kiket bármi okból elleneinek, vagy ellene elfogultaknak hisz; még pedig okadás nélkül eltávolíthassa, mert az eféle okok többnyire olyan természetüek, hogy nehéz taglalni és bebizonyítani.

Mi az esküdtek képességét illeti: jegyezzük meg, hogy ők csak a tény, annak bűnössége fölött itélnek, még pedig meggyőződésük és nem megtanulandó positiv szabályok szerint. Tehát, hogy a biráknak több tudományuk van, az esküdtek ellen ez semmit sem bizonyít, mert nekik nem tudományra van szükségük, hanem tiszta lelkiismeretre, józan észre s élettapasztalásra; s hogy az ezek szerint itélő polgárok helyesebben itélhetnek a biráknál, annál inkább elhihetjük, mennél bizonyosabb az, miképpen a nép legnagyobb része tetteiről ezeknek elkövetésekor azon nézettel volt, miből azokat polgártársai megitélik, és nem azzal, miből azokat a tudományos birák tekintik. Itt a léleknek csak azon tehetsége kivántatik meg, mely meggyőződésszerzésre a mindennapi életben megkivántatik; s a józan ész, párosulva függetlenséggel s részrehajlatlansággal, bizonyára jobban eltalálja a valót, mint a függés s részrehajlás befolyása alatt itélő törvénytudós, kivált ha azt is meggondoljuk, hogy gyakran a tudomány a mint nő, a szerint fogy a józan élet tapintat, hogy az állandó birák apródonkint megszoknak minden vádlottban bűnöst találni.

Egyébiránt ime most jutunk azon alapra, min az esküdtszék észszerű és szükséges volta épül. Bűnösnek valaki vagy azért itéltethetik, mivel a törvény által eleve kiszabott próbák s jelek megvannak, vagy azért, mivel a biró a látottak és hallottak után meggyőződött felőle. De kérdem: sikerült-e már embernek csak messziről is tökéletes bizonyítási theoriát felállítani? lehetséges-e minden próbának,

jelenségnek, valószínűségnek értékét eleve meghatározni? s eképpen egy birói scálát, egy birói bizonyságmérőt készíteni? A bűnök száma s neme oly sok, az azokat kisérő körülmények oly végtelenek, hogy millió különféleséggel fordulván elő az esetek, lehetetlen általános mértéket feltalálni, mert nem levén két eset tökéletesen hasonló egymáshoz, minden esetre külön szabály kellene; s a mint egy franczia iró elmésen kiszámítá, pusztán csak azon viszonyok előadása, melyekben a lopás elkövettethetik, 20 millió kötetet töltene be. Már most vajjon a vádlott abban talál-e nagyobb biztosítékot, ha a törvényhozó által felállított mérték betelik, vagy abban, ha szabad és lelkiismeretes polgárok meggyőződése telik be? Kétségenkívüli, hogy, ha az állandó biró kötve van irott szabályhoz, sokat halálra itél, kit bűnösnek nem hisz; sok fog szenvedni csak azért, hogy a szabályoknak elég tétessék; avagy a hol ezek ellenkeznek meggyőződésével, ezt tartozzék követni? Igen, mi azt mondjuk, de midőn az ellenvéleményűek is ezt mondják, akaratlanul is a meggyőződést ismerik el legbiztosabb itélőnek. Mi azonban csak az esküdtek meggyőződésében bízunk, mert csak ezek igazán függetlenek, részrehajlatlanok, s csak ezeknél gyakorolható a visszavethetés joga, mi által ellentől és pártérdektől megtisztítván biráimat, leginkább hihető, hogy kiket biráimul választék, azok igazságosan fognak fölöttem itélni. Tehát míg nincs helyes bizonyítási rendszer az állandó birák kezében — s ez nem lesz soha — addig legbiztosabb menedék pártatlan polgártársaink meggyőződése. Amazok itélnek egyformán ugyan, de némileg mint automatok; ezek különféleképpen ugyan, de szabadon az esetek különféleségének természete szerint, mint eszes lényekhez illik. Minden esetre vigasztaló azt mondhatnunk, hogy ellenfeleink sem állítják, miszerint az esküdtszék itéletei nem volnának oly igazságosak s méltányosak, mint az állandó birákéi; de mi állíthatjuk azt is, mit az állandó birák védői nem állíthatnak, t. i. hogy esküdtszék itéletének folytában ártatlannak vére még soha nem ontatott, s azt hiszem, ez roppant fontosságú tekintet, meggondolván, hogy más bíróságok mellett az ártatlanság sem biztosít gyalázat és hóhérpad ellen.

Mint minden nagy és szabad intézet, az esküdtszék is ellenvetésekkel ostromoltatik. Ismerem azoknak számát s némelyiknek erejét is megismerem s czáfolataikba nem azért ereszkedem, mintha megczáfolhatlanok volnának, hanem mivel igen számosak azon időhöz képest, mely engem a tanácskozásokból illet. Ismerem azt, hogy, mivel törvény által kiszabott próbákhoz az esküdtek nem kötvék, itéleteikben nincs egydedség, de erre azt jegyzem meg, hogy itéletekben jó ugyan az egydedség, de a fő az, hogy bennök igazság legyen. Ismerem azt, hogy az esküdtszékek gyakran feloldják a vádlottat, de erre azt jegyzem meg egyrészről, hogy például Párisban 1801—1825-ig az esküdtszék a vádlottak $^1/_4$-ét, a specialis bíróság $^1/_3$-át oldá fel; 1819-ben a franczia kamrákban az igazságminiszter is alaptalannak nyilvánítá az ellenvetést, hivatalos adatai nyomán. Másrészről, miután a feloldás magában nem hiba, hogy ez hibának mondathassék azt kellene előbb bebizonyítani, hogy olyanokat oldoztak fel az esküdtek, kiket kellőképen bünösöknek vallanak; s ha a birák igazságszeretetének mértéke e számos elmarasztalás, úgy az 1793-iki franczia forradalmi tribunal nagy magasztalást érdemel; minek magasztalását, én már politikai szinezetüknél fogva sem Szepes, sem Somogy követeitől nem várom.

Ismerem azon ellenvetést, hogy az esküdtszéktől nincs fölebbvitel, de erre kettőt jegyzek meg: egyik hogy rendkívüli esetekre, midőn véleménye szerint ártatlant vélne marasztaltnak, az állandó bíróság felhatalmaztathatnék az ügyet más esküdtszék elé utasítani; másik, hogy ha ez nem volna is, a biró függetlensége, részrehajlatlansága, a visszavethetési jog, az egész eljárásnak közvetlen, szinről színre való szemlélete, a nyilvány, a szóbeliség sokkal lényegesebb garantiái a vádlottnak a fölebbvitelnél, hol a felső bíróság holt betükből s könnyen meghamisítható iratokból s egy harmadiknak előadása után kénytelen itélni. Ismerem azon ellenvetést is, hogy az esküdtek eltérhetnek a törvénytől, talán önkényből, talán mivel a törvény ellenkezik meggyőződésökkel; de erre szabad legyen megjegyeznem, hogy az esküdteknek a közrend fennállása szinte érdekökben áll, hisz ők

épen azon osztályból valók, mely a nép magvát teszi; szabad legyen megjegyeznem, hogy ez csak ott történhetik, hol a büntető törvény nincsen összehangzásban a néperkölcscsel; s ez esetben a törvényhozóra nézve nem lehet alkalmasabb figyelmeztető az esküdtszéknél, mely egyszersmind az élet, emberiség s a törvények hiányai közt mint közvetitő s néha szabadító lép föl; de hisz az esküdtek arra tesznek hitet, hogy lelkiismeretök s meggyőződésök szerint itélnek, lehet-e tehát kivánni tőlük, hogy az ellen itéljenek? Kérdek én bárkit: vajjon melyik cselekszik emberileg és igazságosan: az angol törvényhozó-e, ki két forint eltolvajlásáért halált rendel, vagy az angol jury, mely a bűn s büntetés közti irtózatos aránytalanság miatt nem mondja ki a bűnöst? Én igen, a törvényszerűség embere vagyok, s fájdalommal szemlélem nemzetünknek azon jellemvonását, miszerint mind eddigelé nem tanulta meg a törvényeket tiszteletben tartani s azoknak hódolni; de véleményem szerint az eféle *igazítók* az emberi intézetek tökéletlen gépezetében elkerülhetlenek, mert törvény és igazság a statusokban nem mindig egy.

Sokan, s a többek közt Szepes és Sopron követe is, abban helyeznek nagy erőt, hogy az esküdtszék nem lesz nálunk judicium parium, ha t. i. pusztán csak a nemességből fog alkottatni; ha pedig esküdti padon úr és jobbágy, tanult és tudatlan együtt fognak ülni: ezek holt eszközökké váltak amazok kezében. De figyelmeztetem az említett követ urakat, miképpen az esküdtszék eszméjével ellenkeznék ugyan, ha annak tagjai csak egyetlen néposztályból választathatnának, mely ekképen birói kiváltsággal ajándékoztatnék meg a többiek felett; azonban tévednek azok is, kik a paritást az esküdtszék tagjai s a vádlott közt igen lényeges kelléknek tartják, mert e szerint majd azt kivánná a következetesség, hogy nemes fölött csak nemes, mesterember fölött csak mesterember, pap fölött csak pap, zsidó fölött csak zsidó, sőt leány fölött csak leány itéljen. Pedig a paritásnak igaz értelme nem egyéb, mint az, hogy a vádlott a nép nevében szabad és független polgárok által itéltessék el. S kérdem különösebben Szepes követét, vajjon midőn azt mondjuk ki, hogy az esküdtszék nemcsak nemességből

fog alkottatni, azt mondtuk-e ki, hogy urával legszegényebb jobbágya, a képes emberrel a leghülyébb fog itélni? vajjon az igazságszolgáltatásnak érdeke s társas viszonyaink tekintete nem szab-e előnkbe határt, s ha a tisztesebbek körében csak annyira terjeszkedünk ki, mennyire a megyei kihágásokról szóló munkálatban kiterjeszkedénk, ha esküdtszéki képességgel azokat ékesítnők fel, kik az illető törvényhatóságokban választó képességgel birnak, nem lenne-e ezzel is megdöntve azon ellenvetés, hogy egy néposztály itél a többi fölött, s egyszersmind mentünk-e odább és alantabb, sem mint az igazságszolgáltatás kellékeivel megférne? Úgy látszik, Szepes követe a nép józan eszében semmit nem bizik; úgy látszik, belátást ő csak azoknál tesz fel, kik drágább öltözetben járhatnak; pedig ha a magyar nép keletiesen lomha és lassú is, de e hibával együtt jár a megfontolás, meggondolás erénye is, s ha az érdemes követ viselt vala járásbeli hivatalt, fogta volna tapasztalhatni, a nagyobb községek előljárói néha mily egyszerű és jó ítéletet hoznak, kikben ha a törvényszerű igazság olykor hiányzik is, de majdnem soha az æquitas, mi az igazságnak legmagasabb eszméje, s mit az érdemes követ annyi hévvel védett a kegyelemjog feletti vitában, melynek ezenkívül nincs más megállható alapja; s ime most azon eszmét feledni látszik.

Én tehát teljességgel nem érthetek egyet Szepes követével, ki néposztályaink egymás közötti viszonyai miatt nem véli az esküdtszéket behozhatónak; annyival kevésbbé lehetek pedig vele egy értelemben, mivel ő a nép iránti engedményeiben előttünk csalóka körben forog, mert midőn népbiróságot sürgetünk, népképviseletet ajánl; midőn azt sürgetjük, például a városokban, szűk képességi rámát kiván; úgy hogy beszédeiben a nép mindenütt ott van, de javaslatiból mindenütt kiesik. Nem érthetek vele egyet abban sem, hogy mi még nem vagyunk érettek s eléggé miveltek ez intézmény elfogadására, mert a mely osztályból fognak az esküdtek választatni, az a külföld esküdteinél, saját tapasztalásom után állíthatom, alantabb fokon nem áll s ne feledjük el azt sem, miképen a közélet gyakorlati tapintata, isme-

rete nálunk sokkal számosabb polgártársnál van elterjedve, mint például Németalföld valamennyi statusaiban; és bármit állítsanak Szepes és Sopron követei, én azt vallom, hogy, ha van alkotmány, melybe könnyű beszőni az esküdtszék intézetét, ilyen a mienk. Hisz eltérve attól, hogy biráink eddig a megyékben csak nemesek lehettek, vajjon mely országnak birái közt van annyi hasonlatosság, mint táblabiráink testülete s az esküdtszékek; a perbefogást megrendelő közgyülés s a vádjury, törvényszéki táblabiráink s az itélő jury közt? s nincs-e minden megyében 100—500 független táblabiró, kik mind nemesek ugyan, de nem mondhatni róluk, hogy törvénytudók is volnának? s a független birák száma országszerte nem megy-e föl 8—10,000-re? Ne függjön kinevezésök a főispántól, ne legyenek kötve nemességhez s törvénytudáshoz, itéljenek sorban sors szerint és meggyőződésökhöz képest, hozassék be a visszavethetési jog, és ime e módositásokkal az esküdtszék köztünk fel van állítva, mert az *alapelem*, t. i. szabad és független emberek itélete, jelen van alkotmányunkban.

Még Sopron követéhez intézek néhány szót, ki Jordán pörére szerencsétlen órában hivatkozott. Én is figyelemmel kisérem ezen férfiú sorsát, ki az 1830-ki franczia forradalomnak egyik szülötte német földön, kinek tollából folyt a kurhesseni alkotmány, kinek ünneplésére, midőn haza utazott az első diætáról, utközben meghuzattak a harangok. S a kormány nem feledte el bűnét, mi abból állt, hogy a szabadságnak ő vala egyik átültetője, üldöztetett azóta mindig, s hosszas pör zaklatása után most végre 5 évi rabságra itéltetett — állandó s titokban itélő birák által, ő, az akotmányiró! Azt mondja Sopron követe, hogy az örökös birák sem rettegik a nyilványt, mert ime Jordán pörét maga a kormány adá ki nyomtatásban. Igaz, kiadta, de belőle csak annyit adott ki, a mennyit kiadni saját igazolására jónak vélt. S nyilvány ez? őszinteség ez? Én pedig azt állítom, hogy az illető kormány bűnt vétekkel, roszat rosszabbal tetézett, mert igazságtalanul a titok leple alatt előbb elmarasztaltatta, ezen felül pedig most elámítja a közönséget.

Poroszország rajnamelléki tartományait is emlegette Sopron követe, s fejtegeté, miképen minden népekben levén a szabadságnak ösztöne, annak ventil, rés kell; ilyen nálunk a megyei szerkezet, ilyen ama tartományokban az esküdtszék intézete. Miután a ventil valami szükségtelennek kibocsátására szokott használtatni, úgy látszik, hogy Sopron követe az esküdtszéket oly résnek tekinti, melyen a nép kebléből a szabadság vágya kipárologhat; de ha e hasznot tulajdonítja az esküdtszékeknek az érdemes követ úr, igen csalatkozik, mert a szabadság érzetét ez nem vezeti ki a népből sőt inkább annak vérébe önti. Egyébiránt, miután csatornának is nevezte az érdemes követ úr, meglehet mikép ez intézetnek kétféle, t. i. szabadság-kibocsátó és bevezető hasznot tulajdonít, a mi a ventilen kiömlik, az a csatornán visszafoly.

Minden esetre köszönöm az érdemes követ úrnak, hogy nekem alkalmat adott közelebb megvilágítani az esküdtszék s polgári szabadság közti belső kapcsolatot. Ha az esküdtszék mint jogintézet ostromoltatik is, úgy mint politikai intézet, még ellenei által is magasztaltatik; mert hasznai valóban nagyok és lélekemelők, tekintessék akár mint mely a népet neveli, akár mint mely a szabadságot hatalmasan oltalmazza. Az esküdtszék által a törvényeknek mind tisztelete, mind ismerete, s általában a jognak s rendnek eszméje sikeresen terjesztetik a polgárok közt, ébren tartja és táplálja a közszellemet, mi szülője a szabadságnak s jólétnek, ezenfelül e kötelesség gyakorlata a polgárokban bizonyos méltóság s önbecsérzetet költ fel, mely nemcsak jellemhez tartozik a szabad embernek, de életboldogságát is öregbíti. S vajjon hogy ne becsülné magát az ilyen polgár, midőn látja, hogy párt, ármány, önkény minden hivatalnokot megdönthet, de őt attól, hogy az igazságszolgáltatásban részt vegyen, meg nem foszthatja? hogy ne adna neki szabad emberhez illő bátorságot annak tudása, hogy bár helyzete alacsony, mégis őre polgártársai becsületének s életének, véde ártatlannak a kajánság s hatalom ellen, s félelme a bűnösöknek? Ha az esküdtszék nem terjesztené a jogismeretet, ha nem ébresztené a közszellemet s függetlenség érze-

tét, ha nem szülne bátorságot, erőt, önérzetet: honnét van az a nagy különbség politikai érettség s törekvés tekintetében Poroszország rajnamelléki s egyéb tartományai közt? Ha az esküdtszék nem felülmulhatatlan gát az ellen, hogy a hatalom teszése szerint válogathassa a nép közül áldozatait: honnét van az, hogy egyrészről, hol a nép ez intézetet megszerezhette, azt kezeiből kicsikarni nem engedte, s az okos despoták is elvenni nem merték, bár javítgatás színe alatt megrontották; és hogy más részről az autocraták annak behozatalát még soha és sehol nem engedték meg? E történet-tény kiáltja leghangosabban, hogy az esküdtszék az ész szülötte, s a szabadság társa. Igen, az absolutismus ez intézettel nem fér össze, szabad alkotmány pedig nem állhat fenn nélküle. Midőn Rómában a népbiróság a császárok alatt elenyészett, utána a polgári szabadság is nemsokára sírba szállt, mert e kettő együtt él és hal. Ezt csak a szabadság ellenei rettegik és gyülölik, de tisztelik, sőt imádják annak barátai, mert a szabadság ebben menedéket talál még akkor is, midőn romlottság s felekezetiség által minden más védintézete felforgattatott, mert ebben maradhat fenn legtovább a nép életerejének utolsó szikrája, melyből lassu fejlődéssel s terjedéssel a szabadság még újra születhetik.

T. Karok és Rendek! a sokszor mondott, az unalomig ismételt igazság végre nem látszik oly fontos igazságnak; de bár vált legyen mindennapivá, mégis igaz az, hogy a szabadságnak fenntartója az elmult századokon keresztül megyei szerkezetünk volt. Ha még bele oltjuk az esküdtszék intézetét is, ha az igazság mérlege olyan szabad és független polgárok kezeibe adatik, kik mind a vádlottól, mind a vádlótól egyenlő távolságban állanak, akkor lehet hazánk e nemzet temetője, de szolgák hazája soha nem lehet.

Az esküdtszék elfogadásának esetében a teendőkre nézve véleményem oda megy ki, hogy miután nem egy-két elv az, mi az esküdtszék lényegét teszi, hogy miután, ha teljes utasítást akarnánk s öntudatosan adni, azoknak részletes megvitatásába kellene bocsátkoznunk, mi napokat kivánna: a választmány részletesebb utasítás nélkül küldet-

nék ki; hiszen midőn az a legtökéletesebbnek szerkesztésén fog igyekezni, bizonyosan a kivihetőséget sem veszti szem elől, s a Karok és Rendeknek is könnyebb lesz a kész munka fölött vitatkozniok. A választmány tagjaira nézve pedig úgy vélekedem, hogy ez uttal ne folyamodnánk titkos szavazathoz, hanem, miután az országos választmányban Tolna, Pozsony, Szepes, Borsod, Csongrád, Torontál megyék, a veszprémi káptalan, Nagyszombat és Korpona városok követei részt vettek, s így ezek által a megyékből minden kerület, az egyházi rend és a város is képviselve van: az esküdtszékek kidolgozásával ezek bizatnának meg, mert miután a követ urak másfél évig foglalkoztak e tárgygyal, nemcsak remélhetjük, hogy jó munkát készítenek, hanem hogy jó munkát hamar is készítenek; s e körülmény most már a nyolczadik hónapban nagy figyelmet érdemel.

Soltész (Torna megye követe): Bizonyos föltételekhez kötötte az esküdtszék iránti szavazatát, hogy t. i. oly megyékben, melyeknek népessége s kiterjedése kisebb, az esküdtek száma felére szállíttassék le a javaslott számnak, s ezek ne négy, hanem csak két szakaszra osztassanak, félévenként itélendők; qualificatióul pedig ne 100, hanem 200 frt tiszta jövedelem kivántassék. Mielőtt az elvre nézve szavazatát adná, ezen föltételek fölött kiván eldöntő határozatot, mert ezek nélkül az esküdtszék elvét sem pártolhatja.

147. Kerületi ülés.

1844 január 27-én.

Báró Sztojka (Máramaros megye követe): Minthogy a büntető törvénykönyvi országos választmány jegyzőkönyvében és azon választmány kevesebbségének külön véleményében előszámlált okoknál többeket, erősebbeket úgy sem lehetne felhozni az esküdtszék mellett, minden további tanácskozás nélkül szavazat alá kivánná a tárgyat bocsátani, kijelentvén egyszersmind, hogy ő utasítása következtében az esküdtszéket nem pártolja.

Klauzál: Igen természetesnek látja, hogy Máramaros követe nem akar az esküdtszék bővebb fejtegetésébe bocsátkozni, mert utasítása az esküdtszék ellen lévén, rá nézve a felvilágosításnak, capacitálásnak kevés foganatja lehet. Azonban bár e tárgy a fejtegetés által csak nyerhet, de soha nem veszíthet, mégis, minthogy a különvéleményben elegendő okok vannak mellette felhozva, több okot felhozni nem akar, hanem csak azon ferde állítás s ráfogás megczáfolására szorítkozik, melylyel tegnap Szepes követe az esküdtszéket s az ez általi igazságszolgáltatást megtámadta. Szepes követe tegnap azt mondá, hogy csak azon szempontból indul ki, miszerint az esküdtszék megfelel-e a büntető törvény czéljának, azaz az igazság kiszolgáltatásának; hogy ő nem akar oly intézetet felállítani, mely az igazságkiszolgáltatást politikai czélokra használja. Szerette volna, ha e mellett marad, szerette volna, ha e szerint azt fejtegeti: vajjon az állandó törvényszék felel-e meg jobban az igazságszolgáltatás czéljainak, vagy pedig az esküdtszék? vajjon az állandó bíróság nyújt-e nagyobb biztosságot, vagy pedig az esküdtszék? — De ő tudván hogy ennek fejtegetése részire nem kedvezőleg fog kiütni, e tért elhagyá és mindig csak a politikai körben mozgott. Hogy némileg félelmet támaszszon a haladás barátai szivében, felhozá, hogy az esküdtszék által veszélyeztetik a többi reformkérdés; hogy esküdtszékre addig gondolni sem lehet okosan, míg a nemesek s nem-nemesek közti különbség meg nem szüntetik.

Szepes követe azon elvből indul ki, hogy az igazságkiszolgáltatásnak a kormány kebeléből kell kifolyni; ennek következtében az állandó bíróság mely a kormány kinevezésének folyadéka, sokkal több garantiát nyujt, mint az esküdtszék, mely csak a nép kebeléből áll elő s oda tér ismét vissza. Miután felállította a bizonyítási theoriákat, azt mondja, hogy az esküdtszéki birák semmi bizonyítási szabályokkal nem törődvén, minden próbák ellenére is benső meggyőződésök szerint mondják ki az itéletet; hogy a birói meggyőződés a vádlottra nézve mindig szigorúbb a személyes meggyőződésnél; hogy a személyes meggyőződés csalóka, mert ki van téve a körülmények befolyásának. Azonban a

ki a bizonyítási theoriák tökéletlenségét fontolóra veszi, mindig több biztosságot talál a subjectiv meggyőződésben, mint a bizonyítékok után ítélő állandó bíróság ítéletében, mely annyiszor ki van téve a körülmények hatalmának, mely magasabb befolyás következtében sokszor törvény s lelkiismerete ellen hoz ítéletet. Bűnös-e valaki vagy nem, elkövette-e valaki a bűnt, melylyel vádoltatik, vagy nem? az esküdtszék e kérdés körül forog, s ennek elhatározására csak józan ész kell. Ha egyszer a »bűnös« kimondatott a büntetés alkalmazása, azaz a törvény magyarázása a beszámítás szabályai szerint nagyobb tapasztaltságot kivánván, ez rendes bíróságra bizatik. Az esküdtszék tehát a tény kérdése felett ítél; a büntetést pedig a rendes bíróság szabja meg. Szepes követe a szóbeli eljárást teszi biztosításúl, mely kétségkívül nagy biztosítás, de a mely ott, hol apellátak vannak, írásbelivé válván, igen kevés biztosítást nyujt; s hozzá gondolván még azt, hogy ezen eljárás mellett egyik biró felmenti, a másik elitéli, a harmadik ismét elitéli a vádlottat, ezen különböző ítélet után a nép végre is azt hiheti, hogy az elitélt vagy ártatlan volt, vagy pedig bűnös mentetett fel.

Egyik főbb ellenvetése Szepes követének a nemes s nem-nemes lakosok különböző jogain, jobbágyi viszonyokon sarkallott, és mindazon osztálykülönbségeken, melyek jelenleg még hazánkban a polgárok közt megvannak; és ezeket oly fontosaknak tartja, hogy addig, míg ezek fennállanak, az esküdtszéket lehetségesnek nem hiszi. De ugyanezen különbségek által megszűnik-e az esküdtszékek jósága? Vajjon e tábla nem tudja-e az ily különbség ártalmát s nem akarja-e fokonkint helyre állitani a jog s törvény előtti egyenlőséget? Vagy talán az bántja Szepes követét, hogy jobbágyaival együtt ítél a földes úr, vagy jobbágyai ítélnek földes urok felett? vagy azt hiszi, hogy a mészáros, korcsmáros, midőn földesurával együtt ítél, félelemből a vádlottra kimondja a »nem bűnös«-t, vagy ha földesura felett ítél, bosszúból rámorogja a »bűnös«-t? Anglia az esküdtszékek hazája, s azt oczeánontúli birtokaiba is bevitte, — Angliában, hol a haszonbérrendszer igen nyomasztó, mert törvény nem korlátozza, s pusztán szabad alkun, egyezkedésen alap-

szik, hol, mint a hirlapokból lehetett olvasni, a haszonbérlőket százankint bocsátották el a földbirtokosok csupán azért, mert nem velök szavaztak, Angliában még sem fordult meg senki eszében, mint ülnek ezen haszonbérlők egy széket a földbirtokosokkal? Mit beszél Szepes vármegye a nemesek s nem-nemesek közti különbségről akkor, midőn az uri szék megszüntetését, tehát azt, hogy a földesúr ne itéljen jobbágya felett, oly hatalmasan ellenzette? Ha csakugyan annyira szivén fekszik a nem-nemesek oly siralmas állapota, mért nem tesz indítványt annak jobbra változtatása iránt? Megyéjét illetőleg statistikai adatokat is hoz fel Szepes követe, s előadván, hogy megyéjében az esküdtszékhez választható 300,000 nem-nemes közül csak azokat fogják választani a nemesek, kiket akarnak; hogy azok, kik csak választathatnak, de egyszersmind a választásba be nem folyhatnak, e miatt boszankodni fognak. Szóló eddig nem tudta, hogy az valakiben nagyobb boszúságot gerjeszt, ha egy kis joggal ruháztatik föl, mintha épen semmi jogot sem adnak neki. Szepes lakosai e szerint más természettel birnának, mint más emberek; ők azért boszankodnának, ha valami jogot adnak nekik, azon pedig egészen megnyugodnak, ha semmit nem kapnak. Ha ebből Szepes követe azon következést huzza, hogy nemes, nem-nemes egyenlő legyen, akkor szóló kezet fog vele.

Szepes követe állításából azon czélzat mindenütt kitünik, hogy az országok csak akkor boldogok, ha a biró kinevezése egyenesen a kormányoktól függ. Pedig ez nem boldogság, hanem a bureaukratia zsarnoksága lenne. Hol a kormány felelős, ott, ha a képviselők többsége ellene nyilatkozik, le kell lépnie; de nálunk, hol a miniszterek felelőssége csak Ulászló törvényeiben fekszik, de a melyre ha hivatkoznak, maga Szepes követe azt szokta mondani, hogy már azon törvény gyakorlatból kiment, hogy már az elavult — ott alig van egyéb garantia a bíróválasztáson kivül. És az esküdtszéki birákat épen azért kötötték a nemesség választásához, mivel ott, hol a választás annyira keresztül szövődik minden intézményen, hol a birót szabadon választják, hol hajdan a fejedelmet is szabadon válasz-

tották, ott a választást az alkotmány s szabadság alapjának tartják, ott a birák választásában több garantiát találnak mint a sors általi kijelölésében.

Azon ellenvetést is teszi az érdemes követ úr, hogy ha mégis nem tudnák, kik lesznek az esküdtszéki birák, akkor csak nyujtana valami biztosítékot a megvesztegetés ellen, de most minden évben előre megválasztatnak s mindegyik tudván, hogy kik, megvesztegethetnék. Meri azt állítani Szepes követe, hogy az állandó birák megvesztegethetlenek? Most, mikor a fényűzés ragályos járványa ostorozza, demoralizálja nemcsak hazánkat, de az egész világot, most, mikor a fényűzés következtében csaknem mindennek több szüksége van mint pénze — most úgy egy, mint más helyen gyakoribb lehet az eltántorodás. Tudja mindenki, hogy az állandó birónak kevés fizetése van; a szilárdabb jellemü küzd a kisértések ellen, de végre a megszokás, társai példájának látása eltántorítják s csak olyan lesz mint a többi. Az alkalomszolgáltatást kell kerülni, akarjuk, hogy a birák meg ne, vagy minél nehezebben vesztegettethessenek meg. Már pedig azt senki nem tagadhatja, hogy az állandó bíróságnál, hol egy személy három s több esztendeig, sőt néha örökösen ül a birói széken, több alkalom ne szolgáltassék a kisértetbe vitelre, mint az esküdtszékeknél. Igaz az is, hogy mind a vádló, mind a vádlott fogja tudni, hogy kik választattak esküdtszéki biráknak; de hát azt nem tudja-e, kik az állandó birák, és kik fognak azok maradni? Megvan-e az állandó bíróságnál a birósvisszavetési (recusatioi) jog mint az esküdtszéknél? Megvan-e az állandó bíróságnál a nyilvánosság mint az esküdtszéknél? Esküdtszéknél, minthogy minden a nép szeme előtt történik, nyomban sujtja a birót a nyilvánosság s a közvélemény; esküdtszéknél csak egyszer adhatja el magát a biró, míg az állandó törvényszéknél azt többször megteheti, sőt az eféle kereset által, ha elég lelkiismeretlen, gazdagságot is szerezhet magának? — Most mondja hát Szepes követe, hogy az állandó bíróság nagyobb biztosságot nyujt az esküdtszéknél.

Szepes követe azt is felhozza, hogy az esküdtszékre még nincs megérve Magyarország, hogy az esküdtszék még

itt nem talált visszhangra s csak erőltetni akarják vele a dolgot. Erre csak azt mondhatni, hogy ha a követek kezét utasítás nem köti, már a mult alkalommal elfogadják az esküdtszéket; hogy a megyei táblabirákban már ott rejlik az esküdtszék magva. Végre, hogy az esküdtszék iránt van visszhang, kiáltólag tanusítja azon körülmény, miszerint a büntelő törvénykönyv kidolgozása általánosan érzett szükséggé vált, s a mostani büntető eljárás nagy fogyatkozásait közönségesen érzik, mégis több vármegye inkább akar maradni a mostani igen rossz büntető eljárás mellett, mintsem esküdtszék nélkül az új büntető törvénykönyvet elfogadja.

Szepes követe végre azt mondja, hogy az esküdtszék majd útját állja a többi haladási kérdéseknek, majd a miatt nem lesz a büntető törvénykönyvből semmi, s majd milyen visszás érzést fog az szülni a küldőkben, ha haza mennek s kérdik tőlük: hol hagyták a büntető törvénykönyvet. Szóló erre azt válaszolja, hogy Szepes követét senki sem hatalmazta fel e kérdésre, és nem hiszi, hogy a kormány annyira ne tudná a maga javát, hogy az esküdtszéket át ne bocsássa. Ha most is oly gyöngéd kimélettel van a birák iránt, hogy inkább sokat elnéz, mintsem helyökből elmozdítsa, bizonyosan nem fogja gátolni oly intézet létesülését, mely a tőle kinevezett birákat a minden oldalról jöhető vád ellen megoltalmazza, mert azt nem kell feledni, hogy semmi által sem csökken annyira a kormány iránti bizalom, mint ha a közvélemény a kormány által kinevezett birák ellen nyilatkozik s azoknak eljarását roszalja s kárhoztatja. Felhozá szóló két porosz miniszter példáját is, kik annyira el voltak az esküdtszék iránt fogulva, hogy ellene könyveket is írtak; majd e végett a rajnai porosz tartományokat, Franciaországot, Angliát beutazván s az esküdtszékek eljárását szemeikkel látván, előbbi gondolatjokat megváltoztatták és nyilván megvallották, hogy az esküdtszék nem létét semmiféle állandó biróság nem pótolhatja ki.

Beszédét azzal rekeszté be szóló, hogy az esküdtszéknek e hazában jövendője van, hogy az bizonyosan létesülni fog. 1832-ben az örök megváltás szerfelett elleneztetett; 1840-ben már szó nélkül átbocsáttatott. Legyen hát min-

denki jó reményben, és ha az alkotmányt, szabadságot igazán szereti, ha az önkény ellen személyét, vagyonát teljesen biztosítani akarja: értesítsen, capacitáljon az esküdtszék mellett; mondja mindenkinek, hogy az esküdtszék a szabadság, alkotmány legerősebb védfala; mondja meg a népnek, hogy az esküdtszék az ártatlant leghatalmasabban védi az igazságtalan elitélés ellen; hogy az esküdtszéki biráskodásban mindenki részt vehet, ha értelmes, becsületes ember; mondja meg a népnek, hogy most neki csak ennyi jogot adhattak, de mindent elkövetnek, hogy jövendőben többet adhassanak. Legvégül Szepes követét és a vele egy értelemben levőket felhívja, hogy akár meggyőződésből, akár utasítás szerint, akármiféle tekintetből beszélnek az esküdtszék ellen, ám beszéljenek, de tartózkodjanak minden gunytól, ráfogástól s ne igyekezzenek holmi képtelen állításokkal az esküdtszéket lealacsonyítani s nevetségessé tenni.

Bónis (Szabolcs megye követe) szerint Szepes követe szinte minden követ megmozdított, hogy az esküdtszéket megbuktassa. Először intve szólott, hogy az, ki a büntető törvényekhez politikai czélokat köt, a büntető törvénykönyv nagyságát nem ismeri. Azután fejtegeté, hogy nem jó mindig philantropicus nézetekből kiindulni, hanem tekintetbe kell venni a körülményeket is. Az most, hogy jobbágy fog itélni a földesur felett, szerinte ingerültséget szül. De ugyan miután a földesur 700 esztendeig itélt jobbágyai felett, nem jó volna-e a dolgot megfordítani, hogy a jobbágy is ülhessen a földesúrral egy széket. Mult országgyűlésen, mikor az úriszék megszüntetéséről, tehát annak megszüntetéséről volt szó, hogy a földesur ne maga itélhessen jobbágyai felett, ezt Szepes követe hatalmasan ellenezte, most pedig azt ellenzi, hogy jobbágy is itélhessen földesur felett. Ebből kitetszik, hogy Szepes követe nem soká nézi, minő fegyverrel harczol. Azt is mondja az érdemes követ, hogy ha a nem-nemesnek biráskodási jogot adnak, az bennök ingerültséget szül, mert esküdtszéki birónak választathatnak ugyan, de esküdtszéki birót nem választhatnak. Ő ebből azt következteti, hogy e kis jog adása miatt elkeserednek, s hogy

több jogot víhassanak magoknak, physikai erőt használnak, vagyis felzendülnek. Szóló azonban nem tudja megfogni, miért zendüljön akkor valaki, mikor jogot adnak neki, ha akkor nem zendült fel, mikor semmi jogot nem adtak. Végre, midőn minden erősségből kifogyott, átmegy Szepes követe a jóslás mezejére, s azt mondja, hogy az esküdtszék miatt a büntető törvénykönyvből semmi sem lesz. Szólónak már második országgyűlésen van szerencséje Szepes követével egy széket ülni, s elismeri, hogy Szepes követe igen ügyes szónok, de azt is nyiltan kimondja, hogy nagyon szerencsétlen jósló. Mult országgyűlésen a híres záradék alkalmával is jósolgatott Szepes követe, hogy majd így, majd úgy oszlatják el az országgyűlést; ez országgyűlésen is szinte azt jósolta az okt. 12-iki leirat tárgyalásánál; azonban jóslata akkor sem, most sem teljesült, s már azóta a magyar nyelv ügyében válasz is érkezett.

Majláth (Baranya megye követe) az esküdtszék ellen nyilatkozott; előadván, mikép azon jelességek, melyeket az esküdtszéknek tulajdonítanak, az esküdtszéknek nem kiváltságos tulajdonai, hanem más intézetekben is feltaláltatnak. Azon állítás, hogy az esküdtszéki bírák sokkal részrehajlatlanabbak, megvesztegethetlenebbek mint az állandó birák, nem áll, mert az esküdtszéki biró, ha a vádlott iránt ellenszenvvel viseltetik, vagy ha valaha a vádlott által megsértetett, keményebb ítéletet fog mondani; az állandó bíróságnál pedig ez nem történhetik, mert ott a vádlott a birót csak annyiban sértheti, a mennyiben a statust.

Felhozá aztán az angol esküdtszék példáját, mely némely felzendült gyárosokat örökös deportatióra ítélt; a strasburgi esküdtszéket, mely a legutóbbi eseménykor a bűnösöket mind felmentette; fölhozá végre Irlandot, hol sokan készebbek 200 font sterlinget fizetni, mintsem az O'Connel felett ítélő esküdtszéknek tagjai legyenek. Felhozá az állandó bíróság védelmére, hogy a biró előtt nem emez, vagy ama párthoz tartozó ember áll, hanem vádlott és vádló. Hogy az angoloknál oly jó hatással működik az esküdtszék, azt annak tulajdoníthatni, hogy az angol

nemzet gyermekségében vette föl, és így vele növekedet; hogy a germán faj vallásos jelleme, metaphysicai buvárkodásokat kedvelő hajlamánál fogva különösen alkalmas a biráskodásra. Az angol esküdtszékekben a judicium parium és recusatió-jog a főkellékek, azokat kellene először hazánkba átültetni.

Perczel (Tolna megye követe): Alkotmányos országban bármi jogintézetet pusztán jogi szempontból tekinteni nem tartja czélirányosnak, mert könnyen egyoldalú rendelkezésekre vezérelhetné a törvényhozást. De mivel a polgári társaságnak nincs is arra joga, hogy Isten nevében boszuljon, hanem csak óvakodásra s bűnösök javítására terjeszkedhetik, nem is mellőzhető a tárgynak politikai téreni megvitatása. Az esküdtszékek, ha nem tökéletesbek az állandó bíróságnál, a versenyt ezzel minden esetre kiállják. Szepes követe revolutiót jósolt az esküdtszékek behozatalával s jóslá, hogy abban a kormány megegyezni nem fog. Mi az elsőt illeti: a revolutió vagy békés uton vagy lázadással jár; hogy a magyar nemzet békés utoni revolutióban van jelenleg, azt tagadni nem lehet, de ebben Szepes követe is gyakran segédkezeket nyújt a nemzetnek. Véres revolutióra kedve senkinek sincs, ehez a népek legnagyobb elnyomatás esetében folyamodnak. Mi is szülhetné nálunk ezen revolutiót? Az aristokratia talán? mely igaz hogy zsarnokilag hat a népre, de véres revolutióra okot még sem ad, mert igazságtalan állásából önmaga akar kiemelkedni. Vagy a kormány? Hisz ennek épen Szepes követe tulajdonít legkevésbbé oly eljarást, mely revolutióra vezérelhetne. Az esküdeszékek behozatalával az igazságszolgáltatás sokkal jobb lábon álland, mint ma s miért ellenzené ezt azon kormány, mely kötelessége szerint javítani akar. Azt hiszi talán a kormány, Szepes követe szerint, hogy a következő országgyülésig majd megfordul a tárgy iránt a közvélemény? Ezen hit nem egyéb hiú álomnál, mert iránta ma többség levén, 3 év mulva alig fog találkozni ellene törvényhatóság, különösen, midőn alapja már törvényink s intézetinkben le van téve. El van ennek magva vetve már a népnél is, mely a községek ma-

gán dolgait esküdtek által folytatja. A nemesi esküdtszék eszméjét szóló ugyan nem pártolja, de ha más alakban nem létesíttethetnék a jury, ez sem lenne épen oly példátlan képtelenség, mint Szepes megye követe hiszi; mert Angliában is II. Henrik alatt csak földbirtokosok és lovagok lehettek esküdtbirák.

Szentkirályi (Pest megye követe) szerint, mivel a bűnök nagy részben a társasági viszonyokból s nem egyediségekből fejlenek ki: a büntetés czélja más nem lehet, mint az, hogy ártatlanul ne büntessék senki; s hogy az esküdtszékek e czélnak minden bíróság közt legjobban megfelelnek, azt még senki sem vevé kétség alá. Igaz, hogy Angliában s a jurynek többi honában sok bűnös felmentetik, de ez ellene mit sem bizonyít, mert a büntető eljárás czélja nem annyira az, hogy büntetlen egy bűnös se maradjon, mint az, hogy ártatlanul senki ne büntettessék. E czélt állandó bírósággal, mely bizonyítási theoria nélkül nem állhat, nem érhetni el. A bizonyítási szabály pedig a büntető törvénykönyv első részében felállított szándékossági theoriával merőben ellenkezik s e kettő együtt fenn nem állhat. Mondaték az esküdtbirák ellen, hogy azok közelebb állván a vádlotthoz, részrehajlóbbak a rendes biráknál, de ha van részrehajlás a juryben, mi megtörténhetik, ezen részrehajlás mellékes, s nem foly az esküdtszékek lényegéből. Politikai tekintetben ajánlja az esküdtszékeket az, hogy ezek biztosítván a törvény előtti egyenlőséget, ez által biztosítják egyszersmind a polgári szabadságot a mellett, hogy czéljoknak tökéletesen megfelelnek.

Azon ellenvetés, hogy hazánk népe a juryre még megérve nincs, hogy a kellő arány, mely a jury bevitelekor Angliában létezett, nincs meg hazánkban, ha egész következetességében vétetik, az esküdtszékek behozatalát megengedni soha sem fogná, mert mi a műveltség gyermekkori állapotába többé visszatérni nem fogunk. Egyébiránt ez ellenvetés inkább jóakaratra mutat az esküdtszékek mellett, mint ellenséges indulatra azok ellen; mert úgy látszik, mintha az egyedül az esküdtszékek compromissiójától tar-

tana, s ez legfölebb is csak óvatosságra vezethet a formák megállapításában.

Hogy önkény az esküdtszékekben létezik, az tagadhatlan, de hogy ezen önkény a különböző néposztályok gyülölségeinek fegyverévé fog válni, az nem egyéb jólelkü aggodalomnál, mert a vétkekben polgári osztályainknak megfelelő osztályzat nincs, s bárki követte is el a vétket, ennek büntetése mindenkire egy és ugyanaz; s miután a véteknek nincs nemzetisége, nincs vallása, nincs polgári érdeke: a tény kérdése felett bármi különböző elemből álló jury is itélhet. Az esküdtbirák választása ellen felhozott okok azok lényegét nem illethetik, mert esküdtszékek alakításánál a választás oly mellékes tekintet, mit megváltoztatni igen könnyü. Szepes megye követe azon elvet állítá fel, hogy a birói hatalom részese csak az lehet, ki politikai jogokkal bir. Igaz, hogy más országokban az esküdtképesség a választói képességgel mindenütt egy, mert egy alapon, a censuson, nyugszik mindkettő; de azért a választóképességnek az esküdtképességgel semmi köze s e kettő egymástól minden veszély nélkül elválasztható. Ezen ellenvetés sem érdekli tehát a jury lényegét, s ha esküdtképességre nézve több biztosítékot látunk a censusban, mint a születésben, ezen esküdtképességet alapíthatjuk mi is censusra s e mellett születéshez kapcsolt választási jogaink is fennállhatnak. Azonban, ha az esküdtképesség nálunk is egyesíttetni fog a választói képességgel, az nem lesz épen oly példátlan és oly végetlen anomalia, mint némelyek hiszik, s ez által a nem-nemesek a juryből kizárva nem lesznek, mert a megyei kihágások tárgyában készült törvényjavaslat a szavazási jog első kezdését kiterjeszté már a nem-nemesekre is.

Szóló Kecskemét jegyzőkönyvéből egy példát idézett fel, mely szerint a nevezett városban már a 16. és 17. században úgynevezett fogott birák itéltek, kik nem valának egyebek, mint esküdt birák. Ha tehát hasonló birák már hazánkban működtek, ha táblabiráink s az esküdtbirák közt nagy hasonlat van, nyugodtak lehetünk az iránt, hogy a jury behozatala nálunk oly kedvező körülmények közt van, mint nem volt még sehol. Szóló pártolván az esküdtszéki

intézetet, mely mellett lelkesedéssel küzdenek a népek, épen nem látja szükségesnek, hogy a különvélemény javaslata szóról-szóra mindenben elfogadtassék. Ha lehetnek az ellen alapos aggodalmak, elháríttatásukra oly formákat kell keresni, mik az esküdtszékek lényegével nem ellenkeznek. E kérdésben szükség egymást megértve őszinte igazsággal keresni a valót, így fog eszközöltetni azon megnyugvás, mivel minden új intézet behozatalát kisérni kell, hogy az gyökeret verhessen.

Tomcsányi (Békés megye követe): Törvényhozás- és végrehajtásban van a nemzetnek kellő befolyása, de nincs a magyarázásban, erre pedig leginkább a jury szolgál. Mondatott, hogy nemzetünk az esküdtszékre még nem ért meg; ő pedig mondja, hogy megért; okát akkor mondja meg, ha az ellenvéleményüek motiválandják állításaikat. Szepes követe önmagát czáfolá, midőn mondá, hogy középrend nincsen, mert midőn a honoratiorokról volt szó, azt állítá, hogy Szepesnek 1200 szavazó nemessége a honoratiorok bevételével 3000-re fog szaporodni és így 100 honoratior vagyis középrendü egyént feltételez; és ez így van más megyékben is.

Erre az *elnök* kijelenté, hogy e tárgy eléggé meg lévén már vitatva, de többek által szavazás is sürgettetvén, ha úgy tetszik a Rendeknek, szavazás alá bocsátja azt. Elfogadtatván, a kérdést így tette fel: legyen-e esküdtszék vagy ne? A mellett, hogy legyen, 28 megye szavazott, jelesen Ung, Szatmár, Szabolcs, Torna, Gömör, Borsod, Heves, Bereg, Ugocsa, Bihar, Csongrád, Békés, Csanád, Arad, Torontál, Pozsony, Nyitra, Vas, Nógrád, Zala, Komárom, Bars, Somogy, Hont, Győr, Zólyom, Pest, Tolna. Ellene szavaztak: Abauj, Zemplén, Szepes, Máramaros, Temes, Krassó, Sopron, Trencsén, Liptó, Veszprém, Baranya, Fehér, Esztergom, Mosony, Árva, Bács, Turócz, Pozsega, Szerém és így 20 megye. Verőcze nem szavazott.

Szavazás közben:

Palóczy: Azt írták hazulról, hogy esküdtszék nélkül haza ne menjek.

Nyitra: Bucsut mond azon sornak, melynek szavazni szokott, s a juryt elfogadja.

Soltész (Torna megye követe) elvileg, de némi módosításokkal pártolá az esküdtszéket, szavazatát azonban máskorra akará fentartani. Midőn erre többfelől azt mondák, hogy az nem lehet, azt felelé, hogy különben nem szavaz, s maga igazolása végett utasítását felolvasá, miszerint az esküdtszéket elvileg, az ott megirt módosításokkal (tegnapi ülésben előadá) pártolja, s ha ettől elüttetnék, magát a junius 20-iki utasításhoz tartsa (mit azonban nem olvasott fel).

Beöthy erre azon észrevételt tevé, hogy ha Torna követe csak pusztán mondaná, hogy nem szavaz, arra semmit sem szólhatna; de midőn utasítását felolvassa, az által e Táblát maga birájává tette, és midőn azon követek, kiknek küldői szinte föltételt kötöttek az esküdtszékhez, az elv mellett igennel nyilatkoznak, az érdemes követ eljárását, épen olyan utasítás mellett, meg nem foghatja.

Mire *Soltész* magát azzal menté, hogy nem azt mondta, hogy nem szavaz, hanem hogy »*határozottan nem szavazhat*«, hogy szavát a zaj miatt nem értették. Egyébiránt most már elvileg ő is elfogadja az esküdtszéket.

Zsedényi erre kijelenté, hogy ő egy szót szavazat után is elfogadna. Mi nem tudjuk, hova irta a kerületi jegyző Tornát; mi az esküdtszék mellett szavazó megyék közé számláltuk, s azzal lett 28 megye az esküdtszék mellett.

Ezután némelyek azon főelveket akarák elhatározni, melyeket az esküdtszék mikénti alkalmazásának kidolgozására nevezett választmány szeme előtt tartson.

Zsedényi először azon elvet kivánná eldönteni: csupán nemesekből alakíttassék-e az esküdtszék, vagy nem-nemesekből is?

Klauzál azonban így kivánná e kérdést föltétetni: osztálykülönbség nélküli egyénekből álljanak-e az esküdtszék tagjai, vagy ne? Elnök ezen kérdést tűzvén ki szavazás alá, 32 megye 15 ellen elhatározá, hogy az esküdtszék alakításában ne legyen semmi tekintet a születésre. Veszprém, Temes nem szavazott.

Erre az *elnök* kijelentvén, hogy e napot a Rendek dicsőségesen végezték, sok szerencsét kivánt az esküdtszékhez.

148. Kerületi ülés.

1844. január 29-én.

... Majd az esküdtszék iránt közelebbi kerületi ülésben hozott határozatokra vezetvén vissza az elnökség a Rendek figyelmét, több észrevétel tétetett főkép az esküdt képességét, a választott esküdtek számát s az itéletmondás módját illetőleg. *Egyik megyei követ* ez alkalommal ismét felhozá küldői akaratát, hogy esküdtek csak az esetben választassanak nem-nemesekből, ha a szükséges szám a táblabirákból s aztán a többi nemesek és honoratiorokból ki nem telnék. *Másik követ* utasítása értelmében ajánlá, hogy esküdtszéki itélet alapjául a meggyőződés egyértelmű nyilatkozata kivántassék. Említtetett továbbá egy, nagyobb részint tót népességű megye követe által azon nehézség is, melylyel küzdeniök kell, ha a Rendek következetesen törvényjavaslatukhoz az esküdtszék eljárásában is a magyar nyelvet teendik köztörvénykezési nyelvvé.

Miután azonban e tárgyban az észrevételek legfontosabbika az által, hogy az esküdtképesség a nem-nemesekre is kiterjeszteték vala, a közelebbi kerületi ülésben már eldöntetett, jelenleg nem bocsátkoztak a Rendek az előadottak vitatásába, s azon kerületi választmányt sem láták szükségesnek bővebb utasítással ellátni, mely az országos küldöttségben részt vett tagokból állván, az esküdtszék elvét a büntető eljárás egész rendszerén átszőni megbizaték.

262. Kerületi ülés.*)

1844. augusztus 16-án.

A jegyző, Szemere kezdé olvasni a büntető törvénykönyv II. részét, a büntető eljárást, mely a kerületi választmány által az esküdtszékek elvének belealkalmazásával újra dolgoztatott.

A III. fejezetig (10. §.), mely a bűnvizsgáló birákról szól, észrevétele senkinek sem volt. E fejezet szerint bűnvizsgálatot egy személy magában sehol sem tehet; ily vizsgálóbirói tisztet az arra választott egyének megyékben csak azon járás kerületében viselhetnek, amely járásban állandó lakások van.

Ez ellen több nehézség hozatott fel. Mondatott, hogy a vizsgálatbani ellenőrség, mely az eddigi faggató per természetével inkább volna megegyeztethető, ezentul nem lesz oly szükséges; de mi több, kivihetetlen. Megyékben, ha a bűnvizsgálásnak mindig együtt szolgabiró és esküdt által kell történnie, számos büntett vizsgálatlanul marad, vagy a késedelem miatt nem egyszer fognak tévesztetni a bűnyomok.

Hány megye van, melyeknek némely járásában szolgabiró sem lakik, s még azt sem kell felednünk, hogy a szolgabirónak s esküdtnek közigazgatási foglalkozásai is vannak; hogy gyülésben, törvényszékeken hetekig bent ülnek a székhelyen; hogy betegek is lehetnek stb.

Némelyek ez okból kivánák, hogy mind a szolgabiró, mind az esküdt külön is tehessenek bűnvizsgálatot; míg többen ez által a községi hivatalnokok öntudata ébresztésére is hatni kivánván, a megyei tisztviselő mellé mindenütt az illető helység egyik hivatalnokát, különösen jegyzőjét kivánák alkalmazni hasonló eljárásokra.

Más részről mutogattatott, mily szükséges, hogy egyes ember önkénye ellenőrség által kikerültessék a nyomozásban, mely az egész eljárás legmélyebb alapja. Különben megtörténhetik, hogy főleg a gazdag bűnös elleni vád örökre

*) *Kovács Ferencz* id. m. V. 304. l.

felfedezetlenül marad. Megvan ez okból az ellenőrség Franciaországban, megvan Angliában is, hol ugyan a békebiró maga teszi a vizsgálatot, de ekkor azon személynek háza, ki ellen a vizsgálat tétetik, nyitva áll mindenkinek.

Klauzál: Az ellenvetés, hogy sok megyének minden járásában szolgabiró sem lakik, visszaélésen alapulván, a törvényhozás előtt tekintetet nem érdemel; nem a járás van a tisztviselőért, hanem viszont. A bűnvizsgálatot teljesítőnek saját kerületében kell lakni, mint lakik Franciaés Angolországban, mely utóbbiban a békebirák népességi szám szerint vannak felosztva. Nagyobb figyelemre méltó azonban a vizsgálat gyorsaságának lehetetlensége.

E részben tehát indítványoztatott, hogy a rendes hivatalnokokon kívül más alkalmas egyének is ruháztassanak fel azon hatósággal, miszerint a bűnvizsgálói tisztet, fölhivatván, teljesíthessék; bizonyítékok gyűjtésében, a bűnyomok kijelölésében segédül alkalmaztassanak. Ez indítvány elfogadtatott.

A 24. §. (IV. fejezet) továbbá pénzhamisítás esetében is a korona ügyvédére bízván a közvádlás kötelességét, ellene többen felszólaltak.

Határozat lett: miután az orsz. választmány megyei bíróság elébe tartozandónak vélte a hamis papirpénz készítését, s nincs ok, hogy a biráskodás alól kivétessék az érczpénzek hamisítása, mi könnyebben fölfedezhető, a közvádlás is következetesen csak azon hatóság ügyvédére bizathatik, melyet a biráskodás joga illet.

Hosszasabb szóváltás volt még a 43. §. felett. *Egy tiszai megye követe*, ki, ha esküdtszék lesz, örömmel át kivánja ruházni a főigazgatók, s ehez országgyűlésileg ajánltatni javaslott közvádlók (35. §.) korlátlan kinevezési jogát a fejedelemnek, ki továbbá az esküdtképesek összeirását (39. §.) nem látja szükségesnek a szolgabiró mellőzésével választmányra bízni, miután az összeirás ellen bárki különben is megteheti észrevételét, mindenek felett rosszalá, hogy az összeirott személyek közzül az eljáró esküdtszéki tagok

a közgyülésben évenkint választatni, s aztán a választottak soroztatni rendeltetnek.

Mellőzve a két előbbi észrevételt, mellőzve a választmány általi összeirásra tett azon észrevételt, hogy a szolgabiró sok foglalkozással van különben is terhelve, s hogy ez összeirás más országokban is a politikai hatóság által teljesíttetik, az előadás utóbbi része az esküdtek választására nézve mindenfelől pártolásra talált.

Az orsz. választmánynak az esküdtszék mellett különvéleményt adott kisebbsége, melynek köztiszteletü tagjai a választást javaslatba hozták, oly nézetből indult ki, hogy miután az esküdtszék eszméje még nem ment át a nép életébe, miután a nemzet nem ismervén eléggé a polgári szabadság biztosítékait, miket az esküdtszéki eljárás nyújt, hihetőleg ragaszkodik az eddig ismert garantiákhoz: eszély kivánja, hogy a nagyszerü institutio a most ismeretes és népszerü választási alakban adassék át a nemzetnek. Hiszen, hogy több megye még jelenleg sem birja helyes fogalmát az egyszerü intézménynek, mutatja az utasításoknak — istennek hála — kevesebbsége, miszerint esküdtképesek csak nemesek lehetnek.

A Rendek többsége azonban most már egész tisztaságában kivánja átültetni hazánkba a nagybecsü növényt, mely szabad nép éghajlata alatt idegennek nem mondathatik: s az intézmény természete kivánja, hogy menten minden szenvedélytől, lépjenek birói székbe az egyszerü polgárok.

Választás által esküdtszék helyett csak sedriánk lesz ismét, s az esküdtek ellen, kik megválasztatván, mint eddigi törvényszékeink ülnökei, már a polgári hatóság által alkalmasaknak ismertetnének a biráskodásra. Ily választott esküdtek ellen az általános recusatio joga következetesen nem alkalmaztathatnék. Az idő is változott azóta, mikor a választmányi tagok még a választás által kivánák megizleltetni a nemzettel az esküdtszéki eszmét; félni lehet, hogy a nehézségek által, melyek a gyakori választással együtt járnak, épen ellenkező fogna eléretni.

Ily nézetekből, főleg a tárgygyal leginkább ismeretes

jegyző felszólalására, választás helyett a sorshuzás fogadtatott el.

A tárgyalás a IX. fejezetig haladt.

263. Kerületi ülés.

1844 augusztus 17-én.

A büntető törvénykönyv második része: a büntető eljárás, alkalmazva az esküdtszék elveihez, végig tárgyaltatván, igen kevés, figyelmet alig érdemlő, változtatással elfogadtatott.

Országos ülések a Karok és Rendeknél.*)

205. Országos ülés.

1844. évi augusztus 26-án.

Tárgy: A büntető törvénykönyvnek II-ik része, a büntető eljárás.

Nádori itélőmester Széll Imre olvassa izenetét a t. KK.-nak és RR.-nek a büntető eljárás tárgyában, — mely izenet, az abban említett munkálattal együtt, az országgyűlési iratok közt 216. szám *a)* és *b)* alatt van.

Elnök: Ezen munkálat és az országos választmánynak mindnyájunk kezénél levő munkálata között azon lényeges különbség van, hogy az országos választmány állandó bíróságot állapított meg; itt pedig a kerületi izenetben esküdtbíróságot, és az esküdtbíróságnak természetes következményét, az úgynevezett Cassationshofot, vagy — a mint itt neveztetik — főigazítószéket tetszett a t. RR.-nek az állandó bíróság helyébe tenni. Ha a t. RR. ezen véleményben megmaradnak: meg kell vallanom, hogy a munka ezen institutio nyomán jól van általánosan alkalmazva; de minden esetre a mi a magyarországi viszonyokat s körülményeket illeti: fentartom magamnak az egyes pontokrai észrevételemet. Egyébiránt én belső meggyőződésemből azon véleményben vagyok: hogy az esküdtszékek hazánkban, mostani körülményeink között, még most be nem hozathatók. Távol legyen tőlem, hogy én ezzel általánosan azt mondjam, hogy az esküdtszék a büntető eljárásnak egy alkal-

*) L. 1844. évi Rendi Napló V. k. 51—62., 71—80. ll.

matlan módja, ezt annak nem nevezem; mert ezt mondani azon intézetről, melyben a legműveltebb nemzetek boldogságukat keresik és szabadságuk palladiumát találják fel, elfogultság volna; de megengedjenek az ellenkező véleményben levők is, hogy kimondjam: miként én hasonló elfogultságnak látom azoknak nézetét, kik a jól elrendezett állandó törvényszéket egyáltalában alkalmatlannak tartják az igazság kiszolgáltatására. Itt jól meg kívánom jegyeztetni: hogy igenis, akár esküdtszék, akár állandó bíróság legyen, mind a kettőnek illő kellékekkel kell ellátva lenni, hogy hatását megtegye. A főok, miért az állandó törvényszékek az esküdtszékek alá helyeztetnek némelyek által, abban fekszik: hogy az esküdtszékek minden szükséges kellékekkel felruházva, fényoldalukról mutatva adatnak elő, — midőn az állandó bíróságnak úgyszólván csak torzképe állíttatik fel. Én ugyan hosszas méregetésébe e két büntetőrendszernek menni nem akarok: azonban meg kell vallanom: hogy az esküdtszékeknek is vannak fényoldalai, s ki tagadhatná azt, hogy egy oly bíróság, mely a népből választatik, mely, midőn kötelességét teljesíté, a néphez ismét visszamegy, mely ennélfogva birói állandó zsarnokságot nem gyakorolhat, mely a tényről maga józan felfogása szerint ítél, — ítél pedig nem a hideg betűk soraiból, az actákból, hanem az életből, — látván az előttök levő bevádlottakat és tanukat, mert jóformán az egész büntett scenice a bíróság előtt játszatik el, és az embernek minden indulatát, arczkifejezéseit s az egészet fogja fel az ítélő bíróság, mely helyben van, s ítél a nélkül, hogy felebbvitelre szüksége volna, — ki tagadhatná, — mondom, — hogy az ily bíróság egy alkalmas és aránylag legolcsóbb s hamarabbi eszköz a büntető igazság kiszolgáltatására? de fényoldalai mellett megvannak árnyékoldalai is az esküdtszékeknek; épen azért, mivel ezen bíróság a népből vétetik sor szerint, olyanokat is érhet a sors, kik arra nem alkalmatosak; mert bebonyolodott körülményekben s esetekben tényről ítélni csak hosszas birói tapasztalás, az emberi természetnek és a törvénynek is tökéletesebb ismerete kívántatik. Ugyanis akármit mondjunk, tényt törvénytől tökéletesen elkülönözni

az itélethozásban nem lehet; azonkívül egy hosszas bonyolodott perben a dolgok folyamát napokig tartó figyelemmel követni csak oly emberek dolga, kik az itéléshez hozzá vannak szokva, — a népből vaksors által felvett emberek ritkán tehetnek ebbeli kötelességöknek eleget. Az igaz, hogy — mint némely állandó bíróságok, hivatásukkal visszaélve — nem zsarnokoskodhatnak; igaz, hogy visszamennek a nép közé; de van oly neme a zsarnokságnak, mely az esküdteket is illetheti; sokszor az emberi indulatok, a hely és időbeli felhevülések ily emberre ellenállhatlan erővel hatnak, s ez csak oly rossz, s még gyakoribb, mint akármely állandó biró zsarnoksága. Igaz az, hogy nem hideg actákból itélnek; de épen az ily scenicus előadása a dolognak az indulatokat felébreszti, sokszor a szelidebb emberi indulatok: a könyörületesség, szeretet, — néha a vadabbak: gyűlölség, harag s több effélék rohanják meg az egyszerű szokatlan birót. Vegyük fel, kivált a nevezetesebb pereket! — Érdekes kép, lecresztett haj, szép előadásu prókátor, ki a beszédnek minden csábjaival szól, nem a tény felvilágosítását, de a mit pártoltjának érdeke kiván, annak beburkolására, gyakran oda vezeti az ilyenekhez nem szokott birót, hova akarja; a birónak pedig indulat és elfogultság nélkülinek kell lenni; meglehet, hogy csak mese, — de minden esetre tanulságos mese, és a régiségnek ebbeli érzetét a legműveltebb nemzetnél világosan mutatja: midőn a görög areopagusban leplezve kellett megjelenni a peres feleknek s vádlottaknak: meg volt tiltva a szavak csalékony ingeréveli élhetés, és minden, mi a biró indulata felhevítésére szolgálhatott. Az esküdtszéknél, bármit mondjunk, a gazdag, nevezetes érdekkel biró ember sokban előbb van, mint a szegény közönséges ember, ki annyi részvételt sem az ügyészeknél, sem a bíróságnál szerezni nem tud. Igaza volt Cicerónak: »frons, oculi, vultus persaepe mentiuntur, — sed oratio saepissime.« Mi azt illeti, hogy otthon itélnek ezen birák, és felebbvitelnek helye nincs: ez jó is, rossz is; — vegyük a dolgot, a mint van; tudjuk: sokszor, ha az ember otthon itél, a helybeli körülmények, a megsértett fél, a vádlott, a bűnnek szempillanatnyi befolyása erősebben hatnak a bíróra, mint-

sem hogy hideglelkűségét fentarthassa; továbbá igaz, hogy ha mindenütt tökéletes bíróságot lehetne felállítani, mind tudományra, mind belátásra és lelkiismeretességre nézve, — azt mondanám, hogy egy bíróság is elég, és nincs szükség a felebbviteli bíróságokra; de kérdem: Magyarország törvényhatóságainál, vagy másutt is, lehet-e azt várni? Én azt hiszem, hogy az országnak minden részeiből okos választás által megválasztott felebbvivő bíróság mégis minden tekintetben különb itéletet hozhat, s az alsóbb bíróságoknál elkövetett hiányokat kiegyenlítvén, nagyobb garantiát ád a büntető igazság kiszolgáltatásában, mint hazánknak száz és több törvényhatóságaiban létező bármely alsó bírósága felebbvitel nélkül adhat, — ezt a tapasztalás eléggé igazolja; de akármit mondjunk ezen két rendbeli bíróság felől, azt mégis meg kell engedni, hogy az esküdtszékeket bajosan látom más országba behozva, mint a hol a törvény előtti egyenlőség nem csak irásban, de tettleg is, tökéletesen be is van hozva; ott, hol különbféle polgári felekezetek vannak, az esküdtszékeket behozni ezen institutiónak alapeszméjével ellenkezik; mert az esküdtszék nem egyéb, mint judicium parium. Míg polgár s nemes s alsóbb helyzetüek között tökéletes egyenlőség nincs: addig igazságos itéletet bajosan fog hozni a javaslott esküdtszék; akármit mondjunk, az egyformátlanság némi tekintetben mindig valami idegenkedést s ellenszenvet huz maga után. Látjuk Anglia példájában, hogy ott is a peerek magukhoz egyformák, a felsőház tagjai által itéltetnek, — s ha idegenek itéltetnek el, mindig megkivántatik, hogy az esküdtszéknek fele idegenekből álljon. A mint tudom, az is ád sokaknál a jurynak elsőbbséget, hogy azt az úgynevezett inquisitorius állandó bírósággal hasonlították össze, mely némely országban létezik, — de nálunk nem. A milyen bíróság Francziaországban volt, midőn az esküdtszék behozatott, vagy pedig mint Spanyolországban létezett, — az oly bíróságtól az Isten őrizzen meg! A németországi tisztán inquisitorius bíróság méltán alája tétetik az esküdtszékeknek; hol ezen inquisitorius bíróság még létezik, egy-két vizsgálóbiró készíti el az egész pert, kik minden nyilvánosság nélkül a vétkest, a tanúkat kihallgatják, szembesítik,

s midőn a per úgynevezett instructióját befejezték, az actákat az itélőbirósághoz átadják, mely többé sem a vádlottat bővebb kihallgatás végett, sem a tanúkat hitelesítés, szembesítés végett elő nem szólítja, s egyedül az actákból hoz itéletet; — de Magyarországban máskép áll a dolog, legalább a törvény lelke szerint máskép kellene állani, és magyar törvényes elvek szerint ezen dolgot úgy ki lehet egyenlíteni, hogy netalán az esküdtszékek jó oldala azoknak hiányai nélkül nyerethetik meg. Közönségesen — mint sokszor mondám — most is mondom: bajos egyes nemzetnek alkotó különbféle részeit is egy kaptafára huzni, — annál bajosabb ezt egymástól különböző egyes nemzetekre nézve elérni. Nincs jobb intézkedés a világon, mint ha hazai alapon építve javíttatik a fennálló institutio; a mellett minden bizonynyal sokkal szerencsésebb sikerrel lehet előre haladni, mint idegen intézvény behozatalával. Ha Angliát veszem is, az esküdtszék classicus hazáját, midőn ott a »*Magna Charta*« behozatott: az esküdtszék nem volt oly kifejlődött állapotban, mint most, és az angolok sem voltak a közép század azon homályos és vad időszakában minden polgártársaikra kiterjeszkedő törvényes egyenlőség baráti; az angol bárók és nemesek nem mást kerestek az esküdtszékben, mint judicium pariumot; ott is földhöz ragadt rab volt a XIII. században a pór angol, mint nálunk, — és hogy van most? mennyire fejlődött, mennyire közönségesíttetett a kiváltságos felekezet részére készült institutio? Itt Magyarországon is több alapunk van egy rendes büntetőtörvény, — ha úgy tetszik — van az esküdtszékeknek jövendő kifejlődéséhez, mint akárhol; mert ha tekintjük a »*Corpus Juris*« azon szavait: »nemo, nisi legitime citatus« stb. — ez a legigazságosabb büntetőrendszer első legerősebb fundamentuma, s bár ez nálunk kissé talán a kiváltságos classisra nézve néha messze megy is: de egyrészről, hol szükség, megszorítani, — más részről idővel és bölcs előhaladással a nép többi felekezeteire is kiterjeszteni mindenkor lehet. Mi tiltja a törvényhozást, hogy ezen nemesekre hozott törvényt kiterjeszsze a népre is, a mennyire szükséges, és a józanul átlátott és megválasztott haladás kivánja? Ha a

büntetőeljárási gyakorlatot veszem is; nálunk azon szigorú inquisitorius rendszer nem létezik, melyet a statustudósok ellentétbe tesznek az esküdtszékkel. Itt a szolgabirák s más elővizsgáló birák nyilvánosan kérdezhetik a vádlottat és tanukat, — a sedriára felhozatván a tárgy, a vádlott, a tanuk vallomásai nyilvánosan hitelesíttetnek, confrontáltatnak. Ezen nyilvánosság mindig megvolt, s most is megvan; ha tetszik ezt kiterjeszteni, hatalmunkban áll; s ha felmegy a tárgy a kir. táblára, ott sem lehet a nyilvánosság ellen panaszkodni; de ha tetszik, tessék még jobban kiterjeszteni; én legalább, ha egyébiránt lehetne, meggyőződésemnél fogva nem bánom, ha a piacz közepén történik is az itélethozás. Én legalább Magyarországon is már annyi alapját látom letéve egy igazságos s egy akármiféle kifejlődést megengedő, a polgárok nyugalmát, csendességét garantirozó büntető törvénynek, melyen a t. RR. bátran épithetnek a nélkül, hogy akár esküdtszékre, akár más idegen intézvényre legyen szükség. Más tekintetben, más nemzetek helyeztetése szerint véve a dolgot, talán ha angol volnék, magam is úgy harczolnék ezen institutio mellett, mint az angol; és azt sem mondom, hogy a dolognak talán ezen iránybeli kifejlődését is az idő el nem fogja hozni; de még, minden oldalróli körülményeinket tekintve, nincs itt az idő, hogy ezen intézvény behozathatnék. Hogy fejlődik ki majd idővel? azt nem tudom; de hogy most ez nálunk nem időszerinti, arról meg vagyok győződve; törvény által kimondani mindent lehet; de életbe tüstint menni nem mindennek lehet; Anglia századok után jött oda, hol most van az esküdtszékekre nézve, s most az esküdtszékeket méltán tarthatja szabadsága egyik főpalladiumának; de ezen átmenet nem egyszerre, hanem lassankint történt. — Ezeknek következtében javaslatom oda járul: hogy nálunk most maradjon el az esküdtszék behozatala, hanem javítsunk inkább intézvényeinken, ezeken pedig könnyen és bátran javíthatunk; ezt tapasztalásból mondom; mivel én gyakorlatilag majd egész életemet ebben töltöttem. En mostani büntetőrendszerünknek legnagyobb hibáját háromban találom; 1-ször: hogy a legutóbbi időkben a bünvizsgálatra igen kevés figyelem for-

díttatik; most a szolgabiró, vagy esküdt resteli a vizsgálatot tenni, és azt egy tolvajkergető commissariusra bizza; pedig ez a legnevezetesebb, ez az első alap, melyen az egész eljárás épül; mert áll azon közmondat: »des mihi factum, dabo tibi legem«; pedig, Istenem! még a szolgabiró is, az utóbbi idők tapasztalása szerint, be gyenge vizsgáló biró! egy iskolából csak most jött s factio által megválasztott fiatal ember, kinek képzete sincs a birói gyakorlat ezen ágáról: az tehát az első, hogy a t. RR. arról gondoskodjanak, hogy a büntény megvizsgálása rendesen történjék. 2-ik hiba: a pernek lassú folyama a vármegyéknél, s még inkább a kir. curiánál. Némely vármegyéknél 3—4 hónapig sem tartatik sedria, és ha tartatik, még azért minden per el nem intéztethetik; a curia pedig annyira meg van terhelve, hogy a legjobb akarat és legnagyobb szorgalom mellett sem tehet e részben eleget. Erre nézve azon javaslani-valóm volna a t. RR.-nek: ha a t. RR. ezen nagy tekintetű tárgyban valamit tenni akarnak, — méltóztassanak az állandó törvényszékeket a vármegyékben megállapítani, válaszszák azokhoz az állandó birákat, mint más tisztviselőket, s ha tetszik, rendeljenek még hozzá más ideiglenes táblabirákat is, mint ez más némely megyékben szokásban is van; jót állok, büntető dolgaink rendében fognak menni, ezen állandó törvényszékek a nevezetesebb és bonyolódott esetekben az elővizsgáló birót is utasítással ellátni, és az e részbeni hiányt is kiegyenlíteni fogják; — méltóztassanak továbbá rendelkezni arról: hogy a királyi és hétszemélyes táblánál egy senatus e végre állíttassék fel, és minden törvényszünet nélkül állandóul a büntető perek megvizsgálásával foglalatoskodjék. Ha a t. RR. ezt is megteszik: akkor mindent megtesznek, mit a büntető eljárásban körülményeiknél fogva megtenni lehetett. Hátra van 3-or: a legnagyobb hiba, mely a raboknak a tömlöczökben való megromlásában áll. Ebben is, már az országgyűlés vége felé járván, ha nem tehetünk is egyebet: legalább egy úgynevezett mintabörtönt állítsunk fel; egyes jó tömlöczök igen kevés vármegyékben vannak; úgy, mint most, testi erkölcsi piszokban és romlottságban hagyni a rabokat tovább nem

lehet: gondoskodjunk tehát ezeknek czélszerűbb ellátásáról a vármegyékben és más törvényhatóságokban, a mint már némelyekben történt is; ha a tökéletes jót el nem érhetjük, azért a tökéletes rosszban maradnunk nem lehet; »est quoddam prodire tenuo«; mind ezen intézkedések meg fogják hozni óhajtott gyümölcseiket. Ha az Isten ezen országot bővebben kifejti, ha akkor szükségesnek fog látszani: tessék a maradéknak a juryt behozni; de addig se mondjuk azt, hogy nekünk alávaló haszonvehetlen inquisitorius systemánk van, ne gyalázzuk azon hazai jó gyökeret, melyből szorgos ellátás mellett a legszebb plántát nevelhetjük.

Somogy megye követe Somssich Pál: Excellentiád okoskodásának azon részét, melylyel az esküdtszékeket támadta meg, nem oszthatom; mert küldőim megbirálván mind azon okerősségeket, melyek az esküdtszékek mellett és ellen hozattak fel, úgy győződtek meg, hogy az emberi institutiók tökéletlensége mellett az esküdtszéki institutio mégis az, mely az igazságkiszolgáltatási módok között a tökéletest leginkább megközelíti: azért ők az esküdtszékeket elvileg elfogadják, mint olyat, mely az igazság kiszolgáltatására legczélszerűbb mód, — de mint olyant is, melyet társasági viszonyaink közé beilleszteni legkisebb zavar nélkül lehet: minélfogva az esküdtszékeket elvileg elfogadom; — de a kidolgozott választmányi szerkezethez sem járulhatok; mert küldőim úgy vélekedtek, hogy bármely tökéletes institutiót — akár a külföldtől kölcsönözve, akár eredetileg kiképezve legyen az — nem lehet üdvösen életbe léptetni a nélkül, hogy az viszonyainkhoz kellőleg alkalmaztassék; ugyanazért az elfogadandó esküdtszékeknek basisát nem lehet küldőim véleménye szerint szélesebbre terjeszteni, mint mennyire hazánkban a politicus jogok vannak alapítva, — vagyis az esküdtszékek tagjai küldőim véleménye szerint csak azok lehetnek, kik már egyéb politicus jogok gyakorlatának is részesei: e szerint tehát kívánják, hogy a megyékben egyedül a nemesek lehessenek esküdtbirák; és ezért nem fogadhatom én el a szerkezetet; mert abban minden rendkülönbség nélkül jeleltetnek ki azok, kik az esküdtszékekben

biráskodnának: ennélfogva — a mint itt előterjesztetik — a szerkezet ellen szavazok.

Abauj megye követe Semsey Béla: Küldőim az esküdtszékeket nem pártolják; kérem ezen nyilatkozatomat naplóba iktatni.

Jász-Kún kerület követe Szluha Imre: Őszintén megvallom: bármely oldalról tekintem is ezen esküdtbíróságokat, egy részt saját meggyőződésemből — körülményeinknek és hazánknak állását figyelembe véve — egyáltalában nem csak czélszerűnek, de egészen időelőttinek is, — szóval: szükségtelennek látom; máskint pedig utasításomnál fogva is semmi esetre nem pártolom, — méltányolva azon fontos és bőven kifejtett okokat és nézeteket, melyek elnök ő excellentiája által előadattak; de ha körülnézzük magunkat, hiszen ezen esküdtbíróságok inkább oly nemzeteknél állanak fenn, a hol a birákat nem a közbizodalom választja; nálunk egészen ellenkezőleg áll a dolog: itt az esküdtbirák foglalatosságait a megyékben a szolgabirák, kerületekben a kapitányok és táblabirák teljesítik; ezek pedig mind közbizodalom útján nyerik hivatalaikat; és így úgyszólván ezekben már is fennáll ezen neme a biráknak: felesleges tehát itt azoknak behozatala, annyival is inkább, mivel ilynemű foglalatosságokra különben is kevesen vannak kiképezett egyének, és a kik vannak is, helyzetöknél fogva más foglalatossággal vannak ellátva és elfoglalva. Hogy ezen bíróságot csak csupán utánzásból azért, mert Angliában, Frankhonban léteznek, a nélkül, hogy nekünk reájok legkisebb szükségünk volna, — felállítsuk: magában nevetséges dolog; mert mind az, a mi a külföldön hasznos, jótékony hatásu, még azt nem következteti, hogy nálunk is hasonló eredményt szüljön. Nem kell tehát az utánzási vágytól annyira elragadtatni, hogy csak azért, mert más honban létezik, a nélkül, hogy annak szükségét, jótékonyságát és gyakorlati életbe való alkalmazhatását komolyan előre megfontolnók, — csak azért, hogy Angliában létezik, mi is felállítsuk. Én részemről — mint már előrebocsátám — ezen esküdtbíróságoknak behozatalát, mint feleslegest, szükségtelent, nem pártolom.

Esztergom megye követe Kruplanicz Simon: Igen nehezen tudok meggyőződni arról, hogy kevés különböztetéssel a közönségből választott emberek elegendő képességgel birjanak a súlyosabb bűnök eseteiben történni szokott terjedelmesebb előadásokat, tanuvallásokat, melyek gyakran hosszú időre terjednek, — emlékezetökben oly pontosan megtartani, hogy itéletök által a személyi bátorság koczkáztatva ne legyen; az impulsust pedig, sem a status czéljával, sem az igazsággal nem tudom megegyeztetni. Továbbá a felebbvitel biztosítja a polgár személyét, vagyonát, és megnyugvást okoz, hogy a vesztett fél is az itélet által nyert sorsával kibéküljön, — hasonlót eszközöl a birói itéletek okokkali támogatása, mit újabb időbeli törvényeink kiváltképen követelnek; pedig az esküdtek intézetét ezekkel egybehangzásba hozni nem lehet: én tehát ezen büntetési eljárást és az esküdtszékek behozásának elvét utasításomnál fogva is nem pártolhatom; s így semmit sem is vállalhatok el, a mi erre vonatkozik. Többnyire az eddigi büntető eljárásunk hiányait lehetőségig az emberiség javára, a közbátorság eszközlésére kiegyenlíteni, megigazítani, a törvényhozás előkelő kötelességei közé számítom, és azt tartom, hogy ő nagyméltósága előterjesztett javaslata által mind az igazságnak gyors kiszolgáltatása elérhető, mind igen sok bajok, alkalmatlanságok, veszedelmeztetések elháríthatók: azért e részben a nagyméltóságú elnök előadásához csatlakozom véleményemmel.

Veszprém megye követe Sebestyén Gábor: Megismerem elvileg az esküdtszékeknek kitünőségét, minden más ilyes intézvények felettiségét; mert az esküdtszék az alkotmányos nemzet szabadságának kifolyása; hanem nekünk, habár alkotmányos szabadságunk van is, — de még alkotmányos *nemzeti* szabadságunk, azaz a nemzetnek minden egyénei által élvezhető szabadságunk még most nincsen; az esküdtszék létesítése pedig, nézetem szerint, feltételezi a nemzet minden egyéneinek az alkotmány sánczaiba való bevételét; még mi nálunk a Verbőczy »*plebs*«-e nem »*populus*«, és a »*vox populi*« még nálunk nem a nép szava: azért is, részint

ezen okoknál, részint küldőim utasításánál fogva, az esküdtszékeket nem pártolhatom; hanem — mint elnök ő nagyméltósága mondá — provisio tétessék, hogy a politicumok a juridicumoktól elválasztassanak, s a törvényszékek állandóan tartassanak; és ha netalán e részben kisebbségben maradnék, kívánom, — mint Somogy megye követe, — hogy a birák nemesekből választassanak.

Mármaros megye követe Mihályi Gábor: Midőn megbizóim a törvény előtti egyenlőséget kimondották: úgy hiszem, hogy azzal a hazának jelen aristocraticus állásában hazafiui kötelességöket teljesítették, valamint akkor is, midőn gyakorlati és theoreticus szempontból kiindulva, jelenleg a hazára nézve az esküdtszékeket alkalmazni nem kivánják. Sokat lehetne mondani erről, ha az ellene és mellette lévő okokat felhozni lehetne; hanem miután már az országgyűlés vége felé vagyunk, alig lehet egyebet annál felhozni, mit az országos választmány a maga munkálatában és a kisebbségben levő rész különvéleményében előadott. Én csak azon egyet akarom felhozni, hogy az esküdtszékek legfőbb eszméje a nyilvánosság; már pedig p. o. Pest vármegye gyakorlatilag akkor is, midőn törvény nem volt, az állandó törvényszékek mellett behozta a nyilvánosságot. Ha tehát elfogadjuk az országos választmány többségének azon véleményét, hogy t. i. állandó bíróság nyilvánosan járjon el a bűnperekben: e tekintetben többé semmi sem fog hiányzani. Küldőim a nyilvánosságot nem kivánják megszorítani; ha a t. RR. elfogadják az állandó bíróságot: én részemről kijelentem, hogy az országos választmány többségének kivánatához járulok; s ha küldőimnek ezen akarata nem teljesül, akkor ezen munkálat pontjaira küldőim nézetét elő fogom adni.

Fejér megye követe Sárközy Kázmér: Küldőim jelen körülményeink között az állandó bíróságot vélik alkalmazhatónak; s e szerint az előttünk levő esküdtszéki bíróság eszméjét el nem fogadják.

Mosony megye követe Kröner Lajos: Midőn az esküdtszékek feletti kérdés kerületileg tárgyaltatott: én is azon számos megyék követei közé tartozám, kik az esküdtszék ellen küldőik nézeteit előadák; kivánatunknak azonban, fájdalom! sikere nem volt; mert az esküdtszékek elve kerületileg elfogadtatott, és azon határozathoz alkalmaztatva rendeltetett ujra kidolgoztatni a büntető törvénykönyv második része: a büntető eljárás, — az esküdtszékek elvének beléalkalmazásával: nehogy tehát hallgatásommal az esküdtszékek elvének és arra épített jelen munkálatnak elfogadásához látszassam járulni, — kénytelen vagyok küldőimnek e nézeteit és saját meggyőződésemet előadni. Én t. i. azt hiszem, hogy hazánkban addig, míg a nemzet szokásaival és polgári életével szorosabban össze nem forr, népünk bárminemű osztályaiban alig fogunk lelhetni oly esküdteket, kiknek eljárása a vétkeknek kikutatását, bebizonyítását és büntetését, egy szóval az osztó és büntető igazság kiszolgáltatását jobban biztosítsa, mint az állandó bíróság; azt tartom továbbá, hogy a jurynak kifejlesztése honunkban nem is lehetséges addig, míg alkotmányunk inkább a RR., mint a képviselő rendszer eszméjen alapul, — míg a nép az értelmesség alsóbb fokain áll, és hazánknak közszelleme ezen institutio eszméjével meg nem barátkozik; és így, hogy a közszellem és socialis kiváltságok mostani állapotában az esküdtszék nálunk még most valóságos és üdvös befolyást nem igér, tagadhatatlan; mert csak valljuk meg, ez egy időelőtti terv, melynek valósítására — mint mondám — még most elegendő embereink nincsenek, — ez még most oly terv, mely a rendet és bátorságot nem biztosítja, hanem inkább veszélyezteti. Az országos választmány által javaslott eljárás nyilvánosságot, szóbeli eljárást, törvény előtti egyenlőséget, szóval — mint excellentiád is igen bölcsen mondá — minden önkény elleni biztosítást nyújt a nemnemesnek. Ugyan kérdem azért: miért akarjuk tehát mi mind ezeket egy esküdtszéki tervnek feláldozni? egy oly institutiónak, melynek létesítése még hazánkban az igazság kiszolgáltatására nézve a legrosszabb következmények nélkül lehetetlen, — de melyet hazánknak közszelleme nem is kiván,

nem is tür. Várjuk meg, t. KK. és RR.! mi is türedelemmel, míg a körülmények lassankinti kifejlése hozza létre ezen institutiót; hiszen tudjuk, hogy Angliába sem hozatott be a jury egyszerre: miért kellene nálunk kezdeni azzal a jogok kiterjesztését oly annyira, hogy azok, kik századok óta a legkisebb politikai jogoknak gyakorlatában részt nem vettek, most egyszerre és azonnal biráskodási hatalommal felruháztassanak? — és pedig azok felett, kik az igazság kiszolgáltatása és mindennemü politikai jogok kirekesztő gyakorlatában voltak. Én azért, t. KK. és RR.! még egyszer mondom: elégedjünk meg az országos választmány által javaslott eljárás jótékony rendeletével, ne veszedelmeztessük az ily még meg nem érett, kivihetetlen, és inkább még a »pia desideria« közé sorozandó eszmékkel és óhajtásokkal a criminalis codexnek behozatalát, melyre a nemzet századok óta óhajtva várakozik, és semmi olyast ne tegyünk, mi politikai összeköttetésünkből folyó állásunkat nehezítené, vagy összebonyolíthatná; általában: ne pazaroljuk ezen rövid és drága időt, mely még a törvényhozásra nekünk hátra van, ilyen ügy tárgyalásával, melynek létrehozása egyébkint is hosszabb időt kiván, és melynek — mint mondám — még most úgy is jövendője nincs, nem lehet, nem is kivánatos: azért, világos utasításomnál fogva, az esküdtszékek ellen szavazok.

Szepes megye követe Matyasovszky Boldizsár: Elnök ő nagyméltósága által előhozott okoknál és küldőimnek világos és határozott utasításánál fogva az esküdtszékeket nem pártolom.

Krassó megye követe Kiss András: Az esküdtszékeket szinte nem pártolom.

Szatmár megye követe Gabányi Sándor: Küldőim utasításuknál fogva azt tették kötelességemmé, hogy az esküdtszékeket csak úgy fogadjam el, ha az esküdtszéki birák egyedül a táblabirák sorából választatnak; mert a mostani szokás szerint is a közgyülésen választatnak a törvényszéki táblabirák. A jelen körülmények között nagy

különbséget látok a választmányi munkálat és a jelen szerkezet között; mert a választmányi munkálatban megvolt azon két eszme, miszerint ott a választás és qualificatio meg volt alapítva, hogy t. i. az választathatik, kinek évenkint 100 forint jövedelme van, — s 2-szor: hogy a választás a közgyűlésre volt bízva, és e szerint a megyék tehát nem lettek volna megkötve közgyűlésben választani azt, ki nekik tetszett volna, kiben a közbizodalom központosult volna; de ezen szerkezet által az esküdtszéki tagok választása a sorsra van bízva: ezért a szerkezetet egyáltalában nem pártolhatom.

Soprony megye követe Rohonczy Ignácz: Az országgyűlés jelen korszakában nem akarok annak vitatkozásába bocsátkozni, hogy az esküdtszék, vagy az állandó bíróság szerkezete lesz-e czélszerűbb az igazság kiszolgáltatására? hanem csak röviden küldőim utasítását abban nyilvánítom: hogy ők nem látják át, mikép lehessen az esküdtszék szerkezetét mostani organikus életünkbe beilleszteni? s egyáltalában az esküdtszékek ellen szavazok.

Győr megye követe Balogh Kornél: Én szavazatomat, utasításomnál fogva, abban nyilatkoztatom ki: hogy küldőim az esküdtszékek eszméjét elfogadják ugyan, — de a birákat egyedül a nemesi rendből kivánják választani; minthogy pedig ennél ezen munkálat tovább terjed, azt nem pártolom.

Bács megye követe Nikolics Izidor: Megyém az esküdtszékeket, mint oly intézvényeket, melyek polgári szerkezetünk rendszerével és a jelenlegi népneveléssel és nemzeti jellemmel összeütköznek, — nem pártolja, hanem az állandó bíróságot fogadja el: minthogy tehát elnök ő nagyméltósága előadása összhangzásban van utasításommal, — azt egész kiterjedésében pártolom.

Árva megye követe Abaffy Arisztid: Küldőim utasításánál fogva az esküdtszéket nem pártolhatván, — e szerint elnök ő nagyméltósága véleményéhez járulok.

Turócz megye követe Ruttkay Károly: Én sem pártolhatván az esküdtszékeket, az országos választmány véleményét fogadom el.

Verőcze megye követe Szallopek Lajos: Küldőim, mind eredeti, mind pótolólag adott utasításuk szerint, az esküdtszéket el nem fogadván, azt nem pártolom.

Szerém megye követe Cseh Eduárd: Állandó bíróságot kivánván küldőim, — azért az esküdtszéket nem pártolom.

Ung megye követe Horváth Simon: Küldőim az állandó birák számát szaporítani kivánják; s így nem pártolom az esküdtszéket.

Pozsega megye követe Farkas Sándor: Az én küldőim is állandó birákat akarnak: az esküdtszéket tehát nem pártolom.

Zemplén megye követe Lónyay Gábor: Küldőim szavazatát azokéhoz kivánom számíttatni, kik az esküdtszék elve ellen szavaznak.

Torna megye követe Komjáthy Sámuel: Küldőim az esküdtszékek jótékonyságát elvileg elismerik: mindazáltal minthogy ők feltételeket ajánlánának, melyeket ha a t. RR. el nem fogadnak, inkább a választmány szerkezetéhez járulok.

Temes megye követe Vukovics Szabbás: Temes megyének szavazatát szinte az esküdtszék ellen tessék nagyméltóságodnak számítani.

Sáros megye követe Piller László:
Horvátország követe Klobucharich Károly:
} Az esküdtszék ellen nyilatkoznak.

Baranya megye követe Majláth György: Azon okoknál fogva, melyeket a kerületi ülésben bővebben előadtam,

küldőim utasítása szerint az esküdtszékek ellen s az állandó bíróság és szóbeli eljárás mellett nyilatkozom.

Szatmárnémeti város követe Zsiga György: Küldőim az esküdtszékeket általában pártolják. (»*Maradion!*«)

Trencsén város követe Bakos József: Hazánknak e mostani alkotmányos állása mellett küldőim az itt jelenleg tervezett és vitatásba hozott esküdtszékek, mint nemkülönben a t. RR. által kerületileg javaslott főigazító, megsemmisítő széknek felállításába belé nem egyeznek; miután pedig küldőim az eddigleni állandó helybeli törvényhatósági eljárást a büntető esetekre s fenyítő perekre nézve továbbá is fenntartani, azt pedig, a mennyire még állandó lábra hozva nem lenne, törvény által megállapíttatni óhajtanák: következőleg én a büntető eljárásról szóló országos választmány munkálatának II-ik részét pártolom.

Elnök: Ha azok, kik nem szólanak, a bevett szokás szerint az izenet mellett vannak: úgy a többség az esküdtszékek mellett van, e szerint marad a kerületi szerkezet.

A 9. §-ra nézve:

Komárom megye követe Ghyczy Kálmán: Igazolásom végett kívánom kijelenteni: hogy Arad, Eszék, Felsőbánya és Pécs városok biráskodási hatóságában megyém részéről meg nem egyezhetem.

Nyitra megye követe Batthyányi Ferdinánd,
Nógrád megye követe Huszár Károly,
Sáros megye követe Piller László,
Veszprém megye követe Zsoldos Ignácz:

Komárom megye előadását pártolják.

Hont megye követe Fejérváry Miklós: Utasításomnál fogva kijelentem: miképen küldőim sem kívánják, hogy

Arad-, Eszék-, Felsőbánya-, Pécsnek és a szepesi XVI városoknak, míg törvénybe czikkelyezve nem lesznek, addig büntető biráskodási hatóság adassék.

Csongrád megye követe Klauzál Gábor: Arad, Eszék, Felsőbánya és Pécs városokra nézve ki kell jelentenem: mikép küldőim azt kivánják, hogy csak oly városok láttassanak el büntető hatósággal, melyek be vannak czikkelyezve, és törvényesen bevett kir. városok; s e részben a választmány különvéleményében kijelentett votum mellé áll megyém is.

Mármaros megye követe Mihályi Gábor,
Borsod megye követe Palóczy László,
Szabolcs megye követe Erős Lajos,
Pozsony megye követe Jankó Mihály,
Bereg megye követe Lónyay Menyhért, Zala megye követe Kerkápolyi István:

A választmány szerkezetében előadott különvélemény értelmében nyilatkoznak.

A 25. §-ra nézve:

Torontál megye követe Karácsonyi László: Mivel a 25. §. a KK. és RR. által elfogadott, megyei választásokat és ökztanácskozásokat szabályozó munkálat 5. §-ával nincsen összhangzásban: indítványozom, hogy a tárgyalás alatt levő büntető eljárásnak érintett 25. §-ában ugyanaz mondassék, mi amottan már elfogadtatott: miszerint t. i. arra, hogy valaki hatósági ügyvéd, vagyis közvádló lehessen, a teljeskoruság nem kivántatik.

Horvátország követe Ossegovich Metell: Világos utasításomnál fogva köteles vagyok kivánni, hogy az ügyvédi vizsgálat az eddigi szokás szerint a királyi és illetőleg báni táblán továbbá is fentartassék.

Elnök: Magam is azon észrevételt akartam tenni, mit az előttem szóló követ úr tett; és természetesnek is talá-

lom, hogy a ki közvádló akar lenni, az az egész büntető-rendszert tökéletesen tudja; de más résről, hogy itt minden nemét a törvényes tudománynak megkülönböztessük, és az ügyvédi czimeket szaporítsuk az által, hogy a váltó-, köz-, büntető s bányászati törvényből külön vizsgálat kivántassék, ezt nem látom szükségesnek. A kir. tábla, melynek kötelessége az ügyvédeket megvizsgálni, megvizsgálhatja őket a törvénynek minden ágaiból. Ennek következtében azt tartom, hogy így alkalmaztatnók a szerkezetet: »*a szokott ügyvédi vizsgálat alkalmával a jelen törvényekből is megvizsgáltassanak.*« Én nem látom át: miért kelljen a főigazítószékre bízni azt, hogy a büntetőt örvényből ő vizsgálja meg az illető ügyvédeket?

Pozsega megye követe Farkas Sándor: Küldőim kivánják, hogy a kir. és illetőleg báni tábla előtt történjék az ügyvédi vizsgálat. (»*Maradjon!*«)

A 26. §-ra nézve.

Bács megye követe Nikolics Izidor: Megyém az alkotmányos rendszerhez ragaszkodva, óhajtja, hogy a büntető tisztviselők ezentúl is a nemesekből választassanak; és ezen megjegyzés az általános munkára szolgáljon.

Turócz megye követe Ruttkay Károly: Pártolom, mit Bács megye követe előadott.

Torontál megye követe Karácsonyi László: A közelebbi perczekben ugyan tapasztalám, hogy indítványokat tárgyalni nem nagy a hajlam: de azért mégis újra felszólalok; mert a 26. és 74. §-ok a megyei választásokat szabályozó munkálat 12. §-ával meg nem egyeztethetők; mivel a tárgyalás alatt levő §. a közvádló és ülnöki hivatalra való kijelelést a kormányzó jogává teszi, holott a megyei választásokat szabályozó munkálat e jogot a kormányzó és tanácskozmány közt osztja fel.

A 33. §-ra nézve:

Elnök: Ha egyszer a t. RR. megegyeztek az esküdtszékek felállításában: bár magam ellenkező véleményben vagyok is, — már most szükségesnek látnám, hogy az ebbeli javaslat minél inkább tökéletesen elfogadható legyen: azért e czélra részemről is észrevételeket tenni kötelességemnek tartom. Tudomásomra sehol sincs, hogy a Cassationshofhoz az országgyülés ajánljon kinevezendő tagokat. Úgy hiszem, hogy a t. RR. azért dolgoznak, hogy látatja és jövendőre sikere legyen munkálatuknak: hogy reménylhetnek tehát és kivánhatnak egy oly institutiót létre hozhatni, mely a világnak egy monarchikus statusában sem létezik? Úgy kell az eszmét alkalmazni, hogy az minél elfogadhatóbb legyen, s a népnek is olyant adjunk elő, minek kivihetőségét és sikerét gondoljuk; de oly reményeket és vágyakat ne gerjesszünk bennök, melyek nem teljesíthetők; s ne állítsunk fel olyat, mi a legszabadabb nemzeteknél sincs felállítva. Én ezen §-t vagy egészen kihagyni, vagy benne világosan kitétetni akarnám azt: hogy ő felsége által neveztessenek ki tagok az igazítószékhez; ezt ezen munkálat kiegészítésére s elfogadhatóságára nézve szükségesnek találnám. (»Maradjon!«) — Méltóztassanak megengedni, hogy megmondjam: olyat kihagyni valamely munkálatban, mely nehezíti annak elfogadását, nem tesz egyebet, mint a törvényjavaslat elfogadását gátolni. Így ezen munkálat elfogadására nem számíthatunk.

A 37. §-ra nézve:

Elnök: Olyan mondatik itt, mely a fennálló eszmékkel sem itt, sem másutt összehangzásban nincs. Ezen dologról én is gondolkoztam; s ha másnak szabad itéletet hozni, szabad legyen nekem is hosszas tapasztalás és gyakorlat után megmondani vélekedésemet. A vádesküdtszék eszméje igen nagy szó; de én azok közé tartozom, ki a nagy szavakat azért, hogy divatosok, nem csodálom, és elfogulatlanul megvizsgálom: igazak-e, vagy nem? Ha oly nemzetnek tagja volnék, hol az esküdtszékre szükség van: elkövetnék mindent az esküdtszékek fentartásaért; de ezen vádesküdt-

széket akkor is feleslegesnek és nagy idővesztésnek tartanám; mert ha tekintjük ennek szerkezetét, ez ugyanaz az úgynevezett nagy juryval, mely másutt szinte a perbefoghatásról itél, midőn a kis jury a tényről hoz itéletet; de vajjon mi szükség van ezen két rendbeli fokozatra, melyben ugyanazon egy dologról van szó? mind a kettő arról itél utóljára is: elkövettetett-e a bűn, és pedig bizonyos személy által, vagy nem? a vádesküdtszék szinte a bevégzett vizsgálati irományokból s még ügyészeknek közbejövetele mellett is itél, s az egész különbség az itélőesküdtszék és a vádesküdtszék között a nagyobb nyilvánosságban és személyes megjelenésben áll; és így mind a két itéletbeli fokozatban a »*vétkes*«, vagy »*nem vétkes*« mondatik ki, — csakhogy más külső formák mellett. Ezen kettős jury azonkívül, hogy idő és költség vesztegetésével jár, épen az esküdtszékek elve, az egyenlőség ellen van; mert ha az esküdtszékek előtt az egyes személyek egyenlők, akkor az erkölcsi testületeknek is egyenlőknek kell lenni; és szeretném tudni, hogy ha az egyik, a vádesküdtszék, rendesen megvizsgálva a dolgot, azt mondja: »*vétkes*«, — a másik, az itélőesküdtszék, azt mondja: »*nem vétkes*«, — miért van egyiknek nagyobb igaza, mint a másiknak? Épen azért philosophice véve ezen perbefogószék eszméjét és esküdtszékeket, e kettőt egymással nem tudom megegyeztetni. Ott, hol állandó bíróságok vannak, ott ezen intézkedés szükségét igenis átlátom, de itt nem.

A 40. és 41. §-okra nézve:

Elnök: Nekem azért is kell szólanom, hogy az ellenkező vélemény képviselve legyen, ha már esküdtszéket akarunk felállítani: legalább állítsunk fel olyant, melyben mindenkinek bizodalma legyen. Nálunk az esküdtszékeknek legfőbb akadálya az, hogy a törvény előtt nem vagyunk egyformák, mint Veszprém vármegye érdemes követe jól kifejté. Hogy a vármegyék összeirása szerint azon százforintos ember itéljen az én életemről, vagyonomról, mint itt van, — ez nem fog menni: mert százforintos emberek vannak olyanok, kik

nem hogy egy összebonyolodott tényről, de a legegyszerűbbről sem tudnának itélni. Ha a népnek ily alsó fokára hozzuk le az esküdtképességet: úgy ezen nyolcz százados különb felekezetekre osztott statusban nyelv- s nemzetiségi különbségek között igen sok lehet olyan, kinek itéletére magamat nem biznám. Én nem gondolnám, hogy ha a statisticus datumokat felhánynám is, széles Európában ily kevés értékkel biró esküdtre lehetne találni. A mi a többi esküdtbirósági tehetőségeket illeti: az úgynevezett intelligentiára nézve már több izben mondám, hogy igen szép, ha valakinek sok esze van, és azt köszönje Istenének; de ha oly nagy esze van, bizonyosan fog magának annyi vagyont szerezni, hogy részt vehessen a törvénynek jótékonyságában; s így felesleges róla más úton is gondoskodni. — Itt állanak az első számban a nyilvános oktatók és segédek. Hát azon 25 frtos falusi oktató, kinek ezenkivül fizetése négy köböl élet, és segédje ki némelykor mezitláb jár, nem egyéb mint egy nyomorult kicsapott diák, ki az orgonista mellett van, és szolgák szolgája, — azon rongyos ember, kinek kisebb fizetése van, mint a legutolsó cselédnek, és kevesebb vagyona, mint egy zsellér embernek, — azért, hogy az intelligensek sorába helyzék a t. KK. és RR., ez már itéljen mások élete s vagyona felett? ettől az Isten őrizzen meg! A hites ügyvédek is itt vagynak, holott az ügyvédség sem egyéb most mint jele annak, hogy valaki az oskolákat bevégezte; de egyáltalában nem valami különös tudományra való készültség jele. Vegyük a községek jegyzőit is, — hisz ezek — kivéve az alföldi nagyobb községek jegyzőit, kik tudományos emberek — leginkább az orgonistából és más féltudákos emberekből telnek ki, s van közöttük, ki öt faluból is szedi össze jegyzői bérét, ki a község szolgájának tartatik, ki ha iszik is, utolsó iszik a falu rovására; ezek legyenek-e tagjai a jurynak? s kérdem: miért nincsenek betéve a kategoriák közé a közönséges tisztviselők? vagy azoknak sem eszök, sem befolyásuk, sem akaratuk nincs? Itt az van kihagyva, kinek legjobban bent kellett volna lenni, s azok vannak betéve, kik nem tartoznak ide. A nyugalmazott katonatisztek sincsenek betéve; pedig — valljuk meg az

igazat — hol vannak tiszteletreméltóbb emberek, mint ezek között? E szerint tehát javaslatom az volna, hogy ezen kategoriákat méltóztassanak a censusra nézve felemelni, — a nyilvános oktatók között különbséget tenni, — különösen a segédeket, s község jegyzőit bátran ki lehet hagyni; a köztisztviselőket azonban és nyugalmazott katonákat, mint oly elemet, mely körülményeink között mindig elfogadható, betenni.

Nyitra megye követe Batthyányi Ferdinánd: Küldőim az esküdtszékeket elvben elfogadták; azonban a 31. §-ra nézve észrevételem az, hogy ők az esküdtszéket csak a megyékben kívánják alkalmaztatni: ezen §-t tehát a szerint kívánnám módosíttatni, hogy a »*törvényhatóságok*« helyett mindenütt »*megyék*« tétessenek. Ennek következtében, minthogy küldőim utasításánál és Somogy megye előadásánál fogva a nemesekből kívánom az esküdtszéki tagokat választatni, — a 39. §-ból e szókat: »a polgári állapotra nem tekintve« — kihagyatni kívánom. Mi a 40. §-ra nézve tett észrevételét elnök ő nagyméltóságának illeti: azt pártolom, mind az ő általa előadott okoknál fogva, mind pedig küldőimnek azon utasítása szerint, melyet a megyei köztanácskozások és választások szabályozása iránt adtak; s ennélfogva kívánom, hogy az oktatók, segédeik, és a községek jegyzői a biráskodási kategoriából kihagyassanak.

Szepes megye követe Matyasovszky Boldizsár: Midőn általában az imint az esküdtszékekről szó volt, azt elvben nem pártoltam; de most már miután a többség elfogadta az esküdtszékeket, kívánom a 39. §-ból a »polgári állapotra nem tekintve« — szókat kihagyatni, és az esküdtszék tagjait csupa nemesekből választatni.

Ung megye követe Horváth Simon: Anyautasításom szellemében a 39. §-ban kitett azon szavakat: »polgári állapotra nem tekintve« — kihagyatni kívánom.

Sáros megye követe Piller László: Igazolásom tekintetéből kijelentem, hogy küldőim az esküdtszéki birákat

nemesekből óhajtják választani; és így e szókat: »polgári állapotra nem tekintve« — ezen §-ból kihagyatni kivánják.

A 43. §-ra nézve:

Elnök: Az esküdtszék tagjai választásának ily kiterjesztett módja sehol sincs; mert tudjuk, hogy mindenütt az ily lisztákat oly ember készíti, ki a fejedelem, vagy kormány által neveztetik ki. Én csak azt kérdem: hogy hol van az így? és kik az esküdtszékeknek kiterjedt gyakorlatát látják, tessék azoknak megmondani: van-e esküdtszék úgy elrendezve, melyben a kormánynak s fejedelemnek befolyása nem volna?

Tolna megye követe Perczel Móricz: Csak egy-két szót szólok nagyméltóságod felszólítására, mely röviden abból áll: én nem mondom azt, hogy ezen munka tökéletesen kifejtette volna az esküdtszékek eszméjét, és hogy elfogadhatóság tekintetéből ne történhetnék rajta czélszerű javítás; elismerem azt is, hogy Angol- és Francziaországban, igaz, több hatalom van a kormánynak adva az esküdtszéki birák kinevezésében és az esküdtszéki tagok összeirásában; de én nem felejtkezem el arról, hogy Magyarországnak kormánya nem az országban, hanem külföldön, Ausztriában van; ezen tekintetből indulva ki, oly hatalmat a kormánynak kezébe adni nem akarok, mi a nemzetre veszélyessé válhat.

Elnök: Én más kormányt nem ismerhetek, mint fejedelmemet, királyomat, és a fejedelemnek törvényes dicasteriumait, s más kormány reám nézve nincs; mert azt tisztán tudjuk, hogy ő felsége Magyarországon törvényes dicasteriumai által gyakorolja végrehajtói hatalmát. Mi a másik észrevételét illeti a követ úrnak: azt megismerem, tudom is; de azért azon vélekedésben vagyok tapasztalásból, hogy ha egy ily munka itten elkészül, — a mennyiben odahaza nem minden ember tud arról itéletet hozni, vagy restel is azzal bibelődni, mert a t. RR. küldői közül annyi fáradságot ritka ember fog venni, mint a mennyit a t. RR. ezen

dolog átnézésében, és minthogy a t. RR. választottjai a népnek, s a nélkül hogy valamelyik vármegyét akarnám érinteni, annyi intelligentiát sem teszek fel a megyékben, mint a t. RR. közt van, — az ily elkészült s annál inkább országgyűlési helybehagyást a KK. és RR. táblájánál nyert javaslat nagy befolyással van a küldőkre; s hosszas, a diaetalis tractatusokat nagyon hátráltató idő kivántatik, míg az e szerint lábrakapott túlságos eszmék kiegyenlíttetnek; én ugyan az ilyenekben mindig inkább az utolsót szeretem kimondani: hogy ennyi, és ennél sem több, sem kevesebb, mintsem a vitatkozások hosszú sorára kerüljön a dolog.

Pest megye követe Szentkirályi Móricz: Én e kérdésben lényegesnek csupán az elvet látom, s e §-t, ha az elv elfogadtatnék, szinte módosítandónak vélném; — de igen nagy baj az a mód, t. RR.! és az a rendszer, mely szerint országgyűlési tanácskozásaink folynak. Az esküdtszék például egy óvószer a politikai vétkekre nézve a birói önkény ellen, s azért kivánjuk felállítani a juryt; de nem vagyunk bizonyosak benne, hogy a m. FRR.-nél keresztülmegy-e, és a kormány az esküdtszék elvét el fogja-e fogadni, vagy nem? Akkor nincs más mód, mint a választott birákban keresni menedéket a birói önkény ellen politikai vétségekre nézve. Ezen mód a cassatorium forumra nézve ha létesíthető volna: a jury eszméje nélkülözhető volna; de nem tudjuk, hogy a juryt elfogadják-e, vagy nem? s ezt ki nem adhatjuk kezünkből: ezt tehát lehetetlen volt kihagyni a tanácskozás mechanismusánál fogva. Így történt több tárgyakkal nem csak ezen, hanem más országgyüléseken is minden oly systematikus munkákkal, melyeknek ha egyik oldala keresztülmenne, másik oldala egészen nélkülözhetővé válnék: mivel az országgyülés, midőn a kérdés először tárgyaltatik, nem látja, hogy fog a tárgy alakulni a kir. leirat után, — ekkor minden óvóelveket összehalmozunk, hogy a munkálatból valami megmaradjon. Míg tehát országgyűlési tanácskozásaink mechanismusa olyan lesz, mint most, — míg a kormánynyal nem tudunk megegyezni: addig átlátom azt, hogy lehetetlen a haladási kérdésekben előmenni, — nem

azért, mintha mi nem tudnánk elfogadhatóbbat készíteni, — hanem azért, mert nem tudjuk, hogy mit akarnak odafent eljogadni? s e szerint nem tudjuk, hogy mihez alkalmazzuk a dolgot? A mi országgyűlési tanácskozásunk hasonlónak látszik azon úr intézkedéséhez, ki szakácsának megparancsolja, hogy készítsen neki étkeket, — s midőn a szakács elkészíti az étkeket, s ura elébe beviszi, azt feleli rá: hogy azon étkek nekie nem kellenek. Hogy kell tehát készíteni az Istenért? kérdi a szakács, mondja meg az úr, hogy kívánja? mert különben nem lehet kedve szerinti étket készíteni. Így vagyunk mi a kormánynyal! Midőn felterjesztjük a munkálatot: a kormány azt mondja: nem kell: hogy kell tehát? mert mivel az egyes részek egymással összefüggésben vannak, egyiket a másikhoz lehetne alkalmazni, ha megmondaná a kormány, hogy kívánja? Így áll az, mit elnök ő nagyméltósága monda: hogy némely részét ezen munkálatnak nehezítjük a keresztülvitelnél; — de áll az is, hogy míg országgyűlési tanácskozásaink így mennek, az ily anomaliát kikerülni nehéz, vagy veszedelmes.

Nyitra megye követe Batthyányi Ferdinánd: Újra kívánom azon nézetemet előadni, hogy t. i. csupán csak a megyékre kívánják küldőim az esküdtszékeket szorítani, és a többi törvényhatóságokat kihagyni. Miután látom, hogy a t. RR. által elfogadásra nem méltatik küldőim kívánata: ezen kijelentésemet kívánom értetni ezen szerkezetben előfordulandó többi §-okra nézve is.

A 46. §-ra nézve:

Elnök: Ezen §-ban az van: hogy ha nincsenek jelen az esküdtek teljes számmal, tehát a helybeli egyének közül egészíttessék ki az esküdtszék. Méltóztassanak figyelemmel lenni, hogy a dolog ez által oda ne jöjjön, hol most vagyunk, midőn gyakran az egész sedria helybeli prókátorokból és a hús árát limitálni szerető helybeli assessorokból áll, kikre egyedül bizni az itéletet nem tanácsos. Inkább a büntetéseket kell megnagyobbítani arra nézve, ki meg nem jelenik, mintsem ily pótló embereket oda állítani.

A 63. §-ra nézve:

Elnök: Közönségesen akármely büntető eljárást veszem, egyformának tartom mind a vádlónak, mind a vádlottnak jogát. A statusnak kötelességében áll a polgároknak élet-, vagyon- s becsületbeli jogait védelmezni, és ha ezek gonosztevők által megtámadtatnak, azért vannak felállítva a bíróságok, hogy a megtámadót büntessék. Vegyük tekintetbe, hogy itt nem valami politikai vétkekről van szó, ámbár ezek is nagy vétkek; hanem száz eset közül 99 leginkább az életnek és tulajdonnak megtámadásából származik. Igaz, a statusnak hasonló kötelessége az ártatlan vádlottnak módot nyújtani, hogy ártatlanságát törvényes birák előtt kimutathassa, az esküdtszék mellett annyira vitetik a biztosság e tekintetben, hogy többet kívánni nem lehet; de kérdem: miért van ez itt úgy, hogy a vádló csak 6 tagot vethet vissza, a vádlott pedig tizet? miért nem vethet vissza a közvádló is ugyanannyit, miután a közvádló a megsértett polgári élet, vagyon s becsület tekintetéből a statust képviseli? és épen azért, ha abból megyünk ki, hogy a nagyobb, szentebb czél elérésére sikeresebb eszközök szükségesek, a közvádlónak még többet kellene elvethetni, mint a vádlottnak. Midőn az országos küldöttség vitatkozásai között az állandó birákról volt e részben a szó: akkor az mondatott, hogy a közvádló miképen vethetné el azon birákat, kiknek választásába a fejedelem s a status befolyt, tehát azokat, kikben a statusnak bizodalma volt? Ez még némi plausibilis argumentum volt annak kimutatására, hogy több visszavetési jog adatott a vádlottnak, mint a vádlónak; de itt semmi okot nem látok; itt az esküdtek választásába a statusnak semmi befolyása sincs; s így a közvádlónak a visszavetésre épen annyi oka van, mint a vádlottnak. Tessék bár elővenni akármely statistikus datumokat, — öt, hat bevádlott mellett négy, itélet által is bűnösnek találtatik; és így tessék védelem alá venni a csendes polgári társaságnak tagjait is; mert kivált Magyarországon lehet mondani, hogy a bűnnek büntetésére és a csendes polgárok bátorságának és nyugalmának fentartására nagy szükség van: ennélfogva

ezen visszavetésnek, mely itt van, semmi okát se itt, se máshol nem látom.

Ung megye követe Horváth Simon: Én is nagy következetlenségnek látom, hogy annak, ki az egészet képviseli, kevesebb joga legyen, mint az egyesnek: e szerint pártolom elnök ő nagyméltóságának előadását.

Borsod megye követe Szemere Bertalan: A mennyiben a kir. személynök úr azt mondá, hogy e §-beli rendelkezéshez hasonló sehol nem találtatik, hogy nincs törvényhozás, mely a visszavetésre nézve a vádló és vádlott között különbséget tenne, — szabad legyen csak néhány szót szólanom annak rövid bebizonyítására, hogy erre példát is eleget találunk, és erre ok is van, bár nagyméltóságod mindkettőt tagadta. Mind azon tulajdonokat, mik az esküdtszékben megkivántatnak, nem fogom előszámlálni, — czélomra jelenleg csak annak megemlítése lévén szükséges, hogy az esküdt független legyen ne csak a hatalomtól, de minden belső indulatoktól is; — úgyde hogy a vádlott belsőleg is független birákat nyerjen, azt csak azoknak elhárítása által érheti el, kiket ellene részrehajlás, előitélet s efféle izgat: ezért mondá Montesquieu, hogy: »csak az szabad status, melyben biráit a vádlott a törvénynyel közösen választja, vagy legalább, hol a birák közül annyit visszavethet, hogy a megmaradottak saját maga által választottak gyanánt tekinthetők.« Nézzük már most végig a nevezetesb törvényhozásokat: mint találjuk ezekben alkalmazva a recusatio jogát? nézzük meg: vajjon azon joggal, a mit ad e §. a vádlottnak, másutt a vádlott sehol sem bir-e kizárólag? Rómánál kezdem; de azért nem leszek hosszú. A recusatio joga Rómában csaknem határtalan volt. Ha az »*album judicium*« lajstromában irt 450 polgár iránt vádló és vádlott meg nem egyezhetett: új nevek irattak fel, és ez mindaddig folytattatott, míg a felek a birákban meg nem egyeztek; és ezért »*selecti judices*«-eknek hivattak az ilyen birák; mert valósággal affélék választásának eredményei voltak. Itt tehát még a vádlónak is volt ugyan joga visszavetni:

de jegyezzük meg, hogy itt a vádló szinte egyes polgár, valamint a vádlott, és nem közhivatalnok, kit a törvény nagy joggal ruház fel; jegyezzük meg, hogy itt a végképi és ok nélküli visszavetés határozatlan számig gyakoroltathatott; és így e két körülmény mellett sem ok, sem szükség nem volt reá a vádlótól a visszavetés jogát megtagadni. Angolországban, hol az esküdtszék eszméje leghonosb, a vádlott terjedt jogokkal bir. Tudjuk, mikép az esküdtlajstromot a lordbiró rendeletére a sheriff készíti meg, mely 48-nál kevesebből, és 72-nél többől nem állhat; és ha hiányt mutat ki a vádlott, az egész lajstromot visszavetheti; mely esetben már nem a sheriff, hanem két coroner készít új lajstromot, mely azonban, ha ok van reá, szinte visszavettethetik, a midőn lajstrom-készítéssel két választó polgár bizatik meg. A visszavetésnek e nemén kívül, a vádlott minden okadás nélkül visszavethet nagyobb büntetteknél 35-öt, kisebbeknél 20-at; sőt még ezenfelül a törvényben megszabott okoknál fogva a visszavetés jogával mind azok ellen élhet, kik az illető törvények rendeletei alá esnek. És a közvádló? A közvádló csak törvényes okoknál fogva vethet vissza, ki bizonyos számmal vissza okadás nélkül is vethet. Azt hiszem e szerint, hogy azon kedvezés, melyet az angol törvényhozás nyujt a vádlottnak, igen sokkal nagyobb annál, mely a jelen §-ban foglaltatik. — Franciaországból a régiebb törvényhozást említem meg, midőn e nemzet az elveket tisztábban fogadhatta el. Az »*assemblée constituante*« a vádlottnak azon kedvezést nyújtá, hogy ha azon kerületben lakik, melyben az itélőszék ült, vagy ha vád alá ugyanazon és olyan városban vétetett, melynek lakosai a 40,000-et meg nem haladták, e két esetben a vádlottnak joga volt azon itélőszék által itéltetni el magát, melyet a két szomszéd departamentbeliek közül választott; és e kedvezésen felül, mely a vádlottnak a helybeli gyanuk s viszonyok hatalma ellen nagy védelem, a vádlott a 15 tagból álló és sorshuzással szerkezett lajstromot visszavethette, és még ezenfelül egy újat, — ezt azon megszorítással azonban, hogy ha az okadás nélkül visszavetettek száma 20-ra ment, a többi visszavetésnek okát kellett adnia: e szerint

a vádlott 35-ből okadás nélkül 20-at vethetett vissza, tehát felénél többet, — minden hétből négyet, s még ekkor joggal birt ok mellett gyakorolni viszavetési jogát. És a közvádló? Az nem gyakorolta ügyek és ülések szerint e jogot, hanem a három hónapos lajstromból, mely 180—200 személyt foglala magában, 10-et törölhetett ki, tehát az egésznek $^1/_{10}$ részét. Igaz, mind ez Francziaországban most nem így van; de ismerjük az eseményeket, melyek befolyása alatt az esküdtszék intézete Francziaországban időnkint s a legújabb időben is módosult. S ha — birákról lévén szó — megelégedhetnénk is olyan juryval, mint a franczia-országi: azonban miután most a behozatalról van szó, nem franczia esküdtszék az, melyet példányul lehet és kell tekintenünk. Egyébiránt ha az esküdtek száma páratlan: a vádlott ott is egygyel többet vethet vissza, semmint a közvádló; mi nem nagy különbség ugyan, de így is mutatja az elvnek elismerését, miszerint a vádlott több veszélynek lévén kitéve, rá nézve szükséges nagyobb védelem. — Éjszak-Amerikában az esküdtek másképen szerkeztetnek ugyan össze mint Angolországban: de azonfelül, hogy itt a jury-szerkesztő a néptől választott hivatalnok, míg a vádlott 12—20-at vethet vissza okadás nélkül, a vádló csak különös okok mellett élhet a visszavetés jogával. Mind ezek szerint tehát nem lehetett volna nagyméltóságodnak azt állítani, hogy e jelen 63. §-beli kedvezés olyan, melyre példát más törvényhozásokban nem találunk; — azonban én a rendszabály mellett nem csak azért nyilatkozom, mivel példák által igazoltatik, — hanem, mert a dolgok és viszonyok természetében gyökerezik. Nem a vádlott van-e megtámadva? nem bir-e a közvádló több segedelemmel, szabadabb kézzel, nagyobb s messzebb elágazó hatalommal? és így nem igazságos-e, hogy a vádlott annyi túlsúly ellenében jobban megválogathassa biráit? És aztán a vádlott nem mint ember, nem mint személy jelen-e meg? kinek irigyei, ellenei, haragosai vannak, míg a közvádló az álladalom nevében lépvén fel, a törvény végrehajtásában fáradván, s valósággal elkövetett bünt üldözvén, e pályán személyes ellenével, irigyével nem találkozik, és ki gyülöli az álladalmat? s még ha a vád-

lottnak kedvező birák jutnának is, egyenlő-e a veszély a vádlottra nézve, ki könnyen, — és a közvádlóra nézve, ki semmiképen nem marasztathatik el? Nem lehet-e a vádlott antipathiák áldozata? s beszédének elején királyi személynök úr nem maga mondá-e, hogy a biró olyan legyen, ki a helybeli érdekektől távol esvén, hidegen itélhessen? És nem tapasztaljuk-e törvényszékeinken, hogy, ha a vádlottról az mondatik, miképen az rossz személy, a nép rá gyanakszik, nagy a hajlandóság azt elmarasztani, — és tüstint mindenki nem azt keresi, minél fogva menthesse fel, hanem minél fogva marasztalhassa el? Hol az esküdtszékekben ily elfogultság van, mi emberi gyarlóság, — az ellen nincs más menekvés a visszavetésnél; s miután e veszélynek a vádlott, és nem az erkölcsi személy, a közvádló van kitéve, természetes, hogy a visszavetési jog gyakorlására amannak tágabb tért kell nyitni; s kivált szükség van erre azon időszakaszokban, melyek nem normalisok, melyekben nem az igazság, de a felekezet ment meg, melyekben nem a bün, de a vélemény, a politikai hiedelem öl meg; és így midőn szabadulást és igazságot csak úgy várhat a vádlott, ha birái közül politikai, vagy vallási elleneit kirekesztheti. És mind ezek, t. i. azon példák és eme röviden vázolt okok szerint meggyőződésem az, hogy e 63. §-t meg kell tartanunk úgy, a mint van.

Elnök: Az előttem szóló követ úr azt mondá: hogy psychologiai okok nem harczolnak a közvádló mellett. Én a közvádlót egy oly moralis személynek veszem, kinek minden elfogultság és pénz, személyérdeken kívül egyedüli kötelessége az igazságnak kipuhatolása; és ha a közvádló eleget tesz ebbeli kötelességének, felfogja a maga helyezetét, ritkán is fog élni azon jogával; — de más részről mit véd a közvádló? Ő a status érdekét védi, minél fogva a polgárokat békében, csendességben kell tartani; ki bünt követ el, az, midőn magasabb szempontból véve a polgári rendet, leggyakoribb esetekben egyes embereket is sért meg, s mivel e kettőt egymástól elválasztani nem lehet, — ezen egyes emberek megsértését is védi a közvádló; ezen egyes ember-

nek pedig szinte lehetnek ellenségei, kikre hasonlókép psychologice hatása van mások rossz akaratának, — kivált helybeli bíróságoknál, mint az esküdtszékek; — az emberi indulatoknak egész serege, pártérdek, vallás, nemzetiség-különbség stb. mily gyakran hathatnak a bíróra, és pedig sokszor az egész a vádlott javára és büntetlenségére a megsértett polgár és status kárával! ekkor érdekében van a közvádlónak, hogy azon birót visszavesse; s egyformák azon okok, mik a közvádló és vádlott mellett harczolnak. Mi a többi példákat illeti: itt az esküdtszékekre a rómaiaktól nem sokat húzhatunk ki. Annyiban igaza volt a követ úrnak: hogy Rómában volt csak az igaz accusatorius rendszer, midőn még Róma kisebb volt, midőn még a köztársaságnak aranykora létezett, midőn, mint más szabad kisebb köztársaságokban is, a közönséges élet túlnyomósággal birt a magányélet felett, — s mint a római író mondja: »res domi parvae, publicae magnae erant«; — de nem úgy van ez most nálunk; mert az anyagi magányos érdekek a közéletet csaknem egészen megsemmisítik; — mi anyagi életünknek kereskedéseink- s vasutainkkal, kifejlődő fényüzésünkkel és minden személyességünkre huzó önzésünkkel mindig messzebb-messzebb megyünk a régi republicanusi erkölcsiség- és erényektől; akkor a köz- és magányéletnek főfeltétele volt az erkölcs, — most a haszon; az egyes embert a nép itélte, minthogy minden egyes ember mintegy a nép szeme előtt élt, és egyes embernek vétke a társasági közéletbe is befolyt; s ez volt az ok, hogy kiki kötelességének tartotta bevádolni a vétkest, s eszközleni büntetését. Ha tekintjük Brutust, Lucretiát, vagy más számtalan római jellemeket: bátran kérdezhetjük: hol vannak most az akkori erények? Ez volt a régi classicus rendszer, mely most is felhevíti a lelkes fiatal keblet, és még az öregebb érzést is melegíti; most máskép állnak a dolgok, s bajos volna meghatározni; mi a jobb? Később, midőn a római nép megszaporodott, és a világra terjedő hatalom megizleltette a szigorú rómaival is a mások elnyomatásának, a fényüzésnek és az önzésnek csábjait, — tudjuk a történetekből, különösen az akkori legnagyobb statustudós Cicerónak levelei-

ből, mint hanyatlott a respublicai erény, és ezzel a régi respublicai szigorú, de igazságos büntető eljárás is; még — mint Cicerónak beszédéből: »Divinatio in Verrem« kitetszik — a régi formák szerint arról volt ugyan a szó, ki vádolja Verrest, Sicilia zsarnokát? de csak puszta forma vala az eljárás, és a megvesztegetett biró nem sújtotta a vétkest; az »*album judicium*«, a »*selecti judices*« már ezen romlásnak indult korszakoknak szüleményei valának; igen! a többnyire vesztegetés, »*ambitus*« által elválasztott praetor hivatala kezdetén kihirdette edictumát, mely szerint itélend, és kinevezte a választott birákat, kiket — igaza van a követ úrnak — recusálni lehetett; — de kimutatott olvasottsága szerint el fogja ismerni azt is, hogy mind a mellett is bajosan volt nevezetesebb, legalább a történetek nyomán, időnkre lejutott per, hol a praetor és a selecti judices megvesztegetésről, hamis itéletről, peculatusról ne vádoltattak volna; mit az is világosan nyilvánít, hogy Rómának épen ezen legfényesebb, de romlott korszakában, hol a jurynak most említett simulacruma felállítva volt, a büntető bíróságok folyvást változtak; így a praetortól és választott biráitól elvétetvén a bíróság, az equestris statusra bizatott; de ezen pénz-emberek, ezen publicanusok, kik a status jövedelmeinek árendásai valának, még kevésbbé állottak ellen a megvesztegetésnek; azután a senatus jött, szinte nem jobb sikerrel; míg utóljára a birói hatalom, mint minden Augustusnak szelid, Tiberiusnak s követőinek zsarnok uralkodása alatt az imperator személyében egyesült, — bizonyos, érdemes követ úr! »corrupta republica« itélhet akárki, mindenki rosszul fog itélni. Mi Angliát illeti: a követ úr is megismerte azt, hogy a sheriffnek és coronernek befolyása van; s tudjuk pedig, hogy ezeket az angol király nevezi ki. Mit a követ úr Franciaországról mondott, — az úgy van; de arra a követ úr maga is megfelelt, mondván: hogy az »assemblée constituante« rendeletei már nem állanak.

A 65. §-ra nézve:

Elnök: Gyakorlatilag ez is nehezen vihető ki. Vegyük fel például, hogy a mostani büntető törvény szerint 10 évre

elitélnek valakit: így soha nem végeztetik el a per, ha a vádlottak a recusatio iránt meg nem egyezhetnek; mert egyik fél azt mondja, hogy külön vizsgálatot kér, s következésképen minél több vádlott lesz, annál nehezebben megy a dolog; mert egy esetnél 50—60 ember is befolyással fog birni.

Borsod megye követe Szemere Bertalan: Ott van a §. végén, hogy: »az elválasztás esetében a biró itélhet.«

Elnök: Ne tessék a biróságra oly sokat bízni; mert arra azt lehet mondani: hogy elég az, ha egyik vádló a többivel összevéve recusálhat. Egyébiránt a tárgyat holnap folytatni fogjuk; most néhány izenet jött át a mélt. FRR.-től, — azok fognak felolvastatni.

206. Országos ülés.

1844 augustus 27-én.

Nádori itélömester Széll Imre olvassa a büntető eljárás 7-ik fejezetének 72. §-át, melyre nézve észrevétel nem volt.

A 73. §-ra nézve:

Ung megye követe Horváth Simon: Utasításom következtében kötelességem előterjeszteni: mikint küldőim nem kivánják, hogy ugyanazon egy törvényben kétféle bíróság állíttassék fel: ennélfogva nem úgy, mint itt a szerkezetben mondatik: »a törvényhatóság népességéhez és nagyságához képest 2, vagy 4 ülnökökből álljon az itélőszék«, — hanem általánosan az állandó birák számát minden itélőszékre egyformán kivánnám meghatározni.

Elnök: Véleményem szerint Ung megye követének tökéletes igazsága van, s nem is látom okát: miért ne legyen kisebb városban, vagy a legutólsó faluban is épen

úgy szükség a biztosításra, mint a nagyobb kiterjedésü helységekben, vagy a városokban? és így e részben a bíróság számára nézve az egyenlőséget kivánnám felállíttatni; és ha kettő elég, legyen mindenütt kettő; ha pedig négy kell, legyen mindenütt négy. (»Maradjon!«) Ez nem maradhat így; vagy tessék a dolgot felvilágosítani. Egyébiránt azt tartom, hogy mindenütt egyformán ugyan, de páratlan számmal legyenek a birák, vagy három, vagy öt; de minden esetre okvetetlenül szükséges a szerkezetet módosítani.

Borsod megye követe Szemere Bertalan: Ung megye követének a 73. §-ra tett előadása, — azon észrevétellel egyetemben, melyet nagyméltóságod tett, azért nem áll egészen, mivel bár a szám különböző, ez nem áll ellen, hogy mindenütt egyszámu bíróság itéljen, — például 3 ott is, hol a birák száma 5-re megy, — hasonlólag némikép ahhoz, hogy a kir. tábla tagjai közül 9 itélhet, hogy a sedriákon néhol 7, néhol 9 tag kivántatik meg. E §. értelme tehát koránsem az, hogy kisebb megyékben nincs szükség oly biztosításra; hanem az, hogy esküdtszék mellett a törvényalkalmazás úgy egyre, mint háromra, mint többre, egyenlő biztossággal bizathatik; azonban egyenlő számot valamennyi törvényhatóságnál megállapítani azért nehéz, mert Bazin- és Rusztnak annyi birót fizetni, mint Biharnak s Pestnek, terhes lenne; pedig ha az itéletre kellő szám 3, akkor 3 összesen kevés Biharra és Pestre; mivel ott egyfolytában hetekig tartanának a perek, sőt talán a munkát sem győznék; de egyéb okok miatt is helyettesítésnek esetei fognák előadni magukat; ellenben Ruszton és Bazinban legfelebb néhány napig tartana a terminus, s a 3 biró elég fogna lenni. E különbségnek oka tehát ama nagy különbség, mely az ország törvényhatóságai közt van, melyeket egy rámába foglalni végtelen nehézséggel jár. Egyébiránt, ha ez oly nagy aggodalmat okoz, ha ennek azon értelmet hajlandók tulajdonítani, mintha a kisebb törvényhatóságokban kisebb lenne a biztosítás: én részemről nem ellenzem az egyenlőitést, miszerint legyen 4 ülnök mindenütt; s ekkor a szerkezetből e szavak maradnának ki: »s a tör-

vényhatóság népességéhez és nagyságához képest 2, vagy 3.« (Közhelyeslés.) (Elfogadtatott.)

A 74. §-ra nézve:

Nyitra megye követe Batthyányi Ferdinánd: Tegnap kijelentett utasításomnál fogva ezen §-ból is e szavakat: »polgári állapotra nem tekintvén«, kihagyatni kívánom; s hogy e részben ismételve felszólalni ne kényteleníttessem, ezen kijelentésemet kiterjesztem mind azon §-okra, melyek e munkálat folytán ezen 74. §-szal hasonló értelemben vannak szerkeztetve.

A 88. §-ra nézve:

Elnök: A multkor előadtam e tekintetben észrevételemet az országgyűlés által történendő kijelelésre nézve; de akkor a t. KK. és RR. nem fogadták el nézeteimet: röviden jelentem ki tehát ez alkalommal, miszerint most is azokhoz ragaszkodom.

Olvastatik a 96. §., és a t. KK. és RR. részéről arra tett észrevétel.

Elnök: Én javaslanám a t. RR.-nek, hogy — mint a kerületi választmány véleményezte — a hadi szolgálatban, zászló alatt álló katonák büntetteiről a katonai hatóság itéljen; ez az egész vilagban így van; annyival inkább javaslom pedig a t. RR.-nek a választmányi vélemény elfogadását, mert a t. KK. és RR. a büntető törvénykönyvben is mindenütt, hol csak zászló alatti katonákról volt szó, a katonai eljárást hagyták meg. Méltóztassanak a t. RR. ez által is azon munkát, melyet készítettek, elfogadhatóvá tenni; mert a dolog természeti állásánál fogva kérdem: mikép fog itélni a katonának tetteiről a biró, midőn az talán Magyarországban sem lesz? s mikép fog az judicium parium lenni, mely alapja minden esküdtszéknek?

Zala megye követe Kerkápolyi István: Hogy az eddig divatozott büntető eljárás szerint zászló alatti katonák nem

estek a polgári bíróság alá, ez igaz; de bölcsen tudja nagyméltóságod, — melyet ugyan törvényesnek nem mondok, — a fejedelem által kiadott egyik §-ban az van, hogy: »a katonák is, kik statarium alá eső büntettekbe keverednek, szinte statarialiter itéltethessenek el«: ennélfogva ha itt lehet ezt tenni, úgy hiszem, hogy ő felsége ez esetben is helyben fogja hagyni az ország rendeinek javaslatát.

Elnök: Nagyobb különbség a világon nem lehet, mint esküdtszék és statarium között, mely igazán csak egy malum necessarium, és mely alá mindenki vonatható; de más az, midőn a zászló alatt álló katonaság fegyelmi és más büntetteire nézve is polgári hatóság alá vonatik, mi a katonaság fenállhatásának czéljával ellenkezik. Én mindig azon szempontból megyek ki, hogy ezen munka, melyről a t. KK. és RR. maguk is azt látszanak ugyan tartani, hogy ez országgyűlésen még nagy jövendője nincsen, — legalább olyanná tétessék, mely ne ütközzék össze minden más országban divatozó esküdtszéki rendszerrel. Engedjék meg azok, kik ezen rendszernek oly nagy pártolói: mikint ha így marad ezen munkálat, otthon a népnél jó benyomást tenni nem fog, s ha ilyeneket tapasztalnak és látnak ezen munkálatban, a rosszért a jót is elvetik. (Felkiáltás: »Úgy sem lesz belőle semmi!«) Jól van! én nem bánom; így legalább hamarabb nem lesz belőle semmi, sem most, sem jövendőre; de e szerint kár az egészszel bibelődni.

A 106. §-ra nézve:

Elnök: Tudom én, hogy ezen egész munkálatnak az úgynevezett accusatorius rendszer lenne alapja; de — mint tegnap mondám — ezen régi rendszert kivíni nem lehet; ez maga tisztaságában nincsen sehol is Európában. Ezen accusatorius rendszer szerint minden polgárnak elkerülhetetlen kötelessége volt a bűnöst bevádolni, midőn a büntettet látta; most ez nem divatozik; hanem a közvádló az, ki ezen kötelességet teljesíti. Itt a 106. §-ban az mondatik: »a bűnvizsgálat csak akkor történik, midőn a büntett iránt

panasz, avagy jelentés akárki által tétetik, vagy az maga a bűnös által feljelentetik, vagy a köztisztviselő saját tudomására elkövettetett.« Számtalanszor egyik sem történik; mert az ember ne igen tartson számot arra, hogy a polgárok oly publicus spiritustól vezéreltessenek, miszerint könnyen feladják a bűnöst; a bűnös maga pedig igen ritkán jelenti fel a dolgot; hanem legtöbbször közhírből köztudomásra jön a bün, és ekkor — legalább eddig — kötelessége a vizsgáló tisztviselőnek megvizsgálni azt. És így a szerkezetből kihagyatni kivánnám ezen szavakat: »vagy a tisztviselő saját tudomására elkövettetett«; és ezeket ezen kitétellel kivánnám felcserélni: »köztudomásra elkövettetett«; mert közönségesen ebből erednek a bűnvizsgálatok.

Vas megye követe Békássy Imre: Pártolom ő nagyméltóságának előadását.

Borsod megye követe Szemere Bertalan: Én legalább első pillantásra nem látom a változtatásnak szükségét; mert ezen §-ban minden lehető eseteket kimerítve látok akkor, midőn az mondatik benne, hogy: »bűnvizsgálat történik, 1-ször: ha a büntett iránt panasz, vagy jelentés tétetik; 2-or: ha a bűnös maga jelentkezik; 3-or: ha a köztisztviselő tudomására követtetett el«; mi alatt én nem azt értem, hogy róla a köztisztviselőnek olyan tudomása legyen, miszerint tanuságot is tehetne; hanem értem úgy, hogy tartozik bűnvizsgálatot tenni, mihelyt a büntett elkövetése tudomására jutott, akár hírből s akármi módon: tehát e kitétel nem a köztisztviselő közvetlen tapasztalására s tudására vonatkozik.

Elnök: De nem saját tudomása, hanem köztudomás következtében teszi azt. Én szivemből kivánom, hogy kivált ezen része a munkálatnak — akár lesz esküdtszék, akár nem — létre jöjjön; ámbár tisztán megvallom, hogy mi értetik ezen szó alatt: »*köztisztviselő*«? — expresse nincsen kimondva; a törvénynek pedig vilagosnak kell lenni. Én tehát világosan a köztisztviselő helyett bünvizsgálót nevez-

nék; de ezen eszmét minden esetre szinte tisztán mondanám ki, hogy »köztudomásra elkövetett dolog«.

Borsod megye követe Szemere Bertalan: Én az országos választmánynak tagja nem levén, az mit, miért tett? felvilágosítást iránta nem adhatok, sem szavainak értelmét meg nem határozhatom; jelen esetben azonban magam is azt hiszem: miképen a »*köztisztviselők*« kifejezés nem tehet mást, mint bűnvizsgáló birót. Egyszersmind, ha csakugyan lehet kétség az iránt, hogy e §. szerint a bűnvizsgáló biró nem tartoznék vizsgálni olyan büntettet, mely se fel nem jelentetett, sem a bűnös nem jelentkezett, melynek azonban elkövetését közhírből hallá, — ezen módosításban részemről megegyezem: »vagy a bűnvizsgáló biró tudomására elkövettetett«; s e szerint a »*saját*« kifejezés is kimaradna, mi félreértésre csakugyan szolgálhatott volna alkalmat. Gondolom: ekképen a kir. személynök úr által sürgetett eszme ebben kifejezve találtatik.

Elnök: Ezzel meg vagyok elégedve. (Közhelyeslés.)

Trencsén megye követe Bachó Lajos: Ha köztudomásról szólunk ezen szerkezetben: akkor alattomos feladás mellett is a bűnvizsgáló biró vizsgálatba bocsátkozhatnék, és igen könnyen önhatalma szerint járhatna el; mert azt mondaná: köztudomásra van a dolog; de egyébiránt is, ha elfogadtatnék az ajánlott módosítás, akkor ellenkeznék a 106. §. a következő 107. §-szal, hol ez mondatik: »a panasz, vagy jelentés mindenki által szóban, vagy irásban történhetik: s ha szóval a tisztviselő irásba foglalja, mind a két esetben tartozik a panaszló, vagy jelentést tevő azt aláirni, vagy keresztvonásával ellátni«; és így ezen 107. §. véleményem szerint azt tételezi fel, hogy a panaszló ezen esetben is tudomására legyen a vádlottnak.

Elnök: Tessék megengedni! de azon megszorítással, melyet a tisztelt követ úr mondott, a büntett soha sem büntettetnék; mert a 107. §-ban az mondatik: »a bűnvizs-

gálat csak akkor történik, midőn a büntett iránt panasz, vagy jelentés akárki által tétetik«; a 107. §. pedig csak arra reducáltatik: hogy a panasz, vagy jelentés mindenki által szóval, vagy írásban történik; 2-ik eset, mely a 106. §-ban előfordul, — az, midőn a bünös maga feljelenti a büntettet; végre 3-ik eset az, midőn a köztisztviselőnek saját tudomására követtetett el a büntett. Én a »*saját*« szót kihagyni kivánnám, és a »*köztisztviselő*« helyett »*bünvizsgálót*« kivánnék tétetni; és így azt tartom, a szerkezet megmaradhat. (Közhelyeslés).

A 111. §-ra:

Elnök: Eddig a pénzhamisítás statuselleni bünnek tekintetvén, közkereset által vindicáltatott; és minthogy a felségsértési, hűtlenségi és honelleni vétkek a fiscusra, vagy status védőire szoktak bizatni, úgy szinte a pénzhamisítást minden következményeivel arra bizhatjuk, annyival inkább, mivel ez most is divatozik hazánkban.

A 222. §-ra:

Elnök: Itt azon észrevételem van: az mondatik itt: »minden elzárás a vádlott személyének és becsületének legnagyobb kiméletével történik, és ellene több erőt használni soha nem szabad, mint a mennyi szükséges«. Ez oly általános kifejezés, hogy sok esetekben a birót, kivált midőn ily erős büntető törvények vannak a birói visszaélés ellen hozva, nagy felelet terhe alá vetheti; mert annak meghatározása: hogy az eljárás a vádlott személyének és becsületének legnagyobb kiméletével történjék, — igen relativum. Én e részben tökéletesen elégségesnek tartom azt, mi alább a 225. §-ban mondatik, t. i. az elzárt ellen több megszorítást elrendelni nem lehet, mint mennyi megkivántatik, hogy el ne szökhessék, és hogy a vizsgálat kijátszására szolgáló minden befolyás eltávolíttassék. Ebben már oly eszme foglaltatik, melyet minden ember ért, és ha ezen intézkedés megtartatik: a vádlottnak becsülete és minden meg lesz mentve.

Tessék is megengedni: igen bajos meghatározni azt, hogy az elzárás a vádlott személyének és becsületének kiméletével történjék; mert némely embernek becsületérzése igen élénk, és ha csak bezáratik is, azt fogja mondani: becsületem meg van sértve; más ember pedig többet tud szenvedni; és így ezen eszmét alkalmazni igen nehéz. Ennélfogva — mint mondám — csak annyit mondanék, hogy: »az elzárt ellen több megszorítást elrendelni nem szabad, mint hogy el ne szökhessék, és ne colludálhasson bűntársával«; mert valóban, t. KK. és RR.! a biróra is kell vigyáznunk, nehogy a vádlottak által perbe fogassék; mert csakugyan erős büntetéseket szabtak a RR. a birói kicsapongások ellen.

Borsod megye követe Szemere Bertalan: Ismétlem, mikép ez is azon §-ok közé tartozván, melyek nem a kerületi, hanem az országos választmány munkái, — az összefüggést megmagyarázni magamnak nem igénylem; véleményem szerint azonban változtatásnak, vagy kihagyásnak helyét nem látom, — legalább nem azon értelemben, mint azt nagyméltóságod előadá; mert a 222. és 225. §-ok más-más időpontról szólanak; t. i. a 225. §. azon esetre vonatkozik, midőn az elzárás már megtörtént, midőn a vádlott már elzárva őriztetik, — az mondatván, hogy: »az elzárt ellen több megszorítást elrendelni nem szabad, mint mennyi szükséges, hogy el ne szökhessék, és hogy a vizsgálás kijátszására szolgálható minden befolyás eltávolíttassék«; ellenben a 222. §. az elzárásról mint cselekedetről szól, arról: mikép hajtassék az végre? s a mennyiben az erőszakkal, durva erőszakoltatással, botránynyal, becstelenséggel eszközöltethetik, a nélkül hogy mind erre törvény volna; azért mondja a törvény, hogy: »az ily elzárás a legnagyobb kiméletlettel történjék«. Gátot kell szabni a biró elébe; de közelebbi szabályokat jelelni ki effélénél nem lehet. Miután tehát a 222. és 225. §-ok két különböző cselekvényről, két különböző állapotról szólanak, t. i. egyik elzárás aktusáról, másik az elzárással bánásmódról, mind a kettőt megtartatni kivánom.

Elnök: Mind a két §-bani esetben egyforma bánásmódnak kell lenni, akkor is, midőn már elzáratott; és én úgy hiszem: mind a két esetben nem lehet egyebet tenni, mint azt, mi a 225. §-ban foglaltatik, t. i.: »az elzárt ellen több megszorítást használni nem lehet, mint a mennyi szükséges, hogy el ne szökhessék, vagy ne colludálhasson«. Ha ezt nem teszszük, a birákat vádlottak chicanjainak teszszük ki; mert sokszor van bevádlott ember, ki a hajdunak is azt fogja mondani: »Utánam, kend hajdu! ne jöjjön; mert az nekem gyalázatomra szolgál«; a biró pedig azt fogja mondani: »Csak menjen utána a hajdu; mert különben elszökhetik ezen ember.« Ennélfogva én továbbá is előbbeni előadásomhoz ragaszkodom.

A 228. §-ra nézve:

Torontál megye követe Karácsonyi László: A 228. §. nézetem szerint módosítandó; mert a 158. §-szal ütközik össze, és a bünvizsgálat azon bizonytalanságba fogná helyezni: vajjon a 158. §. szerint foglalhatja s olvashatja-e az elzárt, vagy csak elzárási parancs által nevezett személynek levelét, vagy pedig engedje az ily személyt szabadon irni leveleket és elfogadni is, mint ezt a 228. §. rendeli? S ugyanazért, de jelesen mert a börtönrendszer 135. §-a is azt rendeli, hogy: »az elzártnak levelei lefoglaltassanak, és csak szabadulása alkalmával vétethessenek át«, — indítványozom a szóban levő 228. §. módosítását.

A 266. §-ra nézve:

Elnök: Hivatkozom arra, mit más alkalommal is mondék: én ezen egész eljárást feleslegesnek tartom. Ime itt az mondatik, hogy: »a vádló esküdtszéknél 1-ször a bünvizsgáló birói jegyzőkönyv és egyéb ide tartozó irományok olvastatnak fel, azután a közvádló és vádlott irásbeli véleménye; és ekkor, ha szükségesnek és czélszerűnek látja az esküdtszék, a bünvizsgálatbeli minden tanuk és műértők kihallgattatnak«, — kérdem: nem ezt teszi-e később az

itélő esküdtszék is? és ismételve mondom, mit tegnap is mondék: hogy ezek csak divatos nagy szavakbani szerfeletti ségek; mert vagy az egyikre, vagy a másikra nincsen szükség, s kétszer játszatik ugyanazon scena, minden ok nélkül. (Maradjon!«)

A 274. és 276. §-ra nézve:

Elnök: A 274. §. ezt mondja: »ha a vádnak helye nem találtatott, az ellen a közvádló a főigazítószékre nem folyamodhatik«. Megvallom: én mindig azt tartom, hogy a status érdeke tekintetéből a mi áll a vádlottra, áll az a vádlóra nézve is. — A 276. §-t — meglehet ugyan hibázok — nem értem, midőn az mondatik: »ha a vádnak helye találtatott, esküdtszéki határozattal engedtetik meg a folyamodás a főigazítószékre mind a közvádlónak, mind a vádlottnak«; de ez csak az esküdtbiróság elmaraszta ló itélete után terjesztetik fel. *(Szemere Bertalan:* »Később az elő fog jönni!«) — Meglehet; de most nem értem magyarázat nélkül; mert ha a perbefogó szék elhatározta a vádat, miért folyamodik tovább a közvádló a főigazítószékre?

Borsod megye követe Szemere Bertalan: Ennek magyarázata találtatik azon későbbi fejezetben, mely szól a főigazítószékről, találtatik azon elvben, melynek kifolyása a 407. §., miszerint ott, hol a vádlott az esküdtbiróság által feloldoztatik is, helye van a közvádló részéről a főigazítószékre folyamodásnak, — de csak — mint szokás kifejezni — a törvény érdekében, azaz: a törvények megsértése miatt, melyek jelenlétében az itélet megsemmisíttethetik ugyan: de a feloldás a vádlott szerzett jogának tekintetvén, reá nézve a megsemmisítésnek semmi súlyos következménye nem lehet. — Itt is csak a törvény érdekében lehet helye a folyamodásnak; mert történhetik, hogy a törvények szabályai nem követtettek, s az egész eljárás megsemmisíttetik; különben e folyamodás annál inkább megengedhető, mert amott inkább különösnek látszhatik a megengedés, miután ha az itélet megsemmisíttetik is, a vádlott új perbe azért

nem fogathatik; ellenben itt, ha a közvádló nem folyamodnék is, semmi nem gátolja, hogy, ha a vádesküdtszék nem találta helyét a vádnak, ugyanazon személy újabb bizonyságok mellett ismét vádesküdtszék elébe állíttassék. Egyébiránt, ha a törvény e feloldás esetében megsértethetik: az történhetik a vád alá vetés esetében is; s a közvádlónak eminens kötelessége mindig s mindenütt a törvényt fentartani: azért szabad neki folyamodni még akkor is, ha a vád alá vétel határoztatott el; de csak a törvény érdekében.

Elnök: Ez más viszony; ez már azon esetet tárgyazza, midőn el van intézve a dolog. (»Jelen esetre is ki van terjesztve!«) Mégis összehangzásba kellene hozni ezen §-t a 266. §-nak 1-ső és 2-ik pontjával, hol ezen kérdések tétetnek, 1-ör: meg vannak-e győződve, hogy a közvádló véleményében körülírt büntett elkövettetett? 2-or: meg vannak-e győződve, hogy az előterjesztett bizonyságoknál fogva a vádlott azon bűn miatt vád alá igazságosan vétethetik-e? Már most, ha az esküdtszék a »*bünös*«-t kimondja: legfelebb csak azért folyamodhatnék a közvádló az igazítószékhez, ha a vádlottat nagyobb beszámítású bűnben tartaná vétkesnek; de ez azon főelvvel nem egyezik meg, mely szerint akkor is, ha tökéletesen felmentetik a vádlott, nem szabad folyamodni. — Arra nézve, mit Borsod megye érdemes követe a közügy és törvényesség tekintetéből mondott, — megvallom: e részben sem tudom felfogni és érteni a kifejezést: ha mégis a közvádló az iránt folyamodhatnék, hogy az ártatlanul büntetett vádlott oldoztassék fel, — ekkor azt mondanám: hogy a közvádló törvényesség tekintetéből a vádlott mellett fog; de erre nincs szükség; mert ezt maga a vádlott teszi; ha pedig feloldoztatott a vádlott, akkor azonnal szabadon eresztetik; s így a vádlott tekintetéből akárkinek folyamodása felesleges; a közérdek, törvényesség tekintetében szinte az; mert a felállított elv szerint, a feloldozott vádlottat többé azon bűn miatt kérdés alá vonni nem lehet; s így — megvallom — azon idézett kifejezés alatt semmi fogalmat, semmi képzetet nem látok.

Borsod megye követe Szemere Bertalan: Nagyméltóságod túlmegy válaszában s állításában a jelen §. rendeletén, s azt állítja, hogy nincs ok, miért folyamodjék a közvádló a főigazítószékre, ha a vádlott az esküdtbiróság által feloldoztatott? Jelenleg ugyan csak a vádesküdtszék előtti eljárásnál vagyunk: azonban megjegyzem: hogy midőn a közvádló a törvény érdekében folyamodik, a vádlott felmentetvén, és szabadon eresztetvén, nem azért folyamodik, mivel ezen sérelem esett; hanem mivel a törvényen követtetett el sérelem, — mi történhető a nélkül, hogy a vádlottnak oka volna panaszkodnia. És ha hibák követtetnek el az eljárásban: azokat a főigazítószék elébe kell juttatni, hogy megsemmisítésük által a többi birák figyelmeztessenek, hogy a törvényesség helyes értelme az által terjedjen, hogy a bíróság ellen némely esetben fegyelmi itélet mondathassék ki, a nélkül hogy e miatt lakolnia kelljen a feloldozott vádlottnak, ki nem oka a hibás eljárásnak; — de ezt nem fejtegetvén ez uttal, világos, hogy miután bizonyos formák vannak kiszabva, azokat meg kell tartani, s ha azok nem tartatnak meg, akárki részére dőljön a végzés, kell, hogy azok ellen orvoslás szereztessék; s ennek eszközlője nem lehet más, mint a közvádló, ki nem itél, de őre a törvényességnek: tehát a közvádló a 276. §. esetében nem azt mondja: hogy nem kellett volna a vádlottat elmarasztani; mert hiszen ő kivánta elmarasztását; hanem hogy törvényes formák szerint kellett volna őt vád alá helyezni, mert ez mindig olyan feltétel, mely alatt egyedül kivánja, hogy követelésének elég tétessék. Ezek szerint, mik a főigazítószék tárgyalásakor majd világosabb értelmüek lesznek, változtatásnak szükségét itt nem látom. (»Maradjon!«)

A 302. §-ra:

Elnök: Azt tartom, hogy ily megszorító rendelkezést nem kell tenni, — t. i. az mondatik, hogy: »a vádlott az esküdtbiróság előtt szabadon jelenjen meg, és őrökkel csak akkor kisértessék, ha a biztosság kivánja«. Ez sem áll; mert többnyire mindenütt elegendő biztos őrizet mellett

kisértetnek be az új rabok, minthogy azok nem csak illetlenségre, de a tettlegi megsértésekre vetemedhetnek, a nélkül hogy a biró ezt előre tudná: annálfogva ezen specialis rendelkezés innen bátran kimaradhat. Nem régen olvastuk azon francziaországi esetet, hogy a rab nehéz lánczát vetette a biró fejéhez; ez itt is megtörténhetik. Emberi bánásmód kivántatik a rabbal; de más részről, midőn a birót felelőssé teszszük, meg kell őtet is menteni, hogy akkor, midőn kötelességét teljesíti, az ő személye is biztos legyen.

A 305. §-ra nézve:

Elnök: Itt minden esetre nem csak a vádlónak, hanem a biráknak indítványára is a szemérmet sértő esetekben meg kell engedni, hogy ne legyen az ülés nyilvános; mert a közvádlónak sokszor csaknem érdekében van, hogy a teremben maradjon a közönség: ezen túlfeszített nyilvánossági eljárásban a hallgatóság a tapasztalás szerint nem kis befolyással van a birószágra is; a közvádló pedig szinte ember lévén, — hogy úgy mondjam — gyakran belészeret vádjába, és a hallgatóság indulatát a szemérmetesség rovására is felébreszteni óhajthatja.

Borsod megye követe Szemere Bertalan: A biró soha nem tesz indítványt; hanem mindig a közvádlónak kötelessége azt tenni, kié a törvények fentartásának kötelessége is. A biró a felek kivánatára szokott határozni.

Elnök: Hát a csend és rend fentartására nézve nem tehet a biró indítványt? Én azt hiszem, hogy a birószágnak elnöke a szemérmet sértő esetekben legczélirányosabban teheti az eltávozási indítványt. (»Maradjon!«)

A 382. §-ra nézve:

Elnök: Ezt a legnevezetesebb kérdésnek tartom ezen munkálatban. Itt ugyanis az mondatott: »ha a vádlott az esküdtbiróság által egyszer törvényesen feloldoztatott: ugyan-

azon bűn miatt a 432. §-bani eseten kívül többé sem vádesküdti szék, sem esküdti bíróság elébe nem vonathatik«; — az idézett 432. §-ban pedig ez van: »az esküdtbíróság által törvényesen feloldott ellen a büntető per soha meg nem ujíttathatik, — kivévén ha a bűnt később bíróság előtt, vagy itélőszéken kívül önként megvallja«. — Ennek következtében én a következő 443. §-nak értelmét nem fogom fel, — hol t. i. az mondatik: »az elmarasztott, sőt törvény és igazság érdekében a közvádló is akármikor, és e szerint még a büntetésnek kiállása után is kivánhatja a büntető eljárás megujítását«. Nem tudom: mit értenek a t. RR. itt ezen kifejezés alatt: »*akármikor*«? mert a 382. §. azt mondja: »ki egyszer feloldoztatott, semmi esetben nem vétethetik többé itélet alá«; a 432. §-ban ismét azon kivétel fordul elő: »kivéve, ha bünét önként megvallaná«; a 433. §-ban pedig az mondatik: »sőt törvény és igazság érdekében is a közvádló is akármikor«. — Ezt valóban nem értem; egyszer az mondatik: hogy azt, ki absolválva van, ujra itélet alá vonni nem lehet; másodszor pedig az mondatik: »hogy az elmarasztott mindig, sőt az igazság érdekében a közvádló is akármikor kivánhatja a büntető eljárásnak megujítását.

Borsod megye követe Szemere Bertalan: Az, mi a 432. §-ban foglaltatik, e szabály alól kivételkép rendeltetik, azon botránynak elkerülésére, mi származnék onnét, ha valaki nyiltan hirdetné bünét, és mégsem büntethetnék meg; a mi pedig a 433. §-ban van, az nem a 382. §-ra tartozik; mert ott nem a feloldozottról, hanem az elmarasztottról van szó, és a közvádlónak épen az ártatlanság védelmére adatik a perujítási jog. Egyébiránt ha épen valakinek aggodalmat okoz e jog, t. i. a 433. §-ban a közvádlónak adott: kihagyatását nem igen fognám ellenzeni.

Elnök: Kénytelen vagyok a t. RR.-et figyelmeztetni, hogy a munkálatnak ezen legérdekesebb részére figyelmöket fordítsák; mert ha az egész büntető munkálatból nem is lesz semmi, legalább az egészen külön álló büntető eljárás-

ból kellene valaminek lenni, s meg kell vallanom, hogy ez sok oldalról igen szép munka, s belőle kis javítással rövid idő alatt lehet igen czélszerű és jó törvényt készíteni, ha most nem is, legalább jövőre; s ennélfogva ezen munkát az impracticus, vagy épen káros következésü kinövéseitől megszabadítani mindnyájunk kötelessége. Ha a t. RR. úgy értik a dolgot, hogy azt, ki az esküdtszék által fel van oldozva, bünéért többé kérdés alá vonni nem lehet: ennek ellene vagyok tökéletesen; mert azon elvet a statusra nézve veszélyesnek látom. Ugyanis tekintsük: mi foglaltatik a 433. §-ban? Itt az mondatik: »a büntető eljárás megujíttathatik, ha bebizonyíttatik, 1-ör: hogy azon oklevelek, melyek az előbbeni eljárás alkalmával felhozattak, és tekintetbe vétettek, hamisak, vagy meghamisítva valának; 2-or: hogyha egy, vagy több ellene vallott tanuk hitszegőknek, vagy megvesztegetetteknek itélet által nyilváníttattak; 3-or: ha az itélő esküdtszék tagjai, vagy rendőri kihágás esetében az itélő birák közül egy, vagy több megvesztegettetett; és végre 4-er: ha új és az előbbeni eljárás alkalmával, vagy idegen befolyás által meggátolt és elnyomott, vagy más meggyőzhetlen akadályok miatt akkor elő nem állhatott oly tanukat és bizonyságokat hoz elő, melyeknél fogva ártatlansága kivilágosodik.« — Először is a 4-ik pontra nézve szólok, és pedig a vádlott érdekében; és azt mondom: ha el vagyok itélve, és később nem kizárólag csak azt mutatom meg, hogy az előbbeni eljárás alkalmával vagy idegen befolyás által meggátolt, vagy elnyomott, — vagy más meggyőzhetlen akadályok miatt nem állíthattam elő oly tanukat, kik ártatlanságomat már most bebizonyítják, de ha akármilyen alkalmas új tanuságok, vagy más próbák, eszközök által ártatlanságomat kivívhatom, miért ne tehessem azt? miért leszek egyedül a fennelőadott esetekre szorítva? Az országos választmányi munkálatban az volt mondva, hogy: »bármely törvényes új próbák állíttatnak fel, melyekből az elmarasztaltnak ártatlansága kisül, a per megujíttathatik. (»Maradjon!«) Azt tehetik a t. RR., mi tetszik, és küldhetnek a FRR.-hez bármely hiányos munkálatot; de a törvényhozói állás sem tilthatja el, hogy a világ mondja meg róla az

itéletet: jó-e, vagy sem? Vegyük fel már most a három első esetet, melyeknél fogva a vádlott a pert megujíthatja, és a melyek valóban olyanok, hogy előkerülvén, méltó okot adnak a perujításra; de miért csak a vádlottnak az elmarasztalás, és nem a vádlónak is a feloldozás esetében? Kérdem: ha valaki az esküdtszék által feloldoztatott, és a közvádló meg tudja mutatni, hogy hamis tanuvallások következtében oldoztatott fel, hogy hamisak voltak az oklevelek, melyeken az itélet alapult, vagy pedig a birák maguk meg voltak vesztegetve, — vagy vegyük fel a 4-ik szám alatt előforduló esetet, — t. i. ha a közvádló az előbbeni eljárás alkalmával vagy idegen befolyás által meggátolt és elnyomott, vagy más legyőzhetlen akadályok miatt akkor előre nem látható oly tanukat és bizonyítványt hoz elő, melyeknél fogva a felszabadított vádlott vétsége tökéletesen kivilágosodik, — ha — mondom — ma elitéltetik és feloldoztatik a vádlott, s másnap a közvádló egyet, vagy — ha úgy teszik — többet, vagy mind a négyet a fennelőszámlált esetek közül a vádlott ellenében bemutatta, meg sem ujíttathatik még a per, hanem áll örökre a feloldozó hamis alapokon nyugvó itélet, és bátran hordja magasan fejét a nyilvános tolvaj, gyilkos és más rettentő bűnös, — kérdem: lehet-e azt a társaságos élet viszonyaival és a személy- és vagyonbeli bátorsággal megegyeztetni? Engedjék meg a t. RR., hogy egy egyszerű esetet hozzak fel, melyet az országos választmányhan is előadtam. Például én szomszédomnak négy lovát ellopom, és a tanyára viszem, hogy ott eldugjam; a dolog az esküdtszék elébe jő, és tanuk hiánya miatt azt mondja az esküdtszék: ártatlan vagyok; ezen itéletnek kimondása után azonban azonnal befogatom a négy lovat, s behajtatok a faluba, — sőt szomszédomnak, kitől a lovakat loptam, udvarába is: szeretném tudni, azon elv mellett, melyet a t. RR. felállítanak, ki fogja tőlem elvehetni azon négy lovat? Vagy felveszem azon esetet, hogy gyilkosság történik, és megvesztegettetnek a tanuk, s feloldoztatik a gyilkos; de később azon néhány forintokkal megvesztegetett tanukban a lelkiismeret szózata felébredvén, azt fogják mondani, hogy: a feloldozott vádlott csakugyan elkövette a gyilkos-

ságot, és hogy ők először hamisan vallottak, és azt mondják: »itt van a holt test«; és a vallomás után felásatván a hely, ott is van a holt test, a meggyilkoltnak épen azon sebek által, melyeket a tanuk előre leirának, kivégzett teste, — s ezen esetben is örökre minden büntetéstől ment legyen a vesztegető emberölő? pedig az lesz, ha a t. RR.-nek ezen elve fennáll. Többet e részben nem mondok, — jól tudom, mi hozathatik fel ellenem; mert sokszor hallám azon emberiség leplébe burkózott, színlett okot, — t. i. szükséges ezen elvet kimondani, nehogy a polgárok, kik ártatlanul vád alá kerülhetnek, örökös nyughatatlanságban tartassanak; de erre ismét az a megjegyzésem: hogy a t. RR. úgyis a büntetőrendszerben elég rövidre szabták a praescriptiónak idejét, — ámbár a criminalisták között még az is nagy kérdés: hogy a büntető eljárásban van-e helye a praescriptiónak, vagy nincs? mert a büntettet követni kell a büntetésnek; de már meg lévén állapítva a praescriptiónak rövid ideje, az által eléggé biztosítvák a bűnt elkövetők, — és semmi esetre nincs szükség az ily törvényes büntetlenség megállapítására, mely minden emberi, vallási és polgártársasági viszonyok ellenére közbotránkozást okozhatna és okozna. — Mind ezeknél fogva javaslatom az volna: hogy mind azon esetekben, midőn a vádlott megujíthatja a pert, ujíthassa azt meg a közvádló is; a negyedik esetet pedig a vádlott érdekében is általánosan fejezném ki, és az új törvényes tanubizonysággali élhetést közönségesen megengedném.

Borsod megye követe Szemere Bertalan: Körültekintvén, ha látom, mi kevés számmal vannak a t. KK. és RR., s látván azt is, hogy semmi kedvök nincs megvitatni e fontos tárgyat úgy, mint érdemlené: nem tagadom, hogy vitába ereszkedni kedvem nekem sincs. Ezért csak röviden válaszolok nagyméltóságodnak, s mindenek előtt csak azt jegyzem meg: miképen arra nézve, ki elmarasztatik ártatlanul, itt semmi veszély nincs, mitől nagyméltóságod annyira rettegni látszik; mert hiszen csak a feloldozott ellen van megszorítva a perujítás; ellenben épen a 433. §-ban világosan állíttatik, hogy: »az elmarasztott akármikor ujíthat pert, —

sőt még a közvádló is törvény érdekében«, s az előadott négy pontbelieken kívül alig van ok, minél fogva lehessen pert ujítani, miután e tért végtelenné tenni nem tanácsos; és így ez aggodalomnak nem lehet más alapja, mint a szerkezet félreértése; — ellenben a másik kétely olyan, mi lehet vita tárgya, t. i. azon rendelet a 382. §-ban, miszerint: »ki az esküdtbiróság által egyszer feloldoztatott, az többé vád alá ugyanazon bűn miatt nem vétethetik«. Ez egyik elve, sarkelve az accusatorius rendszernek azon régi törvénytudók mondata szerint: »*non bis in idem*«, és ha ez megváltoztatnék, ha a kir. személynök javaslatát elfogadnók, a jury eszméjét rontanók meg. Hiszen ha a vád a polgárok ellen ugyanegy büntett miatt minden lépten-nyomon megujíttathatik: akkor nem lesz nyugalmuk a polgároknak, kinek ellensége van, örökös rettegtetésben fog tartathatni. A kir. személynök példát beszélt el, s egy kissé furcsán, azt mondván: hogy e 382. §. szerint ha ellop négy lovat, és ha az esküdtbiróság által feloldoztatik, másnap bátran behajthat annak udvarába, kitől a lovakat ellopta; azonban nekem úgy látszik, mikint nagyméltóságod a vád alá vételt és az esküdtbirósági eljárást összezavarta, s minden esetre, ha amolyan eset történhetnék, a károsodott magának fogná tulajdoníthatni. Hiszen ha a lopás megtörtént: először a bűnvizsgáló biró teend nyomozást, és ha bizonyságokat nem birt szerezni, sem tanut, sem leveleket, nem fog pert indítani a közvádló; és így nem lesz az esküdtbiróságnak kit oldozni fel; ha pedig lesz bizonyság, lesznek tanuk s egyebek: akkor az ügyet a vádesküdtek elébe viszi, s itt kettő fog történni: vagy helye találtatik a vád alá vételnek, s ekkor rendesen az elmarasztalás is bekövetkezik; vagy nem találtatik helye, s ekkor az ügy az esküdtbiróság elébe nem jut s nem lesz alkalma a vádlottat feloldozni; — a pusztán vád alól feloldozottat pedig a 276. és 272. §-ok értelmében, újabb bizonyságok mellett, újra és akárhányszor lehet vádesküdtszék elébe állítani. Ebből csak az következik, hogy a közvádló ne hirtelenkedjék a váddal, ne hurczoljon alapos okok nélkül biró elébe senkit, hanem tőle függvén a megindítás, szerezzen össze mindent, minél fogva a vádlottnak elma-

rasztását reménylheti; csak így fogjuk elérhetni azt, hogy a polgárok ok nélkül, önkényből nem fognak háborgattatni; mert csak egyszer lehet valaki ellen ugyanazon bűntett miatt pert indítani; és ép azért, mivel csak egyszer lehet, — ott, hol nem boszantás az ok reá, a közvádló és a sértett fél nem indít pert előbb, semmint mindent összegyűjtött, minél fogva elmarasztalást reménylhet. Azon eset tehát, hogy valaki még dicsekednék büntettével, csak ott tehető fel, hol a per minden előkészület nélkül vitetett bíróság elébe, — csak ott tehető fel, hol a vád alá vétel »*ok nélkül*« határoztatott el; mert ha erre elég ok volt, úgy hihetőleg el is marasztatik; ha nem volt elég ok, a vád alól felmentetik ugyan, de vádesküdtek elébe ismét állíttathatik; de különben is ama példa szerint maga vallaná meg tettét a bűnös; és így a 432. §. rendelete alá esnék, miszerint: »ki maga vallja meg bünét, azt az esküdtbirósági feloldás sem védi.« Mind ezek szerint — mert bővebben nem akarok a kérdésbe bocsátkozni, miután a KK. és RR. e térre teljességgel nem szándékoznak kimenni — a kir. személynök úr módosítását nem vélem elfogadhatónak; mert a vád alá helyzés és a birói itélet közt nagy a különbség; mert a 382. §-beli elvben ha van is rossz, az kisebb annál, mely a végtelen perujításból a polgárokra nehézkednék; szóval: ez olyan elv, mely a jury lényegét teszi, s azért maradok mellette, s azt mondom: »*non bis in idem*«.

Elnök: Én akármely institutiónak, mely a világon létezik, bátran szemébe nézek, és egyes nagy hangú szavakkal s axiomákkal, bár korszerűek s divatosak legyenek, magamat nem mystificáltatom. Jól tudom én, és jól tudja a követ úr is: mikint régi időkben is a mostan közre méltán megutált institutiók mellett szinte felhozattak oly axiomák, milyeket a követ úr az esküdtszék eljárására nézve felhozott: »*non bis in idem*«, és mint csalhatlan igazságok védelmeztettek; sőt a tortura mellett is tudnék hasonló »regulam juris antiqui«-t felhozni; nincs e részben oly absurditás, melynek védője valaha nem lett volna; itt nem az a kérdés, mit mondanak róla? hanem, mi igaz? Előrebocsátám, hogy

mindig azon elvből kell kimenni: »biztosság a vádlottaknak, de biztosság a megsértett társasági érdeknek is«. Ha szigorú következetességgel áll a »non bis in idem« a feloldozottra nézve: akkor más részről állani kellene ezen elvnek az elmarasztaltatottra nézve is, — s e szerint ha ártatlanságát be tudná is bizonyítani, magát az itélet súlya alól fel nem menthetné; s mely igazságtalanság volna ez! de nem az-e más részről a vádló által képviselt közérdek részéről is? s valóban az, ha máskép nem lehetne, a jurynak menthetetlen gyenge oldalát tenné; de nincs is ez a juryval összeköttetésben. Vegyük fel sorba a kérdéses eseteket: ha a bíróság volt megvesztegetve, és azt megmutatom, úgy kérdem: volt-e azon bíróság oly moralis testület, mely ítéletet hozhatott? Én a megvesztegetett bírót semminek tartom. Ha a tanuk voltak megvesztegetve, vagy az oklevelek voltak hamisak, — akkor oly bizonyítványok állíttattak a bíróság elébe, melyekből itélni lehetetlen volt; egyedül azon esetről, midőn új próbák hozatnak elő, s melyről sem azt nem lehet mondani, hogy a bíróság semmi sem volt, — sem pedig azt, hogy a bíróság semmiből itélt, lehet e tekintetben szólani; mert a többi háromra illik azon mondás: »non entis nullae sunt qualitates«; s ennélfogva a három első esetek akármely birói eljárásban minden józan törvényes felfogás szerint nem a per ujítására, de az egész eljárásnak megsemmisítésére szolgálnak, és az esküdtszéki eljárásnál a főigazítószék által más szempontból nem is vétethetnek, — egyedül a 4-ik esetben, midőn új bizonyságok hozatnak fel, lehetvén az igazi értelemben vett perujításnak helye, és ezen igazságos kedvezésnek — mint már megmutatám — mint a vádlottra, úgy a vádlóra ki kellvén terjeszkedni. Végre újra ismétlem: bár tudom, hogy mások máskép gondolkodnak, de »quilibet abundat sensu suo«, hogy azon ellenvetést, mintha e szerint a polgárok örökös nyugtalanságban hagyatnának, nem tartom oly erősnek, hogy annak a polgári társaság csendességét és a moralitást, mely nélkül semmiféle társaság fenn nem állhat, — feláldozzam. Ha ezen elv, hogy a kérdéses esetekben az esküdtszéki itélet által felmentett vádlott újra per alá nem vonat-

hatik, — elkerülhetetlenül és szükségeskép össze van kötve a juryval: akkor már ezen tekintetből is a jury semmit sem ér.

Csongrád megye követe Szegheő József: Úgy látom: ezen két §. ellenkezik egymással; mert ugyanis a 432. §. azt mondja: »az esküdtbiróság által törvényesen feloldozott ellen a büntető per soha meg nem ujíttathatik«; a következő §-ban pedig ez mondatik: »az elmarasztalás esetében törvény és igazság érdekében a közvádló is akármikor — e szerint még a büntetésnek kiállása után is — kivánhatja a büntető eljárásnak megujítását«. Így az 1. §. büntető perről, a 2-ik pedig büntető eljárásról szól; és így semmi változásnak szükségét nem látván, a szerkezetet megtartani kivánom.

Elnök: Ha úgy értik a t. KK. és RR. a szerkezetet, hogy törvény és igazság érdekében a közvádló is akármikor megujíthatja a pert az itt előadott okoknál fogva: akkor más két helyen ne mondják a RR. azt, hogy a per, vagy eljárás semmikép sem ujíttathatik meg; — és ha így értik: akkor kár tovább szót vesztegetni: de mégis örvendek azon, hogy e részben kérdést tettem; mert legalább felszólalásom által nagyobb világosságra jött a dolog, ha nem a javaslott törvény szavaiban is, legalább az itt kifejtett eszmékben.

Pest megye követe Szentkirályi Móricz: Azt tartom: ha a vádlóra azon néhány szavak, melyekre nézve előbb elnök ő nagyméltósága észrevételt tett, ki fognak maradni, minden nehézség megszünik. Egyébiránt különbséget kell tenni a vád megujítása és az itélet megujítása között; mert egészen más világosságban áll a dolog a szerint, mint azt Borsod megye tisztelt követe előterjeszté. — A vádat ugyanis megujítani akkor, midőn valaki új próbát szerez, lehet, — és ennek mi lesz következése? az: hogy azon vádló szék, mely a perbefogatást el fogja rendelni, új, helyes és nyomos próbák következtében fogja azt elrendelni; mert jól tudja, hogy ha a próbák nem eléggé nyomósak, azon

ember absolváltatni fog, s akkor őt többé perbe fogni nem lehet; ellenben ha felmentetik is a perbefogatás alól, még akkor vád alól nincsen felmentve; mert az, ki itélet által mentetett fel a vétek súlya alól, nem a vád, hanem a büntetés alól mentetett fel, és nyilváníttatik ártatlannak. Ha itélet alól mentetik fel valaki: a felmentés mindig abból áll, hogy nincs a vétek bebizonyítva. Ha megengedjük, mit elnök ő nagyméltósága mondott, miután, midőn a per indíttatik, nem lehet tudni a keresetnek indokát, hanem az csak később sül ki: azon ember, ki egyszer felmentetett nyomozó birói eljárás után, örökös követeléseknek tétetnék ki; és pedig miért? mert nem csak egyszer, hanem többször is előállhat a vádló követelésével, és annak sikere mindig csak az itélet után jöhetne világosságra.

Elnök: Tessék a dolgot úgy venni, mint áll; az van itt mondva, hogy: »a vádlottnak felmentése után a vádló a pert soha sem ujíthatja meg, bár világosan bebizonyítja, hogy a vádlott hamis oklevelek, hogy hamis tanúk vallomása következtében oldoztatott fel, — vagy pedig hogy az itélőszéknek tagjai megvesztegetve voltak«; mi lesz ennek következése? Ez a dolognak puszta, mezítelen előadása. — Az országos választmányban ezen esetekben a perujítás, melyet inkább megsemmisítésnek kellene mondani, mint a vádlott, úgy a vádló részére meg volt engedve, és csak az új próbák felhozása esetében volt egyedül a vádlottra szorítva, — a mit én szinte igazságtalannak tartok. Én hazai körülményeink között épen nem vagyok a jurynak barátja; de a fennforgó kérdésnek elitélését merném egy a legegyszerűbb, de józan itélettel biró szentesi, vagy kecskeméti, vagy bárhonnét való földmívelő közönséges emberekből összealkotott juryra is bizni, s úgy hiszem, ha azt mondanám ezen jó embereknek: »hallják kegyelmetek! ime ezen emberre nézve, ki a büntetés alól e napokban feloldoztatott, a napfénynél világosabban megmutatom azt, hogy azon oklevelek, melyek mellett a büntetés alól feloldoztatott, hamisak voltak«, — és továbbá azt, hogy: »a birák meg voltak vesztegetve«; és ennek következtében azt kérdeném:

»mit gondolnak, lehet-e a pert megujítni, vagy sem? azaz: büntetlennek kell-e ezen gyilkosnak, tolvajnak maradni, vagy nem?« — mondhatnám én nekik: »non bis de eodem«, — ők bizonyosan »*igen*«-nel felelnének. Ez mindenütt a világ kerekségén így van.

Pozsony megye követe Olgyay Titusz: Utasításom következtében, miután a vádlottnak jusa van a pert megujítani, kivánom: hogy a közvádlónak is joga legyen megujítani azt.

Mármaros megye követe Mihályi Gábor: Nem áll az, mit Csongrád megye követe előhozott; mert a következő §. azt mondja, hogy: »ha rosszul hozatott az itélet a bevádlott ellen, az ismét megujíthassa a pert«; itt tehát nincs reciprocitas; s annálfogva, nehogy oly esetek legyenek, melyekben a vétkesek büntetlenül maradjanak, — pártolom elnök ő nagyméltóságának előadását.

Vas megye követe Békássy Imre: A 433. §-hoz oly feltételek vannak csatolva a pernek megujítására nézve, hogy bátran lehet a 432. §-ra azokat alkalmazni a nélkül, hogy félni lehetne, miszerint különös zaklatások történjenek; mert az *a)* és *c)* alatti kivételek ritkák lesznek; s így elnök ő nagyméltóságának előadását pártolom. (»Maradjon!«)

Elnök: Ha úgy tetszik, hogy maradjon: ám maradjon; de az maguknak az eküdtszékeknek van érdekében, hogy e részben változás történjék.

Győr megye követe Balogh Kornél: Nem abban keresem a garantiát, hogy a ki valóságos bűnös, ne bűnhödjék; hanem abban látom, hogy az esküdtszék itélje meg azt: van-e helye a vádnak, vagy nincs? s így elnök ő nagyméltósága előadását pártolom.

Fejér megye követe Sárközy Kázmér: Valamit minden esetre kell tenni; mert ha a törvényben a reciprocitas nem

mondatik ki, annak rendelete egyoldalú lesz. Egyébiránt Pest követének azon előadására, mely szerint mint határozatot értette, hogy maradjanak ki a szerkezetből ezen szavak: »*sőt*« stb., meg kell jegyeznem: mikint nem tudom, hogy ez határozatkép kimondva volna. Azon értelemben, mint a szerkezet áll, nem akarok annak védelmére fellépni; sőt inkább ha nyilatkoznom kellene, többször lett volna módom és alkalmam az ellen észrevételt tenni; de azt hiszem: a mint egy részről mód nyujtatik az ártatlan elitéltnek ártatlanságát bebizonyítani, — az igazság szabályánál fogva szintúgy módot kell nyujtanunk a közvádlónak is arra nézve, hogy az igazságtalanul feloldozott vádlott ellen a pert megujíthassa; s így elnök ő nagyméltóságával egyetértek.

Jász-Kún kerület követe Szluha Imre: Őszintén megvallom magyar közmondáskint: nekem se testemnek, se lelkemnek az esküdtbiróság nem kell, részint saját meggyőződésemből tekintve hazánk állását; más részt pedig utasításomnál fogva, — méltányolva azon fontos okokat, melyek elnök ő kegyelmessége által előadattak; de miután azt a többség elfogadta, legalább úgy alapítsák meg ezen biróságot, hogy minmagunkkal ellenkezésben ne legyünk, és a törvényt nevetségessé ne tegyük; mert ha így fog állani, mint most szerkesztve van a 432. §., — felhozok egy példát: ha csakugyan valaki négy lovat lopna, s bevádoltatván, s ez alkalommal bármely oknál fogva a tolvajlás reá világosan be nem bizonyíttathatván, az első esküdtszék által bűnösnek nem találtatván, feloldoztatnék, — későbben azonban, ha a lopás kétségtelen próbákkal ellene bebizonyíttatnék is, — mégis, mivel már feloldoztatott, keresetet ellene mozdítani nem lehetne: tehát akkor mint privilegiált tolvaj a négy lopott lovat szabadon még a tulajdonos előtt is használhatná? kérdem; ez nem csak nevetséges, de botránkoztató dolog lenne; különben is ezen esküdtbiróságok csak oly nemzeteknél állanak, a hol a birákat nem a közbizodalom választja; nálunk pedig azt a szolgabirót, esküdtet, kerületekben a kapitányt, előljárókat, kik az esküdtbiró kötelességét teljesítik, a közbizodalom választja. Ezeknél fogva

ezen esküdtbíróságokat, mint feleslegest és szükségtelent, nem pártolom.

Gömör megye követe Ragályi Miksa: Az előttem szólott Jász-Kún kerületek követe azt mondá: nevetséges lesz a törvény. Én is azt mondom: mikint ha a törvényt úgy alkotjuk, mint azt a követ úr előadta, kétséget nem szenved, hogy az nevetséges lesz; azonban az általa felhozott példa vélekedésem szerint nem áll; mert mindenütt úgy van a világon, hogy ha nem lehet bebizonyítani a vádat, a vádlott a vád alól felmentetik, de nem mentetik a büntetés alól; és így ha bizonyos idő múlva a vádló a vádlott ellen adatokat tud szerezni, melyek által bebizonyítja a vádnak igazságát: a büntetés utóbb is kimondatik. Én a szerkezetet úgy értem: hogy csak akkor lehet a pert megujítani, ha az minden procedurán keresztülmegy, és mind a negativ, mind a positiv tanuk egymással összehasonlíttatnak, és a biró a törvényt a szerint alkalmazza. Ha például én nem tudom bebizonyítani, — hogy a felhozott példánál maradjak, — mikint az ellopott négy ló enyém volt, és bejelentem a dolgot az esküdtszéknek, ez hiányok miatt nem itélheti el; de azért még nincsen felmentve a vádlott a büntetés alól; mert habár évek múlva tudok is előállítani tanukat követelésem bebizonyítására, — a vád ismét megujíttathatik, és ennek következtében ha tanukkal be tudom bizonyítani követelésem igazságát, — a vádlott csakugyan meg fog büntettetni. Én legalább így fogom fel a dolgot, és ismételve mondom: hogy ha egyszer a positiv és negativ tanuk vallomásai egybehasonlítása által kimondatott azon itélet, hogy a bevádlott nem vétkes, — akkor az ilyen, minden procedurán keresztülment pert megujítani nem lehet; de nagy különbség van a között: kimondani, hogy valaki vétkes, és a között, hogy nem levén alapja a vádnak, a vádat megujítani nem lehet; mert a vádat mindannyiszor megujíthatom, valahányszor új próbákat hozhatok fel. Ennek következtében maradjon meg a szerkezet úgy, a mint van.

Elnök: Mind Pest, mind Gömör megyék tisztelt követei a vád iránti eljárást hozták elő, és azt mondották:

mielőtt új próbák hozatnak elő, a pert ismételni lehet. Ez előadásomra nem tesz változtatást. A vádesküdtszék nem tesz egyebet, mint midőn most valamely vádlott ellen a sedria, vagy a megyének közgyűlése, a szolgabiró jelentése és az általa beadott vádbeli próbák mellett, azt mondja: hogy azon embert büntető perbe kell vonni, vagy — hogy röviden mondjam — actiót rendel ellene; természetes, hogy a megye ezt annyiszor teheti és teszi, a mennyiszer új próbák beadása mellett szükségesnek találja; s épen így a perbefogó szék, vagyis a vádló esküdtszék, mely sedriának vagy közgyülésnek helyébe van téve, — megujíthatja a vádat, vagy — hogy ismét rövid kifejezéssel éljek — újra dictálhatja az actiót; s mind ez eddig úgy van, és lennie kellett; de már most következik a különbség: elkezdetvén a megrendelt vád, vagy actio következésében a büntető per, azt most törvényes okoknál fogva megujítani akár a vádló ügyésznek, akár a vádlónak lehet; ezen javaslatnak világos szavai szerint pedig, ha a vádlott a kereset alól feloldoztatott, a pert ellene ugyanazon vétségért, mely alól feloldozva van, megujítani, s őtet azért büntetés alá vonni soha sem lehet. Tisztán és egyenesen ki van itt mondva: mikint ha a vádló be tudja is bizonyítani, hogy a birák, kik az esküdtszéken jelen voltak, meg voltak vesztegetve, hogy az oklevelek, melyek a vádlott ártatlanságának bebizonyítására előhozattak, mind hamisak, — ha megmutathatja, hogy minden tanuk, kiknek vallomása következtében a vádlott a törvénynek súlya alól feloldoztatott, hamisak voltak, — a pert megujítani mégsem lehet: én ezt az igazság- és méltányossággal és az országnak közbátorságával megegyeztetni nem tudom.

Jász-Kún kerület követe Szluha Imre: Bármint igyekezzék is Gömörnek követe a 432. §. magyarázásával az ellenkezőről meggyőzni: előbbeni mondásomat, hogy ezen törvény nem csak nevetséges, de nagyon is nevetséges, — vissza nem vonom; mert csak én is értek magyarul; és ha ezen §-t akármikép combinálom, hacsak minden szónak mysticus értelme nincs, azt a magyarázatot, melyet Gömör

követe abból kihozni törekszik, kivonni nem tudom; miután a §. világos szavai ezek: »az esküdtbiróság által törvényesen feloldozott ellen a büntető per soha meg nem ujíttathatik, — kivévén ha bűnét később biróság előtt, vagy itélőszéken kívül önként megvallaná«: áll tehát állításom, hogy az általam példában felhozott lótolvaj e szerint privilegiált tolvaj lenne.

Olvastatik a 434. §.

Elnök: Azon rendelkezést, mely ezen szakaszban foglaltatik, (felolvassa) nem tudom megegyeztetni a büntető törvényszék eljárásával. Kérdem: mire való ezen rendelkezés a Cassationshofra nézve? én ezen igazítószék üléseinek nyilvánosságát nem látom szükségesnek; azonkívül itt ismét irott per fog kezdetni, s ismét valamennyi perekre nézve prókátorokat kell Pesten fogadni; ez pedig új költségekkel és terheltetésekkel jár; én azt tartom: semmi szükség a prókátorra a Cassationsforumnál nincsen; már ott az acták concludálva vannak. (»Maradjon!«)

207. Országos ülés.

1844. évi augusztus 28-án.

Tárgy: A büntető eljárás folytatása és bevégzése.

Királyi személynöki itélőmester Kelemen János olvassa a büntető eljárás 449. §-át.

Borsod megye követe Szemere Bertalan: Ezen §. úgy áll, mintha a kiváltságos helységekben minden év első napján tartoznék azon tanácsbeli, vagy esküdt ember a rendőri kihágásoknál vizsgálatot tenni, jegyzőkönyvet vinni s a vádlottat kihallgatás, elitélés végett a tanács elébe idézni, — holott ennek így kellene lenni: »a kiváltságos helységekben minden év első napján jeleltetik ki rendőri tisztnek egy tanácsbeli, vagy esküdt ember, ki tartozik a rendőri kihá-

gásoknál megkivántató vizsgálatot megtenni, e felett jegyzőkönyvet vinni, és a vádlottat kihallgatás s elitélés végett a tanács elébe idézni.« (»Helyes!«)

E szerint megigazíttatott a 449. §.; — a többi §-okra észrevétel nem volt.

Elnök: Ezen munkálatot az itélőmester úr át fogja vinni a mélt. FRR.-nek.

Országos ülések a Főrendeknél.*)

218. Országos ülés.

1844. évi szeptember 10-én.

A tárgyalások sorozatában következik a t. KK. és RR. izenete a büntető törvénykönyv II. része iránt, mely a büntető eljárást tárgyazza.

Ennek következtében országbirói itélőmester Zarka János olvassa izenetét a t. KK.-nak és RR.-nek a mélt. Fő-RR.-hez a büntető eljárás iránt.

Gr. Teleky László: Mielőtt e tárgybani tanácskozást megkezdenők, bátor vagyok a mélt. Fő-RR. előtt azon kérdést tenni: gondolják-e a mélt. Fő-RR., hogy a büntető törvénykönyv ezen részéből, t. i. a büntető eljárásból, még ez országgyűlése alatt valami legyen? Miután tudjuk, hogy az országgyűlés 5 hét mulva be fog fejeztetni, s előre látható, hogy ezen fontos tárgyban az alapelvekre, nézve a nézeteknek különbsége igen nagy lesz, én részemről nem hiszem, hogy ezen dologban ily hamar eredményre lehessen számolni, — s bármi legyen a mélt. Fő-RR. többségének vélekedése a tárgy iránt, s ha bár kivánságaimban nézeteimben különben nem is osztozik, azon hiedelmemet minden esetre osztani fogják a mélt. Fő-RR. mindnyájan, miszerint lehetlen, hogy e tárgyalásnak jelenleg resultatuma legyen. Ezen előzményekből indulva tehát ki, miután a mostan szőnyegen levő kérdéseknek jelenleg jövendője nincsen, az egész azok

*) L. 1843. évi Főrendi Napló VI. k. 172—188. ll.

feletti vitatkozást csupán csak tudós disputatiónak és némi tekintetben examenadásnak tekinteném, mely minden tekintetben felesleges volna, s annyival inkább, minthogy itt — mi ritka eset — a professorok és examentadók mindenütt egy személyben volnának, s tehát mindenki azt hinné magáról, hogy ő disputált legjobban és ő adta a legjobb exament. Nem gondolnám tehát, hogy a mélt. Fő-RR. is azon vélekedésben volnának, hogy csakugyan ezen dolgot elő kell venni. Vagy talán a mélt. Fő-RR. azt vélik, hogy miután ezen tárgy országgyűlési tárgyalás alá jött e tábla méltóságával és helyzetével nem egyezik meg, hogy azt letegyük, vagy elhalaszasuk?; de erre az a megjegyzésem van: hogy ha választásom volna a kettő közől, hogy vagy elhalasszuk azt, minek most jövendője nincsen és ne tárgyaljuk, vagy úgy tárgyaljuk, mint előre látom hogy tárgyalni fogjuk, úgy t. i., hogy az argumentumokon könnyen túl essünk, és úgy szólván okadás nélkül határozzunk. Ez utolsót a dolog helyzetével és e táblának méltóságával kevésbbé tartom megegyeztethetőnek, mintha a tárgy iránt most semmit sem határoznánk. Azt felelik talán a mélt. Fő-RR., hogy miután a RR. táblája e tárgyban már határozott, tehát a mélt. Fő-RR.-nek is részt kell abban venni, és ha szintén az elhalasztatnék is, későbbre minden esetre a közvéleménynek irányt kell adni, és e végett kell most a mélt. főrendi táblának a jelen tárgy fölött határozni. Erre ismét az a megjegyzésem, hogy ezen tárgyban a két vélemény okai tudós munkálatokban ki van merítve és nem gondolható, hogy oly rövid vitatás, milyen után hihető, hogy a mélt. Fő-RR. határozni fognak, új irányt adhasson a közvéleménynek. Mindezekből kiindulva, minthogy, midőn ezen országgyűlés végéhez közelít, midőn annyi szép remény lehetősége már füstbe ment, én nem érzek magamban annyi lelkesedést, hogy oly tárgy felett, melynek semmi jövendője jelenleg nincsen, tűzzel s nyomatékkal tudnék küzdeni, s nem is hiszem, hogy a mélt. Fő-RR. közül is sokan fognának találkozni, kik a jelen tárgyra nézve illő lelkesedésre felcsigázhassák magukat; azt ajánlom a mélt. Fő-RR.-nek, hogy méltóztassanak ezen

tárgynak elhatározását későbbre elhalasztani és azt a t. KK. és RR.-hez azon kéréssel visszaküldeni: hogy miután az országgyűlés nehány hét mulva be fog fejeztetni, s nem hihető, hogy mostanság resultatuma legyen az e tárgy fölötti vitatkozásnak, méltóztassanak annak további felvételét a jövő országgyűlésre halasztani. Én vélekedésemet tisztán kimondom, hogy én az ezen munkálatban felállított elvekre nézve a t. RR. vélekedését pártolom, s nemcsak pártolom, hanem azt tartom, hogy ezen elvek oly fontosak, oly kétségbehozhatlanok, hogy azoknak bal- vagy jobbra való elhatározásától a hazának egész jövendője függ, de épen azért mélt. Fő-RR.! nem kívánom most rögtön hosszasabb vitatkozás nélkül ezen tárgyat elhatározni, és épen azért, mivel fontosnak tartom a munkálatot és itt a hazának egész jövendője forog fenn, jelentem azt ki: hogy én részemről nem tudom magamat elegendő lelkesedésre felcsigázni a dolgok mostani stadiumában, melyben sükert már nem reménylhetünk arra, hogy az ezen tárgy fölötti vitatkozásokban résztvegyek; és akármit határoznak a m. Fő-RR., habár azt fogják is határozni, hogy ezen tárgyat elő kell venni, előre kijelentem: hogy én a vitatkozásokba résztvenni nem kívánok.

Majláth György országbirája: Ha a t. KK. és RR., azon szempontból indulván, melyet itt mélt. gr. Teleky László előterjesztett, most ezen tárgyat az országgyűlés jelen stadiumában elhalasztandónak vélték volna: én méltányolva egy részét azon okoknak, melyeket gr. Teleky László úr előhozott, ezt nem elleneztem volna; de miután e tárgyra nézve a mult országgyűlésből országos választmány küldetett ki, és ez a maga jelentését megtette, miután ez a királyi előadásokban is tanácskozásunk tárgyaul tüzetett ki, — végre miután a t. RR. már akkor, midőn az országgyülésnek határnapja tudva volt, vették ezen tárgyat tanácskozás alá, s hozzánk átküldötték: megvallom, hogy nem merném azt javaslani a mélt. Fő-RR.-nek, hogy ezen tárgynak elhalasztását most mi proponáljuk. Igen jól tudom, hogy ezen tárgy felette fontos, és nem egykét napi, vagy heti

tanácskozásnak eredménye lehet azon meggyőződés, melyre kiki véleményét fogja alapítani; de más részről felteszem mindenkiről, ki a tanácskozásban résztvenni kíván, hogy e tárgy felett olvasott is, gondolkozott is sokat, és mielőtt e terembe jött, meggyőződését szilárd alapokra állította. Ez nézetem s azt hiszem, hogy azok után, melyeket előterjesztettem, ha most elmellőznénk ezen tárgyat, elégséges okot szolgáltatnánk a t. KK.-nak és RR.-nek ezen eljárásunk elleni kifogására.

Gr. Péchy Emánuel: Mélyen tisztelt országbiró ő nagyméltóságával egyetértve, szinte azon vélekedésben vagyok: hogy ha a t. KK. és RR. azon szellemtől voltak volna áthatva, mely keresztül fuvalja mélt. gróf Teleky László indítványát, bizonyára a dolog a maga rendén lett volna és méltányoltam volna a t. RR. ebbeli eljárását; de miután ily lényeges tárgyban csakugyan tetszett a t. RR.-nek határozottan nyilatkozni, és elvet kijelenteni, és pedig oly tárgyra nézve, mely a köztanácskozási termekben már annyiszor megfordult, és a hirlapok útján is bőséges mértékben kifejtetett, szóval: országos választmányban is annyira meghányatott, hogy miután a t. RR. érdemleges határozatukat hozzánk átküldötték, nem lehet ily lényeges tárgyban ezen főrendi táblának ki nem mondani, hogy az elvet és annak alkalmazását elfogadja-e vagy sem; és így, miután az izenet előttünk vagyon, szükséges, hogy a felett röviden nyilatkozzunk: ennélfogva gróf Teleky László indítványát nem pártolom. Nincs azonban szándékomban az esküdtszékek elvét érdemlegesen taglalni, s annak alkalmazását megyhányni; mert bizonyos az, hogy e tekintetben mind hazánkban, mind külföldön, minden politikai pártok és szinezetek által, az okoskodásoknak oly özöne terjesztetett már elő, s bármily tisztelettel viseltessem is az elmék suprematiája iránt, nem hiszem, hogy létezzék oly találékony elme mely az esküdtszékekre nézve valami újat, vagy meglepőt előadni képes volna, és így azon méltányosságnál és tiszteletnél fogva, melylyel cs. k. Főherczegségéd, és a főrenditábla iránt viseltetni kötelesnek érzem magamat, de az országgyűlésnek jelen

stadiumában, az idő megkimélése iránti kötelességből is, ismétlésekkel előállani, és a drága időt ekkép pazarolni nem fogom, hanem egyszerűen és röviden oda nyilatkozom, hogy mindazon okoknál fogva, melyek az országos választmány jegyzőkönyvében az esküdtszékek elve és alkalmazása ellen előhozatnak, az esküdtszékeket sem elvileg, sem azoknak alkalmazását el nem fogadom; és ha a mélt. Fő-RR. ezen indítványomat elfogadni méltóztatnak, akkor a tanácskozások oecomoniája és időkémélés tekintetéből arra volnék cs. kir. Főherczegségedet és a m. Fő-RR.-et megkérendő: hogy mindazon okokat, melyek az országos választmány jegyzőkönyvébe mind két részről előterjesztettek, felolvastatni méltóztassanak, valamint ezt a halálos büntetés feletti tanácskozás alkalmával szinte fel kivánnám olvastatni — mi ugyan magában érthető — a különvéleményt is; és így én legalább azon okokra, melyek az esküdtszékek ellen felhozattak, hivatkozva, — az esküdtszéket sem elvileg, sem alkalmazólag, s így azon §-okat sem, hol az esküdtszékek elvének alkalmazásáról van szó, el nem fogadom. Egyébiránt miután én egy igazságos, és minden egyes polgárnak személyes bátorságát biztosító büntetőszernek oly alapját látom már letéve lenni, hogyha a törvényhozás arra építeni fog, és a büntetőrendszernek főhibáit orvosolni akarja, nem lesz senki, ki büntető rendszerünket igazságtalansággal vadolja, és nem lesz senkinek oka az esküdtszékek behozatalát sürgetni. — Egyik főhibája büntetőrendszerünknek a vallatásokban és benevolumokban rejlik, mert tapasztalásból tudjuk, hogy a büntető eljárás ezen fő és lényeges része, mely a többi eljárásnak alapját teszi, nem igen nagy gondossággal, komolysággal és figyelemmel szokott a megyékben végrehajtatni, mivel factiók által többnyire oly fiatal szolgabirák választatnak, kik sem érettséggel, sem elegendő tehetséggel nem birnak, hogy e részben úgy működhessenek, mint törvényeink szelleme azt magával hozza; de az értelmes szolgabirák is többnyire mások által hajtatják végre ezen fontos eljárást. Ha tehát e tekintetben a törvényhozás a büntető eljárásnak eddig tapasztalt hibáit orvosolni fogja, nagy előhaladást tett. A második főhiba, mely az eddigi büntető eljárásban

tapasztaltatott, a pereknek lassúsága, és az igazságnak nem gyors kiszolgáltatása; ha e tekintetben állandósíttatnának törvényszékeink, akkor az igazság nem fogna oly későn kiszolgáltatni, és per perre nem fogna halmoztatni. Ezen állandó bíróság ellen ugyan azt szokták előhozni, hogy az állandó biró nem független; de erre azt jegyzem meg, hogy akár mily tökéletes törvényszéket fog valaki felállítani, akár nevezés, akár választás, akár sorshuzás által, — ezen tökéletes törvényszék bizonyosan nem fogja megóvni az egyes birót a részrehajlástól és függéstől, hacsak a biró jellemében és jobb érzésében nem lesz ezek ellen garantia, melynek hiányában bármily tökéletes törvényszék is biztosítékot nem nyujthat. Én a részrehajlatlanságot és függetlenséget nem a törvényszék minéműségében, hanem az egyes biró jellemében és jobb érzésében keresem; de tagadni senki sem fogja, hogy az esküdtszéki biró a tévelygő közvélemény, szenvedély és különbféle csalékony körülmények hatalmának befolyása ellen még kevésbbé biztosíttathatik. — A harmadik főhibája büntető rendszerünknek börtöneink siralmas állapotában létezik; de ez a két táblának kölcsönös tárgyalása alatt lévén, reménylhető, hogy e tárgyban még ez országgyűlés alatt üdvös törvényes rendelkezés történendik. Ha tehát ezen főhibák, és mindazok, melyek az országos választmány munkálatában szinte mesterileg kifejtettek, orvosoltatni fognak, és e szerint büntető rendszerünk ki fog javíttatni, akkor senki sem fogja azt igazságtalansággal vádolhatni, és nem lesz senkinek oka az esküdtszékek behozatalát kivánni. Mindezeknél fogva alázatos indítványomat ezekben központosítom: hogy gróf Teleky indítványát nem pártolom, hanem a tanácskozások rövidítése tekintetéből arra vagyok bátor cs. kir. Főherczegségedet és a mélt. Fő-RR.-et megkérni, hogy mindazon okokat, melyek mindkét részről az országos választmány munkálatában előhozatnak és a különvéleményben is foglaltatnak, felolvastatni méltóztassanak; — ezekből magamévá teszem mindazokat, melyek az esküdtszékek ellen felhozatnak, és azon okoknál fogva az esküdtszékeket sem elvileg, sem alkalmazólag el nem fogadom. Továbbá, miután a t. KK. és RR. az ország-

gos választmány munkálatát nem tárgyalták, felszólítandóknak vélném a t. KK.-at és RR.-et, hogy mellőzve az esküdtszékeknek behozatala iránti vitákat, az országos választmány munkálatát tárgyalni, és e szerint a büntető eljárás iránti nézeteiket velünk közölni sziveskedjenek. Ez alázatos indítványom, melyet a mélt. Fő-RR. pártolásába ajánlok.

Nádor ő cs. kir. fensége: Hogy tanácskozásaink rendében maradjanak, figyelmeztetem a mélt. Fő-RR.-et, miután mélt. gróf Teleky László által azon javaslat tétetett, hogy ezen tárgynak felvétele simpliciter mellőztessék el, és a t. RR.-nek izentessék meg, hogy a mostani körülmények között a mélt. Fő-RR. ezen tárgyat felvenni nem kívánják, — mindenekelőtt ezen kérdést tartom eldöntendőnek; mert különben, ha ismét más kérdésre megyünk, a tanácskozás és a két különböző tárgyak feletti eszmék összezavartatnak, és a tárgyalás hosszabbíttatni és nehezbíttetni fog.

B. Mesznil Viktor: Meggyőződéseim közé tartozik, hogy jó törvényszéki eljárás a polgári szabadságnak oly szükséges tényezője, hogy az e nélkül vagy épen nem, vagy csak igen tökéletlen alakban képzelhető, és azért igen óhajtanám, hogy a békes reform pályáján oly örömest haladni kivánó Magyarhazának institutiói közé azon esküdtszéki institutio is beiktattassék, melynek a megyei törvényszékeknél úgyis tagadhatlan eleme s történeti alapja létezik, s mely nélkül a szabad alkotmányú országok közös és általános hite szerint tökéletes jogállapot lehetetlen. Az esküdtszék és ezzel együttjáró nyilvánosság és szóbeli eljárás az, mely a vádlottat legjobban fedezi tévedés és elfogultság, önkény és szenvedély ellen. Míg az inquisitorius eljárás, a mostani valóban kinzó és csikaró rendszer életben marad, addig hiában dicsekszik korunk humanitásával, addig mindig a lelki torturának egy undok neme marad fenn, mely nem sokkal jobb a hajdúpálczának uralkodásánál, melyet ezen főméltóságu táblának gyöngédséggel párosult bölcsessége a minap fentartani jónak talált. De nem szándokom, és nem szük-

ség e már sokszor és oly szépen elmondottak után bővebben fejtegetnem az esküdtszékek magas becsét, melyet én nemcsak úgy mint birói, de főképen mint politikai, és a nép lelkületét önállásra emelni segítő institutiót minden korkérdéseink közt legfontosabbnak tartok. Ezen intézet mindazon népeknél, melyek birtokában vannak, a polgárosult világ legműveltebb népeinél a szabadság palladiumakint tekintetik és becsültetik; hogy pedig ez hazai viszonyainkba be ne illenék, ezt könnyen megczáfolja a megyei törvényszékek jelen szerkezetének vizsgálata; s semmi újat nem kell behozni, csak a meglévőt czél- és korszerűleg módosítani. De épen azért, mivel én az esküdtszék kérdését minden kérdéseink legfontosabbikának tartom, nem szeretném azt semminemű koczkáztatásnak kitenni. — Szomorú, és keserű helyzet valóban, midőn az észnek és szivnek legtisztább és legmélyebb meggyőződéseiről le kell mondani, ha körültekintünk azon elemek között, melyekből e szabad magyar hazának zátonyon ülő, s kétségbeesetten eviczkélő, törvényhozása összetéve van!! Mi jövendőt várjak én az esküdtszékeknek itt e táblánál, hol a humanitasi törekvés oly fényes példában mutatkozik, mint minap, midőn a baromnak sem való bot az ember számára fennhagyatott, ha a magas policzia szabályai ellen vét, noha ugyanakkor a jól ismert jezsuitai logica következetességével elismertetett, hogy criminalis büntetésnek a bot nem alkalmatos!? Itt megvallom, a criminális eljárásokban nagy javításokat a legvérmesb optimista sem várhat! Mit reményljek itt, hol a megyei reform tárgyában a főispáni, a városi coordinatióban a főfelügyelői, és általában mindenütt a *felelősség nélküli önkény* mellett oly vitézül, oly valóban vaskarú lovagkint harczol a többség? — Lehet-e kétség, hogy itt a birói önkény is, mely a nyilvánosság hiányának bizonyos következése, szinte hatalmas ótalomra talál, mert hiszen bizonyos dolgokban, de fájdalom csak bizonyos dolgokban, még ezen tábla is következetes? — Ily fekete viszonyok közt, és e táblának ily — nem is akarom mondani micsoda — állapotában én jobb szeretem a jury ügyét elhalasztatni, és gr. Teleky indítványát pártolván, a követtáblának megizenni, hogy ebbeli

javaslatát ezúttal tegye le. Inkább tisztán hagyom a teendők tábláját, hogy arra egy jobb jövendőség egészséges képeket irhasson, mintsem valami birói carricaturát fessek reá, mely hazámat a külföld előtt gúny tárgyává tegye!

Gr. Pálffy József: Rövid leszek és egyenesen kijelentem, hogy gróf Teleky László indítványát pártolom. Nem akarok a dolog érdeméhez szólani, miután nem szokásom azt előbb tenni, mielőtt az felolvastatott volna: s így azon előadást, melyet gróf Péchy Emánuel ő méltósága tett, indítványnak semmikép nem tekinthetem, hanem a dolog érdeméhez való szólásnak. Egyébiránt mi országbiró ő nagyméltósága előadását illeti, hogy t. i. a RR.-nek nehezteléséť vonnók magunkra az által, ha ezen fontos tárgyat, melyet hozzánk átküldöttek, nem tárgyalnók: ezen vélekedésben nem vagyok, miután úgy vélem, hogy a t. RR. jól át fogják látni, hogy miután az országgyűlés határnapja meg van határozva, lehetetlen e tárgyban törvényt hozni, s annálfogva oly tárgy felett tanácskozni, melyből ez országgyűlésen semmi sem lehet, mi nem egyéb mint komédia, mit soha tenni nem kivánok. A tanácskozást — mint mondám — tartóztatni nem kivánván, a mélt. Fő-RR.-et még csak egyre bátorkodom figyelmeztetni. Midőn a mélt. Fő-RR. mindjart az országgyűlés elején a börtönrendszert átküldötték, azt mondták a mélt. Fő-RR., hogy a codexet nem lehet tárgyalni előbb, mintsem a börtönrendszert tárgyaltuk, és így előbb mintsem az egyezés a két tábla között megtörtént, egyáltalában a többi kérdésekbe bocsátkozni nem akarnak: arra figyelmeztetem tehát a mélt. Fő-RR.-et, hogy maguk a mélt. Fő-RR.-nek okoskodásai megkivánják, ha következetesek maradni akarnak, hogy ezen tárgynak tárgyalását halaszszák azon időre, midőn a börtönrendszerre nézve tisztában lesznek a tek. RR.-kel; azért — mint mondám — gr. Teleky László indítványát pártolom.

Gr. Batthyányi Lajos: Az országgyűlés jelen stadiumában igen czélszerünek tartanám, hogy ha az országgyülés oly tárgyakkal foglalatoskodnék, melyeknek sikerét reménylhetni,

és melynél az eredményt előrelátni lehet; nem tudom azonban, van-e valaki köztünk, ki ezen tárgynak még ez országgyűlés alatt legkisebb rensultatumát reményli? Kérdem tehát: a legjobb esetben mi érdeket gerjeszthet e tanácskozás? mert az, vajjon fog-e jury, vagy egyik vagy másik eljárás elfogadtatni? — az semmi esetre ez országgyűlésen sem jobbra sem balra meghatároztatni nem fog sem a méltóságtok, sem a mi kédvünk szerint; s így más érdeket nem gerjeszthet e kérdés, mintsem hogy megtudja az ország, vajjon a mélt. főrendi táblának többsége mely véleményt pártolt, — ez pedig ugyis tudva van, s így logicai dolognak látnám, ha a mélt. Fő-RR. felhagynának ezen tárgynak tárgyalásával; azonban a többség fog határozni, mint minden felett — s így csak azon szerény nyilatkozatomat kívánom megtenni, hogy én ily érdektelen tárgyalásban résztvenni nem akarok.

Gróf Széchen Antal: Részemről azon vélekedésben voltam, hogy országbiró ő nagyméltósága közhelyesléssel fogadott előadása határozattá vált; miután azonban az nem történt, kénytelen vagyok gr. Teleky László indítványára megjegyezni: hogy egy része úgy mint azoknak egy része is, miket gr. Batthyányi Lajos előadott, teljes rokonszenvemmel bir, mivel senki sem kívánhatja inkább, hogy az eredménytelen vitatkozások kerültessenek, és az országgyűlésnek teendői leginkább csak oly kérdésekre szoríttasanak, melyeknek jövője van. Elfogadom továbbá azon elvet is, miszerint a m. Fő-RR.-nek jogában áll a t. RR.-et felszólítani, hogy valamely kérdés tárgyalásától elálljanak. De a kérdésnek eldöntése nem a körül forog, de abban áll: a mélt. Fő-RR.-nek ezen jogát lehet-e a jelen esetre alkalmaztatni? áll abban: a mélt. Fő-RR.-nek ebbeli jogának alkalmazása helyén van-e akkor, midőn az oly kérdés iránt gyakoroltatik, mely a mult országgyűlésnek hagyománya, mely a kir. előadásokban foglaltatik, és a tek. RR. által hozzánk küldetett, midőn ők is tudták az országgyűlésnek határnapját? De min alapulhatna a mélt. Fő-RR. határozata mint azon, hogy a KK. és RR. véleményéhez nem állhatnak. Magának

gr. Teleky Lászlónak előadása is sokkal erősebben áll, ha az általa említett feszólítás nemleges határozatunkkal együtt közöltetik a t. RR.-kel. És nem tudom, miért nem akarják tehát megemlíteni azon főindokot, mely miatt kívánják, hogy a RR. ezen dolognak további feszegetésétől álljanak el? mert csak azt mondani, hogy eredményt nem reménylünk, a nélkül hogy ezen előadásunkat bizonyos okokra alapítanók, nem lehet. Kívánom tehát, hogy ezen tárgy tárgyalás alá vétessék, ámbár részemről abban nagy gyönyörüséget nem találok. — Gr. Teleky László indítványára pedig jelenleg azt alkalmaztatom, mit méltóságtok egykor egy más indítványra felhoztak, hogy tudniillik az indítvány szellemére nézve az indítványozók egészen tisztába lenni nem látszanak. Gróf Teleky László előadását úgy értettem, hogy a mélt. gróf a kérdést praeoccupálni nem akarja, és nem kívánja a t. RR.-et felszólítani arra, hogy az esküdtszéket jobb időre halaszszák, hanem csak azt akarja kijelenteni, hogy az országgyülés jelen stadiumában, miután a büntető eljárásnak jövője nincs, a tek. RR. által átküldött munkálatnak tárgyalásába nem bocsátkozunk. B. Mesznil Viktor ellenben azért sürgeti ezen tárgynak elhalasztását, hogy annak jövőjét biztosítsa, miután előrelátja, hogy ez alkalommal az esküdtszék kivivására remény nincsen. Azok után tehát, miket a mélt. báró mondott, kívánnom kell, hogy a kérdés tárgyaltassék, és pedig azért kell kívánnom, hogy tisztán álljon, miszerint a m. Fő-RR. a t. RR. nézeteihez nem járulnak, s ezt nyilvánítani elég bátrak, nem pedig mintegy nem merészlik véleményüket határozottan kijelenteni! s így miután a mélt. Fő-RR. határozata a t. RR. irányában csak azon alapulhat, hogy a mélt. Fő-RR. a t. RR. véleményéhez nem járulnak, azt a t. RR-nek a mltgos Fő-RR. részéről tisztán kijelentetni kívánom; ha pedig azt véljük, hogy ezen tanácskozások eredménytelenek és haszontalanok, miután azon legfőbb okok, melyek az esküdtszékek mellett, vagy ellen felhozathatnak, az országos választmányi jegyzőkönyvben elősorolva vannak, az e tárgybani meggyőződésöket pedig egyes tanácskozások sem szilárdítani, sem ingadozókká tenni nem fogják: szabjuk ehhez tanácskozási modorunkat, közöljük, habár röviden

is, a t. RR.-ekkel az esküdtszékekre nézve a főrendi táblának meggyőződését.

B. Perényi László: Midőn cs. kir. Főherczegséged által kegyesen kitüzött kérdésre nézve ő excellentiájának az országbirónak előadását magamévá teszem, csak két ellenokra kivánok röviden felelni. Mélt. gróf Teleky László azt méltóztatott mondani, hogy haszontalan volna, és csak időveszteséggel járna, a tek. RR.-nek a büntető eljárás felőli jelen munkának általunk való felvétele, miután az országgyűlésnek vége közelgetvén — ezen tanácskozásunk végső eredményt már nem érhetne; én pedig azt hiszem, hogy nem egyszer, hanem sokszor fordult már elő azon eset, és magában a dolog természetében fekszik, hogy valamely tárgy egy országgyűlés alatt végső eredményt nem érhet, abból azon országgyűlésen törvény még nem készülhet: de úgy vagyok meggyőződve, hogy a jelen országgyűlés tanácskozásai eredményül szolgálnak a jövő országgyűlésnek, és annak működéseit elősegítik. Mélt. gróf Pálffy József pedig azt nyilatkoztatta, hogy a tek. RR.-nek előttünk levő munkáját már azért sem vehetjük fel, mivel a mélt. Fő-RR. az ennekelőtti tanácskozásukban azt jelentették ki, miszerint a büntető eljárásnak tárgyaltatása czélszerűtlen volna addig, míg azon kérdés nincs eldöntve: vajjon a magánrendszer elfogadtatik-e vagy sem? És miután e részben a két tábla között megvan már az egyesség, ezen tekintetből a büntető eljárás felvétele már nincs akadályozva. Csak ezen két rövid választ akarván adni, egyébiránt ő excellentiája az országbíró nyilatkozata mellett szavazok.

Gr. Batthyányi Kázmér: Valóban búsító helyzetbe jöttünk; mert azt, mit én mindig, mióta a nagyszerű nemzetek szabad institutióikat hazám iránti irigy vágygyal szemléltem, azon institutiók között épen a legnagyszerűbb, azon egyszerű s természetes kútforrástól fogva, honnét származtatja, s melyre visszavezeti a polgári társaság kapcsolatait, s ezeknek szentségét fentartja, a legtalpraesettebb, legczélszerűbb s legkövetkezetesebb, azon biztonságnál fogva, melyet

az ártatlanságnak s a szabadságnak ad, legszebb s legszentebb institutiónak tekintem azt, mi minden más szabad institutióknak alapja, azon ragasz, mely nélkül szétbomlanak, azon elem, azon nélkülözhetlen létrész, mely a szabadság s emberi méltóság igéjét testté változtatja. Midőn ezen institutióról fordul elő a szó, vajjon hazánkban életbelépjen-e vagy sem? erről még érdemleges értekezést s vitatkozást is kénytelen vagyok elvbarátimmal együtt elmellőzni s jobb korra elhalasztani. De nem vagyunk mi azon időben, sem azon helyben, sem azon hangulatban, mely ily fenséges tárgyhoz méltó volna: először azért sem, mert itt nálunk még magáról az elvről lehető vitatkozás körül fog forogni a harcz, azt némelyek megvallják, mások annak alkalmaztathatási s más ürügy alatt osztromolni fogják. A többire nézve pedig nézzünk széjjel s mit látunk? látunk minden haladásnak egyáltaljában megakadályoztatását s pangatását; látunk hazánk szélein egy hideg, kopasz, merev kősziklát, melyen a magyar nemzetnek a jobb kor utáni a népek sorába, sőt magasb polczra való felemelkedhetési tenger vágyakodási hajótörést szenvednek; vagyunk egy teremben, melynek falai — úgy látszik — amaz a víznek áthatlan asphalthoz hasonló borítékkal födözvék, hol az igazság s a nemzeti fohászkodás hangja eltompul, valahányszor eléri. Elértük azon szempillanatot, hol a törvényhozó test eloszlik, s a magyar historiának megint egy új, tervekkel személyekkel tömött, de eredményüres szaka kitelik, — azon szempillanatot, hol száz elkezdett felrakott fontos s csekély tárgy utolsó izben mintegy kótyavetyére veretik, hol a sürgetés, az alkudozás, a csereberélés, a concertatióbeli prókátori fogások özönében senkinek sem esze, sem kedélye eléggé elfogulatlan és higgadt, hogy akarmi fontos ügyről tanácskozhassék; s annyi dőlt remény, annyi legázolt sarjadék sirján nem birok — én legalább — elegendő optimismussal, hogy ezen tárgy sikerére s jövendőjére számot tarthatnék; annyi elkedvetlenítés, annyi elcsüggesztés után nem vagyok, nem lehetek eléggé hideg vérű, hogy azon elv netaláni megtámadását törvényhozó testülethez illő nyugodalommal elnézhetném. — Azt hallottam e teremben említeni, hogy vannak oly tárgyak,

melyek igazságuknál fogva önmaguk kivívják magukat; azt hiszem én is, s azon tárgyak legelsőbbei közé sorozandó, itéletem szerint, a jelen tárgy is; és én részemről ujongó szivvel kisérendem annak diadalmenetelét, bármi dőledékeken keresztül lesz is utat törni kénytelen, csak azt óhajtom, hogy minél előbb köszöntsön be azon idő, legalább jövő diaetára; addig pedig, míg annak virradója nem látható, a jövő országgyűlésre halasszuk el tárgyaltatását. Én részemről pártolom gróf Teleky László indítványát.

Gr. Forgách Antal: A szőnyegen lévő kérdést illetőleg röviden ő nagyméltósága az országbiróval szavazok. Gróf Teleky Lászlónak pedig, ki azon kijelentés mellett, hogy ő az eredménytelen tanácskozásoknak nem barátja, s a nagyméltóságú táblát arra kérte, hogy a RR. izenetére, bekövetkezvén nem sokára az országgyűlés vége, most ne nyilatkozzék, — azt bátorkodom válaszolni: hogy reciproce e kijelentést ismételve, magam arra kérem gróf Telekyt, hogy a nagyméltóságú tábla keletkezendő végzését nézeteivel ellenzeni ne méltóztassék. Egyébiránt oly szerencsés vagyok ma gróf Pálffy József némely szavait magamévá tehetni, azokat, melyeket a méltóságos gróf úr gróf Péchy irányában használt, hogy én t. i. báró Mesznil és gróf Batthyányi Kázmér czifra beszédeit most még időelőttieknek tekintem.

B. Miske Imre: Cs. kir. Főherczegségednek bölcs felszólítasa következtében röviden gróf Teleky László ő méltósága indítványára fogom megjegyzésemet tenni. Miután ezen tárgy a kir. előadásokban benn van, miután a mult országgyűlésen ezen tárgyra nézve országos választmány küldetett ki, tökéletesen mélyen tisztelt országbiró ő nagyméltóságának véleményét pártolom.

Gr. Eszterházy József: Meggyőződésem szerint a t. RR. izenetét pártolnom kellene; de tekintvén a mostani körülményeket, és átlátván, hogy ezen tárgy most ki nem vihető, mert a mélt. Fő-RR. többsége hozzá nem járul, de

főkép azért, mert vélekedésem szerint, számos okok miatt, melyeket máskor előadni bátor leszek, a kormányban csekély bizodalmam van: azért gr. Teleky László indítványát fogadom el.

B. Eötvös József: Mikor a Mélt. Fő-RR. előtt a criminalis munkálat először került elő, emlékezni fognak a mélt. Fő-RR. hogy akkor itt némely elvbarátim részéről azon indítvány tétetett, hogy a t. RR. mindenekelőtt a büntető eljárásnak tárgyalásába ereszkedjenek be, s azt velünk minden esetre közöljék; mert átlátták a mélt. Fő-RR., hogy ezen büntető törvénykönyvnek alapja, mi által a törvénykönyv hasznossá vagy veszedelmessé válhatik, egyenesen a büntető eljárásban fekszik. — Mi akkor a büntető eljárást mindjárt az országgyűlés kezdetén minél előbb akartuk felvenni azért, mert átlátuk, hogy az egész kérdésnek valamint legfontosabb, úgy egyszersmind legnevezetesebb része a büntető eljárásban fekszik; épen azért következetesen a jelen pillanatban, a hol az országgyűlésnek október 15-ére kitüzött végét nem ignorálhatjuk, többé nem is tehetünk mást, mint pártolni gróf Teleky Lászlónak indítványát. Mélt. gróf Széchen Antal úr elismerte, hogy a mélt. Fő-RR.-nek jogai közé tartozik bizonyos tárgyakat, melyek a t. RR. által a főrendi táblának átküldettek, visszautasítani azon megjegyzéssel, hogy ezen tárgynak kellő megvitatására vagy már idő nincsen, vagy pedig a körülmények oly ellenkezőleg mutatkoznak, hogy a főrendi tábla ezen tárgyak vitatásába ereszkedni nem akar. A méltóságos úr elismeri, hogy a mélt. Fő-RR.-nek arra joguk van, és csak azt kérdi: czélszerű-e ez a jelen körülmények között? én kérdem a mélt. grófot: ha ez a jelen körülmények közt nem czélszerű, mondjon a méltóságos úr csak egy esetet, hol az czélszerű lehetne? Mondatott egy általam tisztelt tagja által ezen táblának: hogy e tárgyat hosszasan discutiálni nem szükséges; mert hisz ha nem vesszük is tekintetbe, hogy külföldön és az irodalmi mezőn e kérdés végetlenül discutiálva van, minden esetre az okok a büntető törvénykönyvben oly annyira kimeríttettek, hogy e táblának teendői jóformán csak a voksolásra reducáltattak;

de ez argumentum sokkal tovább vezet, mint közölünk akárki menni akarna; mert ez oda vezet, hogy miután kérdést a jelen pillanatban, mely az irodalmi mezőn kellőleg discutiálva nem volna, képzelni alig lehet, melyre nézve minden mellette és ellene szolgáló okok elő nem volnának adva — miután e tábla elibe kérdés nem kerülhet, mely kellőleg nem volna discutiálva az alsó táblánál, — e tábla nem tehetne mást, mint felhagyni minden tanácskozással, reducálni magát simpla voksolásra; ezt pedig, úgy hiszem, senki e tábla tagjai közől tenni nem fogja. És kérdem: vajjon elégséges-e a mélt. főrendi táblának, ha a t. RR. izenetére csak azzal felelne: »juryt kivánunk vagy nem kivánunk«! Felfogásom szerint ez által a t. RR.-nek még megfelelve nincsen; s így a mélt. főrendi tábla a t. RR.-nek nem is felelhet: mert a jury, és minden más büntető eljárás sem nem absolut jó, sem nem absolut rossz, hanem minden esetre csak relativ becsű. Ha tehát a mélt. Fő-RR. a t. RR.-nek csak azt mondják: mi a juryt nem kivánjuk, — a mélt. Fő-RR. a t. RR.-et nem győzhetik meg nézetük helyességéről; mert csak akkor győzhetik meg a t. RR.-et, ha ezen negativ vélemény kinyilatkoztatásához hozzáteszik positiv nézeteiket. Minden büntető eljárásnál az indok nem az, hogy akarok-e juryt vagy nem, hogy jó vagy rossz-e az? hanem csak az lehet, hogy a jury nem oly czélszerű és nem oly jó, mint azon eljárás, melyet indítványba hozok. Ha tehát a mélt. Fő-RR. nyilatkoznak az iránt, hogy a t. RR. indítványát elfogadni nem akarják: szükségeskép be kell ereszkedni az egész procedurának discussiójába és meg kell mutatni, hogy azon proceduránál, melyet a t. RR. javaslatnak, azon eljárás, melyet a Fő-RR. előadnak, czélszerűbb, s ennek szükségét tökéletesen átlátom gróf Péchy Emánuel ő méltóságának előadásából. Ugyanis a méltóságos úr — mennyire előadását felfogtam — azt mondá: hogy hazánkban a juryknak behozatala nem szükséges, és hogy a jury majdnem feleslegessé válandik azon pillanatban, melyben mi a létező procedurában találtató hibákat helyrehozzuk. A méltóságos úrnak nézete szerint proceduránknak leginkább három hibás oldala van; az első: proceduránknak

inquisitorius rendszere; a második: hogy állandó törvényszékeink nem léteznek; a harmadik: börtönrendszerünk. A börtönrendszerre nézve megvan az egyesség, — ez igaz; de hisz ezen két hiányában a procedurának, melyet ő méltósága helyesen észrevett, fekszik az egész büntető eljárásnak, egy inquisitorius eljárásnak accusatoriussá való megváltoztatása, — megváltoztatása a büntető eljárásnak, az állandó birák behozatala ott, hol eddig csak választott birák voltak, vagy egyes sedriákra az alispán által meghivott birák működtek, — ez ismét az egész procedurát foglalja magában, mert általjában fognak a perek megrövidíttethetni, hogy ha nem írva fognak vitetni, hanem a szóbeliség hozatik be; a szóbeliség behozatalával pedig szükségkép be kell hozni a nyilvánosságot — s mihelyt ez behozatott, itélni kell azon kérdésről: lehet-e felebbvitel vagy sem? Felfogásom szerint tehát egyet a kettő közől, vagy simpliciter azt kell nyilatkoztatni a t. RR.-nek, hogy mi juryt nem akarunk; ez e tábla méltóságához nem illik, vagy oly votuma volna e táblának, melyet motiválni nem lehet, — vagy pedig követni kell azon ösvényt, melyet gróf Péchy Emánuel ő méltósága követett, kinyilatkoztatni t. i. a t. RR.-nek azt, hogy mit akarunk substituálni a jury helyébe, s ekkor be kell ereszkedni a procedurába. Meglehet, hogy a jelen országgyülés meg fog hosszabbíttatni; hanem a jelen pillanatban, hol előttünk van az országgyülésnek 15. októberre tett határideje, én az országgyülés meghosszabbítására nem számolhatok semmi esetre; s így a jelen körülmények között — ha valaha vannak ily körülmények — felhíva érzem magamat a t. RR.-nek kinyilatkoztatni, hogy az országgyülésnek továbbtartására reményünk nem lévén, a kérdésnek kellő discussiója pedig a jelen pillanatban nem levén lehetséges, a t. RR.-et felszólítjuk, hogy a kérdésről határozatot inkább jövő időre elhalasztani szíveskedjenek.

Gr. Teleky László: Valóban csudálkozom a jelen vitatkozásokon, mert majd mindenki elismerte, miszerint ezen dologra nézve semmi sükert nem reményl, mégis más részről némelyek a mélt. Fő-RR. közől azt állítják, hogy az e tárgy

feletti vitatkozásoknak lesz eredménye. De ha jól fogtam fel azon uraknak előadását, kik e tárgy felett szólottak, ők sem kívánnak hosszú vitatkozásokat, sőt inkább azt mondották, hogy e tárgyban valamennyi okok ki levén már fejtve, könnyen túl lehet már azon esni. Így meg nem foghatom minemű eredményt reményl a többség. Azt mondá gróf Széchen Antal ő méltga, miszerint úgy látszik, hogy mi magunk sem vagyunk az általam tett indítvány iránt tísztában, mert én fenn akarom tartani a dolgot jövőre, mások pedig, kik indítványom mellett szólottak, különösen b. Mesznil Viktor úr, azt kívánja, hogy a jurynek jövője biztosíttassék. Csak arra vagyok bátor kérni méltóságodat, hogy ne méltóztassék ellenkezéseket magyarázni ki oly nyilatkozatokból, melyekben tulajdonkép ellenkezés nincsen; mert azon egyéni meggyőződést, melyet b. Mesznil Viktor ő mltga kimondott, magam is kijelentettem volt, miszerint ezen dolognak jövendőjét úgy kívánom biztosítani, hogy az esküdtszék állapíttassék meg, és ha mostanról elmaradt a dolog, reménylem, hogy a közvélemény ki fogja vívni az én nézeteim győzelmét; de mind a mellett is oly javaslatot tettem, melynek következtében mind az én, mind méltóságtok nézeteinek jövendője biztosítva legyen; mert ha a m. Fő-RR. közől többen azt vélik, hogy az esküdtszéknek Magyarországon jövője nincsen, s ennek megállapítása nem helyes, akkor azon praesuppositumból kell kiindulni, hogy méltóságtok nézeteinek jövendőjét az fogja biztosítani, ha elhalasztatik ezen tárgy — hisz ez a leghelyesebb, legigazságosabb nézet, miszerint mit most elhatározni nem lehet, azt bizzuk az időre, a nemzetre, melyben a közvélemény utóljára is a mellett fog kifejlődni, mi reá nézve legczélszerűbb lesz: a közt tehát mit én, és a közt mit b. Mesznil ő mltga kifejtett, semmi ellenkezés nincsen. Azt, mit gr. Forgách Antal ő mltga mondott, nem tudom jól értettem-e, — de úgy látszik azt mondá ő méltósága, hogy az eredménytelen discussióktól mi kiméljük meg a mélt. Fő-RR.-et, így tehát ne tartsunk hosszas vitatkozást a felett: vajjon elő kelljen-e a tárgyat venni vagy nem? hanem inkább fogjunk hozzá a tárgyaláshoz, úgy hamarébb túlesünk min-

denen. Arra csak azt felelem: hogy az én indítványom elfogadására a mélt. Fő-RR-nek igen kevés időre volna szükségük; a jelen munkálat tárgyalása pedig, ha az kellőképen menne végbe, legalább 3 vagy 4 ülést kivánna. E szerint tehát gr. Forgách ellenvetése mit sem jelent. Azt teszem még a mondottakhoz, hogy mindnyájunk előtt tisztán áll, miszerint a két tábla között azon tárgyakra nézve is, melyeknek még jövőjük lehet, nagy a véleménykülönbség és surlódás; — ennélfogva kérdem: helyes-e, okos-e, czélszerű-e azon tárgyakat, melyekre nézve a két tábla közt nagy surlódás és ellenszegülés létezik, egy, csak pusztán képzelődésben álló, tárgygyal szaporítani??! Mi pedig azt illeti, hogy időelőttiek voltak azon czifra beszédek, melyek ez oldalról minden reményeink meghiusulása felett tartattak, szeretném tudni, miután már másfél éve, hogy tart az országgyűlés, miután az országgyűlésnek vége néhány hét mulva bekövetkezik, az a felett emelt jajpanaszt, hogy semmi nem sikerül, hogy e tábla elleszegülése következtében mind az, mit a t. KK. és RR. kivántak, mind az, mit nemzet legforóbban óhajt, meghiúsult, s a legszentebb igyekezetek sükeretlenek lettek, mert semmit felterjeszteni nem lehet, hogy mondom az e felett emelt jajpanaszt mi jogon lehetne most időelőttinek tartani; s kérdem: mikorra gondolják tehát halasztandónak a mélt. Fő-RR. az efféle panaszt? akkorra talán, midőn majd az országgyűlésnek vége lesz? — akkor hol lesz helye, hol lehetsége annak, hogy ily tárgyak iránt szót emelhessünk s nézeteinket kinyilatkoztathassuk? mert hisz sajtószabadságunk nem lévén, szavunkat, panaszunkat az országgyűlése után a kormány a censura által el fogja nyomni, s így ha volt valaha ideje annak, hogy panaszolkodjunk, arra a mostani idő legalkalmasabb, s tehát ki azt mondja: hogy ezen panasz időelőtti, vélekedésem szerint semmit sem mondott.

Nádor ő cs. kir. fensége: Legyen az előttem szólott gróf úr bizonyos az iránt, hogy indítványa által el nem mellőztetik a nehézség; mert úgy vélem, ha a mélt. Fő-RR. felszólítanák a t. RR.-et arra, hogy az idő rövidsége miatt

mellőzzék el ezen tárgyat, nyilvánosan történvén nálunk a dolgok, azon nehézségek, melyeket uraságod említett, mindig fognak támadni; mert a t. RR. és az ország azt fogja hinni, hogy e felnemvétel, — és nem az, hogy a két tábla nem volt egy értelemben, — volt oka annak, hogy ezen tárgy eredmény nélkül maradt; s így czélszerűnek nem látom, hogy mellőztessék el a tárgy feletti dicussio.

Gr. Andrássy Károly: Ámbár forrón kivánom az esküdtszék felállítását, mint gróf Teleky László ő méltósága: mégis nem vagyok vele egy vélekedésen e tárgyra nézve, és pedig nem azon következéseknél fogva, melyeket a mélt. gróf úr előhozott. Ismét előre kell bocsátanom ezen tárgyak sorozatára nézve, miszerint igen fájdalmas, hogy egy ily nagy és fontos tárgy, melynek elintézését legnagyobb része az országnak kivánja, mely ily érdekes, — az országgyülésnek utolsó szempillanatában küldetik át hozzánk a t. RR.-től. — Mélt. gróf Teleky László és gróf Batthyányi Kázmér is nehány, ámbár keserű, de igen győző előadásokkal ezen táblát kőszirttel hasonlították össze, melyen igen sok jó hajótörést szenvedett, s épen ezen szempontból indulva ki — szeretném felvétetni ezen tárgyat; mert különben ezen táblának szemére vettetnék, hogy nem vévén magának elég időt, tovább ment. Igaz, hogy e szirten néha sok tengeri rablóhajó is szenvedett már hajótörést, szeretném, ha még több szenvedett volna törést. Én úgy hiszem, hogy ereszkedjünk ezen tárgynak tárgyalásába, melyet mindig a legnagyobb figyelemmel és örömmel fogok követni, sőt azt mondom, az ily dolgot nem lehet elegendőkép tárgyalni; e tárgyalással is úgy vagyunk, mint a hollandus kertészek a veteményes földdel, mely egyszer bevettetik tulipán — vagy hyaczintmagvakkal, és azon földből néha egy egészen új neme virágzik ezen virágoknak, melyet soha nem látott senki: így a tárgyalásoknál legszebb eszmék néha oly fejből jönnek ki, melyből nem is váratott volna, s ez a tárgyalásnak igen jó oldala. Ha tehát az egészet el nem lehet érni, legalább egy részét a dolognak kivánnám elérni, s azt hiszem, hogy semmi országban nem lehet könnyebben

az esküdtszékeket behozni, mint nálunk, kik arra úgyszólván elkészítve vagyunk. Nálunk sok ember részt vesz a közéletben, és azok, kik az esküdtszékeknek tagjai lennének, most is többnyire a sedriákban és congressusokban résztvesznek, és be vannak tanulva, és beszélni is tudnak, — mi más nemzeteknél nincsen úgy; nálunk, ámbár nem nagy, de mégis van nyilvánosság, s így nagy nehézség nem lesz az esküdtszékeknek behozatalánál. De ha nem is nyerünk bizonyos eredményt még ez országgyűlésen, — nyerjük legalább tán azt, hogy a nyilvánosság ki fog mondatni; mert ha nem nyertünk egyebet, azzal is megelégszem, ha három év alatt nyilvánosság lesz az igazság kiszolgáltatásában; s igy e tekintetből ellenzem gróf Teleky László indítványát, és a tárgyalásra szavazok.

Gr. De la Motte Károly: Én nem akarom a mélt. főrendi táblát azon vádnak kitenni, hogy azon tárgyakat, melyek a kir. előadásokban foglaltatatnak, nem kivánták taglalni; azoknak letételét sajnálta volna a t. RR. táblája; nem akarom itt azon vádat magunkra húzni, hogy a t. RR. által taglalt tárgyakat elmellőzzük, mert *meg kell vallani, hogy nálunk van a kezdeményi jog, és hogy azt, mit a t. RR. hozzánk átküldenek, mindig tárgyalni is szoktuk;* s átalánfogva nem akarom kitenni a mélt. Fő-RR.-et azon vádnak, hogy akármiféle tekintetből vagy hanyagságból nem akarta volna tárgyalni azt, mit a t. RR. átküldöttek. — Mi a tárgynak jövendőjét illeti: épen azért kérem, hogy vétessék ezen tárgy fel; mert én itt nem csak a mostani állást nézem, hanem a jövőt is, t. i. hogy ha itt tárgyaltatik, kétségkívül az ország lakosai meg fogják tudni, hogy mi ezen tábla többségének véleménye; és hogy ez megtudassék, óhajtom és szükségesnek tartom, hogy a dolog itt előhozattassék: mert meg vagyok győződve, hogy itteni tárgyalásnak meg lesz a maga hatása; s így országbirája ő méltóságával szavazok.

Gr. Zichy Ottó: A bűnvádi eljárásban a rendes biróságok által elkövetett hibák és jogtalanságok annyira

ismeretesek minden gondolkozó polgár előtt, hogy azoknak bonczolgatásába és felmutatásába bocsátkoznni feleslegesnek tartom; feleslegesnek, mert az országos kiküldöttség magány véleménye elég kimerítőleg terjeszté a nemzet szine elé; mert a követ urak e tárgy fontosságához képest tárgyalták, hogy ahhoz valami újat adni nehéz feladat, s főleg azért nem kívánok a dolog egész kiterjedéséhez szólani, mert — mint Teleky László mondá — az idő rövidségénél fogva remény nem igen nyilik, hogy a tárgy életbeléphetne; de azért is, mert a kormány az esküdtszéki eszmét a régi mód szerint organumai által levotizálni és elvettetni fogja, kívánom mindezeknél fogva egy jobb időre halasztani, mint azt Teleky László gróf úr indítványozá. Összpontosítom azonban röviden eszméimet. Ha a jelen s közelebb mult századok történeteinek lapjait átforgatjuk, alig találandunk kérdést, mely felett Európa politicusai s törvényhozásai nagyobb megfontolással és kitartóbb lelkesedéssel, ügyesebb tapintattal és bölcsebb előszámítással vitáztak volna, mint épen a bűnvádi eljárás elvének miképeni megállapításán; és a vitáknak tiszta eredménye lőn: hogy a legszabadabb és müveltebb nemzetek elismerék, mikint a bűnvádi eljárásban a rendes bíróságok által elkövetni szokott hibák oly nagyok, oly súlyosak, hogy azoknak számüzetése csak a rendes bíróságok eltörlésével lesz eszközölhető. Ezen ingatlan meggyőződés polgári szabadságra, számra és miveltségre legerősebb nemzetek agyában szülé a gondolatot: a bűnvádi eljárást minden egyes esetekre külön alakítandó, a nép köréből szabadon választandó esküdtszék teljesen biztosító kezeibe letenni, s a rendes bíróság zsibbasztó járma alól a népet felszabadítani. — Ha az emlékezetnek villámszárnyain befutunk a történetek ősvilágába, ha felidézzük minden szent nevet, melynek hallatára hőn és magasan dobog a kebel, s leggyávábbnak korcs szivében is nemesen felforrnak a tiszta érzemények maradványi, ha betérünk az őskor csöndes templomába, s mély tisztelettel csudáljuk a tárgyakat, melyek iránt a redőzött agg keblek is fel-felszikráznak: nem lelendünk olyant, melyhez annyi millió ember szerelme csatlakoznék, mint az esküdtszék eszméjéhez. Európának 85

millió s alkotmányos nemzetekből álló lakosa nyugalmát, jog és igazság biztosítását, valamint az alkotmányos szabadság rendíthetlen főtényezőit az esküdtszékben találja fel. És ne feledjük uraim! alig félszázad napjai vonultak el Európa felett, már is 85 millió polgár lelkesülve imádja e szent intézetet; pedig a tárgy, melynek ölébe annyi millió szabad ember füzé a nyugodt megelégedés szelid koronáját, rossz nem lehet, — jónak kell lennie! és mégis ha helyzetünket vizsgáljuk, lehetetlen nehéz fájdalmaktól le nem sújtatni, mert mi alkotmányos nép vagyunk azok, kiknek ez intézet mindeddig osztályrészül nem juthata. Mi oka annak? én kulcsát eltalálni nem akarom; nézzünk nemzetünk elfolyt napjaira, lássa az annyi nyomor súlya alatt görzsedő magyar nemzet, és nyuljon a viszálkodásokat forraló polgárok keblébe, ne feledje el kormányunk irányábani nyomorú helyzetünket egy nemzet, ki a szabadság jótékony hatását szent ihletéssel átkarolja egy kormány ellenében, ki ellensége a szabadságnak, egy nemzet, ki nemzeties szellemben kiván kormányoztatni, egy kormány, ki minden más, csak nem nemzeti: és kulcsát tüstint feltalálandja. És kérdem: ez intézet hiánya miatt hányszor mártott nemzetünk szivébe gyilkos tőrt a rosszakarat, a zsarnoki merény? a szent igazságnak magasztos ügye ármánykodók cselszövényeinek hányszor bukott áldozatul? avagy hány ártatlan polgártársaink ítéltettek el, és szenvedtek puszta gyanúból?! Ó ha mély börtöneink nyirkos falainak echói rivalgani tudnának, avagy csak sziszegni is: majd elmesélnék nekünk az igazságtalanul elitélt nagy polgároknak nehéz fájdalmait! majd jeges kezekkel ráznák meg az ország kebelét irgalmatlanul, hogy gyermekeinek nemzeti hő szerelmét sápadt arczczal, a csontoknak s velőknek kiszárításával jutalmazá! — elszámlálná az elfolyt keserű könyük millió csöppeit, el az egyetlen jó atyától irgalmatlanul megfosztott szegény gyermekeknek epesztő jajait, és elküldené e honnak minden gyermekét a csufos vesztőhelyekre, hol bűnös fegyverek szegték azoknak fejeit, kik előtt minden jó, szép, a haza becsülendők s imádandók valának, és kik nem gyülöltenek semmit, csak jogtalan zsarnokságot!! — A multról többet szólani nem akarok; adná

a gondviselés, hogy jövendőnk sokkal biztosabb, édesebb és örömteljesebb legyen! Én azt gondolám: hogy miután az általam elmondottak mindenki előtt tudvák, s miután világos az is, hogy mindazoknak egyik fő oka a rendes biróság vala, — talán senki sem fog találkozni, ki előbbi rossz rendszerünktől elállva az annyi országok tapasztalása által hasznosnak bebizonyított esküdtszék elfogadásától vonakodnék: azt hivém, hogy e századnak szelleme megszállta már e szegény hazát is, és kimutatá neki az ösvényt, melyen haladjon, kezébe adá az igazságot melyet őrizzen, — és hálát mondok az egeknek! mert hiedelmemben nem csalatkozám, a nemzet megérté a kor hatalmas szavát akkor, mikor követeinek ezen eszmének elfogadását parancsolá! — A nemzet, öntudatában fönnen lelkesedve azon szent eszméért, tudta, hogy változik az élet koronkint, változnak körülményeink, institutioink is új alakot kivánnak magukra ölteni. A nemzet tudta, hogy a mely nemzetnek esküdtszéke nincsen, annak igazsága nincsen, vagy nyomorog, vagy elvész; azon kormány pedig, a mely nem ezen igazságtól, nem ezen nemzet előtt szent érzeménytől vagyon áthatva, azon kormány ellenében a bizodalom megszünt és iránta a nemzet kebelében nem maradht más mint gyülölség!!!

Ocskay Antal, kassai megyés püspök: Cs. kir. Főherczegséged azon legkegyelmesebb felszólításának, hogy csak a kitüzött kérdés mellett nyilatkozzunk, hódolván, egyedül szavazatra szorítom előadásomat, kijelentvén: hogy mélyen tisztelt országunk birája ő nagyméltóságának véleményéhez teljes meggyőződésemből járulok.

Gr. Zichy Emánuel: Én gróf Teleky László véleményét egész kiterjedésben pártolom azért, mivel azt hiszem: hogy az elvre nézve a két tábla közt semmi közelítés nem történhetik, s előre tudjuk, hogy mi a juryt akarjuk, a többség pedig azt fogja kivánni, hogy a juryból ne legyen semmi, azért jobb lesz e tárgyat elmellőzni.

Gr. Cziráky János: Hazánk életkérdései közt, melyek anyagi jólétünket jellemzik, és melyek a legnagyobb szel-

lemi hatással birnak, a büntető eljárás kérdését olyannak tartom, melyre nézve egész kiterjedésében osztozkodom azoknak véleményében, kik ezen tárgyat e hongyűléseni törvénybe iktatását nem reménylik; mégis e tárgyban nézeteimet kijelenteni polgári kötelességemnek ez alkalommal is tartom, annyival inkább, mert én, ha ezen kérdés nem jött volna tárgyalás alá, azt a mélt. Fő-RR.-nek hibául tulajdonítani nem óhajtanám. — Mindazon indokok, melyek részint az esküdtszékek mellett, részint ellen felhozathatnak, tudós munkálatokban bőven foglaltatnak, de főleg érdekes kivonatban foglaltatnak részint az országos választmány jegyzőkönyvében, részint pedig azon különvéleményben, mely ezen munkálathoz csatolva van. Mind ezeknek bővebb megvizsgálása után egyéni véleményem abban központosul, hogy hazánkban a büntető eljárásnak hiányait leginkább orvosolhatja az állandó törvényszéknek felállítása, és hivatalaiktól el nem mozdítható biráknak rendszeresítése. Ez azon elv, mely szerint az eljárást tárgyalni kivánnám, és azon alapeszme, melynek alkalmazására a tettes KK. és RR.-ket bizodalmasan felszólítani óhajtanám.

Sztankovics János, győri megyés püspök: Igen csudálom, hogy sokan azon méltóságos urak közől, kik ezen tárgyat letenni kivánják, ezen tárgynak érdemi tárgyalásába mégis bebocsátkoztak; hallottam azon szemrehányást, hogy az országgyűlésének kevés eredménye lesz, s hogy a tettes KK. és RR.-ek minden kivánatát ezen főrendi tábla többsége akadályoztatja, s hogy a nemzet szemünkre fogja hányni, hogy mi vagyunk okai, hogy több törvények nem keletkeztek. Megvallom, hogy részemről, s meg vagyok győződve hogy a méltóságos főrendi táblának többsége is azon szempontból tekintette a dolgot, — hogy én mindig lelkiismeretemet és meggyőződésemet kérdeztem akkor, midőn valamely tárgyról vélekedésemet kimondottam, s azt tartom, hogy mit a méltóságos főrendi táblának többsége határozott, az mindig lelkiesméretes meggyőződésből eredett, s ezen táblánáli szavazataim bebizonyítják, hogy mi alapon feküsznek ezen meggyőződések. Hogyha a méltóságos Fő-RR.-ek elfogadnák

méltóságos gróf Teleky László úr indítványát, akkor megvallom, hogy szemrehányást lehetne tenni nekünk az iránt, hogy mi akadályoztatjuk a büntető törvénykönyv létrehozatalát, mert nem vagyunk mi annak okai, hogy a tettes KK. és RR.-ek ezen kérdést csak a 16-ik hónapjában az országgyülésnek adták előnkbe, tehát arról előbb nem tanácskozhattunk, mielőtt hozzánk át nem küldetett; ha azt mondanók, hogy ezen kérdést le akarjuk tenni, akkor kiki azt mondhatná, hogy mi vagyunk okai, hogy ezen kérdésből semmi sem lesz, ugyanazért országbirája ő nagyméltóságával szavazok.

Gróf Károlyi Lajos, abauji főispán: Én szivesen maradok azon vonalon, melyet cs. kir. Főherczegsége előnkbe tüzött, és mondhatom, hogy itt a kérdés csak az: vajjon czélszerű-e a tettes KK. és RR.-hez azon felszólítást küldeni, melyet gróf Teleky László ő méltósága indítványozott? Ezen felszólításnak nem czélszerű voltát országbirája ő nagyméltóságának a mostani állásból és viszonyokból kiinduló bölcs beszéde megmutatván, előadásához teljes mértékben csatlakozom. De még egy ok van, hogy az indítványt a jelen stadiumban pártolni nem lehet, miszerint mindazon méltóságos urak, kik gróf Teleky László ő méltóságának indítványát pártolták, vele együtt az esküdtszék pártolását kimondották: a méltányosság ellen valónak tartom tehát, ha ezen tárgyat a tettes KK. és RR.-hez vissza akarják küldeni letétel végett a nélkül, hogy méltóságos Fő-RR.-nek többsége a tárgy iránti nézetét és az esküdtszék iránti véleményét kimondotta volna. — Én a törvényhozó test legszigorúbb kötelességének tartom, hogy e tárgyban véleményét tisztán mondja ki, és úgy hiszem e tárgyban, mint azt országbirája ő nagyméltósaga is érinté, annál könnyebben mondhatjuk ki véleményünket, miután ez oly dolog, mely nem ma létesült, hanem már évekig, és ez országgyűlés alatt hónapokig forogván fenn, az iránt kiki számot vetett magával és meggyőződésével tisztában volt, midőn e terembe lépett, annál fogva ezen tárgyat felvétetni és tárgyaltatni kivánom.

Ifj. gr. Zichy Ferencz: Gr. Teleky László ő méltóságának indítványát a magyar törvényhozásban szokatlannak találván nem pártolom, s azért kivánom, hogy e tárgy tanácskozás alá vétessék.

Gr. Batthyányi Lajos: Ha jól értettem, gróf Károlyi Lajos ő méltósága azt mondá, minthogy azon urak, kik gróf Teleky László indítványát pártolták, kimondották véleményüket, miszerint ők a juryt pártolják, méltányos, hogy azok is mondhassák ki véleményöket, kik a juryt nem pártolják. Ha más indoka nincs ő méltóságának, ezen indok által felszabadítva lesz, miszerint azt nyilvánítom ki, hogy én azt nem mondottam ki, vajjon pártolom-e az esküdtszéket, vagy nem, s így mélt. úrnak ezen okoskodása nem áll.

Gr. Pálffy József: Röviden fogom előadni észrevételeimet, és a tanácskozást nem tartóztatom, hogy minél elébb keresztül essenek a m. Fő-RR.-ek azon, mit tárgyalás alá venni fognak, előre kijelentvén azt, hogy ha ezen tárgy tárgyaltatni fog, abban résztvenni nem fogok, mivel olyas tárgyhoz, melynek jövőjét át nem látom, és melyről meg vagyok győződve, hogy abból ez országgyülésen semmi sem lehet, hozzá sem akarok szólani, mivel komédiát játszani nem szoktam. Vannak azonban némelyek, mikre felelnem kell, jelesen arra, mit győri megyés püspök ő méltósága előadott, hogy t. i. a mélt. Fő-RR.-ek nem okai annak, hogy ezen tárgy az országgyűlésnek 16 hónapok tartása után jő tárgyalás alá; azt tartom, közölünk senki sem vádolta a m. Fő-RR.-eket, de hogy nem oly tiszták a mélt. Fő-RR.-ek, mint azt győri püspök ő méltósága gondolja, jele ennek az, hogy az országgyűlési ujság tárgyában izenete a tettes KK. és RR.-nek átküldetett, ámbár a méltóságos Fő-RR.-ek a nyilvánosságot pártolják, mégis az országgyűlési ujság tárgyát taglalás alá nem vették. De van még valami, mire felelni akarok, és ez az, mit gróf Forgách Antal ő méltósága előadott. — Nem tudom, jól fogtam-e fel előadását, s azért felszólítom ő méltóságát, hogy mondja meg, vajjon jól fogtam-e fel ő méltóságát. Ugyan is vélekedésem szerint

azt mondá: hogy én gróf Péchy Emánuel indítványát időelőttinek nyilatkoztatván, ő méltósága előadásomat is annak tartja (gr. Forgách Antal: »Nem úgy mondottam«). Így tehát nem szólok.

Gr. Károlyi Lajos, abaúji főispán: Igen megtisztelve látom magamat, hogy gróf Batthyányi Lajos ő méltósága már többször beszédemet czáfolatra érdemesnek látta; a mostani czáfolatra azonban röviden meg kell jegyeznem, hogy én azon okokból kivantam ezen tárgynak tárgyalásába ereszkedni, melyeket mélyen tisztelt országbirája ő nagyméltósága előhozott, és ezen kívül még egy okot a felhozottak bővebb támogatására kivántam felhozni, s így tettem előterjesztésemet. Ez rövid feleletem.

B. Orczy Lőrincz: Én a kerékvágásban kivánván maradni, röviden kijelentem, hogy gr. Teleky László indítványát nem pártolom, s az okok ismétlését mellőzvén, miután szalmát csépelni nem akarok, röviden azt jegyzem meg, hogy kötelességünknek tartom felvenni oly tárgyat, melyben a mult országgyülésen országos választmány küldetett ki, melyben az országos választmány véleményét beadta, melyet a t. KK. és RR.-ek tárgyaltak, és nékünk atküldöttek, *sőt megsértésnek találnám az alkotmány ellen, hogy ha azt, mit a tek. KK. és RR.-ek ide küldenek, még feleletre sem méltatnók.* Egyébiránt meg kell még jegyeznem azt, hogy sokszor halottam, hogy nem egyez meg ezen főrendi táblának állásával, *hogy vetót gyakoroljon*, gróf Teleky László indítványában pedig nem látok egyebet, mint egy vetói supremátiának gyakorlatát, miután azt, mit a tek. KK. és RR.-ek felterjesztenek, még felvenni sem akarja. — Mi azt illeti: bevégzük-e ezen tárgyat, vagy sem? azt a jó Isten tudja; de azt tartom, hogy a törvényhozás kötelessége utolsó óráig, mig itt van, teljes erőből iparkodni és azt, mit lelkiesmérete hoz magával, tenni, s így a tek. KK. és RR.-ek izenetének tárgyalásába ereszkedni kivánok.

Gr. Batthyányi Kázmér: Engedelmet kérek, hogy még egyszer akaratom ellenére felszólalni kényteleníttetem,

de minthogy kétség támadott gróf Forgách Antal ő méltóságának kifejezéséről, mely által néhány beszédeket időelőttinek nyilatkoztatott, ha jól értettem báró Mesznil Viktor ő méltóságának beszédét, ő az én beszédemet jelentette ki olyannak, egyszersmind azt adván hozzá az én beszédemre nézve, hogy az czifra beszéd volt, erre nézve köszönetemet mondom ki a mélt. gróf úrnak. — Mi pedig az időelőtti kifejezést illeti, én mindenkinek megengedem, hogy beszédem iránt azon vélekedéssel legyen, melylyel neki tetszik, és azt kijelenthesse, de viszont legyen nekem is szabad véleményemet másoknak beszédéről is szabadon kijelenteni, minek következtében tehát azt mondom: hogy én gróf Forgách Antal ő méltóságának ezen beszédét *időnkívülinek* tartom.

Gr. Keglevich János, főpohárnokmester: Ha a tek. KK. és RR. ezen tárgyat az országgyülés ezen stadiumában tárgyalás alá vették és hozzánk átküldötték, nem csak a méltányosság kivánja, de szoros kötelességünk is magával hozza, hogy ezen tárgyat tanácskozás alá vegyük.

Gr. Forgách Antal: Gr. Batthyányi Kázmér ő méltósága válasza folytában magam is most előbbi beszédemet módosítom, és most gr. Batthyányi Kázmér ő méltósága szavait magamévá téve, minthogy felszólításom gróf Pálffy József ő méltósága előadása következtében keletkezett, és szavaim csak gróf Pálffy József kijelentésének ismétlése, tehát csak copiák voltak, ezekkel most gr. Pálffy József úr első felszólalását mint originalisomat kivánom jellemzeni.

Gr. Pálffy József: Valóban fel nem foghatom ő méltósága ezen nyilatkozatát, miután én kérdést intéztem hozzá, mert nem akarok felelni olyanokra, miket valaki nem mondott, s így felszólítom ő méltóságát, hogy mondja meg, hogy mikép vette azon mondását? — meg nem foghatom tehát, mikép intézheti azon szavakat én hozzám, és azért felszólítom, magyarázza meg ő méltósága, hogy mikép combinálja mostani nyilatkozatát az előbbenivel?

Én ő méltóságának logicáját csak azon hitdogmákhoz hasonlíthatom, melyeket hinni kell azért, mivel az ember nem vizsgálhatja, és nem foghatja fel, s ennélfogva ő méltóságának előadását csak akkép helyeselheti az ember, ha nem vizsgálhatja meg azt, mivel annak semmi alapja nincsen.

Nádor ő cs. k. fensége: A tanácskozás ezen módját a parliamentalis renddel megegyeztetni nem lehet, felszólítom tehát a mélt. fő RR.-ket, hogy ezen személyes felhivásoktól óvakodjanak annyival inkább: mivel mind két részről megismertetett, hogy mostani körülmények között tárgyalásainkat siettettnünk kell; a tanácskozásnak ily módja által azonban azok felette meghosszíttatnának. Mi egyébiránt a dolgot magát illeti, a mélt. Fő-RR.-ek többsége a mellett van, hogy a t. RR.-ek izenete tárgyalás alá vétessék.

Gr. Széchen Antal: Engedelmet kérek, hogy bátor vagyok felszólalni, de azt tartom, hogy a parliamentaris szokással megegyeztető, hogy ha egy nem helyes értelemben vett előadás iránt felvilágosítás adatik, és e tekintetből bátor vagyok előadni, hogy gróf Forgách Antal méltóságos gróf Pálffy József úrnak nem utolsó felszólalását értette, hanem azon első felszólalást, melyet gróf Péchy Emánuel irányában mondott, s így ő méltóságának azon mondását értette, melyet gróf Péchy Emánuel ő méltósága előadásaira alkalmaztatott.

Gr. Batthyányi Lajos: Ha már vissza megyünk a kútforrására ezen vádnak, vajjon melyik beszéd itt időelőtti, melyik nem? utóljára oda fog kerülni a dolog, hogy cs. k. Főherczegséged mélyen tisztelt elnökünket fognánk vádolni azzal, ki arra szólított fel minket, hogy előbb az előleges kérdést döntsük el, és ahhoz szóljunk kirekesztőleg, melyet gróf Teleky László ő méltósága tett. Ez pedig akkor történt, midőn gróf Péchy Emánuel ő méltósága már a dolog érdeméhez szólott.

Gr. Péchy Emánuel: Én ezen egész »időelőtti« vitatást inkább elménczkedésnek tartom, mint okoskodásnak;

vajjon sikerült-e ezen elménczkedés, vagy sem? nem bocsátkozom bele, hanem csak azt jegyzem meg: hogy midőn indítványomát előterjesztém, azt a parliamentaris téren a bevett szokás szerint tettem. Ugyan is kinyilatkoztattam, hogy gróf Teleky László indítványát in thesi el nem fogadom, és utánna azon antithesist indítványoztam, hogy ereszkedjünk be a dolognak felvételébe; miután tehát gróf Teleky László ő méltóságának indítványát nem pártolva saját indítványom pártolására szólítottam fel a méltóságos Fő-RR.-et, annak természetes következése volt előadni azt, a mit a tettes KK. és RR.-nek izentetni kivánnék. Ez így volt eddig is, és nem látom át, mi volna ebben időelőtti. Cs. kir. Főherczegsége ezen előadásom után bölcsen terjesztette elő azt, hogy először a felett legyen a discussio, vajjon gróf Teleky László indítvanya fogadtatik-e el, vagy sem? és ez meg is történvén — gróf Teleky László indítványa nem fogadtatott el, minek természetes következése az, hogy már most, ha a mélt. Fő-RR.-ek jónak fogják látni, a felett kell tanácskozni, hogy indítványomat elfogadják-e vagy sem? — Ez eddig is úgy volt, s így nem látom át, mikép lehet beszédemre alkalmaztatni, hogy az időelőtti volt.

Nádor ő cs. kir. fensége: Nem állhatom meg, hogy azon észrevételt ne tegyem, hogy a tárgyalás rendén van, hogy midőn ezen táblának egyik tagja által előterjesztés tétetik, és arra nézve a tanácskozás kezdődik, minden egyén a mellett maradjon; azonban mind a mellett több tagjai ezen táblának tovább mentek, mint ezen kérdésnek tárgyalásába, t. i. hogy vétessék-e fel ezen tárgy, vagy halasztassék-e a jövő országgyűlésre? — s miután többen, jelesen gróf Péchy Emánuel ő méltósága előadásával a dolog érdemére is kiterjeszkedett, azt tartom, ezt a tárgyalásoknak helyes rendével egészen megegyeztetni nem lehet *(Éljen!)* Tessék most az itélőmester úrnak felolvasni a tettes KK. és RR.-nek átküldött munkálatát (a jobboldalon ülők hármat kivéve a termet elhagyják).

Az 1-ső §-ra nézve:

Gr. Károlyi Lajos, abauji főispán: Azt tartom, most volna ideje gróf Péchy Emánuel indítványáról szólani, mert a tettes KK. és RR.-ek, mint ezen törvényjavaslatnak rubrumából látjuk, egész munkálatukat az esküdtszék elvéhez alkalmaztatták, úgy vélem tehát, hogy nem lehet itt másról a kérdés mint arról: hogy az esküdtszék elfogadtassék-e vagy sem? S így ha a többség azt fogja mondani, hogy az esküdtszék ne fogadtassék el, akkor hasztalan ezen munkálatnak tárgyalását folytatni, és akkor bizonyosan gróf Péchy Emánuel indítványa áll és a tettes KK. és RR.-nek indítványozni kell azt, mit a méltóságos gróf előadott, t. i. hogy az általa felállított elvekhez képest a büntető eljárást intézzék el. Nem akarok e tárgyban hosszas lenni, mert igen jól mondatott, hogy az ember itt egy személyben a professornak és exament adónak szerepét játsza, mert ezen tárgy olyan, melyről valóban cancellumról hosszas beszédeket tartani lehetne; de azt hiszem, hogy ez iránt kiki magában tisztában volt, midőn ezen terembe lépett, s így röviden kijelentem, hogy én az esküdtszéknek alkalmazását ezen stadiumban egyáltaljában el nem fogadom, és ennek természetes következésének látom, hogy a tettes KK. és RR.-nek nem elég azt mondani, hogy az esküdtszéket el nem fogadjuk, hanem helyette valami mást, jobbat kell substituálnunk, jelesen azt, mit gróf Péchy Emánuel indítványozott, mert jól mondá az indítványozó gróf úr, hogy büntető eljárásunknak főhibáját az inquisitorius rendszerben, és abban találja, hogy állandó törvényszékeink nincsenek, mindezeknél fogva tehát gróf Péchy Emánuel indítványát elfogadom.

Nádor ő cs. kir. fensége: Miután itt igen nevezetes kérdésekről van szó, ámbár az időben igen megszorítva vagyunk, de azért tárgyalásainkat nem kell siettetnünk, úgy hogy a dolog oly szinben mutatkozzék, mintha ezen kérdést nem is tárgyaltuk volna, annál fogva fel kell

olvasni az országos választmány jegyzőkönyvéből a mellette és ellene szóló indokokat *(Helyes).*

Aczél Antal, tornai főispán: Ugyan azt akartam mondani én is.

Gr. Károlyi Lajos, abaúji főispan: Én csak irányt kivántam adni a tanácskozásnak, midőn gróf Péchy Emánuel ő méltóságának indítványát pártoltam.

B. Vay Miklós: Nem hiszem részemről, hogy gróf Péchy Emánuelnek indítványa úgy magyarázva — mint a hogy azt az abaúji főispán felfogta — elfogadtassék; én legalább részemről a tárgyat más állásba óhajtanám a tettes KK. és RR.-ek és köztünk helyhezni; a dolog ugyanis így áll előttem: az ország RR-ei a mult országgyülése alkalmával kiküldének egy országos választmányt, ez beadván a maga munkálatát, annak előttünk fekvő részét a ts KK. és RR.-ek, úgy a mint azt az országos választmány többsége szerkeszté, el nem fogadák, hanem inkább hajoltak azon elvekhez, melyeket a nevezett választmány némely tagjai egy különvéleményben láttak jónak kifejteni, a minthogy az előttünk fekvő munkálatot hozzánk átküldött rövid izenetükben a tettes KK. és RR.-ek az érintett országos választmány véleményét önmaguk által más alakba öntve ajánlják elfogadni. Én tehát itt azon ösvényen mennék, melyet a tettes KK. és RR.-ek követének, kik más alakba öntve az országos választmány javaslatát, azt kétségtelenül felolvasák, s tárgyalák, csak hogy abban az esküdtszékek eszméjét kevesebb megszorítással alkalmazzák, mint az országos választmány többsége azt tevé. Mert hiszem, hogy az esküdtszékek sok jó oldalát ez is elfogadá, — látni fogjuk, mihelyt annak tárgyalásába beereszkedünk, mert a perbefogó szék eszméje, ennek tagjainak időről időre változtatása, azoknak polgári állapotra való tekintet nélküli alkalmaztatása, nyilvánosság, szóbeli eljárás még az állandó bíróknak is lehető visszavetése, mind el

vannak az országos választmány munkálatában fogadva, az pedig épen senkinek sem jutott eszébe inquisitorius rendszert hozni be honunkba, hol az országos választmánynak közös meggyőződése szerint az accusatorius rendszer az, mely nemzetünknél eleitől fogva divatozott. Mind ezekkel azonban és még sok más az országos választmány által elfogadott szabad személyekkel nem érik be a tettes KK. és RR.-ek, hanem száműzve még csak árnyékát is az állandó bíróságnak, kizárván a feljebbviteleknek lehetőségét, kiküszöbölvén munkájokból a bizonyítási tant — »Beweis-Theorie« — az esküdtszékek elvét szélesebb alapra állíták — mert, hogy a tettes KK. és RR. az esküdtszékek eszméjét egész tisztaságában alkalmazták volna, senki állítani nem fogja: mert választott esküdtszéki birákról még csak álmodni sem lehet ott, hol tisztán esküdtszékeket akarunk felállítani, miután egyik legnagyobb erősség, mely az esküdtszékek mellett felhozatni szokott, abban áll, mikép a sorsra bizassék, ki lenne egyiknek vagy másiknak birája? és a feleknek biztossága nem a választásban, hanem a visszavetési jogban rejlik — egy szóval: valóban úgy van a dolog mint azt gróf Andrássy Károly a maga világos hasonlatosságában előadá, a sok elszórt magból keletkezett az országos választmány teremében azon munkálat, melyet az országos RR.-eknek az bemutatott. A tettes KK. és RR.-ek táblájánál hasonló magvak ime más gyümölcsöt termének, s részemről szeretném látni, hogy itt a mélt. Fő-RR.-ek táblájánál mi lenne egy kimerítő tanácskozásnak eredménye, mert nekem is az meggyőzettetésem, hogy bár mennyi mondatott és iratott is e tárgyban, ez még sincs annyira kifőzve, hogy felőle a nemzet tiszta akaratát határozottan tudni lehetne, s hogy ez akkor a mikor megtudathassék, szükség lesz a dolognak e főrendi tábla retortáján is keresztül mennie, s hogy ez most történjék meg, azért is óhajtom, miszerint ne csak annyit kelljen a tettes RR.-nek mondani mint azt az abauji főispán szárazan kijelenté, hogy nekünk esküdtszék nem kell, de kell állandó bíróság, — jobban szeretném — mondom — ha a m. Fő-RR.-ek kegyeskednének e tekintetben az országos választmány példáját követni,

mely, midőn egy részről az esküdtszékeket egész kiterjedésében el nem fogadta, ennek okait bőven kifejtvén nem maradott a csupa tagadás terén, hanem oly munkálattal állott elő, melyről az vala meggyőződése, hogy az inkább gyökerezik a magyar nép életében, s inkább van annak egyéniségéhez idomítva, csak így véleném a tettes KK. és RR.-ekkeli egyesülést lehetőnek, s csak így reménylem azt: hogy elvégre a közös tractatusok útján egy minden nézeteket a lehetőségig kielégítő munkálat keletkezzék. Ezek folytán tehát az kívánságom: hogy itt ne csak röviden nyargalnánk az egész dolgon keresztül, hanem olvasnánk fel főleg az országos választmány munkálatát, s erre tennénk épen úgy a magunk észrevételeit, mint azt a tettes KK. és RR.-ek más alakba öntötték.

Gr. Péchy Emánuel: Épen ez volt indítványom, mit méltóságos báró Vay Miklós előadott, s így tökéletesen egy értelemben vagyok a méltóságos báróval.

Olvastatik a büntető törvénykönyv kidolgozásával megbizott országos választmány 1842-ik évi deczember 15., 16., 17. és 18-kán tartott országos ülésének jegyzőkönyve.

Gr. Széchen Antal: Teljesen érzem annak nehézségét azok után, melyek az országos választmány jegyzőkönyvében a többség nézeteinek támogatására oly mesterileg előadatvák, és melyek a különbféle indokok főágozatait foglalják magokban, valami újat előhozni; és azért annál inkább vala szándékom gr. P. E. példáját követve, röviden azokra hivatkozni, minekutána némelyek a jelenleg itt nem levő mélt. urak közt minden ebbeli vitatkozást előlegesen comoediának és declamatoriumnak kereszteltek; de föl lévén szólítva cs. kir. Főherczegséged által véleményünk előterjesztésére, minekutána magam átlátom szükségét annak, hogy a tek. KK. és RR. határozatának ellenében egy más határozat álljon, és kijeleltessenek legalább azon főokok, melyeken a mélt. Fő-RR. véleménye alapszik, bátor leszek néme-

lyeket megjegyezni. Mindenek előtt egészen osztozom az országos választmány azon nézetében, hogy a jury pártolói pártolásuknak indokait nem annyira annak lényegében, mint azon intézkedési hiányokban keresik, melyek a bűnvádi eljárást illetőleg némely országokban léteznek; hogy okoskodásaik nem annyira az esküdtszékek mellett, mint az eljárásnak más nemei ellen szólnak; hogy végre azokat leginkább a faggató rendszer tetemes hiányaiból a nyilvánosságnak egészen az alattomosságig elfajult kizárásából merítik. A jurynak lényege egy részt abban áll, hogy az judicium pariumnak tekintendő, hogy a szóbeli eljárással s nyilvánnyal összeköttetésben áll. De mind ezek a tény kérdésének a törvény alkalmazásától való elválasztásától feltételeztetnek. Helyesen jegyzi meg az országos választmány többsége, hogy az itélet részeinek ezen felosztása egyedül illusión alapszik. Igaz, hogy minden itélet két elmebeli functióból áll; az alatt csak azt értjük: hogy a törvény alkalmazása az itélet moralis részétől különbözik; de ép ezen moralis részben központosul a ténynek, mint ténynek megismerése, és a tény bűnös jellemének elhatározása. Legnehezebb része ez a birói itéletnek; és épen ezen legnehezebb része járatlan emberekre bizatik azon nézetnél fogva, hogy ezek annak üdvös gyakorlatára képesebbek leendnek, mint azok, kik életöknek legnagyobb részét arra szentelték. Mondatik ugyan, hogy a büntettnek bűnös jellemét csak jogtudósok lennének képesek megitélni; olyanoknak büntetése, kik nem jogtudósok, igazságtalan lenne, mert minden büntetés csak annyiban igazságos, a mennyiben az illetőnek bűnös tettéről fogalma lehet. Ezen okoskodás mindazonáltal nem gyengíti előbbi állításomat: mert ha valakinek lehetett is fogalma arról, hogy azon tett, melyet ő elkövet, valódi bűnt foglal magában, ebből még nem lehet következtetni azt, hogy elég képessége legyen meghatározni, vajjon ezen büntett iránti fogalom abban létezett-e, ki a büntettről vádoltaték? mert nem arról van itt szó, a bűnösnek magának volt-e fogalma büntettéről; hanem arról, a biró képes-e megitélni, hogy a vádlott a büntettet valójában elkövette, és hogy ő ezen fogalommal valójában birt. A ki figyelemmel követte a külföld

esküdtszékeinek eljárását és azoknak itéleteit, meggyőződhetett, hogy ott is a tény kérdésének ezen szigorú elválasztása csak külső forma, mely az institutio hiányait palástolja, és az állandó birák befolyását biztosítja. Angliában, hol a legmélyebb alattvalói hódolat külső formáival a legnagyobb politicus szabadság létezik és erre a legszabadabb politicus formák a magányéletben a socialis tekintélyek iránt legmélyebb hódolattal párosulnak, Angliában a jury nem az egyedüli viszony, hol a külső formák a dolgok valódi jellemével teljes összehangzásban nézetnek. Oly nemzetek ellenben, melyek leginkább a biró itéletében megkivánják azt, hogy az egyéni felfogásokhoz mérve legyen, kénytelenek voltak oly módosításokat elfogadni, melyek magának az institutiónak lényegét változtatják. Ezt látjuk Franczhonban, hol az úgy nevezett »engesztelő körülmények« állapíttattak meg. Kérdem pedig, mi csonkíthatja inkább a birói itéletek iránti tiszteletet? mintha oly tetteknél, melyeknek bűnös jelleme minden kétségen kívül áll, engesztelő körülmények említtetnek, melyeknek részletei mégis ki nem jelöltetnek? Akaratom ellen eszembe jut azon francz írónak kérdése, ki, midőn egy ottani esküdtszék egy gyilkost, ki áldozatának holttestét baltájával darabokra vagdalta — engesztelő körülmények mellett bűnösnek vallotta, azon kérdést tevé fel: miben keresendők az engesztelő körülmények? abban talán, hogy ezen darabocskák négyszegűek, és nem háromszegűek voltak. Nem akarom hosszasan elősorolni az esküdtszékek azon számos itéleteit, melyek hasonló észrevételekre adhatnak alkalmat; jól ismerem a különbféle nézetek pártolóinak azon kölcsönös tacticáját, hogy mindegyik csak az ellenfél által pártolt institutiónak legbotrányosb eredményeit, ön rokonszenvével biró intézkedéseknek pedig legfényesb példáit szokta szem előtt tartani. Azt is tudom, hogy kétségkívül a felől soha egy rész a másikat nem capicitálta, hogy ezen egyes események az egyik institutio lenyegéből folynak, mig a másiknál csak kinövésekkint tekintendők. Ha mindazonáltal visszaemlékezem, mily okoskodásokat használnak az esküdtszékek pártolói oly esetekben, melyek, mint p. o. Napoleon Lajos és bűntársainak eseménye, a közvéleményben méltó

habozást felhivnak, meggyőződöm, hogy azoknak magyarázatát és védelmét csak tulajdon elvök elmellőzésében találhatják. Mert míg egy állandó bíróság, melynek hatásköréhez tartozik, megfontolva minden körülményeket, nem csak a ténynek puszta kérdése, és a törvény betűje alkalmazása felett itélni a nélkül, hogy hivatásáról elfeledkezett volna, a büntársak büntetlenségét azért mondotta ki, mert a felbujtó büntetlenül maradt. Az esküdtszék, mely ezt tette, hivatásáról — mely nem egyéb, mint a tény kérdése felett itélni — teljesen elfeledkezett! Sokszor említtetik az esküdtszékek függetlensége. Ezen esetben is az esküdtszékek pártolói azokat leginkább politicus szemüvegen nézik, és elfeledkeznek azon számtalan criminalis esetekről, melyeknek a politikával semmi közök. Mert föltéve bár, de meg nem engedve, hogy a kormánynak egyes politicai esetekben érdekében álljon a birákra befolyást gyakorolni, hogy elfeledkezhetnék arról, miszerint ha a birói hatalommal egyszer törvénytelen czélokra visszaél, azzal jövendőben a törvény fentartására sem fog élhetni, mily arányban állanak ezen politicus események azon számos esetekkel, hol az egyéneknek érdekében álland, hogy a birói itéletekre befolyást gyakoroljanak! És ha a függetlenség állapotját többé nem mint azt tenni kellene, az egyéniségben, támaszát a biró tiszta jellemeiben keressük, mely biró leend könnyebben külső befolyások által elhatározható? az-e, kinek élete föladása birói hivatalával összeköttetik, kinek becsülete, multja és jövője birói eljárásának tisztaságától föltételeztetik; vagy az, ki polgártársai sorából egyes eseteknek elitélésére rövid időre kiemeltetvén, életének csendes folyamatában elfeledkezik nem sokára arról, hogy biró volt, kinek birói eljárásának nyoma alig marad polgártársai emlékezetében, és ki életének feladatát még másban is keresheti, mint az igazság részrehajlatlan kiszolgáltatásában? És ha a birói függetlenség egyik lényeges feltétele a birói eljárás üdvös gyakorlatának, a birói részrehajlatlanság nem csekélyebb feltételnek tekintendő; mennyivel közelebb áll a biró a vádlóhoz, mennyivel szorosabb érintkezésbe, vagy mennyivel egyenesebb ellentétbe jönnek érdekeik: annál kevesebbet lehet részrehajlatlanságra szá-

mot tartani. Részemről tehát nem osztozom annyira az esküdtszékek elleneinek azon aggodalmában, hogy általuk fölötte sok bünös fogna felmentetni; sőt inkább attól tartok, hogy hazánknak mívelődési állapotánál fogva az érdekeiket veszélyeztetve érző esküdtek által olyanok fognak elitéltetni, kiknek büntettök elegendőkép bebizonyítva nincs — és hogy az esküdtszékek nálunk ily módon sok esetekben némileg statarialis bíróságokká fajulnának. A politicus perek nehézségeit pedig az esküdtszékek institutiója sem oldja fel; ezek mindig abban állanak, hogy azokra nézve oly részrehajlatlan bíróságot felállítani, melyben a biró egyszersmind biró is, fél is ne legyen, majd nem a lehetetlenségek sorába tartozik. Mert míg minden más bűntetteknél a büntettnek mérlege annak immoralitásában keresendő, a politicus vétségek — ha csak a kivitelben más szint nem öltenek magokra — leginkább szellemi irányzatokban alapulnak, alapulnak a köztársaság fennálló intézkedéseinek szabályain, azon, hogy a bünös egyén a fennálló viszonyokkal magát ellentétbe helyezte, vagy hogy a társaságnak alkotó elemei egymással összeütközésbe jöttek. Ha pedig az esküdtszék tagjai rokonszenvvel viseltetnek a fennálló viszonyok, vagy a kormány iránt, akkor a vádlottra nézve az esküdtszék biró és fél egyszersmind; ha pedig rokonszenvök és politicus irányzatuk a vádlott mellett szól, akkor a vádló kormány nem számolhat azon részrehajlatlan igazság kiszolgáltatására, melyet követelhet. Ezen nehézségek feloldása, mint mondom, majd nem a lehetetlenségek határába tartozik; de ha megközelíthető lenne, az csak úgy volna elérhető, ha a birói eljárás örök időkre oly egyénekre ruháztatnék, kikben fényes polgári állás a kivánt jártassággal párosulván, az igazságnak teljes mértékbeni részrehajlatlan kiszolgáltatása állásuknak és tekintélyöknek leglényegesb föltétele. Mindenhol, hol esküdtszékek léteznek, azoknak alakítása a listáknak elkészülte után többet, kevesebbet a sorstól függ, fenntartatik azokra a jogtudós és kormány által nevezett biráknak kellő befolyása. Ellenben hazánkban a birák választása oly annyira összeszövődött alkotmányos szokásainkkal, hogy azt egészen mellőzni a t. RR. lehetségesnek

nem látták, miért is mind a vád, mind az itélő esküdtszék választatni, elvégre pedig a törvények alkalmazását szinte választott birák által gyakoroltatni kivánják; bióválasztás pedig és esküdtszék, ezen két eszme egymással nehezen egyeztethető össze. De ne felejtsük, hogy hazánkban az esküdtszékek egyik legjelesebb tulajdonukat el fognák veszteni, mely abban keresendő, hogy azok a judic. pariumnak egy nemét kepezik. Ez csak ott lehetséges, hol a polg. osztályzatok érdekei már kiegyenlítvék. Ellenkező esetben, — hol mint nálunk — a nemesi rend a nemnemesek irányában sokkal több, nem csak politicus, de más kiváltságokkal is bir, mint az angol pairek többi polgártársai irányában — vagy egyedül nemesekből álló esküdtszéket kell alakítanunk, mi az esküdtszékek természetével ellenkezik, vagy az esküdtszékek többé judic. pariumot képezni nem fognak. Mi pedig a dolog gyakorlati oldalát illeti, azon nemesek, kik eddig oly gondosan a városi t. hatóságtól ovakodtak, fognak-e ily módon alakított itélőszékek irányában a kivánt tisztelettel viseltetni? nem fognak-e hazánk lakosainak miveltségi fokát tekintetbe véve ezen esküdtszékek számos helyeken azon községi tanácsülésekhez hasonlítani, hol a biró esküdtjeivel kulacs mellett a község dolgairól tanácskozik, és határozatainak alapját az atyafiságokban, komaságokban, pajtásságban találja inkább, mint a dolgok valódi állásában? Mondatik ugyan, hogy az esküdtszékek institutiója igen jó eszköz az érdekek kiegyenlítésére, a népnek nevelésére, — de az igazságnak kiszolgáltatása nem elegendő szent czél magában is? Én azt részemről legalább mindig czélnak tekintendem, és soha sem járulandók ahhoz, hogy az eszközkint más czélok elérésére használtassék. Mind ezeknél fogva pártolom P. E. indítványát, és felszólítandóknak vélem a tek. KK. és RR.-et: hogy az esküdtszékek eszméjétől elállván, a birói eljárást azon alapokra, melyeket az országos választmány többsége az esküdtszékekről szóló jelentésében kijelelt, épiteni szíveskedjenek.

B. Eötvös József: Ha cs. kir. Főherczegséged nem nyilatkoztatta volna ki azon kivánatot, hogy ezen kérdés a m. főrendi tábla által is tárgyalás alá vétessék, én alkalmasint röviden előadva szavazatomat nem szólanék véleményem támogatására, mert valóban nem sok reményem van, hogy azon nézetnek, melyet e tárgyban én követek, többséget tudnék szerezni a mélt. Fő-RR.-ek előtt. Mielőtt azonban a tárgyról szólanék, figyelmetessé kell tennem a mélt. Fő-RR.-et azon igen kedvetlen állásra, melyben a discussiónak ezen módja által azok, kik a jury mellett kivánnak nyilatkozni, helyheztetnek. Azon kérdést állítjuk fel: legyen-e jury vagy ne? — a jury valamely positiv, de az mi annak ellenében felhozatik, nem mondatik ki, így tehát mind azon okok, melyek a jury ellen felhozatnak, tökéletes erővel hozathatnak fel ellenünk, és mi nem hozhatunk fel semmi okot elleneink ellen, mert hisz azon eljárást, mely a jurynak substituáltatni fog, mi nem ismerjük. Azon országos bizottmánynak, melynek tagja lehetni én is szerencsés voltam, sok érdemes tagja a jury ellen szavazott, de szavazott, mert az esküdtszék helyébe oly eljárást kivánt állapítani, mely az esküdtszéknél sokkal czélszerűbbnek és jobbnak tartatott; de most kérdem a mélt. Fő-RR.-et: ugyan azon tagok mikép fognak szavazni az esküdtszékek ellen akkor, midőn még nem tudják, mi azon eljárás, mely az esküdtszék helyett substituáltatni fog? Meg vagyok győződve, a mélt. Fő-RR.-ek táblájának igen sok sok oly tagjai lehetnek, és vannak bizonyosan, kik az esküdtszékeket akkor, ha valamely más eljárás helyettesíttetik, mely a nyilvánosságot, a szóbeliséget magában foglalja, el nem fogadják; ellenben ha most választani nem lehet az esküdtszék és a mostani procedura közt, kétség kívül inkább szavaznának az esküdtszék mellett, mint sem hogy a mostani eljárást nyilvánosság és szóbeliség nélkül fenn akarnák tartani. Megvallom tehát, hogy a kérdést nem tartom e jelen pillanatban tárgyalhatónak, nem legalább mindaddig, míg a mélt. Fő-RR.-ek a procedurának nyilvánossága, szóbeliségéről és az accusatorius rendszerről nem határoznak, mert én azt hiszem, hogy a mélt. Fő-RR.-ek azon többsége közt, mely hihető-

kép az esküdtszékek ellen fog nyilatkozni, igen számos tagok vannak olyanok, kik előtt, ha e kérdés úgy állíttatik fel, hogy a mostani eljárás minden hiányai mellett tartassék meg, vagy pedig esküdtszék hozattassék be, sokkal inkább szavaznának az esküdtszékre, mint a mostani procedurára annak hiányai mellett. Felhivom tehát a mélt. Fő-RR.-et, hogy mindenek előtt a nyilvánosság, szóbeliség és az accusatorius rendszer kérdését határozzák el; és ha ezen kérdésre nézve a mélt. Fő-RR.-ek határoztak, minden egyes tagjai a mélt. Fő-RR.-i táblának sokkal könnyebben s megnyugtatóbb kedélylyel fognak nyilatkozhatni ezen kérdésben. Csak erre akartam most a mélt. Fő-RR.-et figyelmeztetni.

Gróf Andrássy Károly: Az előttem szólott mélt. bárónak indítványát czélszerűnek tartom. Azokra, melyeket gróf Széchen Antal ő méltósága előadott, csak néhány szóval akarok felelni; az egyik az, mikint azt supponálja a mélt. gróf a jövendőben létesítendő esküdtszékekről, hogy politikai vétségek iránt függetlenül itélni nem fognak. Nem tudom, honnan származhatik ő méltóságának ezen aggodalma, mert én azt tartom, hogy a függést inkább oly bíróságról lehet feltenni, mely a kormánytól neveztetik és fizettetik; és ilyen bíróságoknál inkább lehet supponálni, hogy politikai vétségekben a kormány mellett részrehajló itéletet hozandnak, ezt már láttuk és tapasztaltuk; az esküdtszékekre nézve pedig, miután azok nem léteznek, más részről még tapasztalásunk sincs. Látjuk, hogy biráink eddig még mindig hajlandók voltak a kormány parancsolatainak hódolni ott is, hol nem kellett volna, láttuk a pénzbeli correlatiók dolgában, láttuk a személyes üldözések kérdéseiben, stb. Tovább nem akarok menni ezen tárgyban, mely számtalanszor ezen táblának a mult országgyűlésen előadatott; nem volt tehát helyes olyasmit supponálni a még jövőben felállítandó esküdtszékről, mit a jelenleg fennálló törvényszékeinkről nem csak supponálni, de egész joggal állítani lehet. Én az esküdtszékeket ezen szegény országra nézve nagy jótékonyságnak tartom, mert különben

az igazság gyorsabb kiszolgáltatásáért szükséges volna a birói hivatalokat szaporítani, és így az állítandó törvényszékek alkotása igen nagy költségbe kerülne; ez azonban a megyékben visszhangra találna, mert látjuk, hogy mihelyt egy új hivatalnak felállításáról van szó, az iránt a megyéknél mindjárt rokonszenv mutatkozik, mert azonnal többen speculálnak azon hivatalra. Végre csak még egy megjegyzést kivánok tenni, mit ő méltósága a statariumra mondott, miszerint annak káros voltára emlékeztet; én pedig az ellenkezőt merném állítani, miszerint azt hiszem, hogy azon meglehetős biztosságot, mi az országban van, igen nagy részben talán a statáriumoknak lehet köszönni; azt hiszem, ha a statarialis rendszer el fog törültetni, csak hamar sajnosan észre fogjuk venni, hogy ezen újítás igen káros volt az országra nézve.

Majláth György országbirája: Az előttem szóló tisztelt gróf a többi közt azt érinté, hogy az állandó bíróság készebb a felsőbb rendeletnek engedni, és ennek támogatására például hozta fel a pénzbeli decretumokat. Erre azt a kérdést bátorkodom tenni: melyik törvényhatóság, és melyik választott biró volt az, ki a kérdéses rendeleteket korábban-későbben el nem fogadta volna és azok szerint nem itélt volna. A főbb itélőszékek akkor is megtevék kötelességöket, és azt mi tisztökben állott; nem késtek ugyanis felirni ő felségének, s a felsőbb rendeletek iránt fennforgó törvényes észrevételeket előterjeszteni, és ő felségét a törvénykívüli helyezetökre kellőleg figyelmeztetni, míg más részről nem hiányoztak oly törvényhatóságok, melyek a kérdéses rendeleteket köszönettel vették. Egyébiránt nem lehet sem az állandó, sem a választott bíróságokat kárhoztatni azért, hogy magokat ezen rendeletekhez alkalmaztatták, mert miután oly esetekről kellett itéletet hozni, melyekre a fennálló törvények nem voltak semmiképen alkalmaztathatók, újabb törvény pedig nem alkottatott, minden esetre jobb volt magokat valamely szabályhoz alkalmazni, mint minden szabály nélkül itélni, ha csak azt nem kivánná valaki, hogy minden biró a maga

egyéni meggyőződése szerint itélhessen, és egészen hasonló esetekben különbféle tarka itéletek hozattassanak, mi már csak annálfogva sem javasolható, mivel a köztapasztalás szerint a perlekedő felekre nézve az itélet igazságtalanságánál is nyomasztóbb az, ha látják, hogy egészen hasonló esetekben nem egy forma a birói határozat. Az ország e tekintetben oly exceptionalis állásban volt, hogy a birónak, akár nevezett, akár választástól függő volt legyen az, nem maradt egyéb hátra, mint a két rossz közt a kisebbet választani. Ez egyébiránt már a mult országgyűlésben is előhozatott, minden oldalról eléggé megvitattatott, de minthogy újabban megpendíttetett, kötelességemnek tartottam ezen megjegyzést tenni. Mi a jelen kérdést illeti: báró Eötvös József ő méltósága beszédének elejét nem voltam szerencsés hallani, de úgy látom, hogy ő méltósága azon kérdést tevé előnkbe, hogy az accusatorius rendszerre, nyilvánosság s a szóbeli eljárásra nézve mi a vélekedése a méltóságos főrendi táblának? Mi az elsőt illeti: ezt nem is tartom kérdés alá vonhatónak; hallottam ugyan ma valakitől említeni azt, mintha hazánkban az inquisitorius rendszer divatoznék, ezen vélekedésben soha sem voltam; én legalább Magyarországban soha nem ismertem más törvényes rendszert, mint accusatoriust; lehet hogy itt ott kellő szabályok hiánya miatt, vagy az eljáró tisztviselőnek önkénye által inquisitorius rendszerré fajulhatott, de törvényen alapuló rendszer hazánkban egyedül az accusatorius rendszer és én attól, akármi eljárás fog elfogadtatni, megválni nem kivánok, s úgy hiszem, hogy ez iránt törvénytudóink közt nem is igen lehet különböző vélekedés. Mi a nyilvánosságot és szóbeliséget illeti, akár mikor kerülend e tárgy a mélt. Fő-RR.-ek tanácskozása alá, én ez iránt itt sem leszek más véleményben, mint a melyet az országos valasztmányban nyilvánítottam, a mikor is a nyilvánosság és szóbeli eljárás mellett nyilatkoztam; s akár mikor fognak előnkbe terjeszteni a t. RR.-ek oly eljárást, mely egyébkép elfogadható, azt bizonyosan azért, hogy nyilvánosságra és szóbeli eljárásra lesz alapítva, részemről ellenzeni nem fogom.

Gr. Cziráky János: Az átalános tágyaláskor kijelentettem már, hogy az esküdtszékek helyébe az állandó bíróságokat akarom felállítani és ahozképest a büntető eljárást alkalmaztatni. Ezen alapeszméhez hű maradván, most sem szólottam volna a tárgy érdeméhez, ha báró Eötvös József ő méltósága által azon észrevétel nem tétetett volna, hogy bajos a tárgyhoz szólani azért, mert egyrészről felállíttatott mint positiv eszme az esküdtszék, annak ellenében pedig semmi javaslat nem adatott elő. Mennyire gróf Péchy Emánuel előadását felfogtam és a többi utánna felszólalóknak előadásait, abban méltóztattak központosítani véleményöket, hogy az országos választmány munkálatának nyomán a t. KK. és RR.-ek felszólíttassanak, mikint ők azon eszmékhez illesztve büntetési eljárási munkálatot tanácskozás alá vévén — nézeteiket előadni sziveskednének. Már pedig itt én az állandó bíróságot mint tájékozó fő eszmét találom annyira megalapítva, hogy arra mint alapeszmére minden további intézkedések és részletek alkalmazandók volnának és miután a t. KK. és RR. az esküdtszékek eszméjéből kiindulva ahozképest idomították a büntető eljárást, a mélt. Fő-RR.-ek pedig ellenkező indokoktól vezéreltetve nem fogadták el az esküdtszék eszméjét, természetes: hogy azon büntető eljárás, mely ezen eszméhez idomítva van, tárgyalás alá nem bocsáttatván — azon alapmondás szerint »ruente fundamento ruit et superaedificatum«. Azért is feleslegesnek tartom, hogy már most a részletek tárgyalásába bocsátkozzunk, mert még a t. KK. és RR.-ek részéről sem tudjuk, vajjon járulnak-e nézeteinkhez, és megállapítják-e az állandó bíróságot, vagy az esküdtszék eszméjéhez továbbá is ragaszkodni fognak? és így azon következményeknek, melyek az állandó bírósággal kapcsolatban vannak és a méltóságos báró által érintettek, úgymint nyilvánosság és szóbeli eljárás kérdésének tárgyalása, még most időelőtti, ámbár kész leszek mind a szóbeli eljárásról, mind a nyilvánosságról annak idejében nézeteimet előadni; ragaszkodom tehát gróf Péchy indítványához. s ennek következtében a t. RR.-et felszólítandóknak vélném, hogy az országos bizottmány munkálatának nyomán a büntető eljárási javaslatot tárgyal-

ják, s ezt a mélt. Fő-RR.-ek elibe terjesszék. Csak egyre kívánok még felelni gróf Andrássy Károly úrnak, miszerint azt mondá, hogy bizonyosan tudja, mikint az esküdtszékek hazánkban rokonszenvvel birnak; úgy hiszem a legnagyobb rokonszenvvel bir azon bíróság a hazában, mely, a törvényhatóságok ön köréből van alkotva választók által, tehát nemesség által, és így azt hiszem, hogy a megyéknél azon bíróság fog legfőbb rokonszenvvel és népszerűséggel birni, mely nemességből fog állani, a királyi városokban pedig azon bíróságok, melyeket ők polgári elemekből alkotandnak össze. Ezt tapasztalásból tudom és azért azon észrevételt teszem, hogy ez főoka annak, hogy miért térnek el oly sok megyék az esküdtszéknek azon alapelveitől, melyek szerint más országban az esküdtszékek divatoznak, miszerint csupa nemesekből alkottatni kívánják a birókat, mi magában ugyan anomálnak látszik, és ha azon választás adatik az országnak, hogy választott birák által gyakoroltassék az igazságnak kiszolgáltatása. Egyébiránt más mezőre megyünk át, ha azt vitatjuk, vajjon az esküdtszék jobb-e vagy a mostani eljárás? az nem nehezen megoldandó kérdés, mert a mostani eljárást jónak canonisálni nem lehet, és így utcunque minden hajszálhoz fogunk kapni inkább, mintsem hogy a mostani úgy szólván semmi procedurához ragaszkodjunk.

B. Perényi László: Méltóságos gr. Péchy Emánuel úrnak indítványát én úgy fogtam fel, hogy el nem fogadtatván a mélt. Fő-RR. által az esküdtszékek, a t. RR.-et a végett kívánja felszólíttatni, miszerint a büntető eljárás rendszerét az esküdtszékek mellőzésével újra és oly alapokra szerkeszteni méltóztassanak, mik által az inquisitoria procedura javíttassék, állandó bíróságok felállíttassanak, és a büntető pereknek mostani hosszas folyamuk rövidíttessék, és ezen értelemben egészen pártolom a mélt. gr. Péchy úr indítványát; de lelkiismereti érzelmem szerint a t. KK.-nak és RR.-nek ezen általunk való felszólításában az országos választmánynak alapjaira való hivatkozást mellőzni kívánom, mert minden tisztelet mellett, melylyel ő nagyméltósága az

országbiró iránt és az országos választmány iránt viseltetem, nekem a büntető rendszerbeni szóbeli eljárásra és nyilvánosságra nézve annyi aggodalmam vagyon, miszerint azt kivánom, hogy legalább addig, míg ezen két az országos választmány által elfogadott elvek általunk itt ex professo nem taglaltattak, kijelentésünk ne történjék ugyanazon két elv mellett: ez alázatos véleményem.

B. Eötvös József: Engedelmet kérek, hogy még egyszer felszólalok; de az előttem szólott báró Perényi László ő méltósága mostani előadása, ha még előbb kételkedtem volna, tökéletesen meggyőzött arról, hogy gróf Péchy Emánuel ő méltósága indítványa e tablának különböző tagjai által különböző értelemben vétetik (»Nem«). Engedelmet kérek! — Ellenben gr. Cziráky János azt mondá, hogy gr. Péchy Emánuel ő méltósága indítványában benfoglaltatik az, hogy a büntető eljárás állandó törvényszékekre állapíttassék; gr. Széchen Antal pedig mily indokot használt a jury ellen? azt, hogy Magyarországban a biráknak választása oly annyira össze van szőve az alkotmány lényegével, hogy az esküdtszéket már ezen oknál fogva sem lehet behozni: mert az alkotmány több részleteihez nem való. Már kérdem a mélt. Fő-RR.-et: nincs-e ez valóságos ellentétben egymással? mert ha állandó birákra akarjuk alapítani ezentuli eljárásunkat, az állandó biráknak behozatala Magyarországnak judicialis alkotmányára nézve, az épen oly tetemes és nagy ujítást foglal magában, mint az esküdtszék (»Nem«). Én azt hiszem, hogy: igen! és e részben hivatkozom a m. Fő-RR.-nek akkori határozatára, midőn a városok elrendezésénél bátor voltam a mélt. Fő-RR.-nek indítványt tenni a biráknak állandósítására nézve, és a mélt. Fő-RR.-ek többsége azt, mint egy veszélyes nagy ujítást, elvetette, mint olyas valamit, mi a magyar alkotmánynak mostani helyzetével és állásával meg nem fér. Mi akkor nagy újításnak tetszett a mélt. Fő-RR.-nek, az kétségkívül a mélt. Fő-RR.-nek többsége előtt nagy ujításnak fog tetszeni most is. Az állandó birák tehát oly újítást foglalnak magukban, mint az esküdszékek. Midőn tehát a birák állan-

dóságára nézve sem lehet a mélt. Fő-RR. között oly véleményegység, mint az feltétetik, de más pontokra nézve sem, mert az általam mélyen tisztelt országbirája kinyilatkoztatta, hogy részéről a nyilvánosságot és szóbeliséget valamint az országos választmányban nem ellenzette, úgy most sem fogja ellenzeni; ezen egy perczig sem kételkedtem, de azon sem, hogy a mélt. Fő-RR. közt fognak találkozni olyanok, kik e kettőt szükségesnek és czélszerűnek nem tartják, és jelesen báró Perényi László szólalt fel és aztmondá, hogy ő a nyilvánosságot és szóbeliséget kivánatosnak nem tartja; már kérdem: mikép szólíthatjuk fel a t. RR.-et olyas valaminek elfogadására, mit még magunk sem fogadtunk el? mert hisz a Fő-RR.-ek közt nincs egy is, ki mondhatná, hogy az országos bizottmány többségének indítványa a mélt. Fő-RR.-nek többsége által elfogadtatott. Kérdem tehát: hogy ha a t. RR.-et mostani véleményüktől el akarjuk távolítani, nem szükséges-e tisztán és világosan kimondani nézeteinket? — azt pedig nem mondhatjuk ki előbb, míg az országos bizottmány többsége véleményének egyes főpontjain nem megyünk keresztül, és a t. RR.-nek nem mondjuk ki világosan, hogy mi a juryt ugyan nem fogadtuk el, de az állandó biróságot kivánjuk az accusatorius rendszer, nyilvánosság és szóbeliség mellett behozatni; ezt kell tennünk, ha a t. RR.-et capacitalni akarjuk, és hogy a t. RR.-et arra birjuk, hogy előbbi nézeteiktől álljanak el, és az esküdtszék helyébe fogadják el azt, mit a Fő-RR. nekik inditványozni fognak. Már mikép remélhetik ezt a Fő-RR. inkább akkor-e, ha csak azt nyilvánítják ki, hogy állandó birákat akarunk, — mi magában nem procedura, hanem annak csak egy része, — vagy pedig akkor, ha a mélt. Fő-RR. a t. RR.-nek nyilvánítják, hogy az esküdtszéket ugyan időelőttinek tartják Magyarországban, egyébiránt egy oly büntető eljárást kivánnak életbeléptetni, mely az idő kellékeinek tökéletesen megfelel, és valamint az országnak, úgy egyáltalában minden egyes polgár személyes bátorságának kellő garantiákat nyújt? Azt hiszem, hogy ha a mélt. Fő-RR. például az országos bizottmány többsége által tett indítványt egész kiterjedésében elfogad-

ják, és úgy küldik át e tárgyat a t. RR.-hez, ha a RR. meg vannak győződve arról, hogy ők ugyan az esküdtszékre szert nem tehetnek, hanem egy országnak jelen állásához képest nem legtökéletesb, hanem a tökélyhez közelítő procedurát nyernének, sokkal könnyebben fogják a mélt. Fő-RR. a t. RR.-et arra birni: hogy előbbeni határozataiktól elálljanak, mintha puszta szavakat mondanak a mélt. Fő-RR., melyekre ők egyáltalában nem hajolhatnak, és nem tehetnének semmi mást, mint a Fő-RR.-et felszólítani, hogy tehát a mélt. Fő-RR. mit értenek az állandó itélőszékek alatt, és miféle foglalatosságot akarnak az állandó bíráknak adni?

Tihanyi Ferencz, temesi gróf: A t. RR. mostani izenetük rubrumában mindjárt azt mondják, hogy a büntető eljárásnak az esküdtszékek eszméjéhez való alkalmazására szólítják fel a Fő-RR.-et. Azt tartom, hogy ennek következtében gróf Péchy Emánuel indítványa egészen következetes volt, és tisztán áll előttem, mert mint én azt felfogtam, azt mondá ő méltósága, hogy az esküdtszékhez nem járul, és az esküdtszéki eszmének alkalmazását nem kivánja, hanem kivánja az állandó bíróságot, s ennek következtében a t. RR.-et felszólítandóknak véli, hogy az országos bizottmány munkálatának azon részét, mely az állandó bíróságot tárgyalja, úgy mint az maga egész kiterjedésben áll, megvizsgálni méltóztassanak. Én bátor vagyok b. Eötvös József ő méltóságát visszaemlékeztetni: midőn az országos választmány e tekintetben foglalatoskodott, az első kérdés több tárgyakra nézve különösen e felett mikép állott? A négy napi vitatkozásnak eredménye az lőn, hogy állandó bíróság legyen, és akkor a bizottmánynak összes tagjai által a büntető eljárás ezen eszméhez alkalmaztatott, követvén egyszersmind a nyilvánosságot és szóbeli eljárást, melyhez most is tökéletesen járulok, — egyébiránt ezt akkor az országos választmányban kijelentettem. A t. RR. azonban az esküdtszéki eszmét elfogadván, e részben egy azon eszméhez alkalmaztatott büntető eljárást küldöttek hozzánk át, a méltóságos Fő-RR. pedig az esküdtszéki eszméhez nem járulván,

igen természetes, hogy a t. RR.-et szólítsuk fel, miszerint az országos bizottmány munkálatát tárgyalás alá vegyék; és én azt tartom, csupa odiositás lenne, ha a mélt. Fő-RR. ezen munkálat tárgyalásába bocsátkoznának, miután nem tudjuk előre, vajjon a t. RR. az esküdtszék eszméjétől elállván, az állandóság eszméjéhez fognak-e járulni? és így részemről csak akkor vélem vizsgálandónak az országos választmány munkálatát, midőn arra a t. RR.-től mostani felszólításunkra választ nyerendünk, és így más részről megvallom, hogy mindazon felhivásokat, melyek a Fő-RR.-et oda kivánják birni, hogy e tekintetben előlegesen jelentsék ki magukat, időelőttieknek tartom. Én talán nem is szólottam volna fel, ha báró Perényi László ő méltósága a nyilvánosság és szóbeliség eszméje ellen nem szólalt volna.

Gr. Széchen Antal: Báró Eötvös József ő méltósága előadása alkalmat nyújt nekem előbbeni előterjesztésemre visszatérni. Azon előbbi állításom, t. i. hogy a t. KK. és RR. az esküdtszékek tagjait választatni kivánják, mint értesítettem nem egészen áll, miután a KK. és RR. ettől az országos ülésben elállottak. Ezen tévedésem példányom hiányának tulajdonítandó; de nem gyengíti okoskodásomat, mert maga azon körülmény, hogy országos választmány ezt javaslatba hozta, bizonyságul szolgál, mily fogalmak uralkodnak hazánkban az esküdtszékekre nézve. Nem állítottam továbbá azt, hogy a birák választása alkotmányunk lényegével oly szoros kapcsolatban áll, hogy az iránt semmit változtatni nem lehet; de egyedül azt mondottam, hogy alkotmányos szokásainkkal összekötve levén, azt könnyebb megszorítani mint egészen megszüntetni. Azon tanácskozás alkalmával pedig, melyet a mélt. báró felhozott, és melyben vele együtt kisebbségben maradtam, a többség határozata nem is ezen indokon alapult, hanem azon, hogy a városokban divatozó választási mód nem nyujt elég biztosítékot az ily módon választott birák állandókká tételére. Gróf Andrássy Károly megemlítette a statarialis biróság jó oldalait, ezeket tagadni nem akarom: de ezek

leginkább ezen eljárás kivételes jellemének tulajdonítandók, és a mélt. úr kétségkívül nem kívánandja, hogy ezen kivételes viszony rendszeres szabálykint elfogadtassék.

Nádor ő cs. kir. fensége: A mélt. Fő-RR. többsége gróf Péchy Emánuel előterjesztését úgy mint azt Temesmegye főispánja is előadá pártolja. Tessék az itélőmester úrnak ezen értelemben a t. RR.-hez küldendő izenetet feltenni.

Válaszizenete a mélt. Főrendeknek a büntető eljárás tárgyában.*)

224. Országos ülés.

1844. évi szeptember 18-án.

A tek. KK. és RR. a büntető eljárást, közlött javaslatok szerint, az esküdtszékek elvére alapítván, minthogy a büntető törvénykönyv kidolgozásával megbizott országos választmány által az esküdtszékek kérdése bőven meg volt vitatva, és munkálatában az arra szolgáló okok minden részről kimerítőleg előadatnak, ő cs. kir. Főherczegsége és a m. Főrendek a tárgynak ez úttali terjedelmesbb fejtegetésébe bocsátkozni feleslegesnek tartják, hivatkozva mind azon okokra, melyek az említett választmányi munkálatban az esküdtszékek benső lényege ellen, és különösen azokra, melyek az ország jelen helyzeténél fogva az esküdtszékek e honbani alkalmazása ellen felhozatvák, kénytelenek azon meggyőződésüket nyilvánítani, miszerint az esküdtszékek elfogadásához nem járulhatnak, biztosabbnak, és az eredményre nézve üdvösebbnek tartván, ha az új törvénykezési rendszer nem idegenszerű, hanem a nép közéletében gyökeredzett és százados gyakorlat által annak jelleméhez idomított honi intézetek alapjain fog keletkezni. — Minthogy pedig e szerint a m. Főrendek a büntető eljárást tárgyazó munkálatnak, melynek alapeszméjét el nem fogadhatták, további tárgyalásába sem bocsátkozhatnak: szives bizodalommal szólítják fel a tek. KK. és RR.-ket, hogy mellőzve az esküdtszékeket az állandó bíróságok megtartásával a büntető eljárást ahhoz alkalmazni szíveskedjenek.

*) 274. sz. L. Irások IV. kötet 26. l.

A jelen kötetbe még beveszszük az országos bizottság tárgyalásáról szóló feljegyzéseket, melyekkel e kötet bevezető tanulmányában bővebben foglalkoztunk.

AZ ORSZÁGOS BIZOTTSÁG

JEGYZŐKÖNYVEI.

Az 1840-diki 5-dik törvényczikkely által kiküldött országos választmány ülése.

1841-diki deczember 1-ső napján.

Ország birája: Előadá, mik legyenek szükségesek a kitüzött tárgy kivánt következményü tárgyaltatására; kölcsönös bizodalmat és egyetértést kért.

Szükségesnek látta legelébb a nádori intézményt felolvastatni.

Klauzál: Az előmozdult Szögyéni itélőmester helyett jegyzőt kiván választani.

Andrássy: Az eddigi gyakorlat szerint a nádori helyettesítésben megnyugodni kiván.

Deák: A testületnek jussa van bizodalma kinyilatkozása által jegyzőt választani, s ezt a választmány állásából következteti.

Ország birája: Századok óta gyakorlott szokás, hogy az országos választmányokban az itélőmester vigye a pennát; ha az országgyülés organisatiójáról volna szó, akkor lehetne a választást vitatni.

Palóczy: A régi szokások közül már sok megváltozott, a választmány tagjait is a Karok maguk választák, jussok van a jegyzőt is választani s helyettesíteni, mint kerületileg el is határoztatott.

Ország birája: A kerületi állapodat, vagy határozat nem kötelezheti ezen országos választmányt.

Zsedényi: Az országos választmánynak nincs jussa azt megváltoztatni, a mit az országosan egybegyült ország rendei meg nem változtattak.

Bezerédy: Az elnöki előszó már magában is arra birja, hogy bizodalom által választott jegyzőt kivánjon.

Gr. Dessewffy: A felsőbb kinevezés mellett megférhet a bizodalom. Az országos választmány az országgyülés typusát tartván meg, az országos választmányi ülésekben az itélőmestert illeti a tollvivés.

Pázmándy: Azért ha most szerencsés a választás, ki tudja, mindég így leszen-e; az elvet kivánja védeni a következtetések tekintetéből.

Hertelendy: Választani kivánja a jegyzőt.

Tihanyi: Az eddigi gyakorlathoz ragaszkodik.

Dubraviczky: Nem személyről, hanem az elvről lévén szó, választani kivánja a jegyzőt.

Gr. Telcky: Itt nem organisatióról van szó; a választási juss nem a maga helyén és idején hozatott fel. Nem volt szükség a törvényben kifejezni, hogy Szögyény itélőmester mint jegyző küldetik ki; az az eddigi gyakorlatból folyt.

Olgyay: Megnyugszik a kinevezett személyben, de választani kivánja.

B. Wenkheim: Választani kivánja a jegyzőt.

Bezerédy kanonok: A választmány hatásköréhez nem tartozik a jegyző választás; ez a gyakorlat megváltoztatása.

B. Eötvös: Az előbbi szokás nem kötelező. Klauzál indítványát pártolja.

B. Vay: A százados szokást nem lehet törvény nélkül megváltoztatni.

B. Mednyánszky: Az ország birája kinevezett tag, nem előlülő, erre nem kiván kitérni; a gyakorlat mellett kiván maradni.

Pulszky: Klauzált pártolja.

Ország birája: Nem ide tartozik, van-e az itélőmesternek votuma az országgyűlésen.

Gr. Pejácsevich és *Beöthy:* A Klauzál indítványát pártolák.

Ország birája: Ha úgy tennénk a jegyzőkönyvbe, hogy voltak ugyan többek, kik a jegyzőt választani kivánták, de a többekkel együtt a kinevezett személyben megnyugodtak?

Deák: Határozatot kiván az indítvány felett; az elnökre

nézve is fentartja a tanácskozhatási és választási just, hogy lássa az ország birája, hogy választás által is a közakarattal választatott el.

Ország birája: Egyetért b. Mednyánszkyval.

Personalis: Meg lehetne nyugodni az elnöki javallatban; annál jobbat javallani alig lehet. A választási kérdés felől mondottak lehetnek szépek, sőt jók is, de nem ide tartozók.

Gr. Károlyi: Jobbnak tekinti a jegyző választását mint a közbizodalom kinyilatkoztatását.

Gr. Apponyi: A Klauzál indítványát nem pártolá.

Nitzky: A régi szokás mellett kiván maradni.

Lonovits: Az eddigi szokás mellett kiván maradni, s az elnöki javallatot pártolja.

Gr. Zichy: A jegyzőválasztás mellett.

Gr. Nádasdy: Az eddigi szokás mellett.

Hader, b. Kulmer, Kolarik: Az eddigi szokás mellett.

Lengyel: A választás mellett.

Gyurcsányi: A nádori intézmény mellett.

Pitrof: A gyakorlat mellett.

Fábry: A választás mellett.

Gönczy: Az eddigi gyakorlat mellett.

B. Jósika: A Klauzal indítványa ellen az elnöki javallat szerint.

Ország birája: A többség az eddigi gyakorlatot kívánja folytatni s fentartani.

Zarka: Olvasta a nádori intézményeket a helyettesítések felől, miszerint Lánczy József helyett Lányi, Szögyény helyett Zarka, Luka helyett Szucsics, Beöthy Ödön helyett Zoltán, Vághy helyett Kolarik helyettesítettek.

Ország birája: A közlött tabellák a k. Curiára felhozott perekről szólanak, a többiről készül a tabella.

B. Wenkheim: A királyi hivatalra kineveztetett tagok ellen kifogást tesz.

Ország birája: A törvényben kinevezett tagokat nem lehet el nem ismerni; a törvény a Karok határozata felett áll.

Hertelendy, Palóczy, Klauzál: A b. Wenkheim kifogása mellett.

Deák: Kérdést tett, be fog-e a jegyzőkönyvbe menni a kifogás? A jegyzőkönyvbe iktatandó óvással megelégszik.

Ország birája: Nem ellenzi az óvást; az arra adott feleletével a jegyzőkönyvbe iktathatik.

Bezerédy István: A praecedentiákat emlegetve, az óvás mellett.

Olgyay: Az óvás mellett.

Ország birája: Mint elébb.

Bezerédy: Indítványozá, hogy a tanácskozások nyilt ajtók mellett tartassanak.

Dubraviczky: A nyilvánosságot pártolva, ajánlja tanácskozás helyéül Pest vármegye palotáját.

B. Wenkheim: Nyilvánossággal kivánja az elveket megállapítani.

Ország birája: Igenis nyilvánossággal állapíttassanak meg az elvek, de itt csak javaltatni fognak előkészület gyanánt az elvek.

Klauzál: Nyilt ajtók mellett kivánja az elveket előkészíteni is, de úgy, hogy az ifjuság csak hallgató legyen; a megyék is nyilvánossággal tanácskoznak.

Ország birája: A megyék határoznak, mi javallatot készítünk.

Gr. Dessewffy: Nem minden stádiumán a tanácskozásnak illik a nyilvánosság; értekezéseink úgy sem titkolódzók,a különböző vélekedések is szülnek némi nyilvánosságot. A jegyzőkönyv terjedelmesebben vitessék és nyomattassék ki.

Deák: Jár a nyilvánosság némely alkalmatlansággal, de a kirekesztés kárral van összekötve. Másutt kipótolhatja a hallgatók jelen nem létét a sajtó, nálunk nem. Itt a küldőkben kell előkészületet s jó fogalmat gerjeszteni; a jóra előre kell elkészíteni a nemzetet, s egy részit a hallgatóknak a mi indító okaink fogják a mi vélekedéseinkre birni. A jegyzőkönyv ki nem pótolja a nyilt ajtóknál való tanácskozás hasznát. A magyar úgy is örömestebb tanul hallgatásból, mint olvasásból.

Andrássy: A választmányi értekezésekre nem kivánja kiterjeszteni indítványozott nyilvánosságot.

Klauzál: A jegyzőkönyv csak később fog köztudomásra jutni; a nyilvánosság elébb eszközlené azt, s ezért pártolja a nyilvánosságot.

Ország birája: A publicumot értesíteni jó, de azt a jegyzőkönyv eszközölheti; kivált az egymást meggyőző s capacitáló tanácskozásokban nem alkalmazható a nyilvánosság; de hallgató tanuk előtt nehezebb a kimondott vélekedésről a meggyőző indító okoknak engedve s capacitálva jobb vélekedésre által menni, kivált magyar anditorium előtt, s ebben látja a kárt.

Palóczy: Az indítványozott nyilvánosságot pártolá, többnek lenne kedve hallgatni, mint pénzért a jegyzőkönyvet megvenni, s azt olvasni. Itt, igaz, csak embrio fog készülni, de abból lesz a törvény.

Zsedényi: A nyilvánosságot nem pártolja rossz hatása miatt.

Bezerédy: Ha valamiből eredhet valami rossz is, azért azt rossznak mondani nem lehet. A nyilvánosságnak vannak s lehetnek némi nem jó hatásai is, de igen sokkal nagyobbak s többek a hasznai, s ennélfogva pártolja a nyilvánosságot. Esengve könyörög a nyilvánosság malasztjának ki nem zárásáért.

Gr. Zichy: Az indítványozott nyilvánosság mellett; ha egészben el nem érhetné, bilétek mellett eresztessenek be hallgatók.

Pázmándy: Még a jól szerkezett jegyzőkönyv sem pótolhatja a nyilvánosságot, ez oknál fogva is pártolja a b. Wenkheim indítványát.

Bezerédy kanonok: Csak némely érdekes tárgyaknál kiván tanulni a hallgatóság; általánosan azt tehát állítani nem lehet, és épen azért nem pártolhatja ezen esetben a nyilvánosságot.

Deák: Nem barátja a centralisatiónak. Különbözik a vélekedés és a fogalomkészítés. A criminálékra nézve a fogalmat kell tisztába hozni. Előbbeni előadását világosította. Akarat nélkül is ragad gyakran tisztább fogalom a hallgatókra. A törvényben nem kell okát adni a rendeletének, de a törvényhozónak ki kell mondani az okát a törvénynek.

Ország birája: Az ifjúság többfélét tud, de egyes ági tudománya nem szilárdabb mint az annak előtti ifjúságé volt.

Hertelendy: Pártolá az indítványt.

Tihanyi: Senki sincs közöttünk, ki a nyilvánosságot nem pártolá ott, hol határozott végzés hozatik, de a választmányi ülésekre nézve nem tartja alkalmazhatónak.

Báró Eötvös: A sajtószabadság nálunk nem létezvén, annak hiányát a nyilvánosság által kivánja a lehetőségig kipótolni. Az okozható idővesztést bőven kipótolandja az nyilvánosságból eredendő haszon.

Gr. Pejacsevich: A nyilvánosság mellett.

Gr. Teleky: Általánosan jó lehet a nyilvánosság, de abból nem következtethetni azt, hogy a választmányi ülésekre is alkalmazható. A ki bizonyos ismeretek bírására vágy, az olvasásból még inkább megszerezheti.

Pulszky: A nyilvánosságot a választmányi ülésekre nézve is czélirányosnak tartja, s azt pártolja.

Ország birája: A választmányi munkálatban meg kell lenni a magvának a még ezután eredendő fogalmaknak is. Szilárd értekezés, capacitatio alig lehet nyilvánosság előtt.

Beöthy és *Olgyai:* A nyilvánosság mellett.

B. Vay: Az indítványozott nyilvánosságnak még itt nem látja helyét.

Lonovits: A nyilvánosságot a választmányi csendes, nyugodt tanácskozásokra alkalmazhatónak nem tartja.

Szerencsy: Komoly tanácskozásokhoz nem látja jónak az előkészületeknél már a nyilvánosságot. Országgyűlési bizodalom küldött ki bennünket, legyen irántunk bizodalommal a nemzet is. E részben az ennek előtti szokást pártolja.

B. Jósika: Az itteni nyilvánosságnak elfogadásától még az is tartóztatja, hogy a hallgatók között szinte úgy terjedhetne bal fogalom, mint jó. A birónak anyagot szolgáltató munkálatnál inkább komolyságot, mint lelkesülést kiván.

Gr. Apponyi: Az elnöki előadás annyira meggyőzte, hogy az itteni nyilvánosságot hasznosnak nem tekintheti s nem pártolja.

Lengyel és *Kolarik:* Az indítvány ellen.

Hader: Itt a nyilvánosságot nem pártolhatja.

Ország birája: A többség az eddigi szokás mellett kiván maradni.

2-ik ülés deczember 2-án.

Ország birája: Fel lehetne olvasni az 1840-iki 5-ik törv.-czikkelyt.

Deák: Elébb a jegyzőkönyv szerkesztése módjáról és segédjei iránt kellene rendelkezni s az itélőmester úr mellé segédet kellene rendelni.

Zarka: Jobbnak látná szerkesztetni segítőt, mint csak irót adni mellé.

Deák: A separatum votumot kivánja a jegyzőkönyv mellé rekeszteni s a mellett részletesen is kinyomatni.

Gr. Teleky: A separatum votum olvastassék fel az ülésben, és ha viszont észrevétel fordul elő, a mellé tétessék.

Deák: A kölcsönösségből foly.

Gr. Dessewffy: Pártolja részletes kinyomatását.

Ország birája: Jelentést fog mind a két kivánatról ő Herczegségének tenni.

Deák: Nádor ő csász. kir. Főherczegségénél in corpore kellene tisztelkedni.

Ország birája: A tisztelkedési kivánságot előterjeszteni fogja.

Zarka: Olvasta az 1840-iki 5-ik törvényczikkelyt.

Ország birája: Már most kellene az általános elvekről rendelkezni.

Deák: Legelébb elvlajstromot kellene az alválasztmány által készíttetni. Magát az elvet az egész választmányi ülés alapítaná meg, fogadná el vagy elvetné.

Zsedényi: Utasítás mellett kivánná az alválasztmányt kirendelni. Itt kellene megállapítani, mi forrásokból vegye az alválasztmány a vezérelveket.

Andrássy: Egyiknek is, másiknak is fognak vezérelvek eszébe jutni. Az alválasztmány nem fog elvet ajánlani, csak lajstromot készít, melynek minden egyes elve dis-

cussio alá fog vétetni; azért nem kell utasítás az alválasztmánynak.

Pázmándy: Egyetért Andrássyval.

Gr. Dessewffy: Azt kivánná csak az alválasztmánynak utasításul adni, hogy az elvlajstromot a javító rendszert illető elveken kezdené. Ha ezzel elkészül, vétessék teljes ülési értekezés alá, s ennek eldöntése után folytatná az elvlajstromot.

Dubraviczky: A Deák indítványát pártolá.

Gr. Teleky: Nem conditionate tette kötelességünkké a törvény a criminalis codex elrendezését.

Personalis: Nem kell utasítás az alválasztmánynak; az önként fog eszébe ötleni.

Deák: Egyetért Personalissal. Egyes elveket horda elő, melyek a magok helyén fognak előfordulni s előterjesztetni az elvlajstromban.

Zsedényi: Azt kellene legalább a jegyzőkönyvben kifejezni, hogy tekintettel legyen az eddigi gyakorlatra.

Deák: Ez lehetetlen, de nem is tartozik az elvlajstromba.

Ország birája: Úgy látja, hogy a Deák indítványát a többség elfogadja s megkéri az alválasztmányban a munkálódásra gróf Teleky ő excellentiáját, gr. Dessewffy Aurel, Deák Ferencz, Klauzál Gábor urakat, melléjök adva Zarka itélőmester urat.

Deák: Választás utján kivánná az alválasztmányi tagokat már itten is kirendelni.

Ország birája: Az alválasztmányban minden nuancenek kell résztvenni; ez a választás útján alig érethetik el, azért maradunk az eddigi gyakorlat mellett.

Dubraviczky, Hertelendy, Palóczy: Az elv tekintetéből választani kivánják a statusok részéről választott tagok közül kirendelendőket.

Tihanyi: Nem tartja elfogadhatónak, hogy az országos választmány egy része különválva, maga közül válaszszon; itt az országos választmány egy testé alakult.

Gr. Teleky: Barátja a választásnak, de ide nem látja alkalmazhatónak, és az eddigi gyakorlat mellett marad. *(Jó lesz, jó. Elfogadtatott.)*

Deák: Még többeket kell kijelölni.

Ország birája: Báró Eötvös és Pulszky Ferencz urakat kinevezi.

Bezerédy: Miképen fog tudtunkra jutni az alválasztmány munkálata.

Ország birája: Dictatura által.

Bezerédy: Jó lenne, a hol szükségesnek látszana, orvosokat is meghallgatni. *(Jó lesz, jó!)*

Ország birája: A hol szükségesnek fogja az alválasztmány látni, az orvosok véleményét is meg fogja hallgatni.

3-ik ülés deczember 10-én.

Ország birája: Előterjeszté, hogy a nádor az itélőmester mellé segédet rendelni kész. A jegyzőkönyv, mihelyt egy osztályozat elkészül, ki fog nyomtattatni. Ha orvos lészen szükséges, Stáhly kir. tanácsos utasítva van, hogy jelen legyen vagy mást rendeljen.

Gr. Teleky: Bemutatá a 2-ik ülésből kirendelt alválasztmány által készített elvlajstromot.

Zarka: Olvasta az alválasztmány által készített elvlajstromot. (L. a függeléket 417. l.)

Zsedényi: Azon első kérdést, ki gyakorolhatja a büntető hatóságot? eldöntötte az előbbi országos választmány munkája, t. i. a megyék, kerületek, a vérhatalmat privilegium mellett gyakorló földesurak és priv. szab. kir. városok. Vélekedése szerint ennek utánna csupán azoknál hagyná meg a büntető hatóságot, kik azt törvényes jussoknál fogva gyakorolták, azoktúl pedig elvenné, kik privilegium mellett gyakorolták, mint a földesuraktól, csak köztisztviselőre bizathatván a bűntett üldözése. A rendezett tanácscsal biró városokat is fel lehetne ezen jussal ruházni.

Personalis: A földesurak közül csak kevés gyakorolta a büntető hatóságot úgy, a mint kellett; ezektől el kellene általánosan venni. A megyék, kerületek s a kir. városoknál meg lehet hagyni, de több mezővárosokra nem látja jónak kiterjeszteni.

Pázmándy: Óvást tészen az iránt, hogy ha tanácskozás közben valami új elv fordulna elő, az azért, mert a lajstromban nincs, ne mellőztethessék el. *(Ugy van, úgy!)* Többiben mint a personalis. — A praedialis székektől is el kellene venni.

Hertelendy: Csak azon kerületeknél hagyná meg, melyek az országgyülésen képviseltetnek.

Dubravitzky: Némely rendezett tanácsú mezővárosok nem felelnek meg a várakozásnak, ezekre nem terjesztené ki a büntető hatóságot, egyébiránt mint Pázmándy, Hertelendy.

Palóczy: A földesúri vérbiróságot tegyük az antiquitások közé. A gróf Dessewffy és Vay familia pallosi jussáról szóló privilégium historiáját elbeszéllette. A venerabilis klerus legelső fog lemondani ezen jusról; a többi földesúr sem fog rajta aggódni. Hertelendyvel egyetért.

Deák: Azt hiszi, hogy a minden egyes elhatározott pontot támogató indító okokat a jegyzőkönytől külön munkába kellene akár most mindjárt, akár később, akár in pleno, akár alválasztmány által szerkesztetni. A büntető hatalom a status jussa, ezt jutalom gyanánt el nem ajándékozhatni. A megyék a statusból mennek ki s együttvéve a statusban folynak össze; ezekhez csatolja a kir. városokat, a Jász és Kún, Hajdú és tengermelléki kerületeket. Azt tovább megengedni nem lehet, hogy a földesúr pallosi jussát árendába adhassa.

Bezerédy: Azt hozzá lehetne tenni: »és azok, a kiket ennek utánna a törvény által a büntető hatósággal fel fogna ruházni«.

Gr. Teleky: A szepesi 16 városok kerületét kivételbe kellene tenni, úgy a még nem inarticulált kir. városokat is. Az indító okok szerkezetét későbbre kellene hagyni.

Ország birája: Az indító okok kidolgozását hagyjuk. *(Jó lesz, jó. Ebben lett a megállapodás.)*

Zsedényi: A szepesi 16 városok Mária Terézia idejétől fogva privilegium mellett élnek pallosi jussal.

Gr. Teleky: Már Béla királytól van privilegiuma azon kerületnek a pallosi jus gyakorlatáról.

Gr. Dessewffy: A törvényjavaslat elejébe eresztendő indító okok természetökhöz képest később szerkezendők. Világosan kitenni kivánja: a megyék, a kir. városok és név szerint ezen kerületek. Arra később is figyelemmel kell lenni, mi történjen azon rabokkal, kik a törvény hozásakor az uradalmi tömlöczökben lesznek.

Fábry: A szepesi 16 városoknál úgy a nem inarticulált kir. városoknál meghagyni kellene a büntető hatalmat.

Klauzál: Hajlana ugyan arra, hogy a kisebb kir. városok, sőt kisebb vármegyék is összesüljenek. Surlódások elkerülése tekintetéből azonban megnyugszik, hogy az országgyülésen képviselt megyék, kir. városok, Jász, Kún, Hajdú kerületek maradjanak. A 16 városokat, praedialistákat és nem inarticulált kir. városokat nem említené, nem kivánván a büntető hatóságok számát szaporítani.

Tihanyi: Nem látja szükségesnek a nem inarticulált kir. városoktól a büntető hatóságot megtagadni.

Busan: A turopolyai mező 24 helységből áll, a grófja és tisztviselői választatnak és csupán törvényes birószágot gyakorolnak, politikai tekintetben Zágráb megye alá tartoznak; úgy a tengermelléki vidék is.

Andrássy: Azon elvből menne ki, hogy az oly kerületeknek, melyek más törvényhatóságok alá nem tartoznak és külön portáik vannak, meg lehetne hagyni a büntető hatalmat is, nehogy ennek terhétől mentekké legyenek.

Deák: Büntető hatalmat csak a status egysége, az az a törvényhozás adhat, s nem látja jónak azt az executiva hatalommal összekötni. Marad tehát továbbá is előbbeni elve mellett, hogy az országgyülésen nem képviselt törvényhatóságoknak büntető hatalom ne adattassék. A büntető hatalmakat — ha már nem kevesebbíthetjük — ne szaporítsuk.

Andrássy: Olyan állású városok s kerületeknek, melyek az executiv hatalmat más törvényhatóságtól függés nélkül gyakorolják, külön portáik vannak, és név szerint megneveztetnének, lehetne büntető hatalmat adni.

Gr. Teleky: Ezen értelemben világosabbítja előbbi nyilatkozását anélkül, hogy a jövendőben nevezendő kir. városokat ide érteni kivánná.

Ország birája: Különbséget kell tenni a gyakorlatban lévő kir. városok között és ennek utánna nevezendők között. Az eddig virágzott elvek szerint a birói hatóság az uralkodó Felségtől ment ki; a legfőbb törvényszék is a Felség nevében adja ki itéleteit.

Deák: Ha elvül vennénk azt, hogy a birói hatóság a Felségtől megy ki, az úri székektől a pallosi just el nem vehetnénk, és az ennek utánna nevezendő kir. városokat sem rekeszthetnénk ki. A külön porták tekintete sem változtatja meg azon elvet, hogy a büntető hatóság a status egyetemében megy ki s eredhet.

Ország birája: Eddig fennállott elvek szerint a birás-kodás a Felségtől ment ki s ezt némely kerület és némely kir. városokra nézve figyelembe lehetne venni, ha szinte jövendőre nézve más elv állíttatik is fel, mert ezeknek is a törvényhozás adná a büntető hatalmat.

Andrássy: Elvveszélyeztetés nélkül lehetne a szepesi 16 városoknak és még nem inarticulált kir. városoknak hatalmat adni.

Pulszky: A Deák által felállított elvhez szigorúan kiván ragaszkodni. Szeben soha sem lesz képes a felállítandó törvényszéket kellőleg alakítani.

Bezerédy: Név szerint kell megnevezni a büntető hatalommal birandó törvényhatóságokat a törvényben. Ma a nem inarticulált kir. városoknak nem adunk büntető hatalmat, az inarticulált kir. városok jussát erősíthetjük s tiszteljük állásokat. Politikai okok miatt az elvtől nem távozna el. Nem sértjük jövendőnket, ha adnánk is büntető hatalmat; erre nézve azonban enged az okok kifejtésének.

Gr. Dessewffy: Nem kiván azon kérdésbe ereszkedni, hasznos-e a kir. városok számát nevelni. De bizonyosan nem hasznos a három nem inarticulált kir. várost bona fide gyakorlott hatóságától megfosztani; a törvény adván, az elv sem sértetik.

Zsedényi: Nagyobb jussa van a nem inarticulált három kir. városnak mint a 16 városoknak. Privilégium tekintetéből nem akarunk adni többé büntető hatóságot, tehát a 16 szepesi városnak sem adhatunk.

Pázmándy: Világos törvény rendelete, hogy a kir. városok az inarticulatio után birjanak illető jussaikkal. A három kir. város: Eszék, Pécs, Arad nem lévén még inarticulálva, büntető hatóságot nem követelhetnek.

B. Eötvös: Csak a szükség vihetne bennünket arra, hogy a három nem inarticulált kir. városoknak s a 16 szepesi városoknak büntető hatóságot adjunk; a szükség nem lévén bizonyítva, büntető hatóságot azoknak adni nem kiván.

Gr. Teleky: Mint előbb Szombathely városra a püspök ruházta át a Felségtől nyert privilegiumát.

B. Mednyánszky: Név szerint kivánja a büntető hatósággal felruházandó törvényhatóságokat elősorolni. Nem tudja az igazsággal megegyeztetni, hogy a justól megfosztatva, a terhek rajtok maradjanak, vagy a mások terheltetésével a tehertől menekedjenek.

Deák: A törvényben nem szükség az elvet kimondani, de szükség tanácskozásainkban folyton magunk előtt s figyelembe tartani. Sem privilegium, sem helyes eljárás, sem gyakorlat tekintetéből nem veszünk el büntető hatalmat, hanem elvből, miszerint az többé nem hagyathatik meg nálok. A többször kimondott elvet sem a három nem inarticulált kir. városra, sem a szepesi 16 városra nem alkalmaztathatja.

Personalis: Nem lát contradictiót abban, hogy a három nem inarticulált kir. városoknak és a szepesi 16 városnak büntető hatóság adattassék. A magyar intézeteknél szükség a nemzet helyezésére, culturája fokára figyelemmel lenni. Principiumból kell kimenni ugyan, de a körülményekre is szükség ügyelni.

Nitzky: Politikai tekintetek birták az országos választmányt arra, hogy a legkisebb kir. városnak is szinte úgy megadja a büntető hatalmat, mint a legnagyobbnak, hasonló tekintetből kivánja a nem inarticulált három kir. városnak és a szepesi 16 városnak is megadni.

Dubraviczky: Sem a három kir. városnak, sem a szepesi 16 városnak nem kiván büntető hatóságot adni.

Klauzál: A ki a nem inarticulált kir. városnak vagy a szepesi 16 városnak büntető hatalmat kiván adni, ma-

gával s az elvvel contradictióban jön, — egyes összehasonlításokból fejtegette.

Zsedényi: A X láncsás városoktól is elvétetett a büntető hatóság 1802-ikben. Dovecz zsiványt Igló nem engedte kebelében Szepes vármegyének persequáltatni. Említé, mely visszaélés miatt cassaltatott Schertel és függesztetett fel hivatalából b. Fischer.

Ország birája: Az, hogy más törvényhatóságokkal vegyítve van, nem ok a meg nem adásra. Az elvnek barátja s elv ellen senkinek sem kiván olyannak adni, ki azzal birt s vele vissza nem élt; az elvhez ragaszkodásból az eddigi jusst elvenni nem tekintheti oly könnyűnek, sem czélirányosnak.

Olgyay: Somorját említve úgy nyilatkozott, mint Dubraviczky.

Gr. Dessewffy: Megfordítja a b. Eötvös okát; a szepesi 16 várostól s a 3 kir. várostól csak akkor lehetne elvenni, ha képtelen voltok vagy visszaélésök bebizonyíttatna.

Gr. Teleky: Nem lát benne következetlenséget, ha valódi jurisdictiót tévő három nem inarticulált kir. városnak és a szepesi 16 városnak büntető hatóság adatna.

Szutsits: A szepesi 16 városnak nem ád büntető hatóságot, de a 3 nem inarticulált kir. városoknál meghagyni kivánja a büntető hatóságot.

B. Eötvös: A Deák által felállított elvhez ragaszkodva, nem kiván a 16 szepesi városoknak s a nem articulált 3 kir. városnak büntető hatóságot adni.

Bezerédy kanonok: Mellőzi az elvet. A főispánoknak régi törvény hagyta meg, hogy a gonosztevőket üldözzék. A 16 szepesi városnak és 3 a kir. városnak, ha inarticulálva nincsenek is, büntető hatalmat adni kiván.

Gr. Zichy: Mint Dubravitzky.

Tihanyi: Az elvet is meg lehet tartani, és mégis a körülményeket is méltánylani, minden következetlenség nélkül. A külön porta nem hatás nélküli állás és figyelmet érdemel. Talán egy törvényhatóság sem tudná megmutatni, hogy eredeti s occupationalis jusból élne a büntető hatósággal.

B. Wenkheim: Mint Deák.

Hader: Mint gr. Teleky.

Gr. Pejacsevich: Mint Deák.

Palóczy: Sok skandalumra adnak okot a szepesi 16 városok; nem kiván nekik büntető hatóságot adni, úgy a 3 nem inarticulált kir. városnak sem.

Lányi: A nem inarticulatio csak azt a következést vonja maga után, hogy az országgyűlésen helye nincsen; mind a 3 kir. városnak, mind a 16 szepesi városnak ad büntető hatóságot.

Beöthy L.: Mint Dubraviczky.

Gr. Nádasdy: A 16 szepesi városnak s a 3 kir. városnak büntető hatóságot ad.

Lonovics püspök, Gönczy: Mint gr. Teleky.

B. Vay: A 16 szepesi városnak s a 3 kir. városnak nem kiván büntető hatalmat adni.

Gyurcsányi: Mint gr. Teleky.

Gr. Károlyi: Mint b. Vay.

Klobucharich: Mint gr. Teleky.

Kolarik: Mint gr. Teleky.

B. Kulmer: Mint gr. Teleky.

Ország birája: A magokat kinyilatkoztatók többsége a szepesi 16 városoknak is, és a nem inarticulált 3 kir. városnak is ád büntető hatóságot.

Deák: A separatum votum adását fentartja.

Ország birája: Ha másként dült volna el a határozás, separatum votumot adott volna s a kölcsönösségből foly a kivánat is.

4-dik ülés deczember 11-én.

Ország birája: Olvastatna az 1-ső pont.

Zarka: Olvasta az 1-ső kérdést, szükségesek-e a törvényhatósági, stb.

Busán: Kéri Buccarit is megemlíttetni, kerületével együtt.

Deák: Fiume tengerparti vidékével Magyarországhoz tartozik, és a kerületek közé.

Busán: Buccarinak hasonló elibertationale privilégiuma van s kerületére nézve is gyakorolja a vérhatalmat.

Ország birája: A hol némely kir. város a vérhatalmat mint földesúr gyakorolta, az meg fog szünni és csak kebelére nézve tartja meg.

Deák: Ezen különböztetésben megnyugszik, a többi a részletes tárgyalásra tartozik.

Szucsics: Mint Deák. Szabadkára nézve világosítást ada.

Ország birája: A feljebb előadott különböztetés fog zsinórmértékül vétetni.

Zsedényi: A kerületi börtön iránti kérdésre az 1827-iki országos küldöttség munkája adott okot s a kerületi börtönök felállítását szükségesnek nézi. *(Ugy van! Szükséges.)*

Ország birája: Jó lenne a helytartó tanácsnak az 1827-diki országos küldöttségi munkában megemlített felirását felolvasni.

Zarka: Olvasta az említett felirást.

Ország birája: Ezen felirásból láthatni, hogy a helytartó tanács már 1820-ban gondoskodott a kerületi dolgoztató fenyítő házakról. Úgy látszik, hogy a többség ezeknek szükséges voltát elismeri.

Pázmándy: Köszöni a felolvastatást. Komáromban már harmadfél év óta hozatott be a magány rendszer dolgoztatással. Óhajtaná, hogy az ily rendszer behozásának akadály ne tétetne.

B. Mednyánszky: Kimaradt azon főelv, hogy a még meg nem itélt letartóztatottak külön rendszer szerint tractáltassanak.

Gr. Teleky: Nem kerülte el ezen kérdés az alválasztmány figyelmét, de későbbre valónak tekintetett.

Andrásy: Gr. Telekyvel egyetértett.

Deák: A 8-ik kérdés mutatja, hogy a törvényhatóságok börtönei megmaradnak. A letartóztatottakat a dolog természeténél fogva külön választva magány rendszer szerint kell tartatni.

Gr. Dessewffy: A b. Mednyánszky kivánatát általánosan elhatározni lehetne. A felől intézkedni, hogy a megyék javítása ne akadályoztatnék, nem körünkre tartozik. Jó lenne a nádort megkérni, hogy a mostani tömlöczök állapotjáról ösmeretet szerezne s adatokat.

Gr. Zichy: Veszprém és Nógrád megyék eltiltattak új tömlöcz építésétől.

Ország birája: Egy akarattal elfogadtatik a kerületi börtön szükséges volta.

Pázmándy: Előmutatta a separat votumot.

Ország birája: Hagyjuk holnaputánra.

Zarka: Olvasta a 2-dik kérdést. Ha ilyes kerületi börtönök is szükségesek, milyen rendszer hozattassék be ezekre? stb.

B. Jósika: Elébb a felől kellene kérdést tenni, vajjon lehet-e már most az előrendszerek felől határozottan eltökélve nyilatkozni? a mennyiben még egyik rendszerről sincs eléggé meggyőzhető tapasztalás. A szabad éghez és levegőhöz szokott népünkre alkalmazható-e a magány rendszer? A megkivántató roppant költségek felől is tisztában kellene lenni. Választmányunk mostani állapotában mondhatjuk-e: ezen vagy azon rendszert fogadjuk el, a nélkül hogy attól ne tartsunk, hát ha végre a költség ki nem keríthetése miatt akadunk föl. Bizattassék meg egy alválasztmány, mely a költségek, és egészség tekintetéből, orvosok és építők tanácsával mind a két rendszer szerinti tervet készíttessen, még pedig részletest.

Andrássy: Azért, hogy egyik rendszer olcsóbb, de kevésbbé czélirányos, azt el nem fogadhatjuk. Az egészséget mind a két rendszer alkalmazásánál lehet biztosítani.

Deák: Minekutánna el van határozva, hogy kerületi börtönök legyenek: arra következik a szó, melyik rendszer hozattassék be? A dolgozó rendszert rendszernek sem tekintheti. E szerint csak a magányos és hallgató rendszer közt lehet választani. Mind a két rendszer mellett és ellen vagynak vélekedések. Az alválasztmány nem szerezhetne több adatokat össze, mint előttünk írva állanak. Mind a két rendszer jó részét és hiányait és disciplináját ki kell dolgozni, tekintve népünk individualitására. Nálunk oly kevés a pontosság, hogy kivált a hallgató rendszer kellőleg nem eszközöltethetnék. Részéről csak a magány rendszert tartja elfogadandónak, de czélirányos lehet mind a kettőt megpróbálni. Míg rendszer elfogadva nincs, addig büntető törvényeket nem

javasolhatunk. Ha a tapasztalás később a hallgató rendszerre által menetelt javasolna, megmaradhatnának a magány rendszeri külön szobák.

Zsedényi: Határozottan eldönteni kivánja a magány rendszert tekintjük-e jobbnak vagy a hallgatót?

Pázmándy: Sok kárt okozott már a halogatás. Ne halaszszuk a kérdés eldöntését. Komárom vármegyében 62 személyre van magányos szoba. Voltak néhányan, kik rendszerint novemberben bekerültek, de a ki a magányos szobából kiszabadult, többé vissza nem került. Igaz, hogy kettő felakasztá magát, de egyike életre hozatott. Részéről a magány rendszert tartja jobbnak, mert a hallgató rendszernél a hallgatást feltartani csaknem lehetetlen.

Bezerédy: A magány rendszert pártolja, de azon is lehet enyhíteni. Tolnában a hallgató rendszernek kevés a haszna. Mert a hallgatást igen nehéz feltartani. Azonban mind a két rendszer disciplináját s módját ki lehetne dolgozni.

Ország birája: Úgy látszik, hogy a választmány tagjai beereszkedni kivánnak a rendszer fölötti értekezésbe.

Andrássy: Históriailag adta elő a fokozatokat, melyeken keresztül ment a büntető rendszer, előbb Rómát, azután Glocestert említve. Részéről a magány rendszert tartja elfogadhatónak. A hallgató rendszernél épen az elv, a hallgatás feltartása, okoz számtalan önkényes büntetéseket. A még nem egészen megromlott az egészen megromlott társaságában marad, s tőle javíthatlanul megromolhat. Javítás egyik főczélunk, ezt csak a magány rendszernél érhetjük el. A fölügyelés nehézségeit — a hallgató rendszernél — elevenen adta elő. Van példa, hogy a hallgató rendszerről a magány rendszerre mentek által, de viszont példa nincs. Itt az auctoritásokat ki nem kerülhetjük. A magány rendszert megkülönbözteti az iszonyos s kínzó Wehmgerichttől. A hallgató rendszer elvében kivihetlen, contagium ki nem kerülhető, az ösmeretség veszedelmes, következése elmellőzhetetlen.

B. Eötvös: Ellenkező véleményben van Andrássytól. Nem oly szerencsés, hogy magát oly nyilván s decisive egyik rendszer mellé nyilatkoztathassa. Nem lévén még Magyarországban a különböző rendszerek felől tapasztalás, a költségek

tekintete különös figyelmet érdemel. Előszámlálta több amerikai tömlöczökről az egyes rabok szobáinak költségét. A magány rendszer szerint egy rab szobája két harmadrészszel kerül több költségbe, mint a hallgató rendszernél. A hallgatás a hallgató rendszernél nem elv, a hallgató rendszer elve: eltiltása minden oly érintésnek, melyből megromlás következhetne. Egyes szavak ejtését megakadályoztatni nem lehet, de meg lehet akadályozni a beszélgetést, pedig a megromlás csak a beszélgetésből következhet. A magány vagy hallgató rendszer magában nem javit, javíthat a vallásos tanítás, ez pedig a hallgató rendszernél inkább eszközölhető. A magánynak nagy a hatása az emberre, de nem a gondolkozó tehetségre, hanem a képzelő tehetségre hat. Azt, hogy a magány rendszer a hallgató rendszernél jobb lenne, bebizonyítottnak nem tekinti. Bebizonyítva lévén, hogy a hallgató rendszer kevesebbe kerül, s ezt pártolja.

Gr. Dessewffy: Akármelyik rendszert fogja is a többség elfogadni, azt fokozatként kivánja behozatni. Nem ellenzi a Deák javallatainak elfogadását és eszközlését. Interimalis provisio nélkül addig is nem maradhatunk, nem lehetvén egyszerre az elfogadandó rendszert behozni. A büntető házaknak két főczélja van, az új bün elkövetésének megakadályozása és a foglyok megjavítása. Nélkülözhetetlen az egészség és lakás, éltető eledel, czélszerü ruházat. Vétket követni el némely tekintetben annyit teszen, mint a társaságra egy oly váltót irni, hogy a társaság a bűnt tévőt egy darab időig tartsa és lássa el. A magány rendszernél jobban eléretheti a büntetés főczélja. A vele összekötött szigorúság azt fogja eszközölni, hogy a kipróbált a tömlöczbe vissza ne vágyjon. A magány rendszer mellett veszedelmes új ismeretséget tenni nem lehet. A legveszedelmesebb gonosztevők azok, kik valamely, bár kisebb vétekben megrögzöttek s azt gyakrabban követik el, és sokszor kerülnek vissza. A magány rendszerrel tapasztalás szerint is lehet egyesíteni a külön dolgozást. Tétessék próba mind a két rendszerrel, de ajánlólag a magány rendszer fogadtassék el.

Gr. Zichy: Látta a helyszinén Amerikában mind a két rendszer gyakorlatát. Önmeggyőződése szerint a ma-

gány rendszert pártolja. Amerikában egy ács vagy kőmíves legény napszáma tizenöt frank, és innen következik az igen nagynak tetsző költség. A magány rendszernél többe fog kerülni az épület valamivel, de kevesebbe az őrizet. A magány rendszer mellett biztosítva van a közbátorság, de a hallgató rendszernél veszélyeztetve van. A javítás is biztosabban elérhető a magány rendszernél, sőt a szemérem is inkább feltartható. A vallási oktatás is sikeresebb lehet.

Ország birája: A tárgy oly fontos lévén, hogy a minden oldalróli fejtegetést igen is megérdemli, azért folytatni fogjuk a felette való értekezést.

5-dik ülés deczember 13-án.

Ország birája: Nádor ő cs. kir. fensége kész a törvényhatóságok tömlöczeinek mostani állapotáról hiteles adatokat szerezni. Folytathatnánk a be nem végzett tanácskozást.

Gr. Nádasdy: Oly rendszert kiván elfogadni, mely ki is vihető. Legjobbnak tartja a nagyobb vétségű rabokat a magány rendszer szerint büntetni, a kisebb vétségűeket pedig a hallgató rendszer szabályai szerint. Bemutatja a Komárom vármegye mindkét szerű börtönének rajzát.

B. Vay: Axiómát hosszas évek tapasztalása nélkül megállapítani ugyan nem lehet, de azért nem látja jónak két rendszer szerint teendő próbát javallani. A dolgozó rendszer nem rendszer, hanem csak az eddigi rendszertelenség némi módosítása. A két rendszer közül egyet elfogadnunk kell; részéről a magány rendszert pártolja. Szigorú ugyan, de emberi, a javítást elősegíti, a munka adás enyhíti a magánosság szigorúságát, az elmélkedésre időt s alkalmat enged, ennek többnyire magába szállás és javulás a következése. A hallgató rendszert azért sem tekintheti czélirányosnak, mert annak fenntartása mellett a disciplina, a korbács, a poroszló önkénye játszanak főszerepet. A kisebb áthágásért keményebben büntettetik a fogoly, mint a biró vétkeért büntetheti. Igaz, hogy a magány rendszer drágább mint a hallgató. Elhatározólag választassék el a magány rendszer.

Deák: A mit a két rendszerről mondhatunk, mások után mondhatjuk. A választásnak alapja az összehasonlítás, ezt pedig figyelemmel csak az kisérheti, ki mind a kettőt megpróbálta. Nem ijeszti el tegnapelőtti javaslatától az, hogy emberekkel kell próbát tenni. E tárgy iránt soha különvéleményt adni nem fog, mert ez csak eszme. Különvéleményre csak teljes meggyőződés birhat, az itt nem lehet. A hallgató rendszer kivitelét nagyban psychologice lehetetlennek tartja; arra csak vagy a kötelesség igen felcsigázott érzete, vagy a legnagyobb elkeményülés vihet; ebből egyiket sem fogjuk a poroszlókban fellelhetni, sőt talán egyikünk sem eszközölhetné. A költség közti nagy különbségről nincs egészen tisztában. A hallgató rendszernél a háló szobák közfalait szinte oly költségesen kell építeni, mint a magány rendszernél a szobák közfalait. Még az is ajánlja a magány rendszert, hogy a szerint kevesebb időt tölt a tömlöczben, s a szigorúság kipótolván az időt, mintegy vele összekötve van a Straf-Oeconomie, ez pedig haszon a Status-Oeconomiára nézve. Csak a tébolyodástóli aggodalom tartóztatja a magány rendszertől. Demez azt állítja, hogy ugyanazon vétek gyakori elkövetése már hajlandóvá tesz a tébolydásra, a lélek fáklyája eloltására; nem hiszi, hogy egy tagja is legyen ezen országos választmánynak, kinek kebelében a megtébolyodhatás tekintete aggodalmat nem gerjesztene.

B. Eötvös: A hallgató rendszer ellen felhozottakat czáfolta. A magános elzárás a hallgató rendszernél disciplinaris büntetés, mint a magány rendszernél a munka elvétel. Egyik rendszer sem javít magában, csupán a vallásos oktatás eszközölhet javítást úgy egyik, mint a másik rendszernél. Hogy az elzárás magában lágy büntetés ne legyen, szükség melléje vagy hallgatást, vagy magánosságot is kötni. A magány rendszert szerfeletti szigorusága miatt nem pártolhatja. Az elkülönözés rendszeréről értekezett, mely szerint a rab minden rabtárstól el van különözve, de nem az emberi társaságtól. E szerint kell enyhíteni a magány rendszert, ha elfogadtatnék. Attól azonban tartani kell, ha enyhítések mellett fog-e eléggé büntetőleg hatni a vétkesekre a moralis tekintetben igen is szigorú magányelzárás.

Zsedényi: A status büntető jussával össze van ugyan a javító kötelesség is kötve, de a javulást nem tekinti okvetetlenül megkivántató resultatumnak a büntetésnél. Nagy kérdés, van-e a statusnak az a jussa, hogy a vétkesek netalántáni, de kétséges javulása tekintetéből a status egyes tagjaitól a megkivántató roppant költségeket megkivánja. Ha választani kell, a magány rendszert pártolja. Azt hiszi, hogy a költség oly proportióban van Amerika és Magyarország közt, mint 15 az 1-hez. Nem szükség pompás tömlöczöket építeni és drága étkekkel tartani a rabokat. Ha a rab mindennap beszélhet a munkára tanítóval, a pappal és az orvossal, enyhítve lesz a magány rendszer szigorúsága.

Bezerédy: A magány rendszert tartja legczélszerűbbnek az eddig hallottakon kívül még azért is, hogy a hallgató rendszernél szükséges classificatio végtére is az individualis elkülönözésre vezetne. A költségek közti különbséget nagyobbrészt csak látszónak tekinti. Csaknem bizonyos lévén a javulás, a költségek tekintete melleslegűvé válik. A magány rendszer mellé »sine qua non« feltétel gyanánt kivánja kötni az enyhítő bánásmódot. Mely mellett a tébolyodás esetei alig fordulnak elő. A Deák által javalt próbát nem látja szükségtelennek.

Pulszky: A börtönözés czélja a büntetés. Ha azon kérdésbe ereszkednénk: mi a büntetés czélja? bele mennénk a theóriák hinárjába és szeptemberig sem sokat végeznénk. Ha a magány rendszer eredeti szigorúságával nem eszközöltetik, sokat veszt büntető erejéből. A magány rendszer kivált a fantasiára hat. A hallgató rendszert bot vagy korbács nélkül is lehet eszközölni, külön elzárást és eledelfogyasztást használván disciplinaris büntetés gyanánt. Mind a két rendszer szerint kellene egy-egy börtönt építeni.

Klauzál: A büntetésnek két főczélját tartja: hogy a bűnt tévő szenvedtessék bűneért, úgy hogy mind maga kerülje a bűn elkövetésit, mind másokra elijesztő példa gyanánt hasson, és hogy a vétkes a lehetőségig megjavíttassék. Az első czélt inkább el lehet érni a magány rendszernél. A másik czélt, első tekintéssel úgy látszik, könnyebb elérni a hallgató rendszernél, de itt azon ellentét ötlik elő, hogy

a megromlás még könnyebben történhetik meg. A költségek közti különbséget nem tartja oly igen nagynak. A magány rendszert pártolja; csupán a megtébolyodhatás tekintete gerjeszt benne aggodalmat. Ezt úgy lehetne eloszlatni, ha a valósággal csüggedő, kinél tébolyodástól lehet tartani, a betegek közé tétetne által. A próbát mindkettővel nem ellenzi.

Personalis: Teljes elhatározottsággal a fontos tárgyhoz hazánkra nézve nem szólhatunk. Azt nem kerülhetjük el, hogy a nemzet jellemét, culturáját s körülállásait figyelembe ne vegyük. A mostani büntető mód oly rossz: hogy annak meg kell változnia. A büntetés főczélja a bűn megkevesebbítése, ennek elérésére törekedjünk. A német lakosok közül legkevesebb rab fordul elő. A tót mindamellett is, hogy a cultura legalsó fokán áll, mégis kevés nagyobb vétket követ el. A rácz már déli vegyület, a fosztogatásra, gyilkosságra hajlandóbb. Az oláh kivált orozva öl, gyilkol és lop. A magyar sok gyilkosságot követ ugyan el, de $^2/_3$-dát korcsmában, ivás közben; a tulajdon szentségét vagy nem ismeri, vagy nem becsüli. A zsidó nehezen fanyarodik az első vétekre, ha ezt elkövette, kész a rossz ember. Nálunk a praeventióra van szükség; nálunk a teljesen megromlottak száma kevés, ezekről gondoskodjunk. Ezekre nézve a magány rendszer fogadtassék el a kerületi börtönökben; nem a büntetés hossza, hanem a vétek neme határozza el, ki tartozzék oda. Ha kevés ily börtön állíttatik is fel, csak jól legyen alkotva.

Gr. Dessewffy: A magány rendszer szigorúságát lehet enyhíteni. A tébolyodás esetei Angliában alig fordulnak elő. Mind a két rendszer szerinti próbatétel sok zavarodásra adhatna alkalmat s biztos resultatumot mégsem adna.

Dubraviczky: A magány rendszert pártolja. Hajlandó lenne a gr. Nádasdy javallatára hajlani, ha a vétkes individualitása a biró előtt tudva lehetne. A pestmegyei tömlöczben is nehány héttel ezelőtt egy különzárt felakasztotta magát.

Palóczy: A vétkes tűrje a büntetést, melyet a biró kimondott reá, de többet ne; már pedig a hallgató rend-

szernél a poroszló a septemviratus feletti biró. Hogy lehet 1600 asszonytól azt kivánni, hogy büntetésök ideje alatt mindig hallgassanak. Borsodban két rab az imádkozás közben egyezett meg, mint lopjanak lovat mindjárt a kiszabadulásuk után. A magány rendszert pártolja. A kirendelendő alválasztmány gondoskodhatik az enyhítő módokról is. Nem elégedne meg egy-kettő felállításával, attól tartván, hogy majd papiroson fogna maradni.

Hertelendy: A magány rendszer mellett, a megtébolyodhatást elhárító enyhítésekkel.

Gr. Teleky: A magány rendszer mellett, némi némű módosításokkal. Vigyáznunk kell arra, hogy a magány rendszerből néha öngyilkosság is következik, ez pedig némi tekintetben halálos büntetés, még pedig bűnnel összekötve. Kilencz tizedrésze rabjainknak munkakerülőből áll, ezekre nézve igen hasznos következésű lenne a dolgozás. Célirányosnak tartja mind a két rendszerrel próbát tenni. Meg lehet a proportiót alapítani a magány rendszer és hallgató rendszer szerinti büntetések között.

Andrássy: Csak az birja az isméti szólásra, hogy a próbatétel többek által pártoltatott. Ha készek voltunk a kórházakra csupán az emberiség tekintetéből ajánlatokat tenni s azokat létesíteni, ugyan hogyne adakoznánk a büntető s javító házakra, a melyekre nézve az emberiség tekintetéhez még a polgári kötelesség is járul; példát beszélt el a genfi tömlöczről, hogy halála óráján megjavult a rab, sőt a többit is megjavította. A magány rendszerre már több helyen mentek által a hallgató rendszerről, de magány rendszerről hallgató rendszerre sehol sem mentek által. Egyedül a magány rendszert kivánja elfogadni.

B. Wenkheim: A magány rendszer mellett. A részletes munkálat közben lehet enyhítésről gondoskodni.

Olgyay: A magány rendszer mellett. A pozsonymegyei tömlöczben három ölte meg magát magány rendszer nélkül is.

Gr. Károlyi: A magány rendszer mellett. Mind szigorúbb, mind javítóbb, mind az elromlástól jobban biztosítóbb.

Tihanyi: A magány rendszer mellett. A rabok kevesebbülése idővel meg fogja semmisíteni a nagyobb költsé-

geket. A próbát mind a két rendszer szerint azért tekinti czélirányosnak, hogy a különböző rendszernek a nemzet characterire hatása kitünjön.

Lonovics: Több javulást várván a magány rendszertől, ezt pártolja. Akármelyik rendszer fogadtatik is el, a papi oktatást lehetőleg könnyíteni kell. A nádor szólítaná fel a püspököket és superintendentiákat czélirányos kézikönyv készítésére.

Bezerédy kanonok: Osztja a Lonovits vélekedését.

B. Mednyánszky: A magány rendszer alkalmatosabbá teszi a vétkest a javulásra, elszigetelt állapotjában a roszszabbakkali érintéstől el lévén zárva, és csak jó emberekkel jöhetvén érintkezésbe. Ennélfogva a magány rendszert pártolja, az enyhítő módokkal. A próbatételt nem nézi czélirányosnak.

Gr. Pejacsevich: A magány rendszer mellett, próbatétel nélkül.

Nitzky: Mind a két rendszernek van ajánló és nem ajánló oldala is. A kerületi börtönökre nézve a magány rendszert kivánja elfogadni. A próbatételt nem nézi czélszerűnek.

Hader, Lengyel, Pitrof, Klobucharich, Busán: A magány rendszer mellett nyilatkoztak próbatétel nélkül.

Ország birája: A szembetünő többség a magány rendszert kivánja elfogadni előleges próbatétel nélkül. A mi a két rendszer összehasonlítását illeti, ha minden ezen tárgyról megjelent munkák és okoskodások összevettetnek, kénytelen kinyilatkoztatni, hogy mind a két rendszer mellett felhozott okok eddig még bilancziroznak s elhatározottan előre nem mondhatni, hazánkban melyik létesülhet jobb sikerrel.

Personalis: Jó lenne mind a két rendszert kidolgozni, hogy a haza a különbséget jobban láthassa.

Ország birája: Ez a határozatba ütközne, az indító okok azonban előadathatnák.

6-ik ülés deczember 14-dikén.

Ország birája: Minekelőtte tovább mennénk, el lehetne olvasni a separatum votumot.

Zarka: Olvasta a jegyzőválasztás és nyilvánosság iránti különvéleményt. Úgy az alválasztmány tagjainak választása tárgyában.

Ország birája: Nem lévén semmi is benne, a mi nem mondatott volna, nincs rá semmi észrevétele; reménylvén, hogy az itélő mester a többség indító okait is előhordani fogja.

Zarka: Olvasta az *a)* pontot. *(A magány rendszernek, melyben a rabok stb.)*

Andrássy: A rabok dolgozni kényszeríttessenek; úgy is mindegy, mert később mind dolgot fog kivánni.

Pázmándy: A komárommegyei magány rendszerü börtönben három szabó teljességgel nem akart dolgozni.

Gr. Teleky: A magyar kondás, kanász, ha börtönbe kerül, önként soha sem fogna dolgozni, azért kell kimondani a principiumot, hogy dolgozni kötelesek. Később is használ veszik.

Gr. Zichy: Mintegy három hétig nem kellene dolgot adni, azután pedig szorítani kell a munkára.

Deák: Sok előtt kedves lévén a semmit sem tevés, szükségesnek tartja, mint elvet kimondani, hogy a rab dolgozni köteles. Ha nem akar, lehet ágyelvonás, sötét bezárás által kényszeríteni.

Bezerédy: A magány rendszer mellett a munkát mint enyhítő módot tekinti, arra tehát kényszeríteni nem kivánja.

Ország birája: A jóravaló restséget, a mennyire lehet, ki kell irtani. A magány rendszer mellett a dolog nem elvből tekintetett melleslegesnek.

Klauzál: A munkára kényszerítőleg kivánja kötelezni az elzárt rabot.

Deák: Kötelezni kell a munkára. Ha más munkát nem tud, tépjen gyapjut vagy fonjon. Ezt sok szégyenelvén, inkább oly munkát választ, a melyet tud.

Gr. Dessewffy: A kényszerítő munkát úgy tekinti, mint egyik alkotó részét a magány rendszernek. Mindjárt

adassék a munka vagy később̈en? a részletes határozatra tartozik. *(Jó lesz, jó!)*

Ország birája: Az, hogy a rabok dolgozni kényszeríttessenek, általánosan elfogadtatik. A *b)* és *c)* pont már most elmarad.

Bezerédy: Jó lenne itt elhatározni, hogy a kerületi börtönökhöz javítási iskola csatoltatnék.

Gr. Zichy: Ez inkább a törvényhatósági börtönökhöz alkalmazható.

Gr. Teleky: Pártolja a Bezerédy nézetét és arra később̈ is visszatérni kiván.

Gr. Dessewffy: Látott Angliában egy igen jeles javító s tanító intézetet. Egy ily intézet tervének kidolgozását az alválasztmánynak meghagyhatnánk.

Bezerédy: Nem lenne-e jó valamely camerale praediumokon, pusztákon, kényszerítve dolgoztató coloniákat alakítani deportatio helyett?

Gr. Teleky: Ezen gondoskodás a választmány körén kívül van.

Personalis: Még nálunk kaphat munkát a kiszabadult rab, csak akarjon.

Deák: A szegények coloniáját jól tevőleg ható status intézetnek tartja, úgy a büntető coloniákat rossznak és embertelennek tekinti.

Klauzál: A politiára tartozónak nézi. *(Ugy van, úgy!)*

Zarka: Olvasta a három pontot. *(A vétek neme határozza el a raboknak stb.)*

Zsedényi: Ezen pontok eldöntését a 8-ik pont utánra két halasztani. Ha pedig csakugyan itt vétetik fel, a rab megrögzöttségétől függesztené fel.

Andrássy: Az elzárás hosszabb idejét venné eldöntő körülménynek. A ki hat hónapi elzárásnál többre itéltetik, vitessék a kerületi börtönbe.

Gr. Teleky: Nem volt czélja az alválasztmánynak, hogy az idő mennyisége is itt elhatároztassék. A kérdésben kifejezett három alternativát különbözteti meg egymástól.

Deák: Ha a megyei börtönök magány rendszer szerintiek lesznek, akkor az idő hosszasága lesz eldöntő; ha pedig

másféle rendszer szerint fognak törvényhatósági börtönök alkottatni, akkor a vétek neme fog elhatározó lenni. Ezen tekintetből nem lenne czélszerűtlen a 8-dik pontot elébb venni elhatározás alá.

Ország birája: A mennyiben a törvényhatósági börtönökre nézve ellenkező vélemények is nyilatkoztak, nem lenne czélirányatlan elébb a 8-ik pont felett értekezni és határozni. *(Jó lesz, jó lesz!)*

Zarka: Olvasta a 8-ik pontot. *(Mily rendszerhez alkalmazandók stb.)*

Personalis: A törvényhatósági börtönökre nézve a magány rendszert tartja jobbnak, de kevés reménysége van a pontos végrehajtáshoz. A ki három évnél többre itéltetik, küldessék a kerületi börtönbe. A culposusok a megyei börtönben maradhassanak.

Pulszky: Financialis tekintetből veszi fel a dolgot. Mennél kevesebb rabot hagyjunk a törvényhatósági börtönökben. A kerületi börtön se lévén infamiával, becstelenséggel összekötve.

Klauzál: A letartóztatottakkali bánásmódról külön szabályt kiván alapítani. A magány rendszer fogadtassék el a törvényhatósági börtönökre nézve. Az elzárás ideje határozza el, hogy a kerületi börtönbe küldessék-e.

Deák: A letartóztatottaknak tartozik a status mindazt megadni, a mi az elszökhetést elő nem segélli; erről külön szabályt kell készíteni. A törvényhatósági börtönökre nézve a magány rendszer behozását körülállásosan támogatta, a hallgató rendszer mellett felhozhatókat czáfolta. Előre láthatni, hogy a törvényhatósági börtönök $^{9}/_{10}$ részit újra kell építeni, de meghatároztatni kivánja, hogy a törvényhatóságok új börtöneiket ne építhessék úgy, mint akarják, hanem azon terv szerint tartozzanak építeni, a mely itt megállapíttatik. Körülményesen mutogatta, mért nem lehet a megrögzöttséget elhatározónak venni, nem lehetvén a szerint praeliminaris calculust tenni. Czélszerűbb, ha az elzárás ideje vétetik elhatározónak.

B. Eötvös: A törvényhatósági börtönökre nézve a magány rendszert pártolja.

Andrássy: A törvényhatósági börtönökre nézve a magány rendszert s az idő elhatározását pártolja.

Gr. Teleky: Következetességből is a magány rendszert óhajtaná behozni a törvényhatósági börtönökre nézve, de a kivitelére nézve lát alig elhárítható nehézséget. Szabolcs vármegyében mintegy 550—600 külön szobára lesz szükség.

Pázmándy: A magány rendszert pártolja a törvényhatósági börtönökre nézve is. Az elzárás hosszabb ideje határozza el, melyik börtönben töltse a rab a megitélt rabságát.

Gr. Dessewffy: Mint kelljen ezután a rabokkal, míg detentióba lesznek, bánni? arról különös tractamentumot kell készíteni. A jövendőre építendő törvényhatósági börtönökre nézve a magány rendszer behozását pártolja. Elhatározó erőt a hosszabb időnek tulajdonít.

B. Vay: Mint gr. Dessewffy.

Ország birája: Úgy látszik, hogy a többség a helyhatósági börtönökre nézve is a magány rendszert kivánja behozni és hogy az elzárás ideje határozza el, melyik börtönben büntettessék a megitélt rab.

Zarka: Olvasta a 4-dik pontot. *(Az egyes kerületi börtönökbe stb.)*

Gr. Dessewffy: Más renddel kivánná a kérdéseket tenni.

Deák: Legczélszerűbbnek tartaná, ha a helytartó tanácsnál állíttatnék egy centrális commissio, mely mind a kerületi börtönökre, mind a törvényhatósági börtönökre ügyeljen. Az illető megyék proponáljanak börtönfelügyelőket, a Felség nevezzen. A megyék nevezzék a megyei felügyelőiket; mind erre, mind amarra nézve ellenőri hatóságot gyakorolhatnának a törvényhatóságok.

Gr. Teleky: Egyetért nagy részben Deákkal.

Klauzál: Mint Deák.

Ország birája: A börtönök kerületi felügyelőségére keresni s jól megválogatni kell az embert; czélszerűbb lenne, ha a Felség nevezi.

Andrássy: Az elnöki javallatot pártolá.

Deák: Jobbnak vélné a részletes kidolgozásra hagyni; azután is határozhatunk.

Palóczy: Hagyjuk a részletes kidolgozásra; a kinek fizetnie kell a felügyelőket, annak illő, hogy szava is legyen a kinevezéshez.

Zarka: Olvassa a 12-dik pontot. *(Hogyha magány rendszer stb.; kell, kell, affirmative fogadtatott el.)*

Olvassa a 13-dik pontot. *(A rabot illeti-e stb.; illesse, illesse, illetni fogja.)*

Olvassa a 14-dik pontot. *(Egyszerre kell-e behozni a stb.)*

Pulszky: Bizonyosan részenként fog behozatni. Legelébb is a letartóztatottak számára kell építeni.

Gr. Dessewffy: Részenként lehet csak behozni a magány rendszert.

Zsedényi: Okvetetlen meg kell határozni, mi idő alatt hozattassék be a magány rendszer.

Ország birája: Az időt jó lesz meghatározni, de ez az alválasztmány részletes munkálatára hagyatik. Most csak abban állapodunk meg, hogy a magány rendszer csak részen ként hozathatik be.

7-dik ülés deczember 15-dikén.

Ország birája: A büntető törvénykezést illető kérdések következnek.

Klauzál: Jobb lenne nem a bűn képzetéből kimenni, hanem előbb a fori coordinatiót venni vitatás alá a 19-dik pont szerint. *(Jó lesz, jó!)*

Zarka: Olvasta a 19-dik kérdést. *(Ki itéljen a tény kérdése felett stb.)*

Deák: Az esküdtszékek systemája szerint mintegy a nemzet, nem pedig fizetett biró itél a tény felett s ezért a nép előtt kivánatosabb. A mely ország behozta az esküdtszékeket, nincs példa, hogy attól megválni kivánt volna. Az esküdtszékeket be lehet hozni hazánkban megtartható institutiónk mellett is. Ha esküdtszékeket nem hozunk be, bele kell mennünk a casuistica kimeríthetetlen tömegébe. A büntető rendszert a kis esküdtszékek systemájára óhajtja és javalja alapítani.

Andrássy: Ha arról meg lenne győződve, hogy a ténynek a büntetéstől elkülönözése azt eszközlené, hogy a tény inkább kivilágosíttatnék, vagy a büntetés igazságosabban mondatnék ki, nem lenne ellene, de ezt tőle épen nem reményli. Az esküdtszékekben kevésbbé műveltek is vevén részt, ezekre az ékesen szólás, a rhetorika, a prókátorok elmés fogásai gyakran kelletinél nagyobban hathatnak. Ha választott és fizettetett birák ítélnek is a tény felett, az a nemzettől jöhet szinte ki. A biró inamovibilitása több garantiát nyújt, mint az esküdtszékek. Rendes kifogások a birák személyei iránt elfogadhatók lévén, ez új biztosítást nyújt. Hogy visszalépések nem történtek, onnan következteté, hogy a népek nem örömest bocsájtják ki kezeikből az oly just, melyet egyszer kezökre keríthettek.

B. Eötvös: Minden emberi intézet általánosan tökéletlen. Itt az a kérdés: melyik jobb, melyik czélirányosabb, az esküdtszékek-e vagy a törvényszékek? Az esküdtszékek csupán arról ítélnek, ez vagy amaz a tett bűntény-e, törvényáthágás-e vagy sem? Ennek elhárítására pedig igen kevés műveltség kivántatik, oly egyszerű. Igen jó hatásúnak tartja azt, hogy a vétkesek az esküdtszékeknél mintegy magokkal a műveltségnek egy fokán álló polgártársaik által, tehát hasonló fogalmak szerint ítéltetnek meg. A recusatio jussát a törvényszékeknél sem lehetvén kirekeszteni, az az esküdtszékeknél sem lehet ártalmas.

Gr. Teleky: Az esküdtszékek lényegességét abba helyezi, hogy azoknál a privát meggyőződés a birói meggyőződéstől megkülönböztetik. Tapasztalásból mondhatja, hogy a birói meggyőződés soha sem alakul magányos meggyőződés nélkül, privát meggyőződés néha van birói meggyőződés nélkül, ekkor a biró a vádlottat feloldozza. Az esküdtszékekre külső körülmények is inkább hathatnak, mint a törvényszékekre. Az is tartóztatja az esküdtszékek pártolásától, hogy azoknál a tényre feljebbvitel nincs.

Bezerédy István: Az esküdtszékeknél sincs egészen az egyes személyek gyarlóságára bizva az itélés, mert ezek előtt is tudva van, a mit a bizonyságokról s azoknak erejéről tartani kell. Több biztosítást lát az esküdtszékeknél, mint a

törvényszékeknél; még azt is, hogy a tény felett nincs feljebbvitel, hasznosnak tartja. Az esküdtszékekben találja a tökéletesülés csiráját; a birói collegiumoknál a pedantismus elnyomja a tökéletesebbülést. Az esküdtszék az életből, az originálokból itél, a birói törvényszékek pedig csak a második, harmadik copiából itélnek. A tárgyat a kivánt mezőre látja vitetve, a hasonlatosságok mezejére, minden más politikai s melléknézetek nélkül s így pártolja az esküdtszékeket.

Szerencsy pers.: Az esküdtszékek igen széles cosmopoliticai műveltséget kivánnak. A francziák nem sokat értenek az esküdtszékek intézeteihez. Ne kerülje ki figyelmünket a nemzetek körülállása, helyzete. Hogy az angoloknak kedvesebb lehetett az esküdtszék intézete, mint a VIII. Henrik és Véres Mária önkényes szabályai, az természetes. Gondoljuk meg, hogy itt a szabad magyar vétségbe esés esetébeni megitéltetéséről akarunk intézeteket javallani. Omni exceptione major tanuk vagy a corpus delictivel erősített önmegvallás kivántatik a lemarasztalásra, convictióra. Az ember nemcsak gondolkozik, de képzelődik is. Mostani állapotunkban az esküdtszékek behozatalát nem kivánhatja s nem pártolhatja.

Pulszky: Minden büntető rendszer megalapításánál a főnézetnek oda kell intézve lenni, hogy a lehetőségig kevés igazságtalan itélet hozattassék. A megvesztegetés könnyebb a törvényszékeknél, mint az esküdtszékeknél. Az állandó biró a büntető törvényszékeknél elkeményedik, mindenütt bűnt lát. Más a műveltségnek nem magosabb fokán álló nemzeteknél is léteznek az esküdtszékek, létezhetnek nálunk is. Azt hiszi, hogy az esküdtszék csak a tanuk vallomása után, és az indiciumok szerint itél és ment a prókátori fogások hatásától. Ha az esküdtszék ártatlant kárhoztat vagy vétkest ment fel, más esküdtszék eleibe vitethetnek még egyszer. Minden büntető biráknál praejudiciumok erednek és végre a praejudiciumok hinárjába jutnak. Törökországot kivéve, sehol sincs oly rossz büntető törvényszék, mint nálunk sok megyékben, sok kir. városokban. A francziák az esküdtszékeket tartják a revolutio legjelesebb gyümölcsének. Azt hiszi, hogy nem fogunk a nemes és nem

nemes számára külön büntetőrendszert készíteni. Az esküdtszékeknél leli azt fel, a mit a Szentírás mond: a betű az, a mi megöl, a szellem az, a mi elevenít.

Ország birája: Azon vád, hogy az állandó biró elkeményedik, a magyarországi törvényszékekre, hol kisebb-nagyobb mértékben többnyire nyilvánosság volt, nem alkalmazható. Abból, hogy a privát meggyőződés szigorúbb, mint a birói, csak biztosítást következtethetni.

B. Mednyánszky: Az esküdtszékeket annálfogva sem tartja behozhatóknak, mert az abban leendő részvételre a népet eléggé müveltnek és alkalmatosnak nem tekintheti, mert már a tény feletti itélésre is megkiván tatik a törvények ismerete, és az imputatio fokozatának tudománya. Nem ismer veszedelmesebb hatást a bíróságra, mint az úgynevezett közvélemény hatását; ez veszélyeztetheti leginkább a birák függetlenségeit. Az esküdtszék elbirhatatlanul költséges is, mint mutatja Würtemberg.

Palóczy: Az győzte meg leginkább régóta az esküdtszékek czélirányosságáról, hogy a földön az Isten képét viselő nép itél benne. Ha Angliában az esküdtszékeket fel nem függesztették volna, Anglia királynéja, úgy ha Franciaországban esküdtszék itélt volna, XVI. Lajos nem lépett volna vesztő helyre, a Bastille nem lett volna úgy népesítve. A prókátori talentum legfeljebb azt eszközölheti, hogy egy kétes vétkes felmentetik, ez pedig nem nagy rossz. Kiemelt némely vádnemet az esküdtszékek védelmére s ezektől el nem áll.

Gr. Dessewffy: A kik az esküdtszékeket pártolják, azt állítják, hogy a tény elitélésére nem szükség törvénytudomány. Azonban, ha ez sok esetre illik is, de bizony számtalan esetekben van szükség arra, hogy a tény fölötti biró a discriminatio, az elkülönözés szabályait is tudja. Számtalanszor lévén a tény elkövetése s annak vétkes volta s büntetést érdemlősége csaknem elválaszthatatlanul összekötetve. Az esküdtszékeknél is vannak némely hosszas gyakorlat által megállapított szabályok, ezeknek hiányát vetik leginkább az angolok a franczia esküdtszékek ellen. Az esküdtszékek is lehetnek a környülállásokhoz képest néha kelletinél

lágyabbak, néha kelletinél szigorúbbak. Mindkettőt esetek előadásával világosíthatni. Az esküdtszékek más országokban annak approximativ surrogatuma, a mi nálunk eredetiségiben fennáll, t. i. a municipalis jussoknak. Hollandiában Napoleon alatt esküdtszékek divatoztak. Most nincsenek s megvannak elégedve jól organizált törvényszékeikkel. Az esküdtszékeket nem tartja most még körülményeink között hazánkban behozhatónak.

Deák: Több helyekre vitetett már Angliából által az esküdtszékek intézménye és mindenütt, ha nem virágzik is annyira, mint Angliában, mégis jobbnak találtatott az előbbeni büntető rendszernél. A hatalom visszaéléseit beteg állapotnak kell tulajdonítani. Ha máshol irattak is vérrel néha törvények, bizony annak példáját hazánkban is találhatni — p. o. a Karraffa itéletei. Érdekesnek látszik első tekintettel azon az esküdtszékek ellen előhozott ok, hogy a tény feletti itéletről nincs feljebbvitel. De ebben valódi contradictiót nem lát. Mert a feljebbi biró csak puszta betűből itélhet, nem lévén azon helyzetben, melyben az első biró volt, a ki a vádlottat, a tanút hallotta, arczát látta. Az esküdtszékek eleibe határozott kérdés tétetik, de ha a tény a büntetéstől el nem választatik, már határozatlan kérdés tünik elő. Ha az esküdtszék azt mondja: nem vétkes, további birói eljárásnak helye nincs; ha pedig az esküdtszék azt mondja: vétkes, ekkor az esküdtszék csúcsán álló biró viheti a tárgyat más esküdtszék eleibe. A judicium parium egész mértékbe sehol sem létezett. Ha a büntető rendszer előtt mindnyájan egyenlők leszünk, az esküdtszék judicium parium lesz. Ha egyes esetben a törvényszék hibásan itél, az egész intézet veszti el a bizodalmát, de ha az esküdtszék itél hibásan, változván esetenként az esküdtszék tagjai, legfeljebb is az egyes tagok vesztik el a bizodalmat, az institutio iránti bizodalom megmarad. Az esküdtszékek behozatala könnyítené a büntető rendszer előtti egyenlőséget. E nélkül vélekedése szerint: nulla salus

Gr. Teleky: A tárgy meritumára az előbbeni vélekedésihez ragaszkodik. A betegségi állapotokban előfordult kinövésekből, abnormitásokból következtetéseket nem vonhatni.

A valódi körülállások a felsőbb biró eleibe kerülő irományokból is kivehetők, a meggyőződés elhatározását nem bizná a vádlott és a tanúk viseletének látására, ez még elfogultságot is szülhet, mely nem lenne czélirányos. Több az esküdtszékek mellett előhozott okokat czáfolt.

Pázmándy: Az esküdtszékeket annálfogva is pártolja, mert ezeknél praejudiciumok nem alakulhatnak. Adna Deák projectumot a behozatás módjáról.

Ország birája: Sokkal fontosabb a kérdés in thesi, mint sem hogy a mód megváltoztathatná. Folytatni fogjuk.

8-dik ülés deczember 16-án.

Ország birája: Folytassuk tegnap félbeszakadt tanácskozásainkat.

Andrássy: Nem tartja helyesnek az eddigi eljárással, gyakran hibás gyakorlattal hasonlítani az esküdtszékeket. Az esküdtszékek egyik legjobb oldalának tartja azt, hogy szabad választás útján jut bele az esküdtszék tagja. A nyilvánosságot, szabad választást, a büntetőtörvény előtti egyenlőséget pártolja, de azokat a szabályozandó törvényszékeknél is alkalmaztathatóknak véli. Az assimilatiónak barátja, de ezt sem kívánja oda vinni, a hol annak végződni kellene. A honoratiorokat jószág, személy és élet fölötti biráskodásra alkalmazni nem kívánja. Más előzmények szükségesek elébb, mint sem a legfőbb jussal, a biráskodásra való megbizással felruházni. Mi jobb: a privát meggyőződést követni-e, vagy a törvény hideg szavához ragaszkodni? A vádlottakra nézve nagyobb biztosítást lát a törvény szavához hideg ragaszkodásban. Nem tekintheti czélirányosnak a tény feletti ítéletnek az esküdtszékekre való bizásával épen a személy és élet fölötti itélethozást bizni oly bíróra, ki itéletének okát nem adja, okát adni nem tudja, az esküdtbirákra. A statáriumban in origine akasztatik fel a vétkes, de azért azt rendszer gyanánt nem ajánlaná s nem fogadná el. A büntetéseknél teljes garantiát s minden oldalra ható biztosítást kiván. Az angol law of evidence csak egyoldalú. A census megállapítása által a pénz-aristokratia alapíttatna meg.

Az esküdtszékeket nem pártolja, hanem a törvényszékek gyökeres reformját.

Klauzál: Úgy látszik, sokan attól félnek, hogy subjectiv meggyőződésből ártatlan is fog kárhoztattatni, és vétkesek feloldoztatni, de ez megtörténhetik az objectiv meggyőződés mellett is. Szeged városából beszél el egy példát, hol egy gyilkosság miatt két ártatlan végeztetett ki. A megkegyelmezett harmadik később Majlandban megvallá, hogy csak maga követte el a gyikosságot. Ha kormány férfia lenne is, akkor az esküdtszékeket ajánlaná; az esküdtszékeknél netalán megtörténhető hiba soha sem háramolhat a kormányra. A kormány nevezte birák nem igen viselik szíveken a nemzet érdekeit. A választott birákban valamivel több a garantia, de ezek is függenek a választásoktól, kivált ha egy nagy restaurator kerülne elejökbe. Az esküdtszékek tagjait mind a kormánytól, mind a választóktól függetleneknek tartja s azért lát bennök legtöbb garantiát. A »jurati nobiles judicent«-be régi nyomát látja az esküdtszékeknek. Ha Anglia Canadának is megadhatta az esküdtszékeket, bizony nálunk is veszedelem nélkül behozható; bármily tökéletes törvényeket alkossunk is, azt kikerülni nem lehet, hogy a biró subjectiv meggyőződése különböző lesz az objectivtől. A felsőbb birák választásában nehezen nyerhetvén részt, a felsőbb megvizsgálás a kormány kezébe megyen által. Örökösen lekötelezett maradván a kinevezett a kinevező iránt.

B. Jósika: Az esküdtszékeket nem tekintheti oly conditiónak, sine qua nem lehetne eszközölni, hogy a subjectiv meggyőződés a maga hatását megtarthassa. Az önérdekeknek fogalma gyakran jöhet collisióba a birói hivatással. Azt mondani nem lehet, hogy a gyakorta itélő biró jól nem itélhet, valamint azt sem, hogy az először vagy ritkán itélő esküdt biró jól fog itélni. Nagy különbség a Verbrechen és Vergehen között. A mindkét részről felhozott és felhozható példáknak nemcsak erőt tulajdonít. A Beweis theoria czélirányos kidolgozásában hathatós biztosítást lát s azt oly abstract principiumokra kivánná alapítani, melyek a subjectiv meggyőződés hatását ki ne zárják. Azt, hogy a rhenusi tartományokban az esküdtszékek megtartattak, aligha nem azon

politikai nézetnek kell tulajdonítani, hogy azon részek oly ország mellé estek, melyhez nem vonzódtak. A vádlottak, a tanuk viseletének hatását a bizonyító módok utolsó fokának tekinti; ha annak nagyobb erő tulajdoníttatnék, nagy tér nyittatna a tettetésnek. Ennek hatásától jobb, ha a biró óvja magát. Ezen okoknál fogva nem pártolja az esküdtszékeket, hanem a szabályozandó törvényszékeket. Az igazság kiszolgáltatására nézve különbséget állítani nem kiván, de ez a törvényszékekkel is megfér.

B. Eötvös: Ha egy biró itélne a tény és büntetés felett, igaz, contradictio nem fordulna elő. De törvényszékeink collegiumok s gyakran megtörténhetik, hogy a ki a tény elkövetését megbizonyítva nem látja, mégis a büntetésre nézve is meggyőződése ellen szavaznia kell. Mi a Beweistheoria? A törvényben kimondott, tapasztaláson épült okok. Ilyesek az esküdtszékek tagjainál is feltalálhatók lehetnek. Az esküdtszék mind a tett, mind annak bűnös, vagy nem bűnös léte felett itélni képes és eljárása bizodalmat nyer a recusatio által is. Elősorolta az esküdtszékeket ajánló okokat, úgy az azok ellen előadott ellenvetéseket is. A törvényszéki biró és vádlott között az a lényeges különbség létezik, hogy a biró alig teheti magát azon esetbe, melyben a vétkes van. Azt hiszi, hogy tökéletes bizonyítási theoriát kidolgozni nem is lehet. Ha önelismerés nélkül kárhoztatni nem lehet, a moralis tortura foglal helyet. Mint Burkusországban történt. Angliában az esküdtszékek gyakran csak azért mentik fel a vétkeseket, hogy a törvényhozást lágyabb büntetések behozatalára birják. Az appellata veszélyeit beszélette elő. Mindazon nagy tisztelet mellett is, melylyel a felsőbb megvizsgáló törvényszékek iránt viseltetik, bennök nem nagy garantiát lát s érettök az esküdtszékeket fel nem áldozza. A kormány iránti bizodalmat semmi sem nevelheti inkább, mint az esküdtszékek behozása; ez a törvény iránti tiszteletet is nevelné. Ha a nem régibben lefolyt kedvetlen perekben esküdtszék hozta volna azon itéletet, nem lett volna oly kedvetlen következése. Az esküdtszékek behozatalát megegyeztethetőnek tartja a nép műveltsége fokával.

B. Vay: Az esküdtszékek intézetét nem látja oly tökéletesen kifejlettnek, hogy azok behozatala kedviért minden eddig létezett büntető rendszereket egy penna vonással eltörüljön. Mindazon egyes jót, a mi az esküdtszékekről mondatott, megszerezhetőnek tartja a törvényszékeknél is. A törvényszéki birák is vissza térnek egyébiránti polgári helyzetökbe. A vétkes személye hatása inkább elfogultságot okoz, mint sem igazságra vezet. In praxi lehetetlennek látja, hogy a tényről a vétkesség nélkül lehessen itélni. A birói meggyőződésben a tény elkövetése és vétkes volta elválaszthatatlan kapcsolatban áll. Bűnös mentethetik igen ritkán fel a törvényszékek által, de ártatlan soha sem kárhoztathatik.

Dubraviczky: Az esküdtszékeket institutióinkkal megegyeztethetőknek tartja. Egy itéletet olvasott fel a kecskeméti 1658-diki januárius 8-dikáról szóló jegyzőkönyvből, melyből azt következtette, hogy még a török iga alatt is létezett néminemű nyoma az esküdtszékeknek.

Deák: Nincs aggodalma a tanácskozás resultatuma felől. Minden esetre fog terjedni a két eszme, s a melyik megérik, el fog fogadtatni és sikerülni. Nem kell a biróságokat personificálni, hanem általánosan kell venni. A logica szabályai szerint nem lehet következtetni, hogy a Beweistheoriája csak mint minimum tekintessék a biró által. Igaz, hogy az élet csalhat, de a kép originálisa alatt nem csupán a vádlott képét érti, hanem az egész procedurát, a tanuk habozását, ingadozását; ezt elég híven papirosra vinni nem lehet. Még inkább igaz az, hogy a felső bíróság a hiányos irományokból tökéletesen nem itélhet.

Ország birája: Az esküdtszék basisát abba látja helyezve, hogy a tény kérdését a büntetés kérdésétől el kell választani. Ezt pedig sokszor nem lehet tenni. Sokszor a ténykérdés a jogkérdés legdelikátabb részét is kimerítette és magába foglalja. Hogyan analysalódik e kérdés: Vorsätzlicher Mord, schuldig-unschuldig? Az hogy szántszándékos gyilkos-e, már nem ténykérdés, hanem jogkérdés. Illusiónak tartja, hogy az esküdtszék csak ténykérdésről itél. Azért sem tartja az esküdtszéket elfogadhatónak, mert semmi szabálya nincs, semmi felelősség vele összekötve nincs. Innen eredt a

jury mindenhatósági eszméje, a mit az Istenen kívül másnak nem tulajdonít. Nehéz ugyan tökéletes Beweistheoriát készíteni, de ahhoz közeljárót csakugyan lehet. Példát mondott arra, hogy a vádlottak megvallották a bünt, mégis felmenteni kellett. Nem tekintheti jónak, hogy a kisebb érdekü perekben megengedtetik a felebbvitel, a büntető perekben pedig, a hol becsület és élet forog fön, a felebbvitel előre megtagadtassék, mint az esküdtszékek theoriája megkivánja. Ha a királyi városiakhoz való közeledést csak az esküdtszékek behozatalával érhetné el, ez előtte meggyőző lenne. De azt hiszi, hogy minden nemes inkább fogja magát a jól elrendezendő városi tanács alá adni, mint a polgári tömegből veendő esküdtszék alá. Angliában a vallásosság, a törvény iránti tisztelet, a birónak esküdtszékre gyakorolt hatása gyökereztette meg az esküdtszék intézetét. A czélirányosan szabályozandó nyilvánosság és választás tökéletesebbítheti, biztosítóbbakká teheti a törvényszékeket; a nélkül, hogy idegen fát ültetnénk által, honi basisra építhetjük javallatunkat.

Tihanyi: Az esküdtszékek tagjainak kijelölése még a politikai nézetek eredménye is lehet. Meggyőződése szerint az esküdtszékek behozását nem pártolhatja. A külsőnek benyomását inkább károsnak, mintsem hasznosnak tartja.

Deák: Soha sem tartotta az esküdtszék alapjának, hogy a tény kérdése a büntetés kérdésétől elkülönöztessék. Az esküdtszék alapja abban áll, hogy a felett itél: vétkes-e? A többiről a biró itél mint a fokozatról. Ha a józan belátású esküdtbiró arról nem itélhet, vétkes-e? ott a büntető törvény ignotos fallit, notis est derisui. A büntető törvénynek oly világosnak kell lenni, hogy mindenki tudhassa, mi szabad, mi nem, mely cselekedet vétkes, mely nem? Különben nem lehet mindent megitélni. A juryk omnipotenciája csak olyan, mint a septemviratus omnipotenciája, csakhogy ez korlátlanabb. Az esküdtszékeket magyar basisra kivánja alakítani. De a factum feletti itélethozást kormány kinevezte birákra nem bizná. Itéljenek ezek a formalitásokról, a fokozatról, de arról, vétkes-e, vagy sem, ne. Ezt csupán az esküdtszékekre kivánja bizni.

Ország birája: Továbbá is állította, hogy a tett feletti és jog feletti kérdést egymástól elválasztani csak igen-igen ritkán lehet.

Zsedényi: Összehasolította az esküdtszékeket a perjurium kérdése fölötti biráskodásával a szentszékeknek. Nem esküdtszéknek, hanem választott bűnbiráknak nevezné. Minden megyébe restauratiókor 72 ilyent kellene választani, a honoratiorokat sem rekesztvén ki. Minden terminusra 18 jelenjen meg, 9 visszavettethetik, 9 összeülne a másodalispán elnöksége alatt. A civilis sedria öt tagja határozná el a büntetést. Az esküdtszékeket oly modorban, mint ajánltatott, nem fogadja el.

Ország birája: Folytatni fogjuk.

9-ik ülés deczember 17-én.

Ország birája: A félbeszakadt tanácskozást folytatni fogjuk.

B. Wenkheim: Azt hiszi, hogy az esküdtszékek behozása emelné a népet a míveltség azon fokára, mely őtet még más üdvös intézetek elfogadására rövid idő alatt alkalmatossá tenné. Az esküdtszékek behozását pártolja.

Hertelendy: Mellőzi a mostani törvényszékek hiányainak előadását. Az esküdtszékekben véli feltalálhatni a biztosabb és gyorsabb igazságszolgáltatást. Az esküdtszékek tagjai úgy sem fognak a nép salakjából vétetni, a jobbakban pedig elég tehetséget lát a tett feletti itélethozásra. Az esküdtszékek behozását pártolja, fenntartván, hogy ha másra dülne el a határozat, a külön véleménybe nemcsak az indító okok, de a mód is, mely szerint behozható lenne, előadathassék.

Busán: Az esküdtszékek gyengébb oldalát előadott példákkal mutatta. Sem az esküdtszékek behozatalát, sem a Zsedényi által javalt középutat el nem fogadja s a nemesi praerogativát általánosan megszüntetni nem kivánván, a törvényszékek szabályozását óhajtja.

Szutsics: Az esküdtszékek institutiója ellen magában ellenvetése nincs; jó lehet az másutt, de hazánkban azt be-

hozni nem kívánja. Óhajtja, hogy a tett felett is értelmes biró itéljen és itéletétől a feljebbvitel feltartassék.

Personalis: Practice nem tudja azon határvonalt megkülönböztetni, hol végződik a »vétkes-e« kérdése és hol kezdődik a büntetési kérdés. Egy jól kidolgozott büntetőkönyvbe könnyebb a tettre illő büntetést meglelni, mint azt meghatározni, vétkes-e vagy sem? Szemünk előtt kell tartani »Oderint peccare mali formidine poenae«. Ezt nem mellőzhetjük el, csak ez biztosíthatja a békés polgárok személyét s vagyonát. Az angol nép emelkedését angol kifejezésekkel terjeszti elő. Az András bulláját nem a nép, hanem a nemesség nyerte s eszközlötte a tudvalévő körülállások között. Egynéhány évek óta több bizonyságát adta a nemesség, hogy a népet magához emelni kívánja. Kivált a büntető rendszert illető változtatásokat igen vigyázva kell tenni, rögtöni nagy változtatás veszedelmes lehet. Több iszonyú vétkek eseteit beszélte el. A nemesség sem ment a vétekre hajlandóságtól. Nem örülünk-e, ha azt halljuk, hogy itt vagy ott a restauratio gyilkosság nélkül ment véghez? Érinté, mint buktattatott meg Szatmárban a 12 pont a tyukodi nemesek által. Azt a kifejezést »kormány embere« megfogni nem tudja, magában a hivatala változtatásakor semmi változást nem érzett. Lelke meggyőződését követi, mint azelőtt követte. Véleményében nem függ senkitől. Még most a körülményeinkhez, institutióinkhoz az esküdtszék nem illő s biztosságot nem nyújt.

Bezerédy István: Az esküdtszék institutiója a függést kirekeszti. Az előadott borzasztó vétkek okát némileg az itélőszékek majmolásának tulajdonította. A némely tekintetben igen mívelt Burkusország még nem régen Európa botrányára kerékbe töretett. Esküdtszéke nincs, büntető törvénye rossz. Ceylon-szigetében az esküdtszék behozatala varázserővel szelidítette a nép charakterét s mozdította elő művelődését. Applicatiója a büntető törvénynek a biró kezében marad, az esküdtbiró csak a tény felett itél, már pedig a concret itélő tehetséget a néptől megtagadni nem lehet. Ha az esküdtszék jobb tulajdonait a törvényszékekbe beojtani s általhozni akarjuk, surrogatumot készítenénk

ezeket jónak nem tekintheti. Előadá, mely siralmas Hollandiában a büntető eljárás, mely igen óhajtja a nép az esküdtszékek visszaállítását. A királyi városok érdekibe is dicsérte az esküdtszékeket. Ne ereszszük el használat nélkül a kedvező alkalmat. Hasson reánk azon tekintet, hogy az esküdtszék az életet képviseli, az életből vett emberekből lévén összetéve. A kisdedóvó intézetben a legpajzánabb gyermek tétetvén vigyázóvá, megszelidül és jóvá lesz.

Ország birája: Sajnálva hallotta, mintha a királyi városokhoz való közeledést csak az esküdtszékek behozatalával lehetne elérni; megvan győződve, hogy az általa kitüzött úton és módon hamarább és biztosabban érettethetik el.

Gr. Károlyi: Az esküdtszékek behozatalát még most nem pártolhatja. Azt azonban jónak véli, hogy mind a két vélemény mellett előhozott indító okok meríttessenek ki s terjesztessenek a haza eleibe.

Olgyay: Az esküdtszékek behozatalát pártolja.

Gr. Dessewffy: Még 1828-ban az országos deputatio az állandó törvényszékekben helyeztette a legnagyobb biztosítást. Az esküdtszékek institutiója felett a pálczát eltörni szándéka soha sem volt. Nem elég azonban csak azt mutatni meg, hogy az esküdtszékek másutt — kivált az általa buzgóan tisztelt Angliában — jó következéssel divatozik. Itt azt kellene megmutatni, hogy az esküdtszékekben oly jó tulajdonságok vannak, melyeket a törvényszékek javításába be nem hozhatunk, sőt az esküdtszékek nélkül el nem érhetünk. Ez pedig eddig bebizonyítva nincs, s ezt bebizonyítani alig lehet. E két szó emberölés és gyilkosság közötti különbségből mutatta, hogy az esküdtszék nem mindig csupán a tény felett itél. A Beweis-theoria szükséges voltát mutogatta, úgy mint a bizonyságok minimumát. A hol csak subjectiv a meggyőződés, nem birói, azért mentetik fel a vádlott; mert ha birói meggyőződés nélkül kárhoztattatna, a Beweis-theoria szerint azt motiválni nem lehetne. A morale accessoriumok nélkül, mint a milyenek az angol nép vallásossága, a törvény iránti tisztelete, nem lehet az esküdtszékektől azon üdvös következéseket reményleni, melyek Angliában mutatkoznak. Mutatta, hogy Ceylonba

s más coloniába Anglia angol birákat küld s mily nagy hatása legyen ezen biráknak mind az esküdtszékre, mind pedig a népre. Csináljunk két skálát, az egyik hypothesise legyen az esküdtszék, a másiké egy jól organizált törvényszék; ez utóbbiban több biztosítást lát. A birák úgynevezett pedanteriáját enyhítheti a nyilvánosság. A lótolvaj soha sem fogja magához hasonlónak nézni a telkes gazdák sorából veendő esküdtbirót. A mi institutióinkba felvenni azokat, kik abba felvéve nem voltak, biztosabb, mint szokatlan institutiót hozni azokra, kik azt épen nem ismerik.

B. Eötvös: A bajor kormány a régi bajor tartományokban épen a sajtói vétkekre nézve akarta behozni az esküdtszékeket, pedig épen ezeknél legnehezebb a tény és büntetés feletti kérdést egymástól elkülönözni. A büntető rendszerben megkívántató tulajdonság, hogy senki sem büntethessék addig, míg polgártásai által ki nem mondatik, hogy a vétkes tettet ő követte el, vagyis hogy ő vétkes. Ezt pedig csak az esküdtszéktől várhatni biztosan. A bizonyítási theoriának rész szerint lehetetlen, rész szerint szükségtelen voltát mutogatta. Moralis torturának nézi az absolutiót ab instantia, mely az esküdtszékeknél nem fordulhat elő. A motivatióban és az apellátában nem lát annyi biztosítást, mint a mennyit az esküdtszékekben talál. A bizodalmatlanságban sok rossz következés fekszik. Mikor a felsőbb bíróság az első biró itéletét megváltoztatja, akkor az első biró meggyőződésének egy felsőbb meggyőződést substituál, ez pedig az első bíróság tekintetét rontja, az iránta volt bizodalmat csökkenti. Ezekhez képest továbbá is az esküdtszékek behozatását pártolja.

Gr. Apponyi: A ténykérdés megkülönböztetésére nézve az ország birája előadását osztja. A bizodalom rendszerint az individualitástól függ, ez szinte úgy feltalálható lehet a biráknál, mind az esküdtszékeknek tagjainál. De azon biztosítást, melyet a szabályozott bíróság itéletétől megengedendő feljebbvitel nyújt, az esküdtszékeknél fel nem találja. Mutatta a sympathiából eredt elfogultság káros következését; néha a védelmet, néha a vádat sem hallgattatja illő figyelemmel. Ezeknél fogva az állandó törvényszékek szabályo-

zását tartja jónak. Birói eljárásban a törvényen és lelkiismeretén kívül senkitől és semmitől sem érzi magát függőnek. A megvesztegetési és egyéb gyanusítgatások az esküdtszékekre is vissza toroltathatnak. A tapasztalás bizonyítja, hogy némely törvényhatóságoktól tökéletesen elkészült perek jönnek appellátába, másoktól ellenben nagyon hiányosan s hanyagolva készült pereket láthatni; ez nyilván mutatja, hogy nem az institutiónk rossz, hanem az alkalmazása. Az esküdtszékek behozását még most nem látja hasznosnak.

B. Mednyánszky: Igaz, hogy a gyárművek tökéletessége nagy részben abban áll, hogy az egyes részek külön emberek által készíttetnek. De ezt a büntető eljárásra alkalmaztatni nem tarthatja jónak. Históriai adatokkal mutatta meg, hogy az esküdtszékek sem különözik el a tény és a büntetés kérdését; különben az esküdtbirák nem ajánlanák gyakran a vétkest a király kegyelmébe eleve. Hogy az originál látása nem mindig teszi egészen világossá a tény kérdését, különösen bizonyítja az, hogy az esküdtbirák gyakran több óráig tartott tanácskozás után mondják kia vétkest vagy nem vétkest. Már a rómaiaknál nemcsak convinco vagy absolvo iratott a cserépre, ott volt még a non liquet. Hasznos a társaságra az is, ha a vádlott ex insufficientia probarum felmentetik, mert később kivilágosodván a tény, folytatható a büntető eljárás; az esküdtszékeknél ez nem történhetik. Marad elébb kijelentett vélekedése mellett.

Dubraviczky: Nagy-Mihályban 1563-ban hozott ítéletet olvasott fel, s abból következtette, hogy a tény fölött már akkor is a megbizott birák ítéltek, a büntetés az úrra bizattatván.

Pulszky: Az esküdtszékek behozatalának nem lehet az akadálya, hogy idegen institutio. Hiszen a gróf Cziráky munkája szerint a királyi szék örökös általadása is nem honi, hanem idegen eszme volt; ha ez mégis kivánt sikerrel létezhetik, szinte úgy létezhet az idegenektől hozzánk hozandó esküdtszék is. A szóbeli eljárásnál nem láthatja a feljebbvitelt eszközölhetőnek. A nem apellálhatás már eddig is sok esetekben létezett. A mi az esküdtszéket illeti, az létezett egyenként eddig is hazánkban; a recusatio maga

az, a mi nálunk eddig nem divatozott, de ebben oly rosszat nem lát, a mi az esküdtszékektől elidegeníthetne. Gróf Dessewffy is új intézeteket javalván, belejön azon eszme újításba, a melyben mi, az esküdtszék védői vagyunk. Ha másutt Justizmord történik, közönségessé teszik az ujságok; de ha nálunk történik, az az archivumok homályába bonyolódik s egy-két század múlva egy buvár tudós kutatja ki. Mikor arról volt szó, hogy a váltó-főtörvényszék alkotó részét tegye a kir. Curiának, az mondatott, hogy a mindenkori pénz körüli ítélés bepiszkolhatná végre a birákat. Hát a vér kevésbbé piszkolhat? Szomorú dolog, hogy azt lehet s szabad mondani s ok van rá, hogy a birák nem tiszteltetnek.

Ország birája: Itt csak az mondatott, hogy nálunk a birák nem tiszteltetnek annyira, mint Angliában; részéről, egyrészt azzal nem gondolt, arról nem aggódott, mit mond más róla, ha lelkiismerete nyugodt volt; más részt birói mineműségiben a kormánytól soha utasítást nem vett, de nem is fogadott volna el.

Deák: A hasonlítás mezején állván, nagyon nehezedne állása, ha az, a mi az itélő törvényszékekről in abstracto hozatik elő, s azok ellen állíttatik fel, az itélő törvényszékek nagy tekintetű tagjai részéről úgy vétetnék, mintha a törvényszékek itt lévő tagjaira vagy collegiumaikra alkalmazólag mondattak volna. Annálfogva kéri, hogy a mi az institutio ellen in abstracto mondatik, a személyekre ne értetődjék; különben a nyilatkozásokat, a discussiót a kiméletesség nagyon korlátolná. Czáfolt több az esküdtszékek ellen felhozott okokat.

Pázmándy: Abból, hogy nem az esküdtszék, hanem a biró határozza el az imputatio fokát és a minimum s maximum közt a büntetést, azt következtette, hogy a birónak nagyobb a hatásköre, mint az esküdtszéké. Az eddigi procedurát Károly hozta be Olaszországból; akkor az is, valamint a váltótörvények s több institutióink idegenek voltak, de később hasznosaknak mutatkozván; meghonosultak. Érezvén, hogy pénzünk nincs, bankot kivánunk; ez szinte

nem honi eszme, mégis jó lenne, ha sikerülhetne. Így tekinti az esküdtszékek behozatalát is, és némely ellene felhozottakat czáfol.

10-dik ülés deczember 18-ikán.

Ország birája: Folytassuk félbeszakadt tanácskozásunkat.

Bezerédy kanonok: A magyar a világ kincseért sem adná megyei municipális intézeteit; ez is egy ok, hogy institutióinkal inkább megegyeztethető javításról gondoskodjunk. Az esküdtszékek behozatalát nem pártolja. Párist kivéve, a franczia városok nincsenek a mívelődésnek magasabb fokán, mint magyar városaink az esküdtszékek nélkül is. Nem csirája tehát az esküdtszék a nép mívelődésének s azokban garantiát nem lát.

Fogthüi: Az esküdtszékeknek a magyar institutiókhoz közelítőleges szabályozását s behozatalát pártolja. Ha azonban oly valami más javaltatna, melyben az esküdtszékek jó tulajdonságait fellelné, kész lesz hozzá járulni.

Gr. Pejacsevich: Az esküdtszékek behozatalát pártolja.

Palóczy: Némely az esküdtszékek ellen felhozottakat czáfolt. Azért, hogy — juratus korában — egy 20 ember vágó rét iránti perben a munkácsi tanács itéletét hagyták helybe és nem az úri székét, nem a sedriáét, nem a királyi tábláét, azt nem következtethetni, hogy a munkácsi tanács tagjai törvénytudóbbak lettek volna, mint a királyi tábláé, hanem azt, hogy egyszerűségök mellett is helyesen tudtak itélni. Az álmos, vagy rosszúl olvasó jegyző sokszor a legjobb, legügyesebb munkát is kivetkeztetheti becséből. Az esküdtszék nem egyéb, mint a status fiscalisa és a vádlott között az itélőbirák iránt köttetett compromissum s tagjai arbiter birák.

Lonovits: Nem tagadhatni, hogy az esküdtszékeknek jó oldalai is vannak, de arról, hogy az általánosan s jóltevőleg behozattathatna, nincs meggyőződve s jobbnak tartja a törvényszékek szabályozását. Némely megyékben a vádlott s a tanuk originál vallomását, a vádat s a védelmet

az esküdtbirák nyelvére kellene fordítani; nem itélhetnének tehát az originálból.

Gr. Teleky: Nincs bebizonyítva, hogy az esküdtszékek a tényről mindig igazságosan fognak itélni, úgy az sincs, hogy az állandó bíróság rosszul fogna itélni; ez a subjectivitástól függ. A nyilvánosságot szinte úgy behozni lehet az állandó bírósághoz is. A motivatio is garantia, úgy a feljebbvitel is, melyek az esküdtszékeknél fel nem találtatnak. Az elvont eszméknek — abstract ideáknak — fokozatait mutatta, a birói meggyőződés soha sem szigorúbb a magánmeggyőződésnél. A hamar eljárás legnagyobban létezik a statáriumnál, még sem pártoltatik. Üdvös modificatiókat lehet az állandó biróságok rendszerezésibe is beszőni. Az erkölcsi nevelés mindig jó hatással szokott lenni a népre. Több czáfolólag előhozottakat viszont czáfolt. Az assimilatiót az állandó biróságok rendszerezésivel is elérhetni.

Gr. Apponyi: Távolról sem volt szándéka sajnálkozása kifejezésivel valamit magára érteni, sem pedig az által a tanácskozások módját megszorítani. Az objectiv vagyis a birói meggyőződésnek mindenkor lesznek oly indító okai, melyeket a motivatióban elsorolhat; egyik vagy másik institutióhoz nagyobb bizodalomban áll a különböző vélekedés.

Gr. Zichy: A tárgy fontosságát bizonyítja az is, hogy négy napi csatára nyujtott alkalmat. Ne tartsunk az idegen növényektől, hiszen a krumpli is idegen volt, mégis hasznos voltát általlátván, megszerettük s meghonosítottuk.

Gróf Nádasdy: Az igazságszolgáltatást biztosabban reményli az állandó bíróságtól; az esküdtszékeket nem pártolja.

Kolárik: Az esküdtszékek ellen.

Lengyel: Az esküdtszékek mellett.

Klobucsarich: Az esküdtszékek ellen.

Fábry: Az esküdtszékek mellett. Ha a büntett a tanács vagy a biróságok ellen követtetik el, azt hiszi, hogy az ily eseteket esküdtszékek nélkül el sem lehet itélni.

Háder: Az esküdtszékeket nem pártolja.

Nitzky: Mindamellett is, hogy a váltópereknek haladék nélküli elitélése szükségét általlátta a törvényhozás, mégis

megengedte az apellátát. Az esküdtszékek behozását nem pártolja.

Gönczy: Meggyőződése lévén arról, hogy az állandó bíróságokat lehet úgy elrendezni, miszerint azok az idő igazságos kivánatának is megfeleljenek, az esküdtszékek behozatalát nem pártolja, hanem a bíróságok czélszerű elrendezését óhajtaná.

Ország birája: A többség nem az esküdtszékek, hanem más bíróságok rendezésibe kiván ereszkedni.

Deák: Így dőlvén el a tárgy s az esküdtszékek iránti indítvány nem fogadtatván el, azon kivánságot terjeszti elő: 1. Hogy az esküdtszékek mellett előhozott indító okok szinte úgy foglaltassanak, meríttessenek ki a jegyzőkönyvben, mint a más részről felhozottak. 2. Hogy a különvélemény csak akkor adassék be, a mikor a többség a behozandó bíróságok iránt részletesen határozott.

Ország birája: Az elsőre nincs észrevétele, a másikra azt jegyzi meg, hogy jobb lenne, ha most terjesztetne elő. Másrészt megtörténhetik, hogy a részletes határozatok oly elfogadhatók lesznek, hogy még a különvélemény szüksége is megszünik. Végül hogy a különvélemény itt felolvastassék s ha észrevétel lenne rá, az is előadathasson.

Tihanyi: Mint a jegyzőkönyvet biráló alválasztmány elnöke azon kivánatot adá elő, miszerint: 1. A külön vélemény nem a jegyzőkönyvben, hanem külön nyomattassék ki. 2. A rabok vagyis büntető perek tabellája is nyomattatna ki.

Ország birája: Az 1-sőre: eddig is úgy szokott történni. A 2-ikát, nem rendelkezhetvén maga a sajtóról, be fogja jelenteni nádor ő cs. kir. főherczegségének.

11-dik ülés deczember 20-án.

Ország birája: Térjünk vissza a büntető törvénykezést illető kérdésekre.

Zarka: Olvasta az 1-ső kérdést. *(Szükséges-e a vádlottak polgári állapota, stb.)*

Zsedényi: Itt nemmel kiván felelni, már itt kijelelvén, hogy a kir. városok büntető bírósága választásába befoly-

janak, sőt a polgárok is szélesebb értelemben válaszszanak. *(Hosszú hallgatás.)*

Gr. Teleky: Nincs ugyan ellenvetése, de mégis jónak látná már itt megjegyezni, hogy a katonai bíróságot és egyházit illetőket figyelembe kell venni.

Personalis: Attól látja felfüggeszthetőnek a feleletet, mint lesznek a bíróságok organizálva, mert ha jól coordináltatnak, nemmel felel; ha nem jól, akkor inkább marad az eddiginél.

Ország birája: Mi azon szempontból és szándékból indulunk ki, hogy a lehetőségig legjobb szerkezetet fogjuk a bíróságoknak adni, ennélfogva a felolvasott kérdésre nyiltan nemmel felel, elhárítani igyekezvén a jurisdictiók közti collisiókat.

Andrásy: Zsedényivel egyetértvén, és az országbiró nézetét osztván, nemmel felel a felolvasott kérdésre. A katonák iránt külön kérdés fog előfordulni, itt azok nem értethetnek.

B. Vay: A felolvasott kérdésre nemmel kiván felelni.

Deák: A disciplinarékre nézve maradjanak a katonák a katonai törvények alatt, de az: hogy a katona felett, ha vétket követett el, külön törvényszék vagy bíróság itéljen-e, vagy ugyanaz, mely a vétkes polgárt itéli, a felolvasott pont alá értetett; alábbi kérdésünkben az van: mely törvény szerint itéltessenek.

Lonovits: Az egyházi személyekre nézve az egyházi bíróságot védé, a fennálló sok törvényre hivatkozva.

Ország birája: Ha egyházi személy valódi criment követ el, a polgári bíróság itéli. De arra, hogy a katona vétke katonai bíróság által itéltessék, világos törvényünk van 1723-ból; ezt itt el nem törülhetjük, ahhoz kevés reménysége van.

Gr. Teleky: Szinte így s ezt itt kimondani kivánja.

Bezerédy kanonok: Az egyházi bíróság, mely törvényeinkben gyökerezik, resolutio által el sem törültethetne; némely nagy vétek soroltathatik a polgári bíróság eleibe tartozóhoz, a többi vétkekre feltartatni kivánja az egyházi bíróságot, a disciplinarén kívül is.

B. Mednyánszky: Előadta a katona különböző helyzetét s nem tarthatja célirányosnak azt kívánni, hogy a katona vétségét polgári bíróság, vagy a polgári törvény szerint itélje s ezt szükség kimondani.

Personalis: A b. Mednyánszky és az ország birája nézetét újabb előadásával támogatta.

Andrássy: Nem látja kivihetőnek, hogy a katona polgári bíróság vagy polgári törvény szerint itéltessék meg, sőt ezt törvényhozási nézetből sem kívánja. Az egyháziak a valódi vétekre nézve a polgári bíróság által és polgári törvény szerint itéltessenek.

Bezerédy István: Egyetért a personalissal s azt hiszi, hogy ezen kérdést addig tovább vitatni nem kellene, míg a bíróságok nem organizáltatnak.

Gr. Teleky: A besorozott katonaságra nézve fenmaradhat a törvény rendelete, de a nyugalmazottak és charakterrel kilépettek a polgári bíróság alá rendeltethetnének.

Gr. Apponyi: Oly bizodalommal viseltetik az országos választmány iránt, hogy tartalék nélkül nemmel felel. A katonákra nézve, mint gr. Teleky. Az egyháziakra nézve, mint az ország birája.

Pázmándy: Azokra nézve, melyek az esküdtszékek institutiójába ütköznek, tettleges részt a tanácskozásban nem vehet. A határőrző ezredeket azokhoz kívánja csatlani, a kiket gr. Teleky említett.

Ország birája: Azt hiszi, hogy ha a többség valami kérdést eldöntött, a kevesebbségnek kötelességében áll a többség által elfogadott elvnek a lehetőségig legjobb móddal leendő eszközléséhez hozzájárulni.

Pázmándy: A következetességből következtette nyilatkozatát.

Fábry: El lehet dönteni a felolvasott kérdést a coordinatio nélkül is.

Gr. Dessewffy: Minden jó polgárnak, annyival inkább valamely választmányba rendelt tagnak kötelessége azon igyekezni, hogy mennél jobb állapíttassék meg, ezt azonban ki-ki mint tegye, individualitásától függ.

Dubraviczky: Egyetért gr. Dessewffyvel. A kérdésre nemmel felel. Az egyháziakra nézve itéljen polgári bíróság, a katonákra nézve mint Pázmándy.

Szucsics: A felolvasott kérdésre nemmel felel, a privat-dienerek, katonák cselédjeik, a czimmel vagy nyugpénzzel quietáltak stb. tartozzanak a polgári bíróságok alá.

Deák: A tanácskozások folyama alatt mindenkor a fenforgó kérdés és annak körülállásai fogják elhatározni, mint és mennyiben nyilatkoztassa ki véleményét, s azt hiszi, hogy Pázmándy is ily értelemben tette nyilatkozatát.

Ország birája: Ily értelemben nincsen ellenvetése, de Pázmándy úr másként kezdette nyilatkozatát.

A többség megállapodik abban, hogy a vádlottak polgári állapotja szerinti különböző illetőségű büntető bíróságot felállítani nem kiván. — Az egyháziak criminei felett a polgári bíróságok itéljenek. — A besorolt katonaság felett a katonai bíróság itéljen ezután is, az ezek sorába nem tartozók felett itéljen a polgári bíróság.

Deák: Az egyháziak delictumát, a mi nem crimen, de nem is disciplinare, ki fogja itélni?

Ország birája: A delictum és crimen közti vonal elhatározása a részletes munkára tartozik. *(Ugy van, úgy!)*

Zarka: Olvasta a 2-ik kérdést. *(Ha a vádlottak polgári stb. cessat.)*

Olvasta a 3-ik pontot. *(Szükséges-e ily különbség stb.)*

Zsedényi: Szükséges. *(Elfogadtatott.)*

Zarka: Olvasta a 4-ik pontot. *(Egyenlő itélőszékek közt stb.)*

Andrássy: A büntett elkövetésének helyét javalta elfogadtatni.

Gr. Teleky: A szükséges kivételekkel a több vétkek esetére. *(Ugy van, úgy! Így fogadtatott el.)*

Zarka: Olvasta az 5-ik kérdést. *(Kihez tartozzék az elkövetett vétségekre, stb.)*

Pulszky: A franczia eljárás szerint a helybeli hatóság teszi, a bíróság tagja soha sem teheti.

Andrássy, Pázmándy: Az illető törvényhatóság. *(Ugy van, úgy! Elfogadtatott.)*

Zarka: Olvasta a 6-dik pontot. *(Ki teljesítse a közvádló tisztjét?)*

Andrássy: Az illető fiscális, a jelenlévő állapot szerint. *(Hallgatással elfogadtatott.)*

Zarka: Olvasta a 7-dik pontot. *(Vannak-e esetek, melyekben stb.) Vannak! Elfogadtatott.)*

Olvasta a 8-dik pontot. *(Vannak-e esetek, melyekben... vannak?)*

Olvasta a 9-dik pontot. *(Van-e helye a rögtöni stb.) (Van; mikor, a részletesre tartozik.)*

Olvasta a 10-dik pontot. *(Kell-e rögtöni elfogatás stb. Nem kell.)*

Olvasta a 11-dik pontot. *(Kinek legyen hatóságában bünvizsgálatot stb.)*

Ország birája: Úgy lehetne a kérdést tenni, meg kell-e a bűnvizsgálatot a rendőri nyomozástól különböztetni?

Andrássy: A specialis inquisitiót, bűnvizsgálatot kiküldés nélkül egyes személy csupán hivatalból ne tehesse.

Personalis: Ha mindig együtt ülő bíróság alkottatik, ennek kiküldöttje tegye a bűnvizsgálatot. De ha ilyen bíróság nem lesz, másra kell bizni.

Ország birája: Ha lesz állandó kiküldő, csak exmissio mellett tehesse; de ha nem lesz állandó exmittens, tehesse ex officio is.

Pázmándy: A hol rögtöni elfogatásnak van helye, ott ex officio tétethessék bűnvizsgálat is.

Ország birája: Nem meríti ki. Jobb lenne a részletes munkálatra hagyni.

Dubraviczky: Altalánosan tehesse ex officio; mikor nem, a részletes munkára.

Gr. Teleky: Megfordítja, általánosan nem a kivétel eseteit a részletes munkálat jelelje ki.

Palóczy: Hogy a vétek annál inkább kivilágosíttathassék, úgy kívánja, mint Dubraviczky javallotta.

Andrásy: Mint gróf Teleky.

Personalis: A kérdés attól függ, mit értsünk a rendőri nyomozás alatt. Ne fordítsunk kevesebb figyelmet a vétek kibizonyítására, mint az ártatlan védelmére.

Deák: A rendőrségi nyomozást a helybeli hatóságtól elvonni nem lehet; ennek két foka van: történt-e vétek? Mikor kinyomozta, hogy történt? a kötelessége azt nyomoztatni, ki tehette? mikor annak nyomába akadt, megszünik tisztje. Már ekkor bizonyos személy ellen dirigáltatván a bizonyítvány keresése, ezt már igen delicate kell és csak ritka kivétel gyanánt valakire bízni, de általánosan senki se tehesse exmissio vagy megbizatás nélkül. Mint gr. Teleky.

Szucsics: Mint gr. Teleky. Egy botrányos esetét a nyomozásnak beszélte el.

Ország birája: Bűnvizsgálatot általánosan ex officio ne tehessen; a kivétel eseteit a részletes munkára.

A 12-ik pontra az a felelet általánosan, hogy nem.

Zarka: Olvasta 13-ik pontot. *(A vádlottnak legyen-e védelme, stb.)*

Personalis: A perbefogást becsületsértőnek nem tekinti; azért ezen kérdést fontosnak nézi.

Dubraviczky: Ha nem infamans is, de kedvetlen és némileg piszoknak tekinti a perbefogást s azért némi védelmet kiván adni.

Andrássy: Mindamellett is, hogy a speciális inquisitio után határoztatik el a perbefogatás, mégis a vádlottól a védelmet nem tagadhatni meg.

Bezerédy: Igen is kell védelmet adni a perbefogás kérdésiben is, különben a speciális inquisitio tételét kellene megszorítani.

Tihanyi: A vizsgálat eddig is sok helyeken ügyészi véleményre adatott. Némely a részletes munkára tartozó kivételekkel védelmet enged a perbefogás kérdésében.

Pázmándy: Védelmet enged a perbefogás kérdésében. Mennél több módot kiván adni a vádlottnak ártatlansága kibizonyítására.

Szucsics: A perbefogás kérdésében védelmet enged a vádlottnak.

Palóczy: Borsodban a perbefogás után azonnal beiratott a fekete könyvbe; csak 2 esztendő óta nem irják be a simpliciter absolváltat. Védelmet kell engedni.

Lányi: Adassék védelem a perbefogás kérdésében is.

Fábry: Szinte úgy.

B. Vay: Általánosan igennel felel.

Zarka: Olvasta a 14-dik pontot. *(Ki itéli el a perbefogatást stb.)*

Personalis: A törvényszék.

Deák: A generális gyűlésben felleli a grand jury eszméjét s ennélfogva e részben is fenntartja a különvéleményadását.

Fábry: Nem a generális gyülésre, hanem a büntető bíróságtól külön testületre bizná a perbefogás kérdésének elhatározását.

Andrásy: Mint Fábry.

Ország birája: Abban megállapodhatnánk: sem nem generális gyűlés, sem nem a büntető bíróság. *(Elfogadtatott.)*

Zarka: Olvasta a 15-dik pontot. *(Ha törvényszék vagy stb.)*

Gr. Teleky: El kellene a részletes határozatig halasztani. *(Elfogadtatott.)*

Zarka: Olvasta a 16-dik pontot. *(Megtagadtathatik-e némely esetben a szabad láboni védelem?) (Meg; milyen esetekben a részletes munkára való.)*

Olvasta a 17-dik pontot. *(Van-e vádlottra nézve stb.?) (Van.)*

Olvasta a 18-dik pontot. *(Vádló rendszer fogadtatik stb.) (Közvádló.)*

Ország birája: A többit folytatni fogjuk.

12-dik ülés deczember 21-dikén.

Ország birája: Következik a 21-dik kérdés.

Zarka: Olvasta a 21-dik kérdést. *(Ha más bíróság stb.)*

Gr. Teleky: Minden esetre választott.

B. Mednyánszky: Az első bíróság választott légyen. *(Ugy van, úgy!)*

Ország birája: Az első bíróságokra nézve használtatni fog a választás elve.

Zarka: Olvasta a 22-dik kérdést. *(Ha ily bíróság itél stb. Nem! Nem!)*

Olvasta a 23-dik kérdést. *(Nyilvános legyen-e a perbeli eljárás stb.)*

Andrássy: A nyilvánosság elve csaknem ellenszó nélkül szükségesnek ismertetett; a hallgatók hallgassanak. *(Ugy van!)*

Ország birája: A szükséges rend-fentartás mellett a nyilvánosság elfogadtathatik.

Gr. Apponyi: A nyilvánosságot tartsuk meg azokra nézve, a kik azzal eddig is éltek, úgy mint a tanulni kívánóknak engedtessék meg a hallgatásból való tanulás, de a nép tömegének, a melyre hatása káros és megrontó lehet, ne adjunk abból részt.

B. Mednyánszky: Lehet általánosan elfogadni itt a nyilvánosság elvét, de egyszersmind kivételeket is engednünk kell szemérem és más tekinteteknél fogva.

Ország birája: Más egyebütt is ily kivételekkel divatozik a nyilvánosság.

Lányi: A kivételek szükséges volta mellett.

Gr. Teleky: A pertractatióra nézve nagyobb nyilvánosságot kiván, mint eddig létezett, de annyiban korlátolni kivánná az eddigit is, hogy a hallgatók akkor, midőn a birák határozólag értekeznek és szavaznak, ne legyenek jelen.

Gr. Dessewffy: Nagyobbrészént a nép sepredéke járja rendszerint a büntető hatóságok üléseit; a külföldön tapasztalta. A vétkekkel en detail megismerkedés sokszor okozhat rossz következést. Általánosan a nyilvánosság mellett nyilatkozott; a kivételek eseteit dolgozza ki az alválasztmány.

Personalis: Az általánosan megengedendő nyilvánosságot inkább károsnak, mint hasznosnak nézi. Gr. Apponyival egyetért. Nálunk többnyire: kondásnak, bojtárnak, marhapásztornak, zsiványnak vétkeik fordulnak elő. Ezek a műveltebb emberekre nézve nem igen interessansok, a műveletlenekre pedig rossz hatású a nyilvánosság. Azért kivánja korlátolását.

Nitzky: A nyilvánosság mellett, de úgy, hogy csak hallgassanak; ezen igazságos megszorítástól reményli, hogy a tanulni nem akarók elmaradnak s a nyilvánosság használni fog.

Ország birája: Minden emberi intézetnek vannak kedves, de kedvetlen oldalai is; így van a nyilvánossággal is. Itt a nyilvánosság elvét ki kellene mondani; a szükséges megszorítás vagy kivételek esetét az alválasztmány javalja.

Deák: A feljebbviteli törvényszékekre is értetik-e ezen határozat?

Ország birája: Ugyanazon kivételeknél azokra nézve is kiterjesztetik.

Zarka: Olvasta a 24-ik pontot. *(Szóbeli legyen-e a védelem stb.)*

Gr. Dessewffy: A szóbeli védelem mellett nyilatkozott.

Personalis: Jónak vélné úgy különböztetni meg a határozást: az oly eseteknél, hol feljebbvitel nincs, legyen a védelem szóbeli, az oly vétkeknél pedig, hol feljebbvitelnek lesz, vagy lehet helye, légyen a védelem irott.

Gr. Teleky: Azt hiszi, hogy a feljebbvihető büntető perekben is lehet szóbeli védelem s e kettő együtt megfér, a mennyiben a szóbeli védelem velejét papirosra tenni s a felsőbb biró eleibe terjeszteni lehet.

Zsedényi: A felsőbb itélő székeknél is meg lehetne hallgatni a szóbeli védelmet.

Andrássy: Ennek a kivihetetlenségét mutogatta.

Ország birája: A választmánynak azt az utasítást lehetne adni, hogy használja munkálatában a szóbeli eljárást úgy, hogy vele a feljebbvitel is megférjen.

Zarka: Olvasta a 25-ik kérdést. *(Köteles-e a vádlott fél stb.)*

Tihanyi és b. Vay: Szükség kimondani, hogy köteles.

Deák: Reményli, a bünvizsgálat felől úgy fog intézkedni az orsz. választmány, hogy az ne csak a vétek bebizonyítására intéztessék, hanem a védelemre is. Azt hiszi, hogy a vádlottat arra soha szorítani nem lehet, hogy maga ellen bizonyítékot szolgáltasson; ha hasznosnak látja magára nézve, úgyis fog felelni. A kérdésre nem-mel felel.

Andrásy: Egyetért Deákkal.

Ország birája: Elébb azt vélte, hogy a kérdésben a nemes és nem nemes közt eddig volt különbségre van a

czélzás. A Deák által előadott értelemben megnyugszik; nem kivánt morális szorítást is használni.

Gr. Dessewffy: Így lehetne felelni: a kérdésre felelni senki sem köteleztethetik.

Zarka: Olvasta a 26-ik kérdést. *(Van-e a vádlottnak stb.) (Védelmére is van.)*

Olvasta a 27-ik kérdést. *(A birák vitatkozása stb.)*

Nitzky: Károsnak tartja, ha birói vitatkozás nyilvánossággal történjen.

Bezerédy István: A birói vitatkozás ám történjen nyilvánosság nélkül magok között. De midőn a birák elhatározó votumjokat mondják ki, akkor legyen nyilvánosság; különben a vádlottra nézve biztosítást az állandó bíróságnál nem lát.

Szucsics: Mind a vitatkozás, mind az elhatározás legyen nyilvánosság nélkül.

Gr. Dessewffy: Ne nézzük az állandó bíróságot ellenség gyanánt; a vitatkozás és elhatározás nem történhet nyilván.

Deák: Feuerbachnak minden okoskodása sem győzte meg a nyilván szavazás jóságáról. A biztosítást nem abban látja, mint itélt egyes, hanem abban, hogy a bíróság igazságosan itélt-e? Csak az eljárás és a védelem legyen a lehetőségig nyilvános; ám legyen vitatás, capacitatio és szavazás nyilvánosság nélkül úgy az állandó bíróságnál, mint az esküdtszékeknél lett volna. *(Ugy van, úgy!)*

Bezerédy: Elébbeni nyilatkozását motiválta.

Ország birája: Úgy látszik, hogy az országos választmány negative fog felelni.

Zarka: Olvasta a 28-ik kérdést. *(Elitélésre szükséges-e?)*

Palóczy: Az első bíróság tagjainak számát meghatározni kellene.

Andrássy: A felmentésre legyen elég a többség, a kárhoztatásra pedig két harmadrész kivántassék.

Gr. Teleky: Általános felelet lehet nem, de a halálos büntetéseknél az egyhanguságot vélné szükségesnek.

Ország birája: Azt lehetne felelni: általánosan nem. A különbségeket az alválasztmány dolgozza ki.

Zarka: Olvasta a 29-ik kérdést. *(A megsértett formákra stb. van.) (Elfogadtatott.)*

Olvasta a 30-dik kérdést. *(Az érdemlegi felvételnek stb.) (Adatik.)*

Olvasta a 31-dik kérdést. *(Megujíthatja-e a közvádló stb.)*

Andrássy: Ne ujíthassa.

Nitzky: Meg kell engedni a megujítást.

Báró Eötvös, Klauzál, gr. Teleky: Mind a közvádlónak, mind pedig a vádlottnak meg kell engedni a megujíthatást. *(Elfogadtatott.)*

Zarka: Olvasta a 32-dik kérdést. *(Megujíthatja-e ezt a vádlott stb.) (Előbb elhatároztatott.)*

Olvasta tovább egész az 1-ső kérdésig. *(Mik legyenek a büntetés nemei s 2. megtartassék-e a halálbüntetés?)*

Andrássy: A polgári társaság interesséje nem kivánja a halálbüntetést; de jussa sem igen van reá, sem a büntetés czéljával, sem annak requisitumaival és elveivel meg nem egyezvén a halálbüntetés. A halálbüntetés sikeresítése ünnepileg történvén: az emberöléssel barátkozik meg a nézők közül sok és magokkal az ily alkalmakkal sok vétek szokott elkövettetni; ennek a büntetésnek tehát surrogatumáról kell gondoskodni. Ha a társaság magát nehány gonosztevőtől bátorságba nem helyezhetné: a moderamen inculpatae tutalae állna elő; csak akkor lenne jussa a társaságnak a halálbüntetésre. A halálbüntetésnek oly surrogatumáról gondoskodhatik a választmány, mely elrettentőbb és sikeresebb lehetne.

B. Mednyánszky: Igen sok jeles munkák vannak a halálbüntetés eltörlése mellett irva, de a megtartása mellett is. Abból azonban, hogy egy ország sincs, melyben egészen el lenne törölve, azt következtette, hogy a nélkül a társaság el nem lehet. A hol el volt is törölve, visszahozattatott, a surrogatuma pedig iszonyatosabb volt a halálbüntetésnél. Angliában a 72 esetet előbb 31, most 12-re szállították le. A halálos büntetést némely ritka esetekre megtartandónak tekinti.

Gr. Dessewffy: A halálbüntetés általános eltörlésére nem szavazhat. A legszelidebb erkölcsü Szászországban sincs

a törvénykönyvből egészen kitörölve. A halálbüntetés emberibb — nem mondhatja, hogy szelidebb — mint némely más büntetés. Részletesen okát adta vélekedésének; oda kivánná utasítani az alválasztmányt, hogy 1. a megkegyelmezés jussa maradjon meg; 2. mennél kevesebb esetre tegyen halálbüntetést; 3. több votum kivántassék a halálbüntetésre.

B. Eötvös: Egyetért Andrássyval; az által, ha a megkegyelmezhetés jussát a Felségre ruházzuk, a legkellemetlenebb helyzetbe teszszük ő Felségét, mert úgy minden kivégezendő szerencsétlent in ultima instantia a Felség ítélné halálra, a gonosztevőt még a kereszténvi megtérhetéstől, megjavulhatástól is megfosztva.

Pázmándy: A halálos büntetést ugyan eltörlené; csupán azon esetre, ha különös esetekben haramia banda fenyegetné a társaság biztosságát, kellene különös eszközökről gondoskodni, ha szinte a statáriumot, úgy mint eddig volt, meg nem tarthatni is.

Bezerédy István: Csak háború esetére lehetne különös intézkedést kivánni. Gr. Dessewffy állítását czáfolá. A halálos büntetés eltörlése szelidítené a nép erkölcsét. A népben meg van az utánozás vágya. Ha a büntető hatalom altissimo nomine regio embert öl, nem irtódzik a nép sem az emberi öléstől. Oly biróra, ki a halálos büntetést ki tudja mondani, birói eljárást nem bizna. Példákat beszélt el arra, hogy a halálos büntetés nem rettent el a vétektől. Ezer esztendők óta nem rettentette el a halálos büntetés a népet a vétektől; próbáljuk meg azt megszüntetni, reményli szelidebb következései lesznek.

Deák: Van-e jussa a társaságnak halálos büntetéshez? ezt nem fejtegeti, mert akár van, akár nincs, a statusok azt csakugyan gyakorolják. A halálos büntetés, ha gyakran hajtatik végre, néminemű enthusiasmust szül. A hol a szökés halállal büntettetik, rendszerint gyakortabban fordul elő. Nálunk a kivégezettek neve, tette többnyire a nép poesisába megyen által. Ezt leginkább az a próza czáfolná meg, ha a vétkes 10—15 évre magánosan záratna el. A halálos büntetés úgy sem azon vétkekre fogna szabatni, a melyek a

statust leginkább fenyegetik, hanem azon vétkekre, melyek az érzelmekre legnagyobb hatással vannak, minta szülegyilkosság; ezen esetekben pedig a relapsustól kevesebbet félhetni. Jobbnak vélné oly büntetést határozni, melynél a büntetés czéljaiból több érethetik el. A halálos büntetés eltörlését szoros kapcsolatban tartja a börtönrendszer javításával. A halálos büntetés progressióját beszélte el a statáriumig. Már most szelidebb módok megpróbálását tartaná czélirányosnak.

Ország birája: Folytatni fogjuk.

13-dik ülés deczember 22-én.

Ország birája: A félbeszakadt tanácskozást fogjuk folytatni.

Zsedényi: Nem kívánja azt állítani, mintha a halálos büntetés eltörlése a hazát veszélyeztetné. Abból, hogy a lopás mindamellett is, hogy halálos büntetéssel nem büntettetik, mégsem szaporodott, azt nem következtethetni, hogy a gyilkossággal is így áll a dolog. Jelenleg 36 megyében van statárium. Ebből következtetni, hogy a halálos büntetés eltörlése még nem javasolható. Még azt bizonyosan nem tudjuk, mi következése lészen a behozandó magány rendszernek. A közvéleményre jobb hatással lenne, ha az esetek megszoríttatnának és a halálos büntetés kimondására az egyhangú szavazat kivántatnék.

B. Vay: A halálos büntetés lehetősége szükséges rosznak tekintethetik. Ha inkább biztosító büntetést találhatni, azt megszüntetni lehet. Az van reánk bizva, hogy a leginkább javító, biztossággal fenyítő s büntető rendszert dolgozzuk ki; ennek egy feladata a halálos büntetésnek megszüntetése és czélirányosabb büntetés, mint p. o. a magány rendszer substitutiója. Erre magát jogosítva tartja mint választmányi tag.

Gr. Teleky: Hivatkozva az Andrássy és Deák nyilatkozatára, előadá, a mit Bécsbe tapasztalt, hogy a megkegyelmezésnek az utolsó időpontra halasztott nyilvánítása az egybegyült néző sokaságra kedvetlen hatást tett. A halálos büntetés megszüntetését kívánja.

Personalis: Ha csak szivünket hallgatjuk, alig lesz köztünk egy is a halálos büntetés mellett, de az ész és tapasztalás javallatát is figyelembe kell vennni. Európa minden statusai megtartották a lehetőséget. Dolgoztassék ki a büntető törvénykönyv azon szempontból, hogy a halálos büntetés megszüntetendő. De fentartja azon jussát, hogy ha a javaslatban tökéletes bizonyítást nem találand, a halálos büntetésre visszatérhessék.

Klauzál: Néha gerjeszthet egyes egyénekben elrettentést a halálos büntetés, de másoknál mintegy heroismusra emelkedést okoz. Kivált az erősíti vélekedésiben, hogy — ha ártatlan végeztetik ki — a mi mégis csak megtörténhetik, annak életét többé visszaadni nem lehet. A halálos büntetés eltörlése mellett.

Lányi: Jó lenne egy alválasztmányt megbízni, dolgozzon ki egy javallatot a halálos büntetés helyébe substituálandó büntetés módjáról. Ha ez el nem fogadtatik, a halálos büntetés megszüntetése mellett.

Palóczy: Az első vétek testvérgyilkosság volt, — mert a mit Adám vétett, az csak subordinatio elleni hiba volt — még sem büntette az Isten halállal. Amióta a dicső Mária Terézia a boszorkányok megégetését megtiltotta, megszüntek a szent Gellért-hegyi scénák. Hogy csak egy ártatlanul kivégezendő életét mentsük is meg, töröljük el a halálos büntetést. Egy jeles író megmondotta: Man macht von einem Menschen den schlechtesten Gebrauch, wenn man ihn aufhängt.

Dubraviczky: A halálos büntetés eltörlése mellett.

Gr. Nádasdy: In theoria óhajtaná a halálos büntetés eltörlését, de in praxi azt nem pártolhatja. Azt azonban jónak látná, ha elébb a substituálandó surrogatumról javallat készíttetne.

Szucsics: Mint Palóczy egy példát beszélt el: a nem egyesült görög hitűek azt hiszik, hogy a német császár azért tagadta volna meg az elitéltektől a kegyelmet, mivel nem egyesült görög hitűek voltak.

Hertelendy: Az eltörlés mellett.

Nitzky: Meg van győződve arról, hogy a halálos büntetés elrettent sokakat a vétektől; ezt az örökös elzárástól annyira nem reményli. Több országokban divatozik a magány rendszer, mégis megtartatott a halálos büntetés. Míg teljes biztosítást másban nem lát, a gyakorlattól el nem állhat.

Gr. Apponyi: A magány rendszerben tapasztalás nélkül nem találhat annyi biztosítást, mely a halálos büntetés eltörlésére birhatná. Több helyeken a statárium puszta publicatiója megszüntette az út elállásokat. Ha már a természetes haláltól is fél rendszerint az ember, ugyan hogyne rettentene el a szégyennel egybekötött halálos büntetés.

Gr. Pejacsevich, b. Wenkheim: A halálos büntetés eltörlése mellett.

Gr. Károlyi: A halálos büntetés megszüntetése mellett. Rómában f. é. júniusban, mikor két vétkest kivégeztek, 15 meggyilkolás történt. Nem rettent el tehát a vétektől.

Tihanyi: A halálos büntetés eltörlése mellett. Azt azonban kifejezni kivánná, hogy a rendkívüli esetek beteg állapotnak tekintessenek, és rendkívülileg is tekintessenek az alválasztmány által.

Fábry, Hader: Az eltörlés mellett.

Fogthüy, Lengyel, Zichy: A halálos büntetés eltörlése mellett.

Kolarik: Az eltörlés mellett.

Gr. Desseuffy: A lépcsőnkénti közeledést a halálos büntetés megszüntetéséhez tartá czélirányosabb módnak.

Deák: A statáriumnak tulajdonított hatást inkább a rendőrség jobb eljárásának tulajdonitá. A beteg állapotot világosítá s ezt nem a büntető törvénykönyv tárgyának állitá.

Klauzál: Ha némely esetekre eltörülhetjük a halálos büntetést, általánosan is eltörülhetjük.

Ország birája: A statusnak jussa van mindazon eszközhöz, melyet czéljainak eléréséhez szükséges; a halálos büntetéshez is.

A többség úgy kivánja a büntető törvénykönyvet kidolgoztatni, hogy abban a halálos büntetés elő ne jöjjön.

B. Mednyánszky: Ha elég biztosítást nem fog az ily javallatban látni, fentartja a különvélemény adhatását.

Nitzky: Ehhez járulását nyilatkoztatá.

Gönczy: Kinyilatkoztatá s fentartá, hogy a különvéleményhez járulhasson.

Zarka: Olvasta a 3-dik és 4-dik kérdést.

Andrássy: A botozás tabüntető törvénykönyvből általánosan kihagyni kivánja. *(Jó lesz, jó!)*

Ország birája: Nincs semmi ellenvetés. *(Nincs, nincs!)*

Gr. Dessewffy: Figyelembe kivánja vétetni, hogy a magány rendszer egyszerre nem valósulhat.

Deák: Az által-menetel epocháját minden esetre ki kell dolgozni. *(Ebben megnyugodott az országos választmány.)*

Zarka: Olvasta az 5-dik kérdést.

Deák: Oda nyilatkoztatta ezen kérdés értelmét: legyen-e a holtig tartó fogságnak helye?

Tihanyi: Az alválasztmányra kellene bizni.

Gr. Teleky: Lehessen igen különös esetben örökös börtön, a megkegyelmezhetés jussát fennhagyván.

Klauzál: A tébolyodás eseteinek elhárítása tekintetéből maximumot kellene határozni, p. o. 20 esztendőt.

B. Vay: Elismeri a statusnak azon jussát, hogy az iszonyú vétkest örökre is elzárathassa.

Bezerédy István: Nem kiván örökös börtönt; készebb arra állni, hogy a maximum utánra valami hatóság bizattassék meg annak kimondásával, hogy azt az embert a társaságnak visszaadni nem lehet.

Deák: A maximum meghatározása mellett, a megkegyelmezhetés korlátolását is említve.

Andrássy: A megkegyelmezhetés a monarchiában a Felség legdicsőbb jussa, ezt korlátolni nem kivánja. Örökös börtönre lehessen kárhoztatni.

Gr. Dessewffy: Legyen örökös fogság, de bizonyos idő után lehessen megkegyelmezni s javulás esetében kibocsájtathatik.

Pázmándy: Egyetért gr. Dessewffyvel.

B. Mednyánszky: Nem tartja jó surrogatumnak; ha meg nem kegyelmezhetni, kétségbe esik, ha kegyelmet remélhet: elusio.

Ország birája: Lehet örökös fogság. Mikor lehet megkegyelmezni? az alválasztmányra bizatik.

Zarka: Olvasta a 6-dik kérdést. *(Meg.)*

Olvasta a 7-ik kérdést. *(A kidolgozandó stb. (Nem, nem!)*

Busán: A határőrző véghelyekre, a katona-szolgálatot nem tévő, zászló alatt nem lévő familia tagjaira, cselédjeikre terjesztessék ki a kidolgozandó büntető törvénykönyv.

Klauzál: A polgári rendű tagjaira tegyük. *(Jó lesz! Elfogadtatott.)*

Zarka: Olvasta a 8-dik kérdést. *(Van-e az elévülésnek helye stb. Van, a kárpótlást ide nem értve.)*

Olvasta a 9-dik kérdést. *(Van-e helye a bünkeresetre nézve az elévülésnek?) (Van, elfogadtatott.)*

Olvasta a berekesztő pontot.

Ország birája: A további munkálódás oeconomiájáról jövő 1842-diki januárius 3-dik napján fogunk tanácskozni.

14-dik ülés 1842-iki január 3-dikán.

Ország birája: Jelenti, hogy a törvényhatóságok tömlöczeik mostani állapotjairól szóló jelentésüket többnyire beküldötték, úgy a tabellákat is 8 hiján. Már most a tanácskozások további oeconomiájáról lehetne tanácskozni.

Deák: Jó lenne két alválasztmányt nevezni, egy nagyobbat a büntető törvénykönyv kidolgozására, úgy hogy az, ha jónak látja, kisebb alválasztmányokra is oszolhasson, — egy más kisebbet a börtön rendszer elkészítésére. *(Jó lesz, jó lesz!)*

Ország birája: A büntető törvénykönyv tervének kidolgozására a gróf Teleky József elölülése alatt Tihanyi, gróf Károlyi, gróf Dessewffy, báró Kulmer, b. Eötvös, Nitzky, Andrássy, Zsedényi, Zarka, Pázmándy, Deák, Bezerédy István, Klauzál, Szucsics, b. Wenkheim, Beöthy, Pulszky, Gönczy, Hader, Fábry, Klobucsárich. — A börtönrendszer tervének elkészítésére pedig a báró Mednyánszky elölülése alatt gr. Zichy Ödön, Busán, Dubraviczky, Palóczy, Hertelendy, gr. Pejacsevich, Olgyay, Fogthűi, Kolárik, Pitroff urakat nevezte. — Egyszersmind megkérte az elnököket,

hogy azon esetre, ha valamely tárgy iránt oly nehézség adná magát elő, mely netalán az egész választmány összeülését kivánná meg, az iránt nála tennének jelentést.

Gr. Teleky: A büntető törvénykönyv tervének kidolgozására nevezett alválasztmányt január 4-diki 10 órára meghívta.

B. Mednyánszky: A börtönrendszer tervének elkészítésével megbizott alválasztmányt szinte holnapi 10 órára hívta meg.

Albizottsági jelentés.

Azon alválasztmányi szak, mely folyó évi január hónap 3-án, a főméltóságú országos választmánynak teljes számú üléséből, báró Mednyánszky Alajos úr ő excellenciájának elnöklete alatt, kiküldetett, a reá bizott munkálkodásának eddigi eredményéről a következendőkben foglalja alázatos jelentését, — úgymint:

1-ször: a kerületi börtönöknek, hol és hány számmal leendő felállítását, e részben munkáját befejezte;

2-szor: a büntető hatóságok börtöneinek miképeni létrehozatalát, szinte bevégezte;

3-szor: a büntető hatósági, úgy a kerületi börtönökbe kerülendő foglyokkali s rabokkali bánásmódját — a börtön fegyelmet kivévén — kimunkálta;

4-szer: a középponti kormányzó biztosság mi módoni alakítását s annak kötelességeit magában foglaló utasítást elkészítette;

5-ször: a kerületi börtönök tiszti és szolgálati személyzet minő- s mennyiségét, — ezeknek kötelességeit magában foglaló utasításával együtt bevégezte;

6-szor: ugyan a kerületi börtönök tiszti és szolgálati személyzet készpénzbeli fizetésére, ruházatára, fegyvereire, és egyáltalában ezen börtönökbe kivántató mindennémü költségeknek évenkinti felszámítását kimunkálta;

7-szer: az egyes büntető hatóságok börtön intézetei igazgatóságának s személyzetének elrendezését, úgy kötelességeit magában foglaló utasítását kidolgozta;

8-szor: elkészítette végtére a kerületi, valamint az egyes hatósági börtönök felállítására és fenntartására megkivántató költségeknek honnan való pótlását magában foglaló véleményét.

Ezeknél fogva, a reá bizott munkálatnak tökéletes befejezésére egyedül a kerületi börtönök építési tervei és ezek szerinti költségek jegyzékei hiányzanak, ezek azonban az illető építőmesterek által már munkában vétetve lévén, adott szavok szerint legközelebb elkészítve, bemutattatni fognak.

A büntető rendszer tervének kidolgozására megbizott alválasztmány ülésében január 4-ikén 1842.

Gróf Teleky: El kellene határozni, jegyzőkönyvvel akarunk-e tudósítást, jelentést tenni az egész országos választmánynak, vagy a törvényczikkelyek javallatával?

Deák: Ez utóbbi módot jobbnak vélné.

Pázmándy: Az articulusok projectuma eleibe jó lenne a motivumokat előbocsájtani, mint az 1828-iki operatumban.

Deák: A motivumok előszámlálását utóbbra lehetne hagyni s egy kevés tagból álló alválasztmányra bizni.

Gr. Dessewffy: Deákkal egyetértőleg.

Andrássy: Szinte egyetért, indító okait előadván.

Pázmándy: A motivumokat jó lesz feljegyezni, hogy később észbe jussanak.

Gr. Teleky: Az országos választmányi elhatározás után látszik legczélirányosabbnak a motivumokat kidolgozni.

Pázmándy: Jobbnak vélné a munkálatot motivumokkal terjeszteni az egész országos választmány eleibe.

Tihanyi: A motivumot jobbnak véli itt elkészíteni, hol a javallat fog készülni.

Gr. Dessewffy: Adódna a czikkelyek javallata motivumok nélkül az országos választmány eleibe, de a tollvivő jegyezné fel a motivumokat is.

Deák: Nem ellenzi a motivumok elkészítését, de czélszerűbb lenne azt mindjárt úgy stylusba venni, hogy azt az országgyülés eleibe terjesztendő jelentés mellé is hasz-

nálni lehessen. De külön jegyeztetnének fel a motivumok, hivatkozva az illető czikkelyekre, külön pedig a törvényczikkelyek javallata. Mint a bavarus *) munkálat két kis külön könyvecskében adatik elő.

Bezerédy: Deákkal egyetértőleg.

Gr. Teleky: Nem látja az alválasztmány köréhez tartozónak a nagy választmány által már eldöntött főelvek motivumait, indító okait is előadni; ez a munkát is könnyebbítené.

Andrássy: Nem látja szükségesnek a motivumok mostani előadását; a végelhatározás után czélszerűbben fog lehetni a motivumokat kidolgozni.

Klauzál: Nem kívánja a törv.-czikkelyek javallatát motivizálni. Am jegyezgesse magának a tollvívő a motivumokat, de annak analysisébe mi ne ereszkedjünk.

Gr. Teleky: Jobbnak látja motivatio nélkül készíteni a törv.-czikkelyek javallatát. A vizsgálat nélküli feljegyzését a motivumoknak használhatónak nem tartja.

Zsedényi: Ha motivumok készülnek, készüljenek használhatóleg.

Gr. Teleky: Úgy látszik, megnyugszik a többség abban, hogy motivatio nélkül készíttessenek a törv.-czikkelyek javallatai. Nyilatkoznának az alválasztmány tagjai az iránt: hány alválasztmányra kívánnak eloszlani a reánk bizott munkálatnak legczélszerűbb kidolgozhatása tekintetéből.

Deák: Két alválasztmányra kellene oszlanunk, egyikre bizhatnánk a büntetési eljárás — Strafverfahren — kidolgozását, a bizonyító rendszerrel együtt, a másikra a büntető törvénykönyvet, a politiális kihágásokkal együtt.

Andrássy: Két alválasztmányt kivánt, az egyikre bízná a Strafverfahren, a Beweis- und Imputations Lehre szokásokat, a másikra a codexet; de a politiális kihágások iránt kérdést kellene tenni a nagy deputatio előtt, beleereszkedjünk-e?

Pulszky: Az imputatióról szóló szakasz inkább kapcsoltathatna a codexhez.

---

*) Valószinüleg a badeni javaslatot érti. *Szerk.*

Bezerédy: Jobb egyszerre kidolgozni a politiális kihágásokról szóló törvényczikkelyeket is.

Gr. Teleky: Az imputatio elveit dolgozza ki a codexet készítő alválasztmány. A politiális kihágásokról szóló czikkelyek elkészítése szoros összeköttetésben van a politiális rendőrséggel és ennek eljárásával, ez pedig kiküldetésünk köréhez nem tartozik. Abban is megnyugodni látszanak, hogy ezen alválasztmány két alválasztmányra oszoljon.

Gr. Dessewffy: Azt hiszi, hogy közkivánatot fejez ki, ha gróf Teleky ő excját arra kéri, legyen elnök egyik alválasztmánynál. *(Jó lesz, jó!)*

Gr. Teleky: 1. A büntető eljárás tervének s a bizonyítéki elveknek kidolgozására a maga elölülése alatt gr. Dessewffy, b. Kulmer, Nitzky, Pázmándy, Andrássy, Zsedényi, Beöthy Lajos, Szucsics Károly, Gönczy és Klobuchárich; — 2. A büntető törvénykönyv és az imputatio elvei elkészítésére Tihanyi főispán elölülése alatt gr. Károlyi, b. Eötvös, Zarka, Deák, Bezerédy István, Pulszky, Klauzál, b. Wenkheim, Fábry és Háder urakat nevezé. Magában értetődik, hogy ezen alválasztmány az 1828-iki országos választmány munkálatára figyelemmel legyen.

Pázmándy: Úgy mint az 1828-iki országos választmány az 1791-iki országos választmány munkálatára figyelmezett.

A büntető rendszert kidolgozó nagyobb alválasztmány ülésében január 8-dikán.

Gr. Teleky: A börtönrendszer terve körül dolgozó alválasztmány elhatároztatni óhajtaná: mely idő az, mely elhatározza, hogy a vétkes a kerületi börtönbe küldettessék?

Dubraviczky: A börtönrendszert készítő alválasztmány a hatása körét is környékesebben kivánná kijeleltetni.

Andrássy: A két alválasztmány nem határozhat oly kérdés felett, mely az egész országos választmányra tartozó. Az elhatározó idő lehetne fél esztendő.

Gr. Teleky: Felvilágosítá, mint történt a két alválasztmánynak concertatio végetti összeülése az ország birájának előleges tudtával.

Deák: Előadta, hogy a büntető eljárás és a büntető törvénykönyv kidolgozásával foglalkozó alválasztmányok igen egyforma idő alatt fogják munkálódásaikat elvégezhetni, de a börtönrendszer tervét készítő alválasztmány sokkal több ideig fogja részletes munkálatát elvégezhetni, a mennyiben ez sok correspondentiákat fog kivánni. A börtöni disciplina a birói vagyis büntető eljáráshoz tartozik.

Hertelendy: Egyetért Deákkal.

Andrássy: Hat hónap lehetne az elhatározó idő, melyre a kerületi börtönbe küldettessék a vétkes.

Dubraviczky: A félesztendei börtönre itélt vétkes küldettessék a kerületi börtönbe.

Pázmándy: Jó lesz fél esztendőt határozni elhatározó időnek, annál kisebb börtönre lesz a törvényhatóságoknak szükségök.

Deák: A Strafverfahren-hez tartozik, affelől intézkedni, mint hajtassék végre az itélet, ott kell tehát kifejezni, melyik börtönben fogja büntetését kiállani.

Gr. Zichy: Jó lenne azt is eleve hozzávetőleg tudni, a megváltoztatandó büntetési mód után mintegy hány fog fél esztendőre itéltetni?

Deák: A jövendőre calculust húzni előre teljes lehetetlen.

Gr. Dessewffy: Fél esztendő lehet az elhatározó idő. Nem kis vétkekre fog félesztendei börtön itéltetni, ha most is oly ember, ki mást az utczán megvérengez, egy hónapra itéltetik.

Gr. Teleky: A többség megnyugszik abban, hogy fél esztendő legyen az elhatározó idő.

Szucsics: Ha Szabadka városába kerületi börtön határoztatnék, elég helyet, fundust és százezer téglát ingyen adna.

A büntető eljárás és bizonyítási rendszer tervének kidolgozásával megbizott alválasztmány ülésében jan. 9-dikén.

Gr. Dessewffy: Olvasta a főelvek némelyikét 3. *(Szükséges-e ily különbség stb.)*

Andrássy: Szükségesnek tartaná a vétség mineműségéhez képest azon különbséget tenni, hogy a crimen laesae majestatis és nota eseteit a kir. tábla itélje.

Pázmándy: Országgyülésről országgyülésig négy ott választandó tag rendeltethetne a kir. tábla tagjaihoz.

Andrássy: Inkább a recusatiót kell megengedni akár egy harmadára, akár egész addig, hogy a törvény által megkivánt szám maradjon.

Gönczy: Kettővel vagy hárommal többet kell felhagyni, vagy kifejezni, hogy: legitime impediti pro recusatis considerati.

Gr. Dessewffy: Kettővel, hárommal többet kell a recusatiótól menten hagyni.

Pázmándy: Azt nem ellenzi, hogy kettővel hárommal több maradjon recusálatlan, de a recusatio az első eljárásnál kezdődjön.

Zsedényi: Az itélőmester ne authentikáljon maga, hanem a kir. tábla.

Gr. Teleky: Jobb leszen annak elhatározott kimondását, mikor kezdődjön a recusatio, a részletes munkára hagyni. *(Jó lesz, jó! Elfogadtatott.)*

Gr. Dessewffy: Olvasta 5. *(Kihez tartozzék stb.)*

Pázmándy: A nyomozás tehetési just nem lehet elvenni a falusi birótól is; ha a nyom határáról kimegy, tegye az alszolgabiró, a vizsgálódást tegye a főszolgabiró. A kir. városokban a városi kapitány mellé lehetne kettőt adni a választott polgárok közül.

Szucsics: A két választott polgár függésben van a kapitánytól.

Gönczy: Rendszerint több szüksége van a kapitánynak a választott polgárokra, mint ezeknek amarra.

Andrássy: Jónak vélné a rendőri nyomozás megtehetését. Mennél több nemes és nem nemes értelmes személyek akár mint béke-, akár csendbiztosi formán.

Pázmándy: A helység- vagy mezővárosi birákat nem hagyhatni ki a rendőri nyomozás tételéből, azonban a vizsgálatot különböző s még értelmesebb személyre, a szolgabiróra bizná.

Gr. Teleky: Legjobb lenne a helybeli előljárókon, hadnagyokon, birákon kívül az esküdtekre is bizni.

Gr. Dessewffy: A megyékre lehetne bizni az oly helyeket kijelelni, melyeknek előljáróik esküdt nélkül tehetnek rendőri nyomozást. *(Elfogadtatott.)*

Olvasta 8. pontot. *(Vannak-e esetek stb.) (Egy individuum maga ne tegye. Mennél nagyobb vigyázattal essék; a jelentésben a házkutatás okai számláltassanak elő.)*

Olvasta 9. pontot. *(Van-e helye rögtön stb.) (Igen, in flagranti.)*

Olvasta 10. *(Kell-e a rögtön stb.) (El kell határozni, ki adjon parancsolatot a rögtöni elfogatásra, az in flagranti esetet kivéve. Az összeesküvés esetében a k. fiscus szólítsa fel a rendőri nyomozással megbizottat, ha nem tenné kötelességét, tehesse maga, de kivel?)*

Andrássy: Rendőrségi nyomozás tételére nem szükség exmissio, azt kisebb-nagyobb vétek esetében tartozik megtenni az arra megbizott.

Pázmándy: A politiális nyomozást tehesse a rendőrség, de a hol házkutatás kivántatik, ez csak a nádornak az alispánhoz, vagy kir. város főbirájához, vagy polgármesterhez intézendő parancsolatára történhessék. *(Elfogadtatott).*

Gr. Dessewffy: Olvasta a 11-dik pontot. *(Kinek legyen stb.)*

Zsedényi: A rendőri nyomozásról tétessék jelentés a megye fő- vagy alispánjának, vagy a kir. városokban a főbirónak, ez harmadmagával itélhessen a bűnvizsgálat megtétele felől.

Gr. Dessewffy: A felől intézkednünk kell, hogy a kisebb vétség, mint pl. lúdlopás, a rendőri nyomozás alkalmával itéltessenek el. *(A szolgabiró és esküdt által.)*

Pázmándy: A választott személyek közül vétessék kettő; ily meghagyás nélkül bűnvizsgálatot tenni ne lehessen. *(Elfogadtatott.)*

Gr. Dessewffy: Olvasta a 12. pontot. *(Lehet-e bűnvizsgálatot stb.) (Nem; a kir. városokban tegye a bűnvizsgálatot egy senator, a vármegyében a szolgabiró. A bűnvizsgálat adassék be a megye vagy királyi város főelöljárónak, Chefjének.)*

Pázmándy: A bűnvizsgálatot tevő a mentő tanúkat is hallgassa ki, és a vádlottat a maga mentsége iránt felszólítani köteles, a terhelő acták közlésével.

Gr. Teleky: Elég lenne a terhelő facti speciest közleni a vádlottal.

Andrássy: Felolvasás által lehetne a terhelő vizsgálatról értesíteni, ha pedig úgy kivánja, irásban is közöltessék vele. Meg lévén hagyva a védelme a perbe fogatás kérdésében is, ezt jobb mindjárt a bűnvizsgálat alkalmával megengedni. *(Közöltessék, ha kivánja, meghatározandó időre.)*

Gr. Dessewffy: Olvasta a 13. pontot. *(Legyen stb. Legyen.)*

Olvasta a 14. pontot. *(Ki itéli el a perbe fogást stb.)*

Andrássy: A nádor parancsolatjában kijelelt személylyel; az alispán tehetné a bűnvizsgálatot a crimen és nota esetében. *(Az alispán harmadmagával elrendelheti a bűnvizsgálatot, de ha el nem rendelné, elrendelhesse a nádor. Elfogadtatott.)*

Gr. Dessewffy: Olvasta a 15. pontot. *(Ki itéli el stb.)*

Pázmándy: Választandó 5 biró a kijelelendő alispán előlülése alatt; ha elfogadtatik a perbefogás, feljebbvitel nincs.

Beöthy: Ha a bűnvizsgálatot nem rendeli el az alispán társaival, feljebbvitelt kellene engedni a törvényszékre.

Pázmándy: Eddig sem volt, s úgy a perbefogás mint el nem itélés esetében is feljebbvitelt kellene engedni.

Andrássy: Az ultimum remedium minden esetre a Felséghez való recursus lesz; ezt megtagadni nem lehet, kifejezni nem szükség.

Gr. Dessewffy: Meg kellene határozni, hol s melyik stádiumban lépjen fel a közvádló. A bűnvizsgálat kérdésekor-e? vagy a perbe fogatás kérdésében?

Pázmándy: A közvádló csak a perbefogatás eldöntésével, vagy csak ez után léphet fel.

Zsedényi: Nem minden vételnél lehető a rendőrségi nyomozás.

A gr. Dessewffy által feltett kérdés eldöntése hétfőre halasztatott.

A büntető eljárás terve kidolgozásával megbizott alválasztmány ülésében január 10-dikén 1842.

Gr. Teleky: Folytassuk a félbeszakadt tanácskozást.

Beöthy: A midőn az esküdt a rendőri nyomozásról szóló jelentést beadja, a tiszti ügyész adjon vélekedést, van-e helye a bűnvizsgálatnak; e felől itél a vice-ispán harmadmagával a fiscus jelen nem létében.

Gr. Teleky: A bűnvizsgálatot is így kellene a fiscussal közleni a perbe fogatás iránti kérdésben is. *(Jó lesz, jó! Elfogadtatott.)*

Beöthy: A perbefogatás iránti határozattól lesz-e feljebbvitel?

Gr. Dessewffy: Ezen kérdés nem okozván haladékot, nem szükséges a feljebbvitel. *(Ebben maradt.)*

Beöthy: Ha a bűnvizsgálat alatt kiviláglik, hogy nem az a vétkes, a ki ellen elrendeltetett a bűnvizsgálat, de más, ez ellen folytathatja-e a bűnvizsgálatot új elrendeltetés nélkül, vagy elébb jelentést kell tennie?

Gr. Teleky: Ezt jobb lesz a részletes kidolgozásra hagyni, mikor folytathassa, mikor nem; úgy azt is, melyik stádiumban itéljen vagy rendelkezzék a két alispán.

Gr. Dessewffy: Olvasta a 16., 17., 18., 21., 22., 23. és 24-dik elvkérdéseket.

Gr. Teleky: Ha egyik fél apellálja az itéletet, olvastassék fel a felek előtt a protocollum is, és a felek, ha tetszik, irott motivumokat adhassanak mellé. Vagy az is megengedtethetnék, hogy az apellatorium előtt is, szóval is védelmezhesse vagy védelmeztethesse magát.

Gönczy: A szóbeli védelmet nem kellene az apellatorium előtt megengedni, nem lesz ideje az apellatoriumnak, s nem fog ráállani.

Pázmándy: Meg kell engedni, úgy is ritkán fog az használtatni. *(Meg fog engedtetni.)*

Gr. Teleky: Minden prókátor köteleztethetik arra, hogy — ha a judicium arra kijeleli — védelmezni tartozzék.

Andrássy: A vádlott nem prókátort is választhat védelmezőjének. *(Elfogadtatott.)*

Gr. Dessewffy: Olvasta a 25., 26., 27., 28., 29. és 30. elvkérdéseket.

Szucsics: A nemesek úgy rendeltethetnek csak a királyi városi törvényszék birósága alá, ha ezeknek összealkotása módosíttatni fog.

Gr. Teleky: Erre figyelem lészen.

Pázmándy: A törvényszéket a megyékben az 1828-iki országos választmány javallata szerint kellene alkotni; egy része lenne választandó állandónak; más része egy gyűléstől más gyűlésig választandó. *(Elfogadtatott.)*

Gr. Teleky: Az apellatorium legyen a kir. tábla egy sectiója, a supremum apellatorium a septemviratus szinte egy sectiója. *(Jó lesz, jó!)* — A bünvizsgálatot elrendeli 3, a perbe fogatás iránt itél 11, a törvényszéket alkossa 7, a kir. táblát 9, a septemviratust 11 tag.

A részletes munkálat gróf Dessewffy Aurél szállásán fog készülni, az alválasztmány tagjai, ha tetszik, megjelenhetvén. Eddigi állapodásaink csak consultatio gyanánt fognak tekintetni.

A teljes bizottság ülése június 2-dikán 1842.

Ország birája: Minekutánna a büntető eljárás tervének kidolgozásával megbizott alválasztmány munkálatát bevégezte, annak által vételére rendeltetett ezen ülés.

Tihanyi: Benyújtá a büntető eljárásróli munkálatot, s egyszersmind jelenté, hogy a büntető törvénykönyv elkészítésében munkálódó alválasztmány mind a mellett is, hogy igen szorgalmatosan munkálódik, még is megmondani bizonyossággal nem tudja, mikorra végezheti el munkáját.

Ország birája: Meg fogja tenni a szükséges intézete-

ket, hogy a benyújtott munkálat vagy kinyomtattassék, vagy lithographiroztassék, a választmány tagjai számára.

B. Mednyánszky: Felolvasta a börtönrendszerből a czímzeteket, melyeket az alválasztmány már elkészített, — előadván, hogy a technikai részben felakadtak, a mesteremberek késedelmesen készítvén el a reájok bizott épületi terveket.

Ország birája: Az országos választmány munkálatának siettetése tekintetéből azt javallaná, miszerint a börtönrendszert elkészítő alválasztmány, ha abbeli munkálatát elvégzendi, dolgozná ki a börtöni fegyelmet; a büntető törvénykönyvet kidolgozó alválasztmány, ha ezen munkálatát elkészí tendi, azt az elnöknek beadván, hogy kinyomatása felől intézkedhessék, ereszkedne a rendőri kihágásokra — Polizey Vergehen — büntetést szabandó könyv kidolgozásába. Úgy végre a büntető eljárást elkészítő alválasztmány készítené el a kisebb vétségeket elkövetők elleni rendőri eljárás szabályait is. Ezek a mint egyenként elkészülnek s az elnöknek bemutattatni fognak, ki is fognak nyomatni.

Zsedényi: Minthogy eddig úgyszólván hazánkban rendőrség nem létezett, de különben is tudhatni, hogy a büntető törvénykönyv mily vétségeket fog a rendőrség eleibe tartozóknak rendelni, jónak látná, ha a büntető törvénykönyvön dolgozó alválasztmány, a büntető eljárást elkészítette választmánynyal együtt ülve dolgozná ki a rendőri eljárás főelveit.

Deák: Meg van bízva a büntető törvénykönyvön dolgozó alválasztmány több tagjai által annak kijelentésére, miszerint — ha az országgyűlés végétől mostanig kevesebb, mint két év tölt volna el, szivesen elfogadná a Zsedényi javallatát. De az idő nyerésre nagy szükség lévén, a mostani körülállásokban az csak a munkálódások elvégzését késleltetné. Az ország birája ő excellentiája javallatát szivesen elfogadja.

Ország birája: Nincs kizárva az egymással értekezés, mely által egyetértést és a munkálat összehangzását is eszközölhetni.

Hertelendy Miksa: Sikeresebben dolgoznának a bör-

töntervek elkészítésével megbizott mesteremberek, ha munkáik illendő megjutalmazása felől biztatást kapnának.

Ország birája: A felől igen is bizonyossá lehet őket tenni, hogy az általok teendő munka méltó jutalma nekiek ki fog fizettetni, mihelyt azt elkészítvén, azt megbirálni lehet s elnök ő excellentiája az iránt intézkedni fog.

Gr. Zichy Ödön: Jó lenne a börtönrendszer szerint megkivántató épületek terveinek elkészítésére két-három praemiumot tenni s e végett concurenst hirdetni.

Ország birája: Remélhető, hogy ha a szükséges planumok elkészítésével megbizott építő mesterek munkájok illő megjutalmazása felől értesítve lesznek, haladék nélkül el fogják azokat készíteni. *(Úgy van! úgy van.)* Nem lévén most egyéb tárgya a tanácskozásnak, ez ülést bevégzettnek nyilvánítá.

November 14-dikén 1842.

Ország birája: A mult ülésünk óta a más két alválasztmány is beadta munkálatát. Az egyik már ki is van nyomtatva, a büntető törvénykönyv is nehány nap alatt ki lesz nyomtatva.

A munkálatok felvétele eránt a törvényben kijelelt rendet tarthatnánk meg, mely szerint a börtönrendszert illetőt vehetnénk tanácskozás alá. *(Jó lesz!)*

Zarka: Olvasta az általános tudósítást. »Miután azon alválasztmány«, stb.*)

Zsedényi: Ezen általános tudósítás reánk nézve jó és szükséges, de az országgyűlés eleibe nem kellene ily kiterjedt motivisatiót terjeszteni. Jó lenne a részletekre vélekedéseinket előadni.

Ország birája: Milyen motivisatiót fogunk az országgyűlés eleibe adni, később fogjuk meghatározni. Most ezen általános tudósítást olvassuk addig míg általános.

Zarka: Olvasta tovább — a 10-dik lapon »e helyen következőleg fejti ki«. Olvasta az 1-ső törvényczikkelyt.

*) A jelentést l. ezen Anyaggyűjtemény II. köt. 509. és köv. ll

Zsedényi: Azt hiszi, hogy a magány rendszer a még meg nem itélt letartóztatottakra nem alkalmazható, azért kellene a fogságot a rabságtól megkülönböztetni.

Personalis: Most csak az elvekről kellene értekezni. A szerkesztés és az ismétlések elmellőzése későbbi munka.

Andrássy: Szükségesnek látja a Zsedényi által javalt megkülönböztetést.

Olgyai: A 3-dik czikkely mutatja, hogy a letartóztatottak és megitélt rabok között lévő különbségre volt figyelem.

Deák: A magány rendszer előttünk esméretes eszme, de nem a törvénybe való. A törvényben a dolgot kell kifejezni, t. i. mint kelljen a rabbal bánni, ezt meg kell különböztetni a letartóztatottra nézve és a megitéltre nézve. Egyébiránt is szükség a rabságon — carceren — kívül egy simplex arestum nevét és nemét elfogadhatónak elhatározni.

Báró Mednyánszky: A letartóztatottak meg vannak különböztetve a megitéltettektől, az 1-ső czikkelybe a megitélt büntetése neméről van szó, azonban nem ellenzi, hogy a simplex arestum — egyszerű fogság — eszméje is elfogadtassék, e szerint három eszme lenne: a letartóztatotté — a fogságé — és a rabé.

Báró Eötvös: Egyetért Deákkal s nem kivánja az 1-ső czikkelyben már kitenni a magány rendszer általános elfogadását, eléggé kifejeztethetne a tractamentum előadása által.

Hertelendy M.: Czélirányosnak látja a magány rendszernek elfogadását kifejezni.

Klauzál: Nem lehet az előnkbe adott munka jelességét el nem esmérni. De a büntető törvénykönyv kidolgozásában fáradozott tagok tökéletesen meggyőzték a felől, hogy csak kisebb vétkek megbüntetésire szükség még a simplex arestumot — az egyszerű fogságot — is elfogadni. Egyébiránt mint tagtárs Deák.

Andrássy: A felolvasott 1. czikkelyben nincs különbség. Az 1-ső czikkelyben azt kivánná kifejezni, hogy ennekutánna a hazában kétféle börtönök lesznek: kerületiek és törvényhatóságiak. A 2-dik czikkely alapján, mind a két nemű börtönökben a magány rendszer szerént büntettetnek a rabok.

Deák: A magány rendszer itteni kifejezése vagy pleonasmus vagy kivételt húz maga után. A fogság elfogadását nem lehet innen elhatározni, e nélkül a fogalomban nagy ugrás lesz, s igaztalanságra vezetne. A rabokkali bánásra következő mód fogadtatik el: A fogságra itéltre nézve ezen mód, a letartóztatottra nézve pedig ezen mód.

Gróf Zichy: Az eszméletek megvilágosítása tekintetéből tegyük s fejezzük ki a különbséget.

Palóczy: A fogolynak még nincs itélete; a kire már az itélet kimondatott, az rab. Az 1-ső czikkelyt ki lehet hagyni, kezdhetjük a 3-dik törvényczikkelyen.

Ország birája: A dolog érdemére nézve, úgy látja, nincs véleménykülönbség. A magány rendszer kifejezése kimaradhat, ha ez kifejeztetik, mint kell a rabokkal bánni. Azt szükség itt elhatározni, légyen-e egy szelidebb neme a büntetésnek a magány rendszernél az egyszerű fogság, vagy sem.

Tihanyi: Megegyezik a magány rendszer említésének kihagyásába. Úgy az egyszerű fogságnak mint szelidebb büntetés elfogadásába.

Bezerédy István: Ha a fogság maximuma már itt elhatároztatna, előre köttetne meg a keze a választmánynak.

Báró Vay: A foglyok soha sem kerülhetvén a kerületi börtönbe, az ezekbeni bánásmódra különbséget nem tesz. A tractamentumot a letartóztatottakra, a foglyokra és a rabokra nézve kivánja előadni.

Zoltán: Szintén ezen három különbséget kivánja kifejezni.

Pázmándy: A fogság maximumát is már itt kellene elhatározni. A törvénybe okot tenni nem kiván, az a motivatio közé tartozik.

Deák: Előadta a tekinteteket, melyek a büntető törvénykönyv kidolgozásában munkálkodottakat a fogság maximumának egy esztendőre javallására birta.

Personalis: Gyakorlati tekintetből fogadja el a Deák javallatát. A ki egy esztendei fogságnál többet érdemelne, az már rabságot is érdemel.

Ország birája: A fogság elfogadtatik. Maximuma

egy esztendő. A magány rendszer említése az 1-ső törvényczikkelyből kihagyatik.

Fogthüi: Azt eleve el kellene határozni, hogy a fogoly a magány rendszer szerint s mennyiben tractáltasson.

Deák: A fogság általában csak annyiban nézessék büntetésnek, hogy szabadságától megfosztatik. De a biró némely sanyarításokkal súlyosabbá tehesse a fogságot.

Ország birája: Ha a fogoly büntetése csak abban áll, hogy szabadságától megfosztatott, úgy közte és a letartóztatott közt nem lesz különbség, de ezt csak theoretikus tekintetből mondta, practice az nyugtatja meg, hogy a biró sanyaríthatja a fogoly tractamentumát.

November 15-dikén 1842.

Ország birája: Halljuk a 3-dik törvényczikkely javallatát.

Zarka: Olvasta a 3-ik törvényczikkelyt »Az ország és ehhez — törvénybe iktattatott.

Zsedényi: A letartóztatott és elzárt vádlottak közti különbséget, az eljárási munkálatból előadván, itt is azon különbséget kivánja kifejeztetni.

Palóczy: Ezen különbség a bűnvádi eljárásnál fog értekezés alá kerülni.

B. Eötvös: Jó lenne egy terminologiát megállapítani.

Personalis: A terminologia és a szerkesztés összhangzásba tétele későbbi munka leend.

Deák: A letartóztatott helyett lehetne itélet előtt elzártat tenni.

Ország birája: Itt a letartóztatott alatt csak az itélet előtt elzárt értethetik. A másféle elzártról a bűnvádi eljárásról szóló munkában lesz szó.

Zarka: Olvasta az 1-ső fejezet 1-ső §-át a motivatióval.

Báró Eötvös: Kihagyást javall.

Palóczy s mások egyet értettek b. Eötvössel.

Deák: Szabályosan kell kitenni, mint kell a letartóztatottal bánni, a helyett hogy elv fejeztetne ki.

Gr. Apponyi: Jó lenne a letartóztatott helyett elzárt vádlottat tenni. *(Jó lesz.)*

Ország birája: Az 1-ső §. kihagyatik.

Zarka: Olvasta a 2-dik §-t motivumaival, olvasta a 3., 4., 5., 6., 7., 8., 9., 10., 11. §-okat; ujra olvasta a 2-dik §-t.

Deák: A szigorú szót kihagyni javalja. *(Jó lesz.)*

Ország birája: A szigorú kihagyásával a bűnvádi eljárásba tétetik által.

Zarka: Olvasta a 3-dik §-t.

Klauzál: Az itélet előtt elzárt vádlóra nézve jobb lenne fogház nevezettel élni, a börtön nevezettel pedig az itélt rabra nézve élni. *(Jó lesz, jó.)*

Pulszky: Kihagyást javall.

Andrássy: Mint Pulszky, azt tévén hozzá, hogy napja és órája a fogház helyére lett megérkezésnek a hivatalos könyvben jegyeztessék fel.

Deák: Mit kell tenni a vádlottal, ha az elzárási parancs a 33-dik §-ra hagyja. Itt ezen 3-dik §-ban meghagyná, hogy vallása, életkora s a többi feljegyeztessék, ez pedig vallatás nélkül is megtörténhet. *(Jó lesz, jó.)*

Lonovits: »A hiteles« szót kihagyatni javalja. *(Jó lesz, jó.)*

Gönczy: A személyének és termetének leirása a vádlottal beküldött irásokból ki nem tetszik, de vallatás nélkül feljegyezhető, arra pedig szükséges.

Deák: Általánosan nem kell elvet kimondani, hanem applicative kell kifejezni. Azt mutatja, hogy minden §. két helyre is iktatható. Mint kelljen az itélet előtt elzárt vádlottal a fogházban bánni, az a tömlöcztartó vagy igazgató kötelességei közé is való.

Ország birája: Ezen 3-dik §-t, úgy a mint van, elfogadná, azonban a javalt világosító hozzávételt nem ellenzé. *(Hozzátétellel meghagyatik a »hitelesen« kihagyásával.)*

Zarka: Olvasta a 4-ik §-t.

Gr. Zichy: A két hiteles tanúk helyett két börtönőr előtt tételét javalja, idegen tanúk oda nem lévén hivathatók.

Zoltán: Az összeirást kihagyná. *(Maradjon.)*

Deák: Ha levelek találtatnának nála, azokat beletekintés nélkül le kell pecsételni, azonban abban megnyugszik, hogy másutt fejeztessék ki. *(Jó lesz!)*

Ország birája: A 4-dik §. meghagyatik, a Deák javallata feljegyeztetvén.

Zarka: Olvasta az 5. §-t.

Deák: A ruha említését nagyobb praecisióval kivánná kifejeztetni. A mennyiben a zsiros ing is subjective nem tisztátalan.

Ország birája: Modificatióval meghagyatik, undorító vagy szemérem sértő.

Zarka: Olvasta a 6-dik §-t.

Pulszky: A »kamatoztatásra« kihagyná.

Gr. Zichy: Nem kivánná kihagyni.

Olgyay: A »körülményekhez képest« helyett a »megtagadás esetében.«

Ország birája: A »kamatoztatásra« kihagyása azt ki nem rekeszti; az Olgyay modificatiója elfogadtatik.

Zarka: Olvasta a 7-dik §-t.

Pulszky: Kihagyni kivánja ezen §-t. *(Maradjon ki! Kihagyasson!)*

Zarka: Olvasta a 8-dik §-t.

B. Eötvös: Ezen §-t is kihagyná.

Olgyay: A kiknél a tisztaság tekintete ezen §-t megtarthatóvá teszi, azokra nézve maradjon.

Zoltán: A §. végét megtartaná, ez a tisztaság megtartásának megfelelne. *(Jó lesz! így modificáltatik!)*

Zarka: Olvasta a 9-dik §-t. *(Meghagyatott.)* Olvasta a 10-dik §-t.

Deák: Ezen elvet a letartóztatottra nézve nem látja szükségesnek, sem czéleránvosnak, sőt okát sem látja. A titkolódzást sem tartja a letartóztatottra szükségesnek, azonban borzasztó is. Ezen §-ban elég lenne annyit kifejezni, hogy úgy őriztessék, hogy el ne szökhessék.

Gr. Zichy: Nem akart borzasztót javallani az alválasztmány. *(Maradjon ki! Kimarad a vigyázat kifejezésével.)*

Zarka: Olvasta a 11-dik §-t. *(Kimarad.)*

Olvasta a 12-dik §-t, előbb a 2. szakaszt.

Bezerédy István: Ön kivánata következtében kihagyni kivánja. *(Kimarad.)*

Zarka: Olvasta a 13-dik §-t. *(Tetszése szerint kihagyattatik.)*

Zarka: Olvasta a 14. §-t. *(A magány rendszer helyett házi rend tétetik.)*

Pulszky: A családjával, ügyészével való közlekedést megengedni kivánná.

Lonovics: Oly lelkészszel, kihez bizalma van, szinte megengedni kellene a közlekedést.

Gr. Károlyi: Elfogadhatónak tartja ezen paragrafust mint szükségest.

Deák: A külön elzárást nem kell a czél kivántán túl akarni. A bünvizsgáló adhasson engedelmet, hogy családjával, ügyészével közlekedésbe jöhessen.

Zsedényi: Általános szabálynak kell lenni, hogy a letartóztatott közlekedésbe mással ne jöhessen, kivétel pedig az, hogy kivel engedtetik meg a közlekedés.

Klauzál: A családjávali közlekedést a 18. §-ra halasztaná.

Andrássy: 14. §-sá a 18-kat tenné.

Ország birája: Az egyébiránt-tól kezdve itt kimarad, és a 18-dik §-ra halad.

November 18-dikán 1842.

Ország birája: Folytassuk értekezéseinket.

Zarka: Olvasta a 15-ik §-t.

B. Eötvös: A gyermekeket, ha az anya szoptatni akarja, nála kellene hagyni.

Pulszky: Szinte úgy. *(Úgy van, úgy!)*

Gr. Zichy: Igazolta a szerkesztést. A gyermekek nem a fogházba valók.

Hertelendy: Ha a letartóztatott anyának megengedjük a szoptatást, meg kell engednünk a megitélt anyának is.

B. Eötvös: Nagy a különbség; a letartóztatás czélja nem ellenzi a szoptatást.

Klauzál: A status czélja nem kívánja, hogy a letartóztatott anya gyermeke az anya emlőjétől elszakíttassék.

Palóczy: Az emberiség tekintetéből pártolja a szerkezetet. A gyermekeknek jobb s tisztább gondját viselheti a fogatott dajka.

Deák: Ha az anya kívánja szoptatni és gondját viselni, tehesse; ha azt nem teheti, akkor emberiség tekintetéből fogadjunk dajkát s bizassék reá a gyermek gondviselése. Ha a letartóztatottak külön nem zárattatnának, nagyobbára hijába dolgoznánk. Tovább nem terjeszthetjük a bánás szigorúságát a letartóztattokra nézve, mint a status czélja kívánja.

Ország birája: Azon hozzá tétellel: »ha az anya maga nem szoptathatja« megmarad.

Zarka: Olvasta a 16-dik §-t.

Gr. Zichy: Pártolta a szerkesztést.

Hertelendy: A 15-dik §-ra. Ha szegény a szoptatni nem akaró anya, fogadtassék dajka.

Deák: Okokkal mutatta, hogy ha az anya nem akarja szoptatni, minden esetre dajka fogadtassék.

Ország birája: »Ha az anya nem szoptathatja vagy szoptatni nem akarja« hozzá tételével marad a 15. §., a 16-ik is.

Zarka: Olvasta a 17-dik §-t.

Personalis: Azt kívánja, hogy a ki otthon dolgozni szokott, dolgozzék itt is. A ki a reá tett költséget megtérítheti, az lehet dolog nélkül. A munka nem szégyen, nem is büntetés neme arra, a ki a dologból él.

Gr. Zichy: Okokkal védette a szerkesztést. Kedvezésnek vettük a magány rendszerben a munkát.

Personalis: A raboknak nagyobb része olyan természetű, hogy önként dolgozni bizony nem fog; mérséklett munkára kötelezteti.

Tihanyi, Olgyai: Épen azért, hogy a letartóztatottaknak nagyobb része nem szeret dolgozni, a kényszerített munka pedig büntetés, ezzel pedig a letartóztatottat illetni nem lehet, pártolják a szerkesztést.

Deák: A letartóztatottat több jussától megfosztani nem lehet, mint a mennyit a status czél megkiván. A szabadságától szükség megfosztani, de azon akaratjától: dolgozzék-e, nem-e? megfosztani nem kívánja a status czél. Ha a status letartóztatta, köteles tartani. Európában mindenütt elfogadott szabály, hogy a letartóztatottat a status tartja és kényszerítve nem dolgoztatja. Ha önként dolgozni akar, azt meg kell engedni.

Personalis: A munkát sem szégyennek, sem büntetésnek nem tekinti, s óhajtaná, a nemzetnek minden egyénei munkások lennének.

Andrássy: A munkát akkor nézi áldásnak, ha önkénytes, de ha egy ujságczikket írni szokott egyén letartóztatván, pokrócz szövetre szoríttatnék, bizonyára reá nézve az ily munka nem lenne áldás. A szerkesztést pártolja.

Ország birája: A többség megtartja a szerkesztést.

Zarka: A 18. §-t olvasta.

B. Eötvös: A védelmezőjével mindég szabadon beszélhessék.

Zsedényi: Míg a bűnvizsgálat tart, addig birói engedelem nélkül a védővel ne szólhasson, a bűnvizsgálat befejezésével igen is, négy szem közt is, értekezhessék a védőjével.

B. Eötvös: A pernek minden stadiumában megengedné a védőveli értekezést, és nem bizná a biró önkényére, megengedi-e vagy sem az ügyvéddeli beszélgetést.

Andrássy: A bűnvizsgálat befejezése előtt csupán birói engedelem mellett engedné meg a védőveli értekezést.

Bezerédy István: Nagyon hasonlítana rendszerünk az inquisitorius módhoz, ha minden stadiumában a büntető rendszernek meg nem engednénk a védőveli értekezést.

Deák: Nem oly könnyű azt elhatározni, melyik stadiumában a büntető eljárásnak kelljen és lehet megengedni a védőveli értekezést. Itt elég lenne annyit tenni: a bűnvizsgáló biró engedelme nélkül senkinek sem engedtetik meg a letartóztatottal a közlekedés. Annak elhatározása, mikor tartozik a bűnvizsgáló és kinek megengedni a közlekedést, a bűnvádi eljárásra halasztatik.

Klauzál: Súlyos betegség esetében kiváltkép a lel-

késznek, orvosnak, családja tagjainak, a börtönfelügyelőnek kivánná megengedni. *(Jó lesz, jó!)*

Ország birája: Itt általános marad, úgy a mint országos követ Deák javalta, hozzá adódván exceptio gyanánt mint Klauzál.

Zarka: Olvasta a 19. §-t.

Bezerédy: Nem tenné ki különösen az új Testamentumot.

Andrássy: Az új Testamentum helyett jó erkölcsre buzdító könyveket tenne. *(Jó lesz, jó.)* Elfogadtatott, a szentirás marad.

Zarka: Olvasta a 20-dik §-t.

Pulszky: A »míveltebb« szót kihagyná.

Fogthüi: Nálok tiz őrült közt öt Biblia bolondja.

Ország birája: A míveltebb kihagyásával megtartatik.

Zarka: Olvasta a 21-dik §-t.

Deák: A fennhangon beszélés olvasás közé vagy-ot tenne. A dohányozás megvonását büntetésnek hagyná, de a letartóztatottra nem tenné kötelezővé, nem kivánván ezen sanyarítást a status czélja.

Ország birája: A tüz biztosság javalja.

Pulszky: Boltozva lévén a fogház szobácskája, tűztől nem félhetni, azért kivánná ezen sanyarítást kihagyni.

Gr. Zichy: A szerkesztést pártolta.

B. Eötvös: A dohányzást kihagyná; reményli, hogy a raboknak is meg fog engedtetni a gyertya világ, annyival inkább megengedné a dohányzást a letartóztatottnak.

Gr. Károlyi: Bátorság tekintetéből nem kivánná megengedni a dohányzást.

Tihanyi: Szinte a szerkezet mellett.

Klauzál: Mint b. Eötvös. Egy két darabka fája csak lesz, ebből csinálhat tüzet.

Zsedényi: Némely ember meg is halhat, ha nem dohányozhat, azért megengedhetné.

Bezerédy: Nincs jussa a társaságnak a dohányzást eltiltani a letartóztatottnak.

Deák: A hol a dohányzás a tűztőli bátorságot nem veszélyezteti, engedtessék meg.

Olgyay: A szerkesztés mellett.

Personalis: Nem lehet a biztossággal megegyeztetni a dohányzás megengedését, azért a szerkesztést pártolja. *(Maradjon!)*

Gr. Apponyi: Szeretne oly középutat találni, hogy a dohányzást a biztossággal lehetne megegyeztetni.

Gr. Pejacsevich: Megengedné a dohányzást.

B. Vaj: A szerkesztés mellett.

Andrássy: A dohányzást megengedné.

Palóczy: A biztosság és tisztaság tekintetéből tiltotta el a szerkesztés a dohányzást.

Szucsics: Megengedi a dohányzást.

Ország birája: A biztosság és tisztaság tekintetéből le kell némely apró kényelemről mondani, azért nem lenne inconsequentia a dohányzást eltiltani. *(Maradjon, maradjon a redactio!)*

Bezerédy kanonok: A szerkesztés mellett.

Busán: A dohányzást megengedné.

Ország birája: A redactio marad.

Zarka: Olvasta a 22-ik §-t.

Lonovits: Privilegiált testamentomot tehessen, nem lehetvén öt tanút összehívni.

Klauzál: Polgári törvény javítás nem ide tartozik. *(Maradjon! Maradjon!)*

Zarka: Olvasta a 23-dik §-t *(Marad)* a 24. §-t.

Lonovits: A »más módon« helyett ünnepélyesebben tenné.

Andrássy: A »megholt«, »megélt« kimaradhatna. *(Maradjon ki! Kihagyatott; ünnepélyesebben elfogadtatott.)*

Zarka: Olvasta a 25-dik §-t. *(Marad.)*

Olvasta a harmadik szakaszt, a 26-dik §-t.

Deák: Itt azon eszmét fejezné ki, akár a bűnvizsgáló vagy illető bíróság rendeli, a börtönfelügyelő elbocsátani köteles.

Ország birája: Külön figyelemmel kell lenni azokra, a kik kezességre eresztetnek ki, a kiket a bűnvizsgáló vagy itélő bíróság ereszt ki. *(Jó lesz! E szerint fog módosíttatni.)*

Zarka: Olvasta a 27-dik §-t.

Pulszky: Ki kellene tenni »ha csak valamely magány vagy közkereset biztosításául le nem tartóztatott«.

Palóczy: Ezen §. csak a vád alól felmentettre értetik, annak ki kell adni holmiját.

Deák: A kezességre kieresztendőkre nézve a kezességre kieresztést elrendelő írásba tétessék ki, milyet kell kiadni. A felmentettre nézve állhat a szerkesztés.

Lonovits: »Börtönbe kerülésekor« után »vagy fogsága alatt« hozzá tétetni kivánja. *(Jó lesz, jó! Hozzá fog tétetni.)*

Zarka: Olvasta a 28-dik §-t.

Bezerédy: Több utiköltséget kellene adni.

Tihanyi: Ha megyebeli, elég három napi tartás, ha idegen, lehetne nyolcz napi. *(Maximum gyanánt 8 napi tartás fog adatni.)*

Zarka: Olvasta a 29-dik §-t. *(Maradjon! Megmarad.)* Olvasta a 30-dik §-t.

Deák: Adassék neki közönséges passus is. *(Jó lesz, jó! Elfogadtatott.)*

Zarka: Olvasta a 31-dik §-t. *(Maradjon! Megmaradt.)*

Ország birája: Folytatni fogjuk.

November 19-dikén.

Ország birája: Következik a második fejezet.

Zarka: Olvasta a második fejezetet, nevezetesen a 32-dik §-t.

Ország birája: A 3-dik §-sal összehangzásba kellene tenni.

Zsedényi: Ki kellene tenni, mikor lehet és kell a rabra bilincset tenni.

B. Mednyánszky: Addig, míg a rab a börtön ajtaja előtt áll, a bűnvádi eljárás provisiója alá tartozik; mikor már a börtönbe bevitetik, azután nem kell bilincs, mert más módok vannak az elszökésnek megakadályoztatására.

Deák: A büntető törvénykönyv sehol sem javalja, hogy büntetés gyanánt bilincs tétessék az itéletbe. Azonban még sem kivánja azt itt kifejezni, hogy bilincsre soha

sem tétessék kivétel gyanánt. Ezen szerkezet megmaradhat. *(Úgy van, maradjon. Megmaradt.)*

Zarka: Olvasta a 33-dik §-t. *(Megmaradt.)*

Olvasta a 34-dik §-t a motivatióval.

Olgyay: Az egyformaság tekintetéből egyenlő ruhát kivánna adni; a gazdag és szegény közt nem kellene különbséget tenni.

B. Mednyánszky: A szerkezetet pártolá, a csinosság helyett tisztaságot javalt, a jó helyett szinte modificatiót javalt.

Deák: A költség tekintete tartóztatja az egyenruhának a rabokra nézve általános behozásától, ha nem ha jobban kivánnánk a rabságot a fogságtól markirozni.

Andrássy: Báró Mednyánszkyval értett egyet.

B. Eötvös: A törvényhatóságok börtöneikbe zárt raboknak általánosan rab egyenruha adását látja szükségesnek.

Bezerédy István: Az egyenruha adását pártolá, ártatlan sanyarításnak tartván.

Nitzky: Nem látván practicabilisnak az egyenruha adást, a szerkesztést pártolja.

Deák: Megállapíttatván a fogság különbsége, a félesztendőnél nem többre itélt rabok száma kevesebb lesz. Tekintetet érdemel ugyan a költség érdeme is. Azonban a kinek alkalmas ruhája nincs, annak úgy is adatik egyenruha, a ki pedig tehetősb, úgy is megtéríthetné az árát.

B. Vay: A leglealacsonyítóbb büntetésnek nézi a rab egyenruhát, azért kivánná azt átaljánosan a kerületi börtönbe zárt rabokra hagyni. Itt a szerkesztést pártolja.

Ország birája: A költség tekintete a Deák előadása szerint sokat veszt a súlyából, egyébiránt pedig az egyenlő tractamentumot igen óhajtja.

Andrássy: Nem egyeztetheti meg a status czéljával, hogy a büntetés sanyarítását költségneveléssel eszközölje.

Pulszky: A rab egyenruha adást pártolta; a duellumot vélekedése szerint nem kellene büntetni, de ha büntetni kell, akkor nem fogságra, hanem rabságra.

Tihanyi: Egyenruha adást pártol.

Klauzál: Temérdek nehézséget szülne a codexben, ha a rabokkali bánás akár a törvényhatóságok, akár a kerü-

leti börtönökben legyenek, egyenlő nem lenne. Ennélfogva egyenruhát kiván a raboknak adni.

Dubraviczky: Az egyenruha adás mellett.

Zsedényi: Mint b. Mednyánszky.

Gr. Apponyi: A szerkezet ellen. Az egyenruha adást minden rabra kiterjeszteni véli.

Palóczy: Az egyenruha adás csak a tehetősebbre nézve lenne sanyarítás, a szegényebbre nézve beneficium. A theoreticai jó és szép ideákból áldozzunk fel valamit, hogy practicabilissá tegyük. A szerkezetet kívánja megtartani.

Deák: Az, hogy a fogság és rabság között különbséget tettünk, új calculust nem teszen szükségessé. Azért, hogy az általunk kidolgozandó büntető rendszert acceptabilisabbá tegyük oly elvből, melyet in thesi jónak láttunk, semmit fel nem áldozhatunk.

Personalis: A ruhákat nem kívánja súlyosításnak tekinteni. A költségeket pedig méltó tekintetbe véve, a szerkesztést pártolja.

Gr. Zichy: Az egyenruha adás mellett.

Ország birája: Többen nyilatkoztak a mellett, hogy a rabokra nézve egyenlő tractamentum legyen. De a foglyokra nézve már most megállapíttatik ezen §. szerkezete.

Zarka: Olvasta a 35. §-t. *(A 7. és 8. §-ok ide átteendők.)*

Olvasta a 36-dik §-t. *(Valamint kimarad.)*

Olvasta a 37-dik §-t. *(A 10. §. ide áttétetik.)*

Zsedényi: Hogy mily bal-elmélkedések, kimaradhatna. *(Ki fog hagyatni.)*

Zarka: Olvasta a 38-dik §-t. *(Marad.)*

Olvasta a 39-dik §-t. *(A szegény sorsú ki fog hagyatni.)*

Olvasta a férfi rabokra 1., 2., 3.

A nyári hónapokban — a téli hónapokban.

Klauzál: A nyári hónapokban is kellene kapczát, harisnyát adni. *(Marad.)*

Zarka: Olvasta a 40-dik §-t. *(»Saját« kihagyásával marad.)*

Olvasta a 41-dik §-t. *(Vas ágy fogadtatik el.)*

Olvasta a 42-dik §-t.

Pulszky: Főzelék vagy zöldség. *(Elfogadtatott.)*

Deák: Minden füszer nélkül elfogadtatik.

Lonovits: Jó lenne kifejezni, hogy figyelemmel lévén a vallásos bőjtökre. *(Jó lesz!)*

Szucsics: Két font kenyeret kiván adni.

Deák: A vallásos bőjtre lehet figyelem, költségnevelés és sanyarítás nélkül.

Bezerédy: A burgonyát és répát kitenné.

Ország birája: A vallásos bőjtökre figyelemmel lévén, be fog a szerkezetbe tétetni.

Zarka: Olvasta a 43-dik §-t. *(Marad.)*

Olvasta a 44-dik §-t. *(A mi parenthesisbe van téve, ki fog hagyatni.)*

Olvasta a 45-dik §-t.

B. Eötvös: A gyertya világ eltiltását nem tartja jónak. Őrültséget okozhat, a téli hónapokban gyertyát kiván adni. A gyertya árát megtéríti a több munka.

Gr. Zichy: A folyosók meg lesznek világítva, nem lesznek teljes sötétségben. A kik dolgozni akarnak, engedtessék meg a gyertya vétel, de csak dologra.

Deák: Különbséget nem lehet megengedni; ha gyertya adatik, akkor tartozik télben annyi ideig dolgozni mint nyárban. A dolog visszapótolná a költséget. *(Jó lesz, jó! Elfogadtatott.)*

Zarka: Olvasta tovább. *A)* évi első szakasz *a), b), c), d), e), f), g), h), i). (Az órák kijelelése az előbbeni határozat szerint fog modificáltatni) k) (marad).*

Olvasta tovább *B)* évi második szakaszt.

Personalis: A felkelés órája változhatna az év szakasza szerint, a lefekvés órája lehetne állandóan 9 óra.

Ország birája: Az órák megváltoztatását lehetne az alválasztmányra bizni. *(Jó lesz jó! Az alválaszmányra bizatott.)*

Zarka: Olvasta a 46-dik §-t motivumával.

Deák: A keresztyén vasárnapokon. *(Jó!)*

Pulszky: Börtönök falai között kimaradhatna. *(Ki fog hagyatni.)*

Zarka: Olvasta a 47., 48., 49. §-t. Csekély modificatióval megmaradt.

Olvasta az 50-dik §-t. *(Kimarad.)*
Olvasta az 51-dik §-t. *(Megmarad.)*
Orsz. bírája: A többit jövő ülésünkben fogjuk folytatni.

November 21-dikén 1842.

Ország bírája: Következik az 52-dik §.
Zarka: Olvasta az 52. §-t motivumaival.
Zsedényi: Hogy a rabnak szakmány adassék, abban meg nem nyughat. A szakmány meghatározása önkényre adna helyet. A mennyibe a rab többet dolgozik, mint a mennyibe kerül, annak fele legyen a rabé.
Pulszky: A redactiót pártolá, nem lévén kevesebb a redactióban javalt $^1/_5$, mint a Zsedényi által javalt $^1/_2$. *(Maradjon.)*
B. Vay, Palóczy: A redactio mellett.
Ország bírája: A redactio megtartatik.
Zarka: Olvasta az 53-dik §-t. *(Nyolcz nap fog tétetni.)*
Olvasta az 54-dik §-t.
B. Józsika: Meg kellene magyarázni, mit hoz magával a magány rendszer.
Pulszky: Minden rab nem maradhat, mert a zsidó rab is alá értetődne. Ezeket pedig a keresztyén rabokkal együtt imádkozni s templomba küldeni nem lehet.
B. Eötvös: A különféle módjait az isteni tisztelet hallhatásnak adta elő. Alább az épületeknél fog előjönni.
Ország bírája: Minden keresztyén rab fog tétetni; az új Testamentum kihagyatik, mint feljebb.
Zarka: Olvasta az 55-dik §-t.
Pulszky: Jó lenne világosan kitenni, hogy a keresztyén rabok a magok felekezete ritusa szerinti isteni tiszteletben tartozzanak résztvenni.
Deák: Nagyon bajos azt megengedni, hogy a reformátusok imádságban, éneklésben és praedicatio hallásban álló isteni tiszteletekben részesüljenek a börtönben, hanem ha a pap tartaná a reform. isteni tiszteletet a kápolnában, a rab pedig a börtönében. De erről alkalmatosabban intézkedhetünk, ha az épületek terveit veszszük vizsgálat alá. *(Úgy van, úgy!)*

B. Vay: Úgy szeretné általánosan kifejezni, hogy minden felekezetre alkalmaztatható legyen. *(Jó lesz, úgy fog módosíttatni az 54-dik §.)*

Zarka: Olvasta az 56-dik §-t motivumával.

Zsedényi: Az igazgató engedelmével, hozzá tétetni kivánná.

Bezerédy: Az egész gyógyítás bizattathassék azon orvosra, a kihez bizodalma van a beteg rabnak.

B. Eötvös: A redactio mellett, nem kivánván a gazdagabbra nézve a magány rendszer szabályai kijátszására alkalmat adni.

Deák: Mint b. Eötvös. *(Megmarad.)*

Zarka: Olvasta az 57-dik §-t.

Deák: Még egyszer kihagyatná. *(Ki fog hagyatni.)*

Zarka: Olvasta az 58-dik §-t. *(Megmarad.)*

Olvasta az 59-dik §-t. *(A 10-dik §-ra való hivatkozás meg fog igazíttatni.)*

Klauzál: Az 56. §-ba hozzá kellene tenni: ha a rab súlyos vagy elválasztást kivánó betegségbe esnék. *(Elfogadtatott.)*

Zarka: Olvasta a 60-ik §-t. *(A hivatkozások megigazításával megmarad.)*

Olvasta a 61-dik §-t.

Gr. Apponyi: Ezen 61-dik §-t egészen ki kellene innen hagyni és az instructióba által tenni.

Pulszky: Okvetetlenül ki kellene hagyni.

Deák: Ezen második szakasz a rabbali bánásról szól, innen tehát ki kell azt hagyni, mint kell a ruhájával s egyébbel bánni; jobb lenne az instructióba által tenni.

Ország birája: Az instructióba tétetik által.

Zarka: Olvasta a 3-dik szakasznak 62. §-át. *(A czitált §-ok némelyike kihagyatni vagy modifikáltatni kivántatott.)*

Deák: A czitált 31-dik §-nak új szerkesztését javallá a lehető esetek megkülönböztetésével. *(Jó lesz, jó!)*

Ország birája: Az alválasztmány a szerint fogja szerkeszteni.

Zarka: Olvasta a harmadik fejezet első szakaszában a 63-dik §-t.

Deák: Jobb lenne, ha a kerületi börtönök igazgatója periodice tudósítaná a törvényhatóságokat, hány szobája van üres.

Palóczy: A redactio mellett. *(Maradjon! Maradjon!)*

Personalis: Jobbnak látná, ha az kerületi börtönökbe csak azok küldetnének, a kik egy esztendőre s többre ítéltetnek.

Ország birája: A költség mindegyre megy, akkor a mennyivel kevesebb kerületi börtön szoba fog kivántatni, annyival több törvényhatósági börtön szoba lesz szükséges.

B. Eötvös: A költség in abstracto egyre megy. De a kerületi börtönben a rendszernek pontosabb megtartását reménylhetni, mint a törvényhatósági börtönökben. *(Ugy van!)*

Pulszky: Mint b. Eötvös. Ha az illető kerületi börtönben nincs hely, folyamodhasson a helytartó tanácshoz, hogy ha lehet s van hely más kerületi börtönben, assignálhasson helyet.

Hertelendy: A messzebb fekvő kerületi börtönbe küldés igen költséges lenne.

Ország birája: A redactio megmarad.

Zarka: Olvasta a 64-dik §-t. *(Marad.)*

Olvasta a 65-dik §-t. *(Marad.)*

Olvasta a 66-dik §-t. *(Marad.)*

Olvasta a 67-dik §-t. *(Marad.)*

Olvasta a 68-dik §-t és 69-dik §-t.

B. Eötvös: A Zellen-Wagen igen jó, a hol jó út van, de a hol az utak még rosszak, ott nem alkalmazható.

Pulszky: Mint b. Eötvös. »Mely jelenleg is már külső országon divatozik« kihagyni kellene. *(Ki fog hagyatni.)*

Zarka: Olvasta a 69-dik §-t.

Olgyay: A 68-dik és 69-dik §-t ki kellene egészen hagyni, a 70-dik §-t kellene minden törvényhatóságokra terjeszteni.

Personalis: Legjobb lesz a törvényhatóságokra bizni a magány rendszer lehető megtartásával.

Ország birája: A 68. és 69-dik §-ok kihagyatnak; a 70-dik §. módosíttatott, (gyalog ne küldjék); a magány rendszer szabályai lehető megtartásával s. t. e. modificáltatik.

Zarka: Olvasta a 71-dik §-t. *(A parenthesis kimarad.)*

Olvasta a 72-dik §-t. *(Marad.)*

Olvasta a második szakasznak 73-dik §-át. *(A szükségessé lett módosítással marad.)*

Olvasta a 74-dik §-t. *(Marad.)*

Olvasta a 75-dik §-t. *(A provocatio megigazításával maradt.)*

Olvasta a 76. §-t. *(A provocatio megigazításával marad.)*

Olvasta a 77-dik §-t.

Pulszky: Nem látja elkerülhetetlenül szükségesnek a fél esztendőnél többre itélt rabnak különböző szinü ruhát adni.

Olgyay: Szinte úgy.

B. Vay: Olyan ruhája legyen a kerületi börtönbe kerülő rabnak, mint van a törvényhatósági börtönbeli raboknak.

Ország birája: E szerint fog módosíttatni.

Zarka: Olvasta a 78-dik §-t. *(Marad.)*

Olvasta a 79-dik §-t. *(Marad.)*

Olvasta a 80-dik §-t. *(Marad.)*

November 22-dikén 1842.

Ország birája: Vegyünk fel elébb utasítási javallatokat, azután a negyedik czikkelyt.

Zarka: Olvasta az országgyűlési szabályos utasítási javallat első szakasza 1. §-át.

Ország birája: Ezen 1. §-ban megmaradhat a magány rendszer általános kifejezése, vagy a feljebbiekhez módosíttassék.

Pulszky: Jobb elkülönözve kimondani a szerkezetben, miket értünk a magány rendszer alatt.

B. Mednyánszky: A magány rendszer kihagyásával is kifejezi, a mit alatta értünk.

Ország birája: Ki kellene fejezni különösen, hogy a rab éjjel nappal külön zárva tartassék. *(Úgy van! Jó lesz! Ki fog fejeztetni.)*

Zarka: Olvasta a 2-dik §-t.

Pulszky: A »kerek« ablak kimaradhatna. *(Jó).*

Zoltán: A kamarácskák kisebbek is lehetnének.

Zarka: Olvasta a 3. és 4. §-t. *(A negyedikbe is börtöni kamarácska tétetik.)*

Olvasta az 5-dik §-t. *(Marad.)*

Olvasta a 6-dik §-t. *(Marad.)*

Olvasta a 7-dik §-t. *(Marad.)*

Olvasta a 8-dik §-t. *(Marad.)*

Olvasta a 9-dik §-t. *(A foglyok is betétetni fognak.)*

Olvasta a 10., 11., 12., 13. §-kat. *(A »hanem«-ig kimarad, — és a ragályos betegek külön osztályozatban.)*

Olvasta a 14-dik §-t. *(Ennek az eleje is kihagyatik.)*

Zsedényi: Jobb lenne az isteni tiszteletet úgy tétetni, hogy a rab a papot szertartásaival együtt lássa.

Pulszky: A katonai mise a sátor alatt tartatik és kün az egész sereg ájtatoskodik.

Lonovits: Ha a kamrácskák vallás szerint osztatnának fel, a hordható oltárt úgy lehetne helyeztetni, hogy mennél több rab láthassa. E mellett okvetetlenül szükséges a kamrácskákban a külön erkölcsi tanítás.

Gr. Zichy: Az isteni tiszteletbeli részvételt úgy kell intézni, hogy tilos közlekedésre alkalom ne szolgáltassék.

Personalis: Főczélja ezen jobb rendszer behozásának az erkölcsi javítás, ennek pedig főeszköze a vallásos isteni tiszteletben való részvétel, ennélfogva óhajtható, hogy a vallásos ájtatosságbeli részvétel minden felekezetre nézve eszközöltessék. E részben a nagyobb költséget sem sajnálná.

Dubraviczky: A protestans felekezetűekre nézve a külön vallásos mindennapi oktatás kipótolja a közönséges isteni tiszteletet.

B. Eötvös: A külön kápolna építés igen költséges és másféle sok bajjal is jár.

Bezerédy kanonok: A külön kápolna építését pártolá, ha szinte költségesebb is.

B. Vay: A mindennapi erkölcsi külön oktatás csak surrogatuma a közönséges isteni tiszteletnek, de pótolhatja némely részben a praedicatio hallgatást.

Ország birája: Ha költséges is az erkölcsi javítás, annak fő eszköze, a vallásbeli áhitatoskodás, oly fontos, hogy a több költséget subordinálni kelletik.

Klauzál: Ha páholyok építtetnének, ezeknek közfala deszkából lenne, melyeken által oly könnyű a közlekedés, hogy a magány rendszer sok hasznát veszélyeztetné. A hordható oltár helyheztettessék a folyosón, a mennyire lehet, mennél többnek láttára, többet alig tehetünk, a praedicatiót pótolja a mindennapi oktatást.

Deák: Eddig abban a vélekedésben volt, hogy a r. katholikusra nézve nem absolute szükséges, hogy a papot lássa. Ha ez áll, elégtétetik a csengetés hallhatása által. De a páholyba hordásába a raboknak meg nem egyezhet, mert a magány rendszer legjobb részeit, sőt a bátorságot is veszélyeztetné. Mennél több pap applikáltassék, hogy mennél több erkölcsi oktatásban részesülhessenek.

Lonovits: Nem sok lelki vigasztalást visznek azok magokkal haza, a kik a templomon kívül hallgatták a misét. Ne szurkos vászonból, hanem másféle mosható materiából készíttetnének az arczot elfedő lárvák.

B. Mednyánszky: A praedicatio kihagyásával meg kell maradni a redactiónak. Azonban ki lehetne egy vagy két műértő architectusnak vélekedés adás végett adni.

Ország birája: A praedicatio kihagyatik; egyébiránt marad a redactio. Vélekedés adás végett két műértőnek kiadatik.

Zarka: Olvasta a 15-dik §-t. *(Kihagyatik.)*

Gr. Apponyi: A sétatér minden esetre szükséges az orvosi javallatra sétálandó rabokra, letartóztatottakra és foglyokra nézve.

Olgyay: Mint gróf Apponyi. *(Külön sétatérek mulhatatlanul nem szükségesek ugyan, de oly hely kell, a hol a sétálást az orvos javallatára teljesíthessék.)*

Zarka: Olvasta a 16-dik §-t. *(Csekély módosítással meghagyatott.)*

Olvasta a 7-dik §-t. *(Megmaradt.)*

Olvasta a második szakasznak 18-dik §-át. *(Marad.)*

Olvasta a 19., 20., 21., 22., 23., 24. *(rang helyett czim tétetik)*, 25., 26. §-kat.

Deák: A lelkészek neveztessenek úgy, mint ha a patronus praesentál, a püspök, hacsak canonica exceptiót nem tehet ellene, tartozzék investiálni.

Klauzál: Szinte úgy.

Lonovits: A börtöni lelkészben különös specifica tulajdonságok kivántatnak, a püspök leginkább ismeri a megyebeli papokat, a megkivántató tulajdonokkal biró papok közül proponáljon 3 vagy 5-töt.

Szucsics: Bácsvármegye eddig is szabadon választotta börtöni papját, ezután is úgy kivánja választani, ha nincs ellene canonica exceptio.

Ország birája: A törvényhatóság praesentál és a püspök, hacsak canonica kifogást nem tehet ellene, tartozzék investiálni.

Lonovits: A börtöni lelkész legyen parochus, a többi segéd lelkészek legyenek káplánok és maradjanak a káplánok categoriájában.

Deák: Amennyi lelkész kivántatik légyen, lelkész és nem káplán, mind praesentáltassék egyformán, kápláni categoria nélkül. *(Úgy van! Jó lesz! Így tétetik.)*

Andrássy: A lelkészeken kívül másoknak is megengedtethessék az erkölcsi tanítás adhatása. *(Másutt lesz erre figyelem.)*

Zarka: Olvasta a 27-dik §-t.

Personalis: A lelkészeket nem kivánja restauratiókon választani.

Tihanyi: Tétessék ki, hogy a lelkészek közgyülésen fognak választatni, nem tiszt választáson.

B. Vay: Szinte ezen értelemben volt.

Gr. Károlyi: Ki kell tenni, ha van-e candidatióbeli jussa a főispánnak vagy nincs?

Zsedényi: Az orvosokat, sebészeket elbocsáthassa a törvényhatóság per nélkül is.

Bezerédy kanonok: A többi lelkész közt fokozatot és függést kíván megállapítani.

Lengyel: A királyi városokban mind eddig a parochusaikat praesentálták.

Pulszky: Az orvosok és sebészek választását, a hol most rendszeresíttetnek, egyformán eszközlené.

Ország birája: A 26-dik §. a lelkészek kihagyásával marad, a lelkészekről külön §. fog szerkesztetni.

November 23-dikán 1842.

Ország birája: Következik a 28-dik §.

Zarka: Olvasta a 28-dik §-t. *(Marad.)*

Olvasta a 29-dik §-t. *(A foglyok hozzátételével.)*

Olvasta a 30-dik §-t. *(Marad.)*

Olvasta a 31-dik §-t motivumaival együtt. *(A bűnvádi eljárásban fog kifejeztetni.)*

Olvasta a 32-dik §-t

Personalis: A személyes leírását a börtönigazgató jegyezze fel, különben ha elszökne, nem lehetne currentálni se. *(Úgy van.)*

B. Józsika: Szinte szükségesnek látja a személyes leirás feljegyzését.

Pulszky: A bűnvizsgáló bíróra bízná a személyes leírás feljegyzését.

Klauzál: Lehet oly eset, hogy a bűnvizsgáló biró helyben nincs, annálfogva elfogási parancs sincs. Jegyezze fel az igazgató a behozók nevét is.

Zsedényi: A bűnvádi eljárás provisiója szerint igen ritka lesz az az eset, hogy valaki minden írás nélkül kerüljön a törvényhatósági börtönigazgató eleibe.

Deák: A börtönigazgató mind a bűnvizsgáló birót, mind a helybeli bíróság elnökét, a behozott letartóztatottról a személyes írást, a behozóknak nevével együtt jegyzőkönyvébe feljegyezvén. *(E szerint fog módosíttatni).*

Zarka: Olvasta a 33., 34., 35., §-okat.

Deák: Azon levelek, melyek a letartóztatottaknak iratnak, küldetessenek a bűnvizsgáló bíróhoz, de a börtönigazgató ne olvassa; lehet oly nem vétkes titka, melyet tiszteletben kell mégis tartani.

Klauzál: Szinte úgy. *(Így fog módosíttatni.)*

Zarka: Olvasta a 36., 37. §-okat. *(A részletes említést a Szentirásnak és új Testamentumnak úgy belső érdemeit vizsgálja meg, ki fog hagyatni).*

Gr. Zichy: Ha az ujságot s könyveket az igazgató által rendelve s könyvárustól kapja.

Gr. Apponyi: Nem fog az igazgató reá írni, hogy a letartóztatottak által kivánt könyveket olvassa. *(Mint feljebb módosíttatik.)*

Zarka: Olvasta a 38., 39., 40., 41-dik §-okat.

Klauzál: Ha a rabhoz levél érkezik, adja tudtára, hogy innen vagy ettől levél érkezett, akarja-e, hogy az elnök elébb elolvassa, ha nem akarja, tétessék el, kiszabadulásával adassanak neki által. *(Maradjon! Marad.)*

Palóczy: Azon indítványt tevé, ha a letartóztatott vagy megitélt rab azt kivánja, hogy egy elébb esmért leánynyal, kitől gyermeke is van, össze akar eskettetni, hogy ártatlan gyermekét is legitimálhassa, meg kellene engedni.

Zsedényi: Az illető törvényszékre lehetne bízni. A redactiót pártolá.

B. Eötvös: Csak a legitimatio esetére szorítaná a Palóczy indítványát.

Lonovits: El kellene általánosan a raboknak tiltani a házasság kötést s kivétel gyanánt lehetne megengedni a legitimatio esetet. *(Az illető helyen külön §-ba fog iktatni.)*

Zarka: Olvasta a 42. *(A mosást kifejező sorok kihagyásával marad.)*

Olvasta a 43. §-t. *(Kezek munkája fog tétetni.)*

Olvasta a 44-dik §-t.

B. Eötvös: Inkább a lelkészre bizná az atyai intés adását. *(Így fog módosíttatni.)*

Zarka: Olvasta a 45., 46., 47., 48., és 49. §-okat.

Zsedényi: Több sikere lészen a felügyelésnek, ha magára az elnökre fog bizatni.

B. Eötvös: Más országokban is többre van bizva a börtön megvizsgálás *(maradjon! megmarad a szerkesztés).*

Zarka: Olvasta az 50., 51-dik §-okat motivumával. *(Maradjon! Megmarad a szerkesztés.)*

Olvasta a negyedik törvény czikkely 1-ső §-át.

Palóczy: Jobbnak tartaná, ha az egész munkálata az országos választmánynak egy törvényczikkelybe iktattatna a törvénybe, akkor ezen czikkely megszünne törvényczikkely lenni, hanem munkálatunk egyik osztálya lesz.

Zarka: Olvasta a 2., 3., 4., 5. §-okat. *(Ezen utolsó kimarad, a többi csekély módosításokkal meghagyatott.)*

Ország birája: Menjünk által az országgyűlési szabályos utasítási javallatra.

Zarka: Olvasta az első szakasz 1-ső §-át *(és 500 kihagyásával megmaradt).*

Olvasta a 2., 3., 4. §-okat.

Pulszky: Nem kellene akadályoztatni a törvényhatóságokat, hogy a börtönöket elébb is felépíthessék, mint a kerületi börtönök felépítve lennének.

Palóczy: Szükséges lesz még egy javallatot készíteni arról, milyen provisio legyen az átalakulás szakában.

Deák: Addig a codexet, ha elfogadtatik is, behozni nem kellene, míg ily börtönök nincsenek. Az átalakulás szakára megkivántató provisiót csak akkor lehet kidolgozni, ha mind a három munkálatunk megállapíttatik, könnyebb lévén azután a parificatiót kidolgozni.

Zsedényi: A 3., 4. §-t jobb lenne kihagyni. *(Ki fog hagyatni.)*

Zarka: Olvasta a második szakasz 5. §-át.

B. Eötvös: Rövidebb rubrumot javall a kerületi börtönök helyeiről s azokhoz tartozó törvényhatóságokról. *(Elfogadtatott.)*

Tihanyi: Hont, Nógrád messze van Pozsonyhoz, közelebb lenne Budához.

Palóczy: Nem a közelebbség dönti el egyedül, a budai megtelik Nógrád nélkül is.

B. Eötvös: Pozsony helyett Nyitrát vagy Lévát javallotta.

Personalis: Esztergomot legjobbnak látná.

Andrássy: Esztergomban az építés jutalmas, kőszén is közel van, olcsó is.

Olgyay: Ha Pozsonyban nem lehet, legyen Léván.

Ország birája: Az első sorszámú kerületi börtön helyéül Léva fogadtatik el.

Zarka: Olvasta a 6-dik §-t.

Bezerédy kanonok: Jobbnak vélné Veszprémbe tenni.

Deák: Keszthelyt javallotta. *(Jó lesz, jó!)*

Ország birája: Keszthely fogadtatik el.
Zarka: Olvasta a 7-dik §-t. *(Megmarad.)*
Olvasta a 8-dik §-t. *(Marad.)*
Olvasta a 9-dik §-t. *(Marad.)*
Olvasta a 10-dik §-t. *(Marad.)*
Olvasta a 11-dik §-t. *(Marad.)*
Olvasta a 12-dik §-t. *(Marad.)*
Olvasta a 13-dik §-t. *(Marad.)*
Olvasta a 14-dik §-t.

Busán: Abba, hogy Horvátországban ne legyen kerületi börtön, megnyugszik, mert hála Istennek, nincsenek annyi rabjai, hanem inkább Pozsegára tenné mint Eszékre, egészségesebb is lévén.

Szucsics: Eszék igen egészségtelen hely, Pécs városát javallja.

Ország birája: Pozsega fogadtatik el.

November 24-dikén 1842.

Ország birája: Következik a 3-dik szakasz.

Zarka: Olvasta a 15-dik §-t.

Deák: Minekelőtte ezen szakaszra által mennénk, a határőrző véghelyek iránt kellene intézkedni.

Ország birája: Többet alig lehet, mint az alválasztmány tett, legfeljebb az országgyülésre teendő relatióban említeni lehetne. *(Jó lesz! Említés fog tétetni.)*

Deák: 14 belső őr lesz; sok kötelességeik lévén, tizennégy nem elegendő. *(Későbbi értekezésre marad.)*

Zarka: Olvasta a 16-dik §-t.

Ország birája: Nem tudja magát a felől meggyőzni, hogy a törvényhatóságok ajánlása útján történt kinevezés leginkább biztosítsa a legalkalmatosabb egyének kineveztetését. Ajánljanak a törvényhatóságok, legyen figyelem az ajánlásra, de kirekesztőleges rendszernek nem kivánja.

Andrássy: Gyakorlati nehézségeit előadva, pártolta az elnöki előadást.

Deák: A szerkesztést pártolá, nem látja okát, hogy

anticipáljuk, amit a Felség tehet. Bihar proponáljon több egyéneket, hogy az anomalia elkerültessék.

Personalis: A börtönigazgatónak alkalmas volta nincs annyira a törvényhatóságok tagjainak individualis érdekiben, mint ő Felséginek, a kinek jussa s kötelessége a törvények pontos végrehajtása.

Klauzál: Ha némely törvényhatóság mellék okból kevésbbé alkalmatos egyént ajánlana is, de ezt általában minden törvényhatóságról fel nem tehetjük.

B. Józsika: A kormány jobban megtudhatja az egyes egyének specifica tulajdonait, annálfogva alkalmatosabbat nevezhet.

Pulszky: A szerkesztés mellett. A korteskedéssel választottak, hogy nem mindég voltak ügyetlenek, mutatja az is, mert a kormány is sokakat mozdított közülök elő.

Lonovits: Az elnöki előadás mellett.

Tihanyi: Az elnöki előadás mellett.

B. Eötvös: A szerkesztés mellett.

Hertelendy: Ha Erdélyben a legfőbb hivatalra is proponálhat a nemzet, nálunk is proponálhatnak a törvényhatóságok kerületi börtön főigazgatót. A szerkesztést pártolá.

Gr. Apponyi: Az elnöki előadást pártolá.

Dubraviczky: A szerkesztés mellett.

Zoltán: A szerkesztés mellett. Proponálhassanak a megyék többeket is.

Zsedényi: A szerkesztés mellett.

Gr. Pejacsevich: A szerkesztés mellett.

Gr. Károlyi: A szerkesztés mellett.

Olgyay: A szerkesztés mellett.

Andrássy: Normalis állapotot vévén fel, a középponti biztosság alkalmatosabb egyént proponálhat mint a törvényhatóságok.

Palóczy: A szerkesztés mellett.

Gr. Zichy: A szerkesztés mellett.

B. Wenkheim: A szerkesztés mellett.

Bezerédy kanonok: Az elnöki előadás mellett.

Gr. Nádasdy: Az elnöki előadást pártolá.

Lányi: A szerkesztésnek megváltoztatására.

Fogthüi: A szerkesztés mellett.

Fábry: A szerkesztés mellett.

B. Vay: A szerkesztés változtatására.

Gönczy: Ajánljanak a törvényhatóságok, az ajánlás vétessék is figyelembe, de azokon kívül is nevezhessen a Felség.

Busan, Klobucharich: Az elnöki előadás mellett.

Lengyel, Hader: A szerkesztés megtartására, a nem nemesekre is kiterjesztvén.

Ország birája: A többség a szerkesztés megtartására nyilatkozott. Bihar proponáljon négyet. A nem nemesekre is kiterjesztetik.

Zarka: Olvasta a 17., 18., 19., 20. §-okat.

Deák: Királyi tanácsosi czím nélkül javaljunk 3000 p. forint fizetést.

Zsedényi: Illendő fizetést kiván javallani, hogy ahhoz képest a többi hivataloknak is illendőbb fizetés adassék.

Personalis: Ne javaljunk több fizetést, valljuk meg, hogy nincs pénzünk.

Klauzál: Budára javaljunk 2500 p. frtot, a többinek elég 2000. A királyi tanácsosi czímet elhagyhatnánk, ne javaljunk oly czimzetes tanácsost, a kitől soha sem kérnek tanácsot.

Ország birája: Budára nézve 2500 elfogadtatik, a kir. tanácsos czím kimarad.

Zarka: Olvasta a 21-dik §-t. *(Budára nézve $^1/_4$ részszel neveltetik a fizetés mindeniknél.)*

Olvasta a 22-dik §-t. *(A nönemü felügyelőnek általánosan 400, a budainak 500 p. frt lészen a fizetése.)*

Olvasta a 23-dik §-t. *(Marad.)*

Olvasta a 24-dik §-t. *(Marad.)*

Olvasta a 25-dik §-t. *(Marad.)*

Olvasta a 26-dik §-t.

Deák: Száz rabot egy lelkész nem oktathat, úgy mint a magány rendszer kivánja. 50 rabra kellene egyet számítani.

Lonovits: Méltányolja a Deák javallatát, óhajtja a módot könnyíteni, hogy mennél többször oktathassa. Ha bent nem laknak, légyen minden felekezetü lelkésznek bent egy szobája.

Zsedényi: Minden 25 rabra kiván egy papot.

Ország birája: Ötven rabra fog egy pap számíttatni. Fizetésök 600 frt. Minden éjre egy háljon bent.

Zarka: Olvasta a 27-dik §-t. *(Marad.)*

Olvasta a 28-dik §-t.

Klauzál: Vagy az orvos, vagy a sebész, vagy a tanár lakna bent az intézetben. *(Marad.)*

Zarka: Olvasta a 29-dik §-t.

Klauzál: Adjunk a sáfárnak 400 p. frtot.

Gr. Apponyi: A sebésznek bent kellene lakni.

Tihanyi: Egy tanár lakjon bent.

Palóczy: Az utasításban van provisio.

Ország birája: A sáfárnak 400 frt fizetése lesz.

Zarka: Olvasta a 30-dik §-t. *(Marad.)*

Olvasta a 31-dik §-t. *(Marad.)*

Olvasta a 32-dik §-t. *(Marad.)*

Olvasta a 33-dik §-t és a 34-ket.

Gr. Zichy: A belső őrök számát 20-ra emelné, kardra nincs szüksége, úgy a mente sem szükséges, külső őröknek rendes katonaságot kellene alkalmazni.

Deák: Egyetért gr. Zichyvel. A rendes katonaságnak egyik rendeltetése a belső bátorság feltartása.

Ország birája: Belső őrök 24-en lesznek, mentéjök nem lesz. Külső őrökül katonaság fog alkalmaztatni.

Zarka: Olvasta a 35-dik §-t. *(Kevés módosítással meghagyatott.)*

November 25-dikén 1842.

Ország birája: Következik a *D)* negyedik szakasz.

Zarka: Olvasta a 36-dik §-t motivumaival. *(A nyomtatásbeli hiba megigazításával megmaradt.)*

Olvasta a 37., 38., 39., 40., 41-dik §-okat.

Fábry: Az illető helyett, helybelit kiván tenni.

Klauzál: Ha k. városban van a kerületi börtön, itélje az. *(Világosíttatni fog.)*

Zarka: Olvasta a 42., 43., 44-dik §-okat. *(Maga teljes*

szigorúságában helyett pontosan tétetik, arra pedig s az kihagyatik.)

Deák javallatára kimarad az egész 44-dik §.

Zarka: Olvasta a 45., 46., 47., 48., 49. §-okat.

Pulszky: A középponti bizottság engedelme nélkül senki se láthassa a rabokat.

B. Mednyánszky: Curiositás tárgyává soha sem lehetnek a rabok, ez az emberiség jussa ellen lenne.

B. Eötvös: A büntetés javító nem lehet, sőt elkeserítő, ha a rab tudja, hogy őtet vad állat gyanánt mutogatják mindenkinek. Egyetért b. Mednyánszkyval; enthusiastáknak is meg kellene engedni, a középponti bizottság engedelmével, hogy a rabokat oktathassák.

Zsedényi: Az enthusiastáknak nem engedné meg az oktatást; az őrültséget mozdíthatna elő.

Palóczy: Maradjon a redactio, a mint van. Hozzá adván, hogy a rabokkal csak a középponti bizottság engedelmével szólhasson s láthassa a néző.

Deák: Kétfelé osztja a nézőket. A kik csak az intézetet akarják megnézni, bemehessenek az igazgató engedelmével. De a rabokat látni, vagy azokkal szólani csak a középponti bizottság engedelmével lehessen. Ha azonban valaki csak egy rabbal kivánna in specie szólani, azt soha sem kellene megengedni; oktató társulatok tagjainak is csak a középponti bizottság engedhesse meg.

Gr. Apponyi: Nem a társulatnak in genere, hanem egyes tagjainak in specifico adhasson engedelmet a középponti bizottság.

Ország birája: Hozzá adatik, hogy a rab láthatására, vele szólhatásra csak a középponti bizottság adhat engedelmet.

Zarka: Olvasta az 50-dik §-t. *(A 37-dik §-hoz tétetik által.)*

Olvasta az 51-dik §-t. *(Az eleje módosíttatni fog kihagyás által.)*

Olvasta az 52., 53., 54., 55., 56., 57., 58., 59. 60., 61. §-okat.

Zsedényi: A királyi városokban két Senator jelenlétiben befolyásukkal kimaradhatna. *(E szerint módosíttatik.)*

Zarka: Olvasta a 62., 63., *(Megyei helyett törvényhatósági tétetik.)* 64., 65., 66., 67., 68., 69., 70., 71-dik §-okat *(Meghagyattak.)*

Olvasta a 72., 73., 74., 75., 76., 77. *(Bár tapasztalták, vagy nem tapasztalták helyett minden esetre tétetik.)*, 78. *(Hajnalhasadásig helyett kiszabott óráig.)*, 79. *(Egy-két órára jelentés, egy napra már engedelem szükséges.)*, 80-dik §-okat.

Olvasta a nő-felügyelő utasítását 81., 82., 83., 84. §-okat. *(Az intézeti, tiszti és szolgálati személyzet fog tétetni.)*

B. Józsika: A lelkészeknek meg kell engedni, hogy nő-felügyelő vagy segédje kisérése nélkül mehessen a rabokhoz.

Fogthüi: A főigazgatót is ki kell venni.

Ország birája: A főigazgatónak és a lelkészeknek kivétel gyanánt megengedtetik, hogy a nő-felügyelő kisérése nélkül mehessenek a nőrabokhoz.

Zarka: Olvasta a 85., 86-dik §-kat.

Olvasta a 4. Pénztárnok utasítását, a 87. *(Jótállóik hozzátétetik.)*, 88., 89. *(Az eleje eddig »mellékelje« kimarad.)*, 90. *(Körülhuzva helyett keresztül huzva tétetik.)*, 91., 92., 93., 94-dik §-okat.

Olvasta 5. A tollvivő utasítását, a 95., 96. *(S hivatalos evelek.)*, 97., 98., 99., 100., 101. §-okat.

Olvasta 6. Az irnokok utasítását, a 102., 103. §-okat.

Olvasta 7. A lelkészek utasítását, a 104., 105. *(Legalább egyszer.)* 106., 107., 108. *(Meglátogatandó nyomtatásbeli hiba kiigazíttatott.)*, 109., 110., 111. §-okat.

Lonovits: A matriculába ne tétessék semmi olyasmi, a mi arra mutatna, hogy rab volt. *(Így fog módosíttatni.)*

Zarka: Olvasta 112-dik §-t. *(A szükséghez alkalmazva módosíttatik.)*

Olvasta 8. Az orvos és sebész utasítását, a 113., 114., 115. §-okat. *(Alkalmatos helyettest hagyjanak.)*

Olvasta a 116., 117., 118., 119-ik §-okat.

Gr. Zichy: A homeopathia rendszere szerint kellene a rabokat gyógyítani, mert olcsóbb.

Ország birája: Hogy drága árú szereket ne rendeljenek, ki kell hagyni. *(Ki fog hagyatni.)*

Zarka: Olvasta a 120., 121., 122., 123., 124-dik §-okat.

Tihanyi: Ki kellene fejezni, hogy ha rendszeresített orvosok nem elegendők, mások is applikáltassanak. *(Magába értetődött).*

Olgyay: A ragadó nyavalyában meghalt rabok ruháját, ha az orvos szükségesnek látja, el kell égetni. *(Ide tétetik.)*

Zarka: Olvasta a 125-dik §-t. *(Marad.)*

November 26-dikán 1842.

Ország birája: Folytassuk a tanácskozást.

Zarka: Olvasta 9. A sáfár utasítását, a 126., 127., 128., 129., 130., 131., 132., 133., 134. *(Hajnalhasadásig helyett »a kiszabott ideig« fog tétetni.)*, 135., 136., 137. *(A szükséghez képest változik, minthogy katonai örök lesznek.)*, 138., 139. §-okat.

Olvasta a raktári szolga utasítását, a 140. *(Nem pedig magány kihagyatik.)*

Olvasta a nőnemü segédek utasítását, a 141. §-t. *(Mint a 140. §.)* 142. §-okat.

Olvasta az irnok, házi szolga utasítását, a 143. §-t. *(Mint az előbbeniek, módosíttatik.)*

Olvasta a belső őrök utasítását, a 144., 145., 146., 147., 148., 149. *(A kard kihagyatik.)*, 150., 151-dik §-okat.

Ország birája: A külső őrök utasításának szükséges volta megszünt. A raktári és irnok, házi szolgák számára eskü formát fog az alválasztmány készíttetni.

Zarka: Olvasta a 156-dik §-t. *(A belső örökre alkalmazva, módosítva megmarad. »Vak« helyett teljes engedelmességgel tétetik.)*

Ország birája: A főigazgató utasításába be fog tétetni, hogy a katonai előljárósággal a külső őrökre nézve egyetértésben legyen.

Zarka: Olvasta 6. A kapus utasítását, a 157., 158. *(Kimarad.)*, 159. §-okat. *(Az alválasztmány módosíttatni fogja a határozatokhoz képest.)*

Olvasta a magány rendszerhez alkalmaztatva felállíttandó kerületi börtönökről szóló törvényczikkely:

1-ső §-át. *(Elhalasztatott.)*

A 2., 3., 4., 5., 6. §-okat. *(A közbenjött határozatokhoz fog a stílusa módosíttatni.)*

Olvasta az V-dik törvénycikkelyt a börtön fegyelemről és azt gyakorló bíróságról s ennek eljárása módjáról, az 1-ső §-t *(szándékos kimarad)*.

2. §-t *(»többször is« kimarad)*.

3. §-t *(lecsendesedik »is« hozzá adatik)*.

4., 5., 6. §-okat.

Gr. Zichy: Philadelphiában a makacs rabnak nyaka közébe vernek; itt ha csak a rövid vasra verést is el kellene fegyelem gyanánt fogadni.

Dubraviczky: A koplaltatás engedményességre birta a legvadabb indulatú rabot is.

Ország birája: Huszonnégy óráig minden étel elvonásával is fog büntettetni. Az alválasztmány így fogja módosítani.

Zarka: Olvasta a 8., 9-dik §-okat.

B. Józsika: A kurta vasra való verést inkább elfogadná, mint 30 napig setét kamarába záratást.

B. Vay: 30 nap sok setét kamarában, legyen tiz nap, hanem közbe vetve többszöri egy-egy napi teljes koplalással. *(A koplalás hozzá fog adatni.)*

Lonovits: A 8-dik §-ba jó lenne betenni tiszteletlenséggel »engedetlenséggel« vagy épen gúnyolva fogadják.

B. Eötvös: A lelki oktatásnak elfogadására nem kivánná szorítani.

Palóczy: Ezen okból hagyta ki az alválasztmány is.

Zsedényi: A protestans rabhoz ne eresztessék katholikus lelkész, hacsak maga nem kivánja.

Deák: Ezt nem itt, de minden esetre világosan ki kell fejezni, megemlékezvén a Békési ily eredetű sérelemre. *(A lelkész utasításában fog kifejeztetni.)*

Zarka: Olvasta a 10-dik §-t, a motivumokkal együtt.

Azért, hogy valamely rab elszökik vagy elszökni akar, fenyíteni nem lehet.

Gönczy: Ha a rab az őrizet hiányát használva elszö-

kik, ám ne büntettessék, de ha a börtönét kiásni vagy effélét kezdeni merne, akkor fegyelem alá tartozik.

B. Mednyánszky: A 10-dik §. *e)* alatt óvó szerekről szól; a bűntény bíróság itélete alá tartozik. *(A* c) *pont külön §-ba tétetik.)*

Zarka: Olvasta a 11., 12., 13., 14., *(A koplalás ide és az illető §-ba betétetik.)* 15., 16., 17., 18., 19-dik §-okat.

Olvasta az általános tudósításból a 12-dik íven »Hátra volna« szókkal kezdő szakaszt végig.

Gr. Zichy: Ha a rab a rabsága végin vét, a fegyelem ellen vétett, a kiszabott fegyelem hajtassék végre rabságán túl is.

Pulszky: Az itéletben kimondott rabságon túl egy nap sem lehet a rabot letartóztatni, hanem rabságának vége.

Olgyay: Ha a rab rabsága végső napján követ el fegyelmet érdemlő tettet, azon túl is tartozik a fegyelmi büntetést kiállani, különben a börtön személyzete tétetnék ki méltatlan sértéseknek.

B. Eötvös: A rabságnak legyen vége, a fegyelem alá eső tettét itélje meg a rendes bíróság.

Deák: Vagy oly tettet követ el a rab, mely különben is bűntény, ez esetben itélje a rendes bíróság, vagy olyas, mely csak kisebb bűntény s fegyelmet vonó, az ily esetben a fegyelmi büntetés a sanyarításban áll, vagy itélje meg a rendes bíróság.

B. Mednyánszky: Fel kell hatalmazni a főigazgatót, hogy a species factival küldje által a helybeli rendes bíróság eleibe az ilyen rabot; a pótló utasításban kell ezt kifejezni.

Personalis: Abból a szempontból kell felvenni a kérdés alatti tárgyat, hogy az ily tettek büntetlenül ne hagyattassanak. A hivatalból eljáróknak hitelt kiván adni, mint a mezei rendőrségről szóló törvény a kerülőnek ad.

B. Eötvös: Nem látja szükségesnek több hitelességet adni a börtöni személyzetnek, mint különben van, kivált ha maga mellett tesz tanúbizonyságot.

Deák: Ha a fegyelmi kihágásokban tesz hitet, az őr vagy szolga vallomásának nem sok következése lesz; criminalitást tevő tényeknél teljes hitelességet nem adhatunk.

Andrássy: Maradjunk most a mellett, a mit báró Mednyánszky javallott. Arról, mennyi hitelessége légyen a börtöni személyzetnek, az eljárásban alkalmasabban határozhatunk.

Zsedényi: A fegyelmi kihágásokra nézve a 10-dik §-ban közakarattal teljes hitelt adtunk a börtöni személyzetnek, egyébiránt mint Andrássy.

Gr. Apponyi: Figyelemmel kell lennünk, hogy büntetlenül maradandó kihágásoknak ne tegyük ki az igazgatót vagy a több börtöni személyzetet. Ezek hivatali eljárásokban hitelességgel birjanak.

Deák: Az itéletben kiszabott büntetését kiállott rabot többé a fegyelemről szóló szabály szerint itélni nem lehet, mert itt a szabadságtól megfosztás tekintetbe véve nincs, mint rab úgy is meg lévén szabadságától fosztva. Az eddig felvett §-okban még sehol sincs kimondva, hogy a fegyelmi kihágásokban is teljes hitele legyen a börtöni őrnek vagy szolgának. A bűntényekre nézve még kevésbbé adhatni teljes hitelességet a börtöni személyzetnek.

B. Józsika: Itt csak azon esetről lehet szó, ha a rab fegyelem elleni tettet követ el s a fegyelmi büntetés reája kimondatott és egy részét már ki is állotta; de egészen azért nem állhat, mert a rabsága ideje kitelt. Az ily esetben itélje el a rendes bíróság.

Ország bírája: Az oly rabokra nézve, a kik rabságok vége felé oly fegyelmi kihágásokat követnek el, hogy fegyelmi büntetésök rabságok idején túl haladna, az ily rabokat, kitelvén rabságok ideje, küldje által az igazgató a helybeli rendes bíróságnak, ez itélje meg az efféle kihágást.

Zarka: Olvasta a nádor ő csász. kir. Fenségének kegyelmes levelét, melyben gróf Teleky József helyett Bezerédy Ignáczot; gr. Dessewffy Aurel helyett Péchy Emmanuel grófot választmányi tagokká helyettesíti.

November 28-dikán 1842.

Ország birája: Következik a hatodik törvényczikkely.

Zarka: Olvasta a VI-dik törvényczikkely 1., 2., 3., 4. §-ait. *(Tizenkilencz §-ban »megigazításával« maradt.)*

Ország birája: Most már felvehetnénk a második törvényczikkely javallatát.

Zarka: Olvasta a II. törvényczikkely 1., 2. §-ait.

Pulszky: Összeütközést lát abban, hogy itt a helytartó tanács, később a középponti bizottság intézkedik.

Ország birája: A középponti bizottság nem lehet egészen független a helytartó tanácstól.

Zarka: Olvasta a 3., 4., 5. §-okat.

Ország birája: Hogy a helytartó tanácsnak egy integrans része másként neveztessék mint az egész, el nem fogadhatja.

B. Józsika: Pártolja az elnöki előadást.

Pulszky: Szereti a változatosság typusát s pártolja a szerkesztést.

Zsedényi: Jobb lesz, ha a Felség nevezi.

B. Eötvös: Oly választás, mely 104 törvényhatóság által tétetik, nagy rendzavart nem tehet.

Personalis: A politicum dicasteriumoknál meg kellene maradni a centralisatiónak. A szerkesztés megváltoztatását szorgalmazta.

Deák: A nemzet minden hivataloknál a lehető biztosságot kívánja elérni a választás által. A felelősségi hiány tekintetéből kapkod a nemzet a választás ideájához, s azt kívánja általa kipótolni. Most egy új testületet alkotunk. A felelősség hiánya pótlásául a szerkezetet meghagyni kívánja. Mihelyt a felelősség másként biztosíttatna a politicum dicasteriumoknál, a választást nem kívánná.

Ország birája: Nem tudja által látni, mint lehessenek a törvényhatósági propositiók a felelősség hiányának pótlói. A nemes megyéknél megvan a választás, még sem pótolja ki a felelősséget.

Pázmándy: 1790-ben az országgyűlés már kérte ő

Felségétől, hogy a helytartó tanács minden tagjai a megyék propositiójára neveztessenek.

Busan: Az elnöki javallat mellett.

Bezerédy kanonok: Az elnöki javallat mellett.

Gr. Pejacsevics: A szerkesztés mellett.

Szucsics: Per excerpta nem kívánja a nevezést megszorítani; a szerkezet ellen.

Hertelendy M.: A szerkesztés mellett.

Lonovits: Az elnöki előadás mellett.

Gr. Károlyi: A szerkesztés mellett.

Gr. Zichy: Kerületek szerint proponáljanak a törvényhatóságok. Nem akarná, hogy ezen institutum pensionalis intézetté váljon.

Ország birája: Hát arról lehet-e jót állani, hogy egy vagy más törvényhatóság nem fog-e olyat proponálni, akitől menekedni kivánna.

Palóczy: A szerkesztés mellett.

Gr. Apponyi: Javallatban nem lát biztosítást. Általánosan kellene a felügyelést a helytartó tanácsra bizni.

Olgyay: A szerkesztés mellett.

B. Vay: Itt nem kellene a kinevezést említeni; legyen a consiliumnak egy különös sectiója, magában értetődvén, hogy a Felség nevezi.

Tihanyi: A helytartó tanácshoz eddig is vegyest nevezlettek a megyéknél szolgált tagokból is. Az elnöki javallat mellett.

Kolárik és *Klobucharich:* Az elnöki javallat mellett.

Fábry és *Zoltán:* A szerkesztés mellett.

Andrássy: Az elnöki javallat mellett.

Fogthüi: Mint Deák.

Gönczy: A szerkesztésnek az elnök által előadott megváltóztatására.

Gr. Nádasdy: Az elnöki előadás mellett.

Lányi: Mint gr. Apponyi.

Ország birája: A nyilatkozók többsége a szerkesztést megváltoztatni kivánja.

Deák: Ha már a szerkesztés változtatik, tegyük úgy mint gr. Apponyi javallta.

Ország birája: Csak hogy az ki legyen fejezve, hogy ha különös sectio is, de úgy tekintendő mint az egész consilium.

B. Vay: Az elnököt nem kívánja ugyan említeni, de az, hogy vallás és születési tekintet nélkül legyenek, kitétethetik.

B. Eötvös: Nem kívánja kitenni.

Zsedényi: Kitehetőnek látja.

Pulszky: Nem akarja kitenni.

Ország birája: Ha a legfelsőbb törvényszéknél is lehetett két tagra kitenni, hogy születésre való tekintet nélkül legyen, lehet itt is.

Pázmándy és

Olgyay: A vallás és születésre való tekintet nélküli alkalmazás kitétele mellett.

Lonovits: Szinte úgy.

Deák: A consilium coordinatiójába nem ereszkedünk, ha a börtönrendszerre felügyelő sectio kötelességeit pontonként előszámláljuk. A szaporításról szólani nem szükség ugyan, de ha kívánják kitenni, tétessék ki, de mellé kell tenni, hogy vallás és születési tekintet nélkül.

Ország birája: A mit Deák szükségtelennek tart, azt szükségesnek látja.

Deák: A helytartó tanácsosok száma szaporíttatni fog hattal s e szerint 28 tanácsosból jeleltetik ki a külön sectio. *(Ezek szerint módosíttatik.)*

Zarka: Olvasta az 5. §-t. *(Kimarad.)*

Olvasta az országgyülési szabályos utasítás javallatának 1. *(Marad.)*, 2., 3. *(Kimarad.)*, 4. *(Módosítva marad.)*, 5. §-okat.

Pulszky: Kihagyni kívánja ezen 5. §-t. *(Marad.)*

Zarka: Olvasta a 6., 7., 8. §-okat motivumaival.

Ország birája: A 7-dik §. szükségtelenné teszi, hogy a törvényhatóságok máskor is vizsgálhassák.

Gr. Zichy: Még szükségesebbnek látja a törvényhatóságok küldöttje általi visitatióját a kerületi börtönöknek.

Olgyay: Mind a kétféle visitatiót, a mint javallva van, megtartani kívánja.

B. Vay: Az 51. és 7-dik §-okban kijelelt vizsgálatokat egyesíteni kellene.

Personalis: A solemnis megvizsgálást elegendőnek tartja.

Ország birája: Az 50., 51-dik §-okban kitett visitatio ki fog hagyatni. A helybeli hatóság küldöttjével fog esni a vizsgálat.

Zarka: Olvasta a 9., 10. *(Kis stylaris igazítással marad.)*, 11., 12., 13., 14. *(13., 14-dik §-ok kihagyatnak.)*, 15. *(Kimarad.)*, 16. *(Kimarad.)* — Olvasta a 17-dik §-t. *(Kimarad, csak in generalitate tétetik ki, hogy a középponti bizottság czélszerű könyvekről gondoskodjék.)*

Olvasta a 18-dik §-t. *(Marad.)*

Olvasta a 19-dik §-t.

Ország birája: Az országgyűlésre teendő jelentés kimaradhatna, a mennyiben megküldi az egyes hatóságoknak.

B. Eötvös: A 3-dik évi tabellát megtartani.

Personalis: Három esztendő rövid időszak s vagy 10 esztendőt kellene felvenni.

Deák: A helytartó tanács jelentését szükségesnek tartja az országgyűlésre, mert az által kifejezve lenne azon idea, hogy az országgyűlésnek subordinálva van a dirigens dicasterium, a helytartó tanács is. Ez a felelősség hiányát és a bizodalmatlanságot kisebbítené.

Ország birája: Az administratio ágait mind egymás közt, mind az országgyűléstől meg kell különböztetni. Amennyire adatokra van szüksége az országgyűlésnek, azt a nádor útján mindég megkaphatja.

B. Józsika: Nem látja itt helyét a correlatio mellékes és incidentalis megváltoztatásának. Mint adatot a több évekről készült tabellát is megkaphatja az országgyűlés.

Pulszky: Mint Deák a redactio mellett.

Andrássy: Az elnöki javallatot okokkal pártolá.

Personalis: E szerint elvkérdés forog fen. Az elnökkel ért egyet.

Palóczy: Nem látja miért derogálna a consiliumnak a törvényhozó hatalomnak tabellaris jelentést tenni.

Gr. Apponyi: Szükségnélküli ujításra nem hajlandó. Az elnöki javallat mellett.

Deák: Az egész börtönrendszer ujítás; ezen alkalommal a helytartó tanácsnak is adhatunk új kötelességet. A só felemelt ára felőli számolásokat mindig követelte az országgyűlés eddig is.

Ország birája: Az ország pénztára, a Ludoviceum, a Museum pénztára, mint az ország tulajdonával rendelkezők, mindég az országgyűlés eleibe terjesztették a számolásokat. A só felemelt árára nézve in petitorio vannak az ország rendei.

Pázmándy, Hertelendy: A szerkesztés mellett.

Bezerédy kanonok, Gönczy: Az elnöki javallat mellett.

Lányi, Lonovits, Kolarik, b. Vay: Az elnöki kihagyás mellett.

Ország birája: Az országgyűlésre teendő jelentés kihagyására többen nyilatkoztak.

November 29-dikén 1842.

Ország birája: Következik a 28-dik §.

Zarka: Olvasta a 28-dik §-t. *(Marad.)*

Ország birája: Már most arról lehetne értekezni, kiknek engedhesse meg a középponti bizottság a rabokkal beszélni.

Zarka: Csupán azoknak engedné meg, kik vagy ami kormányunktól vagy más kormánytól tapasztalás végett küldettek ki.

B. Józsika: Általánosan a középponti bizottságra kellene bizni.

Pulszky: A középponti bizottságra bizni legjobb, kinek engedje meg, kinek nem.

Hertelendy: Nem akarná csupán a külföldiekre szorítani az engedelem nyerést.

Ország birája: Általánosan a középponti bizottságra bizatik az engedelem adhatás.

Zarka: Olvasta a VII-dik törvényczikkely 1-ső §-át, az illető motivumokkal. *(Marad.)*

Olvasta a 2-dik §-t, szinte az illető motivumával.

Ország birája: 1820-ban, mikor a helytartó tanács

felírt, kisebb teherről volt szó, mint most, — azonban azt nem is proponálhatta, hogy repartiáltassék.

Deák: A felállítási költségeket viselje a királyi kincstár, de az esztendőnkénti költséget, a mely rabnak van vagyona, térítse meg; a kiknek nincs semmije, azt viseljék a törvényhatóságok, mint eddig is viselték. Ezt a megyék autonomiájából következteti. A törvényhatóságokra ne portaszám szerint repartiáltassanak a kerületi börtöni költségek, hanem a rabok száma szerint.

Lányi: Mily arányban fogna Bihar más megyékkel állani?

B. Vay: A felállítási költségeket viselje az aerarium, az esztendőnkénti fizetési költségeket viselje az ország in concreto.

Personalis: Megnyugszik a Deák javallatában, a b. Vay által javalt módosítással.

B. Eötvös: Szinte úgy.

B. Vay: A rabok tartását fizesse minden törvényhatóság a maga rabjai száma szerint, de a köz évi költségeket fizesse az ország. *(Ezek szerint fog módosíttatni.)*

Zarka: Olvasta a 3. §-t. *(Marad.)*

Olvasta a 4. §-t. *(Megmarad.)*

Deczember 7-dikén 1842.

Ország birája: Olvassuk a büntető eljárás 1-ső fejezetét.

Zarka: Olvasta elébb az egész 1-ső fejezetet, azután az 1-ső §-t. *(Marad.)* Olvasta a 2-dik §-t.

Bezerédy István: Ki lehetne hagyni. Hogy a büntető törvények szerint, magában értetődik.

Pulszky: Fontosnak nézi a felhozott kifejezést.

Ország birája: Ily széles értelemben el nem fogadhatja, hogy az itélet később kérdés alá jöhessen.

B. Eötvös: Ezen 2-dik §-ban csak azt látja, hogy a biró a törvény szerint itélni köteles.

Personalis: Ily egyszerű értelemben megmaradhatna; ha más értelemben vevődne, fenn tartja véleménye előadását. *(Így maradt.)*

Zarka: Olvasta a 3-dik §-t. *(»kárt« után »sérelmet« hozzátételével megmaradt).*

Olvasta a 4-dik §-t. *(Kis módosítással megmaradt.)*

Olvasta a 6-dik §-t.

Ország birája: A per stadiumát meghatározni kellene, melyben a vádlott halála a polgári keresetet megszünteti a vétek birája előtt, s polgári útra igazítja.

Deák: Nem tartja szükségesnek stadiumot alapítani. Ha a végső itélet előtt hal meg a vádlott, menjen az ügy a polgári bíróság eleibe.

Lányi: Nem lehet a vétek accessoriumáról úgy itélni, hogy a vétekről is ne ítéljen. Jobb lenne ha a büntető biró itélné meg a polgári keresetet.

Porsonalis: Bővebb okokkal támogatta a Lányi nézetét.

Zsedényi. B. Eötvös: A Deák vélekedését pártolák.

Andrássy: Rövidebb úton juthatna a megsértett vagy károsított polgári keresetéhez, ha azt a büntető bíróság itélné meg.

Deák: Nem látja czélszerűnek, hogy a vádlott successorai polgári kereset tekintetéből criminalis perbe idéztessenek; sok mellékkérdés jöhetne elő, mint testamentum, aviticitás s több afélék, melyek felett a büntető bíróság nem itélhet; czélszerűbb, ha polgári bíróság iteli meg.

Ország birája: Mikor már instruálva van a büntető per, ha ekkor hal meg a vádlott, könnyebben jut a polgári keresetéhez a kárvallott, ha a büntető bíróság fogja megitélni.

Palóczy: Gyakorlatilag nem is lehet másként a bűntársak tekintetéből is. *(Úgy van! úgy! A büntető bíróság fogja megitélni a successorok oda idéztetésével.)*

Deák: Így lévén a határozat, ennek következésiben ki kell tenni, hogy a successorok megidéztessenek, ki által idéztessenek, lehet-e oppositiónak helye s több efélék.

Personalis: Mi csak a bűntettből eredő polgári kereset megitélését bíztuk a büntető bíróságra, tovább menni nem szükséges.

Ország birája: Az el van határozva, hogy a meghalt vádlott successorai megidéztessenek a közvádló által. A többi

előhordott nehézségek nem akadályoztathatják a határozást, mert a büntető bíróság csak azt mondja ki, hogy a meghalt vádlott successorai ennyi s ennyi kárpótlással tartoznak.

Deák: A successoroknak meg kell engedni, hogy a factumot is impugnálhassák. A successorokat név szerint kell elmarasztalni.

Ország birája: Bővebben mutatta, hogy az előhozott nehézsegek nem akadályozzák a határozatot. A successorok a factumot is impugnálhatják, s ha megbizonyíthatják, hogy nem követte el a büntettet, az accessoriumokra nézve is feloldoztatnak.

Zoltán: Azt elég kitenni, hogy a successorok a közvádló által a büntető bíróság eleibe idéztessenek meg. A többiekről másutt czélszerüleg intézkedhetünk.

Deák: In complexu kell intézkedni, p. o. arról, hogy a factumot impugnálhatják-e a successorok, a polgári kérdések felett itélhet-e a büntető bíróság, a polgári törvények szerint köteles-e a büntető bíróság itélni; s több efélék.

Bezerédy István: A Deák nézetét pártolta.

Ország birája: Ne kössük meg a kezeinket; ha szükségesnek fogjuk látni külön fejezetet szerkeszteni, azt fogjuk tenni. A successoroknak a közvádló által idéztetésök most feljegyeztetik, hogy a maga helyén a szerkezetbe betétessenek.

Deczember 9-dikén 1842.

Ország birája: Folytassuk a 11-dik fejezetet.

Zarka: Olvasta a 11-dik fejezet 7. §-át.

Deák: Turopolyának első bíróságot kiván hagyni, mint eddig is volt, az országgyülésen is képviseltetvén.

Busán: A turopolyai gróf és a püspöki s káptalani uradalmak vérhatalmát továbbra is feltartani kivánja. A turopolyai gróf birósága compromissionalis privilegium által van megerősítve. Mind a három criminalis pereit egyenesen a banális táblára viszi apellata utján. Már a deczember 10-dik napján tartott választmányi ülésben el van határozva, hogy mint privilegiált vérhatalom megszünjék.

Zsedényi: A turopolyai mező subordinálva van Zágráb vármegyének, ennélfogva nem független.

Deák: Annál fogva kellene meghagyni a turopolyai mező vérhatalmát, mivel az országgyűlésen képviseltetnek.

Ország birája: A turopolyaiak mint földes urak is gyakorlották a vérhatalmat a jobbágyaik ellen.

Deák: A turopolyaiak a vérhatalmat nem gyakorlották mint földes urak, mert a jobbágyaik ellen itélt criminalis per megitélésekor nem volt articulare testimonium.

Klauzál: Mint Deák. Ha teher lenne a turopolyaiaknak a vérhatalom, mondjanak le magok róla az országgyűlés előtt.

Bezerédy: Nem kellene a turopolyaiaktól a vérhatalmat elvenni.

Ország birája: A turopolyai mező sem de facto, sem de jure nem független, nem a turopolyai mező kap regalist, hanem a turopolyai gróf.

Palóczy: Meg kellene hagyni a turopolyai mezőnél a vérhatalmat.

Pulszky: Meghagyná a turopolyai mezőnél a vérhatalmat.

B. Eötvös: Mint Pulszky.

Personalis: Nem látja szükségesnek, hogy a turopolyai mezőnek vérhatalom hagyassék. Általános elvet nehéz felállítani. Felső-Bányát is említé.

Olgyay: A turopolyai mezőnek meghagyja a vérhatalmat.

Gr. Zichy, Zoltán, Hertelendy: Meghagyja a turopolyai mezőnél a vérhatalmat.

Gönczy: A turopolyai mező nem mint iurisdictio de lege itélte a nemesek büntető pereit, hanem ex compromisso per privilegium confirmato; ennélfogva nem kivánja a turopolyai mezőnél meghagyni a vérhatalmat.

Fábry: Meghagyná a turopolyai mezőnél a vérhatalmat; de Felső-Bányának.

Ország birája: Úgy látszik, a nyilatkozók többsége meghagyni kivánja a turopolyai mezőnél a vérhatalmat.

Personalis: E szerint Felső-Bányánál is meg kellene hagyni. *(Úgy van!)*

Hertelendy: A határőrző véghelyekre nézve a zászló alatt nem szolgálók büntető bíróságáról is itt kíván rendelkezni.

Deák: A kik Arad, Eszék és Pécs városoknak megadták a vérhatalmat, természetesen megadhatják Felső-Bányának is; a kik ellenvéleményben voltak, abban lesznek Felső-Bányára nézve is. Megkivánná bizni az alválasztmányt, hogy a határőrző véghelyekre nézve is büntető bíróságot javaljon azon adatokból, a melyeket a Hitzinger és mások munkáiból vehetnek.

Ország birája: A határőrző véghelyek visszakapcsoltatása diaetalis tractátus alatt van; míg az el nem végződik, addig csak az elvet kell feltartani, a mit elérünk, ha itt feljelentjük, hogy óhajtottunk volna rendelkezni, de adatok hiánya miatt nem lehetett.

Andrássy: Egyetért az elnöki nézettel.

Klauzál: El van ismerve, hogy a véghelyek felett rendelkezhet a törvényhozás törvényczikkelyek által. Ha a váltótörvények kiterjesztethettek, kiterjesztethetnek a büntető törvények is a határőrző véghelyekre.

Zsedényi: A helybeli viszonyok esmérete nélkül lehetetlen a büntető eljárás javallatát kidolgozni a véghelyekre nézve.

Deák: A véghelyekre nézve teendő jus fentartásnak törvényczikkelybe kell iktattatni; ennél kevesebbet nem tehetünk.

Ország birája: A mikor a codexbe rájön a sor, ott fogunk határozni a véghelyekről.

Lonovits: Itt kellene kifejezni, hogy a papságra nézve fentartatik az eddigi fori competentia. *(A codexben fog kimondatni.)*

Zarka: Olvasta a 8-dik §-t.

Ország birája: Szükségesnek látná eleve elhatározni: vajjon czélszerű-e a rendőri vizsgálatot vagy nyomozást a bűnvizsgálattól a 115. §-ban kifejezett két esetben is megkülönböztetni s elkülönözni.

Zsedényi: A szerkesztés okait adá.

Deák: Az itt a kérdés, vajjon azon határozatunk mellett maradjunk-e, hogy más személy tegye a rendőri nyomozást, más a bűnvizsgálatot. Úgy esett értésére, hogy az alválasztmány egy más javallatot is készített, más elvből menve ki. A két javallatot kellene összevetni s azután határozni azt, a mi czélszerűbb.

Zsedényi: Magyarázta, miként kell érteni a későbbi javallatot.

Ország birája: Hogy ezen fontos tárgyat annál jobban combinálhassuk, holnap nem tartunk ülést.

Deczember 12-dikén 1842.

Ország birája: Folytassuk azon kérdés feletti értekezést, ha el kell-e a rendőri nyomozást a bűnvizsgálattól választani.

Personalis: Ha intézeteinket javítani kivánjuk, a mennyire lehet, a régi nevezeteket megtartani czélarányosabb, mint új nevezeteket, néha nem is új eszméket megalapítani. Igazítsuk büntető eljárásunknak azon oldalát, melyet hibásnak hiszünk. Legyen sietőbb, teljesebb biztosítást nyújtó. A rendőri nyomozást feleslegesnek tartja külön választva; azért együvé foglalná a bűnvizsgálattal s egy személyzetre bizná, olyanra, mely lehetőleg legjobb biztosítást nyújtana.

Zsedényi: Világosította az okokat, melyek az alválasztmányt javallatára birták.

Gr. Apponyi: A mit inpracticabilének látunk, ha szinte egy előbbi határozatunkkal egyező is, azt a haza javának tekintetéből megváltoztathatjuk, javítsuk a hibáit eddigi eljárásunknak. A bűnvizsgálatot bizzuk törvény által bizonyos hivatalbéli személyekre; szabjunk szabályt eleibe. A bűnvizsgáló ne vegyen részt az itéletben, és legyen az eljárás sietőbb; ezek által megfelelnénk a kivánt javításnak. Ezekhez képest a nyomozást a bűnvizsgálattól elválasztani nem látja szükségesnek. A bűnvizsgáló széket is szükségtelennek nézi; a bűnvizsgálóra lehet bizni annak kötelességeit.

Pázmándy: Nem annyira aggódik a személyek iránt, mint a dologra nézve. Bajos a szolgabiróra bizni, vizsgálatot tenni az ellen, a ki ellen akar; más részről az is bajos, hogy minden bűnvizsgálatra kiküldetés kivántassék. A ki eddig becsületes ember volt s vagyona van, az ellen nyomozást tehessen, jelentse, de vizsgálatot csak kiküldetése után tehessen.

B. Vay: Oly intézkedést kiván, mely egy részről a statust a felől biztosítsa, hogy a bűn vagy vétek világosságra jöjjön, más részről hogy ártatlan ne büntettessék. A nyomozást s bűnvizsgálatot összefoglalva kivánja ugyanazon személyzetre bizni.

Gr. Péchy: Előadja, mint eredtek a békebirák Angliába, mint Franciaországban. Ez reánk nem alkalmazható, jobb a nyomozást a bűnvizsgálattal egybefoglalni. *(Úgy van! Úgy van!)*

Ország birája: A többség e szerint összefoglalni kivánja a nyomozást a bűnvizsgálattal.

Deák: Az uradalmaktól elvétetvén a vérhatalom, igen fog szaporodni a bűnvizsgálatok száma, annyira, hogy a szolgabirák, ha kétannyira emeltetnék is számuk, nem győznék meg; másrészt szabály szerint jobban kelletvén tenni ez után a bűnvizsgálatokat, több időt kiván a vizsgálat. Ennélfogva okvetlen szükséges, hogy oly személyekről gondoskodjunk, kik a szolgabirót, ha nem érkezik, suppleálhassák. Úgyszinte az iránt is garantiát kiván, hogy a bűnvizsgáló mellék nézetekből senkit sem vexálhasson és a bűnvizsgálat a vizsgálónak önkényitől ne függjön. Ezen két garantia nélkül nehezen, sőt jövendölni lehet, hogy épen nem fogják elfogadni a megyék javallatunkat. Legjobb lenne az esküdtbirák széke.

Ország birája: Sok része az előadott kérdéseknek anticipálva van, melyekről rendelkezhetünk, ha a nyomozást a bűnvizsgálattal összefoglaljuk is. A perbefogás kérdéséig túlnyomónak kell lenni a status érdekének, a perbefogásnál kezdődik a vádlott személy érdekének fontossága.

Deák: A második javallatban szó nem lévén a bűnvizsgáló székről, itt kellett véleményét előadni, hogy ha

csak némely esetekre nézve is, korlátoltassék a bűnvizsgáló önkénye.

Ország birája: Kimondott határozatunk nem köti meg az érintett esetekre kezünket.

Zarka: Olvasta *(Az újabb javallat)* 8-dik §-át. *(Megmarad.)*

Olvasta a III-dik fejezet 9-dik §-át.

Deák: Nem tartja jónak, hogy a Felségsértés eseteinek a királyi tábla legyen az első birája, annálfogva azt sem, hogy annak tagjai bűnvizsgálatot tehessenek. Ez iránt külön véleményt fog adni. *(Jó lesz! Maradjon! Maradjon! Marad.)*

Fábry: A mezővárosokban, melyeknek rendezett magistratusa van, azoknak birájára és jegyzőire bizná a bűnvizsgálatot mint a kunkerületbeli városokban javaltatik.

Zoltán: A rendes szolgabirák nem fogják győzni, azért ezeknek számát csupán bűnvizsgáló szolgabirákkal és esküdtekkel szaporítani kivánja, polgári állásra való különbség nélkül.

Tihanyi: Szinte ily értelemben.

Personalis: Ha a rendőri kihágásokat másra bizzuk, sokkal kevesebbedik foglalatosságuk a szolgabiráknak. Nem tartaná helyesnek, hogy a szolgabiráktól más foglalatosságaik elvonattassanak és csak a bűnvizsgálat bizassék rájuk.

Deák: Ha minden helységeink képesek volnának, mint Csongrádban, reájok bizná a vizsgálatot; de sok helységeinkben irástudó sem lakik. Azon esetre, ha a szolgabiró nem érkezik, neveztessenek ki oly békebirákat vagy egyéb személyeket, kik addig, míg a szolgabiró eljöhet, mind a bűnt nyomozzák, mind elővizsgálatot tegyenek, melyet a szolgabiró, ha eljön, folytatna. Ezen hatalommal fel lehetne ruházni uradalmi tiszteket és a helységek biráit vagy jegyzőit.

Tihanyi: Reményli, hogy nem sokára a iuridicum külön fog választatni a politicumtól; akkor a bűnvizsgálatokat is győzni fogják.

Ország birája: Abban, úgy látszik, mindnyájan megegyezünk, hogy általánosan a szolgabirák esküdtjeikkel teljesítsék a bűnvizsgálatokat. Azután arról lehetne szó, hogy a hol szükség, neveltessék a számuk.

Hertelendy: A Deák előadását pártolá.

Nitzky: A szolgabirák vagy esküdtek distinctive teljesítsék a bűnvizsgálatot. Az ingyen teendő szolgálattól retteg

Bezerédy: A Deák előadását pártolá.

Palóczy: A bűnvizsgálatot másra nem is lehet bizni, mint a szolgabiróra. A hol nem győzik a szolgabirák, rendeljünk melléjek segédeket — de más névvel, nem békebiróval. Urak, kiknek birtokuk van, nehezen fogják vállalni, félvén a felgyujtástól.

B. Vay: Csupán szolgabirákra és az esküdtekre kivánja bizni a bűnvizsgálatot: a hol nem elegendők, ott szaporíttassanak.

Gr. Péchy: Az uradalmi tisztek nem fogják tehetni a bűnvizsgálatot, mert az által az uradalmi épületeket veszélyeztetnék s felgyújtásnak tennék ki. Ha a szolgabiró nem érkezik, segítségül honorarius esküdteket javal.

Pázmándy: A szolgabiró vagy esküdtet tenné. *(Nem, nem!)*

Ország birája: Abban maradunk, hogy a szolgabirák és esküdtek tegyék; ha rá nem érnek, szaporíttassanak.

Zarka: Olvasta a *c)* pontot. *(Marad.)*

Olvasta a *d)* pontot.

Fogthüi: Csak azt kivánja hozzá tenni, ha a hadnagy nem érkezik, a tanácsbeliek közül eleve kijelölt tanácsbeliek helyettesíttessenek.

Personalis: Rendesen tegye a hadnagy, ennek akadályoztatása esetében rendszeresített helyettese (Az *a), d)* és *e)* ponthoz hozzátétik vagy rendszerint helyettese.)

Zarka: Olvasta az *e)* pontot.

Busán: Fiuméra nézve nem szól semmit, hanem az úgynevezett tengermelléki kamarai uradalom, mely itt Vinodola név alatt jön elő, Fiuméhoz nem kapcsoltathatik, hacsak törvényt, királyi resolutiókat és gyakorlatot sérteni nem akar az országos választmány.

Zsedényi: A tengermelléki kamarai uradalmakban lakó nemtelenek a fiumei kormányszék alá tartozván, büntetőjogi tekintetben a nemeseket is oda tartozóknak javallotta az alválasztmány.

Personalis: Jobbnak látná a tengermelléki kamarai uradalmat Zágráb vármegyéhez visszacsatolni. *(Úgy van! Jó lesz.)* A betűsor szerinti kiküldést nem tartja intézeteinkkel megegyeztethetőnek.

Ország birája: A betűsor szerinti helyett választatni fognak.

Andrássy: Azt hiszi, hogy az országgyűlési megállapodások értelme ellen Vinodolát vagy a tengermelléki kamarai uradalmakat Zágráb vármegyéhez kapcsolni nem lehet.

Gönczy: A tengermelléki uradalmak a Fiumára balpartján feküsznek, már pedig a Fiumét Horvátországtól elválasztó határ a Fiumára folyó lévén, mi bal partján fekszik, Fiuméhoz nem tartozik.

Ország birája: Hát mire hajlanak az országos választmányi tagok? *(Zágrábhoz! Zágrábhoz!)* Zágrábhoz kapcsoltatnak s kihagyatnak.

Deczember 13-dikán 1842.

Ország birája: Folytassuk az értekezést.

Zarka: Olvasta az *f)* pontot. *(A betűsor helyett választási sor szerint tétetik.)* — Olvasta a *g)* pontot.

Kolárik: A mely városban nem elég a kapitány, ne osztassék fel kerületekre, hanem a kapitány mellé helyettesíttessenek többen, de a felelősség legyen a kapitányon.

Zsedényi: A redactiót pártolá.

Fábry: Nem tartja jónak a választási rend szerint, hanem három esztendőnkénti választás szerint. *(Elfogadtatott.)*

Zarka: Olvasta a *h)* pontot. *(A főbirája után »vagy helyesítettje« tétetik.)*

Olvasta a 10-dik §-t.

Fogthüi: Kihagyatni kivánná a hajdú városok említését a *d)* pontból.

Personalis: Az egész 10-dik §. kimaradhat. Ha megmarad, 24 esztendőt tegyünk a birói eljárásra.

Olgyay: Kihagyatni kivánja, nem akarván a szolgabirák választását per incidens korlátolni. *(Úgy van! Ki fog hagyatni.)*

Gr. Apponyi: A bűnvizsgálóra nézve kifejezni kívánná, hogy törvénytudó legyen.

Zarka: Olvasta a 11-dik §-t.

Fogthüi: Ha a járásban lakó szolgabiró akadályoztatik, erre az esetre rendelkeznünk kell.

Palóczy: Minden tiszt-választás után lehet a járásokat, kerületeket a szolgabirák lakhelyeikhez képest felosztani.

Personalis: Lakjon a szolgabiró a kerületében, úgy könnyebben ráér.

Gr. Pejacsevich: Nem kiván a szolgabirák coordinatiójába itt ereszkedni.

Hertelendy: Jobb, ha kerületébe teszszük. *(Úgy van! Úgy! Azon kerületbe fog tétetni.)*

Zarka: Olvasta a 12-dik §-t.

Ország birája: Itt lehetne arról rendelkezni, hogy a hol kevés a szolgabirák száma, ott az neveltessék. *(Ki fog fejeztetni.)*

Zarka: Olvasta a 13-dik §-t.

Ország birája: Vennénk elébb értekezés alá a 21—22. §-okat, addig hagynánk a 13—20-dik §-okat függőben.

Zarka: Olvasta a 21., 22., 23., 24., 25., 26., 27., 28., 29., 30., 31., 32. §-okat, addig függőbe hagyatván a 13—20. §-ok.

Ország birája: Első főkérdés, mi legyen a kulcs 50, avagy több?

Második, ha a több adófizetés legyen-e a zsinórmérték?

Harmadik, a capacitásoknak vagy honoratioroknak adassék-e a rész s mennyi?

Fábry: Ezen javallatot egyoldalúnak tartja, s a városok coordinatiója nagy kérdését nem meríti ki egészen; azért óhajtaná, hogy ezen részletes javallatba ne ereszkedne az országos választmány. Elég lenne itt annyit mondani, hogy a büntető bíróságot nem a mostani electa communitás fogja választani.

B. Eötvös: Nem lehet Fábryval egy vélekedésen. Nem elég azt kimondani, hogy nem a mostani electa communitás fogja a büntető birákat választani, ki kell azt is mondani, kik fogják tehát a büntető birákat választani. A felolvasott

javallatban lényeges javítását látja a városi választói rendszernek. De az egyes részletekre nézve különböző vélekedésen van. Némely, a ki egy bizonyos vagyonnal Budán választó, Pesten pedig nem az s több effélék. Ha gazdagabb jön elébe, maga hibája nélkül kimaradhat a választók sorából. Absolutus censust nem lehet kulcsul megállapítanunk. A jövedelmet sem tartja kulcsul felvehetőnek a bizonytalan relatio miatt, melyen alapulna. Vélekedése szerint jobb lenne egy szélesebb basison alapítandó választó sereget választani, a kik azután ismét a tulajdonképeni választó testületet választanák.

B. Vay: Nem látja által, mint lehessen a k. városok coordinatiójába itt per tangentem beleereszkedni. A k. városok coordinatiója szive legforróbb kivánsága, azt véli az által is előmozdítani, ha itt nem kiván a coordinatióba ereszkedni.

Zsedényi: Minekutánna a territorialis iurisdictio elfogadtatott, nem lehet a büntető bíróság választásának coordinatiójába bele nem ereszkedni.

Klauzál: A territorialis iurisdictiót azon feltétel alatt fogadtuk el, hogy a kir. városokban a büntető bíróság a lakosok érdekében fog coordináltatni. Ennélfogvást bele kiván itt menni.

Personalis: Datumok nélkül ilyen rendszeres coordinatióba nem kiván ereszkedni itt. Reménylvén, hogy magasabb szempontból is fognak coordináltatni a kir. városok.

Palóczy: Ha itt részletes coordinatióját javaljuk a büntető bíróságok választásának, beleviszszük az országgyülésit a kir. városok egész coordinatiójába. A javallatot nem tartja elfogadhatónak, ez csak az electa communitást tartja meg, nagyobb mértéket állítva; kevesebb just ad a szegény polgárnak, mint a mennyivel a szegény urbéri zsellér bir.

Zoltán: A territorialis iurisdictio elfogadásából önként következtethetni a büntető bíróság választásának coordinatióját; különben kénytelen lenne a territorialis iurisdictiótól elállani.

Bezerédy: Felolvasta az országos választmány jegyzőkönyvét ezen tárgyra nézve, s abból következtette, hogy itt most a bíróság szerkesztésébe okvetetlen bele kell ereszkedni.

Gr. Péchy: Abból, hogy a vármegyék coordinatiójába bele nem ereszkedtünk, azt nem következtetheti, hogy a kir. városok választásának elrendezésibe sem ereszkedjünk, avagy csak azért is, hogy a megyék ne divergáljanak a territorialis iurisdictio elfogadása iránt adandó utasításokban.

Andrássy: B. Vayval és Fábryval egyetértve bővebb okokkal támogatta azt, hogy itt nem szükség a kir. városi büntető bíróságok választásának coordinatiójába ereszkedni.

Deák: Két hatalmat tapasztalt a városok coordinatiójának elhalasztásában, egyik a kormányé, a másik a királyi városoké magoké s ezt országgyűlési munkálatokból s azok folyamatjából mutogatta. A kir. városok helyezete nem javult ezen esztendő alatt s annálfogva a környülállások sem változtak. A territorialis iurisdictio elfogadása mellett feltétel gyanánt volt felállítva, hogy a királyi városokban a büntető bíróságok választása el fog rendeztetni. A feltételt meg kell tartani. Az nem ok, hogy egyoldalú; hiszen kezünk alatt van minden oldalról in complexu megfontolni s úgy készítni javallatunkat, hogy ha az országgyűlés elveti, határoz helyébe mást. Azt hiszi, hogy nem jól teljesítenénk kötelességünket, ha belé nem ereszkednénk a királyi városi bíróságok választásának elrendezésébe.

Andrássy: A királyi városok bíróságai választásának coordinatiójába itt épen azért nem kiván ereszkedni, hogy annál inkább coordinálja a királyi városokat általánosan minden tekintetben.

Pázmándy: Ha itt nem adnánk részletes javallatot a királyi városok bíróságai választásának coordinatiójáról, Isten tudja, mikor jönne elő; ennélfogva ereszkedjünk belé mennél elébb.

Deák: A királyi városi választási rendszer oly rossz, hogy mennél kevesebb embert kell alatta hagyni. Ha a polgárokat alóla ki nem vehetjük, legalább a nemeseket ne rendeljük alá.

Hader: Az elhalasztást óhajtja.

B. Mednyánszky: Azt hiszi, hogy nem végződhetik országgyűlés a kir. városok coordinatiója nélkül. Ezen reménységben nem kiván itt egyoldalúlag beleereszkedni; azt azon-

ban kifejeztetni kívánja, hogy a királyi városok coordinatiója nélkül nem kívánja a nemeseket alárendelni.

Pulszky: Csonka lenne munkálatunk, ha a királyi városi fórumok választását nem coordinálnánk.

Gr. Zichy: Bele kíván menni a királyi városi bíróságok elrendezésibe.

Gr. Pejacsevich, Olgyai, b. Wenckheim: Beleereszkedni kívánnak a kir. városi bíróságok coordinatiójába.

Lengyel: A Fábry javallatát pártolja.

Gr. Károlyi: Beleereszkedni kíván.

Pitroff: Nem kíván itt most beleereszkedni.

Szucsich: Jobbnak tartja itt beleereszkedni.

Zarka: Bele kíván e helyen ereszkedni.

Hertelendy: A kir. városok érdekében látja czélirányosnak az itteni beleereszkedést a királyi városi bíróságok választásának coordinatiójába.

Gr. Apponyi: Óhajtaná a királyi városok mennél tökéletesebb coordinatióját; ha azt el nem érheti, a lehetővel is megelégszik, ha jobb a mostaninál.

Ország bírája: A nyilatkozó többség beleereszkedni kíván a királyi városi bíróságok választásának elrendezésébe.

Már most a második kérdésről következnek az értekezés: ha a több adófizetés vétessék-e zsinórmértékül.

Zsedényi: Azt mutatta, hogy nem lehetett a redactiónál jobbat javallani.

B. Eötvös: Kettős fokozatát javalván a választásnak, az elsőnek széles basist kell engedni, mert ez csak a tulajdonképeni választót választja, p. o. ház-, földbirtokos, maga kezére kereskedő vagy dolgozó mesterember, minden capacitás.

Deák: Ha a választási censust meg lehetne úgy alapítani, hogy minden királyi városra ráilljék, azt legjobban szeretné; ha ilyen censust nem alapítunk, ekkor a választást kívánja oly széles basisra helyezni mint b. Eötvös. Ezt inkább lehetne képviseleti testületnek mondani, kit ezek választanának.

Ország bírája: A környülállások és viszonyok okozzák, hogy minden királyi városokra nem lehet általános censust alapítani. A relative nagyobb adót fizetők másutt is bir-

nak jussal. Nem látja a tömeg választási jussát a megyékből a királyi városokba általplántálhatónak. Azt óhajtaná, hogy oly javallatot készítsünk, mely legfelsőbb helyen is elfogadható legyen. Ennélfogva nem kivánna az elsőfokozatú választóknak igen széles basist adni.

Zsedényi: Attól tart, hogy a b. Eötvös javallata szerint igen nagy befolyást nyernének a proletariusok.

B. Eötvös: Javallatát pártolta s okokkal támogatta, hogy az agitatióra nem adna alkalmat, sem zavart nem okozna.

Gr. Zichy: Barátja a kettős választásnak, a mennyiben maga is választott Pensylvániában mint ottani polgár, de nagy befolyása nem volt. Kevesebb választókat kivánna választani.

Deák: A mit lelke szerint jónak lát, azt kivánja határozatba venni, ha a kormány el nem fogadja is. Hátra van a tractatus útja, melyen közlekedhessünk.

Ország birája: Nem tartozik azok közé, kik azt hiszik, hogy sokat kell kivánni a kormánytól, ha keveset megnyerni akarunk. Csupán azt óhajtja, hogy olyat ne kivánjunk, a miről előre látjuk, hogy meg nem adathatik.

Deczember 14-dikén 1842.

Ország birája: Félbeszakasztottuk tegnap az a feletti tanácskozást, mi tegye a választás alapját: census-e? vagy más?

Klauzál: Ha legtöbb garantiát nyujtana az, a ki legtöbb adót fizet, örömest fogadná azt el alapul. De ez másként vagyon a gyakorlati életben; kár lenne a középszerű birtokost kirekeszteni. Vegyük be az elsőfokozatú választók közé mindazokat, kiknek fekvő városi birtokuk van. Úgy a magok kezökre dolgozó mesterembereket; ezeknek talán leginkább fekszik szívükön a jó rend. Végre a capacitásokat, kiket már az alválasztmány is némiképen bevett. Pesten ezen első választók száma mintegy tizenhárom ezerre menend, kik meggyőződése szerint kevés agitatiónak lesznek kitéve. A lakoma általi agitatio szinte úgy divatozik a királyi városokban, mint a megyékben, pedig a lakoma többnyire a tehetősebbektől jön; tapasztalásból tudja, hogy a királyi

városokban több rossz következése van a Höchstbesteuerten Kasten-Geistnak. Ezekhez képest a b. Eötvös indítványát egész kiterjedésében pártolja. Pesten a külvárosok albiráját s tisztviselőit most is a nagy tömeg választja.

Andrássy: A kettős választásnak már az is egy nagy hibája, hogy igen széles basison alapul. A ki több vagyonnal bir, annak több módja van mind magát kimívelni, mind több oka van a jó rendet előmozdítani. Ha azok, kiket a kétszeres választásban elsőfokú választókká tenni akarunk, képesek s eléggé függetlenek, adjunk nekik immediát, közvetlen választást, ha pedig nem képesek s nem eléggé függetlenek, mediát választást sem adhatunk kezökbe. Görögországtól kölcsönzött példával támogatta állítását. A kettős választás a proletáriusoknak lenne túlnyomólag kedvező, vagy egy gazdag kezébe jutván, sok veszélyt okozhatna. A b. Eötvös által javalt capacitásokat egyenként vette fel s mutatta, hogy garantiát nem nyújtanak s a kettős választást nem tartja czélszerűnek. A mostani választott polgárságnak az a legrosszabb része, hogy maga-magát regenerálja, de épen ezen a hibán akarunk most javítani, midőn más módon alakult választó testületet akarunk rendezni, mely több garantiát nyújtson és veszedelmessé ne válhassék.

Bezerédy: A kétszeres választás pártolói nem a censusnak ellenzői, hanem a legtöbb adót fizetők által képviselt pénzaristocratiának, mely a közép- és kisbirtokot terheli, s ha szerit teheti, elnyomja. Ezeknek kivánjuk mi pártját fogni; a polgárok bizodalma több garantiát nyújt, mint a legtöbb adófizetés. Ez lenézi, gyűlöli a többit. De ne zárjuk ki a választók közül a középszerű vagyoni polgárokat, sőt pártoljuk azokat a nemzet érdekében. Nincs okunk a Höchstbesteuerte-k ideáját a külföldről általplántalni; jobb ha nemzetünk szellemével inkább megegyező s már Árpád óta divatozó választás ideáját terjesztjük, a hibáitól a lehetőségig megtisztítva. A kétszeres választást pártolja.

Ország birája: Ha a tanácskozás közben egymás szavába vágunk, lehetnek declamatiók, de üdvös következésű értekezések nem lesznek. Teljes tökéletességű munkát, mely ellen semmi kifogást sem lehessen tenni, egyik fél sem fog

készíthetni. Az senkinek sincs eszébe is, hogy a választást pénztőzsérek kezébe adja.

Personalis: Noha maga a Felség kegyelméből kormány embere, de becsületére mondja, hogy e részben is semmi utasítása sincsen és oly teljes függetlenséggel mondhatja ki véleményét, mint akárki. Sok nehézségek adattak elő a legtöbb adót fizetők ellen, melyeknek nagyobb részét osztja ugyan, de jobb-e a nép választása? Nem. Az egész népességet feleségestől s gyermekeivel együtt agitatióba hozná, s nem tudjuk, hová vezetne. Még azt is elhiszi, hogy a nép magában nem volna rossz, de akad vevő, ki annak a törvényadta jussát rosszra fordítja. A legtöbb adót fizetőkre bizni a választást nem egészen jó; de a kettős választást positive rossznak nézi. A czéhek vagy afféle testületek előljárói lehetnének választók $^1/_4$ részben, $^2/_4$ részben a vagyonosok, $^1/_4$ részben lennének capacitások a stabilitás képviselői.

Pulszky: Azt hiszi, hogy az egyszerű választás jobban felizgatja a kedélyeket, mint a kétszeres választás, melyet szivéből pártol, mert a közbevetett választás első fokát szélesebb basisra kivánja helyezni. Ha a választást a birtokhoz kötjük, úgy, ha az institutio rossz lesz, az ebből eredő egész gyülölség a birtok ellen fordulna. A b. Eötvös indítványát egész kiterjedésében pártolja.

Tihanyi: Nem látja a censusnak zsinórmértékül leendő alapítását lehetetlennek, kivált ha a házi adó elhagyatna és csak a hadi adó vétetne tekintetbe. Ha p. o. két, három annyi mint választó kell, jegyeztetne ki a legtöbb adót fizetők közül s ezekből a 31-dik §. szerint választatna ki a választó testület. Legjobb basisnak tartja a vagyont. Az igen széles basisra állapítandó választás oly surlódásokat okozhatna, mely fegyveres erő közbenjöttét tenné szükségessé.

Zsedényi: Azt mutatta, hogy az alválasztmány javallata nem adja pénzaristocraták kezébe a választási just. Amerika példájából bizonyította, hogy a proletarius — ha túlnyomó ereje van — csak proletariust választ, akár alkalmas, akár nem. Mostani viszonyaink között legjobb alapnak tartja az adófizetést.

Gr. Péchy: A széles basisú választási rendszert nem pártolhatja, mert az aristocratiai szerkezetű intézeteinkhez nem illik, sőt azokkal ellenkező s azokat veszélyekkel fenyegetné. A megyékben választhatnak baj nélkül birtoktalan nemesek is, mert némi részben ők is születésökre nézve aristocraták. A királyi városokban veszedelmesebbnek tartja a semmivel sem biró proletariusoknak túlnyomó befolyást adni. Ennélfogva a kettős választást nem pártolja.

Gr. Pejacsevich: A b. Eötvös javallatát egész kiterjedésében pártolá.

Lengyel: A kettős választás mellett.

Zarka: A kettős választás ellen. Sok alkalom lenne a korteskedéssel eszközlendő választásra. Az alválasztmány javallata legközelebb áll, véleménye szerint, a lehető legjobbhoz.

B. Wenckheim: A kettős választási rendszert pártolá.

Olgyay: A kettős választás mellett; azt hiszi, hogy az által a rendet nem kivánó proletariusoknak pártját nem fogja.

Palóczy: Nem kiván az oly proletariusoknak, kiknek semmije, becsületes kenyér keresés módja sincs, befolyást adni. Az alválasztmány javallatával nem elégszik meg; köszöni, hogy többre terjesztette a választási just, de részéről még többre kivánja kiterjeszteni, azért pártolja a kétszeres választást. Franciaországban is 1830-ban azt fájlalta a nemzet legjobban, hogy csak 186 ezer választó választotta a a nemzet képviselőit, azaz hogy csak 186 ezerre volt redukálva a nemzet egész népessége.

Deczember 15-dikén 1842.

Ország birája: Folytassuk a tegnap félbeszakadt értekezést.

Gr. Nádasdy: Félvén a proletariusoknak agitatiójától, a redactio mellett.

Nitzky: Törvényeink azt rendelvén, hogy a tisztviselők bene possessionati legyenek, ezt látja a redactióba.

Fogthüi: Óhajtaná, hogy a kir. városokban minden lakos válaszsza a választókat, de mihelyt elvégezte ezen

választási munkálatot, azonnal szünjön meg a testület. Ha ez el nem fogadtatnék, a b. Eötvös indítványát, mint véleményéhez legközelebb állót, kivánja pártolni.

Fábry: A census ellen, a választás mellett.

Bezerédy: Nitzkyvel egyetértőleg a redactio mellett; a népválasztás a non plus ultra, arra csak fokozatonként kiván jutni, nem pedig rögtön.

Lányi: Kettős garantiát kiván a választókban, vagyonbélit és értelmi intelligentia biztosítást. Nem látja a redactióban, hogy a pénzbeli aristocratia vonná magához a választási just.

Lonovits: Meggyőzőbbek rája a redactio mellett felhozott okok, mint a melyek a b. Eötvös indítványa mellett felhozattak; amazt pártolja gr. Péchyvel egyetértőleg. A falukban könnyebb megengedni az egyes lakosoknak a választást, mert ott még van a candidáló földesúr iránt némi, legalább traditionális tisztelet.

Hertelendy: A civium unitas nevezetből következtette a széles basisú kettős választás jobb voltát. A b. Eötvös indítványát pártolja.

Pitrof, Hader: A választás mellett.

Zoltán: A kettős választásból néha következhető agitatióknak elejét venni lehet, azért pártolja.

Busán, Klobucharich: Az alválasztmány javallata mellett.

B. Vay: Sok nuance van a b. Eötvös javallata és az alválaszmány szerkezete között. A vagyonbéli minden fokozat képviseltetve lévén az alválasztmányi szerkezetben; inkább ezt fogadja el.

Szucsich: Az alválasztmány szerkezete mellett.

B. Mednyánszky: A beligazgatás tekintete s érdeke megkivánja, hogy a korteskedés a jövő országgyűlés intézkedése által megszüntettessék. A hol eddig ezen rossz nem divatozott, oda behozni nem kivánja; ennélfogva a redactiót pártolja in principio.

Gr. Apponyi: Ha valaki arról megtudná győzni, hogy az alválasztmányi javallat a pénzaristocratia kezébe játsza

a hatalmat, egy szót sem tenne mellette, de ezt nem találván benne, ahhoz járul s azt pártolja.

Gr. Károlyi: A birtokban találván csak a megkivántató biztosítást, az alválasztmány szerkezete mellett.

Gyurcsányi: Az alválasztmányi szerkezet mellett.

Gr. Zichy: A kettős választás szép damocraticus eszme, de aristocraticus intézeteinkhez nem illő s azt oda behozni nem kivánja.

Gönczy: A rend és a béke fentartására megkivántató garantiát inkább találván fel az alválasztmányi szerkezetben, ezt pártolja.

Ország birája: A nyilvános többség az alválasztmány javallatát fogadja el in principio, a részletekhez még fennmarad a szólás. Már most arról lehetne tanácskozni, hogy a negyedik negyedrészre nézve az maradjon-e, a mit az alválasztmány javal, vagy mást tegyünk helyébe.

Fábry: Az olyan nemeseket, kiknek semmijök sincs, még a vármegyékben is megfosztani kivánná választási befolyásoktól, annál kevésbbé kiván azoknak a kir. városokban befolyást engedni.

Zsedényi: A szerkezetet pártolta; legfeljebb a nemeseket lehetne kihagyni.

Ország birája: Azt hiszi, hogy a legtöbb adót fizetők classisában eléggé képviselve lesznek a nemesek.

Deák: Kijelenté, hogy azok, kik a b. Eötvös javallatát pártolták, különvéleményt fognak adni.

Andrássy: Szivesen megegyezik a Fábry kivánságában és azt okokkal támogatá.

Gr. Apponyi: Szinte okokkal támogatá az egész negyedik negyedrészről szóló intézkedésnek kihagyását.

Personalis: Minden felekezetű lelkészeknek s a tanitók főbbikének teljes megnyugvással lehetne azt a iust adni, hogy ők a választó testület tagjai ex officio legyenek.

Szucsics: Azt hiszi kevéssé lesz munkálatunk a megyék előtt acceptabilis, ha a legtöbb adót fizetők classisába nem eső nemeseket egészen kihagynánk a választók közül, de ha csakugyan kihagyjuk a nemeseket, hagyjuk ki a honoratiorokat is.

Tihanyi: Jobb lészen ezen negyedik negyedrészt is a legtöbb adót fizetők közül venni.

Kolarik: A városban lakó testületek főnökeit, p. o. czéhmestereket, a választó testület tagjaivá tenné. Azon aggódik, hogy a megyék aligha fogadják el a territorialis iurisdictiót, ha a nemesek ki lesznek hagyva.

B. Mednyánszky: A több adó fizetésen alapuló választási principiumot tisztán kívánja megtartani, azért ezen negyedik negyedrészről szóló részét a szerkezetnek kihagyná.

Hader: Szinte így.

Ország birája: A nyilatkozók többsége a negyedik negyedrészről szóló intézkedést kihagyja.

Fábry: Azt kívánja, hogy a választók ne legyenek állandók; 60 lélek után legyen egy, s minden harmadik esztendőben lépjen lefelé s lépjen fel a következő, de a hatodik esztendőben megint a 3 évig lépve volt fele lépjen fel.

Andrássy: Szeretné a stabilitás elvét itt is elérni, s megállapítani kívánja. Ha a törvényhozás látni fogja, hogy a most megállapítandó szám kevés, majd nevelheti, de redukálni nehéz. Azért kívánna kevesebb számot állapítani meg.

Kolarik: A változatosságot felleli a javallatban, de a választók számát kevesebbre tenné, p. o. negyven vagy ötven háznép (nem lélek) után egyet számítva.

Szucsics: A választók számát megállapítani kívánja, mint a javallatban van, a változatosságot nagy mértékben nem kívánja.

Tihanyi: Hajlandó elfogadni, hogy a fele bizonyos időre lelépjen és ismét fellépjen; a népességet kívánja fundamentumul venni, de kevesebb számra vezető irányban.

Zsedényi: Ha még elébb conscriptiót tétetünk, sokára halasztjuk a törvény sikerét. Az alválasztmány által javalt számot kívánja megállapítani.

B. Vay: Az alválasztmány szerkezetében javalt számot fogadja el. *(Jó lesz, jó!)*

Ország birája: Az alválasztmány javallatában kitett szám fogadtatik el.

Zarka: Olvasta a 22-dik §-t az újabb javallatban. *(Megmarad.)*

Olvasta a 23-dik §-t. *(20 éves helyett 24 éves tétetett.)*
Olvasta a 24-dik §-t. *(Szinte 20 éves helyett.)*
Olvasta a 25-dik és 26-dik. *(Módosíttatik a 25. §.)*
Olvasta a 27-dik §-t. *(Kimarad.)*
Olvasta a 28-dik és 29-dik §-okat. *(Marad.)*
Olvasta a 30., 31. §-okat. *(Kimaradnak.)*
Olvasta a 32. §-t.

Fábry: A főispáni jelentést a bíróság választására kivánja halasztani.

Zsedényi: Az alválasztmány nem akarja, hogy a város kapitánya a büntető bíróságnak tagja legyen. A főispán csak a legelső választáskor bizatik meg; ha ez nem tetszik tegyünk helyébe királyi biztost, jeleljen ki ez.

Fábry: A hol képviseleti választás létezik, ott nem lehet demokraticai zavaroktól tartani. Eddig is a kir. városokban a legtöbb bajt a kir. comissariusok okozták. Így a főispánok vagy más királyi hivatalnokok befolyásától óhajtaná megkímélni a kir. városokat; az első javallat 32-ik §-át tartaná meg.

Personalis: A kapitány választását nem bizná oly sok választóra candidatio nélkül. Válaszszuk a bíróság által candidált tagok közül.

Deák: Ha a bíróságot candidatio nélkül választhatja a választó testület, választhatja a kapitányt is; az nem ok, hogy sok bizatik rá; a követre szinte sok bizatik, még sem kivánna candidatio után választatni. A megyékben is nem jobb a candidatio utáni választás, mint a candidatio nélküli.

Ország birája: A követekre nézve legnagyobb requisitum a bizodalom; ennek feláldozhatni igen sok nézetet. De a tisztviselőkre nem tartaná elfogadhatónak a candidatio nélküli választást, mert amazt sokszor szükségesnek tapasztalta.

Andrássy: E részben elég biztosítást lát a candidatio nélküli választásban is.

Klauzál: A bűnvizsgálóra nézve egyáltalában nem tartja szükségesnek a candidatiót. Mi lenne a bíróságból, ha ők candidálnának? Rosszabb, mintha magokat regenerálnák. Valamint a bíróságot, úgy a kapitányt is választszák candidatio nélkül.

Zsedényi: A redactiót okokkal támogatá.

Ország birája: Folytatni fogjuk. Megjegyezvén, hogy az első javallatban a 33-dik §. a kapitány választására nézve elfogadtatik.

Deczember 16-dikán 1842.

Ország birája: A kir. városokban bűnvizsgáló kapitánynak miképeni választásáról az értekezés a 78-ik §-nak tárgyalási idejére halasztatik. Már most visszamehetnénk a 13-dik §-ra.

Zarka: Olvasta a 13-dik §-t a Jászok- és Kúnok kerületében a büntető eljárási személyzetnek választása módjáról.

Zsedényi: Az eddigi választási rendszerről tudósításait olvasta s azokból védte az alválasztmányi szerkezetet.

Personalis: Soknak tartja minden 50 lélek után egy képviselőt adni a választó testületbe.

Fogthüy: Ha az 50 lélek minden némű lakosok beszámításával vétetik, sok; de ha csupán birtokos lakosokból vétetne, nem lenne sok, de akkor is csak választási just ád neki; kis tanácsnak nem óhajtaná.

Andrássy: A városokban magasabb fokozaton áll a míveltség. Jász- és Kún kerületekben a kisebb míveltség tekintetéből több mint 50 lakosból kiván egyet adni a választó testületbe.

Fábry: Határozzuk meg minden városra nézve, mint a XVI szepesi városoknál.

Deák: Indítványba szeretné hozni a Jász- és Kún kerületekre nézve a kettős választást; ezt azért nem teszi, mert a többség a több adófizetést vévén basisul, úgy sem fogadtatna el. Ennek természetes következése, hogy 50 lélek után adjunk egyet a képviselői választási testülethez; különben minden különös ok nélkül szorítanánk meg a Jász- és Kún kerületbeliek választási jussát, többeket zárván ki a polgári jussok gyakorlatából ok nélkül.

Fogthüy: A Hajdú kerületekben legfelsőbb helybenhagyás mellett a kettős választás divatozik s óhajtaná, hogy a Jász- és Kún kerületek is tétessenek inkább analogiába a Hajdú kerülettel, mint a királyi városokkal.

Personalis: Azt tenné a Jász- és Kúnokra nézve is, a mi van a 14-dik §-ban a hajdúkra nézve, t. i. válaszszák mint eddig.

Zsedényi: Sehol sem nyomja a tisztviselőség a lakosokat úgy, mint a Jász- és Kún kerületekben, azért kell a választási rendszert javítani.

Personalis: Nem lehet Magyarországban mindent egy kaptára venni. Attól tart, hogy olyasmit adunk theoretikai okoknál folyvást a jászoknak- és kúnoknak, a mi nekik nem lesz kedvökre.

Gr. Apponyi: Csupán választási just adván itt az 50 lélek után egy képviselői testületnek, ily értelemben el lehetne fogadni a számra nézve az alválasztmány javallatát. *(Jó lesz, jó! Elfogadtatott.)*

Klauzál: Azon kérdést, candidatio szerint legyen-e a választás, vagy a nélkül, elhalasztani kivánja, mint a királyi városokra nézve elhalasztottuk.

Ország birája: A kérdést el kell dönteni akár most, akár később, de a Jász- és Kún kerületekben a kapitány oly tekintetű tisztviselő, milyen a királyi városokban nincs; ennek hivatali jussát meghagyni kivánja.

Personalis: Inkább hasonlítván a kerületek a vármegyékhez, mint a királyi városokhoz, meghagyni kivánná a candidatiót.

Deák: Általánosan sem tartja jónak a candidatiót. Itt, hol a kapitány minden viszonyaiba belé lévén avatva a kerületnek, károsnak nézi a candidatiót s e nélkül kivánja azt tétetni, kivált minekutánna a választási rendszert megváltoztattuk.

Ország birája: Több okokkal támogatta, miért nem tarthatja üdvösnek a candidatio nélküli választást. A követek választása azért lehet candidatio nélkül, mert ezekre nézve főrequisitum a bizodalom, melynek még a személyes qualificatiót is áldozatul lehet hozni.

Andrássy: A Jász- és Kún kerületeknél candidatióval kivánja mérsékelni a választást.

Klauzál: Ha a megyék coordinatiója volna kérdésben, annak módosítását s a vele való visszaélések megszünteté-

sét óhajtaná. Itt a Jász- és Kún kerületekben candidatio nélkül kívánja a bűnvizsgálót választatni.

Gr. Apponyi: A képességet véve főszempontul, ennek elősegéllésére kívánja a candidatiót meghagyni.

Fogthüy: Legyen candidatio, de olyan, mint a hajdúknál. Az ajánlottak közül candidáljon.

Bezerédy István: Nem kíván candidatiót; olyat még elfogadna, mint Fogthüy javall, de az nem candidatio, hanem kettős választás.

Gr. Péchy: Ignorantia iudicis est calamitas litigantium. Hogy az ne történhessék, candidatiót kíván a Jász- és Kún kerületekben.

Palóczy: Édesítsük meg a megszorított választást azzal, hogy candidatio nélküli legyen.

B. Mednyánszky: A köztapasztalásra hivatkozva állította, hogy gyakran megesett, hogy a főispán kényszeríttetett egyet candidálni, kit különben nem akart; megtörtént a választás, de soká tartott a baj, mert nem volt alkalmatos. A jó választását biztosítván a candidatio, ezt megtartani kívánja. *(Jó lesz, jó! A redactio maradjon!)*

Ország birája: A többség a candidatiót megtartja.

Deák: Fenntartotta abbeli jussát, hogy a candidatio ellen különvéleményt adhasson; elősorolta, mennyiszer tett kárt a candidatio; az azzali visszaélés okozta, hogy a főispánok tekintete csökkent és néhol azt még csak különösen jelesek tartották fenn. Ezen jelesek pedig legkevésbbé használták a candidatióbeli just.

Ország birája: Éles ecsettel festé az előtte szóló tagtárs úr a condidatióvali visszaélést. Legszebb, legkedvesebb jussunk a szabadság; történik-e valamivel több visszaélés, mint a szabadsággal. Ugyan az-e az orvoslás, hogy eltörüljük?

B. Vay: Fontos okokkal és ékes szavakkal adta elő a candidatio hasznait.

Zarka: Olvasta a 14-dik §-t.

Fogthüy: Hat évről hat évre helyett inkább három évről három évre kívánná tétetni. Hozzá tétetvén és rendszeresen helyettesítettje. Függetlenebb lenne a bűnvizsgáló hadnagy és a jegyző, ha úgy választatna, mint eddig választatott.

Palóczy: Maradjon hat évről hat évre.

Deák: A bűnvizsgálatot oly egyénre bizván, kinek más köre is van. Eddigi szokás szerint három évre tétethetik. *(Három évre fog tétetni.)*

Zarka Olvasta a 15-dik §-t.

Busán: Vinodolának ki kell maradni.

Deák: Vinodolára nézve különvéleményt ad.

Ország birája: Az akkoron jelenvoltak úgy határoztak; sajnálja, hogy többen is nem voltak.

Zarka: Olvasta a 16., 17., 18., 19. §-okat.

Olvasta a 20. §-t. *(Marad.)*

Olvasta a 33. §-t. *(Marad.)*

Olvasta a 34. és 35. §-okat.

Olvasta a 36. §-t.

Deák: Sem perbe fogásában nem maradhat; perbe fogatása elhatározásában kell tenni. *(Így fog tétetni.)*

Zarka: Olvasta a IV. fejezetben a 46-dik §-t.

Deák: A hamis pénzverést nem kellene itt említeni; a codex nem tartja nótának.

Ország birája: Az egész status ellen elkövetett vétek, ha nem maradna is nóta. *(Maradjon! Maradjon! Maradjon!)*

Deák: A salvus conductust kihagyta a vétkek sorából, nem látván által, miért kelljen a követet inkább védeni, mint mást.

Ország birája: Akkorra hagyhatjuk a vitatását.

Zarka: Olvasta a 47-dik §-t.

Olgyay, Kolarik: A *b)* pontot kihagynák, úgy a *c)* pontot is.

Deák: Új törvényből új censurát adhatnak, de a magán pereket vihessék.

B. Vay: A redactiót pártolá, de jobb fizetést kell adni, hogy ezen megszorítás mellett is derék férfiak vállalják fel.

Bezerédy: Mint Deák az *a)*, *b)* és *c)* alatti pontokra nézve. A hamis pénzverésre nézve, ha itt marad a szerkezetben, különvéleményt fog adni.

Personalis: A ki censurát ad, az egész törvényből censuráltatik; eddig nem volt criminalis codexünk, abból

nem examináltathattak; ezután lészen és abból is meg fognak censuráltatni. Kár a királyi tábla iránt bizalmatlanságot mutatni az által, hogy a vizsgálat a feltörvényszékre külön bizatik. Nem mindig jó az elkülönözés. *(Legyen a királyi tábla!)*

Ország birája: A királyi táblára bizatik, hogy az ügyvédeket a criminalis codexből is ő vizsgálja meg.

Deczember 17-dikén 1842.

Ország birája: Folytassuk a tanácskozást.

Zarka: Olvasta a 48-dik §-t. *(Marad.)*

Olvasta a 49-dik §-t.

Zsedényi: Felolvasta a mostani gyakorlatról szóló tudósítást. *(Marad a szerkezet.)*

Zarka: Olvasta az 50-dik §-t.

Fogthüy: Okokkal támogatta azt, hogy a képviselők közt a tisztviselőknek is szavazata legyen, mint eddig is volt s annálfogva a szerkezetet, melyben e követeken kívül másnak szavazata nincsen, nem fogadja el. A tisztviselőknél az intelligentia is inkább feltalálható. *(Marad a szerkezet. Különvéleményt fog adni.)*

Zarka: Olvasta az 51-dik §-t. *(Felfüggesztetik.)*

Olvasta az 52-dik §-t. *(Megmarad.)*

Olvasta az 53-dik §-t.

Nitzky: A megyéknél különböző lévén a gyakorlat, jobb lenne a fennálló szokás szerint. *(Jó lesz, jó!)*

Ország birája: A fennálló szokás szerint fog tétetni.

Zarka: Olvasta a VII-dik fejezetben az 58-dik §-t.

Deák: Vannak oly esetei a felségsértésnek és a hűtelenségnek, melyekre, a mint elkövettetnek, ráüti a közvélemény a gyalázat bélyegét; vannak ellenben oly esetek is, melyek, minthogy nem önhaszonkeresésből, hanem az ország érdekében követtettek el, nem gyalázat, hanem némi nemű részvét mutatkozik s a vétkesek a közügyért küzdő hősöknek tartatnak s nézetnek. Ez nem csak Magyarországon történhetik meg, de másutt is. Nehogy a végrehajtó hatalom, mint bosszúálló tünjön fel, nem pedig csupán végrehajtó, ennélfogva nem

tartja jónak e nemét e vétkeknek oly bíróságra bízni, mely a fejedelem által neveztetik, fizettetik. Már Mátyás király, az igazságos, adta azon törvényt, hogy a felségsértés és a hűtelenség esetei az ország közbejötte nélkül meg ne itéltethessenek. A kormány érdeke is kívánja, hogy azon helyzetbe ne jöjjön a kormány, mintha a szigorú eljárást csak azért használná, hogy talán némely törvénybe ütköző rendeléseit az által palástolja. A patens szerinti itéletekből mutogatta, hogy még a főispáni székek is eszközül szolgáltak a törvényeinkbe ütközött patens végrehajtásában; azt óhajtaná, hogy az úgy is rosszul fizetett főtörvényszékek tagjainak a nemzet adjon pótlékot tiszteletben és bizodalomban. Óvjuk magunkat ezen nagy vétkek elitéléseit oly bíróságra bízni, mely bíróság már alkotásánál fogva úgy tekintethetik, mint a kormány egyoldalú hatásának kifolyása. Inkább kívánná ezen két esetet országgyűlésen nevezendő számos tagokból álló bíróság elé utalni; lehetne egyik része perbefogó, másik része itélő bíróság; mind a fiscusnak, mind a vádlottnak megadná a recusatiót. Igen ritka nálunk az ily eset. A kik egyszer elvesztették a bizodalmat, másszor nem választatnának meg. Fájhat mindenkinek, ha oly institutióhoz tartozik, mely az egyes tag hibája nélkül hibás alkotásánál fogva veszti el a bizodalmat. Kölcsönös bizodalmat kiván, azt csak a javalt mód által véli elérhetőnek, mert minden aggodalmat eloszlatna.

Ország bírája: Csak az 1811-diki patenstől vett argumentumra kiván felelni. Melyik vármegye nem fogadta el a patenst? Az mondatik, a vármegyék repraesentáltak. De a királyi Curia is repraesentált, még pedig nem kevésbbé, mint bármely vármegye. A devalvatio sok oly esetet szült, melyet a régi törvényekre alkalmazni nem lehetett; kellett tehát valami cynosura; a követett cynosura a sok rossz között még a legjobb volt. A kik függetlenséget emlegetnek, tegyék kezeiket szivökre, s úgy mondják meg: vajjon mindig oly függetlenek-e alulról, mint szóló, mint tanácsadó, felülről mindig volt.

Personalis: Összefüggésben van ezen kérdés a mostani század nagy politikai kérdéseivel, a status hatalmai elosztá-

sának nagy kérdésével; ezzel szoros összefüggésben van a függetlenség; ezt a nép emanatiójától felfüggeszteni nem lehet. A javallat, melyet Deák előterjesztett, még inkább elősegítené a bizodalmatlanságot; ha p. o. a kiket az országos rendek proponálnának, a felség nem fogadná el. Ha törvényeink világosabbak lettek volna, világosabban itélhetett volna a királyi Curia is. Ha a bizodalmatlanságot igen gyakran emlegetjük, megfogamzik s elégedetlenséget szül. Az lévén itt a főkérdés, mi jobb a hazára nézve, továbbá is azt kivánja, hogy a kir. tábla itélje mint első biró a felségsértés és a hűtlenség vétkeit.

Zsedényi: Nem akarván a birói hatalmat a törvényhozó hatalommal összevegyíteni, nincs veszedelmesebb mint a status hatalmainak összevegyítése. A függetlenséget megkivánja a birákban, de úgy alólról, mint felülről. Mutatta, hogy a Deák javallata szerint mind perbefogó, mind itélő biró lennének az országosan egybegyült rendek. Még több okokkal is támogatta az alválasztmányi javallatot.

Deák: Előbbeni beszédében nem egyes tagokról, hanem institutiókról szólott; nem lehet tehát ellene az institutio legjelesebb tagját — ki úgy is mindnyájunk tiszteletét birja — állítani fel ellentétül azon kérdésre: ha voltunk-e mindig alulról oly függetlenek, mint ő excellentiája felülről? Kezét szivére téve feleli: én voltam. A Zsedényi előadását okokkal példákban czáfolta. Hogy annálinkább két oldalú legyen a javallat által nevezendő bíróság, választhatnák felét az országrendei, felét nevezhetné a felség.

Ország birája: Olyan időket élünk, hogy férfias erő kell arra, hogy az ember a maga függetlenségét alulról megtartsa. Mai időnkben a kormány se lehet már olyan, mint a milyentől félünk.

Andrássy: Négyes tekintettel kivánnak némelyek e tárgynál lenni. A nemzet kivánsága az igazság és a méltányosság. Részéről azt hiszi, hogy ha az igazságra teljes figyelemmel viseltettünk, megfeleltünk kötelességünknek. Az alválasztmány által javalt bíróságban több garantiát lát, mint a Deák által tett javallatban, a mennyiben ezen bíróság végre is egyes párt választottja lenne, néha ezen párté, néha amazé.

Nem akar oly bíróságot alakítani, mely nagy érzelmeknek inkább tolmácsa lenne, mint a törvénynek az esetre igazságos alkalmazója, pedig a birónak csakugyan ez a kötelessége. Az alválasztmány javallatát pártolá.

Bezerédy István: A Deák által javalt törvény által nevezendő bíróságot, melynek tagjait az országos rendek proponálnák, a felség sanctiójával megerősítené, nem lehet valami demagóg csoportnak nézni s tekinteni; hiszen az rész szerint a közbizodalom által képviselőkké választott követekből, rész szerint a fejedelem elismerése szerint diszes hivatalokba helyezettekből állana. A patens utáni itéletekről is értekezett. A Deák javallatát egészen pártolá.

B. Mednyánszky: Elébb egyedül a királyra volt bízva a vétkek megitélése. Nem látván azt jónak, az országgyűlésre vitte. Ezt sem látvá jónak, állandó bíróságra, a kir. Curiára bizta. Nem jó a status hatalmait összezavarni. Ha mint articularis comissio fog itélni az indítványozott bíróság, úgy referálni kell az országgyűlésnek, mely bíróságot nem gyakorolhat. Francziaországban is a pairs kamara állandó s nem választott bíróság. Ezeknél fogvást több biztosítást lel az alválasztmány javallatában.

Gr. Apponyi: Semmi által sem igazolhatnánk a múlt országgyűlésen a királyi Curia ellen nyilatkoztatott bizalmatlanságot, mintha most épen ezen legnagyobb vétkekre nézve elvonnánk tőle a bíróságot, noha a legfelsőbb feljebbviteli bíróságot minden pereinkre, minden vétkekre nézve, nála továbbra is meghagynók. Mindazon tisztelet mellett is, melylyel egy az országgyülésen választandó bíróság iránt viseltetne, nem lát függetlenségökre nézve — minthogy politikai tekintetekből könnyebben elfogultak lehetnek — annyi biztosságot, mint a mindenkori biráskodásban foglalkozó komoly állandó bíróságban. Az alválasztmány javallatát pártolá.

Klauzál: Van a hűségtelenség esetei között egy: a törvény ellen tanácsot adók vétke. Hogy bízhatnánk a kormány emberei által elkövetett vétek megbüntetését a kormány által nevezett s fizetett birákra? Nemzetünk igen hiú, hiúbb, mint akármely más nemzet. Még a septemvirek is várhatnak egyéb jutalmat, mint mennyei boldogságot. Azt,

hogy Olaszországba soha mai napig is be nem vétethetett a papiros pénz, nagy részben az egyes egyének szilárd jellemének — mely még a Napoleon idejét el nem felejtette — véli tulajdoníthatónak. A háborús időszakoknak tulajdonította, hogy nemzetünk ezen vétkek megitélése tekintetében hajdan visszalépést követett el. A statust egészen illetvén a hűtlenség vétke, legyen az azt itélő bíróság is mind a kormány, mind a nemzet érdekeit képviselő. Inkább fogadná el a főrendek tábláját bíróságul, mint a királyi Curiát. A Deák javallatát pártolá.

Ország birája: Nem követheti azon térre a tanácskozásokat, melyre Klauzál a tárgyat vitte. Sohasem kiván oly bírósághoz járulni, melynek politikai testülettől lenne emanatiója.

Gr. Nádasdy: Az alválasztmány javallata mellett.

Palóczy: Az 1791 : LVI. t.-czikk genesiséből mutatta, hogy a királyi bizodalom önként adta, de nem veheti non plus ultra gyanánt; megjavíthatjuk azt is. A Deák javallatát pártolá, reménylvén, hogy az a törvényhatóságok többségének is tetszeni fog.

B. Vay: Törvények alkottassanak világosak. A törvények világossága vezesse a birákat. Ekkor nem lészen a bíróságok ellen panasz. A bíróságra nézve az alválasztmány javallata mellett van.

Tihanyi: Az állandó bíróságokban találván fel a megkivántató biztosítást, az alválasztmány javallatát pártolá.

B. Wenckheim: Annálinkább kell ezen tárgynál vigyáznunk, minthogy a magyar hon érdeke különböző lehet az ausztriai érdeknél. A Deák javallata mellett.

Hertelendy: A Deák javallatát pártolta.

Gr. Károlyi: Az országgyűlés választásából eredő bíróságnál több biztosságot látván, a Deák javallatát pártolá.

Pulszky: A Deák javallata mellett.

Olgyai: A Deák javallata mellett.

Gr. Zichy: A Deák javallata mellett.

Zoltán: A Deák javallata mellett.

Gr. Pejacsevich: A Deák javallata mellett.

Gr. Péchy, Lányi, Nitzky, Gyurcsányi, Busán, Bezerédy kanonok, Gönczy: Az alválasztmány javallata mellett.

Ország birája: A többség az alválasztmány javallatát tartja meg.

Deák: Kinyilatkoztatta, hogy indítványa többséget nem nyervén, a mellett különvéleményt fog adni.

Ország birája: Igen természetesnek látja, mert ha véleményével e fontos tárgyra nézve kevesebbségben maradott volna, szinte különvéleményt adott volna.

Deczember 19-dikén 1842.

Ország birája: Az 58-dik §-ban megkivánják-e hagyni a sorshuzást? vagy félévenkénti változást tenni? *(Ezt, ezt! Ez fog tétetni.)*

Zarka: Olvasta az 59., 60., 61., 62., 63., 64., 65., 66., 67., 68., 69., 70. §-okat.

Ország birája: Lássuk, mi lesz a perbefogó bíróság agendája.

Zarka: Olvasta a XV-dik fejezetben a 290—306. §-okat.

Ország birája: Ezekből azon kérdés ered, nem okvetetlenül szükség a perbefogó biróban a törvénytudás?

B. Vay: Ha az agendái ezek maradnak, úgy okvetetlenül megkivántatik a jogtudomány, mivel oly kérdésekről fog itélni s határozni, melyek a criminális pernek alkotó részei. Mindazon garantiákat kivánja a perbefogó birákban, mint az itélő birákban, azzal a különbséggel, hogy a perbefogásról itélő birák a büntető perben ne itélhessenek. Választassanak ezek is úgy, mint az itélő birák választatni fognak.

Personalis: A b. Vay véleményét pártolta s okokkal támogatta.

Zsedényi: Előadta az indító okokat, melyek az alválasztmányt a javallatában kifejezett véleményre birták s a 400 frt jövedelem és a többi kifejezett feltételek elég biztosságot lelni engedtek.

Ország birája: A perbefogás kérdésének tárgyalásá-

nál nem okvetetlenül szükség a nyilvánosság, sőt ártalmas lenne, mert a bűntett kibizonyítását akadályozhatná.

Bezerédy: Mennél több személyeknek kivánná adni azon just, hogy a perbefogás kérdéséről itélhessen; állandó birákra semmi esetre se bizná.

Gr. Péchy: A perbefogás kérdése oly lényeges, hogy azt a vak sors eredményére nem bizhatja, hanem arra törvénytudományt kiván. A javalt 400 frt jövedelmű emberek nem örömest fognak a perbefogás kérdéseiben ingyen résztvenni. Választás által történjen a perbefogó állandó birák kijelelése is.

B. Eötvös: Az állandó birákban sem reményl nagy törvénytudományt, minthogy nem reményli, hogy a magyarországi szokás ellenére, ezeknek jó fizetés fogna adatni.

Ország birája: Tapasztalása szerint ezelőtt inkább a törvényszékek határozták el az actiót, mint a közgyűlések; ez csak utóbbi időkben jött néhol divatba, talán azért is, mert inkább hasonlít a grandjuryhoz.

Personalis: Nem kivánja a közgyűlésre bízni. Választassanak külön perbefogásról itélő birák, de kevesebb számmal. *(Választassanak! Választassanak.)*

Ország birája: A többség in thesi a választást fogadja el. Az alválasztmányra bizhatnánk ezen egész fejezetnek új redactiót készíteni, biztosítással census légyen.

Zarka: Olvasta a VIII-dik fejezetben a 71-ik §-t.

Personalis: Nem látja szükségesnek a váltófeltörvényszék hozzátételét. Egyébiránt nem is bánja, ha marad. *(Maradjon ki! Maradjon ki! Ki fog maradni.)*

Zarka: Olvasta a 72., 73. §-okat. *(A békebirák kihagyásával megmarad.)*

Olvasta a 74. §-t. *(Betűsor szerint helyett a választási sor szerint tétetik.)*

Olvasta a 75., 76. §-okat.

Fogthüy: Eddig a kerületi tisztek és tanácsnokok képviselőknek tekintettek s a választásokban szavazattal birtak. Ez által a demokratia intelligentiával mérsékeltetett. Állandóul ott lakna a hat rendes táblabiró; ezekhez küldenének a városok tanácsai. *(Maradjon! Maradjon.)*

Zarka: Olvasta a 77-dik §-t.

Palóczy: Ha a kir. városokban jó a holtig való biró, miért nem a megyéknél is, vagy ha a megyéknél nem jó, miért a városoknál? Ne tegyünk különbséget. *(Maradjon! Marad.)*

Zarka: Olvasta a 78-dik §-t.

B. Vay: Itt volna ideje s helye arról szólani, hogy szükséges-e a királyi városokban, minekutánna képviselői testületük jól lesz elrendezve, a candidatio? Azt tartja, hogy nem szükséges; még azt sem nézi szükségesnek, hogy a képviselői testületből válaszszanak. Egy megszorítást lát mellőzhetetlennek, az incolatust; ehhez a másik relatio a birákra nézve a törvénytudomány, a perceptornál a vagyon.

Fábry: Mint b. Vay, azzal a különbséggel, hogy a biró s kapitány a tanácsnokokból választassanak. Ha birói vagy kapitányi hivatalukat letennék is, mégis ezután is tanácsbeliek maradjanak.

Háder: A polgármesterre nem kellene elnökséget bízni, minthogy igen el van foglalva, hanem helyette a legidősebb tanácsbelire. *(Hat esztendőre választatnak, 3 évi incolatus, a kapitány a választott birák közül választassék.)*

Fogthüy: Ismét szorgalmazta, hogy a tisztviselőknek a választásban szavazatuk legyen. *(Nem fogadtatott el.)*

Zarka: Olvasta a 79. §-t. *(A negyedik negyed módosíttatni fog.)*

Olvasta a 80-ik §-t.

Personalis: A jegyző, beiktató maradhatna örök időre; bajos, hogy mindig új embernek kelljen a hivatalába beszokni.

Ország birája: A megyéknél örökös jegyzőséget alakítani egy új elementum lenne. A királyi városokra nézve lehetne. *(Jó lesz.)*

Palóczy: Ha a törvényhatóságok kimutatják, hogy két jegyző nem elég, engedtessék több. *(Be fog tétetni.)*

Zarka: Olvasta a 81-dik §-t. *(Marad.)*

Olvasta a 82-dik §-t. *(Marad.)*

Olvasta a 83., 84., 85., 86., 87. §-okat. *(A pecsétre nézve; ha a királyi tábla itéletével megelégszik, vagy ha*

feljebb viszi is, a tábla pecsétjével expediáltatik. Más levelezésre marad a redactio.)

Olvasta a 88-dik §-t. *(Marad.)*

Olvasta a IX. fejezetben a 89-dik §-t.

Deák: Ha a Pestmegye perceptora meglopja a gondviselésére bizott pénztárt, ki birósága alá tartozik? Nem látja jónak a territorialis iurisdictióra bízni oly eseteket, melyek politikai hivatala összeköttetésénél fogva a iurisdictio ellen vagy hivatalos hibás eljárásból követtettek el.

Personalis: Szinte azt hiszi, hogy ily esetekben a bíróságot a megyéktől elvonni nem volna czélszerű. Szivesen coordinálja magát akárkivel, de nem örömest subordinálja magát akárkinek.

Andrássy: A territorialis iurisdictio principiumát védette; a helytartó tanács tagjait, úgy a királyi kamara tagjait is a kir. város törvényhatósága alá tartozónak nézi. A kir. városi bíróság senkinek sem válik szégyenére.

Zarka: Kivételbe kellene tenni, hogy a hivatalbeli visszaélések, számadásból eredő hanyagságok s több effélék nem tartoznak a territorialis iurisdictio alá, hanem annak a törvényhatóságnak, melynek hivatalát megsértette vétkes tettével. A vétek bebizonyítása is czélszerűbben eszközöltethetne.

Tihanyi: Világos törvényünk van arról, mit kelljen tenni a perceptorral, ha kassájában hiány van.

Deák: Ha mostani javallatunk törvénybe megyen, a régi törvények ereje megszünik, mert megváltoztattuk. Meg kell a hivatalos kihágásokat különböztetni mind a vétkek nemeire nézve, mind pedig a vétkezőkre nézve, mert büntetést érdemlő hivatalos visszaélést nemcsak egyes követhet el, hanem követhet el corporatio is. Míg a hivatalos kihágásokat így in complexu megkülönböztetve a codexbe nem praktikáljuk, addig röviden el nem határozhatjuk, mikor nem tartozik a territorialis iurisdictio alá.

Ország birája: Itt függőben hagyjuk addig, míg a hivatalos kihágásokat tárgyalván, meg fogjuk látni, mennyiben s mely kifogásokat szükséges tennünk.

Deczember 20-dikán 1842.

Ország birája: Folytassuk a tanácskozást.

Zarka: Olvasta a 90-dik §-t.

Palóczy: Általános szabályunk jó, de kivételképen ki kellene fejezni, hogy ha másutt s más törvényhatóságban is vétket követett el vádlott, ha a környülállások úgy kivánják, más jurisdictiókba küldik át.

Deák: Meg kell különböztetni a vétkek concurrentiáját a vétek relapsusa vagy reiteratiójától. Nem látja szükségesnek ezt mindjárt kivételbe tenni, nem lévén czélszerű minden egyes vétket külön törvényhatóságnál büntetni.

Zsedényi: Ha a törvényhatóságok egymás közt meg nem tudnának egyezni, melyiket illeti a biráskodás? — mint lejebb — el fogja a hétszemélyes tábla határozni. Lehetne a »hatóságban« után betenni »egy vagy több büntetteket« vagy azoknak közös határszélén stb.

Deák: Ezen hozzátétel nem világosítja meg a szerkezet értelmét. Jobban szeretné külön §-ban fejezni ki a concurrentia esetét; a 91-dik §-t pedig világosabban lehetne kifejezni. *(Jó lesz!)*

Ország birája: A concurrentia esete külön §-ban fog kifejeztetni, a 91-dik §. pedig világosabban fog kitétetni.

Zarka: Olvasta a 92-dik §-t.

Personalis: Világosabb értelmű szerkezetet javallott az előmozdítókra is kihagyásával, a bűntárs betételével.

Klauzál: »Bűnszerző helyett« jobb leszen »büntetést« tenni.

Pulszky: Az »előmozdítókra« kihagyni javallá. *(Büntetés tétetik, az előmozdítókra kihagyatik.)*

Zarka: Olvasta a 93-dik §-t. *(Marad.)*

Olvasta a 94-dik §-t. *(Csekély világosítással marad.)*

Olvasta a X-dik fejezetben a 95-dik §-t. *(Valódi kimarad, egyébként világosabbíttatik.)*

Ország birája: Elég-e második izig határozni a biráskodás akadályát.

Hertelendy: Tegyük a harmadik gradust.

Personalis: A negyedik gradust javallá.

Lonovits: Szinte a negyedik gradust kivánta. *(A harmadik! A harmadik gradus tétetik.)*

Zarka: Olvasta a 96-dik §-t. *(Marad. A 95-dik §-ba a menyasszony is be fog tétetni.)*

Olvasta a 97-dik §-t. *(Marad.)*

Olvasta a 98-dik §-t a XI-dik fejezetben. *(Kimarad.)*

Olvasta a 99-dik §-t. *(A bűnvizsgálati után perbefogó betétetik.)*

Olvasta a 99-dik §-ban az *a)* pontot *(Marad.)*, a *b)* pontot.

Personalis: Ezen *b)* pontot kihagyni kivánná, nagyon generalisok lévén szavai. *(Maradjon ki! Maradjon ki! Kimarad.)*

Ország birája: A rationabilis recusatiót nem ellenzi ugyan, de a nagyon széles értelmű kifejezés kijátszásra vezet.

Zarka: Olvasta a *c)* pontot. *(Marad.)*

Olvasta a *d)* pontot. *(Marad.)*

Olvasta az *e)* és *f)* pontot. *(Maradnak.)*

Olvasta a 100-dik §-t. *(Marad.)*

Olvasta a 101-dik §-t. *(Marad.)*

Olvasta a 102-dik §-t. *(A harmadik kimarad.)*

Olvasta a 103-dik §-t. *(A végire sanctio tétetik.)*

Olvasta a 104-dik §-t. *(Marad.)*

Olvasta a 105-dik §-t. *(Marad.)*

Olvasta a 106-dik §. *a), b), c), d)* pontokat.

Personalis: A polgári keresettel fellépett sértett félnek szinte recusatiót kiván engedtetni.

Zsedényi: A bűnvádló fogná azt tenni.

B. Eötvös: Recusatiót kiván engedni a polgári keresettel fellépett sértett félnek. *(Jó lesz, jó! A 104. §-ba tétetik.)* A 106. §. marad.

Zarka: Olvasta a 107-dik §. *a), b), c), d)* pontjait.

Personalis: A megyékben a delegatiót a közgyülésre nem kivánná bizni.

Zoltán: Az első alispánra bízná a *c)* pontban kitett substitutiót.

Personalis: Jobb lenne akár a szomszéd vármegye

törvényszékét substituálni, akár a feltörvényszékre bizni a delegatiót.

B. Vay: A restaurationalis kihágások esetét hozván fel, kézzel foghatólag mutatta meg, hogy az ingerelt helyezetű megyékben nincs a felől biztosítás, hogy alkalmas tagokat substituálnának.

Personalis: Ha a mit elébb javalt, az nem tetszik, delegáljon, mint eddig, a felség.

Gr. Péchy: A feltörvényszék delegálja más megye törvényszékét. Úgy is ritkán fordul elő ily eset.

Deák: A feltörvényszék a tényről fog itélni, ne itéljen a formáról.

Ország birája: Mint a királyi városoknál, úgy fog tétetni. A *d)* pontban ő Felsége fog általánosan delegálni. *(III. kimarad.)*

Zarka: Olvasta a 108., 109., 110-dik §-okat. *(Maradnak.)*

Olvasta az újabb redactio XI-ik fejezetében a 99-dik §-t, a 100. §-t.

Deák: A factumról a személy megnevezése nélkül feljelentést kiván. Erre elég: itt s itt ez a vétkes factum követtetett el, ezt szükségkép feljelenteni kell. A személyt, ki elkövette, kitudni, a bűnvizsgáló feladata. Ez postulatuma az accusatorius rendszernek. A feljelentést nem szükség a sértett félre szorítani. *(Jó lesz, jó! Akárki által feljelentetik. Be fog tétetni.)*

Zarka: Olvasta a 101-dik §-t. *(»Az akárki által tett jelentés« s be fog tétetni a szerkezetbe.)*

Olvasta a 102-dik §. *a), b), c), d)* pontokat.

Deák: Így kivánná szerkeszteni: a hol a codex rendelete szerint csak sértett fél panaszára lesz a perbefogásnak helye, ott a bűnvizsgálatot is csak a sértett fél panaszára tehetni.

Zarka: Olvasta a 103., 104. §-okat. *(Kevés módosítással megmaradnak.)*

Olvasta a 105-dik §-t.

Palóczy: Jobb lenne a törvényszék elnökének jelenteni.

Ország birája: A »panaszokat« helyett jobb lenne »je-

lentéseket« tenni. *(Jó lesz, jó! Úgy lesz.)* A provocatióban a 101. §. is érintetni fog.

Zarka: Olvasta a 106-dik §-t. *(A 101-dik §. itt is idéztetni fog.)*

Palóczy: Ha a szolgabiró hamar kipattantja a vizsgálat zászlóját, elronthatja az egész vizsgálat sikerét.

Ország birája: Nincs az okos halasztás kirekesztve.

Zarka: Olvasta a 107-dik §-t. *(Marad.)*

Olvasta a szemléről a 121., 122., 123., 124. és 125. §-okat. *(A békebiró helyett mindenütt bünvizsgáló fog tétetni.)*

Olvasta a 126., 127., 128., 129., 130., 131., 132., 133., 134., 135., 136., 137., 138., 139., 140. és 141. §-okat.

Deák: Azt, hogy absolute lethalis-e a sérelem, a codexben tekintetbe nem vették, ha a sérelem következésiben történt gyilkos a sértő. Az általánosan halálos seb tekintetbe vétele az orvosok kezébe adja a gyilkos kimentését vagy kárhoztatását.

Personalis: Igaz, hogy gyakran visszaélnek az orvosok a visum repertummal, mert vékony koponyája többnyire csak a telkes embernek szokott lenni, vastag koponyája pedig rendszerint a szegény legénynek. De még is szükség, hogy az egyes sérelmek előszámláltassanak a visum repertumban. *(Marad a szerkezet.)*

Zarka: Olvasta a 142. §-t.

Nitzky: Ha némely orvosok visszaéltek is a visum repertummal, de sok esetekben az csakugyan világosítást ad a birónak s a vétkest méltán kimenti.

Ország birája: Jobb lészen a két §. iránti határozatunkat függőben hagyni, míg a codex illető pontjai felett nem határoztunk.

Zarka: Olvasta a 143., 144., 145., 146., 147. §-okat. *(Csekély módosításokkal, vagy a mint szerkesztve vagynak, meghagyattak.)*

Olvasta a 148-dik §-t.

Bezerédy: Ha a megsebesített fél nem akarja magát minden harmadnap a törvényhatósági orvosnak vizsgálatja alá vetni, ne kényszeríttessék arra.

Gr. Zichy: Ha valahol igaz ama közmondás: figulum

figulus odit, igaz az orvosokra nézve. Ha mással gyógyíttatja magát, miért mutogassa minden harmadnap sebeit a bizodalmát úgy sem biró törvényhatósági orvosnak? *(Maradjon! Maradjon! Megmaradt.)*

Zarka: Olvasta a 149., 150., 151., 152. §-okat. *(Csekély módosításokkal megmaradtak.)*

Ország birája: Folytatni fogjuk.

Deczember 21-dikén 1842.

Ország birája: Folytassuk a házkutatásról.

Zsedényi: Ház-és irománykutatásról kellene tenni.

Zarka: Olvasta a 153-dik §-t.

B. Eötvös: A vendégfogadóban p. o. havonként kibérlett privát lakásoknak kutatását nem kellene megengedni.

Ország birája: A közjó iránti figyelemből minden vendég eltűrheti ezen úgy is ritkán előfordulandó kutatás alkalmatlanságát. A békebirák említését módosítani kell mind itt ezen §-ban, mind a következőkben. *(Jó lesz, jó! Így fogadtatott el.)*

Zarka: Olvasta az 54., 55. §-okat. *(Módosították.)* és az 56. §-t.

Deák: A békebirák nem fogadtatván el és a bűnnyomozás és bűnvizsgálat nem bizatván külön személyre s az 55. §-hoz képest módosíttatván, e két §-ban kapu nyittatott a bűnvizsgáló önkényének a házkutatásban, a mit nem lát czélszerűnek.

Zsedényi: Megmutatta, hogy több ok kivántatik a más házának felkutatásánál, mint a vádlott tulajdon házának felkutatására.

B. Eötvös: Több biztosítást kiván a bűnvizsgáló önkénye ellen, mint Deák.

Zsedényi: Abban elég biztosítást lát, hogy a kutatást szükségessé tevő indító okokat a jegyzőkönyvbe beiktatni köteles a bűnvizsgáló.

Pulszky: Szinte azt hiszi, hogy tátott kapu nyittatna a bűnvizsgáló szolgabirák önkényének a házkutatásra nézve.

Deák: A 155., 156. és 157. §-oknak egybevetéséből mutogatta, hogy ha valamely bűntett ez előtt 15 esztendővel követtetett is el, a háztulajdonos megtudakoltatik, hogy került házához ez vagy amaz corpus delicti, a háztulajdonos azt felelné, hogy az ő házához az a corpus delicti épen nem került, az az tagadná: még ekkor is és mindenkor, ha a bűnvizsgáló önkénye kívánja, tehet házkutatást a bűnvizsgáló.

Zsedényi: Az ok valószinűségének megkivánása korlátolja a bűnvizsgáló önkényét.

Gr. Zichy: Szinte azt hiszi, hogy világosítani szükség a szerkezetet, mert úgy, a mint van, oly értelemben vétethetne, mely a bűnvizsgáló önkényére bizná a házkutatást egész helységben vagy városban, a mit nem czélszerű megengedni.

Deák: A szerkezet vagy homályos, vagy igen széles értelmű, minden esetre világosítani szükség.

Personalis: Tapasztalásból tudjuk, hogy eddig a bűnvizsgálatot gyakran megakadályoztatta a házkutatás megtagadása. Azért a házkutatást megengedné oly esetekben, ha a vétkes valamely házba rejtette magát, vagy valószinű okok vagynak arra, hogy a háznál a vétkek nyomára jönnek, vagy a corpus delicti találtatni fog. A 157. §-t kihagyná, úgy az előállítási vagy letartóztatási parancsok említését is.

Zsedényi: Az előállítási vagy letartóztatási parancs megemlítése az 155., 156. és 157. §-okra nem vonatkozik, nem is értetik.

Gr. Péchy: A szó alatti 155., 156-dik §-ban két különböző eset van. A vádlott házát csak úgy lehet felkutatni, ha valószinű oka van azt hinni, hogy a vétkes odavette magát, vagy a vétek nyomára akad. A más háza kutatására nem lehet kevesebb garantiát tenni, mint hogy tanúk vallomásából valószinű, hogy ott vétek nyomára akad.

Pulszky: Az alválasztmány javallata szerint jobban van a vétkes tulajdon háza biztosítva, mint a másé. Vagy világosítsuk meg a szerkezetet, vagy fejezzük ki világosan. Házkutatásnak lészen helye, ha a bűnvizsgáló azt szükségesnek fogja látni. Így legalább nem fogjuk azt vélni, mintha a bűnvizsgáló önkényétől biztosítva volnánk.

Deák: Mittermaier munkájából olvasott fel s abból mutatta, hogy Mittermaier sok olyat mond a házkutatásról, mi a szerkezetben nincs, sokat másként mond, mint a szerkezetben van.

Ország birája: A bonyolódást részint az is okozta, hogy a redactio akkor készült, midőn még tudva nem volt, hogy a békebirák nem fogadtatnak el. Önkényre okot s alkalmat adni nem kiván ugyan, de a határvonalat nehéz megállapítani. Abban szivesen megnyugszik, hogy a recens esetek és avult vagy régibb esetek között különböztetés tétessék.

B. Eötvös: Minekutánna az országos választmány a bünnyomozást és bűnvizsgálatot ugyanazon személyzetre bizta, nem maradhat a szerkezet úgy, a mint van. A bűnvizsgálóra annyiban kellene bízni a házkutatást, a mennyiben a redactio a békebirákra bizta.

Personalis: Azért jár a házkutatás behozatala annyi nehézséggel, mert eddig arról biztosított nemesi praerogativánk, hogy nyomban történjék a házkutatás, valahányszor szükséges, szükség nélkül soha se.

Zsedényi: Példában adta elő, hogy az előállítási és letartóztatási parancs kiadása időhalasztással nem jár, minthogy a bűnvizsgáló adja azt ki, vagy élő szóval vagy írásban.

B. Eötvös: Elébbeni vélekedését megújította.

Ország birája: A békebiróra csak a tény-nyomozást szándékozott bízni az alválasztmány; a házkutatást is csak annyiban bízta reá. De a bűnvizsgáló már azt is vizsgálja, mely személy követte el a bűntényt; azért a bűnvizsgálóra már ily tekintetben is kell a házkutatást bízni.

Bezerédy: Azt hiszi, hogy az önkényes házkutatás megengedése által az inquisitorius rendszer legkellemetlenebb; nem is fogadnánk el.

Ország birája: Szivesen kivánja az egyes polgárok személyét s nyugalmát biztosítani, de másrészről a társaság nyugalmát is fel kell ám tartani az egyesek önkénye, annálinkább vétkes tette ellen. Ez a két tekintet munkálatunk feladata.

Deák: Büntettnek kell lenni, azaz valamely büntettnek kell feljelentve lenni, hogy házkutatás tétethessék; a ház tulajdonosának — ha nem ez a vádlott — megmagyarázza a bűnvizsgáló biró, mi a büntett? nyomozása tette a házkutatást szükségessé. Ha nincs nyomban üres esete, szólíttassék meg a háztulajdonos, hogy ezen s ezen az okon kell a házat felkutatni; ha meg nem engedi, adja bővebb okát s jegyzőkönyvbe is iktassa, melynél fogvást látja szükségesnek a házkutatást, s ezután tehesse ugyan meg a bűnvizsgáló a házkutatást, de felelős legyen érette, nehogy csupa vexából tegye.

Tihanyi: Nem kívánja a bűnvizsgáló birót felelet terhe alá vetni, ha szintén a házkutatásnak nem lenne is az a sikere, a mely sikert várt a házkutatástól az azt tevő bűnvizsgáló biró.

Deák: Ezt sohasem kívánta s józanon senki sem kívánhatta, hogy ha a házkutatásnak sikere nincs, már akkor mindig hibás legyen a bűnvizsgáló. Sokszor nem lészen azért hibás a bünvizsgáló. De azt kívánja, hogy vexából ne tétessék házkutatás. Ezért óhajtaná, hogy olykép állapíttassék meg, hogy ha józan értelemben valószinű az a hiedelem, hogy a házkutatás a tényálladék bebizonyítására szolgálhat, vagy a corpus delicti ott találására fog vezetni.

B. Vay: Ha a rendőri nyomozást nem kívántuk, a bűnvizsgálattól megkülönböztetni nem lehet. A bűnvizsgálóra bővebb mértékben nem lehet bízni a házkutatást, mint az alválasztmány békebirákra bízni szándékozott.

Palóczy: Ha a házkutatást széles értelemben engedjük meg, megtörténhetik, hogy néha ártatlannak nyugodalma háboríttatik meg; de ha a házkutatást nagyon megszorítjuk, az által a bűntett bebizonyíthatását tennénk lehetetlenné. Már pedig ez gyakrabban történne, mint az. A közjóért tűrje el a magános a kis háborítást.

Deák: Igen közel áll a békés polgárhoz az a kérdés: mért akarja az úr az én házamat megkutatni? s ha hallja, hogy ökröt keresnek, ne engedjen az almáriumban kutatni. Ezen ok kivánása nem akadályoztatja a házkutatást és mégis nagy részben megnyugtatja a háztulajdonost.

Ország birája: Ha a kutatandó ház tulajdonosa sem nem vádlott, sem nem bűntárs, sem nem bűnsegéd, akkor a háztulajdonosnak tartozzék megmondani, mi okon kívánja kutatni a házat és mit keres? Ez ily értelemben elfogadtatik és a szerkezetbe be fog iktattatni.

Gr. Zichy: Nemcsak a bűnvizsgáló, de a tanúk vagy vádlók vexája ellen is biztosítani kellene a békés polgárokat. *(A codexben elő fog jönni.)*

Ország birája: Az alválasztmányi tagokat felszólítá, hogy a rájok bizottakat, a mennyire lehet, januarius 2-dik napjáig elvégezni igyekezzenek.

Január 4-dikén 1843.

Personalis: Az ország birája ő excellentiája még egy pár nap távol maradván, b. Mednyánszky ő excellentiája pedig akadályoztatva levén, az elnökség reá került, ajánlja magát a választmány szivességébe. *(Éljen! éljen!)*

Zarka: Olvassa a házkutatásról szóló 158-dik §-t.

B. Eötvös: Ezen az általános házkutatást egész helységben vagy városban megengedő §-t kihagyni kivánná, nehogy minden helység vagy város örökös Belagerungs Zustand-ba helyheztessék. Ha lehet egy városban, lehet több városokban is, lehet megyékben is, lehet az egész országban is. Ily széles értelmű házkutatási just nem lát szükségesnek a büntető bíróságnak adni.

Hertelendy: Az egész helységbeni vagy városbani kutatást csak a büntető törvényszék rendelhesse el.

Deák: Pejor medicina morbo. Az egész helységbeni és városbani házkutatást megengedni annyit tesz, mint mindazon polgárok háza nyugalmát és csendességét megzavarni engedni, a kinek házánál sem vétkes, sem bűntárs, sem bűnjel nem találtatna. Birói just nem ismer, de birói kötelességet. Ha ez a 158. §. így maradna, mindenkor kötelessége lesz a birónak az egész helységbeni vagy városbani általános házkutatást elrendelni. Viel Mittel zum Ziel. Továbbá mint b. Eötvös.

Zsedényi: A redactiót, mely vélekedése szerint ily széles értelemben nem vétethetik, szelidebb értelemben véve védte.

Klauzál: Deákkal és b. Eötvössel egyetértett. Az általános házkutatást végrehajtani nem lehet. Jobb lenne röviden kimondani, házkutatást tenni lehet, a mikor a vizsgálóbiró akarja, akár egyest, akár általánost. Ekkor legalább nem csinálhatnánk magunknak illusiót afelől, hogy az egyes ártatlan és békés polgárok békességét biztosítottuk. Kihagyni javalja ezen §-t.

B. Vay: A magános házkutatásnál is figyelemmel voltunk arra, hogy ok és gyanú nélkül a békés polgárok házi csendessége ne zavartassék; annál nagyobb kötelességünk, egész helységek vagy városok házi nyugalmáról gondoskodni. *(Vélekedése szerint kimaradhat! Maradjon ki! Kimarad.)*

Zarka: Olvasta a 159., 160., 161. és 162. §-okat. *(»Békebiró« biró kiigazításánál megmarad.)*

Olvasta az új redactio 150. és 151. §-ait *(Meghagyatott.)*

Olvasta a 152-dik §-t.

Pulszky: Függőben kellene a 204. §-ra való hivatkozást hagyni, mig azt felveendjük. *(Jó lesz! Függőben hagyatott.)*

Zarka: Olvasta a 153., 154., 155., 156., 157., 158. és 159. §-okat. *(Meghagyattak.)*

Olvasta a régi 200. §-t. *(Megmaradt.)*

Olvasta a régi 201., 202. és 203. §-okat. *(»Vagy ha nem fizetne«, hozzá fog tétetni.)*

Olvasta a 204. §-t. *(14 nap helyett 10 tétetett.)*

Olvasta 205. és 206. §-okat. *(A gyámokat vagy gyámság alatt lévők«, bele fog iktatni.)*

Olvasta a 207-dik §-t. *(»Bizatott reájuk« helyett »fedeztetett fel előttük« fog tétetni.)*

Olvasta a 208-dik §-t.

B. Eötvös: A lelkészt meg kellene kímélni az ily bizonyság tételtől. *(A lelkész kihagyatik.)*

Zarka: Olvasta a 209. és 210. §-okat, a confrontatiót kivéve 211. §-t.

Palóczy: Irásba is tehesse a tanú a vallomását.

Zsedényi: A redactiót védte, szükségesnek tartván a tanú személyes megjelenését, és ellenkeznék a szóbeli eljárás természetével az, ha a tanú irott vallomást adna.

Deák: Előadta, hogy az újabb büntető eljárás elvei szerint meg kell szünni az eddigi anthenticatió módjának, és a tanú mindenkor szóról-szóra mondja el a büntető bíróság előtt, a mit a dologról tud. A bűnvizsgáló biró előtt tett vallomása a tanunak az itélet alapjául úgy sem vétethetik soha.

B. Eötvös: Néha szükség, kivált a műértőkre nézve, hogy a tanú vallomását írásba is tegye.

Zsedényi: A műértőkre már el van határozva. *(A vizsgálóbiró előtt személyesen tartozik megjelenni.)*

Zarka: Olvasta a 112. §-t.

B. Eötvös: Azon indítványt tevé, s okokkal támogatá, hogy a tanúk a vizsgálóbiró előtti vallomás vételekor ne eskettessenek meg.

Palóczy: A hitletétel becsét kötelességünk a lehetőségig fentartani, s ne hagyjuk, hogy a köznép azt hihesse, hogy hit alatt is vallhat olyat, a mit büntetlen revocálhat.

Lányi: Ha nem esketjük meg a tanukat, azt felelik, hogy nem tudnak semmit a kérdéses bűntett felől.

Nitzky: Szinte úgy vélekedett.

Gr. Apponyi: Szükségesnek látja a tanúvallomásokat eskületétel mellett tétetni, már a perbe fogás kérdésének fontossága tekintetéből is.

B. Eötvös: Ujabb okokkal támogatta előbbeni indítványát.

Zsedényi: Sok ember fog perbe fogatni a hit nélküli tanúvallomásokra, ez indította az alválasztmányt a redactióra.

Pulszky: B. Eötvös indítványát, indító okainak ismétlésével, pártolta. Kettős eskü letételével a vallásosság nem növekedik, sőt inkább fogy.

Bezerédy: Az authenticatio ideájával valami ünnepélyességet vél összekötve lenni, ez pedig az Isten szent neve említése az esküben; ezen ünnepélyesség megszünik, ha bűnvizsgáló előtt is hitletétel mellett tétetett a vallomás. Báró Eötvös indítványát pártolá.

Deák: Jó volna, ha el lehetne kerülni a kettős hitletételt. De ha meg lesz is a kettős eskü, ki kell egyszersmind mondani, hogy a ki az első eskü alatti vallomását később a törvényszék előtt megváltoztatná, büntettetni nem fog. Csak akkor tehet igaz tanúbizonyságot, ha a világi büntetéstől nem kénytelen félni. Ezen feltétel alatt hajlandó a kettős hitletétel további megtartására. *(Jó lesz, jó! Így elfogadtatott.)*

Gr. Apponyi: Bajos azt általánosan kimondani, hogy a mi az első vallomáskor hit alatt hamisan állíttatott, s későbben a publica producturánál revocáltatott, az büntetlenül hagyatik.

Bezerédy: Abnormis állapot a kettős hit; ebből folyó abnormitas az is, hogy az első hit alatti vallomását revocáló tanu eleve büntetlennek declaráltassék.

Gr. Péchy: Egyetértett gr. Apponyival; privát keresetet kivánna engedni a sértett félnek. A közkereset alól fölmentethetnék.

Klauzál: Vannak olyan idők, melyekben a nép elfogulva van, s hit nélkül elfogultsága szerint összebeszél mindent, de hit alatt csakugyan meggondolja a szavát. *(Maradjon, maradjon! Maradt a redactio.)*

Zarka: Olvasta a 213. §-t. *(Marad.)*

Olvasta a 214-dik §-t.

Deák: Azt, a ki már egyszer hamis tanúságtételben elmarasztaltatott más dologban, a tanubizonyságtételtől kirekeszteni azért sem lehet, mert különben azt büntetnők meg, a kinek más tanuja nincsen.

B. Eötvös: Mint Deák; különben senki, a ki első hit alatti vallomását valaha a második hitletételkor revocálta, tanu más dologban se lehetne.

Klauzál: A ki már egyszer hamis tanubizonyság tételben találtatott is, az egy más, amattól különböző dologban tanúbizonyságot tehessen. A biró fogja látni, mennyi hitelt tulajdonítson vallomásának. *(A* b) *és* c) *maradjon ki!)*

Palóczy: A 16 éves korhoz nem kellene oly igen ragaszkodni. Tud olyan példát, hogy a gyilkossággal vádoltnak mentségéért egy három hónap hiján 12 esztendős fiút

azért nem lehetett kihallgatni, mert a 12 esztendőnek még 3 hónap hija volt.

Personalis: A *b)* és *c)* pontokat a többség kihagyni kivánja.

Zarka: Olvasta a 215., 216., 217., 218., 219., 220., 221., 222. és 223. §-okat. *(Maradnak.)*

Olvasta az új redactióból a 186-dik §-t. *(Megmarad.)*

Personalis: Folytatni fogjuk.

Januárius 5-dikén 1843.

Personalis: Folytassuk a tanácskozást.

Palóczy: A tanuk nem mindig azon törvényhatóságbeliek, hol a bűntett elkövettetett, ezen esetről nincs rendelkezés az alválasztmányi szerkezetben. Nincs arról: ha a tanu katona, ha a tanu külső hatalmasság tartománybeli lakos — mindezen esetekről rendelkeznünk kell.

Zsedényi: A redactiót védte. A különös esetekről speciális rendelkezés nem szükséges; igen complicálná a dolgot. Minden esetre utasításforma rendelkezést lehet kifejezni. *(Ki fog fejeztetni.)*

Zarka: Olvasta a 187., 188., 189., 190., 191. és 192. §-okat.

Deák: »*Saját háza nincsen*« helyett »*kinél vagyontalansága miatt szökéstől lehet tartani*« jobb lenne. *(Így fog tétetni.)*

Zarka: Olvasta a 193. §-t. *(Tetten kapás pedig az.)*

Olvasta a 194., 195., 196., 197., 198. és 199. §-okat. *(Hosszasabb időhalasztás »után« a késedelmes megérkezés oka is a jegyzökönyvbe iktassék.)*

Zarka: Olvasta a 200-dik §-t.

Deák: Az iránt kivánná a biztosítást, hogy a letartóztatás után legfeljebb mennyi idő alatt mondja ki a törvényszék az elzárást, vagy szabadon bocsájtást. *(Ki fog külön §-ban fejeztetni.)*

Zarka: Olvasta a *(régi redactióban)* 237., 238., 239. és 240. §-okat. *(Az új redactióbeli 152. §., mely ide halasztatott, megmarad.)*

Olvasta a 241., 242. és 243. §-okat.

Deák: Noha különben a törvény narrativ stylusának nem barátja, itt azonban a köznép iránti gyakorlati tekintetből jobban szeretné ezen rövid, törvénytudónak elég világos §-okat könnyebben érthető narrativ stylusban adni elő. A kezességről szóló §-okat is beszőve. *(Jó lesz, jó! Így fog szerkesztetni.)*

Zarka: Olvasta a 244-dik §-t.

Deák: Mikor a bünvizsgáló biró szükségesnek látandja, le is vetkeztethetik. *(Így fog módosíttatni.)*

Zarka: Olvasta a 245., 246. és 247. §-okat.

Deák: Új fejezetben kellene szerkeszteni a 242. §-ról mindazt, a mi a letartóztatott elzártról szól. *(Így fog szerkesztetni.)*

Zarka: Olvasta a 248. és 249. §-okat.

B. Eötvös: Azon letartóztatottakra vagy elzártakra való tekintettel, kiknél nem a vagyon hiánya, hanem a büntett nagysága okozta az eljárást, azt indítványozza, hogy a vádlottnak a bünvádi eljárás minden stádiumában a védőjével szabad legyen társalkodni és védelméről értekezni. Ennek szükséges voltát az accusatorius rendszerből következtette és mutogatta. Érintette a védőnek a védelem elkészítésére engedett idő rövidségét is. A bünvizsgálat után szinte úgy meg lehet a tanukat vesztegetni, mint a bünvizsgálat előtt. Ha az attól való félelemből, hogy a védő által a tanuk meg fognak vesztegettetni, az azzal való értekezést eltiltjuk, tovább megyünk, mint maga az inquisitorius rendszer kivánná.

Zsedényi: Addig új szerkezetet nem lehet készíteni, míg az el nem határoztatik, ha lehet-e oly eset, melyben a vádlottal a bünvizsgáló biró engedelme nélkül még a védő sem szólhat. Ebből senkinek is ártatlanul elkárhoztatása nem következhetik. Vagy a védők választását kell megszorítani a gyanúsok kirekesztésével, vagy ha a védők választását szabadon hagyjuk, el kell tiltani a mindenkori szabad értekezést a védővel.

Personalis: Ha itt akarja az országos választmány ezen fontos kérdést eldönteni, szükség azt minden oldalról

meggondolni. Azonban nem veszthetjük el szemeink elől, hogy valamint a vádlottnak ártatlanul leendő kárhoztatását kikerülnünk kell, más részről a státus érdekében a bűntett világosságra hozatala lehetetlenné ne tétessék, ki ne játszassék.

Pulszky: A b. Eötvös indítványát pártolá. Inkább kívánna haramiák által megtámadtatni, a kik ellen védelmezhetné magát, mint bűnvádi eljárás alá jutni, ha a védőjével szabadon nem értekezhetne.

Deák: Munkálatunk egyik főczélja, hogy a büntető törvények úgy hajtassanak végre, hogy egy részről ártatlan ember ne sanyargattassék, más részről a vétkes a törvény súlyát ki ne kerülhesse. Ez a modificatio, hogy a perbefogás előtt ne értekezhessen védőjével a vádlott, hanem csak a perbefogás elhatározása után értekezhessen, contradictiót involvál, mert a bünvizsgálat mindaddig tart vagy folytatható, míg a végeljárás (Schlussverfahren) el nem kezdetett. Ha a perbefogás után nem ártalmas a védőveli értekezés, nem lehet az ártalmas a perbefogás kérdése alatt sem. Inkább állana arra a megszorításra: hogy csak prókátort legyen kénytelen védőül választani, mint arra, hogy védőjével a birói személy jelenléte nélkül soha se értekezhessék. Egyik legkeserűbb panasza volt az országnak, hogy a hűtlenségi perbefogottaknak nem engedtetett meg a védőikkel őr vagy más személy jelen nem létében értekezni. Ezt most orvosolnunk kell. A báró Eötvös indítványa szerint, melyet szivéből pártol.

Zsedényi: A redactiónak azon szavai alatt, kik ügyesbajos viszonyokban állanak, véle érti a védőt is. Ha mások nem értenék alatta, nyilván is ki lehet fejezni; csak kivétel gyanánt mellette legyen, hogy birói személy jelenlétében történjék a vádlottnak a védővel való értekezése.

Deák: Hivatkozva a 290. és 291. §-okra is, vélekedésével ahhoz nem járulhat, hogy a bűnvádi eljárás bármely stádiumában is a vádlottól meg lehessen tagadni a védővel való értekezést.

Personalis: Abban szivesen megnyugszik, hogy a vagyon hiánya miatt elzárva, olyan szabadon értekezhessék

védőjével, mint a szabadon maradt tehetős értekezhet. Úgy más részről, mivel a büntető eljárás első stádiumában a bűnvizsgálat alatt a status tekintetéből az a fődolog, hogy a bűntett kivilágosítása eszközöltessék: nem lehet azon biztosságról nem gondoskodni, hogy a vizsgálat ki ne játszassék, a bűntett kivilágosítására tett intézetek sikeretlenekké ne tétessenek. Ezen biztosítást véli feltalálni azon intézkedésben, hogy a perbeli irományoknak a pertárban kitétele előtt, a vádlott védőjével a birói személy közbenjötte mellett értekezhessen. Hogy abbéli aggodalma megszüntessék, kéri, hogy viszont a más nézeten lévők is közelítéssel legyenek.

B. Eötvös: Még egyszer ismételte indító okait, s megújította abbéli indítványát, hogy a vádlottnak általában engedtessék meg, a bűnvádi eljárás minden stádiumában védőjével értekezni.

Klauzál: Azt hiszi, hogy a vagyontalansághoz köti a redactio a védővel való értekezés megszorítását. Mondjuk ki általános szabálylyal: a vádlottnak szabad értekezni védőjével minden más személy közbenjötte nélkül; tennénk hozzá kivétel gyanánt: hanem ha a birónak oka van azt hinni, hogy a védővel való értekezést a vizsgálat sikeretlenítésére akarják felhasználni, akkor a vádlott csak birói személy előtt értekezhessen a védőjével.

Zsedényi: Továbbá is azt hiszi, hogy vannak esetek, melyekben a vádlottnak nem lehet megengedni, hogy védőjével más személy közbenjötte nélkül értekezhessen.

Bezerédy István: Ha megengedünk oly esetet, melyben a vádlott védőjével más személy közbenjötte nélkül nem szólhat, már elállottunk az accusatorius rendszertől és elfogadtuk tulajdonkép az általunk a priori rossznak ismert inquisitorius rendszert; ezt tenni nem akarván, báró Eötvös indítványát pártolá.

Gr. Apponyi: A büntetőrendszer czéljainak előrebocsátása után: a vádlottnak a védő jó tanácsot addig úgy sem adhatna, míg a próbalevelekből meg nem látja, hogy mivel s mi okon vádoltatik a vádlott. Azon tanács, a mit ennek tudása előtt adhatna, csupán a vizsgálat sikeretlenítésére czélozhatna, a mit a törvényhozó épen nem pártolhat. A sze-

génység azonban senkit se tegyen sanyarúbb helyezetbe, mint más vagyonos vádlott ugyanoly és hasonló esetben van. A védőveli szabad értekezés ott kezdethetne, a hol a védelmezés kezdődhetik.

Deák: Úgy látja, hogy a difficultás csak azon idő iránt forog fenn, hogy a letartóztatás idejétől a vizsgálati irományoknak a bűnvizsgáló biró által történt beadatásáig ne szólhatna más személy közben jötte nélkül védőjével a vádlott. De ex identitate rationis ezen idő alatt is meg kellene engedni.

Personalis: Hogy a vagyontalanság különbséget ne okozzon, az elfogadtatik. Folytatni fogjuk.

Január 7-dikén 1843.

Personalis: Folytassuk a tanácskozást.

Zsedényi: Egy módosított szerkezetet olvasott fel, mely szerint a birtokhiány különbséget nem tesz. *(Jó lesz! Elfogadtatott.)*

Zarka: Olvassa a 250-dik §-t. *(Megmarad.)*

Olvassa a 251. §-t. *(»Szökés erős gyanujában áll« kihagyatni kivánták.)*

Deák: Attól tart, hogy széles értelme miatt sok kihágásra fog alkalmat adni; azt kivánná, hogy se megkötözni, se bilincset rátenni ne lehessen, hacsak ha jelét nem adta már, hogy elszökni akar és azt másként megakadályozni nem lehet. *(Benne van!)*

Personalis: A kötözés is be fog tétetni a redactióba; a többiben megmarad.

Zarka: Olvassa a 252., 253. és 254. §-okat. *(Mind a három kihagyatik.)*

Olvasta a 255. §-t. *(Megmarad; 24 óra betétetik.)*

Olvasta a 256. §-t.

Nitzky: A kezességre bocsátás által megszünik a törvény előtti egyenlőség, és újabb bűntett elkövetésre adhat alkalmat; azért soha sem engedné meg a kezességre leendő kieresztést.

Personalis: Igen rossz sensatiót okozna a köznép előtt,

ha a gazdag gyilkos szabadon járna, kezességre bocsátva, midőn a szegény hasonló gyilkos becsukva van. Némely büntetteket vagy büntetéseket kellene kijelelni, melyekre nézve a kezesség el nem fogadtathatik.

B. Eötvös: Barátja ugyan a kezesség eszméjének szélesebb értelemben is, de mégis oly mértékben, mint a szerkesztés javalja, nem tartja jónak. Hajlandó az elnöki javallatot elfogadni.

Lányi: A kezességre lett kibocsájtás gyakran teheti a bűnvizsgálatot sikeretlenné.

Zsedényi: A szerkezetet pártolá.

Deák: A feljebbiekben megállapítottuk, hogy elzárási parancs adassék minden esetben, ha öt évi börtönnél nagyobb büntetést vonhat maga után a vádba fogott bűntett; ezt nem azért tettük, mintha az elszökéstől féltünk volna. Absolute eltiltani a kezességre való kieresztést, a mellett, hogy egy kissé embertelenség, annyi volna, mint lehetetlenné tenni, hogy a megyék rabjaikat rendesen elzárják, mert ha nagy része a vádlottaknak kezességre kibocsájtva nem volna, nem győznék ellátni a többit külön szobákkal. Mutatta, hogy Angliában is van helye a kezességre bocsájtásnak.

Personalis: Hamarjában alig jut eszébe más, mint a szántszándékos gyilkosság és a gyujtogatás, a mit a kezességre való kibocsájtás eseteiből eleve kivenni kellene.

Gr. Aponyi: A redactio a felségsértés esetein kívül minden vádlottat kiereszt kezességre, elegendő kezességi jótállás mellett. Ha a kezességi summát emeli fel a biró, úgy csak a gazdagok használhatnák a kezességet. Kivételbe kivánná tenni a szántszándékos gyilkost és a gyujtogatót, ezeket semmi esetben sem engedné meg. A midőn a bűnvizsgálat befejeződött és a védelemnek már beadva van, csak ekkor foglalhatna helyt a kezességre való kieresztés.

Personalis: »A szabadságával szökésre« után »vagy összebeszélésre« bele fog tétetni. A gyilkosság és gyujtogatás vétkével vádlott elzárottak kezességre ki nem eresztethetnek.

Deák: Az időre nézve, a mikor t. i. az elzárt kezességre kieresztethetik, tehetnők ezt: a mikor a vádlottnak a

törvény megengedi védőjével a szabad értekezést. Nem czélirányos linea discriminans, hogy a ki öt esztendei börtönbüntetést maga után vonó bűntett iránt vádoltatik: az a szabadságát összebeszélésre, vagy a vizsgálat sikeretlenítésére fogja használni.

Gr. Apponyi: A most megállapítandó bűnvádi eljárás pontosságába és gyorsaságába bizván, nem tart attól, hogy a bűnvizsgálat befejezése olyan nagyon soká késne, hogy addig az elzártat kezességre ki nem ereszteni szerfeletti szigorúság volna.

Zsedényi: Az összebeszélés káros voltát az eljárásnak semmi stádiumából sem lehet kirekeszteni. Igen nagy a különbség kezességre való kieresztés s a vádlóval való szabad értekezés között.

B. Eötvös: Csodálja, hogy gr. Apponyi akkor, midőn az elzárási parancsról értekeztünk, azt nem javallotta, hogy minden vádlott zárattassék el, mert így hihetőleg több bűntettet lehetne kibizonyítani, de sok ártatlan vádlott szenvedne méltatlan elzárást. A kezességre való kieresztést sikeretlenné vagy lehetetlenné tenné, ha annak idején a bűnvizsgálat beadásának idejétől függesztenénk fel.

Deák: Ismételte a feljebbi két előadását, ismételve czáfolta a gr. Apponyi előterjesztését, s mutogatta, hogy az okoskodásában logikai szoros összefüggés nincs. Ne csináljunk magunknak illusiót, nem egy-két hétig fog tartani a bűnvizsgálat, hacsak azt az egy esetet veszszük is figyelembe, hogy gyakran a bűntársak vagy tanuk más törvényhatóságok kebelében laknak s onnan hosszas levelezés útján szerezhetők meg. A gr. Apponyi javallata teljességgel sikeretlenné teszi a kezességre való kieresztést.

Gr. Apponyi: Ha valamely vádlott önként megvallja vétkét s felfedezi a corpus delictit, később a végeljárásnál (beim Schlussverfahren) eltagadja a vétek megismerését, de a corpus delicti ott, a hol előbb vallotta, megtaláltatván, a vétek constatirozva van: nem úgy tünik fel a vádlott, mintha először sem vallott volna; így lehet az a tanuk vallomásaival is.

B. Eötvös: Vagy akkor kell megengedni a kezességre eresztést, mikor az elzárási parancs kiadatik, vagy akkor, mikor a bűnvizsgálat már befejezve van. De a bűnvizsgálat befejezése bizonytalan, sőt többnyire épen a végeljárásig tart. Jobbnak véli a kezességre való eresztést akkor dönteni el, mikor az elzárási parancs kiadatik.

Gr. Apponyi: Némelyeknek előbbi állításait világosította s összehúzva adta elő.

Pulszky: Attól fél, hogy a kezességre való kieresztés nehezítése úgy megneveli a foglyok számát, hogy külön szobák nemléte miatt többen fognak egy szobába záratni; már pedig sokan záratva vádlottak egy szobába, jobban elromlanának, mintha kezességen kívül lennének.

Deák: Nem szükséges ugyan, hogy e törvény motiválva legyen: de azért szeret magával számot vetni mint törvényjavallatot készítő, hogy ez vagy amaz törvényjavallatra miért áll reá. A logikai rend, mely szerint egyiknek a másikból folyni kell, győzi meg arról, hogy a bűnvizsgálat beadásáig nem kell halasztani a kezességre bocsájtást. Ha a bűnvizsgálat után nem lehet attól tartani, hogy a bizonyítékokat meg fogja sikeretleníteni a kezességre eresztett vádlott, bizony nincs ok attól tartani, hogy a bűnvizsgálat alatt is a bizonyítékot megsikertelenítse.

Klauzál: Jobb, ha mint Hollandiában van, azt mondjuk: míg a per instruálva nincs, addig kezességnek ne lehessen helye. A gr. Apponyi javallatára nem állhat. A szerkezetet pártolta, Deákkal egyetértve.

Palóczy: Egész helység megromlott erkölcsét nem lehetett másként javítani, mint azon határozat által, hogy ha valaki közülök tömlöczbe kerül, azt kezességre soha ki nem eresztik. A gyilkosság és gyujtogatás mellé kivánná a fegyveres erővel rablót. Az ily vádlottat kezességre soha sem kellene kiereszteni. Legjobbnak vélné a törvényszékekre bízni annak elintézését, hogy a körülményekhez képest melyik vádlottat s mikor lehet vagy kell állandó kezességre kiereszteni.

Zsedényi: A fegyveres kézzel rabló alatt értetik a gyilkos.

Nitzky, Busán, Gönczy: A gr. Apponyi javallatát pártolák.

Bezerédy István: A redactio mellett.

Personalis: A gyilkosságról, gyujtogatásról vádlottak kezességre ki nem eresztethetnek. A kire gyanú van, hogy szabadságát a próbák sikertelenné tételére használná, szinte nem eresztethetik ki kezességre; különben a redactio marad ezen módosításokkal.

Gr. Apponyi: Kijelenté, hogy ezen határozatra nézve különvéleményt fog adni. *(Jó lesz, jó!)*

Januárius 10-én 1843.

Personalis: Folytassuk a tanácskozást.

Zarka: Olvasta a 257. és 258. §-okat, s hivatkozva a 179., 180. és 181. §-okat meghagyták.

Zsedényi: A dolog siettetésére jó lenne a közellévő törvényhatóságokat közvetlen addig is currentáltatás iránt megkeresni, míg a helytartó tanács azt elrendelné. *(Más kis módosításokkal együtt elfogadtatott.)*

Zarka: Olvassa a 260-dik §-t.

Gr. Péchy: Azt, ki kezességre eresztve új vétket követ el, elzáratni kivánván, ezen §-ból az új kezességre való eresztést kihagyná.

Gr. Apponyi: A vétek minéműségétől függesztené fel; p. o. a relapsus esetében ne lehessen új kezességre kiereszteni.

Deák: Nem jó lenne in generalitate hagyni. Ha új vétket követ el, p. o. ólyat, a mire a törvény elzárást nem rendel, kár lenne a kezességre kieresztést visszavonni: ellenben a relapsus esetében veszítse el a kezesség beneficiumát.

Personalis: A relapsus esetéhez jó lenne az oly nagyobb vétségeket is tenni, melyekre szintén elzárást rendel a törvény. Ez esetekben ne lenne a kezességre kieresztésnek másodszor helye.

Deák: A relapsus eszméjét bővebben fejtegette; előszámlált több vétkeket, melyek hasonneműeknek, s annálfogva relapsusnak tekintetnek, s erre nézve elégnek tartaná, a relapsus esetében vonni vissza a kezesség jótékonyságát.

Personalis: A relapsus esetéhez lehetne még az oly másnemű vétkeket tenni, melyekre a törvény öt évi rabságot rendel.

Bezerédy István: A törvény a maximumát fejezi ki a büntetésnek, mely még egy pár hónapra is leolvadhat, elég a relapsus esetében szüntetni meg a kezességet. *(A Personalis javallata fogadtatott el.)*

Gr. Apponyi: Kijelentette, hogy a Zsedényi által felolvasott új szerkesztésben nem lelvén azon biztosítást, melyet kivánna, de következetesség tekintetéből is, arra szintén különvéleményt fog adni.

Zarka: Olvasta a 261. §-t. *(Megmarad.)*

Olvasta a 262. §-t. *(Módosítva megmarad.)*

Olvasta a 263., 264., 265., 266., 267., 268. és 269. §-okat.

Zsedényi: A perbefogásról itélő külön perbefogó bíróságot megváltoztatván az országos választmány, ezen §-okat kihagyhatóknak véli, mert feljebbvitelt nem kiván engedni.

Personalis: A tárgy oly igen fontos, hogy egy felsőbb törényszékre meg kellene engedni a feljebbvitelt. *(Jó lesz, jó! Ehhez képest módosítva elfogadtatott.)*

Deák: A legegyszerübben kivánná kifejeztetni, hogy ha öt évi rabságnál kevesebbre kárhoztatott vádlottnak még pere feljebbvitel alatt van, kieresztethetik-e a vádlott? Ugy ha öt esztendei rabságnál többre itéltetik?

Zsedényi: Alább a feljebbvitelről szóló fejezetben fordul elő. *(Oda halasztatott.)*

Zarka: Olvasta a 270. §-t. *(»Feleletre nem kényszerítethetik«, különben marad.)*

Olvasta a 271-dik §-t. *(Marad.)*

Olvasta a 272-dik §-t. *(Marad.)*

Olvasta a 273-dik §-t.

B. Eötvös: Nem látja, miért legyen szükség egy harmadik személy közben jötte. Inkább azt kellene elhatározni, hogy a vádlott a tolmácsot recusálhassa.

Zoltán: Nem látja szükségesnek, hogy a vádlott vallomásait az ő nyelvén kellessék feljegyezni; jobb ha magyarul iratnának. A kihallgató bűnvizsgálóra is kell valamit bízni; azonban a végeljáráskor authentikáltatik úgyis.

Personalis: Irattathatik a vallomás magyarul is, csak hogy világosan mellette legyen, hogy a vallomás a vádlottnak ismeretes nyelven megmagyaráztatott.

B. Eötvös: A végeljárásnál megkivánja, hogy a vádlott a tolmácsot recusálhassa. Ha a vádlott olyannyira idegen ajkú, hogy a biróság egy tagja sem érti a vádlott nyelvét, olykor megkivánja, hogy két tolmács jegyezze s magyarázza a vádlott vallomását, mert csak két tanúnak adhatni teljes hitelt.

Gr. Péchy: Maradjunk az eddigi gyakorlat mellett, írjuk a vallomásokat magyarul, authenticatiókor magyaráztassék meg a vádlott nyelvén a biróság által; ez a felsőbb bíróságoknak is teljes nyugtatást nyújt.

Klauzál: Egyetért gr. Péchyvel; ha a vádlott egészen idegen ajkú, elfogadja b. Eötvös véleményét

Personalis: E szerint fog szerkesztetni.

Busán: A mennyiben Horvátországban a vallomások deákul irattak eddig is, kéri, tétetne ki, hogy az 1840 : VI. t-cz. értelmében.

Deák: Nem szükség kitenni, hogy magyarul irassanak a vallomások; az magában értetődik, hogy az administratio nyelvén. Más nemzetek sem teszik azt törvénybe, hogy francziául vagy németül irassanak. *(Elfogadtatott.)*

Busán: Ha az nem megy javallatba, hogy magyarul irassanak a vallomások, megnyugszik, ha a kivánt törvényre hivatkozást kihagyjuk is.

Zarka: Olvasta a 274-dik §-t. *(Marad.)*

Olvasta a 265. §-t.

Gr. Apponyi: Szükségesnek látná, hogy a mennyire lehet, a vádlott keresztlevele is előmutattassék.

Klauzál: Igen ritkán lehet erre szükség; a Codexben lehetne kifejezni. *(Ott fog kifejeztetni.)*

Zarka: Olvasta a 276., 277. és 278. *(Ez kimarad)*, 279., 280. és 281. §-okat. *(Némely módosítással marad.)*

Olvasta »a sértett félről« a 282. és 283. §-okat a sértett és kárvallott felkeresete iránt, s az módosíttatott.

Olvasta a 284. §-t.

Zarka: Előadta, hogy ide tartozna azon előbbeni

határozat sikeresítése, hogy ha a vádlott a perbefogás után meghal, a civil kereset ugyanazon büntető bíróság előtt mi módon folytattassék.

Zsedényi: Ezen esetre új eljárási rendes procedurát készíteni alig lehet.

Deák: A mint lehetett, mindent előadott, midőn az itélőmester úr által előhozott kérdés vitattatott. De azt határozván a többség, hogy ha a vádlott a perbefogás után meghal, a civil kereset a büntető bíróság előtt s által itéltessék meg: ennek vagy egy vagy más procedura szerinti eldöntését itt kell elhatározni.

Personalis: Nem lát a dologban annyi difficultást, mint Zsedényi. Hiszen maga az egész bűnvádi eljárás summaria, és szóbeli. Ha ezt határoznánk is, nem határoznánk rosszat.

Andrássy: Előadta a fő okait, miért bízta a többség a civil kereset feletti itélést a büntető bíróságra, hogy t. i. mennél hamarabb juthasson a megkárosított vagy megsértett fél civil keresetéhez. Elégnek tartaná azt kifejezni, hogy a büntető bíróság szóbeli per útján vagy szóbeli procedura szerint itéljen a civil kereset felett is.

Deák: Vagy van a vétek felett döntő itélet, a mikor a vádlott meghal, vagy nincs. Ha van döntő itélet, akkor a civil kereset is el van itélve. Ha pedig a büntető bíróság még ki nem mondotta, hogy a vádlott a kérdés alatti vétket elkövette, akkor halván meg a vádlott: valamint még maga a vádlott vitathatta, hogy ő a vádba kitett vétket el nem követte, szinte úgy vitathatják a successorai is, hogy a vétket, melylyel vádoltatik, nem követte el, s azt hiszi, hogy nincs benne időbeli nyereség se, ha a civil kereset a polgári bíróságtól elvonatik és a büntető bíróságra bizatik.

Gr. Apponyi: Ha az örökös a facti kérdésébe ereszkedik, már elismerte az örökösödést, s akkor a facti kérdés felett a büntető rendszer szerint fog itélni a büntető bíróság. Ha pedig a factum nem vellicáltatott, hanem az örökös azt mondja, hogy ő nem succedált, vagy annyiba nem succedált, e kérdést a civilis törvény szabályai szerint itélje

el a büntető bíróság. De valamint a vádlott, ha életben maradt volna, juridicum remediumot nem használhatott volna, úgy a bűntettből folyó civil keresetre nézve az örökös se használhasson. Ezeket pedig 4. vagy 5. §-ban kifejezhetőnek véli.

Deák: A gróf Apponyi és Andrássy véleménye közti különbséget fejtegette s czáfolta. Azt állította, hogy az örökös másféle alapon áll a civil keresetre nézve, mint a vádlott állott; az örököstől a juridicum remediumokkal való élést megtagadni nem lehet; annyi védelmet kell az örökösöknek engedni, mint más damni perben enged a törvény.

Lányi: Ha a büntető bíróság itélete végre nem hajtathatik, civilis akadályok miatt itélje el civilis biró.

Tihanyi: A factum elitélését nem lehet kireköszteni, mert e nélkül az accessoriumról nem itélhetni.

Personalis: Ha a vádlott a perbefogó itélet előtt hal meg, a civil kereset a civilis biró eleibe tartozik.

Ha a perbefogó itélet után hal meg, a közvádló idézi meg az örökösöket a büntető bíróság eleibe.

Az örökösök a factum vitatására is kiereszkedhetnek, hogy ha t. i. a cselekményt a megholt vádlott követte-e el, vagy sem?

Azon kérdés felett, ha az örökösök succedálnak-e? és mennyiben? a 283-dik §. példájára a magánjogi szóbeli per szabályai szerint fog itélni a büntető bíróság.

Január 11-dikén 1843.

Personalis: Folytassuk az értekezést.

Zarka: Olvasta »A bűnvizsgálat berekesztéséről« a 285., 286., 287. és 288. s az ebben provocált 183., 184., 185., 186. és 187. §-okat, továbbá 289. §-t. *(Némely szóbeli kiigazítással megmaradtak.)*

Olvasta »a perbefogásról és ennek következményeiről« a 290. §-t.

Olvasta a 290. és 292. §-okat.

Gr. Apponyi: Meglehet, hogy a vádlott a maga mentségére nem helybeli tanukra hivatkozik; ezekre s más okokra

nézve is kevésnek tartja a 6 napi időt a perbefogás előtti mentség elkészítésére.

Zsedényi: A hat napi idő nem arra van kijelölve, hogy a vádlott mentségét az alatt elkészíteni köteles, hanem arra, hogy hat nap alatt a pertárban kitéve maradnak a bűnvizsgálati irományok.

B. Eötvös: Praeclusi terminust kiván rendelni a bűnvizsgálat befejezésére; különben mindazon engedményeket, melyeket a vádlottnak emberiség érzésiből engedtünk, megsemmisítjük, örökké tartóvá tévén a bűnvizsgálatot.

Pulszky: Hogy oly absurdumra ne jussunk, mint egy szász biró, a ki ezt itélte: minthogy a vádlott azon nyomós gyanút, hogy a maga házát felgyujtotta, el nem oszlatta, mindaddig fogva marad, míg magát a gyanú alól ki nem menti, de tíz évnél a fogsága tovább ne terjedhessen, — a bűnvizsgálat befejezésére terminus praeclusit kiván tenni, mint b. Eötvös.

Personalis: Terminus praeclusit határozni igen nehéz. Jó lenne talán a vádlottnak megengedni, hogyha magát a bűnvizsgáló látogatásaival terhelve érzi, ez iránt a büntető bírósághoz folyamodhasson.

Bezerédy István: Ha a közvádló nem tud félpróbát a perbefogásra előállítani, fel kell a perbefogás alól oldoznia vádlottat, nem pedig a bűnvizsgálatot vég nélkül húzni, vonni. Annál inkább, hogy új judiciumra újra kezdhetni a bűnvizsgálatot.

Gr. Apponyi: Elég lenne a 286. §-nak az elejét meghagyni. *(Minden ismeretforrások kimeríttettek.)*

B. Eötvös: Nem elégedhetik meg a 286. §. második részének javalt kihagyásával. Továbbá is azon kivánata mellett marad, hogy a bűnvizsgálat befejezésére terminus praeclusi szabassék; különben ha a bűnvizsgálatot végnélkül húzni megengedjük, elállottunk az accusatorius rendszertől s tettleg elfogadtuk az inquisitorius rendszert, a mi már elébbeni határozatunkkal ellenkezik.

Bezerédy István: A gazdag vádlott, kit vagyonossága szabadságban hagyott, de lelkiismeretében vétkesnek érzi magát, minden tehetségét arra fogja fordítani, hogy a bűn-

vizsgálat végnélkül hosszú időre huzassék. Ennek is elejét venné a praeclusi terminus elhatározása.

Zsedényi: A redactio szerint sincs önkényre hagyva a bűnvizsgálat huzása; panaszt tehet a vádlott s panasza felett határoz a perbefogó bíróság vagy a büntető törvényszék. Abban a kihagyásban, melyet gr. Apponyi javalt, megnyugszik. Azt is, a mit a personalis javalt — noha már magában is benne értetve — ki lehetne a redactióban fejezni, hogy t. i. a vádlott panaszt tehessen a bűnvizsgálat sokáig huzása iránt.

Andrássy: A rendes esetekben két hónap alatt elvégezhetni a bűnvizsgálatot. Azon eseteket, melyekben két hónap alatt nem lehet elvégezni a bűnvizsgálatot, a perbefogószék controleriája alá rendelné; két hónap elfolyta után terjeszsze az addigi bűnvizsgálatot a bíróság elejbe azon okokkal együtt, melyeknél fogva a bűnvizsgálat folytatása szükséges, s a bíróság határozzon felette.

Deák: Ha az eljárók önkényét másként ki nem rekeszthetjük, legalább azt biztosítsuk, hogy a bíróság határozzon felette. A tisztviselőt büntetni kell a hanyagságért; de hogy a hanyagság világos legyen, discriminans linea szükséges, azaz terminus praeclusi. Ha ezentúl húzza, halasztja a bűnvizsgálatot, a tisztviselő büntetés alá esik; hanem ha az irományokból kitetszik, hogy vagy más törvényhatóság nem felelt, vagy oly körülményeket fedez fel, melyeket addig vagy meg nem vizsgálhatott, vagy meg nem győzhetett, büntetést nem kap. Az Andrássy javallatát pártolá, mert a bíróság határozatában néminemű biztosítást nyújtanánk. A bűnvizsgálat néha huzódik positiv hiba nélkül is, mert csak ismerjük el, hogy mi magyarok hajlandók vagyunk a nem cselekvésre és a dolog elhalasztására.

Tihanyi: A rendkívüli eseteket kevesebbíteni kivánná; jó lenne, ha minden 14 nap alatt irásban előterjesztés tétetne a bíróságnak a függőben levő bűnvizsgálatokról.

Personalis: Rendesen a bűnvizsgálatot két hónap alatt be kell végezni; rendkívüli esetekben a perbefogó szék határozzon terminus praeclusit a bűnvizsgálat folytatására.

Gr. Apponyi: A bűnvizsgálat folytatása feletti itéletet inkább szeretné a büntető törvényszékre bizni, mely állandóan együtt van; a praeoccupatiótól nem tart.

Zsedényi, Andrássy: A perbefogó szék mellett, úgy mindazáltal, hogy ez minden hónapban összeülni tartozzék.

Zarka: Olvasta a 293-dik §-t.

Gr. Apponyi: A perbefogás előtti mentség elkészítésére elég időt kiván engedtetni a vádlottnak; azon hat napot, míg az irások kitéve lesznek, kevésnek tartván.

Zsedényi: A perbefogásról szóló itélet előtt elég a vádlottnak megengedni, hogy a bűnvizsgálatra észrevételeit, replicáját hat nap alatt beadhassa.

Deák: A közvádlónak hat nap van adva arra, hogy a bűnvizsgálat iránt véleményét beadja. Úgy reciprocitással hat napig lesznek az irományok kitéve; ezen hat nap alatt elkészítheti a védelmét a vádlott; magába érti, hogy a bűnvizsgálatban a mentő tanuk is egyiránt ki vannak hallgatva. *(Úgy van! A redactio megtartatott.)*

Zarka: Olvasta a 291-dik §-t.

Pulszky: Kihagyni kivánná »és olyas körülmények nem fordulnak elő, melyek egyes esetben a tény bűnös voltát megszüntetik.«

Deák: Ha valóságos őrült követte el a vétket, vagy nyilvános önvédelem esetében követte el; ezt fejezi ki a 294-dik §-nak kihagyni javalt része.

Pulszky: Tökéletesen capacitálva lévén, visszavonja javallatát. *(Maradjon! Megmaradt a szerkesztés értelme.)*

Zarka: Olvasta a 295-dik §-t. *(Marad.)*

Olvasta a 296-dik §-t.

Deák: A 294-dik §-nak világosabb redactióját terjeszté elő.

Personalis: Ha corpus delicti nincs, de önként megvallja valaki, hogy ő embert ölt, mi történik akkor?

B. Eötvös: Ekkor bűnvizsgálatnak kell történni; még perbe sem fogathatik, míg a corpus delictinek nyoma nincsen.

Palóczy: Világosabban fejezi ki a 294-dik §-nak értelmét, ha, mint Deák javallotta, először, másodszor megkü-

lönböztetve. *(A 294. §. úgy fog szerkesztetni; a 296-dik §. marad.)*

Zarka: Olvasta a 297. §-t. *(Marad.)*

Olvasta a 298., 299. és 300. §-okat. *(Hat perbefogásnak hely nem adatott; a mi közte van kihagyatott.)*

Olvasta a 301. és 302. §-okat. *(Ez a codexben fog kifejeztetni.)*

Olvasta a 303., 304., 305., 306., 307., 308., 309. és 310. §-okat. *(Maradnak.)*

Deák: A 297-dikbe kitenni kivánná, hogy a királyi tábla elejbe nem tartozó bűntett megitélésébe ne ereszkedjék.

Personalis: Közönségesen kifejeztethetik, hogy a bíróságok az eleikbe nem tartozó kérdésbe ne ereszkedjenek.

Januárius 12-dikén 1843.

Personalis: Folytassuk a tanácskozást.

Palóczy: A 310. §-ra azt az észrevételt tevé, hogy az elzárt vádlottnak ne legyen szükség 15 napi terminust adni; ha maga kivánja, legyen elég 8 nap is az idézésre.

Zsedényi: A tanuk berendelésének tekintete teszi szükségessé a 15 napi terminust, egyes esetben lehetne rövidebb is.

Palóczy: A 307-dik §-ban három nap helyett 8 napot kivánna adni. *(Maradjon! Maradt.)*

Zarka: Olvasta a 311-dik §-t. *(»Aláirásával és pecsétjével« Kövár vidéke említtetni fog.)*

Olvasta a 312., 313., 314., 315., 316., 317. és 318. §-okat.

B. Eötvös: Kifejezni kivánná a vádlottnak azon jussát, hogy a vádló tanui kiforgatására is tanukat nevezhessen.

Zsedényi: Teheti az irományok megtekintése után. *(Úgy van!)*

Zarka: Olvasta a 319., 320., 321., 322., 323., 324., 325. és 326-dik §-okat.

Olvasta a 327., 328., 329., 330., 331. és 332. §-okat.

Personalis: Az okadás melletti visszavetésnek meg kell maradni ezután is, valamint eddig is volt. De az okadás nélküli visszavetés jó lehet az esküdtszékeknél, de az

állandó bíróságokra nem alkalmazható. Az első bíróság választott tagokból áll; mint lehetne ezek ellen ok nélküli visszavetést megengedni. A Felség által nevezett birákat is úgy tekinti, mint bizodalomból választottakat. A kir. tábla nagyobb részben oly férfiakból áll, kik már azelőtt közbizodalommal megtisztelve voltak. A mi magyar vérünkkel nem egyezik meg az okadás nélküli visszavetés.

Nitzky: A rigorosus szilárd ember mindenkor visszavettetne. Nem kiván okadás nélküli visszavetést engedni.

Zsedényi: Lehet a vádlottnak valamely biró ellen oly bizodalmatlansága, melyet kibizonyítani nem tud: azért szükség okadás nélküli visszavetést engedni.

Gr. Zichy: A mi állandó bíróságaink inkább hasonlítanak az esküdt birákhoz, mint más országok állandó bíróságai. Több sértést lát a birák személyére nézve az okadás melletti visszavetésben, mint az okadás nélküliben; ezért pártolja az okadás nélküli visszavetést.

Personalis: Az elv, hogy oknélküli visszavetés lehessen, elfogadtatik. Menjünk által a specificus esetekre.

Zarka: Ujra olvasta a 327-dik §-t.

Personalis: Igen soknak tartja a kir. tábla tagjai közül 15-öt ok nélkül visszavetni.

Gr. Zichy: A kir. tábla tagjai a király emberei lévén, s a király ügyében itélvén, a méltányosság kivánja, hogy közülök okadás nélkül visszavetni lehessen.

Personalis: A legnagyobb szívbeli indignatióval veti vissza azt, hogy ily értelemben király embere legyen. Lelkére fogadja, hogy itéletében oly független, mint más akárki.

Bezerédy kanonok, gr. Nádasdy: Az okadás nélküli visszavetést nem látják elfogadhatónak, gr. N. különvéleményt fog adni.

Gönczy: Óhajtotta volna, hogy okadás nélküli visszavetés ne engedtessék, s a különvélemény mellett áll. Ha pedig már csakugyan engedtetik okadás nélküli visszavetés, elég lenne a kir. táblánál öt tag ellen okadás nélküli visszavetést engedni. *(A 327-dik §. marad.)*

Zarka: Ujra olvasta a 328. és 329-dik §-okat. *(Maradnak.)*

Olvasta a 330-dik §-t.

Personalis: A közvádlónak is reciprocitással meg kellene engedni az okadás nélküli visszavetést.

Zsedényi: A kir. fiscusnak nem lehet megengedni, hogy a kir. tábla tagjai ellen okadás nélkül visszavetést tehessen.

Nitzky: A bizodalmon kívül még az érdem is hozzájárul, hogy a kir. Felség valakit a kir. Curia tagjává nevezzen. Hány jeles férfi jutott oda, ki előbbeni gondolkozásához hív maradt; ezért nem kellene, s nem lehet a királyi Felség nevezte tagok ellen bizodalmatlansággal viseltetni.

Deák: A ki érdemeket szerzett, jutalmaztassék donatióval, címmel, kereszttel, de nem hivatalokkal. A hivataloknál a legfőbb tekintetnek kell lenni az képességre. Lehet valaki igen érdemes és még sem eléggé ügyes a hivatal viselésére. Szükség lenne a birák nevezésénél még arra is tekintettel lenni, hogy mennyire birja hazafi társai bizodalmát. A kir. táblánál visszavetést engedni a kir. fiscusnak anomalia lenne. A megyékben meg lehetne engedni a közvádlónak az okadás nélküli visszavetést. *(A megyékben s más törvényhatóságokban megengedtetik a közvádlónak az oknélküli visszavetés.)*

Zarka: Olvasta a 331., 332., 333., 334., 335., 336., 337., 338. és 339. §-okat. *(»Fegyveres erővel is eltávolíttatnak, s ha a fegyveres erőnek is ellent áll, elfogadtatik s a codex* S) *czikkelye szerint büntettetik« bele fog tétetni.)*

Olvasta a 340. §-t. *(Itt kimarad; a codexbe által tétetik. A 341. §. szinte úgy.)*

Olvasta a 342., 343., 344., 345., 346., 347., 348., 349., 350., 351., 352., 353., 354., 355., 356., 357. és 358. §-okat.

Palóczy: Jó lenne egy juramenti formulát kidolgozni, mely szerint a zsidók is esküdnének.

Nitzky: Tanácsosabb a zsidókat a magok szertartása szerint esküdtetni. *(Úgy van! Ugy marad.)*

Zarka: Olvasta a 359., 360., 361., 362., 363., 364., 365., 366., 367., 368., 369., 370., 371., 372., 373. és 374. §-okat. *(»Ujra« helyett folytatólag »kihallgattassék« tétetik.)*

Olvasta a 375., 376., 377., 378., 379., 380., 381., 382.,

383., 384., 385., 386., 387., 388., 389., 390., 391. és 392. §-okat.

Palóczy: Ha a vádlott fél kívánja, a védőnek elmondott védelmét írásban is beadhassa, és az az itélőszék jegyzőkönyvéhez csatoltassék.

Zsedényi: Nem rekeszti ki a szerkesztés.

Tihanyi: Világosan ki kellene tenni, hogy az itélőszék a külön teremben titkos ülésben nyilvánosság nélkül ítél. *(Ki fog tétetni.)*

Zarka: Olvasta a 393., 394., 395. és 396. §-okat.

Personalis: Nem látja okát, miért kellessen a Felségsértés stb. esetében az általános többségen felül 5 szavazatot kívánni, kivált minekutánna már tizenötöt okadás nélkül visszavethetett a vádlott. Gondoljuk meg a vétek nagyságát.

Zsedényi: A szerkezetet pártolta.

Nitzky: Nem látja szükségesnek ezt a szerfeletti nagy fávort a vádlottnak adni.

Gr. Zichy: Szükségesnek látja azt a fávort adni a a vádlottnak.

Pulszky: Kell s lehet különbséget tenni a kérdés alatti három nemű vétkekre nézve; ezek oly nagy vétkek, melyeket a törvényhatóságok törvényszékei birósága alól kivettünk, s ezeknek csak egy apellatorium foruma van. Ezen tekintetből tartja szükségesnek az átalános többségen felül az öt szavazatot.

Gr. Péchy: Minekutánna az okadás nélküli visszavetést oly széles értelemben megengedtük, nem látja szükségesnek az általános többségnél többet kívánni.

Personalis: A 395-dik §. kimarad. A 396-dik §. »egyéb« kihagyásával. Minden büntetetteknél mindenik kérdésre csak a szavazatok általános többsége kivántatik, vagy határoz.

Zarka: Olvasta a 397., 398., 399., 400., 401. és 402. §-okat.

Olvasta a 403-dik §-t.

Personalis: Itt lehetne a tegnapi határozatot kifejezni, ha a büntető eljárás lefolyta alatt más csekélyebb

bűntett világosodik ki, mely a törvény rendelete szerint nem az eljáró bíróság eleibe tartozik, az illető bíróság eleibe utasítja. *(Jó lesz, jó! Itt fog kifejeztetni.)*

Zarka: Olvasta a 404., 405., 406., 407., 408. és 409. §-okat; ezen 409-dik §-ban módosítás tétetett a csődper tekintetéből.

Olvasta a 410., 411., 412., 413., 414., 415. és 416. §-okat.

Personalis: Folytatni fogjuk.

Január 13-dikán 1843.

Personalis: A felett kellene most tanácskozni, hogy ha a vádlott megszökött, vagy meg nem jelen, mi történjék? Mint Palóczy tagtárs a minap előterjesztette.

Palóczy: Előadta az okait, mint szükséges az edictalis terminus után a contumacialis itélet.

Zsedényi: Ha az elszökött vádlott később megkerül s megjelen, nem lehet tőle a védelmet megtagadni, s a bűntett iránt nem lehet védelem nélkül elmarasztaló itéletet hozni, legfeljebb a kárpótlási civil keresetre nézve lehetne contumacialis itéletet hozni.

Personalis: Kivévén a végső itéletet. Egyébiránt az eljárás épen úgy tökéletesen fejeztessék be, mintha a vádlott meg nem szökött volna, hogy ha később megjelen, az irományok el nem hanyagolva készen legyenek.

Deák: A megszökés nem tesz akadályt az elévülésnek; de azon időtől kezdődik, mikor a legutóbbi birói lépés tétetett a megszökött vádlott ellen. Nem volna helytelen a megszökött vádlottnak védőt rendelni a complicitas esetében a bűntett elhárítására; ha pedig magában áll a vádlott, a kárpótlás vagy civil keresetre nézve. Azt pedig minden esetre ki kellene fejezni, hogy a megszökött vádlott, ha később megjelen, már elvesztette azon jussát, hogy magát szabadságban védelmezhesse, hanem el kell záratni.

Lányi: Nem látja czélirányosnak, hogy a civil kereset tekintetéből a megszökött vádlott vagyona örökre sequestrumban tartassék.

Pulszky: Ha a vádlott a perbefogás előtt megszökik, úgy veszi, mintha meghalt volna, és a civil kereset utasíttassék a civilis per útjára. Mert a kárpótlásban elmarasztalni nem lehet a vádlottat, a bűntett elkövetésével való terhelés nélkül.

Klauzál: Ha megszökik a vádlott, a civil kereset is tartassék mindaddig függőben, míg a megszökött vádlott megkerül.

B. Eötvös: Pulszkyval ért egyet, s ennek véleményét új okokkal támogatta.

Klauzál, Pulszky: Azon tekintetből, hogy a civil kereset — ha a vádlott a perbefogás után meghal, a büntető bíróság előtt hagyatott az örökösei ellen, — megitélheti a civil keresetet a megszökött vádlott ellen, vagy ennek örökösei ellen is, mert ezek védelmezhetik a vagyonát.

Klauzál: Hárman követtek el egy rablást, egy megszökik, kettő jelen van, erre a kettőre nézve megtörténik az authenticatio, de később megkerül a megszökött: az a kérdés, újra kell-e annak jelenlétében tenni az authenticatiót, vagy elég az előbbeni authenticatio. Ha igen öreg a tanu, ki a megszökött vádlott ellen vall, lehet-e ezt a vádlott jelen nem létében authentikálni? vagy sem?

Pulszky: Sikertelennek tartja a megszökött vádlott elleni birói eljárás folytatását.

Deák: A tanut nem lehet authentikálni szembesítés nélkül, s e nélkül a tanu vallomását próba erejére emelni nem lehet.

Zsedényi: Ha a bűnvizsgálat s a birói eljárás folytattatni fog, akkor szükséges a contumacialis sententia is, a mely a civil keresetre nézve végrehajtatik. A bűntettre nézve függőben maradna. Ha pedig megkerül a vádlott, ki megszökött, retaxáltathatja az itéletet s védheti magát.

Tihanyi: Kihallgatás nélkül nem kiván örökös rabságra itélni senkit is.

Palóczy: Egyetért Zsedényivel.

Gr. Péchy: A megszökött hibája, hogy a tanuk szembesítés nélkül authenticáltattak, hogy magát nem védelmezte. Hozattassék contumaciális itélet mind a civil kere-

set, mind a bűntettre nézve; amarra nézve hajtassék végre, a bűntettre nézve hagyassék függőben.

Deák: A contumacialis itélet hozása azért sem állhat, mert a végeljárás főrequisituma, a szembesítés melletti authenticatio, hiányzik. A birói eljárást a factumra nézve csak addig lehet s kell folytatni, míg a vádlott személyes jelenléte nem okvetetlen szükség. Minden competens biró, minden jeles criminálista, Mittelmaier is, rossznak tartja s állítja a contumacialis itéletet.

Nitzky: Ha a szökött vádlott hibája miatt nem történhetik szembesítéssel a tanuk authenticatiója, figyelembe kellene venni.

Personalis: A civil keresetre nézve itélet hozatik s végrehajtatik. A bűntettre nézve a vizsgálódás addig folytattatik, meddig azt a bíróság szükségesnek látja.

Zarka: Olvasta a 416., 417. és 418. §-okat.

Olvasta az XVIII. fejezetet a bizonyításról, a 419., 420., 421., 422. és 423. §-okat. *(Orvosnak vagy seborvosnak hozzátételével marad.)*

Olvasta a 424., 425., 426., 427., 728., 429., 430., 431., 432., 433., 434., 435., 436., 437. és 438-dik §-okat.

Palóczy: Ezen 438-dik §-t egészen kihagyni; inductiókból nem lehet elmarasztalni.

Personalis: Eddig az ily inductióból rendesen nem marasztaltatott el a vádlott. Ha a törvényben világosan kifejezve lesz, köteles a biró megtartani. *(Marad.)*

Zarka: Olvasta a 439-dik §-t.

Deák: A 439-dik §-ra azon észrevételt teszi: ha a férj, kinek a feleségén az adulterium elkövettetett, azt mondja, hogy az adulterium elkövettetett, s a 3-dik pont szerint előállít még két nem teljes érvényességű tanut, már egészen bebizonyítva volna az adulterium, mert az ily férj polgári keresettel nem is léphet fel, csak büntetést kér, vagy panaszt tesz. Ezt pedig mégis csak bajos egész próba gyanánt venni.

B. Eötvös: A 2-dik és 3-dik pontot kihagyni kivánná a 439-dik §-ból.

Zsedényi: Nincs a bíróra nézve kötelezőleg mondva, hogy ezekből elmarasztalni kénytelen, hanem fel van hagyva

a biró subjectiv meggyőződése, s ha mindemellett ártatlannak hiszi, vagy e bizonyságokat nem látja elegendőnek, fel is oldozhatja.

B. Eötvös: Mi az esküdtszékeket azon fontos oknál fogva is pártoltuk, mivel azt, hittük hogy egy jó bizonyítási theoriát kidolgozni lehetetlen. Az országos választmány többsége ellenben azt állította, hogy lehet jó bizonyítási theoriát dolgozni, mely több biztosítást nyújt a társaságnak, mind az esküdtszék. Ez az oka annak, hogy mi ezen bizonyítási theoriát a lehetőségig ostromoljuk.

Andrássy: Az érvénytelen tanu érvénytelen marad örökre; azért a 3-dik pontot kihagyná.

Klauzál: A mi egyenként magában véve nulla, ha ily több nulla jön is össze, csak nulla marad, és positiva próbákat nem tehet. A bizonyságok nincsenek a jelenségektől kellőképen elválasztva.

Zsedényi: Igen gyakran tehet két magában érvénytelen tanu együttvéve érvényes próbát, ha nem egészen is. A corpus delicti bebizonyítására jelenségek soha sem elegendők. De a corpus delicti bizonysága mellett a jelenségekből is eredhet teljes próba.

G. Péchy: A 3-dik pontot kihagyni kivánná; érvénytelen tanu vallomásán elmarasztó itéletet hozni nem lehet.

Palóczy: Nem lehet egy $^1/_8$, $^1/_6$, $^1/_{10}$ résznyi bizonyítványocskákon convictiva itéletet hozni; jobb ha a biró úgy itél, prout juxta deum et ejus justitiam cognoverit, mint ily szabály szerint.

Personalis: A 439-dik §-ból a 9-dik pont kihagyatik. A többit folytatni fogjuk.

Januárius 14-dikén 1843.

Personalis: Folytassuk a tanácskozást

Zsedényi: Visszamegy a tegnapi végzésre. A tett elkövetése soha sem bizonyíttathatik indiciumokkal, jelenségekkel, hanem teljes érvényű próbákkal. De ha a tett elkövetésével vádlott a tettet tagadná, ellene jelenségekből is eredhet oly bizonyítvány, melyekből convictio ered-

het, de nem obligative kell erednie. Ennélfogva kivánná, hogy a »két kihallgatható, de nem teljes érvényességű tanunak vallomása« ne hagyattatna ki a 339-dik §-ban a 3-dik pontban. Még egy tény nem tesz egy jelenséget, noha háromnégy tény tesz egy jelenséget, s jelenségeknek is többnek kell összejönni.

Bezerédy István: Az egész tényeket, egyes jelenségeket úgy tekinti, mint heterogenea quantitásokat, melyeket mint olyanokat teljességgel nem lehet összeadni, és ezekből egy egészet formálni, azaz egy teljes érvényességű próbát kihúzni teljességgel nem lehet.

Klauzál: Mutogatta a redactióból, hogy csupa jelenségekből lehet elmarasztaló itéletet hozni. Vélekedése szerint is nem lehet a jelenségeknek semmi érvényességet sem adni, de annyi érvényességet adni csakugyan nem kiván, hogy csupán azokon elmarasztaló itélet alapíttathassék. Mert három-négy zérusból magába sohasem lesz egy.

Andrássy: A büntett elkövetése miképen bizonyíttassék, nincs kifejezve, de lehet kifejezni, kell is. A két nem érvényes tanut kihagyni kivánja, mert ezeknek vallomása a sértett fél vallomásával soha sem tehet próbát.

Pulszky: Más a corpus delicti, más pedig a tényálladék. Igen sok véteknél nincs is corpus delicti, de tényálladék, azaz hogy a bűn elkövettetik, mindenütt van. Csak azért szól hozzá, hogy a lehetőségig logica legyen a munkálatban. Részéről nem lévén bizodalma az állandó s nevezett birságokhoz, sem a bizonyítási theoriához, teljes bizodalmát csupán az esküdtszékekbe helyezheti.

Personalis: Ha bizonyítási theoriát adunk a birságok eleibe, és mégis azt mondanánk, hogy subjectiv meggyőződése szerint itéljen, igen bajos helyzetbe tennénk a birákat. Azért kell a bizonyítási theoriát úgy szerkeszteni, hogy azon meggyőződés alapulhasson.

Zsedényi: A 438-dik §-ban hozzá lehetne tenni »megvallás, szemle, két vagy több tanú vallomásából törvényesen bizonyosnak ismertetett«, vagy az illető §-okra lehetne hivatkozni. Ezzel összehangzó módosítást javallott a 439. §-ban is.

Nitzky: A két nem teljes érvényességű tanu vallomására, a ki tébolyodott vagy rossz ember is lehet, elmarasztaló itéletet nem állapíthatni.

Beöthy: Nem értetik itt a tébolyodott vagy rossz ember, hanem atyafi vagy törvényes időt még nem ért gyermek tanu.

Personalis: Ha ily értelemben fejeztetne ki a nem teljes érvényességű tanu, megeshetne a közeledés vagy egyetértés.

Zsedényi: Magyarázta, mily értelemben vette a redactióba a nem teljes érvényességű tanut.

Andrássy: Azt kivánná kifejezni, hogy a 439-dik §-ban a 2-dik ponthoz még más két pontnak kell járulni. *(Jó lesz, jó! Így fog kifejeztetni.)*

Zarka: Olvasta a 440. és 441. §-okat.

Personalis: A 441. §-t károsnak nézi a bíróra nézve. Ha a törvény kimondja, hogy ez vagy amaz teljes próba, kötelesség a büntetést kimondani. A lelkiismeretével nem alkudozhat, sem elérzékenyülésből birói kötelességét át nem hághatja.

Andrássy: A meggyőződést nem lehet erőltetni; azért nem mondhatjuk a bizonyítási theoriában obligative: ez vagy ama próba mellett elmarasztalni tartozik, csak azt, hogy elmarasztalhat. *(Marad.)*

Zarka: Olvasta a XIX. fejezetet, a 442. §-t.

B. Eötvös: Az egész bizonyítási theoriába azon vezérfonalat látja beszőve, hogy a vádlott elmarasztására némely biztosítások kivántatnak meg, a vádlott felmentésére ellenben elégnek tartatott a biró subjectiv meggyőződése. Ennek folytában kivánná, hogy a felső biró könnyíthesse az első biró itéletét, de ne nehezebbíthesse.

Personalis: A feljebbvitel eszméjével ellenkezne. A per bővebb ellátás végett vitetik feljebb. *(Úgy van, úgy! Marad.)*

Zarka: Olvasta a 443., 444. és 455. §-okat. *(Felfüggesztve hagyatott.)*

Olvasta a 446. és 447. §-okat.

Deák: A 3-dik és 4-dik pontban kitett hiányok bizony a dolog meritumába vágnak. A feljebbviteli felsőbb biró előtt másként áll a dolog, mint az első biró előtt, mert a

felsőbb biró sem a vádlottat, sem a tanukat nem látja. A 3-dik és 4-dik pontot kihagyni kivánja.

Personalis: A 3-dik és 4-dik pont kihagyatik, de az 5-dik pontba az »eljárás nyilvánossága« után és más törvényszabta »szabályok« stb. hozzá tétetik.

Zarka: Olvasta a 448., 449., 450., 451., 452., 453., 454. és 455. §-okat. *(Némely szókban módosíttatott.)*

Personalis: A 454-dik §-t kihagyni kellene. *(Úgy van, úgy! Kimarad.)*

Zarka: Olvasta a 456-dik §-t.

Deák: Ha a felterjesztett irományok per extensum nem referáltatnának, subruáltatna az, a mi az első birót subjective meggyőzte. Azért meggyőzte a 456-dik §-t.

Andrássy: Minden birónak legyen jussa kivánni, hogy a feljebb hozott per egész kiterjedésében olvastassék fel. De ha e nélkül is szerezhet subjectiv megyőződést magának, ezt tehesse némely irományok felolvasása nélkül is.

B. Eötvös: Mutogatta, mily káros a per extractum leendő referálás és mily kevéssé lenne biztosítva kivált a vádlott állapota.

Deák: Nálunk eddig is a biró bizonyos szokás által megállapított bizonyítási szabályok szerint itélt. Az nem ok, hogy a mint proponálva van, ki nem vihető; a feljebbviteli itélőszékek nem fogják győzni, mert ezen segíthet a törvényhozás, vagy a principium, vagy a procedura megváltoztatásával, vagy több feljebbviteli bíróság alkotásával. A 456. §-t megtartani kivánja.

Zsedényi: A szerkezetet védte.

Personalis: Marad a szerkesztés. Többire folytatni fogjuk.

Január 16-dikán 1843.

Personalis: Következik a 457-dik §.

Zarka: Olvasta a 457. §-t. *(A második része a kárpótlás iránt a codexig függőben hagyatott.)*

Olvasta 458., 459., 460., 461., 462., 463., 464. és 465. §-okat. *(Meghagyattak.)*

Olvasta a XX. fejezetet a végrehajtásról, a 466., 467., 468., 469., 470. és 471. §-okat.

Klauzál: A megitélt kár és perbeli költségek a betáblázott követeléseket meg nem előzhetik a hitelbiztosítási törvények sérelme nélkül; a be nem táblázott adósságokat ám előzzék meg.

Pulszky: A hitelbiztosítási törvények megváltoztatása nincs reánk bizva. Egyetért Klauzállal. A concursusról szoló szabályokat a criminális törvényben meg nem változtathatjuk.

Zsedényi: A redactiót védelmezte.

Klauzál: Jó lenne az alválasztmányt megbizni, hogy a hitelbiztosítási törvények figyelembe vételével készítsen új javaslatot. Mert még a be nem táblázott adósságok előtt is bajos elsőbbséget adni a kárpótlásnak.

Bezerédy István: Szinte nem kiván a büntető perből eredt kárpótlásnak s költségeknek elsőbbséget adni a betáblázott, sőt a be nem táblázott adósságok előtt.

Zsedényi: A kárpótlásra nézve jónak látná a bűntett elkövettetésének idejét venni fel szabályul.

Personalis: Az elmarasztalási itélet felér a betáblázással; azaz az itélethozás után betáblázott adósságok előtt birhat elsőbbséggel a megitélt kárpótlás.

Zarka: Szükségesnek látja, hogy itt a kárpótlás categoriájáról az időhöz képest törvényes provisio tétessék. Az itélethozás után betáblázott adósságokat minden esetre megelőzheti a kárpótlás.

B. Eötvös: Szerénytelenségnek tartaná, ha itt ellenkezőt javallanának, mint a mit a hitelbiztosító törvények rendeltek. Legfeljebb a motivatio közben tehetnénk figyelmessé az országgyűlést, hogy a büntető perből eredt kárpótlásra s költségekre nézve hiányosság létezik a hitelbiztosítási törvényekben.

Klauzál: Proponáljon az alválasztmány új szerkesztést.

Nitzky: A büntető perből eredt kárpótlást egy categoriába teszi a tiszteknek számadásaikból eredt convictiva summákkal, mert ez sem egyéb mint eltulajdonítás. Az időszerinti megkülönböztetést, melyet Zarka említett, kész elfogadni.

Palóczy: A megitélt kárpótlást és költségeket, ha elég fundus van, exequálja a biró; ha pedig a concursus forog fenn, a concursualis bíróság fogja classificálni. Itt nem szükség iránta rendelkezni.

Klauzál: Példát beszélt el, mely szerint a cancellária a fiscust a lopásból eredt kárpótlási keresetével a Bőtös concursualis perére utasította.

Personalis: Az itt előadott fontos észrevételek a jegyzőkönyvben érintetni fognak. Abból látni fogja a törvényhozás: ha szükséges-e a büntető perből eredett kárpótlásra és költségekre nézve a hitelbiztosító törvényekben módosítást tenni.

Bezerédy István: Jobb lenne javallatot terjeszteni elő, mint egyszerű jegyzőkönyvi figyelmeztetést.

Personalis: A 471-dik §. úgy fog módosíttatni: »Ha az elitéltnek tömege ellen concursus van, a megitélt kár és perbeli költségek classificatiója iránt a concursualis bíróság fog itélni.«

Bezerédy István: A 469. §-ban nem látja méltányosnak, hogy a nyomorult kárvallott ellen csak 10 év határoztassék a törvényhatóság ellen intézett kárpótlási keresetnek.

B. Eötvös: Itt sem kiván több esztendőket adni a kárvallott ellenében, mint a büntettekre nézve engedtünk vagy engedni fogunk.

Klauzál: Engedjünk 32 esztendőt. *(Jó lesz, jó! Tiz helyett 32 év tétetik.«)*

Zarka: Olvasta a 472. §-t. *(»A perbeli és végrehajtási költségek« fog módosíttatni.)*

Olvasta a 473-dik §-t. *(Marad.)*

Olvasta a XXI-dik fejezetet a perujításról, előbb a 474., 475., 476., 477., 478., 479., 480., 481., 482., 483., 484., 485., 486., 487., 488., 489., 490., 491., 492., 493., 494. és 495. §-okat.

Personalis: Észrevételképen terjeszti elő: nem lenne-e jobb vagy elég, ha általánosan fejeznénk ki, hogy a perujítás, ha felmentését reménylheti, megengedtetik. A perujítások esetei eddig sem voltak gyakoriak, és a végrehajtást úgy sem akadályoztatják.

Zsedényi: A polgárok biztosítása kívánta, hogy a vádlottra nézve korlátoltassék a perujítás. Ha a vádlóra nézve korlátoltatott, nem lehetett a megitéltre nézve is némely szabályok által nem korlátolni.

Zarka: Egyenkint olvasta a 474-dik §-t.

Lonovics: Ha a vádlott ellen a tíz tanu vallott, ha ezek közül egy-kettőre nézve megbizonyíttatna is az alibi, azaz a két tanu hitszegése, minthogy megmaradt nyolcz terhelő tanu, e miatt feloldoztatását nem kérheti. *(Úgy van, úgy! Szóbeli módosítással maradt.)*

Zarka: Olvasta a 475. §-t. *(Kimaradt.)*

Olvasta a 476-dik §-t.

Nitzky: Ha a vádlónak új bizonyítványai vannak, kérhesse a per megujítását.

Personalis: Scandalum eredhetne belőle, ha a Nitzky által előadott esetben a per ujítása meg nem engedtetnék.

B. Eötvös: Ha a perujítás megengedtetnék azon esetben is, mikor a közvádló új próbákat tudna előmutatni, meg kellene mindazon accessoriumokat is engedni, melyek a büntető perrel járnak, a bűnvizsgálatot, elzárathatást. Angliában az a hiba, ha az esküdtszék valakit felmentett, bár maga a felmentett vallja is meg, hogy a gyilkosságot, melytől felmentetett, ő követte el, még sem lehet őtet többé perbe fogni. De hogy ez nálunk ne történhessék, a 476. §. 2. pont elejét veszi.

Personalis: Hasonló esetben mind a két félre nézve hasonlónak kell lenni a törvény rendelésének. A 474. §. 4. pontjában megengedtetett az elitéltnek, hogy új próbák tekintetéből megujíthassa a pert; hasonló esetben meg kell engednünk a közvádlónak is.

Klauzál: A Felség által kinevezett birákra nézve a subjectiv meggyőződésre építeni az itéletet már magába is bajos, mégis megengedtük. De legalább a közvádlónak perujítási jussát kell megszorítani; különben a vádlottat, ha felmentetik is, örökös nyughatatlanságnak tennénk ki. A szerkesztésben kitett oknál több esetben is megengednénk az ujítást.

Nitzky: Bővebb okokkal támogatta előadott javallatát.

Bezerédy István: Attól is tart, hogy a közvádló némely próbákat szántszándékkal tart fenn a perujításra. Psychologice kívánja a redactio megtartását.

B. Vay: Nem veheti a vádlottal egyenlő helyzetben, a közvádlót.

Olgyay: A redactio mellett.

Bezerédy kanonok: A 4-dik esetet is kifejezni kívánja. Mint Nitzky.

Fábry: A redactio mellett.

Gr. Péchy: A közvádlónak nem kíván új próbák mellett perujítást engedni.

Personalis: Úgy látszik, a többség a szerkezetet tartja meg.

Zarka: Olvasta a 477., 478., 479., 480., 481., 482., 483., 484., 485., 486., 487., 488., 489., 490., 491. 492. §-okat. *(Ha a per a felvétel útján a felsőbb itélőszékeken keresztül ment, a felmentés esetében szinte felküldetik.)*

Olvasta a 493., 494. és 495. §-okat.

Personalis: Az utolsó §-ban ki kell fejezni, hogy az ujítás az executiót fel nem függeszti.

A jövő ülés tudtul fog adatni.

Büntető törvénykönyv a bűntettekről és büntetésekről.

A) Általános rendeletek.

I. Fejezet. A jelen büntető törvénykönyv alá tartozó személyekről.
II. » A büntetések nemeiről, azok alkalmazásáról és átváltoztatásáról.
III. » A szándékosságról és vétkes vigyázatlanságról.
IV. » A bűnkisérletről és bűnhödésről.
V. » A bűnszerzőről, felbujtóról, bűnszövetségről és bűnsegédekről.
VI. » A beszámitásról.
VII. » A visszaesésről.
VIII. » Az elévülésről és kegyelmezésről.

B) **Külön rendeletek a bűntettek egyes nemeiről s azoknak büntetéséről.**

IX. Fejezet. A gyilkosságról, a szándékos emberölésről, a vétkes vigyázatlanságból elkövetett emberölésről és a gyermekölésről.
X. » Az idétlen szülés eszközléséről.
XI. » Gyermekeknek s más gyámoltalan személyeknek kitevéséről és elhagyásáról.
XII. » A súlyosabb testi sértésekről.
XIII. » A verekedésről.
XIV. » A párviadalról.
XV. » A szándékos öncsonkításról.
XVI. » Az erőszakos kényszerítésről.
XVII. » Az erőszakos letartóztatásról, ember- és gyermek rablásról.
XVIII. » Az erőszakos nemi közösködésről.
XIX. » A nőrablásról.
XX. » A több feleségüségről és több férjüségről.
XXI. » A házasságtörésről.
XXII. » A vérfertőztetésről és egyéb bujaságbeli bűntettekről.
XXIII. » Az alakosságról és vérárulásról.
XXIV. » A hamis tanuságról és hamis esküről.
XXV. » A hamis feladásról.
XXVI. » Az álnok gyanusításról.
XXVII. » A rágalomról, becsületsértésekről és a súlyosabb testi fájdalmat okozó erőszakos cselekvésekről.
XXVIII. » A fenyítési jognak gyakorlásában elkövetett visszaélésekről.
XXIX. » Nyilvános erőszakoskodásról.
XXX. » A lopásról.
XXXI. » A sikkasztásról.
XXXII. » A talált vagyon vissza nem adásáról.
XXXIII. » A rablásról.
XXXIV. » A zsarolásról.
XXXV. » A hamisításról.

Februárius 8-dikán 1843.

Ország birája: Már most következne tanácskozás alá a büntető törvénykönyv.

Zarka: Olvasta az I-ső fejezetet elébb egészen, azután az 1-ső §-t.

Ország birája: Nem szélesebb értelmű-e ezen §., mint kellene; lehet oly cselekedet, mely nem büntett, mégis büntetést von maga után.

Pulszky: Itt ezen §. csak azt fejezi ki, hogy törvény rendeletén kívül senkit sem lehet büntetni.

Personalis: P. o. a violentia, emenda linguae büntetést von maga után, pedig nem büntett; szorosabb értelmű kifejezést kiván.

Klauzál: A redactiót pártolá, figyelemmel volt az alválasztmány ezen ellenvetésre is.

Andrássy: Ezen §. értelme szélesebb és tovább ható, mint a büntető törvénykönyv feladata hathat. Tovább hat, mint az országos választmány kiküldetése.

Bezerédy István: A redactio mellett; az mindegy, akár positive, akár negative fejezzük ki, mert: negatio unius, est positio alterius, és megfordítva.

Deák: Kivált criminál codexbe nem könnyű a redactiót változtatni. Ezen redactio azt fejezi ki rövidebben, a mit a badeni igen jeles férfiak által készített büntető törvénykönyvben kifejezve olvashatni.

Pulszky: Úgy látszik, azok, kiknek a redactio nem tetszik, azt kivánnák, hogy a törvény rendeletén kívül is lehessen valakit büntetni, már pedig azt constitutionális országban kivánni nem lehet. Különben nincs legkisebb szükség a büntető törvénykönyvre.

Zsedényi: Abban, hogy csak a törvény rendelése szerint büntethessen valaki, megegyez, de ezen redactio szélesebb értelmű; ezt kivánná a badeni szerint megszorítani.

Pázmándy: Eleintén magának is ezen scrupulusa volt, de a magyarázat eloszlatta. Azt lehetne nagyobb világossággal tenni: »rendel a polgári és büntetőtörvény.«

Deák: Jobban lehet hozzászólani, ha az ellenvélemény redactióban fejeztetne ki, mert épen a büntetőtörvényben a szó az, a mi megöl. Csak ha szót szó mellé téve láthatja, akkor állhat reá vagy nem.

Klauzál: Ezen első paragraphus a habeas corpus acta, a polgárok biztosítására az önkény ellen.

Ország birája: A büntető törvénykönyv feladatát

felülmúlja az ilyen igen általános kifejezésü rendelkezés; ez nem ide való.

Zsedényi: Ezen redactiót javallotta: a jelen törvénykönyv rendelete alá mindazon cselekvés vagy mulasztás tartozik, mely ellen büntetést rendel a jelen büntető törvénykönyv.

Andrássy: A következő szerkezetet javallotta: minden cselekvés vagy mulasztás csak annyiban eshet criminaliter vagy rendőrileg büntetés alá, mennyiben az ellen a büntető törvénykönyv büntetést rendel.

Klauzál: Mind a két javallatban egy hátulsó ajtócskát lát, melyen az önkény — melyet mi kirekeszteni óhajtunk — becsuszhat.

B. Eötvös: A polgárok biztosítására nézve czélszerűbbnek tartja a redactiót, melyet az alválasztmány javallott. Mind a két redactióban hiányzik azon eszme, hogy oly cselekvés, melyre a törvény büntetést nem rendel, büntetés alá nem vonathatik.

Personalis: A redactióban megnyugszik, ha ezen szónak »büntetés alá« azon értelem adatik »poena criminalis«; így nem lenne kelletinél szélesebb értelme.

Bezerédy: Minden redactio rossz, melyben a grammaticai interpretatión kívül más interpretatiónak kapu nyittatik, vagy ajtócska hagyatott.

Ország birája: Megnyugszik abban, hogy bűntettnek más ne tekintessék, csak a mire a jelen büntető törvénykönyv büntetést szab, abba is, hogy a büntetőtörvényben kiszabott büntetésen kívül más büntetéssel senki ne büntettethessék.

Pulszky: A két szerkezet, mely Zsedényi és Andrássy által javaltatott, nem elégíti ki, mert a *semmi* őt ki nem elégítheti.

B. Vay: A redactiót nem akarja, mert kelletinél szélesebb értelmű. Itt elégnek tartaná annyit kifejezni, hogy senkit criminaliter büntetni, semmiért criminaliter büntetni és más módon büntetni nem lehet, mint a ki ellen, mire s mily büntetést jelen büntető törvénykönyv rendel.

Bezerédy István: Attól fél, hogy majd civilis fiscális actio útján csúszik be az önkény, ha a büntető törvénykönyvre szoríttatna ezen §. értelme.

Ország birája: Inkább aggodalmat nevel, mint szüntet a Bezerédy előadása, mert ő oly polgári büntetéseket is akar ezen §. által eltörölni, melyek a büntető törvénykönyvbe nem tartoznak s az országos választmány kiküldetésén túl mennek.

Hertelendy M.: A redactio mellett.

Gr. Péchy: A mennyiben a redactio túlhat és tovább megy, mint az országos választmány kiküldetése, annyiban azt megszorítani kivánná.

Tihanyi: Így kivánná kifejezni: bármely cselekvés vagy mulasztás csak annyiban tekintethetik bűntettnek és vonathatik büntetés alá, a mennyiben az ellen büntetést rendel a jelen törvény.

Zoltán: A redactio mellett.

B. Eötvös: Attól fél, hogy ex analogia legum majd más büntetések is erednek, azért pártolja a redactiót.

Nitzky: A mi kiküldetésünkön túl megy, az nem ide való. A b. Vay véleményében megnyugszik.

Klauzál: Továbbá is a redactio mellett.

Ország birája: Magyarázta, mint történik, hogy néha temere litigantis büntetést itél a hétszemélyű tábla, néha nem.

Bezerédy kanonok: Nem nyugszik meg az alválasztmány redactiójában; azzal még az egyházi fegyelem ellen is védelmezhetné magát valaki, s úgy is még egy pótló articulusra leszen szükség.

B. Wenkheim: Az alválasztmányi szerkesztés mellett.

Falóczy: A redactio mellett.

Hertelendy főispán, Gyurcsányi, Busán, Gönczy, Fogthüy és többen az elnöki előadás mellett.

Ország birája: A többség a Tihanyi redactióját fogadja el.

Zarka: Olvasta a 2-dik §-t.

Ország birája: A határőrző sereg iránt a felmentésbe kellene érintést tenni, nem itt. A szabadsággal otthon lévő katonák a zászló alatt szolgálnak.

Deák: A határőrzőkre nézve, ha meg nem állana az alválasztmány szerkezete, különvéleményt kénytelen adni.

Pázmándy: A szabadsággal haza eresztett közkato-

nák rendeltessenek a polgári hatóság alá; eddig is megtörtént ez néha.

Bezerédy István: A redactio mellett.

Klauzál: A határőrző seregre nézve ragaszkodik a redactióhoz. A szabadsággal haza eresztett katonatiszt és közember közt különbséget kell tenni.

Andrássy: A szabadsággal haza eresztett katonák maradjanak ki. A határőrző sereg a szerkezetben megmaradhat. *(Jó lesz, jó!)*

Ország birája: A határőrző sereg benn marad a szerkezetben. A »szabadsággal elbocsátott« katonák ellenben kihagyatnak.

Február 9-dikén 1843.

Ország birája: Következik a 2-dik §. negyedik pontja az egyházi személyekről.

Zarka: Olvasta a 2-dik §. utolsó pontját.

Lonovits: Az ezen pontban foglalt elvet a papságra nézve kiméletesebben és némileg enyhítőbben óhajtaná kifejeztetni. Mert ha így maradna, az egyháziak tekintélye csonkulna s hivatali hatásuk kisebbülne. A kisebb kihágások és vétkek tartoznának az egyházi fegyelem és bíróság alá; ha nagyobb büntett forog fenn, a bűnvizsgálat az esperes közbenjöttével történjen; ha büntető pert kellene elrendelni, ekkor a vádlevél és bűnvizsgálat közöltessék a megyés püspökökkel, s ha eleibe tartozónak állítaná a vétség megitélését, a fori competentia felett itéljen a septemviratus.

Personalis: A rendőri kihágásokat lehetne az egyházi biráskodásra bízni, a bűnvizsgálat essen meg az esperes közbenjöttével, a ki a püspököt is tudósíthatja, de a büntettek között határvonalt húzni nehéz, csaknem lehetetlen, s a biráskodást már a büntettek felett bajos az egyházi bíróságra bízni, azonban megnyugszik, hogy a fori competentia felett a hétszemélyes tábla döntsön.

Deák: A rendőri kihágások feletti biráskodást az egyháziakra nézve kire bízzuk: hagyjuk akkorra, ha pontonként veszszük fel a rendőri kihágásokat. A büntettekre nézve

a rendes büntető törvényszékek alól nem lehet kivenni az általános határozat megváltoztatása nélkül. A fori competentia elitélődik a perbefogás alkalmával, ettől lehetne feljebbvitelt engedni az egyháziaknak. A bűnvizsgálatnál jelen lehet az odarendelendő egyházi személy, de nem úgy mint bűnvizsgáló.

Personalis: Jobb lenne a septemviratusra bízni a fori competentia feletti itélést, mint a perbefogó székre.

B. Eötvös: A fori competentia abból ered, hogy ha az egyik azt állítja, hogy egyházi fegyelem alá tartozó a kérdés alatti eset, a másik hogy büntett: ekkor a jurisdictio feletti kérdés adja elő magát. A két jurisdictio közti kérdés, mint az eljárásban van határozva, döntessék el a septemviratus által. Egyébiránt is mint Deák.

Klauzál: Szinte mint Deák és báró Eötvös.

Bezerédy kanonok: Bővebb okokkal támogatta a Lonovits előadását, különösen, hogy az egyházi személy mint bűnvizsgáló társ, nem mint tanu legyen jelen.

B. Vay: A bűnvizsgálaton jelen légyen az egyházi személy mint vizsgáló társ, hogy a megyés püspöknek vagy a maga előljáróságának feljelenthesse, mert csak így jöhet s támadhat a jurisdiction collisiója; de az egyházi személy késedelme ne hátráltathassa a vizsgálatot.

Ország birája: Óhajtotta volna, hogy a kisebb büntettek között és a nagyobb között vonal vonattassék, de ha azt az általános határozat már eldöntötte, abban megnyugodni kénytelen. De az eljárásbeli figyelmet s kímélést az egyháziak iránt az általános határozat nemcsak megengedi, hanem rendeli is.

Zsedényi: A bűnvizsgálatot a jelen levő egyházi személy adja be a bűnvizsgálónak; ha az esetet egyházi fegyelem alá tartozónak véli, ez iránti nyilatkozatát beadja és a perbefogó szék itéljen felette s ez feljebb vitethessék a septemviratusra.

Andrássy: Ezen esetben nyilvánságos conflictus jurisdictionumot lát, s mint ilyen felett itéljen a septemviratus.

Personalis: Ily értelemben megnyugszik.

Ország birája: Ily értelemben, úgy látszik, megnyugszik a többség, — »és egyéb kihágások« — felfüggesztetik, mint Deák előadta.

Zarka: Olvasta a 3-ik §-t. *(Megmarad.)*

Olvasta a 4-dik §-t.

Ország birája: A külföldiekkel kötött tractatusokat nem lehet ignorálni, s azokra figyelmezni szükség.

Deák: Ha a tractatusok az ország tudtával köttetnek, azokra figyelemmel leszünk, kivált ha a nemzet hozzájárultával készültek.

Nitzky: A consilium útján currentáltatni szoktak az ily tractatusok.

Gr. Péchy: Példáját mutatta, hogy az ilyen tractatusok más büntető codexben is kivételbe tétettek.

B. Vay: Épen a külföldön utazó magyarok érdekében kivánná. A tractatusok kivételével hagyná meg, vagy csak a belföldiekre szorítaná ezen §-t.

Klauzál, báró Eötvös: A redactio mellett.

Ország birája: Ha a tractatusokat említeni nem kívánjuk, szorítsuk a belföldiekre.

Personalis: Sok időt fog elvonni az országgyűlésen, ha itt a tractatusokat ignorálják.

Olgyay, Pázmándy, Bezerédy: A redactio mellett.

Lányi: A tractatust megemlítené. *(Maradjon.)*

Ország birája: A szólók többsége megtartja az alválasztmány szerkezetét.

Zarka: Olvasta az 5. és 6-dik §-t. *(Megmarad.)*

Olvasta a 7-dik §-t.

B. Vay: Esetet adott elő, mely a bádeni codex szerint büntetést von maga után. *(Jó lesz, jó! Elfogadtatott.)*

Zarka: Olvasta a 8-dik §-t. *(»Ha később másra büntetést rendelnének«, be fog iktattatni.)*

Olvasta a 9-dik §-t. *(A fogságra ítéltettek, ha vétenek, a börtönrendszeri fegyelem alá esnek a birói ítélet értelme szerint.)*

Olvasta a 10-dik §-t. *(Az ítélet kihirdetésétől kezdődik.)*

Olvasta a 11-dik §-t; úgy a 12., 13., 14., 15. és 16. §-okat.

Pázmándy: Ha a kárpótlásban elmarasztott vétkes

később tesz vagyonra szert, ebből is meg lehessen venni a kárpótlást.

Deák: Az executióról szóló §-ba kitétethetik. *(Jó lesz, jó! Ott ki fog fejeztetni.)*

Zarka: Olvasta a 17., 18., 19., 20., 21., 22., 23., 24., 25., 26., 27., 28., 29., 30. és 31. §-okat. *(»A gyámjának« kihagyatik.)*

Olvasta a 32., 33., 34., 35. és 36. §-okat. *(Meghagyattak.)*

Olvasta a III-dik fejezetben a szándékosságról és vétkes vigyázatlanságról a 37., 38., 39., 40., 41., 42., 43. és 44. §-okat. *(Megmaradtak.)*

Ország birája: Folytatni fogjuk.

Február 10-én 1843.

Ország birája: Következik a IV-dik fejezet.

Zarka: Olvasta a 45., 46. és 47-dik §-okat.

Ország birája: Az előkészület úgy tekintethetne, mint bűnkezdés.

Deák: Ha az előkészület magában még bűntettet nem foglal, azért nem büntettetik, hogy a visszalépés mennél előbb könnyíttessék. Megmagyarázta, mint eredett ezen alválasztmány javallata, mint figyelmeztette professor Mittermaier, hogy a bűnkezdésre különös figyelemmel, úgy mint a bűn bevégeztére lennének és a bevégzésre nézve az egyes büntetteknél tennék ki, mikor tekintessék a bűntett bevégezettnek.

Ország birája: Attól tart, hogy ezen kifejezés »vagy a ki a büntettet elkezdette ugyan« — prókátori fogásokra ad alkalmat.

Fulszky: A német criminalisták három különböztetést említenek: »Vorbereitung, näherer und entfernter Versuch«; ezek büntetlenül hagyják, ha az előkészülettől vagy kezdéstől magától áll el a tettes.

Gr. Péchy: Felovassa a bádeni büntető törvénykönyv azon §-át, melyből következtette, hogy a ki a büntettet elkezdette, büntetés nélkül nem maradhatna.

B. Vay: Mutatta német büntetőtörvénykönyvből, hogy

az elkezdés, ha önként állott is el attól, a nagyobb bűntetteknél büntetés nélkül nem hagyatik.

Deák: Újabb magyarázattal védelmezte a szerkezetet. Némely bűntetteknél nem is lehet a bűnkisérlet, másoknál, mint a felségsértésnél, a kisérlet consummatio, a többi bűntetteknél érintettek a büntetéseikkel együtt.

Personalis: Az egész 47-dik §-t ki lehetne hagyni és a 48-dik §-ba a bűnkisérlethez csatolni a bűnkezdést is.

Klauzál: A 47-dik §-t kihagyni azért nem lehet, mert abban van az elnök ő excellentiája scrupulusán kívül más idea is, a mely más §-okban kifejezve nincsen; továbbá is a redactiót kivánja megtartani.

Personalis: Az elkezdés, ha a tettes önként áll is el attól, ha büntetlenül marad, ingerel a büntett elkövetésére vagy ujolagos megkezdésére; azért nem hagyná egészen büntetlenül.

B. Eötvös: Ha a bűnkezdés olyan, mely magában még nem bűntett; ha önként eláll tőle, nem büntettethetik; a szándék, melytől önként elállott, szinte nem büntethető; különben a gondolatért büntettetnék, mely hatásunk körét meghaladja.

Busán: Ezen szavakat »vagy a bűntettet elkezdette ugyan, de annak folytatásától s bevégzésétől szabad akaratból önként ismét elállott«, kihagyná ezen szakaszból.

Deák: A báró Eötvös okoskodását védte; ezen §-hoz annyira ragaszkodik és igazsága felől annyira meg van győződve, hogy ha mást határozna a többség, különvéleményt lenne kénytelen adni.

Ország birája: Csupa szándékot büntetni nem kiván. Fejeztessék ki ezen §-ban e helyett, »a bűntettet elkezdette ugyan« az, a mit a német büntető törvénykönyvek ezen szóval Versuchs-Handlung fejeznek ki; ekkor meg lészen nyugtatva.

Andrássy: Ha a bűnkezdés, ha attól önként eláll is, büntetlenül hagyatik, igen tág kapu nyittatna a bűnkezdés ismétlésére, sőt az elkövetésre; azért ezt kihagyná.

B. Eötvös: Előbbeni előadását magyarázta, hogy az által sérteni nem akart. Azután az Andrássy előadását czáfolta.

Ország birája: A szándékot csak akkor lehet büntetni, ha cselekedetbe vagy mulasztásba ment által.

Zsedényi: Ha így tétetne »vagy ki távoli bűnkisérletet követett ugyan el«, jobban kifejeznénk a német büntető törvénykönyvek eszméjét.

Andrássy: Mutogatta, mily káros hatású lenne, ha a bünkezdés, ha attól eláll, büntetlenül hagyatna.

Nitzky: Előadta, hogy a kérdés alatti esetet az 1790. kirendelt országos választmány úgy vette fel, nimis alleviatur.

Ország birája: Úgy lehetne módosítani »vagy a ki oly cselekedetet vagy mulasztást követett el, mely bűnkezdésnek tekintethetnék« s alól is a »cselekedet« mellé a »mulasztás« is hozzá tétethetne. *(Jó lesz, jó! Így fog módosíttatni.)*

Zarka: Olvasta a 48. és 49. §-t. *(Megmarad.)*

Olvasta az V. fejezetet, nevezetesen az 50. és 51. §-t.

Ország birája: Ezen két szó »s határozottan kijelelt« kimaradhatna mint szükségtelen.

Deák: A radactiót pártolá.

Zsedényi: Az elnöki kihagyás mellett.

Klauzál: A világos értelmű törvény a rosz biráknak szükséges. Legkönnyebb lenne azt mondani: eltemetvén az esküdtbirákat, az állandó birák itéljenek minden büntett felett belátásuk szerint. Mikor az esküdtbirák elvettettek, az mondatott: definiáltassanak a vétkek mennél jobban, hogy az önkénynek helye ne legyen; most azt kivánjuk tenni, hogy minden egyes szóért a királyi fiscus bele ne köthessen senkibe.

Ország birája: Óhajtaná, hogy itt a multra, melyre engesztelő fátyolt vont a kormány, ne mennénk vissza; úgy is azon térre senkit sem követne. Minden pontra nézve nem néz, nem lát politikus büntettest. Jobb lenne higgadt vérrel tárgyalni a tanácskozás alá vetteket.

Deák: Az az oka, hogy nem minden, de igen sok pont mögött néz politikus vétséget, mert a közelebb mult évek emlékezete igen szomorú, a mennyiben vélekedése, sőt a Karok és Rendek táblája véleménye szerint is ártatlanok szenvedtek. Itt a felbojtás definitiójába igen szükség arra vigyázni, hogy minden önkény kizárattassék. Ha itt a »hatá-

rozottan kijelelt« kihagyatik, az egész felbojtóról szóló fejezet semmit sem ér s különvéleményt kénytelen adni.

Ország birája: Ha bent marad, nem igen leszen felbojtó. A multak említésére vissza nem tér.

Nitzky: Gyakorlati példát adott elő, s abból mutatta, hogy mily káros lenne azon szavak benhagyása; a gyilkosok és zsiványok ritkán jelelik ki határozottan mikor egymást felbojtják szándékaikra.

Personalis: A politikus vétségekre felbojtókról szóló §-ban úgy is benne van, ott kész meghagyni is »a határozottan kijelelt« szavakat, de az általános §-ban nem kívánja meghagyni. Igen sok felbojtó kerülné ki a büntetést.

Ország birája: A tárgy fontos lévén, az idő előhaladván, folytatni fogjuk.

Február 11-dikén 1843.

Ország birája: Aggodalma azon alapul, hogy az 51-dik §-ba ezen szavak »határozottan kijelelt« subjective vétetik. Lehet oly sok eset, melyben világos a felbojtás, de azt nem lehet megbizonyítani, hogy a felbojtó fél határozottan kijelelte légyen. A más codexek csak így fejezik ki a kérdésbeli eszmét: ein beistimmtes Verbrechen, de a szerkesztés tovább megy. Mert ezt teszi: Durch den Thäter bestimmt bezeichnetes Verbrechen. Az első, ha jól kifejeztetnék, megnyugodna, de a mostani széles értelmű kifejezésbe nem nyugodhat meg.

Báró Vay: Egy külföldi büntető törvénykönyvben sem olvasta a »határozottan kijelelt« szavakkal kifejezett eszmét; kihagyná a szerkezetből.

Tihanyi: E szavakat »általa czélba vett s határozottan kijelelt« kihagyná.

Bezerédy kanonok: Hogy általános kifejezésekkel a kormány ellen felbojtani szabadnak ne látszassék, az egész §-t kivánná kihagyatni. Ha azt el nem érheti, a »határozottan kijelelt« kifejezést hagyja ki.

Lonovits: Mint Tihanyi.

Hertelendy főispán: A kihagyás mellett.

Nitzky: Szinte a kihagyást kivánja.

Zsedényi: »A ki valamely bűntettre szándékosan rávette« így kivánná.

Personalis: Okokkal támogatta a kihagyást.

Gyurcsányi: A kihagyás mellett.

Gr. Péchy: A kihagyást pártolá.

Gr. Nádasdy: A kihagyásra nyilatkozott.

Palóczy: A múlt országgyűlésen a Főrendek a 2-dik viszont üzenetökben javallották, hogy világos praecis értelmű törvény alkottassék. Most az alválasztmány azt kivánta teljesíteni; azért készítette ily praecis értelemmel javallatát. Emlegette a József császár uralkodását, a franczia revolutiót is. A szerkezetet, úgy a mint van, megtartani kivánja.

Busán: Modificatiót javallott. Ha az el nem fogadtatna, megnyugszik a Tihanyi javallotta kihagyásban.

Hertelendy: Ha tudná, hogy a 429. §-ban megmarad a »határozottan kijelelt« kifejezés, itt hajlana a kihagyásra. De erről biztosítva nem lévén, a szerkezetet megtartja a mint van.

Olgyay: A szerkezet mellett.

Fogthüy: A szerkezet pártolá.

Fábry: A szerkezet kivánja meghagyni.

B. Wenkheim: A szerkezet mellett.

Zoltán: A szerkezetet megtartja.

Gr. Pejacsevich: A szerkezet mellett.

Gr. Zichy: A szerkezet pártolá.

Gr. Károlyi: A szerkezet megtartására.

Lányi: A subsummált szavak kihagyására.

Klobucharich: A kihagyás mellett.

Hader: A kihagyásra.

Gönczy: A kihagyás mellett.

Kolárik: A kihagyásra.

Pitrof: A kihagyás mellett nyilatkozott.

Andrássy: A szerkezet meghagyása mellett.

Ország birája: A többség arra nyilatkozott, hogy e szavak »általa czélba vett s határozottan kijelelt« kihagyassanak.

Zsedényi: A szándékosságot ezen 51-dik §-ban kifejezni okvetlen szükséges.

Ország birája: Nem ellenzi, hogy azok megnyugtatására, a kik a szándékosságot kifejezni kivánják, akár a »czélba vett« meghagyassék, akár a szándékosság kifejeztessék..

Hertelelendy főispán: A szándék az *a), b), c)* és *d)* alatt ki lévén fejezve, itt az eleire tenni nem szükség.

Tihanyi: Szerkesztést javallott. *(Maradjon.)*

Ország birája: A feljebbi kihagyás mellett, hozzátétel nélkül, meghagyatik a többi.

Zarka: Olvasta az 51 §-t. s annak *a), b),* és *c)* pontjait.

Andrássy: Az *a)* pontban a »reá vett« szócskákat hihagyatni javallotta. Vagy az 56. §-ban büntetést, ha csekélyet is, rendelni arra, a ki szóval vagy irással felszólított, ha szintén reá nem vette is.

Lányi: Szinte ily értelemben nyilatkozott.

B. Vay: Felbojtó nem lehet, a hol tettes nincs, de azért nem állítja, hogy legalább kis büntetést nem érdemelne.

Ország birája: Valjon van-e arra büntetés javalva, ha a szóval vagy irásban felszólításra rá nem vette? *(Nincs; az* a), b), c) *és* d) *pontok megmaradtak.)*

Deák: Különvéleményt fog adni.

Zarka: Olvasta az 52-dik §-t. *(»A határozottan« kijelelt kihagyásával megmarad.)*

Olvasta az 53., 54. és 55-dik §-t. *(Megmarad.)*

Olvasta az 56-dik §-t.

Andrássy: Az *a)* és *d)* esetekben is kellene büntetést rendelni. A *d)* esetben lehetne szintén a *b)*-be rendelt hatodrész, az *a)*-beli esetben lehetne egytized rész.

Zsedényi: A szóval és irással tett felszólításra, ha rá nem vette, nem kiván büntetést; mert a szóvali felszólítás néha haragban, szándék nélkül is megtörténhet.

Deák: Olyan szóval vagy irással történt felszólításra, melynek következése nincsen, nem kellene büntetést rendelni. Alig van háznép, melyre ily esetet, bár később, bizonyítani nem lehetne. Igen számos lesz az ily ürügy alatti háborgatás.

Ország birája: Az *a)* pontbeli esetre $^1/_{10}$ rész, a *d)* alattira $^1/_8$ rész büntetés határoztatik.

Zarka: Olvasta az 57-dik §-t. *(Marad.)*

Olvasta az 58-dik §-t. *(Marad.)*

Olvasta az 59., 60., 61., 62. és 63-dik §-okat.

Gr. Péchy: A status czéljával ellenkezik, az oly szövetkezőt, a ki, ámbár kilépett a szövetségből, ha fel nem jelentette előre, büntetlenül hagyni. Tartozzék feljelenteni is.

Personalis: Ugyanezt bővebb okokkal támogatta.

Zsedényi: Szintén ezek szerint.

Olgyai: A szövetkező, ha kilépett is, de ha fel nem jelentette, ez által elősegítette a büntettet, azért kell büntetni.

Ország birája: A különbeni büntetésnek egy nyolczad részével fog büntettetni.

Deák: Különvéleményt fog erre is adni.

Zarka: Olvasta a 64., 65., 66., 67., 68., 69., 70., 71. és 72. §-okat. *(Megmaradtak.)*

Olvasta a VI-dik fejezetet a beszámításról, a 73. és 74-dik §-okat.

Personalis: A becsületére veszélyt hozó megtámadásnál nem lehet tettleges önvédelmet engedni.

Klauzál: Csak a tettleges és erőszakos megtámadásra, mint p. o. pofonütés, van büntetés rendelve. *(Ugy van! Megmaradt.)*

Zarka: Olvasta a 75., 76., 77., 78., 79., 80., 81. és 82. §-okat.

Ország birája: Az utolsó pontban »a helyre s időre nézve« után, bele lehetne tenni a személyre nézve is.

Klauzál: A »tárgyra«, ez alatt az is értetik. *(Jól van! Megmaradt.)*

Ország birája: Folytatni fogjuk.

Februárius 13-dikán 1843.

Ország birája: Következik a 83-dik §.

Zarka: Olvasta a 83., 84., 85., 86., 87., 88., 89. *(Kimaradt belőle valami.)*

Olvasta a 90., 91. és 92. §-okat. *(Meghagyattak.)*

Olvasta a VII-dik fejezetben a 93., 94., 95. és 96. §-okat.

B. Vay: Nehéz megfogni, mért legyen szükség a visszaesést a 94-dik §-ban kifejezett esetekre szorítani, s mért nem lenne jobb általánosan venni a visszaesést.

Zarka: Olvasta a VIII-dik fejezetben a 97., 98. és 99. §-okat.

Nitzky: Semmi a status czéljával inkább nem ellenkezik, mint a törvényben kimondani, hogy a vétek büntetlen maradhat. A vétekre nézve nem kiván elévülést; de ha csakugyan elévülésnek kell lenni, legyen 32 esztendő.

Personalis: A 32 esztendőt soknak nézi, de 10 és 20 évnél kevesebb időt az elévülésre egy vételknél sem hagyna. A 453. és 455. §-okra nézve is. *(Jó lesz, jó!)*

Ország birája: A 98-dik §-ban a 453. és 455. §-ra való hivatkozás kihagyatik.

Deák: Különvéleményt fog adni.

Zarka: Olvasta a 100., 101., 102., 103., 104., 105., 106. és 107. §-okat.

Personalis: Véleménye szerint a 105-dik §-al fejezné be ezen fejezetet.

Ország birája: Némely részben különbözik a vélekedése, a 108-dik §-ban kifejezett kivételt a 105-dik §-hoz kötné, s ez után hagyná ki a 106., 107., 109. és 111-dik §-okat. *(Jó lesz, jó! Elfogadjuk! el!)* E szerint fog módosíttatni.

Deák: Különvéleményt fog adni, veszedelmesnek tartván a megkegyelmezést az oly esetben, midőn a kormány érdekében elkövetett vétségek miatt biróilag megitélt büntetések engedtetnek el.

Zarka: Olvasta a *B)* IX-dik fejezetben a 112., 113., 114., 115., 116., 117., 118., 119., 120., 121., 122., 123., 124., 125., 126., 127., 128., 129., 130., 131., 132., 133., 134., 135. és 136. §-okat.

Personalis: A 134-dik §-ba kevés a két és illetőleg egy évi fogság, négy és két évet kiván tétetni. *(Jó lesz, jó! Így fog módosíttatni.)*

Zarka: Olvasta a 137., 138., 139., 140., 141. és 142. §-okat.

Olvasta a X. fejezetben a 143-dik §-t.

Personalis: A 143-dik §-ban két év helyett hármat kiván tétetni. *(Elfogadtatott.)*

Ország birája: A 143-dik §-ban hozzá kellene tenni, ha házasságban élő személy követi el, négy évi rabságra ítéltethetik el. *(Jó lesz, jó! Hozzá fog tétetni.)*

Zarka: Olvasta a 144., 145., 146., 147., 148., 149., 150., 151., 152., 153., 154., 155., 156., 157., 158., 159., 160., 161., 162., 163., 164. és 165. §-okat.

Olvasta a XIII. fejezetben a 166. és 167. §-okat.

Personalis: A 165-dik §-ban érinteni kellene a lelenczházakba gyermeket letévő szülék büntetlenségét is.

Klauzál: Pártolta az említést. *(Jó lesz, jó! Érintetni fog.)*

Zarka: Olvasta 168., 169., 170., 171., 172., 173., 174., 175., 176., 177. és 178. §-okat.

Personalis: »Valamely birói eljárásban« hozzá kellene tenni.

Deák: Jó lesz hozzá tenni. *(Hozzá fog tétetni.)*

Zarka: Olvasta a XIV. fejezetben a párviadalról a 179., 180. és 181. §-okat. *(Meghagyattak.)*

Olvasta a XV. fejezetben a 182. és 183. §-okat.

Olvasta a XVI. fejezetben a 184., 185., 186., 187. és 188. §-okat.

Olvasta a XVII. fejezetben a 189. és 190. §-okat.

Personalis: A *d)* pontban a fenyítési jognál fogva, szülők és gyermekek között 3 nap helyett 8 napot kellene tenni. *(Elfogadtatott.)*

Zarka: Olvasta a 191., 192., 193., 194., 195., 196., 197., 198., 199., 200., 201., 202. és 203. §-okat.

Olvasta a XVIII. fejezetben a 204., 205., 206., 207., 208., 209., 210., 211., 212. és 213. §-okat.

Olvasta a XIX. fejezetben a 214., 215., 216. és 217. §-okat.

Olvasta a XX. fejezetben a 218., 219. és 220. §-okat.

Olvasta a XXI. fejezetben a 221., 222., 223. és 224. §-okat.

Olvasta a XXII. fejezetben a 225. §-t. *(A* c) *pont végén egy helyett két évi rabság tétetik.)*

Olvasta a 226., 227., 228., 229., 230., 231., 232. és 233. §-okat.

Olvasta a XXIII. fejezetben a 234., 235., 236., 237., 238., 239. és 240. §-okat.

Olvasta a XXIV. fejezetben a 241., 242. és 243. §-okat.

Personalis: Néha egy hamis tanuvallás mindenétől megfoszt valakit; azon tekintetből kevés a 3 évi rabság maximumnak. *(Megmarad.)*

Zarka: Olvasta a 244., 245., 246., 247., 248., 249., 250., 251., 252., 253., 254., 255., 256. és 257. §-okat.

Olvasta a XXV. fejezetben a 258., 259., 260., 261., 262., 263., 264., 265. és 266. §-okat.

Olvasta a XXVI. fejezetben a 267., 268. és 269. §-okat.

Olvasta A XXVII. fejezetben a 270., 271. és 272. §-okat.

Personalis: A rágalmazásért kevés büntetés a 300 frt, ezeret, ha irásban esett, kétezeret kivánna tenni.

Deák: Ha nyilvános közbotránkozással történt a rágalmazás, vétessék közkereset alá. De ha nem nyilvánosan, nem közbotránkozással esett, privát keresetre hagyandó.

Personalis: A 271. §-t azzal »a ki szavainak valóságát bebizonyítja« bezárná, s a többit mind kihagyná.

Deák: Municipális jussainknál fogva a választások alkalmával rendszerint szőnyegen van s beszélgetés tárgya az elválasztandók charactere. Ha a 271-dik §-ból mind kihagynánk, a mit Personalis ő excellentiája kiván, kiöntenénk vizzel a gyermeket is.

Andrássy: A 271-dik §-ra nézve egyetért Deákkal. A hirlapoknak censuralis szabály szerint is szabad egyes individuumok tettét megrónvi. A 270-dik §-ban nagyobb büntetést kiván. *(Helyes.)*

Ország birája: A 270. §-ban a rágalmazás büntetésének maximuma, ha szóval követtetett el, hatszáz forintban állapíttatik meg. A 272-dik §-ban a becsületsértés büntetése 400 frtra emeltetik, a 274-dikben felével.

Zarka: Olvasta a 273., 274., 275., 276., 277., 278. és 279. §-okat. *(»Kétszeres mértékig« helyett »felével súlyosíthatik.«)*

Olvasta a 280., 281., 282., 283., 284., 285. és 286. §-okat. *(Meghagyattak.)*

Ország birája: Folytatni fogjuk.

Február 14-dikén 1843.

Ország birája: Következik a XXVIII. fejezet.

Zarka: Olvasta azon fejezetben a 287., 288., 289., 290., 291., 292. és 293. §-okat.

Olvasta a XXIX. fejezetben a 294., 295., 296. és 297. §-okat.

Busán: A jószágok erőszakos elfoglalóit is fenyíteni kivánná; a művelt Európában egyebütt mindenütt tiltva van. *(A szerkezet meghagyatott.)*

Zarka: Olvasta a XXX. fejezetben a 298., 299., 300., 301., 302, 303., 304., 305., 306., 307., 308., 309., 310., 311. és 312. §-okat.

Olvasta a XXXI. fejezetben a 313., 314., 315., 316., 317. és 318. §-okat.

Olvasta a XXXII. fejezetben a 319. és 320. §-okat.

Olvasta a XXXIII. fejezetben a 321., 322., 323., 324., 325., 326., 327., 328. és 329. §-okat.

Olvasta a XXXIV. fejezetben a 330., 331., 332. és 333. §-okat.

Olvasta a XXXV. fejezetben a 334., 335., 336., 337., 338. és 339. §-okat. *(Szolgálati után »oskolai« hozzá adatik.)*

Olvasta a 340., 341., 342., 343., 344., 345., 346., 347., 348., 349., 350., 351., 352., 353., 354., 355., 356. és 357. §-okat.

Olvasta a XXXVI. fejezetben a 358., 359., 360., 361., 362., 363., 364., 365. és 366. §-okat *(»A királyi pénztárt illeti« fog tétetni.)*

Olvasta a 367., 368., 369. és 370. §-okat.

Deák: Legalább a kisebb pénzhamisítások eseteit a rendes törvényhatóságok büntető törvényszékeire kellene bízni. Nevelni fogja a kir. Curia foglalatosságait.

Ország birája: Nem sok dolgot adott a kir. táblának az efféle pénzhamisítás vétsége.

Zoltán: Eddig a kisebb esetekben a megyék törvényszékei delegáltatva ítéltek.

Bezerédy, Klauzál: Nem látnak semmi nevezetes statusérdeket abban, hogy ezen vétkeket a kir. tábla ítélje.

Fulszky: A pénzhamisítást legelőször Constantin császár számította a Felségsértések közé azért, mert a Felség arczképe hamisíttatik meg, de már most egy büntető törvénykönyv sem tartja annak.

Deák: Különvéleményt fog adni. *(Maradt.)*

Zarka: Olvasta a XXXVII. fejezetben a 371., 372., 373., 374., 375. és 376. §-okat.

Olvasta a XXXVIII. fejezetben a 377., 378., 379., 380., 381., 382., 383., 384., 385. és 386. §-okat.

Olvasta a XXXIX. fejezetben a 387., 388., 389., 390., 391., 392., 393., 394., 395., 396., 397., 398. és 399. §-okat.

Personalis: A szérűn 30—40 ezer forint kárt is tehet a gyujtogató; azért kevesli, ha a kár ezer forintot meghalad, in infinitum a négy évi rabságot. *(Két és nyolcz évi fogság fog tétetni.)*

Zarka: Olvasta a 400. és 401. §-okat. *(A 400-dik §-ba egy és fél évi rabság tétetett.)*

Olvasta a 402., 403., 404. és 405. §-okat.

Olvasta a XL. fejezetben a 406. és 407. §-okat. *(A c) alatti négy évi helyett nyolcz évi fogság fog tétetni.)*

Olvasta a 408. és 409. §-okat.

Zsedényi: A tűz és víz általi károsításokon kívül még másféle károsításokat is bünvád útján kellene fenyíteni.

Deák: Okát adta, hogy a másféle károsítások privát keresetre valók.

Zarka: Olvasta a XLI. fejezetben a 410., 411., 412., 413. és 414. §-okat.

Olvasta a XLII. fejezetben a 415., 416., 417., 418., 419., 420., 421., 422. és 423. §-okat. *(Meghagyattak.)*

Olvasta a XLIII. fejezetben a 434. §-t.

B. Vay: A király hitvese és az uralkodó ház tagjai elleni ily vétségeket szintén a törvényben kivánná akár itt, akár máshol kifejeztetni.

Ország birája: Az eddigi törvények szerint több esetei vannak a felségsértésnek; de ezt mellőzve azt nyilatkoztatja ki, hogy a XLVIII. fejezetben vétségeket szintén a kir. tábla birósága alá kívánja rendeltetni.

Deák: Részéről a separatum votumában is a XLVIII-iki vétségeket a felségsértéssel ugyanazon bíróság eleibe kívánja rendeltetni.

Andrássy: A korona örökös és a királyi család tagjai ellen elkövethető vétségeket kiemelni kívánja.

Personalis: Ugyanezt okokkal pártolta.

Deák: A mennyiben a királyi család tagjainak megsértése az eddigi törvényekben kiemelve nem volt, attól tart, hogy a megyék nem mindnyájan fogadnák el, és az országgyűlésen kedvetlen vitatkozásra, surolódásra adnánk alkalmat. Még az ausztriai büntetőtörvény javaslata is csak a fejedelemre, a koronaörökösre, a Kriegs-Verweser-re terjeszti ki figyelmét, e részben Majestäts-Beleidigung-ra. Utóbb még a többi herczegek és grófok is kiemeltetni kívánnák sértéseiket.

Nitzky: Külön §-ban kívánná a kiemelést kifejezni.

Klauzál: Egyetértve Deákkal, az imputatio minden esetre nagyobb lesz és a maximumot vonja maga után. *(A 82-dik §-ba bele tétetett suppletorie »személyre« nézve.)*

Zarka: Olvasta a 425., 426., 427. és 428. §-okat.

Gr. Péchy: Oly szövetkezőkre nézve, kik önként elállottak, kevés egy évi rabság.

B. Vay: Szinte kevesli az egy évi rabságot. *(A 427. §-ba két évi rabság fog tétetni; a 428-dik §. elein egy évi rabság hagyatott.)*

Zarka: Olvasta a 429. §-t.

Ország birája és *Personalis:* Óhajtják kihagyni a »határozottan kijelelt« szavakat.

B. Vay: Itt megnyugtatás kedvéért meghagyná a »határozottan kijelelt« szavakat. *(Meghagyatott a szerkesztésre.)*

Zarka: Olvasta a 430., 431. és 432. §-okat.

Gr. Péchy: Ezen szavakat »s azt bebizonyítani is képes volt« a szerkezetből kihagyná.

Klauzál: A szent István törvényeiből vétetett. A szerkezetet kívánja megtartani.

Deák: Nem tartja jónak a visszalépést, s kéri, hogy hagyassék meg az alválasztmány által javalt szerkezet. *(Jó lesz, jó! Maradjon.)*

Ország birája: Úgy látszik, a többség ezen szavakat »s azt bebizonyítani is képes« meghagyja a szerkezetben.

B. Vay: A 72-dik §-ra való hivatkozást a szülői, gyermeki, házassági és testvéri viszonyokra kellene szorítani. *(Elfogadtatott.)*

Zarka: Olvasta a XLIV. fejezetben a 433. §-t. *(Az* a) *alatt valamely helyét, várát és a* d) *kihagyatott.)*

Deák: Ezen *d)* pontnak kihagyása tekintetében különvéleményt fog adni.

Zarka: Olvasta a 434. és 435. §-okat. *(Meghagyattak.)*

Ország birája: Folytatni fogjuk.

Február 15-dikén 1843.

Ország birája: Következik a XLV. fejezet.

Zarka: Olvasta abban a 436., 437. és 438. §-okat.

Ország birája: Ha általánosan minden törvényáthágásokat, melyeket a törvényhatóságok elkövetnek, büntetni akarja az országos választmány, akkor az is bele mehet, de ezen egy esetet kiemelhetőnek nem látja. A bíróságra nézve akkor is más törvényes bíróságot kivánna megállapítani.

Gr. Nádasdy és a *Personalis:* Az elnöki javallatot pártolák, és az egész fejezetet kihagyni kivánták. *(Maradjon ki.)*

Deák: Valamint a felségsértés vétek, úgy más részről az 1827: IV. törvényczikkely áthágása is vétek, és ezért kell arra büntetést szabni; de ha azt teszszük, hogy az említett törvény áthágása nem szabad, de ha ki általhágja, nem lesz büntetése, annyit tenne, mint a constitutiót nullificálni. A javaslat nem tulajdonít bíróságot, csak hogy az iránt határozzon, hogy az ezen törvényt áthágó tisztviselő vagy törvényhatóság közkereset alá vétessék.

Pázmándy: A Deák véleményét pártolá.

Zsedényi: Az elnöki előadás értelmét bővebb okokkal pártolá.

Ország birája: A tisztviselők- vagy törvényhatóságok kihágásait büntető fejezet úgy van javalva, hogy a passiva resistentia vagy inertia büntetés alá ne jöhessen.

Klauzál: A tettnek vétkes voltát senki sem ellenezheti, senki sem tagadja. Múlhatatlan kötelességnek tartja arra büntetést szabni. Ha a javaslatunk hiányos, kezünk alatt van, igazítsuk meg, hogy kielégítővé legyen. Oly esetben, mikor a kormány a parancsolata által, a törvényhatóság az engedelmessége által hágták át a törvényt, csak az országgyűlés rendelheti el a közkereset alá vételt. A szerkezetet megtartani kívánja.

Deák: A legtisztább indulattal munkálkodtak az alválasztmányban, s ha munkájok hiányos, nem rosszakaratjuk, hanem emberi gyarlóságuk műve. Azért fáj, ha az ország egyik legfőbb tisztviselője által gyanusíttatnak.

Ország birája: Tudják, a kik hosszas hivatali pályáján véle tanácskoztak, hogy a gyanusítás soha szokása sem volt. Emlékezteti Deákot, hogy a multkor hasonló esetben azt mondta (az állandó bíróságokról), nem a személy, hanem az institutio ellen tétetett a kifogás, úgy most is a javallat felől nyilatkozott, s nem volt szándéka sem gyanusítani, sem valakit távolról is sérteni.

Andrássy: Újabb okokkal támogatta azt, hogy ezen fejezet kihagyattassék.

Bezerédy István: Ne csodálkozzanak, ha lelkesedéssel szólunk a dologhoz. Szándékunk tiszta s fáj, ha nem úgy vétetik. A törvényczikk áll. Új, nem régi. Általhágása vétek. Büntetést kell tehát reá rendelni.

Zsedényi: Újabb okokat hozott elő, vagy az általánosan minden törvényczikkelyek áthágásának büntetésére, vagy ezen fejezet kihagyására.

Gr. Péchy: Nem látja okát, miért kelljen az 1827. évi IV. törvényczikket kiemelni. Rendeltessék büntetés minden törvény áthágására.

Nitzky: Nem lehet figyelemmel nem venni az 1546. évi XXV. törvényczikkely értelmét és tartalmát. Vagy min-

den törvényczikk áthágására rendeljünk büntetést, vagy hagyjuk ki ezen fejezetet.

Personalis: 1825-től van szerencséje a mostani elnökség alatt tanácskozni; de tiszta lelkületétől mindig távol volt a gyanusítás. Senki sem mondotta, hogy az 1827: IV. törvényczikkely áthágása nem vétek, de a büntetését nem látja a büntető törvénykönyvre tartozónak.

Zoltán: Az alválasztmány lojalitásának nagyobb jelét alig adhatta, mint ezen javallatával. A fejezetet megtartja.

Dubraviczky: A szerkesztés megtartása mellett. A közkereset alá vétel elhatározását az országgyűlésre, mint független corporatióra bizza.

Busán: Nem ellenzi, hogy a fejezet megmaradjon három feltétel mellett. 1-ször: Hogy Horvátországra nézve, minthogy insurrectiót országgyűlésen kívül is adhat, kivétel tétessék. 2-szor: Hogy más törvényáthágásokra is büntetés szabassék. 3-szor: Hogy a gyűléseken a jegyzőkönyv mellett napló is vétettessék.

Hertelendy főispán: Az elnöki előterjesztést okokkal támogatta.

Palóczy: Angol példákat beszélt el annak megmutatására, hogy törvényhatóságokat is lehet büntetni és hogy az országgyülés rendelhet közkereset alá vételt is. A szerkezetet pártolá.

Bezerédy kanonok: A fejezet kihagyása mellett.

Hertelendy: A fejezet mellett.

Olgyay: A szerkezet megtartására.

B. Eötvös: Az alválasztmány javallatának megtartása mellett.

B. Vay: Valamint az 1827: IV. törvényczikk megtartását óhajtja, szinte úgy óhajtja a municipalis jussok fentartását. Ezt látván veszélyeztetve a szerkezet által, azért pártolta az elnöki előterjesztést.

Hader: Az elnöki előterjesztés mellett.

Gönczy: Az egész XLV. fejezet kihagyására.

Lányi: A szerkezet kihagyására.

Gyurcsány: A kikagyás mellett.

Lonovics: Az elnöki előterjesztés mellett.

Gr. Károlyi: Az általános kifejezésbe meg nem nyughat. Ha egyenesen elő nem számláltatnak, inkább hagyassék ki a fejezet.

Ország birája: A többség kihagyni kivánja ezen fejezetet.

Zarka: Olvasta a XLVI. fejezetben a 439., 440., 441., 442. és 443. §-okat.

Ország birája: A polgári törvénykezésben kiadni szokott birói parancsolatokat »a rendes birák által« kiadottakra kellene szorítani. *(Jó lesz, jó!)*

Gr. Péchy: Ha a 439-dik §. úgy marad és a nem engedelmeskedés nem említtetik, inertiára nyújt alkalmat. *(A feljebbi megszorítással meghagyatott.)*

Zarka: Olvasta a XLVII. fejezetben a 444., 445., 446., 447., 448., 449., 450., 451. és 452. §-okat.

Personalis: A 450-dik §-ban még »a lázadás stb.« kellene tenni. *(Elfogadtatott.)*

Ország birája: Irásban »vagy nyomtatványban« hozzá kellene tenni. *(Elfogadtatott.)*

Zarka: Olvasta a XLVIII. fejezetben a 453. §-t.

Personalis: Kevésnek látja az ezen §-ban kifejezett vétekre javalt büntetést; eddig ez nota volt. *(Ugy van, úgy!)*

Deák: Az orosz törvénykönyvből olvasta fel, hogy a Felség személyét nem lehet sérteni.

B. Vay: Két eszendei rabságot lehetne tenni. *(Jó lesz, jó! Elfogadtatott.)*

Zarka: Olvasta a 454. §-t.

Ország birája: Egészen büntetlenül hagyni nem tanácsos, különben a visszavonás, mely gúny gyanánt is használtathatta.

Klauzál: Az oly embernek őrültnek kellene lenni. Ettől nem tartván, a szerkezetet pártolja.

Bezerédy István: A szerkezetet okokkal támogatá.

Lányi: A Felség személye annyira szent, hogy azt a szóval való sértéstől is óvni kell.

Nitzky: Büntetést kiván rá rendelni.

Andrásy: Egy esztendei fogságot kellene mint maximumot rendelni.

B. Vay: Nem szabna reá külön büntetést, hanem enyhitő körülállásnak venné.

Deák: Ha intentio injurandi nem volt, pedig a visszavonás azt mutatja, hogy nem volt szándéka sérteni, nem lehet büntetni. Ha pedig csakugyan változtatni akarják, a szándékosságtól kellene.

Zsedényi: »Ha a fenforgó körülményekből azon szándék világlik ki, hogy a király személyét sérteni akarta, csak akkor«. *(Elfogadtatott.)*

Zarka: Olvasta a 455. §-t. *(Négy év tétetett.)*

Olvasta a XLIX. fejezetben a 456., 457., 458. és 459. §-okat.

Lonovits: A 458-dik §-ban érinteni kellene az egyházi személyeket is, mikor hivatali eljárásban foglalatoskodnak.

Bezerédy kanonok: Szinte említtetni kivánná az egyházi személyeket is.

Deák: A szerkezetben benne értette az egyházi személyeket is, mert őket status-köztisztviselőknek tekinti s tartja; de ha köztisztviselőknek nem tartják magokat, úgy nem vágyhatnak több oltalomra mint más polgárok.

Lonovits: Köztisztviselőknek elismeri az egyháziakat is, de status szolgáinak nem, mert missionem = küldetésüket nem a statustól vették. *(Maradjon.)*

Klauzál: Mint Deák. *(Maradjon! A szerkezet meghagyatott.)*

Ország birája: Folytatni fogjuk.

Februárius 16-dikán 1843.

Personalis: Ország birája ő excellentiája különös fontosságú foglalatosság által lévén elfoglalva, engem bizott meg az elnökséggel. Következik az L. fejezet.

Zarka: Olvasta az L. fejezetben a 460., 461., 462., 463., 464., 465., 466., 467., 468., 469., 470. és 471. §-okat.

Olvasta az LI. fejezetben a 472., 473. és 474. §-okat.

Olvasta az LII. fejezetben a 475. és 476. §-okat.

Lonovits: Száz esztendeje körülbelül nem történt

templom elfoglalás, vagy nagyobb tettleges vallásbeli gyakorlat háborítás az ilyenekre nézve. Ha tetszik, álljon a szerkesztés; de az oly forma kisebb háborítás, ha valaki a cselédjét ennek ünnepén templomba nem ereszti, nem criminalitás, s innen kihagyandó.

Deák: Felvilágosította, mi okon tétetett a szerkezet így; és hogy aggodalom nélkül meg lehet benne nyugodni. *(Meghagyatott.)*

Zarka: Olvasta az LIII. fejezetben a 477., 478., 479., 480. és 481. §-okat.

Olvasta az LIV-dik fejezetben a 482., 483. és 484. §-okat.

Olvasta az LV. fejezetben a 485., 486., 487., 488., 489., 490., 491., 492., 493., 494., 495., 496., 497. és 498. §-okat. *(A 495. §-ba az* a) *és* b) *pontokba ok nélkül javaltatott.)*

Personalis: A 495. §. *a)* és *b)* pontjaiban a hivatalvesztést s a 6 hónapi fogságot elég lenne az első esetben a megdorgálást.

Deák: A pontok sorozatát megfordította, a Personalis javallatát elfogadta. *(Elfogadtatott.)*

Zarka: Olvasta 499., 500., 501., 502., 503. és 504. §-okat. *(»Követtetett el« tétetett.)*

Olvasta az 505., 506., 507., 508., 509., 510., 511., 512., 513., 514., 515., 516., 517., 518., 519., 520., 521. és 522. §-okat.

Personalis: »Vagyonához, és« ki kellene hagyni az 519. §-ban. *(Ki fog hagyatni.)*

Zsedényi: Az 522. §-ba bele kellene tenni a szerkezetbe: a kormányszéki tagokra nézve. *(»A polgári vagy itélő kormányszékekhez tartozó tagokra nézve a törvényes felsőbbség« fog tétetni.)*

Zarka: Olvasta az 523., 524., 525., 526., 527., 528., 529., 530., 531., 532., 533., 534., 535., 536., 537., 538., 539., 540., 541. és 542. §-okat.

Personalis: Czélszerűbb lenne a defectust mindjárt a kezesen megvenni, s ennek regressust engedni; hamarabb lesz kivánt következése.

Zoltán: A redactio mellett. *(Meghagyatott.)*

Zarka: Olvasta az 543. és 544. §-t. *(Maradt.)*

Lányi: A káromkodásra büntetést kellene rendelni.

Deák: A káromkodást részéről is erkölcstelen tettnek nézi, de a lelki művelődés nevekedésével a káromkodások esetei is fogynak. Példát is hozott elő, hogy a büntető törvénykönyvekből, okát adva, kihagyattak.

Personalis: Nem minden vidékei vannak a hazának a cultura azon a fokán, hogy a káromkodástól ez tartóztatna el. Attól tart, hogy a nép fogalma szerint botránynak fog látszatni, ha ez úttal a káromkodást egészen büntetlenül hagynánk; azért kivánná, ha csak kis fenyítéket is szabni reá. *(Jó lesz, jó.)*

Klauzál: Neveléssel kell elejét venni a káromkodásnak, nem büntetés szabással. *(Ugy van, úgy! Elmellőztetett.)*

Zarka: Olvasta az LVI. fejezetben az 545. §-t. *(Egy év fogság tétetett.)*

Olvasta az 546., 547., 548., 549., 550. és 551. §-okat.

Olvasta Az LVII. fejezetben az 552. §-t. *(Az* a) *és* b) *pontban több ellenfelnek tétetett.)*

Olvasta az 553., 554., 555., 556. és 557. §-okat.

Klauzál: Az oly ügyészt is büntetni kellene, a ki valamely álnév alatt valamely perben allegál és ugyanazon perben biráskodik is.

Nitzky: Jelesebb foglalatkozás lévén a bíróság, ezt sérti meg, ezzel él vissza. Jobb lesz a birói visszaélések s kihágások közé tenni. *(Jó lesz, jó! Oda fog tétetni.)*

Personalis: Vége lévén e szerint ezen büntető törvénykönyvnek, a rendőrit fogjuk folytatni.

Februárius 17-dikén 1843.

Ország birája: Folytassuk a tanácskozást.

Zsedényi: Benyujtja a bűnvádi eljárásban meghatározott változások javallatát az alválasztmány részéről. *(Ki fog nyomatni.)*

Zarka: Olvasta a rendőri kihágások eleibe tett bevezetést.

Olvasta a toldalékban az 1-ső §-t.

Personalis: A *d)* pontban az elszökött hibásra nézve kevés egy esztendő az elévülésre. *(Maradjon! Meghagyatott.)*

Zarka: Olvasta a 2., 3., 4., 5., 6., 7., 8., 9., 10., 11., 12., 13., 14., 15., 16., 17., 18., 19., 20., 21., 22., 23., 24., 25., 26., 27., 28., 29., 30. és 31. §-okat.

Personalis: A 30. §-ban »a közhelyeken« kihagyni kellene.

Pulszky: Azon reménységben javalta az alválasztmány így restrictive ezen §-t, hogy így több sikere lesz, mint az eddigi törvénynek volt. Még az nagy kérdés, ha privát háznál megtilthatni-e a szerencsejátékokat, a mennyiben hogy pénzét valaki ablakon kivethesse, megtiltani nem lehet. Ezen oknál fogva kívánja a redactiót megtartani.

B. Eötvös: Így inkább reménylvén sikerét, a szerkesztést pártolá.

Gr. Zichy: Veszedelmesebb a privát háznál üzött szerencsejáték a következésekre nézve; inkább a közhelyeken meg lehetne engedni.

Deák: A szerencsejáték magában nem bűntett; a status érdekét nem sérti; a privát házak viszonyaiba vegyülni ott, a hol bűntett nem forog fel, nem tanácsos. Ha közhelyen üzetik, csábra adna alkalmat a tapasztalatlanoknak, azt meg lehet s meg kell tiltani.

Personalis: A közhelyeken kívül még hozzá tenné »ki a játékot mint mesterséget űzi, vagy ki abból rendes keresetet űz«.

Deák: Azt, hogy az olyan ember veszedelmes, tagadni nem lehet, de a szerkezetbe úgy beleszőni, hogy a törvény súlya csak azt érje, és mást ne, igen nehéznek látja.

Ország birája: »A ki a maga lakásán abból rendes keresetet űz« hozzá fog adatni.

Zarka: Olvasta a 32-dik §-t.

Bezerédy: Az Istenkáromlást, mint szinte botránkozást okozó tettet, ha criminaliter nem büntettetik is, legalább itt rendőrileg fenyíttetni kivánná.

Deák: Ezen indítvány már tegnap elmellőztetett. *(Ugy van! Elmellöztetett.)*

Zarka: Olvasta a 33., 34., 35., 36., 37., 38. és 39. §-okat. *(A 33-dik §-ban »képeket, szobrokat« hozzá adatott.)*

Personalis: Fenyítést kellene arra is szabni, a ki tűzveszélykor ott áll s nem segít, vagy hidegen nézi a gyilkosságot, és azt nem igyekszik elhárítani.

Deák: Ezekre azért nem javalt az alválasztmány fenyítéket, mivel nem lehet megkülönböztetni, ki teszi azt rossz indulatból, ki pedig félénkségből, gyávaságból vagy ijedségből eredett eszén sem létében.

Bezerédy István: A büntető vagy rendőri fenyítő törvénykönyv nem lehet moralis philosophia. *(Elmellöztetett.)*

Zarka: Olvasta a rendőri eljárásról általában az 1-ső és 2-dik §-okat. *(A 3. és 4. pontjai kihagyattak.)* Az elein a toldalékban előszámlált eseteken kívül még a következő büntettek is rendőri eljárás alá tartoznak. *(3. §.* a) *és* b) *pont kihagyatott.)*

Olvasta a 4., 5., 6., 7., 8., 9. és 10. §-okat.

Personalis: A rendőri fenyítésre nézve maradna meg a szolgabiró a nemes ember birája a mezővárosokban és helységekben. A királyi városokra nézve meghagyván a territorialis bíróságot. Úgy mint a mezei rendőrségről szóló törvényben van.

Gr. Zichy: Képtelenséget lát abban, hogy a földesúr a maga jurisdictionatusa, biráskodása alá rendeltessék.

Bezeredy kanonok: A javaslat szerint a földesurat egy évi fogságra is itélhetné el a jurisdictionatusa, a földesúr pedig a jobbágyát csak 8 napi fogságra itélheti. A személynöki javaslatot pártolá. *(Jó lesz, jó! A 6-dik §.* a) *pontjában a kiváltságos helységekben stb., úgy a 8-dik §. is reflexe a mezei rendőrségről szóló törvényre fog módosíttatni.)*

Zarka: Olvasta a 11., 12. és 13. §-okat. *(»A kiváltságos« eleibe tétetik.)*

Olvasta a 14. §-t. *(Az* a) *és* b) *pont kihagyatott.)*

Olvasta a 15. §-t. *(»A kiváltságos« hozzátétetni javaltatott, s el is fogadtatott.)*

Olvasta a 16. §-t. *(»És ezen felszólítás történik« kihagyatott.)*

Olvasta a 17. és 18. §-okat.

Deák: A 18-dik §-t kihagyni javallotta, nehogy a megyék statuarius hatalma megszoríttassék, a mi eddig nem volt. Meg van győződve, hogy ha ezen 18-dik §. életbe jönne, még azon politiális rend is, a mi eddig volt, megszünne. A megyék autonomiája veszélyeztetve volt a cholera ideje alatt. Az a megye volt szerencsés, mely ellenkezőt tett a consilium rendeletével.

Ország birája: Még nem nagyon régen is, már megyei hivatalt viseltében, felterjesztették a megyék a statutumaikat a helytartó tanácsnak; csak az utóbbi években kezdett az ellenkező néhol szokásba vétetni. Ha még büntetést is kivánunk rendelni a statutumok áthágására, az alá csak úgy vetné magát, ha azt a helytartó tanács is helyben hagyta.

Klauzál: A megyék statuarius hatalmát épen kivánja fentartani, épen hagyván a kormány superinspectiói jussát is Ezt a just régen gyakorolják a megyék. Meglehet, hogy e részben a kormány némely tagjai a kormány részére kivánnának acquisitiót tenni. Csongrádi criminális perekben convinkáltattak a Curián is oly statutum áthágói, mely statutumokat a helytartó tanács nem erősített meg.

Zsedényi: Okokkal támogatta a redactiót.

Bezerédy: A statututumok úgy sem tartatnak meg, mert a helytartó tanács nem erősítette meg. A szerkezet mellett.

Deák: Nem a helytartó tanács meg nem erősítése volt az oka; a helytartó tanácsnak nem oly nagy a tekintélye, mert intézvényei nem egymásba függők, gyakran czéliránytalanok, későn érkezők. Nemcsak a statutumok, de gyakran a törvény rendelete sem tartatik meg. Ez pedig a végrehajtó hatalom hibája, mert egy részről nem szorgolta végrehajtói hatalmánál fogva eléggé, más részről pedig maga sem tartotta meg szorosan a törvényt. Csak a partium reincorporatióját említi; ez a törvényben van kimondva, meg is hivattak a mult országgyűlésre; azonban egyik főispán nem tartván a követválasztás végett gyűlést, a törvény ellenére a követ nem jelent meg s a reincorporatio máig sincs tökéletesen végrehajtva. Sajnálja, hogy ha az elnök nem kiván a 18-dik §-tól elállani, de más részről jóslani bátor-

kodik, hogy a megyék nagyobb része azt elfogadni nem fogja; ha azonban a többség megtartaná ezen 18-dik §-nak szerkezetét, kénytelen ellene különvéleményt adni.

Ország birája: Az előadottak részleteibe nem kíván ereszkedni, csupán a reincorporatióra jegyzi meg, hogy az inkább az Erdélyország aggodalmaira való gyengédebb figyelem tekintetéből haladt el. Ha a 18-dik §. kihagyatna, a megyéknek egy új jus tulajdoníttatnék, az t. i., hogy ők felsőbb jóváhagyás nélkül nemes ember ellen büntetést szabhassanak. Ez eddig nem volt, ezután sem kívánja, hogy legyen.

Bezerédy: Érzékeny okokkal támogatta a 18-dik §. kihagyását.

Nitzky: Példákkal bizonyította az elnöki előadást, és a redactiót megtartani kívánta.

Zsedényi: Okokkal támogatta a szerkesztés megtartását.

Ország birája: Nagyon előrehaladván az idő, folytatni fogjuk.

Február 18-dikán 1843.

Ország birája: Azon magánvélekedését terjeszté elő: miszerint a toldalék 39-dik §-ába iktattassék be »a köztörvényhatóságok fogják a magok kebelében a helytartó tanács felügyelete alatt megállapítani és a vége után a 18-dik §-ból ezeket tenné: »A helytartó tanács fog az illető törvények, rendeletek, és statutumok megtartására felügyelni«. *(Jó lesz, jó! Elfogadjuk. Elfogadtatott.)*

Deák: A mennyiben ezen redactio a helytartó tanácsnak azon just tulajdonítja, mintha a megyék statutumait akkor is megváltoztathatná, ha az a nyilvános törvénybe nem ütközik, ezt el nem ismerhetvén, különvéleményt fog adni.

Zarka: Olvasta a 19. §-t.

Busán: A földesurat is kivenni kívánná.

Deák: A papokat sem kellene kivenni.

Bezerédy: Okokkal támogatta a Deák nézetét.

Ország birája: Nem a papság érdekében, de a társaság érdekében, hogy t. i. az iránt való tisztelet a nyilvános eljárás által is ne csökkenjen.

Klauzál: A büntető eljárásról vont okkal támogatta a papok ki nem vételét.

Personalis: A redactiót a status érdeke iránti figyelemből kivánta megtartani.

Bezerédy kanonok: A status érdekében fekszik, hogy az egyházi tagok tiszteletben tartassanak. Hogy ez ne csökkenjen, a redactio értelmében a papokat kivétetni kivánja.

Zsedényi: A redactio megtartása mellett okokat hozott elő.

Deák: Ha a rendőri eljárás a legmagasabb hivatalokban lévő személyeknek az által, hogy alája vannak vetve, nem derogál, nem derogálhat az egyházi személyeknek se; rossz következést von maga után, ha az ugyanazon vétket vagy kihágást elkövető személyek nem egyformán, külön biró által, egyik hamarább, másik később kapják meg büntetéseiket.

Ország birája: A legnagyobb polgári hivatalt viselők személye iránti tisztelet csökkenése sincs a status oly nagy kárával összekötve, mint egyházi személyé. Igen szoros viszonyokban állanak az egyházi személyek a néppel.

Andrássy: Ha csak pénzbeli büntetések volnának a rendőri kihágásokhoz szabva, nem bánná, ha az egyházi személyek ki nem vétetnének is. De fogságbeli büntetések is lévén némely esetekben rendelve, megtartani kivánja a szerkezetet.

Pázmándy: A rendőri kihágás iránti eljárásban a panaszolt nem tartozik személyesen megjelenni; azért az alól nem kivánja az egyházi személyeket kivenni.

Bezerédy István: Nem látván abban sérelmét az egyházi rendnek, ha az a rendőrségi kihágásokra nézve a rendőri eljárás alá rendeltetik, azért nem kivánja az alól kivenni az egyházi személyeket.

Deák: Újabb okokkal támogatta elébbeni vélekedését.

Gr. Péchy: Ha az egyházi személy tekintélye csökken, vége a bizodalomnak is, mely sikeressé tette oktatását és tanítását; ez pedig nagy kár a statusra nézve. Azért kivánja a redactióban kifejezett kivételt. *(Maradjon, maradjon!)*

Palóczy: A kivétel kihagyása mellett.

Tihanyi: A helyhez kellene szorítani a kivételt, a hol t. i. a lelkész lelki tanító.

Fábry: A papokat nem kívánja kivenni a rendőri eljárás alól.

B. Wenkheim: A kihagyás mellett.

Gr. Zichy: A redactio megtartása mellett.

Lonovics: Ha kivétetnek is a papok a rendőri eljárás alól, azért az egyházi előljáróságok is szabály gyanánt fogják venni a rendőri kihágásokról szóló törvényeket.

Olgyay, Hertelendy M., Fogthüy: A kivételt kihagyni kívánnák.

Lányi, Hertelendy, gr. Károlyi, Nitzky, Gyurcsányi, Gönczy, Hader: A redactióban kifejezett kivétel meghagyása mellett.

Ország birája: A többség a redactiót megtartja.

Deák: Különvéleményt fog adni.

Zarka: Olvasta a 20., 21., 22., 23., 24., 25., 26., 27., 28., 29., 30., 31., 32. és 33. §-okat. *(Kihagyatik.)*

Olvasta a 34., 35., 36., 37., 38., 39., 40., 41., 42., 43., 44., 45., 46., 47., 48., 49., 50., 51., 52. és 53. §-okat. *(»Letartoztatási« kimarad, »vagy a vádlottnak saját lelkében történik a letartóztatás« tétetett.)*

Olvasta az 54., 55., 56., 57. és 58. §-okat.

Olvasta az 59., 60., 61., 62., 63., 64., 65., 66., 67., 68., 69., 70., 71., 72. és 73. §-okat. *(A végén »vagy tévedésből eredettnek bizonyíttatik« tétetett.)*

Olvasta a 74., 75. és 76. §-okat. *(Az elein »Midőn pedig« tétetett.)*

Olvasta a 77., 78., 79., 80., 81., 82., 83., 84., 85., 86. és 87. §-okat.

Ország birája: Elvégezvén e szerint ezt is, míg az alválasztmányok által szerkezetbe vett módosítások kinyomatva nem lesznek, addig további ülés iránt nem rendelkezhetik. Jó lenne talán az alatt itélőmester urat megbizni, hogy a »Jelentés«-nek, melyhez munkálataink csatolandók lesznek, javaslatát készítené el. Úgy véli, hogy a büntető

eljárást és a büntető törvénykönyvet illető munkaszámlát nem szükség motiválni: a börtönrendszert illetőt pedig motiválni kell. *(Jó lesz, jó!)*

Gönczy: Előterjeszti, ha nem érdemelné-e meg az országos választmány figyelmét, hogy a passus nélkül kóborló vagabundusok ellen a rendőri munkálatban semmi szabály sem határoztatott.

Ország birája: Ez azon rendszabályok közé tartozik, melyeket a törvényhatóságok fognak, a körülményekhez képest, megállapítani.

Palóczy: A 39. §. »A tolvajság, orgazdaság meggátlása tekintetéből« szavai alatt értetik.

Márczius 9-dikén 1843.

Ország birája: Vegyük fel a büntető eljárás új szerkezetét.

Zarka: Olvasta a büntető eljárás I-ső fejezetében az 1., 2., 3., 4., 5., 6. és 7. §-okat.

Olvasta a II-dik fejezetében a 8. és 9. §-okat.

Busán: A 8-dik §-ban kifejeztetni kívánja a deczember 12-diki határozat szerint, hogy a vinodolai kerületben a nem nemesek ezután szintúgy, mint a nemesek Zágráb vármegye törvényhatósága alá fognak tartozni.

Zsedényi: Ezen szavaknak »ide értvén a vinodolai kerületet is« kihagyatásával elég tétetett a határozatnak.

Busán: Szorgolta indítványa elfogadtatását.

Ország birája: A mai jegyzőkönyvben fog kifejeztetni, hogy a vinodolai kerület mind nemes, mind nem nemes lakosai Zágráb vármegye alá rendeltettek. *(Jó lesz, jó!)*

Zarka: Olvasta a III. fejezetben a 10., 11., 12., 13., 14., 15., 16., 17., 18., 19., 20., 21., 22., 23., 24. és 25. §-okat.

Fábry: Ezen szavakat »a képviselői testületből« kihagyatni kívánná. *(Jó lesz, jó!)*

Zarka: Olvasta a 26., 27. és 28. §-okat.

Olvasta a IV. fejezetben a 29., 30., 31., 32., 33., 34., 35., 36., 37. és 38. §-okat.

Olvasta az V. fejezetben a 39., 40., 41., 42., 43., 44., 45., 45., 47., 48., 49., 50. és 51. §-okat.

Olvasta A VI. fejezetben az 52., 53., 54., 55., 56., 57., 58., 59., 60., 61., 62., 63., 64., 65., 66., 67. és 68. §-okat.

Zsedényi: »A pénzhamisítás és a király személye elleni sértő kifejezések eseteiben« a szerkesztésből kimaradván, bele kellene tenni. *(Jó lesz! Bele iktattatott.)*

Zarka: Olvasta a 69., 70. és 71. §-okat.

Olvasta a VII. fejezetben a 72. §-t.

Fogthüy: A postamesterek, és más ily királyi tisztviselők, kik a kerületben laknak, s vétenek, tartozzanak a kerületi hatóságok alá. *(Ugy van, úgy! Így értetik.)*

Fábry: A királyi városok territoriális törvényhatóságát szinte fentartani kivánná.

Zarka: Olvasta a 72. §. *c)* pontjának modifikált szerkezetét, *c)* A köztisztviselők hivatalbeli visszaélései, melyek felett, ha a tisztviselő megyei, városi vagy kerületi, az illető megye, város vagy kerület itélőszéke, minden egyéb köztisztviselő nem hivatalbeli visszaélései esetében azon törvényhatóság törvényszéke itél, melynek kebelében a tisztviselő lakik.

Zarka: Olvasta a 73—95. §-okat. *(A végén ezen szavak helyett »magánkeresetnek van helye« ezen szavak tétettek: »a sértett fél panaszára van helye a közkeresetnek.«)*

Olvasta a 96—214. §-okat. *(A következő czím »A letartóztatott vagy elszánt vádlottali bánásmódról« változtatott meg.)*

Olvasta a 215—225. §-okat. *(A 215. §. végén kifejeztetik, hogy ezen §-ok a letartóztatottakra is értetnek.)*

Zsedényi: Nem látja jónak az elzárt vádlott mellé tenni a letartóztatottat.

Palóczy: Minden balértelem elmellőztetne, ha a czím így tétetne. »A bűnvizsgálat alatt álló elzárt vádlottali bánásmódról«. *(Elfogadtatott s e szerint a 215. §. végére javalt kifejezés szükségtelenné lett.)*

Zarka: Olvasta a 226—237. §-okat. *(Ebbe a »szabályai« után »szerint« tétetett.)*

Olvasta a 238—292. §-okat. Továbbá a 350—355. §-okat. Továbbá a 426—432. §-okat. Továbbá nem fordulván elő módosítás, ezen munkálat az eljárásról befejeztetett.

Ország birája: A bűnvádi eljárásról szóló munkálatot elvégezvén, a börtönrendszerben dolgozó alválasztmány munkálatába a teljes országos választmány ülésében elhatározott módosítások most nyomtattatván, mihelyest készen lesznek, ki fogja osztatni, és a jövő ülés napját hirül fogja adatni az országos választmányi tagoknak.

Márczius 16-dikán 1843.

Ország birája: Kezdjük el a börtönrendszer felett.

Falóczy: Előadta az okát, hogy ezen munkálat miért készült más alakban és más renddel, mint az elébbeni, megtartatván szorosan a jóváhagyatott szerkezet ezúttal is.

Zarka: Olvasta a 3., 5., 7., 11., 14., 18., 22., 23., 24., 25., 26., 27., 28., 29., 30., 31., 32., 33., 34., 35., 36., 37., 39., 40., 43., 51., 54., 66., 76., 85., 100., 104., 120., 121., 122., 126., 128., 131., 135., 137., 138., 150., 157., 164., 192., 193., 206., 207., 208., 234., 235., 241., 263., 264., 262—283., 296., 303., 307., 324., 325., 326., 330., 331., 337., 340., 342., 361. és 362. §-okat.

Palóczy: A 362. §-nak következésében bemutatta az építőmesterek véleményét. *(Később fog tárgyaltatni.)*

Zarka: Olvasta a 381. §-t. *(Varasd vármegye Varasd kir. várossal a 11-dik ponttól hozzá adatott.)*

Olvasta továbbá a 382., 383., 384., 385., 386. és 387. §-okat. *(Mégis jóváhagyattak.)*

Olvasta az elébbeni általános tudósításból a 16-dik lapján »Mi illeti a kerületi- és az építőmesterek véleményét.«

Zarka: Legjobbnak látná a benyújtott planumok közül az országgyülésnek azt ajánlani, melyet az alválasztmány ajánlott, elmellőzvén a radicale systhemát, inkább a paralellogrammú tervet. *(Jó lesz, jó!)*

Ország birája: A kápolnák iránti építészi vélemények is fel fognak terjesztetni a jelentéshez mellékelve az országgyülésnek.

Zarka: Olvasta a költség előleges kiszámítását.

Ország birája: Ez is a jelentésbe fog iktattatni.

Pázmándy: Benyujtá a különvéleményeket.

Lonovits: Szinte a különvéleményt nyujtá be.

Ország birája: A különvéleményeket vennénk pro relecto. *(Jó lesz, jó!)* Egyébiránt a többségnek fenmarad az a jussa, hogy ha valami észrevételt kivánna tenni a különvéleményre, azok, kik itt maradnak, a többség nevében előadhassák. *(Jó lesz!)* A jelentés felolvasása végett a jövő vasárnap márczius 19-dikén 11 órakor ülést fogunk tartani.

Márczius 19-dikén 1843.

Ország birája: Itélőmester úr fel fogja olvasni a jelentés szerkezetének javallatát.

Zarka: Olvasta az országgyűlésre ezen országos választmány által teendő jelentés szerkezetének javallatát. *(Jóváhagyatott.)*

Ország birája: A különvélemények átnézetvén, úgy találtatott, hogy mindazok, melyeket reájok nézve észrevétel gyanánt elő kellene adni, a jegyzőkönyvben kimerítve vannak, csupán egy észrevétel fordult elő, mely itt előadatott, de a jegyzőkönyvből kimaradt, nem tudhatván itélőmester úr, hogy a különvéleményben foglalt okoskodás argumentatio tárgya leend; ez az 1812. évi provisorium. Az ezen érintett argumentatióra teendő észrevétel jegyzőkönyvbe fog iktattatni. Ezt azért látta szükségesnek érinteni, hogy a jegyzőkönyvbe semmi olyas felvétetni ne látszassék, a mi itt előhozva nem volt. *(Jó lesz, jó!)* Elvégezvén e szerint az országos választmány a reá bizott munkálatot, a választmány minden tagjainak köszönetet mondott munkás fáradságokért; különösen pedig az alválasztmányokban oly mély tárgyismerettel, fáradhatlan szorgalommal munkálódott tagoknak. Megköszönte a bizodalmat, melyet tapasztalt, s azt továbbra is kikérte. *(Éljen, éljen!)*

Lonovits: Mint az egész országos választmány érzéseinek hív tolmácsa, igen szivreható kifejezésekkel köszönte Ország birája ő excellentiájának soha nem lankadó szor-

galmas fáradozását, s még a homályos dolgokban is világító szövétnek gyanánt biztosan vezető bölcsességét, melylyel az országos választmány tanácskozásait vezérlette, kérvén a Mindenhatót, hogy a királyi Felség hasznára, a nemzet dicsőségére, a haza boldogságának öregbítésére még hosszú időkig tartsa meg ő excellentiáját. *(Éljen, éljen!)*

Ez utolsó ülésben jelen voltak: Az Ország birája, Lonovits P., b. Mednyánszky, Lányi, Tihanyi, b. Vay, gr. Zichy, Szerencsy Personalis, Gyurcsányi, Zarka, Bezerédy kanonok, Busán, Andrássy, Dubraviczky, Pázmándy, Bezerédy István, Palóczy, Zsedényi, Pulszky, Klauzál, Hertelendy alispán, Gönczy, Fogthüy, Lengyel, Klobucharich.

Kérdések sorozata.*)

Azon alválasztmány, mely az 1839/40. 5-ik t. czikkben kirendelt nagyméltóságu országos választmány által, a végett küldetett ki, hogy az elveket és kérdéseket jegyezze fel, melyeknek előleges megvitatása és eldöntése a börtönrendszer s az ahoz alkalmazandó büntető törvénykönyv tervének kidolgozására elkerülhetlenül szükséges, a következő kérdéseket nézte olyanoknak, melyeknek megfejtése a későbbi részletes munkálódásra eldöntő folytonos befolyással bir, azokat elmellőzve, melyek magokban ugyan fontosak, de a részletes munkának egészére közömbösek. A börtönrendszert illetőleg, minthogy, mielőtt a börtönrendszerről szó lehetne, szükséges tudni, kinek legyen szabad s kelljen börtönöket tartani: elhatározandó lesz előlegesen azon kérdés, mely egyébként inkább a törvénykezéshez tartozik, ki gyakorolhatja a büntető hatóságot, — ennek megfejtése után, következők volnának a főkérdések: 1. Szükségesek-e a törvényhatósági börtönökön kivül még több oly kerületi börtönök, melyekbe több törvényhatóságok elitélt rabjai elzáratnak? — 2. Ha ilyes kerületi börtönök is szükségesek, milyen rendszer hozassék be ezekbe; a magányrendszer-e, a hallgató, vagy a dolgozó? — *a)* A magányrendszernek, melyben a rabok egymástól külön kamrákban folyvást elkülönözve tartatnak, oly neme fogadtassék-e el, *α)* hol a rabok dolgozni kényszeríttetnek; — vagy olyan, *β)* hol ez szabad akaratjoktól függ? — *b)* A hallgató rendszer, mely szerint a rabok éjjel külön kamrákban elkülönözvék, s nappal közös műhelyekben tökéletes hallgatás mellett dolgoznak, olyan legyen-e, *α)* melynél a magánelzárás csak fegyelmül alkalmaztatik; vagy oly,

*) L. 195. l.

β) melynél a magánelzárás itéletében kimondott büntetési fokozat? *c)* A dolgozó rendszernek, melyben a rabok, hallgatás nélkül, közös mühelyekben dolgozni kénytelenek, a neme választassék-e, hol közösek a háltermek; vagy hol *β)* külön hálkamrák vannak? 3. A vétek neme határozza-e el a raboknak kerületi börtönökbe küldetését, vagy az elzárás hosszabb ideje; vagy egyiknél az egyik, másiknál a másik körülmény? 4. Az egyes kerületi börtönöket egyes személy igazgassa-e, vagy bizottság? 5. Ki nevezze ki az egyes kerületi börtönök igazgatóságát? *a)* Azon törvényhatóság-e, melynek kebelében a kerületi fogház létez; *b)* azon törvényhatóságok összessége-e, melynek rabjai ezen börtönbe tartoznak; *c)* legyen-e középponti kinevezés; *d)* vagy pedig középponti kinevezés az illető körvényhatóságok befolyásával? 6. Ha az igazgatóságot a törvényhatóságok nevezik ki, lesz-e a középponti hatalomnak a börtönök kormányzására közvetlen befolyása, vagy ellenőrködése? 7. Ha pedig középponti lesz a kinevezés, lesz-e az illető törvényhatóságoknak a börtön kormányzására bofolyásuk és ellenőrködésük? 8. Mily rendszerhez alkalmazandók a törvényhatósági börtönök, magányrendszerhez-e, hallgatóhoz, vagy dolgozóhoz? 9. A törvényhatósági börtönöket kormányozza-e bizottság, vagy egyes személy? 10. Ki nevezze ki a törvényhatósági börtönök igazgatóságát; s ha ezt a törvényhatóság teszi, van-e a középponti hatalomnak a törvényhatósági börtönök kormányára közvetlen befolyása vagy ellenőrködése? 11. Ki bizassék meg főfelügyeléssel a börtönökre, egyes személy-e, vagy bizottság; s micsoda viszonyban álljon ez a törvényhatósági börtönökhöz? 12. Hogyha a magányrendszer munkával elfogadtatnék, kell-e a rabok munkájára nézve bizonyos szakmányt megállapítani, vagy nem? 13. A rabot illeti-e börtöni munkája árának egy része, vagy nem? 14. Egyszerre kell-e behozni a megállapitandó börtönrendszert, vagy részletenként? Mi a büntető törvénykezést illeti, a börtönök tárgyánál fel lévén már téve azon kérdés, ki gyakorolja a büntető hatóságot?

A többi elvek s kérdések sora igy következik: 1. Szükséges-e a vádlottak polgári állapotja szerint különböző illetőségi büntető bíróságok felállítása? 2. Ha a vádlottak polgári állapotja szerint ily különbség tétetnék, mi határozza el az itélő székek illetőségét; a különböző állapotu személyek büntársak? 3. Szükséges-e ily különbség megállapítása a vétségek minemüségére nézve? 4. Egyenlő itélőszékek közt mi határozza el az illetőséget? *a)* A büntett elkövetésének helye-e, vagy *b)* a vétkes elfogatásának helye, vagy *c)* a vádlottnak lakhelye? 5. Kihez tartozzék az elkövetett vétségekre nézve a rendőri nyomozás? 6. Ki teljesítse a közvádló tisztjét? 7. Vannak-e esetek, melyekben a közvádló csak a sértett fél felszólítására emelhet vádat? 8. Vannak-e esetek, melyekben a rendőri nyomozást teljesítő hatóságnak joga van házkutatásra? 9. Van-e helye a rögtöni elfogatásnak és mikor? 10. Kell-e a rögtöni elfogatás kérdésében tekintetbe venni az

elfogatandónak polgári állapotját? 11. Kinek legyen hatóságában bünvizsgálatot tenni; teheti-e ezt az illető tisztviselő öntiszténél fogva? 12. Lehet-e a bünvizsgálatot azon hatóságra bizni, mely a rendőri nyomozást teljesítette, vagy nem? 13. A vádlottnak legyen-e védelme a perbefogatás kérdésében, vagy nem? 14. Ki itéli el a perbefogatást; nagy esküdtszék? közgyülés? törvényszék? 15. Ha törvényszék, vagy közgyülés itélendi a perbefogást, van-e helye a feljebbvitelnek e kérdésben és hová? 16. Minő esetekben tagadtathatik meg a vádtottnak a szabad láboni védelem? 17. Van-e a vádlottra nézve kezességnek helye? 18. Vádló rendszer fogadtassék-e el, vagy faggató? 19. Ki itéljen a tény kérdése felett; esküdtszék-e, vagy más bíróság? 20. Ha esküdtszék állapíttatnék meg, választassék-e a törvényt alkalmaztató biró, vagy neveztessék ki? 21. Ha más bíróság kivántatnék, választott legyen-e ez vagy kinevezett? 22. Ha ily bíróság itél, elválasztatik-e a tény kérdése a törvény alkalmazásától? 23. Nyilvános legyen-e a perbeli eljárás, vagy nem? 24. Szóbeli legyen-e a védelem s eljárás vagy nem? 25. Köteles-e a vádlott fél az elejébe terjesztett kérdésekre felelni, vagy nem? 26. Van-e a vádlottnak s védelmezőjének joga a bíróság különös engedelme nélkül a tanuk elejébe kérdéseket tenni? 27. A birák vitatkozása nyilvános legyen-e, vagy nem? 28. Elitélésre szükséges-e a szavazók egyhangusága, vagy nem? 29. A megsértett formákra nézve van-e feljebbvitel? 30. Az érdemlegi felvitelnek adatik-e hely, vagy nem? 31. Megujíthatja-e a közvádló a büntető pert, vagy nem? 32. Megujíthatja-e ezt a vádlott, vagy nem? A fentebbieken kivül a büntető törvénykezés köréhez tartozó elvkérdések közé mindazok volnának még sorozandók, melyek a bebizonyítást, a bizonyítványok nemeit és nyomadékát tárgyazzák; minthogy azonban a bizonyítványokróli egész tan a szerint változik, a mint a vádló vagy faggató rendszer; esküdtszék vagy rendes bíróság; nyilvánosság és szóbeliség, vagy titkos eljárás és irott védelem fogadtatik el: az alválasztmány a büntető törvénykezésnek ezen nevezetes része iránti minden kérdéseknek feljegyzését addig vélte felfüggesztendőnek, mig a nagyméltóságu országos választmány véleményét a fennemlített kérdésekre nézve nem nyilvánítja. Mi már a vétségek s büntetésükről törvénykönyvet magát illeti, ennek általános részében kifejtendők volnának azon eszmék, melyek a beszámitást, vétkes szándékot és vétkes mulasztást, bűnokozást és büntársulatot, bünkisérletet és bünteljesítést stb. illetik, melyeknek megfejtése azonban inkább részletes tanácskozásra tartozik, hol egész terjedelmökben nagyobb figyelemmel megvitathatók; az alválasztmány tehát ezeket nagy részben e helyett elmellőzhetőknek vélte s csak a következő kérdések eldöntését látta szükségesnek, mint a melyek a munka részletes kidolgozására folytoni befolyással vannak. 1. Mik legyenek a büntetés nemei, jelesen 2. Megtartassék-e a halálbüntetés? 3. Mi adathatik az elzáráshoz a büntetés sanyarításául? 4. Megtartatik-e a

veretés a büntetés nemei között? 5. Meghatároztassék-e törvény által a fogsági büntetés maximuma? 6. Meglegyen-e határozva a büntető törvényekben az elzárás idejének minimuma is minden egyes vétségek iránt, vagy nem? 7. A kidolgozandó büntető törvények fogják-e a katonákat is kötelezni, vagy nem? 8. Van-e elévülésnek helye az itélet végrehajtására nézve, vagy nem? 9. Van-e helye a bünkeresetre nézve, vagy nem? A vétségek és büntetések meghatározása, az alválasztmány vélekedése szerint — az elvkérdések előleges eldöntése nélkül is — részletes vitatás alá vétethetik, minthogy az e helyen előfordulható kérdések annyiban függetlenek egymástól, hogy egyik vagy másik részre történendő eldöntésök a munka további részleteire alig lehet nagyobb befolyással. Mi végre a kisebb vétségeket s rendőrségi áthágásokat illeti, ezekről különösen a rendőri sommás eljárásokról, az alválasztmány nézete szerint a büntető törvénykönyv egyéb részeinek befejezése után történend legczélszerübben az intézkedés.

NÉV- ÉS TÁRGYMUTATÓ A NÉGY KÖTETHEZ.*)

Abaffy Aristid IV. 85.
Accussatorius eljárás és kínvallatás IV. XVIII.
Accusatorius jelleg a régi magyar bünvádi eljárásban IV. XCI.
Acsády a régi magyar igazságszolgáltatásról I. 188. — IV. XCIV.
Akadémia I. 84.
Albizottságok alakítása I. 119.
Andrássy György gr. III. 455.
Andrássy Gyula gr. párhuzama az angol és a magyar alkotmányos szervezet közt IV. XCVII.
Andrássy József IV. 31. — Szalay-féle jegyzőkönyvek: 190, 193, 197, 204, 210, 217, 221, 236, 244, 253, 254, 258, 263, 270, 288, 296, 314, 317, 322, 324, 330, 360, 363, 372, 373, 374, 375, 381, 382, 384, 385, 388, 389, 392, 396, 399, 403, 411.
Andrássy Károly III. 454. — IV. 151, 173.
Apponyi György gr. III. 435, 468. Szalay-féle jegyzőkönyvek: 189, 192, 229, 233, 236, 241, 248. 284, 296, 300, 307, 315, 320, 324, 331, 347, 348, 352, 354, 355, 356, 358, 360, 361, 362, 364.
Artikularis állami bíróság I. k. II. R. 340., — II. XIV.
Auburnei börtönrendszer I. 93.
Augsburgi Allgemeine Zeitung I. 231.
Államtanács IV. LIX.
Államtanács a komáromi börtön építésének kérdésével foglalkozik IV. CV.
Államtanácsi jegyzőkönyv a kínvallatás megszüntetése tárgyában IV. LI.
Általános tanok. (1843-iki javaslat) I. 161.

Bacho Lajos III. 90, 224, 269, 288, 303, 351, 411. — IV. 109.
Badeni javaslat I. 124. — IV. CII.
Bakos József III. 125, 177, 211, 267, 282, 355. — IV. 87.
Balla Károly I. 94.
Ballagi Géza I. 237. — IV. CI.
Balogh Jenő IV. XCVIII.
Balog Kornél III. 196. — IV. 5, 85, 126.
Barkóczy János gr. III. 472.
Batthyáni Ferdinand gr. IV. 93, 96, 106.
Batthyáni Imre gr. III. 471.
Battyáni Kázmér gr. III. 471. — IV. 143, 159.

*) A római szám a kötet számát, az arabs szám a lapszámot mutatja. — Az első kötet II. Része fel van tüntetve. A hol tehát az első kötetnél a Rész nincs kitéve, az I. Rész értendő.

Batthyáni Lajos gr. III. 158, 161. — IV. 449.
Bánság külön állása IV. XC.
Bárczay Mihály III. 258.
Beccaria I. 123. — IV. XIII.
Becstelenítő büntetések I. 157.
Belga vélemény az 1843-iki javaslatról I. 231.
Beöthy Ödön III. 4, 6, 10, 15, 18, 61, 67, 74, 80, 81, 84, 99, 132, 193, 244, 247, 248, 251, 267, 286, 294, 326, 333, 342, 359. 392, 420. — IV. 66. — Szalay-féle jegyzőkönyvek: 188, 259, 374.
Berzeviczy Gergely a bünügyi igazságszolgáltatásról IV. XCVIII.
Berzeviczy Gergely a Martinovics-perről IV. LXXVIII.
Bezerédj István I. 92. — III. 85, 186, 192, 229, 240, 243, 249, 260, 276, 272, 278, 297, 283, 288, 348, 359, 364. — IV. 7, 16, 29, 65, 68, 79, 81. — Szalay-féle jegyzőkönyvek: 188, 190, 191, 198, 204, 208, 213, 217, 227, 243, 244, 249, 271, 313, 317, 320, 327, 331, 334, 340, 343, 347, 348, 352, 358, 362, 373, 376, 377, 378, 381, 382, 401, 407, 410, 411.
Bezerédj Miklós 178, 137, 154, 404, 423. — IV. 188, 191, 232, 235. — Szalay-féle jegyzőkönyvek: 383, 385, 390, 408.
Békássy Imre III. 161, 184, 188, 201, 237, 238, 268, 272, 278, 350. — IV. 126.
Bélyegzés a II. József-féle Btk.-ben IV. LXXIV.
Birói tévedés (Przepiczky megöletése) IV. XXXIII.
Blümegen államminiszter véleménye a kínvallatás megszüntetése iránt IV. XXXIII.
Boszorkány-perek IV. XCIII.
Botbüntetés I. 14, 21.
Botbüntetés a régi magyar gyakorlatban IV. XCV.
Botbüntetés II. József rendszerében IV. LXXIII, LXXIV.
Botbüntetés az 1792-iki javaslatban IV. LXXV.
Bottka Tivadar III. 239.
Bónis Sámuel I. 154. — III. 189, 241, 242, 254, 363. — IV. 5, 13, 60.
Bölöni Farkas Sándor I. 18.
Börtönrendszerről szóló törvényjavaslat II. 3.
Börtönügy I. 113.
Börtönügyi albizottság jelentése a statisztikai kimutatásokról II. 510.
Börtönügyi javaslat II. 3. — IV. CVII.
Börtönügyi javaslat elleni röpirat IV. CXIII.
Börtönügyi mozgalom I. 17.
Budapesti egyetem külön jurisdictiója IV. LXXXIV.
Budapesti Szemle I. 31.
Busán Herman III. 449. — IV. Szalay-féle jegyzőkönyvek: 201, 226, 304, 310, 359, 388, 391, 402.
Butykay (Ugocsa) III. 67.
Büntetési rendszer. (1843-iki javaslat) I. 150.
Büntetési tortura IV. XVI, LXXII.
Büntető-törvénykönyv javaslatának albizottsági szövege II. XI.
Büntettekről és büntetésekről szóló javaslat (1843.) I. k. II. R. 14.
Bünügyi statisztika 1831—1840 II. 100.
Bünvádi eljárás I. 104. — IV. 1.
Bünvádi eljárás első javaslata I. k. II. R. 143.

Bünvádi eljárás második javaslata I. k. II. R., 143, 369.

Calas-per I. 95.
Cassano József építész véleménye a börtönépítés tárgyában II. 322.
Cházár András IV. XCVIII.
Constitutio Criminalis Theresiana IV. XC.
Codex de delictis eorumque poenis (1792) III. 487.
Codex de delictis, eorumque poenis in legem refertur III. 618.
»Codificatio« I. 11, 31.
Concha Győző I. 237.
Csáky László gr. III. 471.
Cseh Edward IV. 86.
Csatskó Imre IV. LXXX, CXIV.
Csemegi Károly IV. LXXX., XCVII.
Curiai vélemény a kínvallatás megszüntetéséről IV. XV, XLV.
Curiai itélet a Martinovics-perben IV. LXXVII.
Cziráky János gr. III. 446. — IV. 155, 176.

Daróczy Ferencz bünügye az államtanácsban IV. XLII.
Deák Ferencz I. 14, 20, 22, 30, 96, 115, 190, 238. — II. XVI. — IV. CII. — IV. Szalay-féle jegyzőkönyvek: 188, 190, 191, 193, 194, 195, 196, 197, 199, 201, 202, 203, 207, 212, 213, 214, 215, 216, 220, 224, 225, 231, 234, 237, 240, 242, 243, 244, 248, 249, 250, 252, 255, 261, 263, 264, 267, 269, 270, 271, 273, 274, 275, 277, 282, 284, 286, 287, 291, 296, 297, 298, 299, 300, 302, 303, 304, 306, 307, 308, 309, 314, 315, 316, 323, 324, 326, 328, 330, 336, 337, 339, 341, 342, 343, 344, 345, 347, 348, 349, 350, 351, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 360, 361, 363, 364, 367, 369, 370, 371, 374, 375, 381, 383, 384, 387, 388, 392, 394, 396, 399, 400, 401, 403, 404, 405, 406, 407, 409, 410, 411, 412.
Deák Ferencz megtiszteltetése I. 97.
Deák Ferencz az Országbirói Értekezleten IV. LXXX.
Deák Ferencz értekezlete Csemegi Károlylyal a büntetőjog kodifikátiója tárgyában IV. LXXX.
Deák Ferencz emlékezete IV. CXIII.
Debreczeni statarium I. 137.
Decentralisatio I. 134.
De la Motte Károly gr. III. 444, 454, 468. — IV. 152.
Dessewffy Aurél gr. I. 72, 83. — IV. Szalay-féle jegyzőkönyvek: 188, 190, 194, 197, 198, 202, 204, 209, 212, 215, 219, 228, 236, 241, 244, 248, 249, 252, 255, 257, 258.
Dessewffy Aurél gr. az esküdtszék ellen I. 105.
Dologház IV. XCVIII.
Domus Correctoria I. 17.
Dorgálás I. 157.
Dráveczky Alajos III. 197, 281, 352.
Dubraviczky Simon I. 99. — IV. Szalay-féle jegyzőkönyvek: 188, 190, 196, 209, 224, 230, 281, 402.

Egyéni szabadság II. XIV.
Eischl János III. XXV, 183.
Eisenmann tanulmányai a II. József-féle Btk. előkészítéséről IV. LXXIV.

Elévülés kizárása a II. József-féle Btk.-ben IV. LXXVI.
Elsőfoku bíróság jogkörének megszorítása a II. József-féle Btk.-ben IV. LXXIV.
Eötvös József b. I. 18, 72, 74, 92, 94. — III. 436, 457. — IV. 146, 177, 178. — Szalay-féle jegyzőkönyvek: 188, 192, 199, 200, 204, 207, 214, 217, 223, 229, 244, 270, 279, 291, 295, 297, 312, 315, 338, 341, 343, 345, 347, 348, 350, 352, 354, 355, 356, 358, 359, 362, 364, 370, 372, 374, 377, 378, 382, 383, 385, 388, 402.
Eötvös: Falu jegyzője IV. XCIV.
Erdélyi bünügyi statisztika IV. CXV.
Erdélyi kodifikátió IV. CXV.
Erdélyre vonatkozó rendelések (Mária Terézia, II. József és Ferencz királyok idejéből) a kínvallatás megszüntetése tárgyában IV. LXI.
Erkölcsi alap az 1843. javaslatban I. 176.
Erkölcsi büntetések a régi magyar gyakorlatban IV. XCV.
Erős Lajos III. 200, 203, 265, 303, 358.
Esküdtszék I. 34, 104. — IV. 6, 72.
Esküdtszéki javaslat I. k. II. R. 369.
Eszterházy József gr. III. 470. — IV. 145.

Fabriczy Sámuel I. 85.
Falk Miksa az 1843-iki javaslatról IV. XCIX.
Farkas Sándor III. 178. — IV. 86, 89.
Fábry István IV. Szalay-féle jegyzőkönyvek: 189, 233, 305, 309, 312, 321, 322, 323.
Fejér János IV. XCVIII.
Fejérváry Miklós IV. 87.
Feltételes itéletek I. 134.
Feltételes itéletek boszorkányperekben IV. XCIII.
Felvincz város bünügyi rendtartása 1643-ból IV. XCII.
Ferencz király rendelete a kínvallatás megszüntetésének fentartása iránt IV. LXVII.
Ferencz királyhoz felterjesztés a magyar bünvádi eljárás accusatorius jellege tárgyában IV. XC.
Filangieri IV. XIX.
Filangieri befolyása az 1792. Btk. javaslatára IV. LXXXVII.
Fináczy Ernő IV. XCVII.
Fiume IV. XC.
Fogarassy Antal III. 20, 127, 225, 136.
Fogházjavítás I. 92.
Fojthüi Ferencz IV. Szalay-féle jegyzőkönyvek: 232, 319, 324, 326, 328, 334, 414.
Forgách Antal IV. 145, 160.
Főrendi tárgyalások a Btk. javaslatáról III. 430.
Franczia Btk. I. 131. — IV. CXV.
Frank Ignácz I. 84. — IV. XCVII.
Fűger von Rechtsborn IV. CXV.

Gabányi (Szatmár) IV. 14, 84.
Gályarabság Ausztriában IV. XXVII.
Géczy III. 7, 116, 403. — IV. 6, 18.
Ghyczy Kálmán III. XIV. XXIII. 34, 165, 318, 352. — IV. 87.
Gönczy IV. Szalay-féle jegyzőkönyvek: 189, 234, 305, 311, 321, 413.
Gräffl Károly építész véleménye a börtönépítés tárgyában II. 321.
Gruber Lajos II. XV.

Grünvald Béla a régi magyar kodifikátióról VI. XCVI.
Guberniális átirat a kincstári és a bányászati igazgatóságokhoz az iránt, vajon az elitélteket nem lehetne-e használni a bányákban és a só-hajók vontatására IV. LXVI.
Guberniális rendelet a kínvallatás megszüntetése tárgyában IV. LXI.
Guberniális rendelet a kínvallatás ellen (1792.) IV. LXVIII.
Guillotine I. 144.
Gyurcsányi 189.

Hader 189.
Hajóvontatás IV. LXXIII.
Halálbüntetés I. 44, 102, 130, 135, 150. — III. VII. — IV. XCVIII.
Halálbüntetés megszüntetése I. 131.
Halálbüntetés megszüntetése II. József büntetési rendszerében IV. LXX.
Halálbüntetés kérdése az európai parlamentekben IV. LXXIX.
Halálbüntetés rendszere Ausztriában és Németországban IV. LXXXI.
Halálbüntetés a magyar Btkben IV. LXXIX. LXXXI.
Halálbüntetés a régi magyar gyakorlatban IV. XCV.
Halálbüntetésről az országos választmány tárgyalásainak összefoglalása III. VII.
Hallgató rendszer I. 19.
Hamis föladás I. 181.
Hamis eskü I. 181.
Hamis tanuzás I. 181.
Harsányi Pál III. XXV.
Hartig gróf a komáromi börtön épitéséről IV. CV.
Hatzfeld gróf közvetítő véleménye a kínvallatás megszüntetése iránt IV. XXXIII.
Hatzfeld gróf javaslata az egyetemi tanítás megszorítása iránt IV. XXXIV.
Haus I. 231.
Hármas felosztás I. 32.
Házasságtörés I. 179.
Helytartótanácsi leiratok I. 43. 67.
Helytartótanácsi rendelet a kínvallatás megszüntetése tárgyában IV. LVI. LVIII.
Henszelmann Imre I. 207.
Hertelendy III. 8, 158, 200, 228. 327. — IV. Szalay-féle jegyzőkönyvek: 189, 210, 226, 288. 300, 390, 391.
Hetzel I. 230.
Hitel. Világ I. 12.
Hock munkája az osztrák államtanácsról XII. LXX. — IV. LXXIV.
Hora és Kloska kivégzése IV. LXXVII.
Horváth Boldizsár megbizza Csatskó Imrét az 1843-iki javaslat revisiójával IV. LXXIX.
Horváth Simon III. 77, VII. XXIV, 174, 195, 221, 239, 252. 265, 396. — IV. 11, 86, 104.
Huszár Károly III. XXIII, 164. 419.

Instructio quoad visum repertum (1792.) III. 611.
Izenete a Karok és Rendeknek a nem-nemesek egyéni szabadságáról I. 23.
Izenete a főrendeknek I. 24.
Izenet a Btk. javaslatáról III. 477.
Izenete a főrendeknek a büntető eljárás tárgyában IV. 183.

Jankó III. 23, 128, 152, 163, 276, 282, 284, 303, 350, 358, 409.
Javaslat (1792.) III. 487.
Javaslat (1827.) I. 12.
Javaslat (1792. és 1827.) I. 141.
Javaslat (1843.) I. 150.
Javaslatok kidolgozása I. 98.
Jegyzőkönyvek II. 328. — IV. 187.
Jekelfalussy III. 23, 129, 198, 354, 408.
Jelentése az országos választmánynak I. k. II. R. 2, 3.
Jobbágyi kérdés IV. XI, LXXVII.
Jobbágyok személyes szabadsága I. 15.
Jogi oktatás mennyiben fejlesztette a magyar szokásjogot IV. XCVII.
József corregens a kínvallatás és a halálbüntetés ellen IV. XIV.
József corregens votuma a kínvallatás és a halálbüntetés megszüntetése mellett IV. XXXI.
József corregens határozata kínvallatás és a halálbüntetés megszüntetése iránt IV. XXXIV.
József corregens a kínvallatás megtiltását kiterjeszti Magyarországra IV. XXXVI.
József corregens leirata Kaunitz herczeghez a kínvallatásnak Németalföldön és Olaszországban való megszüntetése iránt IV. XXXVIII.
József megállapítja Tinka Kornya rablógyilkos büntetését IV. LIX.
József büntetési rendszere IV. LXXI.
József rendelete a kínvallatás megszüntetésének fentartása iránt IV. LXVII.
József a halálbüntetés ellen IV. LXX.
József nádor I. 136. — III. 459, 463, 466. — IV. 138, 150, 161, 162, 162.
Jósika Miklós: Szegedi boszorkányok IV. XCIV.
Jósika Sámuel b. I. 114. — IV. 189. — Szalay-féle jegyzőkönyvek: 203, 222, 296.

Kanczellária leirata I. 45.
Kanczellária felterjesztése a kínvallatás megszüntetése tárgyában IV. XLVIII.
Kanczelláriai leirat a kínvallatás megszüntetése tárgyában IV. XLIV.
Kanczelláriai felterjesztés a börtönügyi javaslat tárgyában IV. CVIII.
Karácsonyi László III. 183, 339. — IV. 88, 89, 112.
Kaunitz herczeg IV. XVII, XXVII.
Kaunitz herczeg átirata a Theresiana életbeléptetése ellen IV. XXIX.
Kaunitz herczeg felterjesztése a kínvallatás megszüntetése tárgyában IV. XXXVI.
Kazinczy Ferencz a kínvallatás ellen IV. XCIII.
Kálmán király tilalma a boszorkányokról IV. XXI.
Károlyi György gr. IV. Szalay-féle jegyzőkönyvek: 189, 210, 228, 248, 321, 403.
Károlyi Lajos gr. III. 446. — IV. 157, 159, 163.
Keglevits János gr. IV. 160.
Kegyelmezési jog II. XII. III. 64, 203.
Kegyelmezés a régi magyar gyakorlatban IV. XCV.
Kelet Népe I. 74.

Kettős házasság I. 179.
Kérdések sorozata, melyet az orsz. bizottság összeállított IV. 417.
Kínvallatás megszüntetése IV. XIII.
Kínvallatás megszüntetése Poroszországban IV. XXIII.
Kínvallatást megszüntető rendelet IV. LIV.
Kínvallatás megtiltása iránti rendeletek és törvények a XIX. századból IV. LXIX.
Kínvallatás és halálbüntetés közti kapcsolat IV. LXXI.
Király János: Pozsony város büntetőjoga IV. LXXI, XCII.
Kiss Aladár IV. 84.
Kiss András III. 231, 263.
Kiss Pál 448.
Klauzál Gábor I. 92. — III. XV, 1, 5, 6, 14, 16, 22, 26, 67, 69, 71, 73, 74, 77, 79, 82, 83. — IV. 2, 4, 11, 15, 17, 55, 67, 69, 88. — Szalay-féle jegyzőkönyvek: 190, 191, 197, 199, 208, 214, 222, 247, 248, 263, 274, 282, 285, 288, 289, 313, 316, 323, 324, 331, 346, 348, 352, 356, 359, 370, 372, 373, 376, 377, 378, 381, 382, 388, 389, 399, 400, 401, 406, 409.
Klobucsarics Károly IV. 86.
Kolarik IV. Szalay-féle jegyzőkönyvek: 189, 248, 322.
Kolozsmegye a kínvallatás ellen IV. XCII.
Komáromi magánrendszerü börtön IV. CIV.
Komáromi börtön szabványait beszerzik az osztrák intézetek építésére IV. CVI.
Komáromy György III. 239.
Komjáthy Sámuel III. 281. — IV. 86.
Konek Sándor az ötvenes évek halálbüntetési statisztikájáról IV. XCVI.
Kossuth Lajos I. 36, 78, 155. — IV. CXV.
Kossuth Lajos fogsága IV. CXVI.
Kossuth és Széchenyi vitája I. 72.
Kovács Ágoston III. 98.
Kovács Ferencz III 1. — IV. 1.
Konyi Manó I. 191.
Kölcsey Ferencz I. 18.
Königsegh Sándor gr. IV. 444, 468.
Közjogi viták III. 304.
Króner Lajos III. XXIII, 118, 140, 169, 221, 388, 427. — IV. 83.
Kruplanicz Simon III. 31, 79, 98, XVI, 126, 149, 219, 391, 407. — IV. 81.
Kubinyi III. 84, 85, 186, 201, 291, 314, 382, 399, 426. — IV. 19.
Különvélemény a Btk. javaslatára I. k. II. R. 130.
Különvélemény a városok büntető hatóságáról I. k. II. R. 238.
Különvélemény a papi személyek feletti biráskodás iránt I. k. II. R. 274.
Különvélemény a Vinodoli kerület iránt I. k. II. R. 298, 301.
Különvélemény a pénzhamisítás iránt I. k. II. R. 329.
Különvélemény a kir. városok biráskodása iránt I. k. II. R. 331.
Különvélemény az esküdtszék mellett I. k. II. R. 239.
Különvélemény az artikuláris állambiróságról I. k. II. R. 340.
Különvélemény a felségsértés tárgyában I. k. II. R. 340.
Különvélemény a birák visszavetése iránt I. k. II. R. 357.
Különvélemény a katonai személyek feletti biráskodás iránt I. k. II. R. 363.

Különvélemény az egyházi személyek rendőri kihágásainak bírósága iránt I. k. II. R. 365.
Különvélemény az országgyülésnek a börtönök iránt teendő jelentés tárgyában II. 325.
Különvélemény a bizottsági jegyző választása iránt II. 503.
Kwiatkowszky IV. XC.

Lakits egyetemi tanár IV. LXXXIV.
Lasser osztrák belügyminiszter nyilatkozata az 1849-iki eseményekről IV. CII.
Lánczok alkalmazása I. 127.
Lányi IV. Szalay-féle jegyzőkönyvek: 245, 320, 347, 354, 369.
Leláncolás a II. József-féle Btk.-ben IV. LXXIV.
Lelkészek részvétele az igazságszolgáltatásban I. 134.
Lengyel IV. 189.
Lonovics József I. 109. — IV. 2, 4, 95. — Szalay-féle jegyzőkönyvek: 189, 211, 232, 281, 282, 285, 289, 306, 320, 378, 384, 390, 404, 412, 416.
Lónyay Gábor III. 381. — IV. 86.
Lónyay Menyhért III. XXII, 88, 113, 158, 238, 269, 356.
Lukács Móricz I. 93.

Maasburg IV. XXXI, XCVI, CVI.
Magánadakozás utján börtön építése IV. CIV.
Magyar és angol bünvádi eljárás rokon vonásai IV. XXI.
Magyar törvények és javaslatok a kínvallatásról IV. XXII.
Majláth György III. 24, 75, 88, 191, 192, 195, 124, 323. — IV. 61, 87, 134, 174. — Szalay-féle jegyzőkönyvek: 188, 189, 190, 191, 192, 194, 198, 201, 211, 214, 224, 231, 234, 242, 261, 262, 265, 281, 287, 296, 303, 305, 308, 309, 315, 316, 317, 323, 324, 326, 329, 330, 332, 341, 343, 345, 381, 382, 383, 385, 387, 388, 389, 390, 396, 399, 400, 401, 403, 309, 410, 412, 413, 415, 416.
Majtényi Antal b. III. 430, 456.
Marczali Henrik a régi magyar igazságszolgáltatásról IV. XCVII.
Marosvásárhelyi Constitutio a kínvallatásról IV. XCIV.
Martini IV. LIX.
Martinovics-féle szövetkezés IV. LXXXIX.
Martinovics-per tanulságai IV. LXXVII.
Maszéna János III. 100.
Matyasovszky Boldizsár III. 125, 152. — IV. 84, 93.
Maximum I. 103.
Maximum a József-féle Btk.-ben IV. LXXIV.
Máramarosmegye bünügyi rendtartása a tizenhetedik századból IV. XCII.
Mária Terézia a kínvallatás ellen IV. XIII.
Mária Terézia felkéri Józsefet, hogy a kínvallatás megszüntetésének kérdésében hozza meg a döntő határozatot IV. XXXII.
Mária Terézia dorgáló rendelete Kővár vidékéhez IV. LXIII.
Mária Terézia rendelete különböző bünügyekben IV. LXIII.
Medgyessy János III. 149.
Mednyánszky Alajos b. IV. Szalay-féle jegyzőkönyvek: 188, 211, 219, 230, 236, 241, 244, 263, 273, 314, 320, 322, 326, 331.

Megkövetés I. 157.
Megyék statutárius reformjai I. 43.
Mesznil Viktor b. IV. 138.
Mihályi Gábor III. XXIV, 99, 171, 356. — IV. 82, 126.
Mike Imre b. III. 448. — IV. XCVIII, 145.
Minimum I. 153.
Minimum eltörlése I. 237.
Mittermaier I. 87, 128, 166, 236. — IV. CII.
Mittermaier levelei I. 191.
Mittermaier kritikája I. 209.

Nagy Ferencz II. XVI.
Nagy Pál I. 12.
Nádasdy gr. IV. Szalay-féle jegyzőkönyvek: 189, 206, 233, 247.
Nem-nemesek személyes szabadsága I. 23.
Nemzetközi büntetőjogi egyesület II. XVII.
Német lapok véleménye az 1843-iki javaslatról I. 230.
Németh János IV. LXXXIII. LXXXV.
Niczky IV. Szalay-féle jegyzőkönyvek: 189, 233, 248, 340, 353, 367, 371, 374, 376, 383, 389, 390, 394, 406.
Nikolics Izidor IV. 85, 89.
Non stultiset I. 12.
Nyáry Pál I. 43, 93.
Nyilvánosság 1843-ban IV. CI.

Ocskay Antal IV. 155.
Olgyay Titus III. 76. — IV. Szalay-féle jegyzőkönyvek: 126, 188, 190, 295, 311, 393.
Orczy Lőrincz b. III. 450. — IV. 159.
Orosz Elek III. 24, 67, 239, 153.
Országbirói Értekezlet I. 140.
Országgyülési felterjesztés a börtönügyi törvényjavaslat szentesítése iránt IV. CV.
Országos bizottság jegyzőkönyvei (1792.) IV. LXXXII.
Országos bizottság tagjai (1790.) IV. LXXXII.
Országos bizottság tagjai (1840.) I. 27.
Országos bizottság tárgyalásai III. VII.
Orvosi kar véleménye a botbüntetés tárgyában IV. LXXXIV.
Ossegovich Metell IV. 88.
Osztrák államtanács IV. XVII, XXIV. — L. Államtanács is.
Osztrák bíróságok az ötvenes években az 1848 előtt kimondott magyarországi itéleteket lényegesen sulyosították IV. XCVI.

Palóczy László III. XVI, 11, 18, 32, 68, 76, 113, 265, 328, 373, 398. — IV. 66. Szalay-féle jegyzőkönyvek: 188, 191, 199, 209, 219, 232, 247, 275, 285, 291, 300, 313, 319, 332, 335, 337, 344, 347, 348, 356, 363, 364, 365, 368, 372, 377, 391, 402, 413, 414, 415.
Patronage a XVIII. században IV. LXXI.
Pauler Tivadar IV. XCVII, CXIV.
Pauler Tivadar a halálbüntetésről IV. XCIX.
Pálffy József gr. III. 450. — IV. 140, 158, 160.
Pályi Nagy Gábor III. XXVI.
Párbaj I. 176.
Párhuzam a II. József-féle Btk. és az 1792-iki javaslat közt IV. LXXIII.
Pázmándy Dénes III. 294. — IV. Szalay-féle jegyzőkönyvek: 5, 188, 191, 196, 202, 204, 215,

231, 244, 256, 260, 308, 381, 411.
Pejacsevich János gr. III. 258. — IV. Szalay-féle jegyzőkönyvek: 188, 211, 248, 319.
Perczel Móricz III. 413. — IV. 15, 62, 94.
Perényi László b. III. 469. — IV. 143, 177.
Pesti Hirlap I. 36, 96.
Pestmegye I. 66.
Pestmegye a királyhoz I. 67.
Pestmegye felirata I. 73.
Pestmegyei statárium I. 139.
Petrik Ignácz III. 369, 411.
Péchy Emánuel gr. IV. Szalay-féle jegyzőkönyvek: 310, 314, 319, 332, 342, 348, 357, 359, 370, 372, 383, 387, 393, 399, 401, 403, 411.
Pénzbüntetés I. 145.
Piller László III. 128, 153, 187, 235, 354. — IV. 86.
Pitrof IV. Szalay-féle jegyzőkönyvek: 185, 320.
Politikai perek Magyarországon I. 21. — IV. LXXVI, LXXIX.
Popovics Vazul III. 423, 450.
Porosz Btk. javaslat I. 129, 235.
Praxis Criminalis IV. XVII.
Primae Nonus I. 13. — IV. XVII.
Principia (1792.) III. 492.
Projectum Szirmayanum IV. LXXXIV.
Pulszky Ferencz I. 87, 120, 190, 191. — IV. Szalay-féle jegyzőkönyvek: 188, 208, 214, 218, 230, 274, 277, 279, 288, 315, 318, 341, 342, 347, 351, 356, 362, 364, 368, 370, 373, 376, 381, 382, 387, 396, 407.

Rabok száma a törvényhatósági börtönökben II. 100.
Radvánszky Antal b. III. 166, XXIII.
Radvánszky Sámuel III. 368, 382.
Ragályi Miksa III. 8. — IV. 178.
Rakovszky Adolf III. 100, 163, 220.
Ráday (Pestmegye) IV. 11.
Reiniger rablógyilkos büntetése, II. József által megállapítva IV. LXXII.
Rendkivüli büntetések IV. XV.
Rendőri eljárás javaslata I. k. II. R. 223, 443.
Rendőri kihágások III. 381.
Rendőri kihágásokról szóló javaslat I. k. II. R. 124.
Resolutió a börtönügyi javaslat szentesítésének megtagadása iránt IV. CXII.
Revitzky József IV. LXXXIII.
Revue Pénitentiaire az 1792-iki javaslatról II. XVII.
Régi magyar igazságszolgáltatás jellemvonásai I. 133. — IV. XCI.
Rohonczy Ignácz III. 96, 119, 190, 266, 302, 353, 357, 360, 406. — IV. 31, 85.
Roskoványi Ágoston III. 374.
Rögtönbiróság I. 136.
Rögtönbiróság elé kerültek száma II. 273.
Rudnyánszky Sámuel b. III. 139, 155.
Ruttkay Károly IV. 86.

Sárközy Kázmér III. 96, 298, 273, 352. — IV. 82, 126.
Sárváry Jakab I. 84.
Schlüszel Teréz büntetése IV. LXXII.
Sebestyén Gábor III. 77, 112, 142. — IV. 81.
Semsey Béla III. XXII. — IV. 80.

Sértett fél kártalanítása I. 158.
Soltész János III. 131, 412. — IV. 54, 66.
Somssich Pál III. 11, XXI, 54, 124, 293, 315. — IV. 11, 14, 16, 20, 79.
Sonnenfels agitátiója a kínvallatás és a halálbüntetés ellen IV. XIV, XXIV, XXIX.
Stankovits János IV. 156.
Stephen az angol bünvádi eljárás tortura-ellenességéről IV. XXI.
Strauchfuss Márton bűnügye az osztrák államtanácsban IV. XXXVIII.
Struve a badeni javaslatról I. 128.
Szabadságvesztésbüntetés a II. József-féle Btk.-ben IV. LXXIV.
Szabadságvesztésbüntetés kiállása részletekben IV. XCV.
Szakjogászat a régibb magyar büntetőjogi irodalomban I. 85.
Szalay László I. 31, 94, 120, 206. — IV. LXXIX.
Szalay László dolgozata Mittermaier folyóiratában II. 523.
Szalay László feljegyzései az országos bizottság munkájáról II. 521.
Szalay László a kínvallatásról IV. XXII.
Szalay-féle jegyzőkönyvek IV. XCX, 187.
Szallopek Lajos III. XXIII, 291, 125, 169. — IV. 86.
Szathmáry Antal III. XXII, 17, 80, 141, 162, 367, 386, 397.
Szatmári 12 pont I. 94.
Szegények Prókátora IV. XCII.
Szeghő József III. 180, 253, 229. — IV. 124.
»Szelid tortura« (Kossuth czikke) I. 40.
Szemere Bertalan I. 18, 84, 94, 135, 136. — III. XVIII, 15, 41, 66, 86, 214, 279, 293, 320, 362, 365. — IV. 1, 5, 10, 42, 98, 105, 108, 111, 113, 117, 120, 130.
Személyes szabadsági kérdések az 1843-iki javaslatban I. 178.
Szempczi fegyház I. 17.
Szentiványi Ferencz III. 6, 176. — IV. LXXXIII.
Szentkirályi Móricz III. XVII, 3, 7, 13, 16, 21, 28, 39, 60, 61, 64, 65, 69, 71, 75, 79, 87, 121, 187, 194, 206, 212, 236, 241, 245, 255, 274, 284, 295, 300, 401, 413, 417, 418. — IV. 63, 95, 124.
Szerencsy István III. 102, 109, 116, 132, 134, 138, 157, 174, 184, 186, 193, 203, 207, 218, 227, 234, 237, 242, 245, 250, 255, 258, 260, 266, 277, 285, 287, 303, 322, 325, 331, 333, 355, 394, 410, 421, 423. — IV. 72, 90, 94, 96, 101, 104, 106. — Szalay-féle jegyzőkönyvek: 109, 117, 119, 125, 189, 192, 195, 199, 209, 214, 218, 227, 234, 235, 241, 246, 270, 288, 297, 300, 306, 307, 309, 311, 318, 321, 323, 327, 329, 336, 340, 342, 343, 345, 350, 351, 354, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 365, 368, 369, 371, 373, 374, 376, 377, 378, 381, 382, 384, 385, 388, 390, 396, 402, 405, 406, 407, 408.
Szerzői az 1792-iki javaslatnak IV. LXXXIII.
Széchen Antal gr. III. 441, 467. — IV. 141, 161, 166, 181.
Széchen Miklós gr. 449.
Széchenyi István I. 12, 72. — IV. XCVIII.
Székesfejérvári bíróság itéletei

tei a XIX. század első feléből IV. XCV.
Szirmay Antal IV. LXXXIII.
Szlemenits I. 84.
Szluha Imre III. 227, 269, 275. — IV. 80, 127, 129.
Sztankovits János III. 453.
Sztojka Imre b. III. 201, 229, 252. — IV. 54.
Szukics IV. Szalay-féle jegyzőkönyvek: 226, 247, 321, 322.

Tarnai János I. 191. IV, XCVII.
Teleky Domokos gr. III. 432, 459.
Teleky László gr. III. 452, 465. — IV. 132, 148, 188. — Szalay-féle jegyzőkönyvek: 197, 210, 212, 215, 217, 220, 233, 241, 246, 253, 254, 259, 260.
Temesmegye felterjesztése I. 16.
Testi büntetés I. 17.
Testi sértés I. 176.
Themis I. 31.
Theresiana büntetési rendszere IV. XVII.
Theresiana viszonya a magyar bünügyi gyakorlathoz IV. XVII.
Theresiana a kínvallatásról és a halálbüntetésről IV. XXVII.
Theresianának a boszorkánypereket tárgyazó részét közölték a magyar és az erdélyi kanczellariákkal IV XCIII.
Tihanyi IV. 180. — Szalay-féle jegyzőkönyvek: 192, 225, 234, 248, 260, 298, 309, 318, 322, 344, 363, 368, 370, 383.
Tomcsányi (Békés) IV. 65.
Tortura I. 36. L. Kínvallatás is.
Toskanai Btk. IV. LXXXIV.
Tóth Lőrincz I. 85.
Tóth (Vas) III. 60. — IV. 31.
Török Gábor III. 29, 59, 60, 189, 240, 241, 247, 264, 270, 298, 349.
Tulzott philantropia jelszava I. 74.

Udvari kanczellária felterjesztése az 1792-iki Btk. javaslata ellen IV. LXXXV.
Uradalmak börtöneiben rabok száma II. 200.
Urbéri törvényjavaslatok I. 16.
Uriszék I. 133.
Üzenet l. Izenet.

Vagyon elleni büncselekmények I. 186.
Vay Miklós b. III. 474. — IV. 165, 188. Szalay-féle jegyzőkönyvek: 206, 224, 248, 302, 313, 332, 333, 335, 339, 344, 346, 382, 385, 387, 390, 396, 399, 400, 402.
Vághó Ignácz III. XXIV, 98, 172.
Váltójog kodifikátiója I. 30.
Várkonyi Ádám III. 358.
Városi biráskodás I. 11.
Vécsey Tamás I. 86. — IV. XCVII.
Vérárulás I. 179.
Világ I. 82.
Vizsgálati fogság beszámítása I. 174.
Voltaire I. 95, 123.
Vuchetich Mátyás IV. XCVII.
Vukovics Sabbás III. 9, 135, 211, 253, 290. — IV. 86.

Wenkheim Béla b. 253, 263, 274, 293, 403, 424. — IV. Szalay-féle jegyzőkönyvek: 13, 188, 189, 190, 210, 226, 332.
Wertheimer Ede IV. CXV.
Wlassics Gyula IV. XCVIII.

Zarka János I. 98. — IV. CI. — Szalay-féle jegyzőkönyvek: 336, 376, 383, 415.
Zákó István III. 15, 97, 126, 270, 400, 280.
Zichy Emánuel gr. IV. 155, 189. — Szalay-féle jegyzőkönyvek: 205, 233, 290, 316, 321, 342, 407.

Zichy Ferencz 1 III. 8, 45, 46. 4
Zichy Otto gr. IV. 152.
Zmeskal III. 120.
Zoltán IV. Szalay-féle jegyzőkönyvek: 309, 313, 345, 358, 383, 402.
Zsedényi Ede III. XV, XXV, 7, 9, 12, 24, 34, 61, 65, 66, 72, 73, 75, 81, 83, 87, 178, 188, 190, 191, 192, 196, 209, 223, 234, 244, 251, 262, 264, 271, 277, 287, 299, 316, 323, 326, 327, 332, 340, 347, 355, 387, 421. — IV. 2, 8, 16, 32, 66. — Szalay-féle jegyzőkönyvek: 188, 191, 193, 195, 198, 200, 202, 208, 226, 234, 246, 257, 261, 262, 271, 277, 291, 296, 305, 313, 318, 322, 323, 330, 333, 337, 341, 342, 343, 346, 347, 350, 351, 352, 355, 357, 358, 360, 362, 363, 364, 365, 367, 368, 369, 270, 371, 372, 373, 374, 376, 378, 381, 382, 385, 389, 405, 414.
Zsiga György IV. 87.
Zsitvay József III. 99.
Zsoldos Ignácz I. 19. — III. 346, 383.

Sajtóhiba-javítás.

A LXXXV. lapon alulról 6-ik sorban »eleje« helyett »után«.

BUDAPEST.
Az Athenaeum r.-társ. könyvnyomdája.